

REFORMOK AZ OKTATÁSBAN

2002–2006

Tartalom

1. Négy év a reform jegyében	10
2. Tudás és képesség	28
3. Érettségi: újra fontos vizsga	68
4. Infokommunikációs fejlesztés	102
5. Nyelvoktatás	132
6. Másfajta oktatás – másfajta könyvekkel	156
7. Egyenlő esélyekért	170
8. Nemzeti emlékezet	210
9. Szemünk fénye – program	234
10. Iskolapolgár	246
11. Változások a szakképzésben	258
12. A bolognai folyamat – Magyarországon	290

Az 1990 óta eltelt időszakot Magyarországon is a radikális átalakulás jellemezte. Az alap- és középfokú oktatás intézményei a helyi önkormányzatok tulajdonába kerültek, és az iskolák igen széles önállóságra tettek szert. Ma a központilag meghatározott kereteken belül minden egyes iskola önállóan alakíthatja saját pedagógiai munkáját. Létrejött a taneszközök és képzési programok piaca, és e piacon komoly verseny zajlik. A létrejött új gazdasági környezetben drámai alkalmazkodásra kényszerült a szakképzési rendszer egésze. Létrejött egy döntően piaci alapon működő, és egyre bővülő felnőtt-képzési szektor. A felsőoktatásban hatalmas mennyiségű expanzió zajlott le: míg korábban egy adott korosztály 8-10 százaléka, ma közel fele jut be a felsőoktatásba.

A rendszerváltás óta eltelt másfél évtizedben a magyarországi liberálisoknak nyolc éven keresztül nyílt lehetősége arra, hogy kormányzati pozícióban alakíthassák az oktatáspolitikát.

Liberálisokként hiszek a versenyben, ugyanakkor elengedhetetlennek tartom, hogy a versenyben mindenki egyenlő esélyekkel vehessen részt. A verseny csak így lehet igazságos. De hogyan egyeztethető össze a verseny és az esélyegyenlőség? Mi ebben az állam feladata? Úgy látjuk, az államnak ezen a területen civilizatórikus, esélyteremtő feladatai vannak. Eötvös József, a 19. századi nagy magyar liberális politikus korában ez azt jelentette, hogy bevezették a népoktatást. Iskolákat vittek a településekre, mert mindenki számára lehetővé akarták tenni a tudás megszerzésének lehetőségét. Ma azt jelenti, hogy megpróbáljuk minél későbbi életkorra tolni a verseny kezdetét annak érdekében, hogy a startvonalhoz egyenlő feltételekkel állhassanak a diákok. Ma még az eredendő társadalmi különbségek olyan nagyok, hogy a korai szelekció újratermeli, sőt olykor növeli a társadalmi különbségeket. Ma sok esetben már ó éves korban, az iskolaválasztásnál eldőlt, kinek milyen jövője lesz. Ezt mi elfogadhatatlannak tartjuk. Oktatáspolitikánk egyik legfőbb

Használható tudást mindenkinek

négy év a reform jegyében

törekvése az, hogy ezt a határt minél későbbre, lehetőleg az érettségi időszakára toljuk ki.

A kérdés, amire először is választ kellett adnunk így hangzik: használható tudást kapnak-e az iskolában a gyerekek, és minden gyerek egyenlően hozzáfér-e ehhez a tudáshoz?

A válaszunk mindkét kérdésre az volt, hogy nem. Ezt erősítették meg a nemzetközi PISA vizsgálatok eredményei is. Ezért a liberális oktatási kormányzat átfogó oktatási reformot indított el a közoktatás, a szakképzés és a felsőoktatás területén. Mind a három területen a legfontosabb társadalmi céljaink:

- ❖ az eredendő társadalmi különbségek csökkentése
- ❖ modern, használható tudás átadására képes oktatási rendszer létrehozása.

A diplomás minimálbér bevezetésével és a pedagógus bérek 50 százalékos emelésével elértük, hogy a pedagógusok fizetése végre meghaladta a nemzetgazdasági átlagfizetést. Eltöröltük a külön felvételit a felsőoktatásban, bevezettük a kétszintű érettségit. Az új típusú érettségi elsősorban nem a lexikális tudást, azaz a magolás képességét méri, hanem azt, hogy a diákok mennyire tudják hasznosítani az ismereteiket. Bevezettük az idegen nyelvi előkészítő évfolyamot a középiskolákban, hogy néhány éven belül ne legyen olyan érettségiző diák, aki ne beszélne legalább egy idegen nyelvet. Ez a lépés feleslegessé teszi a drága külön nyelvvórákat, amelyet nagyon sok szülő nem tudott megfizetni. Az általános iskolában a legnagyobb változás, hogy meghosszabbítottuk az alapkészségeket, az írni és olvasni tudás elsajátítására szánt időt, mert a nemzetközi felmérések azt mutatták, hogy a magyar gyerekek jelentős része gyakorlatilag alig érti a szöveget, amit olvas. Liberálisként a gyerekek mindenek felett álló érdekéből indultam ki. Ezért korlátoztuk a buktatást az alsó tagozaton, ezért tettük kötelezővé az osztályzásnál informatívabb szöveges értékelést, és ezért ösztönözzük az iskolai

büféket az egészséges élelmiszerek árusítására.

Elindítottuk a felsőoktatás történetének legátfogóbb, legnagyobb reformját. A magyar felsőoktatás eddigi legnagyobb, közel 250 milliárd forintnyi beruházását valósítjuk meg 2002 és 2008 között. Soha korábban ennyi pénzt nem fordítottak egyetemi fejlesztésre Magyarországon. Magántőke bevonásával 2005-2007 között diákokthozok építésére, felújítására 59 milliárd forintot, oktatási infrastruktúra fejlesztésére 2005-2008 között 82 milliárd forintot fordítunk. Ebben az időszakban 13 ezer új kollégiumi férőhelyet létesítünk, és több mint 20 ezret újítunk fel.

Demokratizálódott, tömeges lett a felsőoktatás. Egy évben egy adott korosztály 40-45 százaléka is bekerül egyetemre, főiskolára, közel felük államilag finanszírozott helyekre. Szembe kellett nézni azzal a kihívással, hogyan lehet a tömegképzés és az elitképzés szempontjait egyesíteni, egy rendszerben kezelni. Ezért vettük át azt az angolszász képzési modellt, amely Európa szinte valamennyi országában működik, vagy éppen most kerül bevezetésre. A világ 200 legjobb egyetemének több mint negyötöde az angolszász modellt követi. Megteremtettük az intézmények gazdasági autonómiáját, bővítettük a hallgatók lehetőségeit a támogatások, ösztöndíjak növelésével, garantáltuk számukra a jogorvoslati lehetőségeket. Az elmúlt években jelentősen nőtt az oktatók fizetése. A diákhitel havonta felvehető összege 30000 forintra nőtt. Az éves hallgatói ösztöndíj négy év alatt 70 000 forintról 116 500 forintra, a lakhatási támogatás 33 000 forintról 60 000 forintra, a kollégiumi támogatás pedig szintén 33 000 forintról 116 500 forintra nőtt

Ez a kötet az elmúlt 4 év munkáját, eredményeit mutatja be. Reményeim szerint sokszíniúen adjuk vissza az oktatáspolitikai legfontosabb kihívásait, dilemmáit és válaszait.

Magyar Bálint

Dr. MAGYAR BÁLINT miniszter

SIPOS JÁNOS
közoktatási helyettes államtitkár

Dr. HILLER ISTVÁN politikai államtitkár
2002. május – 2003. május

Dr. MANG BÉLA
felsőoktatási helyettes államtitkár

SZABADOS TAMÁS politikai államtitkár
2003. május – 2004. október

JAKAB JÁNOS
szakképzési helyettes államtitkár

ARATÓ GERGELY politikai államtitkár
2004. október

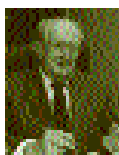
Dr. KÖPECZI BÓCZ TAMÁS fejlesztési és
nemzetközi helyettes államtitkár

Dr. SZÜDI JÁNOS közigazgatási államtitkár

DARÓCZI GÁBOR hátrányos helyzetű és
roma gyermekek integrációjáért felelős
miniszteri biztos

Dr. STARK ANTAL
gazdasági helyettes államtitkár

Dr. FIALA ISTVÁN
beruházási miniszteri biztos

Négy év a reform jegyében

A XXI. század társadalmi és gazdasági folyamatai tükrében Magyarországon elengedhetetlen szükségletté vált a nagy rendszerek – mint az egészségügy, az államigazgatás, az oktatás-modernizációja. A reform elindítása, végrehajtása még gondos előkészítés mellett is nehézkes, mert egy ekkora méretű rendszer csak nehezen mozdítható. Az oktatás ezen túl is sajátos terület, hiszen 15-17 év telik el, mire az elsős kisgyermekből diplomázó fiatal lesz. A változtatások eredménye – a reformlépések igazolása – csak évtizedes léptékben mérhető.

A globalizálódó világ társadalma és gazdasága azonban nem vár, gyors ütemben változik. Az átalakulás halogatásával az elérendő cél egyre nagyobb sebességgel kerül egyre messzebb. A leszakadás megfordítása érdekében Magyarország számára létszükségletté vált, hogy az oktatás egészében egyszerre több ponton lépjenek életbe reformok. A célok magától értetődőek. Egyenlő esélyek megteremtése a társadalom valamennyi rétege számára, hogy a munkaerőpiacon hasznosítható ismereteket szerezhessenek, és ezáltal rövid időn belül létrejöhessen Magyarországon az információ központú, tudásalapú társadalom.

Ez vezérelte az Oktatási Minisztérium 2002 – 2006 közötti tevékenységét. Ezért történt meg a közoktatási törvény átfogó módosítása, ezért indult el a szakképzés átfogó reformja, ezért született új törvény a felsőoktatásról.

TARTALOM

Helyreállítás és fejlesztés
az oktatásban

Közoktatási intézkedések

Esélyegyenlőség

Informatika

Szakma holnapra is

Kapcsolódás az európai

felsőoktatási térséghez

Oktatás finanszírozás

Pedagógus bérek

Egyházi közoktatás

támogatása

Felsőoktatás finanszírozása

Szociális juttatások

Infrastruktúra fejlesztés

Iskolafelújítási programok

Határon túli magyar oktatás

támogatása

Helyreállítás és fejlesztés az oktatásban

„Ez a négy esztendő megerősített abban, hogy az oktatás helyzete megmutatja az ország helyzetét, továbbá abban is, hogy amennyiben az oktatás változik, változhat az ország is. Nem mindegy ezért, hogy az oktatás milyen irányba változik.”

Dr. Szüdi János
közigazgatási államtitkár

- Az Országos Köznevelési Tanács (OKNT) vétójogának helyreállítása
- A központi kerettanterv kötelező használatának feloldása – választható kerettantervek kidolgozásának támogatása
- Az oktatási ombudsman függetlenítése a minisztertől
- 50 %-os közalkalmazotti béremelés a köz- és felsőoktatásban, 2002. szeptember (pedagógus szakma presztízsének helyreállítása)
- A beiskolázás szabályainak megváltoztatása (Nemzetközi összehasonlításban Magyarországon tapasztalható az egyik legnagyobb különbség az egyes iskolákba járó diákok teljesítménye között. Ezen az alapvetően igazságtalan helyzeten változtat az a szabály, melynek értelmében az adott településen élő, hátrányos helyzetű gyermekeket kötelező felvenni az iskolába.)
- Integrációs program: Az óvodától a diplomáig tartó programmal (normatíva, ösztöndíj, pozitív diszkrimináció a felvételinél stb.) ösztönözzük az iskolákat arra, hogy a gyerekeket ne válasszák szét egymástól, az érintett diákoknak pedig segítséget nyújtunk az oktatás minden egyes szintjén a továbblépésre
- Az egészségesebb iskoláért: Rendeleteket alkottunk az iskolai büfék kínálatának egészségesebbé tétele érdekében, az iskolatáskák súlyáról. Programot indítottunk az iskolai világítás korszerűsítése érdekében (Szemünk fénye) és a tornaterem építés támogatására
- További előremutató intézkedések: diszkrimináció tilalma; évisméltés alsóban csak szülői beleegyezéssel; a szöveges értékelés az osztályzás helyett. A törvénymódosítás a gyakorlat-orientált, használható tudás érvényesítését, a készségfejlesztés előtérbe helyezését, az esélyegyenlőség megteremtését célozta
- Jelentős lépésekre került sor a kistérségi közoktatási feladatellátás megszervezésében a többcélú kistérségi társulások feladatainak kimunkálásában

Közoktatási intézkedések

„Az elmúlt, közel négy évben a közoktatás terén bekövetkezett jogszabályváltozások és szakmai fejlesztések a gyerek személyiségére való nagyobb odafigyelést és a társadalom egészének fejlődése szempontjából is alapvetően fontos együttnevelés lehetőségének javulását szolgálták. Az új – a közvélemény által kétszintűként ismert – érettségi követelményrendszere évtizedes fejlesztő munka után egyértelmű szakmai siker, egy olyan léptékű tartalmi változás a magyarországi közoktatásban, amihez hasonló nagyságrendű évtizedek óta nem volt. Az elmúlt tíz évben gyakran változó tantervi szabályozással ellentétben már néhány év alatt jelentősen át tudja alakítani a közoktatás hangsúlyait, hiszen a követelményekben komoly elmozdulás történt a lexikális ismeretek mindenhatósága felől a képességfejlesztés felé.”

Sipos János
közoktatási
helyettes államtitkár

- A közoktatási törvény radikális megreformálása – gyakorlat orientált, használható tudás érvényesülésének elősegítése
- Az évisméltés szigorítása az alsós évfolyamokon – döntően a hátrányos helyzetből adódó különbségek csökkentése érdekében
- A szöveges értékelés kötelezővé tétele az alsós évfolyamokon, hogy a gyermekek és a szülők valódi, személyre szabott információt kapjanak a tanulmányi eredményekről
- Tananyag reform: a Nat felülvizsgálata, megújítása, fokozatos bevezetése, kompetencia alapú oktatási programcsomagok kidolgozásának megkezdése, tesztelése
- A NFT Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program: “Az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek és kompetenciák fejlesztése” és a “Hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatásban”
- Az integrált oktatás megvalósítására a közoktatási intézmények a Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program 2.1 pályázatokon keresztül nyertek támogatást. Az intézkedéshez tartozó, a sulíNova Kht. által gondozott központi program többek között képzésekkel, továbbképzésekkel, szakmai szolgáltató hálózattal, valamint a pedagógiai gyakorlat és tevékenység szintjén segíti a pedagógusok munkáját
- A képességek, készségek fejlesztését, az alkalmazásképes tudást középpontba helyező oktatás megvalósulásáért - az egész életen át tartó tanulás megalapozását tartva szem előtt - a Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program 3.1.2 pályázat keretében létrejött 12 Térségi Iskola- és Óvodafejlesztő Központ, amelyek tesztelték a 2006 szeptemberétől több, mint 350 intézményben bevezetendő oktatási programcsomagokat
- A Világ - Nyelv program. Az OM megteremtette a nyelvi előkészítő, vagy más néven „nulladik” évfolyam indításának jogi lehetőségét és pénzügyi hátterét. A Világ - Nyelv pályázati csomag bekerült Európában a legjobb nyelvtanulást ösztönző programok közé. A Világ - Nyelv pályázati csomagnak iskolarendszerű oktatáson kívüli, motivációt szolgáló alprogramjai is vannak. Ezen alprogramok segítségével a 2003/2004-es tanévben több mint 1200 felnőtt pályázó szerzett nyelvvizsgát, 15 konferencia megrendezésére, 9 szakmai kiadvány megjelenésére kerülhetett sor. 80 „Forrás” tanulóközpont felállítását támogatta a Világ - Nyelv program szerte az országban
- Az érettségi reform megvalósítása, a kétszintű érettségi bevezetése, a követelmények sztenderdizálása. Ezzel a közoktatás felszabadult a felsőoktatási felvételi vizsga lexikális követelményeinek nyomása alól, a középfokú oktatás éveiben előtérbe kerülhet a gyakorlat orientált, használható tudást nyújtó, készségfejlesztő tanítás, tanulás, a kreatív, kritikus, problémamegoldóan gondolkozó, etikus személyiség kibontakoztatása
- A tankönyvek tartalmi felülvizsgálata – Az új akkreditációs szabályoknak köszönhetően a jövőben lényegesen kevesebb lesz a döntően lexikális ismeretekre építő, korszerűtlen tankönyv az oktatásban

Esélyegyenlőség

„Történelmi pillanatnak tartom, hogy Magyarországon 2003-ban megindult az oktatás deszegregációja. Majd' minden európai országban súlyos probléma a roma gyermekek szegregációja, büszke vagyok arra, hogy Magyarország az elsők közt léptetett életbe kormányzati szintű deszegregációs intézkedéseket a liberális vezetésű OM-ben.“

Mohácsi Viktória
Hátrányos helyzetű és roma gyermekek miniszteri biztosa 2002- 2004

„Az oktatásban megkerülhetetlen szemponttá vált a roma és a hátrányos helyzetű gyermekek esélyegyenlőségének a kérdése, hiszen az ő sikerességük egyben az ország versenyképességét is növeli. A hivatal élén eltöltött másfél évben rá kellett jönnöm, hogy a – minisztériumban dolgozó roma szakemberek munkájának is köszönhetően elért – számos pozitív szakmapolitikai változás ellenére még rengeteg a tennivaló, különösen az iskolai szegregáció tekintetében.“

Daróczi Gábor
Hátrányos helyzetű és roma gyermekek miniszteri biztosa 2004

■ A közoktatási törvény új elemeként jelent meg az iskolai szegregáció tilalma. Az új szabályozás lehetőséget nyújt a közvetett diszkrimináció feltárására is.

■ 2003. szeptember 1-től ún. képesség-kibontakoztató vagy integrációs normatíva vehető igénybe az iskolák 1., 5. és 9. évfolyamán felmenő rendszerben.

Az OM integrációs programja keretében azokat az iskolákat támogatja, amelyek vállalják, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekeket együtt, azonos csoportban nevelik. A támogatást az elmúlt tanévben közel 50.000 diák után vették igénybe az iskolák, illetve fenntartóik.

■ A Nemzeti Fejlesztési Terv Humán-erőforrás Fejlesztési Operatív Program 2.1-es intézkedés (*Hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatási rendszerbe*) központi programjának keretében közel tízezer pedagógus továbbképzése valósul meg; a pályázatok során pedig mintegy száz integráló, közel negyven, a települési adottságok miatt szegregált, mintegy tíz, a halmozottan hátrányos helyzetű tanulókat szegregált intézményekből befogadó iskola valamint közel hetven tanoda részesült támogatásban több mint 5.1 milliárd forint nagyságban.

■ „Utolsó Padból...” címmel az oktatási tárca 2003-ban programot fogadott el a nem fogyatékos gyermekek enyhe fokban fogyatékosná minősítésének visszaszorítására, és 2006-ban megkezdte a sajátos nevelési igényű tanulók diagnosztikai rendszerének átalakítását

■ 2005-től a felsőoktatási intézményekbe jelentkező hátrányos helyzetű hallgatóknak tandíját az állam átvállalja az adott szak, szakpár, tagozat irányszámának legfeljebb 3 százalékáig. Az így felvett hallgatókat mentori rendszer segíti tanulmányaik során, hogy kezdeti hátrányaikat leküzdjék, behozzák lemaradásukat

■ Az „Útravaló” Ösztöndíjprogram megindítása: a program célja a hátrányos helyzetű általános és középiskolás tanulók ösztöndíjjal és mentori segítséggel való támogatása, valamint a tehetséggondozás. Az esélyegyenlőségi ösztöndíjak esetében több mint 20.000 diák és 8.000 mentor nyert támogatást. A rendelkezésre álló keretösszeg 2005-ben 750 millió forint volt, 2006-ban pedig további 1,94 milliárd forint.

■ Az Arany János tehetséggondozó program kibővítése, átalakítása, a hátrányos helyzetű tanulók számára kollégiumi tehetséggondozó program indítása. Az Arany János Tehetséggondozó Programban 2810, a kollégiumi programban közel 300 diák vesz részt.

■ Ingyenes étkezés a rászorulóknak és a nagycsaládosoknak az óvodában és az iskola első négy évfolyamán, valamint ingyenes tankönyv biztosítása számukra a közoktatás minden évfolyamán. Az intézkedés célja a nehéz anyagi körülmények között élő családok óvodáztatással

■ Szigorodott a magántanulóvá nyilvánítás folyamata. A rendelkezés célja, hogy a leghátrányosabb helyzetű fiatalok se essenek ki a közoktatásból.

■ A közoktatási törvény kötelezővé teszi a hátrányos helyzetű gyermek, tanuló felvételét az óvodába, az iskolai napközibe, illetve a kollégiumba. Számos pályázati lehetőség nyílt óvodai/iskolai férőhelybővítésre. Az intézkedések célja a hátrányos helyzetű gyerekek három éves óvodáztatásának biztosítása.

Informatika

- 2002-ben az intézmények alig felében volt internet, most valamennyi közoktatási intézményben, 5500 iskolában, illetve mintegy 400 határon túli oktatási intézményben is elérhető a világháló
- A sávszélesség az átlagosan 64 Kbit teljesítményről 1 Mbit sávszélességűre növekedett
- A Sulinet Digitális Tudásbázis segítségével hozzáférhető

kategóriák:

- 11 műveltségterület/tantárgy digitális tananyagai
- 17 szakmacsoport tananyaga a szakképzésben

típusok:

- példák, animációk, demonstrációs filmek
- szimulációk, tesztgyűjtemények, linkgyűjtemények
- módszertani segédletek, óravázlatok

darabszámok:

- 4600 foglalkozás (tanóra) anyaga már publikálva
- 2006 szeptemberig további tanévkezdésig kb. 15000 db foglalkozás (tanóra) anyaga
- Kb. 8500 db szimuláció
- Kb. 22000 db tesztfeladat
- Kb. 40000 db kép, 700 db hang elem, 1000 db videó

- Az Oktatási Minisztérium bevezette a közoktatási informatikai normatívát. Összege 2005-ben 7,5 milliárd Ft (2.600 Ft/tanuló), 2006-ban 5,4 milliárd Ft, például hardverbeszerzésre (lízing): 2.250 Ft/tanuló/év; adminisztrációs és ügyviteli szoftverek beszerzésére: 1.600 Ft/tanuló/év; illetve kis értékű hardvereszközök (pl. festékpátron) beszerzésére is: 365 Ft/tanuló/év fordítható.

- Az OM segítségével a következő típusú infokommunikációs eszközök kerültek az oktatásba:

- Digitális zsúrkocsi: mobil, digitális prezentációs eszköz
- Interaktív táblák
- Kollaborációs eszközök
- Wireless alkalmazások
- Kísérleti és mérőeszközök
- Szimulációs berendezések

- A Sulinet Expressz programnak köszönhetően:

- 180 ezer új számítógép került a háztartásokba
- 500 ezer számítógépet újítottak fel
- 600 ezer család jutott számítástechnikai eszközhöz
- Az adókedvezményt igénybe vevők 94 százaléka alkalmazott volt, 80 százalékuk évi jövedelme nem haladta meg a 3,5 millió forintot

„A tanulószereződéses képzési forma az előkészítést követően az elmúlt két év alatt 15 ezerről több mint 33 ezerre növekedett, amely egyértelműen mutatja, hogy az elmúlt négy évben dinamikus erősödött és számos területen szorosabbá vált a gazdaság és az oktatás kapcsolata. Elkészült a Szakképzés-fejlesztési stratégia, és megkezdődött végrehajtása. Eredményesen folyik a Szakiskolai Fejlesztési Program, amelyen belül lehetővé tettük az alapfokú iskolai végzettséggel nem rendelkezők számára a piacképes szakképesítés megszerzésének lehetőségét. Kifejlesztésre került a munkaerő-piac számára kiemelkedően fontos új OKJ és a mindenki számára elérhető digitális tananyagok tára. A TISZK-ek rendszerének kialakításával megtettük az első lépéseket az iskolai rendszerű szakképzés intézményszerkezetének megújításában.”

Jakab János

Szakképzési Helyettes

Államtitkár

Szakma holnapra is

Szakiskolai Fejlesztési Program (SZFP) I. 2003–2006

■ A szakiskolai képzés tartalmi, módszertani megújítását, illetve tárgyi feltételeinek korszerűsítését, az iskolák önfejlesztő képességének megteremtését szolgálja. Fontos eleme az alapfokú iskolai végzettséggel nem rendelkező tanulók reintegrációja. A program tervezett összköltsége 12–13 milliárd forint, ebből 2006 elejéig a fejlesztésre fordított összeg 6,1 milliárd forint.

Nemzeti Fejlesztési Terv Humán erőforrás-fejlesztés Operatív Programja (NFT HEF OP) szakképzési intézkedései (2004-2006)

- A szakmaszerkezet megújítása: az Országos Képzési Jegyzék felülvizsgálata, átalakítása, a szakképzés tartalmának és szerkezetének – a magyar foglalkoztatási szerkezet elemzésén és a moduláris szakképzési rendszer újonnan kidolgozott programjainak a továbbfejlesztésén alapuló – megújítását foglalja magában.
- A Térségi Integrált Szakképző Központok (TISZK) létrehozása, és infrastrukturális feltételeik megteremtése.
- A szakképzési intézkedésekre rendelkezésre álló összeg összesen 23 milliárd forint.

Szakképzés-fejlesztési stratégia 2005–2013 (OM-FMM stratégia)

Fő intézkedései

- A felhasználók igényeinek megfelelően alakítani a szakképzést
- Javítani a hozzáférést a szakképzéshez
- Korszerű tananyagokat a szakképzésben
- Javítani a felhasználók érdekérvényesítési lehetőségét
- Hatékonyabbá tenni a források felhasználását, javítani a kapacitások kihasználását
- Fejlesztetni a szakképzés intézményrendszerét
- Megalapozottabbá tenni a döntéseket (fejlettebb információs rendszert)

A szakképzés-fejlesztési stratégia rövid távú intézkedései közül a 100 lépés programban megtett szakképzési intézkedések:

- Alapképességek megerősítése – közoktatási törvénymódosítás a szakiskolák 9-10. évfolyamára hatályba lép 2006 szeptemberétől, a kerettantervek kiadása folyamatban van
- A 9. évfolyamon folyó gyakorlati oktatás csoportbontásának finanszírozása – a költségvetési törvény szerint 400 millió forint áll rendelkezésre e célra 2006. szeptember-decemberre
- Hiányszakmák oktatása – a szakképzési, továbbá a szakképzési hozzájárulásról szóló törvényben szabályozott módon 20%-kal magasabb a tanulószereződés alapján fizethető juttatás
- Teljesítménymérési rendszer kialakítása – folyamatban van
- Az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) átalakítása, szakképesítések számának csökkentése (800-ról 400-ra) – bevontuk a gazdaság szereplőit a szakképesítések szakmai tartalmának meghatározásába
- 16 TISZK létrehozása (további 30–35 lesz)
- Szakképzési vizsgarendszer minőségének javítása – rendeletmódosítás megjelent
- Szakképzést előkészítő évfolyamok indítása – 15 intézményben beindítottuk, a pedagógiai rendszer jogszabályban történő kiadása folyamatban van
- „Útravaló” Ösztöndíjprogram keretében az Út a szakmához alprogram során közel 2000 hátrányos helyzetű fiatal támogatása
- Tanulószereződések száma 14 000-ról több mint 33 000-re nőtt 2002 óta
- Szakmai tanácsadó testületek létrehozása – 500 fő feletti tanulólétszám esetén, továbbá a TISZK-ekben (bevontuk a gazdaság szereplőit a szakképzés világába).

„A négy év legnagyobb eredményének azt tartom, hogy a bolognai folyamat keretében Magyarországon is megindultak a szükséges reformok. 2005 őszén vadonatúj felsőoktatási törvény született, amely kiszélesítette az intézmények, a hallgatók és az oktatók jogait és lehetőségeit, modernizálta, s az európai vérkeringésbe bekapcsolta a magyar felsőoktatást. És nem szabad megfeledkeznünk a soha nem látott méretű infrastruktúra-fejlesztési programról sem, amelynek keretében oktatási épületek és kollégiumok tucatjai épültek, illetve újultak meg.”

Dr. Mang Béla
felsőoktatási helyettes
államtitkár

Kapcsolódás az európai felsőoktatási térséghez

- Sikerült teljes körűen bevezetni a kreditrendszerű képzést (ez a hallgatói mobilitás alapja)
- A felvételi rendszer korszerűsítése: megszűnt a felvételi vizsga, a felsőoktatásba való bejutásra a sztenderdizált követelmények szerint működő érettségi vizsgán szerzett pontok száma alapján nyílik lehetőség
- A hallgatói támogatások jelentős mértékben növekedtek:
 - a kollégiumi támogatás közel megháromszorozódott
 - az ösztöndíjak közel 50%-kal emelkedtek
 - a tankönyvtámogatás közel 50%-kal
 - a diákhitel összege közel 50%-kal
 - a lakhatási támogatás közel kétszeresére növekedett
 - a doktori képzés hallgatói normatívája több mint 60%-kal emelkedett
- Az új felsőoktatási törvény teljesen új struktúrát valósít meg a felsőoktatásban
Legfontosabb elemei:
 - a bolognai folyamathoz kapcsolódóan új, többciklusú képzési szerkezet bevezetése
 - az intézményirányításban az akadémiai és gazdálkodási menedzsment szétválasztása; A szenátus jogkörének szabályozása mellett a törvény új elemként elsősorban a gazdálkodást, a hatékony működést biztosító stratégiai döntés-előkészítő Gazdasági Tanács létrehozását határozza meg
 - A felsőoktatási intézmények autonómiája megnőtt, a törvény valamennyi felsőoktatási intézménynek széleskörű gazdasági önállóságot biztosít
 - Az új képzési struktúrának megfelelő finanszírozási rendszer kialakítása
 - Az ágazati irányítás modernizációja
- 2004 A Campus Hungary Társulás

Oktatás finanszírozás

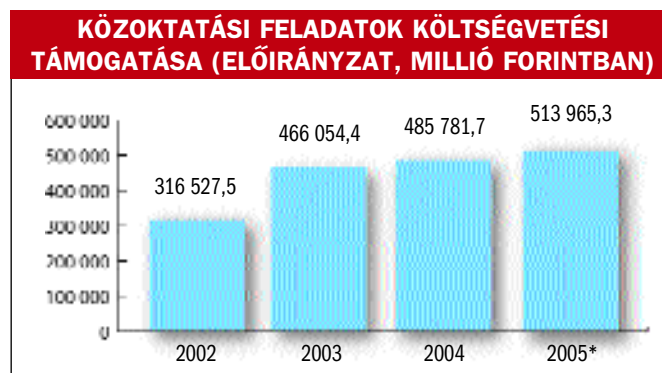
Közoktatás finanszírozása

A közoktatás finanszírozása nagyrészt az önkormányzatoknak biztosított normatív költségvetési támogatások, hozzájárulásuk, kisebb részt az önkormányzatok saját forrásai terhére történik. A főbb közoktatási normatívák (fajlagos összegek) alakulását, valamint az önkormányzati fenntartók normatív támogatási előirányzatainak – ideértve a központosított előirányzatokat és a normatív kötött felhasználású támogatásokat is – összegét a 4. számú táblázat foglalja össze.

„A lezáruló kormányzati ciklus nagy eredményének a közoktatásban azt tartom, hogy a normatív finanszírozás alakításában a tárca meghatározó szereplővé vált.

A felsőoktatás területén megteremtettük az intézmények stabil, kiszámítható finanszírozását, gazdálkodásukat jórészt megszabadítottuk a pénzügyi bürokrácia béklyóitól.”

Dr. Stark Antal
gazdasági helyettes
államtitkár

* az előirányzatok vonatkozásában terv adat

Forrás: Költségvetési és Zárószámadási törvények

KÖZOKTATÁSI NORMATÍVA					
Oktatási feladat főbb normatívái	2002	2003	2004	2005*	2006*
Óvoda	130 000	182 000	189 000	199 000	199 000
Általános iskola	135 300	-	-	-	-
1-4. Évf.	-	187 000	193 000	204 000	204 000
5-8. Évf.	-	194 000	202 000	212 000	212 000
Gimnázium, szakközép (9-13. évf.)	161 200	240 000	248 000	262 000	262 000
Szakképzés					
szakmai elméleti képzés	135 300	190 000	197 000	210 000	210 000
szakmai gyakorlati képzés	74 000	102 000	106 000	112 000	112 000
Kollégiumi ellátás	237 300	330 000	332 000	350 000	318 000
Közoktatási feladatok költségvetési támogatása (előirányzat, millió forintban)	316 527,5	466 054,4	485 781,7	513 965,3	488 930,5
Előirányzatok változása (az előző év százalékában)	100%	147%	104%	106%	95%

Forrás: Költségvetési és Zárószámadási törvények * az előirányzatok vonatkozásában terv adatok

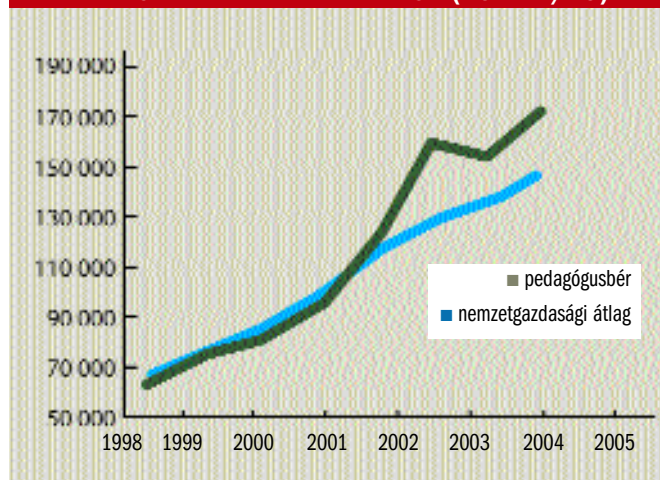
Pedagógus bérek

Az alábbi táblázatokból kiderül, hogy

■ 1998 és 2006 között a pedagógus (bruttó) bérek közel megháromszorozódtak.

■ míg az előző kormányzati ciklusban a pedagógusok végig kevesebbet kerestek az átlagnál, addig ebben a ciklusban a pedagógusok folyamatosan a nemzetgazdasági átlag fizetés felett keresnek (2005-ben: 16 százalékkal).

**A KÖZOKTATÁSBAN DOLGOZÓ PEDAGÓGUSOK
ÁTLAGBÉRÉNEK EMELKEDÉSE (FORINT/FŐ)**

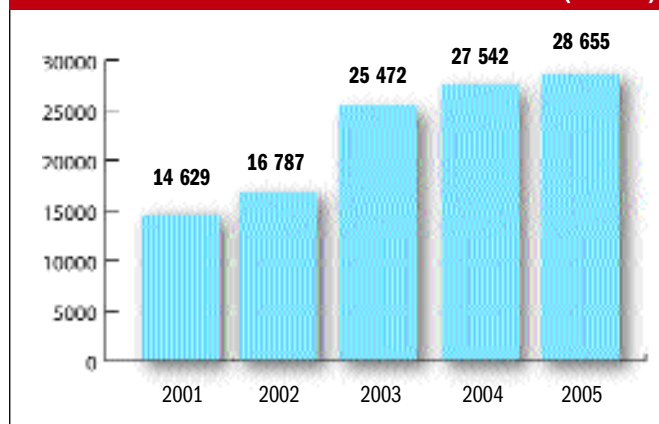
HAVI BRUTTÓ ÁTLAGKERESET ALAKULÁSA – FORINT

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
közoktatás pedagógus	63 890	75 647	83 229	100 093	130 857	173 142	168 472	190 036
Nemzetgazdasági átlag	66 192	76 973	87 566	103 280	122 666	138 003	145 675	158 786

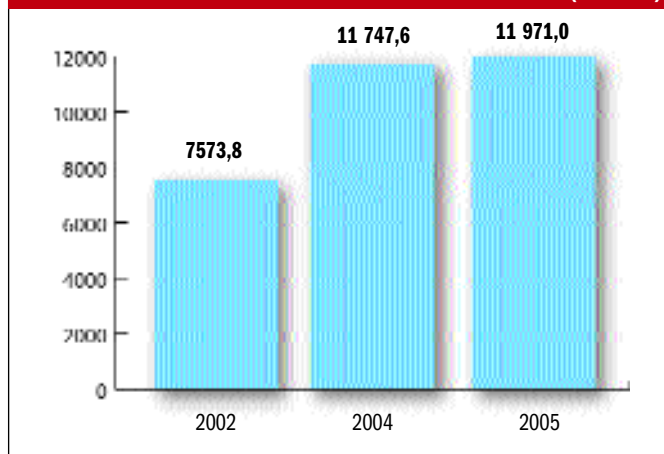
Az egyházi közoktatás támogatása

■ Az egyházi közoktatás elszámolt támogatása a 2002. évi 25 662,3 millió forintról 2005. évre már az 1 milliárd forintos támogatás-kiegészítést is tartalmazó 40 716,0 millió forintra emelkedett.

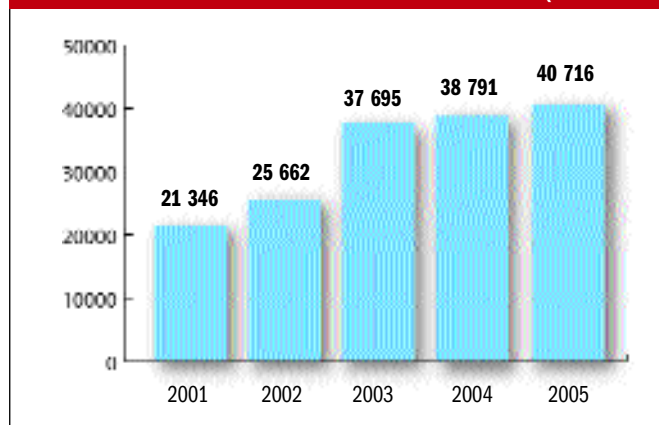
EGYHÁZI KÖZOKTATÁS NORMATÍV TÁMOGATÁS (MILLIÓ)

EGYHÁZI KÖZOKTATÁS KIEGÉSZÍTŐ TÁMOGATÁS (MILLIÓ)

AZ EGYHÁZI KÖZOKTATÁS ÁLLAMI TÁMOGATÁS (MILLIÓ FT)

	2001	2002	2003	2004	2005*
Egyházi közoktatás normatív támogatás (millió forint)	14 629,0	16 787,0	25 472,7	27 542,8	28 655,0
Egyházi közoktatási kiegészítő támogatás (millió forint)	6 781,8	7 573,8	13 621,2	11 747,6	11 971,0
Összesen	21 410,8	24 360,8	39 093,9	39 290,4	40 626,0
Kiegészítóből az előző évet megillető rész (millió forint)	1 570,8	1 506,0	2 807,5	1 408,9	910,0
2024/2006. (II.21.) Korm. határozat (millió forint)*	1 000,0				
Tárgyév támogatása elszámolás után (millió forint)	21 346,0	25 662,3	37 695,3	38 791,5	40 716,0
Egy főre eső közoktatási támogatás (egyház) (Ft)	278 930,6	313 927,3	464 960,8	461 622,2	461 784,5

* : 2005 várható; 2024/2006. (II.21.) Korm. határozat alapján folyósított 1 milliárd forint támogatáskiegészítést tartalmazza

Felsőoktatás finanszírozása

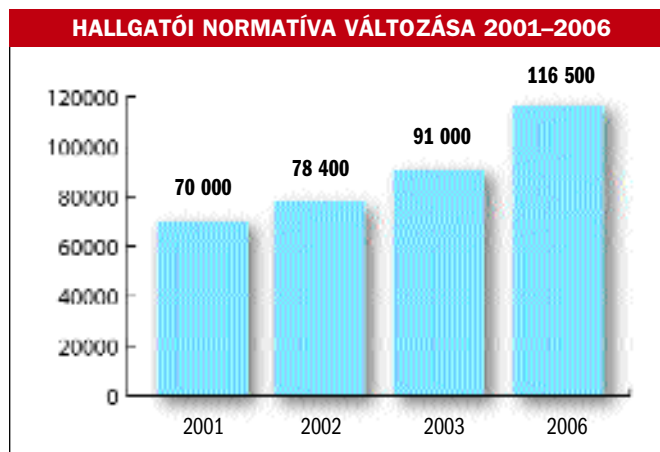
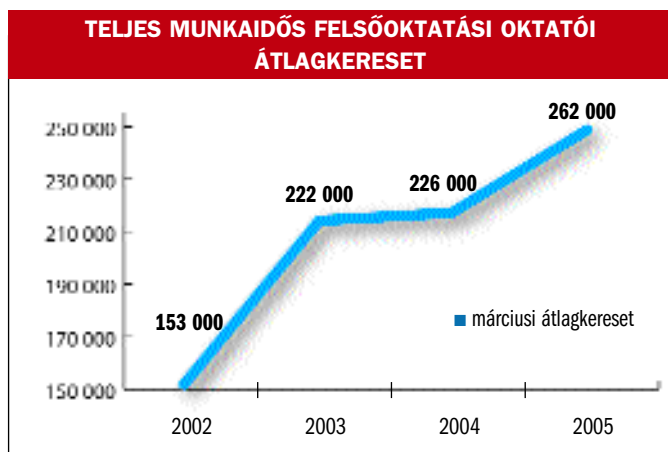
A felsőoktatás intézményi támogatás összege 2002-ről 2003. évre közel 50%-kal nőtt, ami-
ben alapvetően a közalkalmazotti bérek jelentős emelésének forrástöbblete tükröződik.

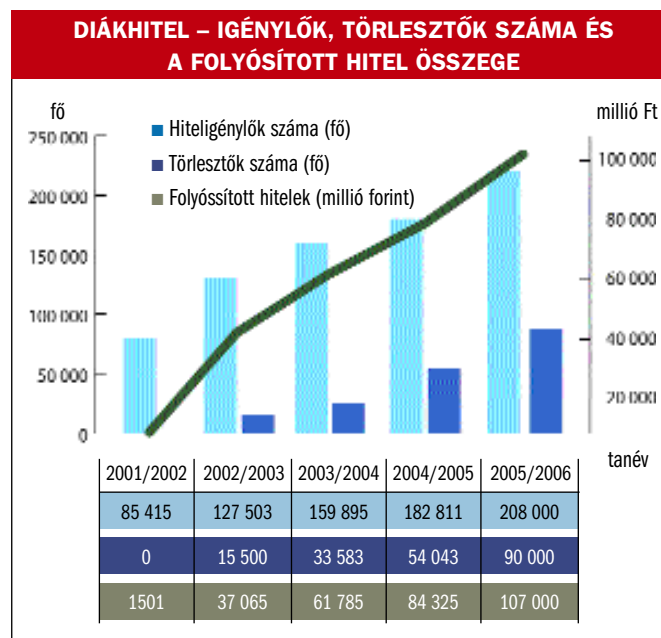
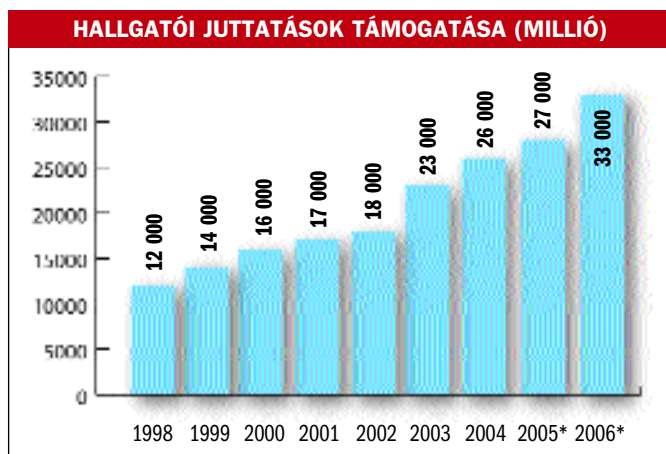
	2002	2003	2004	2005*	2006*
A költségvetés felsőfokú oktatási kiadásai**	176 473	207 604	205 129	231 951	257 037
Ebből – felsőoktatási intézmények támogatása	103 792	155 223	153 146	166 653	179 009

Forrás: OM statisztikai évkönyv,
költségvetési törvények
* várható értékek
** BM, HM intézményekkel

A fentiekhez kapcsolódóan a felsőoktatási oktatók bérének alakulását mutatja be 2002-
2005. évek vonatkozásában a 2. számú tábla. Ahogy – forrásoldalról – az intézményi támo-
gatások összegében, úgy az átlagkereset változásában is jól érzékelhető a 2002. szept-
emberi közalkalmazotti béremelés hatása (2002-2003. évek vonatkozásában folyóáron
45,1%-os, 2002-es áron 38,6%-os emelkedés).

TELJES MUNKAI DŐS, NEM NYUGDÍJAS (TANÁR, TANÁRSEGÉD, MESTERTANÁR)				
Év	Március (április) havi átlagkereset (eFt/fő)	Index havi átlagkereset (t/t-1)	Index havi átlagkereset (t/to, to=2002)	Index havi átlagkereset 2002-es áron (t/to, to=2002)
2002	153	100,0	100,0	100,0
2003	222	145,1	145,1	138,6
2004	226	101,8	147,7	132,1
2005	262	115,9	171,2	147,8

HALLGATÓI JUTTATÁSOK

Év	Hallgatói normatíva	Doktori képzés hallgatói normatívája	Diákotthoni elhelyezés normatívája	Lakhatási támogatás	Tankönyv- és jegyzet-támogatás*
1998.	70 000	408 000	30 000	30 000	6 000
1999.	70 000	468 000	33 000	33 000	7 000
2000.	70 000	540 000	33 000	33 000	7 000
2001.	70 000	612 000	33 000	33 000	7 000
2002.	78 400	660 000	33 000	33 000	7 000
2003.	91 000	950 400	33 000	33 000	7 000
2004.	91 000	950 400	50 000	50 000	7 000
2005. jan. 1-aug. 31.	91 000	1 012 200	50 000	50 000	7 000
2005. szept. 1-dec. 31.	91 000	1 012 200	80 000	60 000	7 000
2006. jan. 1-aug. 31.	91 000	1 012 200	80 000	60 000	7 820
2006. szept.1.-	116 500	1 092 600	116 500	60 000	11 650

* 2006. évtől a sport és kulturális tevékenység normatívájával együtt.

Szociális juttatások

Az elmúlt években jelentősen nőttek azok a támogatások, amelyek a tanulókat segítik. Az MSZP-SZDSZ kormány olyan támogatásokat is bevezetett, amelyek korábban nem léteztek (ingyenes vagy kedvezményes étkeztetés és tankönyv). A rászorultsági elv következtében érvényesül: a támogatást a nehezebb helyzetben lévő családok kapják.

AZ ÉTKEZTETÉSI TÁMOGATÁSOK ALAKULÁSA AZ ÖNKORMÁNYZATI KÖZOKTATÁSBAN – MILLIÓ FT

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Étkeztetés támogatása	13 185,9	14 737,9	17 294,4	19 086,3	20 353,2	20 632,4	19 165,4	18 768,5	–
Ingyenes étkeztetés	–	–	–	–	–	839,5	5 946,6	5 774,4	24 577,4
Összesen:	13 185,9	14 737,9	17 294,4	19 086,3	20 353,2	21 471,9	25 112,0	24 542,9	24 577,4

Informatikai Normatíva

A normatívának köszönhetően 55 510 nagy értékű hardvereszköz került az iskolákba.

Beszerzett eszközök:

Notebook: 3028 db

PC: 22 082 db

Szerver: 438 db

Monitor: 24 334 db

Nyomtató: 5628 db

Forrás: CEE Information Society
Benchmarks. eEurope, Objective 2,
Investing in People and Skills.
Survey result September 2004.

A KÖZOKTATÁS ELEKTRONIZÁLTSÁGA – EURÓPAI ÖSSZEHOSONLÍTÓ ADATOK

	A 10 új EU tagország átlaga, 2003	A 15 régi EU tagország átlaga, 2001	Magyarország, 2003
100 elemi iskolás tanulóra jutó számítógép	4,3	7,7	6
100 középiskolás tanulóra jutó számítógép	6,6	11,6	14,4
100 elemi iskolás tanulóra jutó, internet kapcsolattal rendelkező számítógép	2,8	2,8	2,4
100 középiskolás tanulóra jutó, internet kapcsolattal rendelkező számítógép	5,8	5,8	10,7

Infrastruktúra fejlesztés

■ **A kollégiumfejlesztési program** eredményeként sor kerülhetett a kollégiumi férőhelyek érdemi bővítésére, illetve a szakkollégiumi rendszer támogatására. PPP rendszerben magántőke bevonásával közel 250 milliárd forintos felsőoktatás-fejlesztési program valósul meg.

A fejlesztésekbe az állami felsőoktatási intézmények 90%-a bekapcsolódott.

– I. DIÁKOTTHON-ÉPÍTÉSI PROGRAM: 2007 végére elkészül közel 13.000 új kollégiumi férőhely

– II. KOLLÉGIUM-FELÚJÍTÁSI PROGRAM: 2006 végére 20 000 kollégiumi férőhely korszerűsítése történik meg

■ **„Beruházás a 21. század iskolájába” program** keretében hosszúlejáratú kedvezményes hitelprogram – a programban kedvezményezett fenntartók 138 oktatási intézményére 7,672 milliárd forint kedvezményes hitelt igényeltek

■ **„Információs technológia az általános iskolában” PHARE program** keretében épület és infokommunikációs technológia korszerűsítés.

Forrás: 24.943.769 euro (euro/FT 255) kb 6,3 milliárd Ft

■ **„Akadálymentesítés PHARE program”** A program célja, hogy megtegye a kezdeti lépést az általános és középiskolák akadálymentesítése terén.

Forrás: 332,3 millió Ft

■ **„Óvodák és alapfokú nevelési oktatási intézmények infrastrukturális fejlesztése” pályázat** Az óvodai és alapfokú nevelési-oktatási intézmények infrastrukturájának fejlesztésén keresztül csökkenti az oktatás minőségében meglévő különbségeket a hátrányos helyzetű kistérségekben, különös tekintettel azokra a településekre, amelyeken magas a hátrányos helyzetű csoportok és a roma lakosság aránya.

Forrás: 13 785,3 Millió Ft

■ **„Szemünk fénye: Átfogó világítási-, és fűtéskorszerűsítési program”** A jelenleginél lényegesen magasabb szolgáltatási színvonal mellett közvetlen állami forrás igénybevétele nélkül, pusztán a beruházás által elért megtakarításból finanszírozható felújítási, korszerűsítési program.

„Az általam irányított beruházási terület jelentős sikerének tartom a PPP (Public-Private-Partnership) finanszírozás rendszer bevezetését a felsőoktatási infrastruktúra fejlesztésében. A Magyar Universitas Program keretében négy beruházási program valósul meg 2-4 év leforgása alatt, mintegy 165-185 Md Ft értékben – ez közel 20 évet vett volna igénybe hagyományos, állami beruházási szisztéma mellett.”

Dr. Fiala István
beruházási miniszteri biztos

Iskolafelújítási, tornaterem-építési programok

TELJES MUNKAI DŐS, NEM NYUGDÍJAS (TANÁR, TANÁRSEGÉD, MESTERTANÁR)					
Pályázat neve	Beadott pályázatok száma	Nyertesek száma	Elyert összeg	Önrész	Iskolák száma
„Beruházás a 21. századi iskolába” kedvezményes iskolafelújítási hitelprogram (MFB)	116 fenntartó, 150 oktatási intézményre adott be pályázatot	Eddig 79 fenntartóval kötött szerződést az MFB, de szerződéskötés folyamatos	Eddig 5 549 137 964 mrd Ft. értékben kötött hitelszerződést az MFB	10%	99
„Információs technológia az általános iskoláknak” Phare Program	1090 db.	115 iskola felújításra és infrastrukturális fejlesztésre nyert pénzt (71 iskola pedagógus továbbképzésre valamint E-tananyag fejlesztésre nyert el pénzt)	5,7 Mrd Ft	10%	115 iskola, (50.000 tanuló érint)
„Óvodák és alapfokú nevelési-oktatási intézmények infrastrukturális fejlesztése”	638 db.	Eddig 72 nyertes, de az elbírálás folyamatos	12 247 778 Mrd Ft.	5%	Eddig 72 nyertes iskola

A határon túli magyar oktatás támogatása

- A határon túli magyar **felsőoktatás** színvonalának fejlesztése az állami, magán és alapítványi intézmények tekintetében is
- A Kárpát-medencén kívül élő magyarság bekapcsolása a **tájékoztatási, támogatási rendszerbe**
- A határon túli magyarok oktatási vonatkozású támogatási rendszerének átalakítása az uniós csatlakozás függvényében, különös tekintettel a csatlakozó országokban élő magyarság támogatási struktúrájára
- A Selye János **révkomáromi** magyar nyelvű állami **egyetem** beindításának elősegítése,
- Kollégiumépítés a szórványban élő magyaroknak Romániában
- Megvalósítottuk az állami egyetemeken magyarul oktatók rendszeres, havi támogatását
- Két tehetséggondozó gimnázium megalakítása a Vajdaságban
- II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Főiskola bővítése, fejlődése
- Felemeltük a határon túli hallgatók, kutatók ösztöndíjának összegét
- A szociálisan rászoruló hallgatók egy részének külön támogatást nyújtunk
- A magyar felsőoktatási intézményeket bekapcsoltuk az Elektronikus Információs szolgáltatás (EISZ) rendszerébe
- Több ezer tanárnak biztosítottuk a pedagógus-továbbképzéseken való részvétel lehetőségét
- Hozzájárultunk több tízezer magyar nemzetiségű diák tanulmányi versenyeken és anyanyelvi táborokban való részvételéhez

Tudás és képesség

A rendszerváltozás után először egy 2000-ben lefolytatott nemzetközi vizsgálat nyomán szembesült a magyar közvélemény azzal a ténnyel, hogy a magyar diákok tudása elmarad a kívánatostól, mert a magyar iskolarendszerben nem úgy és nem azt tanulják, ahogy és amire ma szükség volna. A PISA-vizsgálatot követő rendszerszintű reformra 2002-től került sor. Ez a változtatás átfogta az oktatási rendszer egészét. Az általános és középiskolában oktatott műveltséganyag korszerűsítésétől a Világ-Nyelv program életbe léptetésén át a kétszintű érettségi bevezetéséig és a felsőoktatási rendszer reformjáig, a szakképzés megújításától a szegregáció elleni küzdelemig, a tankönyv-akkreditáció megváltoztatásától az informatikai fejlesztésekig a közoktatás teljes vertikumában alapvető változtatások következtek be.

Ez a reform két pilléren áll. Egyrészt megváltoztak a törvények, megteremtődött a korszerűsítés jogszabályi háttere, lehetővé vált, hogy a pedagógusok a rájuk bízott gyerekeket a lehető legcélszerűbben, leghasznosabban, legemberségesebben neveljék és oktassák; másrészt megteremtődtek a feltételek mindehhez. Ez azonban csak akkor jár együtt az egyéni alkotóerő kibontakoztatásával, akkor fakad belőle az életszínvonal emelkedése és az életminőség javulása, ha a pedagógusok tevékenységének mindennapi gyakorlásához a feltételek is rendelkezésre állnak.

Az oktatásügy modernizációja konfliktusokkal terhelt folyamat és csak hosszútávon kamatozik mind a diákok tudását, mind a vállalkozás politikai elfogadottságát tekintve, viszont bemutatja a felzárkózás egy lehetséges modelljét, a maga területén lehetővé teszi az egyik legfontosabb nemzeti cél megvalósulását: a versenyképes és emberséges Magyarország megteremtését.

Kronológia
PISA-eredmények
Iskola a gyerekekért
A buktatás elkésztett törődés
Szöveges értékelés
Nemzeti alaptanterv
Kompetencia-alapú tartalomfejlesztés
Óraszámcsökkentés
A közoktatási törvény módosítása
Elszámolás és jövőkép

Kronológia

1995

■ Megjelenik a Nemzeti alaptanterv kiadásáról szóló kormányrendelet.

1998

■ Felmenő rendszerben (1. és 7. évfolyamon) bevezetik a Nemzeti alaptantervet.

2000

■ Az OECD országok lebonyolítják a PISA 2000 felmérést. A PISA 2000 vizsgálatban 32 ország vett részt – közöttük 28 OECD-tagország –, a program 2002-ben 11 további országgal bővült. A PISA 2000 felmérés középpontjában az olvasás-szövegértés állt, a mérésben részt vevő diákok iskoláikban feladatlapokkal végeztek önálló munkát.

2002

■ Civil kezdeményezésként az Eötvös József Pedagógiai Szabadelvű Társaság elkészít egy munkaanyagot, amely a NAT háromévenként kötelező felülvizsgálatának kíván eleget tenni.

■ **2002. nyár**

Módosul a Köznevelési törvény. Az Országos Köznevelési Tanács visszakapja korábbi vétőjogát, megszűnik a kerettanterv kötelező volta. A kerettantervtől való eltéréshez elegendő az iskolafenntartói hozzájárulás.

■ **2002. november 14.**

Az OKNT megvitatta az Eötvös Társaság által elkészített munkaanyagot.

2003

■ Az OECD országok lebonyolítják a PISA 2003 felmérést. A PISA 2003 mérésben részt vevő 41 ország közül 30 OECD-tagország volt, a felmérésben a diákok matematikai és természettudományi eszköztudását, olvasási-szövegértési képességét, valamint problémamegoldó gondolkodását mérték.

A 2003-as mérésben a matematikai eszköztudásé volt a főszerep, míg a többi területre kisebb hangsúlyt fektettek.

■ **2003. január 16.**

AZ OKNT megvitatta a köznevelési törvény módosításának tervezetét. A kiadott közlemény szerint „a Tanács egyetértett a törvénytervezet gyermekközpontú szemléletével”, de például a buktatás tilalmával kapcsolatban már

élenk vita alakult ki. Végül 8 igen, 4 nem, 1 tartózkodás mellett az OKNT egyetértett az évisméltésre utasítás tilalmával az 1-4. osztályban.

■ **2003. január 25.** Az Iskolai Esélyegyenlőségért Egyesület kiad egy közleményt. Eszerint üdvözlük, hogy az oktatási kormányzat „az iskolai élet egészének s benne kitüntetetten a tanulási folyamatoknak a szabályozását a gyerekek mindenre kiterjedő érdekeinek, a harmonikus gyermeki életforma biztosításának kívánja alárendelni.”

■ **2003. április**
A Nat-bizottság elkészíteti a Nemzeti alaptanterv felülvizsgálati anyagát. Ezután országos társadalmi vita kezdődik, amelyben körülbelül 4500 fő részvételével konferenciákon,

kerekasztal-beszélgetéseken zajlik le a javaslat szakmai megméréstetése.

■ **2003. június 23.**
Az Országgyűlés elfogadja a közoktatási törvény módosítását.

■ **2003. július 15.**
A köztársasági elnök aláírja a közoktatási törvény módosítását.

■ **2003. szeptember 1.**
Életbe lép a közoktatási törvény módosítása. A pedagógusokat közvetlenül érintette az általános megkülönböztetés tilalma és a pedagógus titoktartási kötelezettsége. A költségvetési törvényben rögzítettek szerint ötödikben és kilencedikben két és fél órával csökken a gyerekek heti kötelező óraszám.

■ **2003. november**
A lillafüredi pedagógiai konferencia záróülése a „PISA-sokk” címet viselte. A tanácskozás egyik érdekes megállapítása volt Vári Péter oktatáskutató közlése, miszerint a magyar gyerekek 35 százaléka nem szeret iskolába járni. A vizsgálatban részt vevő országok átlagában ez az arány 22 százalék.

■ **2003. december 10.**
A kormány megtárgyalta és elfogadta a „Nemzeti alaptanterv kiadásáról” szóló rendelet módosítását. A kiadott közlemény rögzíti, hogy az Országos Köznevelési Tanács, az Országos Közoktatáspolitikai Tanács, az Országos Kisebbségi Bizottság, a Magyar Tudományos Akadémia, megyei pedagógiai

intézmények és az oktatási intézmények többhónapos vita után véleményezték a tervezetet. Ennek megfelelően a változtatások biztosítják a tanulók terhelésének korlátozását és garantálják, hogy az eltérő pedagógiai programok szerint dolgozó iskolák közötti átjárhatóság ne kerüljön veszélybe.

■ **2003. december 18.**
Michael Barnier EU főbiztos bejelenti a Nemzeti Fejlesztési Terv programjainak jóváhagyását, amelyben az oktatási ágazat uniós támogatások révén jelentős fejlesztéseket indíthat útjára a 2004-2006-os időszakban.

Kronológia

2004

- **2004. január 8-9.** A Nemzetközi Olvasástársaság Kréta szigetén, a Rhetimnói Egyetemen konferenciát rendez, többek között arról, mi a PISA-vizsgálaton kiugró sikert elért finn iskolarendszer titka. A konferencia tizenhárom okot sorol fel, amelyek lényege összegezve abban összegezhető, hogy a kitűnően működtetett, gondoskodó jellegű finn iskolarendszer nem a tananyagot, s nem a követelmények elérését, hanem a gyermek szükségleteit állítja a középpontba.
- **2004. február 11.** A kormány megtárgyalja és jóváhagyja a közoktatási törvény módosítási javaslatát, amely többek közt előírja a pedagógusnak, hogy ha

„úgy ítéli meg, hogy a gyermek érdekét sértheti a tudomására jutott bizalmas információ kiadása, ... köteles megőrizni azt.”

- **2004. április 30.** Az Oktatási Minisztérium publikálja az „Ajánlás a szöveges értékelés bevezetéséhez az általános iskolák 1-4. évfolyamán” című dokumentumot. Ebben ismételten felhívják a figyelmet a 2004. szeptember elsejétől kötelezően életbe lépő szöveges értékelés pedagógiai előnyeire, s gyakorlati segítséget adnak elkészítéséhez.

- **2004. május 1.** Magyarország csatlakozása az Európai Unióhoz.

- **2004. május 17.** Országos kompetenciamérést

szervez az Oktatási Minisztérium a 6., 8. és 10. osztályos diákok körében. A kompetenciamérésen összesen 338.628 tanuló vett részt. A vizsgálat a diákok szövegértésére és matematikai eszköztudására irányult.

2005

- **2005-2006-os tanév** 600 tanóra anyaga, és kilencszáz téma érhető el a Sulinet Digitális Tudásbázisból, amely ekkor már mintegy tizenkétezer képet, nyolcezer teszt-feladatot és háromszáz videót tartalmaz a tanórai és azon kívüli foglalkozásokra.
- **2005. január 21.** Ismertetik a PISA és az IEA vizsgálatok újabb, részletes

eredményeit. A két vizsgálat egymásnak ellentmondó. A PISA 2003-ban lefolytatott felmérése szerint nem javult a magyar diákok teljesítménye, például matematikai készség terén a 22., olvasási készség terén a 21., a természettudományok terén a 14., a problémamegoldó készség terén a 17. helyen végeztünk. Az első három területen a finnek bizonyultak a legjobbnak, problémamegoldásban pedig a dél-koreaiak. A PISA képességeket mér, az IEA pedig a tantervi, tankönyvi ismeretek elsajátításának mélységét. Ez utóbbi vizsgálatban a magyar diákok sokkal jobb eredményeket mondhatnak magukénak.

■ **2005. április 14.**

Az OKNT javaslatot tesz a Nemzeti PISA Tanács létrehozására. Ezt a gondolatot az OKNT már 2003-ban felvetette, most azonban a hozzászólók többsége a létrehozandó bizottságot a társadalmi összefogást megtestesítő, az oktatáspolitikai döntéseket előkészítő bizottságként definiálták.

■ **2005. május**

Az Oktatási Minisztérium számítógépes programot készített a szöveges értékelés megkönnyítésére. A szoftver alkalmas arra is, hogy az iskolán belül a tanító kollégák egymás számára is segítséget adjanak az értékelés elkészítéséhez. A szoftver képes az iskolai értékelési megoldások elektronikus úton történő tárolására, hosszú távon történő fel-

használásának támogatására. A szoftvert valamennyi általános iskola közvetlenül megkapja.

■ **2005. szeptember**

Életbe lépnek azok az OM-rendelkezők, amelyek az alapozó oktatás humanizálását és racionalizálását célozzák (buktatás tilalma, illetve a házi feladattal kapcsolatos rendelet).

■ **2005. szeptember 30.**

Megalakul a Nemzeti Közoktatási Értékelési Tanács. A Tanács feladata többek közt, hogy szakmai háttérrel nyújtson a tanulói teljesítménymérésekhez, szakmai kontrollt biztosítson ezekhez a programokhoz és segítse a mérési eredmények átültetését az oktatásirányítás gyakorlatába.

HARMINCKETTŐ KÖZÜL A HUSZONHARMADIK HELYEN

Az olvasási teljesítményekben a PISA-felmérésben résztvevő magyar diákok a 32 ország közül a 22. helyen szerepeltek.

A felmérés a tanulók teljesítményére 5 fokozatot határozott meg. A legmagasabb szintű teljesítményt mutató diákok valóban magas szintű információ-feldolgozó képességgel rendelkeznek, képesek a szöveg tartalmát beépíteni gondolkodásukba. Ezt a szintet 15 százaléknál magasabb arányban érték el az alábbi országok tanulói: Ausztrália, Kanada, Finnország (a tanulók 26%-a érte el a szintet), Egyesült Királyság és Új-Zéland. Jóval az átlag alatt teljesítettek: Brazília, Görögország, Litvánia, Luxemburg, Mexikó, Portugália, Oroszország, Spanyolország tanulói.

Magyarország vizsgált tanulóinak mindössze 5%-a tudta ezt a legmagasabb szintet teljesíteni. Az olvasási képességek legalacsonyabb szintjébe, azaz egyes szintbe sorolták azokat a tanulókat, akik nagyon komoly nehézséget mutatnak az olvasás hatékony eszközként való alkalmazásában, vagyis akiknél az olvasási képességek alacsony szintje már akadályozza az újabb ismeretek és készségek elsajátítását is.

A magyar diákok 25%-a tartozik ebbe a teljesítménykategóriába, összehasonlításképpen jelezzük, hogy a PISA-átlag 7%.

Forrás: Új Pedagógiai Szemle

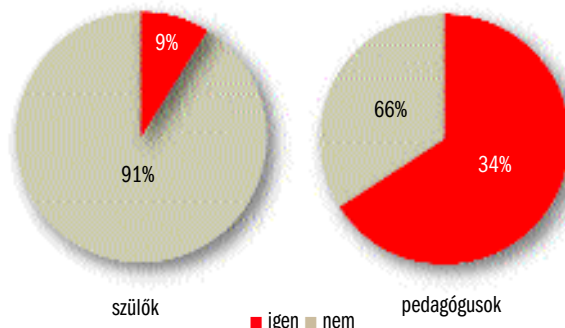
VÉLEMÉNY

Mindenki szembesül azzal, hogy az úgynevezett éltanulók az életben esetleg semmire sem viszik, a gyengék pedig sokra. Miért? Biztos, hogy mindenre szükség van, amit az iskolában meg kell tanulnunk? Én is tanultam terminális oxidációt, citromsav ciklust, ami biokémia tananyag volt gimnázium harmadik osztályában. Szerintem ennél sokkal nagyobb szükség van arra, hogy valaki értelmezni tudja a menetrendet, képes legyen egy csekket kitölteni, vagy egy gombot felvarrni. Ezért értek egyet a PISA-val, és ezért nagy gondom a hat és fél éves a gyermekem iskolába íratása. Milyen iskolába irassam? Poroszos jellegűbe, amelyben komolyan tanítják, ezáltal könnyebben bejut egyetemre, vagy olyanba, ahol legalább két nyelvet megtanítanak neki? Esetleg olyanba, ahol van színház és festőszakkör és zenekar és barlangász-klub is, és ahol jól érzi magát?

Hegy Barbara színművésznő Forrás Köznevelés

A PISA JELENTÉS ISMERTSÉGE

HALLOT-E MÁR A PISA JELENTÉSRŐL?

A függő torony

A ki már járt a gyönyörű északolasz városkában, Pisanban, tudja, hogy a helyiek a világhírű műemléküket így nevezik: *campanile torre pendente – a függő torony*. Bizonyára sok pedagógusnak, oktatáskutatónak jut eszébe erről a névről az, hogy a *PISA-jelentésként* közismertté vált felmérés - ha nem is éppen toronyként, inkább Damoklesz kardjaként függ a fejünk a felett, s nem tudhatjuk, mikor és hol szakad el az a bizonyos szál, s mikor kerülünk olyan helyzetbe, amikor már nem vagyunk sorsunk alakulásának urai.

Miként próbálta az oktatáspolitikát azokat a problémákat elhárítani, amelyeket az első, 2000-ben lebonyolított PISA-jelentés feltárt, s amelyeket a második, a 2003-as vizsgálat csak megerősített?

A cél az, hogy még akkor avatkozzunk be az oktatás rendszerébe, amikor nem kényszer hatása alatt cselekszünk, mert aki a körülményekre bízva a választást, szükségszerűen a legrosszabb körülmények között kénytelen dönteni.

kereiből, azzal ámtjuk magunkat, hogy a magyar iskolarendszer jó, s nem reformokra, hanem nyugalomra van szüksége, akkor véglegesen leszakadunk.

A kompetenciák decentralizálása, a felelősség megosztása, a teljesítményelvű bérezés bevezetése viszont a modernizációs lépések sorába tartozik, éppúgy, mint a például az iskolában oktatott műveltséganyag korszerűsítése, az informatika iskolai megjelenítése vagy a vizsgarendszer átalakítása.

Talán sokak lassan ismerik fel, hogy az új feladatok egyben a sikerebb, önállóbb, felelősségteljesebb munkavégzés lehetőségét adják, amelynek igazi haszonélvezői: a diákok és a szülők. A reform csak évek múlva kamatozik igazán, s akkor is meglehet, mindössze azt érzékeljük, hogy sikerült megelőzni, hogy beinduljon egy felgyorsuló romló folyamat. Ezeknek a romló folyamatoknak azonban az a természetük, hogy egy idő után önjárókká válnak és alig, vagy csak óriási áldozatok árán lehet befolyásolni őket.

Ma már tudják azt a pedagógus kollégák, hogy a pedagógiának nem az a feladata, hogy az ősök műveltségét átszármaztassa, hanem hogy illeszkedjen a mai világhoz. Ezért volt nagyon fontos esemény a PISA 2000-vizsgálat, mert szembesítette a magyar társadalmat egy jövőre vetített műveltségképpel.

Báthory Zoltán oktatáskutató

Az oktatáspolitikai intézkedései e téren az oktatási rendszer lényegét érintették. Ezek a változtatások lehetővé teszik, hogy elébe menjünk a kihívásoknak, bár az is kétségtelen, hogy a huszonnegyedik órában vagyunk. A *campanile – a harangtorony* – zúgása figyelmeztető jel.

Ha meghalljuk és megértjük, ha levonjuk a szükséges következtetéseket és intézkedünk, a hazai oktatási rendszer versenyképessé válhat Európában és a nagyvilágban. Ha múltbanézó, nosztalgizáló módon önmagunkat dicsérjük, s kiindulva néhány valóban kiváló elitiskola teljesítményéből, nemzetközi si-

A liberális vezetésű Oktatási Minisztérium egy lépéssel a kor kényszere előtt haladva megakadályozta, hogy ez a negatív spirál felpörögjön. Ez, ha tetszik, *alapvető nemzeti érdekként is értelmezhető*. Nagyon sok újító szándékú pedagógus, a gyereke boldogulása iránt átgondoltan felelősséget érző szülő támogatja a reformtörekvéseket. A tények, adatok, konkrétumok elemzése azt bizonyítja, hogy ez a rendszerszintű reform ezt a konkrét hazát: a mai diákokat, pedagógusokat, az oktatásügy egészét kiemelte a süllyedő folyamatból és emelkedő pályára állította.

Sajtóvélemény

Szomorú eredménnyel zárult Magyarország számára a második PISA-teszt is. A közoktatás szintjét vizsgáló nemzetközi felmérések szerint ugyanis hazánk minden szempontból átlagon aluli teljesítményt nyújtott.

Túlzás lenne azt állítani, hogy csak a mi helyzetünk ilyen gyászos, azonban a legtöbb EU-tagállamban a 2000-es felmérés után átfogó reformok vették kezdetüket. Nálunk mikor hivatalosan is napvilágot láttak az eredmények, a szakma képviselői közül sokan, ahelyett, hogy az okokat kezdték volna keresni, támadást intéztek a mérés módszere ellen. A legkétségbeejtőbb eredmény a minden egyéb tanulási tevékenységet befolyásoló olvasás-és szövegértés vizsgálata során volt tapasztalható.

Az OECD-országokat átlagosan jellemző tizenkét százalékos funkcionális analfabétizmushoz képest hazánkban a diákok 23 százaléka (tehát közel negyede!) képtelen elérni azt a szövegértési szintet, amely a fejlett országokban alapkövetelmény az állások betöltésében. Szintén átlag alatti, bár az előzőnél jobb teljesítményt nyújtottak a vizsgálat alanyaiul szolgáló diákok a természettudományok, és különösen a matematika területén.

Az előző felmérésekhez képest történt hirtelen teljesítményromlást egyes szakértők a PISA-teszt megszokottól eltérő mérési módszerének tudják be. Az alkalmazott kérdések ugyanis nem a konkrét tudást voltak hivatottak felmérni, hanem azokat a készségeket és képességeket, melyek a mindennapi életben történő boldoguláshoz szükségesek, állampolgárként és leendő munkavállalóként egyaránt. A történetek ellenére úgy tűnik, hogy a közvélemény közömbös a hírek hallatán, legalábbis kevésbé találja megrázónak az adatokat. Egy régebbi közvélemény-kutatás adatai szerint a megkérdezettek 35 százaléka vélte úgy, hogy a magyarok bárhol képesek boldogulni, és karriert építeni; ezzel szemben csak 12 százalék ítélte az átlagosnál rosszabbnak a tanulók teljesítményét.

PISA SORREND

Ország	Tárgykör	Pontszám	2000-es helyezés	2003-as helyezés
Finnország	Matematika	544	4	1
Korea	Matematika	542	2	2
Hollandia	Matematika	538	-	3
Japán	Matematika	534	1	4
Kanada	Matematika	532	6	5
Belgium	Matematika	529	9	6
Svájc	Matematika	527	7	7
Ausztrália	Matematika	524	-	8
Új-Zéland	Matematika	523	3	9
Csecsenföld	Matematika	516	17	10
Izland	Matematika	515	13	11
Dánia	Matematika	514	12	12
Franciaország	Matematika	511	10	11
Svédország	Matematika	509	14	14
Ausztria	Matematika	506	10	15
Németország	Matematika	503	19	16
Írország	Matematika	503	15	17
OECD-átlag	Matematika	500		
Szlovákia	Matematika	498	-	18
Norvégia	Matematika	495	16	19
Luxemburg	Matematika	493	26	20
Lengyelország	Matematika	490	22	21
Magyarország	Matematika	490	20	21
Spanyolország	Matematika	485	21	22
USA	Matematika	483	18	24
Portugália	Matematika	466	24	25
Olaszország	Matematika	466	23	26
Görögország	Matematika	445	25	27
Törökország	Matematika	423	-	28
Mexikó	Matematika	385	27	29

Magyar Bálint oktatási miniszter az MTV esti műsorában bemutatott interjúban hangsúlyozta: az iskola elfojtja tanulóinak veleszületett kíváncsiságát. „Véget kell vetni annak a gyakorlatnak, hogy egy elsős elemista gyereknek karácsonyra olvasnia kell” - fogalmazott Magyar Bálint, aki a finn példát hozta fel az elérni kívánt koncepció szemléltetésére. Ott a diákok két év alatt tanulnak meg olvasni, viszont még 15 éves korukban is értik a szöveget. Forrás: <http://www.ma.hu>

Vizsgálat – a munkaerőpiac szempontjából

VÉLEMÉNY

Az alapvető kérdés, ami körül forgunk, a következő: mire való az iskola? Mire van szüksége a gyerekeknek ahhoz, hogy megállja a helyét az életben, hogy boldogulni tudjon? Mi kell ahhoz, hogy munkát találjon? Kellően fejlett képességek. Kérdés: a mai iskola megfelel-e ennek az igénynek? Mi köze van a mai iskolának a mai gyerekekhez? Az esetek többségében, finoman fogalmazva édeskevés. A mai iskola még mindig Comenius világa (45 perces óra, tanár kiáll és beszél, a diák hallgat, pedig Comenius sok száz évvel ezelőtt élt és ma a gyerekek, kiszabadulva az iskola falai közül kábeltelevíziót néznek, interneteznek, egész másfajta szellemi közegben mozognak. Tisztelet azoknak az igazgatóknak, kollégáknak, akiknek az iskolája nem a comeniusi rendszer szerint működik. Legfontosabb feladatunk megpróbálni hidat verni a comeniusi és a mai világ között. A PISA fontos lépés abban az irányban, hogy nagyobb súlyt fektessünk a képességfejlesztésre, a PISA-felmérés ráébresztett minket arra, hogy az iskola világa leszakadt a valóság világáról. Ráébresztett? Ezt még sok pedagógus sem fogadja el, s a régi módin kíván dolgozni.

Miklósi László, a Történelemtanárok Egyesületének elnöke

Forrás: Köznevelés

A Programme for International Student Assessment angol elnevezésből ered az a betűszó, a PISA, amelyet az elmúlt egy-másfél évben talán a leggyakrabban írtak le az oktatásról szóló tudományos és sajtópublikációkban. Miért került a PISA-vizsgálat az érdeklődés középpontjába a fejlett gazdasággal rendelkező országokban?

Elsősorban azért, mert a vizsgálat minden eddigi összehasonlító elemzéshez képest új módon próbálta megközelíteni az iskolai oktatás eredményeit. A vizsgálat elsődleges célja ugyanis annak feltárása, mennyire felkészültek a felmérésben részt vevő országokban a tizenöt évesek arra, hogy megállják helyüket a mindennapi életben? Készen állnak-e arra, hogy munkát keressenek, megfeleljenek az állandóan változó munkaerőpiac követelményeinek, képesek lesznek-e – akár egész életükön át – új ismereteket befogadni, ezeket alkalmazni?

A PISA-eredmények azért kerültek mindenütt az érdeklődés középpontjába, mert azokból az oktatási rendszerek hatékonyságának egy olyan megközelítése vált lehetségessé, amely a munkaerőpiac, a gazdaság oldaláról kísérelte meg az oktatás teljesítményét megítélni.

Zárójelben jegyezzük meg, hogy ennek az OECD-mérésnek az eredményei azt mutatják, hogy Magyarország felnőtt lakosságának több mint negyven százaléka nem rendelkezik a mindennapi életben elvárható és szükséges írásbeli képességek szintjével. Beigazolódtott, hogy a magyar diákok az iskolában megszerzett ismereteik alkalmazása terén rosszabbak, mint a fejlett gazdasággal rendelkező országokban élő társaik.

Forrás: Új Pedagógiai Szemle

❖ A következő OECD-országokban szignifikánsan jobb a teljesítmény, mint az OECD-átlag: **Ausztrália, Belgium, Kanada, Finnország, Írország, Korea, Hollandia, Új-Zéland, Norvégia, Svédország, Egyesült Királyság.**

A partnerországok közül **Hongkong-Kína és Liechtenstein** tartozik még ide.

❖ Tizenegy OECD-ország teljesített nagyjából az OECD-átlag körül, ezek az országok: **Ausztria, Cseh Köztársaság, Dánia, Franciaország, Izland, Németország, Japán, Norvégia, Lengyelország, Svájc, Egyesült Államok.** Szintén hozta az OECD-átlagot **Lettország** és **Makaó-Kína.**

Magyarország átlagteljesítménye szignifikánsan az OECD-átlag alatti.

Részlet a Gyorsjelentés a PISA 2003 összehasonlító tanulói teljesítménymérés nemzetközi eredményeiről című tanulmányból.

A PISA 2003 TANULSÁGA

Készen állnak-e diákjaink arra, hogy szembenézzenek a jövő kihívásaival? Képesek-e elemezni, érvelni, ötleteiket hatékonyan közvetíteni? Rendelkeznek-e mindazon képességekkel, melyek lehetővé teszik majd az élethosszig tartó tanulást? A 2003-as PISA- (Programme for International Student Assessment – A tanulói tudást mérő nemzetközi program) mérés arra kereste a választ, hogy a kötelező iskoláztatás vége felé a tanulók birtokában vannak-e mindazon tudásnak és képességeknek, melyek elengedhetetlenek a mindennapi életben való tevékeny részvételhez. A háromévente ismétlődő felmérés második fordulójában 41 ország több mint 250 000 diákja vett részt. 2003-ban a matematika állt a középpontban, a feladat-

lapok tartalmaztak még olvasás-szövegértésbeli, természettudományi, problémamegoldó gondolkodást mérő, továbbá a diákok tanulási szokásaival és az iskolához fűződő viszonyukkal kapcsolatos kérdéseket.

A vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy a legtöbb ország megőrizte korábbi helyét, kevés – jól észlelhető – kivétellel az eredmények nagyjából azonosak maradtak. A magyar diákok teljesítménye a nemzetközi átlagnál valamivel gyengébb olvasás-szövegértésből és matematikából, míg a természettudományi és a problémamegoldó gondolkodást mérő teszteken átlagos. Finnország, mely már 2000-ben is az élen állt, 2003-ban is megőrizte vezető helyét, és tovább javult a matematika és a természettudomány terén.

Részlet a Gyorsjelentés a PISA 2003 összehasonlító tanulói teljesítménymérés nemzetközi eredményeiről

Forrás: Új Pedagógiai Szemle

A félanalfabéták aránya emelkedik

Részlet Csoma Gyula – Lada László: *Az olvasás éve és a funkcionális analfabetizmus* című cikkéből

Analfabéta az a személy, aki nem tud írni-olvasni. A félanalfabéta legfeljebb a neve leírására képes, és töredékes olvasni tudása néhány gyakori szóképfelismerésére, a nagybetűk dőcögő összeolvasására alkalmas csupán. Az analfabetizmus és tulajdonképpen a félanalfabetizmus is - a kettő együtt - valódi, technikai analfabetizmus. Egy felmérés szerint 1920-ban Magyarországon a 10 éven felüli népességből analfabéta 13 százalék, 1970-ben 1,9 százalék és 1990-ben 1,0 százalék körüli. Új jelenség viszont, hogy az 1990-es években az analfabéták és félanalfabéták aránya emelkedést mutat (1992-ben 1,2 százalék, 1997-ben már 2 százalék).

A funkcionális analfabetizmus olyan műveltségi állapot, amelyben az írás-olvasás képességének a szintje egyre kevésbé teszi lehetővé az új információk befogadását és közlését, az új

tudás megszerzését, feldolgozását és kezelését, a személyközi interakciók lebonyolítását. Az elnevezés az írás-olvasás funkcionális ellehetetlenülésére utal.

Magyarországon az 1990-es években éleződött ki a probléma. A rendkívül gyors társadalmi, gazdasági, politikai, kulturális változások sok társadalmi csoportban devalválták a korábban szerzett szakmai és kulturális tudást és értékeket, és az alapképességek hiánya lehetetlenné tette az új helyzethez való alkalmazkodást. A változások természetesen az aluliskolázottakat érintették először. A 2000-ben publikált „Literacy“-kutatás adatai alapján a felnőtt magyar lakosság 80 százaléka az olvasási feladatokban rosszul vagy gyengén teljesítők közé tartozik.

Forrás: <http://www.sulinet.hu>

Az **EFA Global Monitoring Report**, magyarul az Oktatás Mindenkiért program világszintű értékelő összefoglalója jelentés arról, hogy a világ hol tart a gyermekek, fiatalok és felnőttek alapképzése iránt vállalt kötelezettségek gyakorlatba ültetésével. A programot az UNESCO által létrehozott független csoport és kiadó vezeti. A jelentések azzal a céllal kiadott hiteles dokumentumok, hogy a döntéshozókat befolyásolják és a közvélemény figyelmét felhívják a különböző hiányszituációkra, a program megvalósítása érdekében.

A 2006-os Literacy for Life (Írni és olvasni tudás az életért) című kiadvány szerint 771 millió embernek nincs lehetősége arra, hogy éljen az írni és olvasni tudáshoz fűződő alanyi jogával. Az írni- és olvasni nem tudó felnőttek számát ugyanis mintegy 771 millióra becsülik a világon.

Forrás: EAEA hírlevél

Hányan nem érik el az 1-es szintet?

A PISA problémamegoldó

gondolkodást mérő
altesztjének 1-es szintje
alatt teljesítőkről
elmondható, hogy nem
képesek a probléma
alapelemeinek
a feltérképezéséhez
szükséges folyamatok
elvégzésére. Legjobb
esetben olyan feladatok
megoldásában járnak
sikerrel, ahol már meglévő,
jól strukturált folyamatokkal
találják szembe magukat,
és ahol tényekre vagy
megfigyelésekre kell
válaszokat alaposítani, és
nem kell a különféle
elemek összefüggéseit
keresniük. Az 1-es szint
alatt található diákoknak
nagy gondot okoz az
egyszerű döntéshozatal,
a rendszerelemzés,
a hibakeresés,
hibaelhárítás.

*PISA-sorrend
a problémamegoldó
alteszt szerint*

PISA SORREND		
Ország	Tárgykör	2003-as eredmény
Korea	Problémamegoldás	1
Finnország	Problémamegoldás	2
Japán	Problémamegoldás	3
Új-Zéland	Problémamegoldás	4
Ausztrália	Problémamegoldás	5
Kanada	Problémamegoldás	6
Belgium	Problémamegoldás	7
Svájc	Problémamegoldás	8
Hollandia	Problémamegoldás	9
Franciaország	Problémamegoldás	10
Dánia	Problémamegoldás	11
Csehszlovákia	Problémamegoldás	12
Németország	Problémamegoldás	13
Svédország	Problémamegoldás	14
Ausztria	Problémamegoldás	15
Izland	Problémamegoldás	16
Magyarország	Problémamegoldás	17
OECD átlag	Problémamegoldás	
Írország	Problémamegoldás	18
Luxemburg	Problémamegoldás	19
Szlovákia	Problémamegoldás	20
Norvégia	Problémamegoldás	21
Lengyelország	Problémamegoldás	22
Spanyolország	Problémamegoldás	23
Egyesült Államok	Problémamegoldás	24
Portugália	Problémamegoldás	25
Olaszország	Problémamegoldás	26
Görögország	Problémamegoldás	27
Törökország	Problémamegoldás	28
Mexikó	Problémamegoldás	29

**DIÁKOK SZÁZALÉKOS MEGOSZLÁSA AZ EGYES
TELJESÍTMÉNYSZINTEKEN**

Ország	Teljesítményszintek							
	1-es szint alatt (405 pont alatt)		1-es szint (405 és 499 pont között)		2-es szint (499 és 592 pont között)		3-as szint (592 pont alatt)	
	%	hiba	%	hiba	%	hiba	%	hiba
OECD-országok								
Ausztrália	9	(0,6)	26	(0,7)	39	(0,8)	26	(0,8)
Ausztria	14	(1,0)	32	(1,1)	37	(1,1)	17	(1,2)
Belgium	14	(0,7)	24	(0,7)	34	(0,8)	28	(0,9)
Kanada	8	(0,5)	27	(0,7)	40	(0,7)	25	(0,7)
Cseh Köztársaság	12	(1,1)	29	(1,2)	37	(1,1)	22	(1,2)
Dánia	10	(0,8)	30	(0,9)	39	(0,9)	20	(0,9)
Finnország	5	(0,5)	22	(0,8)	43	(0,8)	30	(0,9)
Franciaország	12	(1,0)	28	(1,0)	37	(1,1)	23	(1,0)
Németország	14	(1,0)	28	(1,1)	36	(1,5)	22	(1,4)
Görögország	33	(1,5)	36	(1,0)	24	(1,2)	7	(0,8)
Magyarország	16	(1,0)	32	(1,4)	35	(1,2)	17	(1,2)
Izland	12	(0,7)	32	(1,0)	40	(1,0)	15	(0,6)
Írország	13	(0,9)	37	(1,2)	38	(1,0)	12	(0,8)
Olaszország	25	(1,3)	35	(1,2)	30	(1,0)	11	(0,7)
Japán	10	(1,0)	20	(1,0)	34	(1,2)	36	(1,6)
Korea	5	(0,5)	22	(1,0)	41	(1,1)	32	(1,3)
Luxembourg	17	(0,7)	34	(1,0)	35	(1,0)	14	(0,6)
Mexikó	58	(1,9)	30	(1,1)	11	(1,0)	1	(0,2)
Hollandia	11	(1,1)	30	(1,3)	36	(1,4)	23	(1,1)
Új-Zéland	10	(0,8)	25	(0,8)	36	(1,0)	28	(0,9)
Norvégia	19	(0,9)	33	(1,2)	33	(1,0)	15	(0,8)
Lengyelország	18	(1,0)	37	(1,0)	34	(1,1)	12	(0,7)
Portugália	24	(1,7)	36	(1,1)	31	(1,4)	9	(0,6)
Szlovák Köztársaság	17	(1,4)	34	(1,2)	34	(1,3)	14	(1,0)
Spanyolország	20	(0,9)	35	(1,1)	33	(1,2)	12	(0,8)
Svédország	12	(0,9)	32	(1,1)	38	(1,0)	17	(1,0)
Svájc	11	(0,7)	27	(1,0)	39	(1,1)	23	(1,4)
Törökország	51	(2,5)	33	(1,6)	12	(1,6)	4	(1,2)
Egyesült Királyság	14	(0,8)	30	(1,1)	37	(1,0)	19	(1,0)
Egyesült Államok	24	(1,1)	34	(0,8)	30	(1,0)	12	(0,8)
OECD összesen	22	(0,4)	30	(0,3)	31	(0,4)	17	(0,3)
OECD-átlag	17	(0,2)	30	(0,2)	34	(0,2)	18	(0,2)

A problémamegoldó
gondolkodást mérő teszt
eredményeinek összegzése.

**DIÁKOK SZÁZALÉKOS MEGOSZLÁSA AZ EGYES
TELJESÍTMÉNYSZINTEKEN**

Ország	Teljesítményszintek							
	1-es szint alatt (405 pont alatt)		1-es szint (405 és 499 pont között)		2-es szint (499 és 592 pont között)		3-as szint (592 pont alatt)	
	%	hiba	%	hiba	%	hiba	%	hiba
Partnerországok								
Brazília	64	(1,9)	26	(1,5)	9	(1,1)	2	(0,5)
Hongkong-Kína	8	(1,1)	21	(1,0)	36	(1,2)	35	(1,4)
Indonézia	73	(1,7)	23	(1,4)	4	(0,6)	0	(0,1)
Lettország	20	(1,5)	36	(1,3)	32	(1,4)	12	(1,0)
Lichtenstein	10	(1,5)	26	(2,4)	37	(3,6)	27	(2,6)
Makaó-Kína	6	(0,8)	27	(1,4)	42	(2,0)	24	(1,6)
Oroszország	23	(1,7)	34	(1,0)	31	(1,3)	12	(1,0)
Szerbia-Montenegró	43	(1,7)	39	(1,2)	16	(1,2)	2	(0,3)
Thaiföld	41	(1,6)	40	(1,1)	16	(1,1)	3	(0,5)
Tunézia	77	(1,1)	20	(0,8)	2	(0,5)	0	(0,1)
Uruguay	47	(1,6)	31	(1,3)	18	(1,2)	5	(0,5)

Részlet a Gyorsjelentés a PISA 2003 összehasonlító tanulói teljesítménymérés nemzetközi eredményeiről – Forrás: Új Pedagógiai Szemle

A PISA a boldoguláshoz szükséges képességeket méri

A Nemzetközi Diákteljesítmény-mérési Program (PISA) technikai lebonyolításáról, a magyar eredményről Csapó Benővel a Szegedi Tudományegyetem tanárával beszélgettünk.

- Mi az ami alapvetően újszerű a PISA felmérésekben?
- Már kétezer éve mondjuk, hogy nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk. A legtöbb tudásszint felmérés azonban mégis azt vizsgálja, hogy mennyire jól tudjuk azt, amit az iskolában tanultunk. Az utóbbi időben ugyan szinte minden jelentősebb felmérés elmozdult az alkalmazható tudás vizsgálatának irányába, de ebben legmesszebbre a PISA ment.
- Ön tagja volt annak a nemzetközi munkacsoportnak, amelyik kidolgozta a komplex problémamegoldás felmérésének tudományos keretét. Elmondaná ennek a lényegét?
- Itt a tudás alkalmazására olyan új, életszerű helyzetekben van szükség, amikor a probléma megoldásához nem elegendők a megtanult ismeretek, a készen kapott sémák. A tesztek tartalma három - a hétköznapi életben is gyakran előforduló - problémátípust vesz alapul: a rendszerelemzést, a hibakeresést és a döntéshozatalt. A rendszerelemzés azt a problémát vizsgálja, amikor egy ismeretlen helyzetbe kerülve át kell látnunk, hogyan működnek a dolgok, a jelenségről modellt kell alkotnunk és az adott helyzetben ésszerűen kell cselekednünk. Például hogyan működik egy közlekedési rendszer, egy könyvtár, egy áruház, egy hitelkamat-támogatás stb. A hibakeresés azt a helyzetet képezi le, amikor egy számunkra többé-kevésbé ismert dolog elromlik, nem

a megszokott módon működik. Azonosítani kell a hibalehetőségeket, fel kell ismerni bizonyos ok-okozati viszonyokat, be kell határolni a hibát. A döntéshozatal típusú problémák megoldása során pedig a rendelkezésre álló sokféle információ közül ki kell szűrni a lényegeseket, döntési alternatívákat kell találni, mérlegelni kell az előnyöket és a hátrányokat.

- Végtére mit mérnek a PISA tesztek és az eredményei miért kapnak ilyen nagy nyilvánosságot?
- Ezek a tesztek az információs, tudásalapú, tanuló társadalmakban való boldoguláshoz szükséges készségeket és képességeket mérik.

Ma már nyilvánvaló, hogy a társadalom fejlődőképességét, egy gazdaság hosszú távú nemzetközi versenyképességét a társadalom tudásbázisa, tudás-termelő és újratermelő képessége határozza meg. Nem véletlen, hogy a gazdasági versenyképesség és a PISA felmérések rangsorai nagyon hasonlítanak egymásra, mindkét listát ugyanazok az országok vezetik. A nemzetközi tudásszint-vizsgálatok azért fontosak számunkra, mert megmutatják oktatási rendszerünk gyengéit és erősségeit. Főként azok az adatok fontosak, amelyek a javítani valókra mutatnak rá. Kell, hogy a társadalmi párbeszédben napirenden maradjanak a PISA-eredmények. Mindenkinek meg kell értenie, hogy az oktatási rendszerünk komoly problémákkal küzd, és ezek megoldása befolyásolja gyermekeink, unokáink boldogulását.

Forrás: Köznevelés

Újra az utolsó harmadban

Befejeződött a második *Programme for International Student Assessment* (PISA) mérés. A mintegy negyven ország tizenöt éves diákjainak egy részére kiterjedő mérés a matematikai, az olvasási, a természettudományi és a probléma megoldási képességeket tette mérlegre. Kiderül belőle, hogy a magyar fiatalok nemzetek rangsorának utolsó harmadában: matematikából a 22., olvasásból a 21., természettudományokból a 14. és problémamegoldásból a 17. helyen. A legutóbbi, négy évvel ezelőtti méréshez képest rontottak a magyar fiatalok. A kérdéskörrel dr. Vári Péter oktatáskutatót, a sulinova Kht. Értékelési Központjának igazgatóját kérdeztük.

– *A megelőző PISA méréshez viszonyítva romlottak a magyar eredmények. Miért nem javultak?*

– A kutató szemszögéből nézve egyenesen jó, hogy nincs látványos javulás vagy romlás. Ha lenne, kétségessé tehetné a mérés hitelességét, a mérőeszköz alkalmasságát. Három, négy év alatt mind a hirtelen nagy javulás, mind a hirtelen erős romlás gyanússá válhat. Nálunk nem zajlott le a reform, alig változott meg az iskolarendszer és megmaradtunk az alapvető ideológiát sugárzó oktatásnál.

– *Lehet, hogy nem azt mérték, amit a magyar iskola tanít?*

– A nyolcvanas évek közepétől nehéz terepe a mérésnek a magyar iskola. Mindig azt mondták, mondják nekünk, hogy azt mérjük, amit a tanárok tanítanak, ami a tantervben, a tankönyvben van! Igenám, de gondoljon bele mennyi minden van a világon amire nem tanított meg az iskola, mégis élünk vele, hány olyan feladatot kell megoldanunk, amelyhez nem kapunk megoldási képletet, és mégis rájöttünk a megoldásra? Vagy megemlíthetem a szakiskola 10. osztályának szöveggyűjteményét, amelyben az első oldalon Zrínyi Miklós írása olvasható a török áfium elleni orvosság. Azoknak a gyerekeknek, akik számára egy könnyed szöveg két bekezdése közötti összefüggés felismerése, sőt talán az olvasás is nehezen megoldható feladat! Fontos mű a török áfium, de nem ide való. Ezeknek a gyerekeknek az önbizalmát kellene növelni. Olyasmért dicsérni, amit tud, amihez ért, amiben jó. És csoportban dolgoztat-

ni, hogy kiderüljön: minden gyerekben van valami érték. Fejében kezében, torkában, izmaiban, személyiségében stb. A jó pedagógus megkeresi minden tanítványában az értéket.

– *Akkor Finnországban szinte csak jó pedagógusok vannak. Az angolok helyett nem a finnt kellene mintának tekintenünk?*

– Látva a PISA eredményeket mindenki azt kérdezi: mit tudnak a finnek, amit mi nem? Higgye el nincs csodapirulájuk, amihez hozzájutva egyszerre megjavulnak a magyar fiatalok képességei. Finnországban van forrás oktatásra, közművelődésre. A kis falusi iskolák egyben a helyi közművelődés, a kultúra központjai. Tanítás után ide járnak nyelvtanulásra, művészeti szakkörre, barkácsolásra stb. a felnőttek. Gyakran a gyerekekkel együtt foglalatostkodnak, készítenek például fóliákat az írásvetítőkre. A tanórán csoportokban dolgoznak, a jó tanulók segítik a gyengébbeket – és ez legalább olyan fontos a számukra mint saját ismereteik tágitása.

– *Csak a PISA mérésben ilyen gyengék a magyar fiatalok?*

– Szinte minden olyan vizsgálatban gyengék, amely a gyakorlatot, az ismeretek alkalmazását, a problémamegoldást méri. Ugyanakkor az IEA mérésekben - a nyolcadikosok vettek benne részt – amely legutóbb a matematikai tudásra összpontosított nagyon jó a magyar fiatalok teljesítménye. Tudni kell azonban erről a nemzetközi vizsgálatról, hogy feladatai, kérdései igazodnak a tantervhez, a tankönyvhöz, az iskolai tananyaghoz.

Forrás: Köznevelés

VÉLEMÉNY

A saját képességüket jócskán túlértékelő fiatalok nagyon gyengék az írott nyelvi alap- és funkcionális képességek terén, például csekk-kitöltésben, irodalmiszöveg-értésben, kérvényírásban, ábraolvasásban. A képességek ilyen irányú hiányát a szolgáltatók hajlamosak saját érdekeiknek megfelelően kihasználni.

Steklács János Oktatáskutató

IGAZ-E, HOGY RÉGEBBEN JOBB VOLT A DIÁKOK TUDÁSA?

A PISA 2000 vizsgálatban a természettudományi eredmények terén jelentős visszaesés tapasztalható a korábbi IEA és TIMSS-R (matematikai és természettudományi ismeretek mérését szolgáló nemzetközi összehasonlító) vizsgálatokhoz képest. Érdekes megvizsgálni, hogy milyen eredményeket értek volna el a magyar diákok akkor, ha csak a természettudományos gondolkodással kapcsolatos problémamegoldó, azaz a PISA-vizsgálatnak megfelelő feladatok alapján számították volna ki az egyes országok tanulóinak a helyezését.

AZ ELMÚLT 30 ÉV IEA-, TIMSS-VIZSGÁLATAINAK EREDMÉNYEI		
Felmérés éve	Eredmény a teljes teszt alapján	Eredmény a természet-tudományos gondolkodás alteszten
1971	2. hely 14 nemzet között	10. hely
1983	1. hely 24 nemzet között	9. hely
1995	12. hely 41 nemzet között	20–23. hely
1999	3. hely 39 nemzet között	12. hely

Forrás: Vári Péter et al.: Gyorsjelentés a PISA vizsgálatról. Új Pedagógiai Szemle 2002.

Ezek az adatok arra utalnak, hogy a magyar diákok számára a problémamegoldó, a természettudományos gondolkodást igénylő feladatok megoldása mindig nagyobb nehézséget okozott, mint a fejlett nyugati, illetve a távol-keleti országok diákjai számára. A természettudományi nevelésben ugyanis ezekben az országokban a szükséges paradigmaváltás jóval korábban következett be, mint Kelet-Közép-Európa országokban.

JÓL TANÍTUNK?

A felmért 15 éves magyar tanulók közül minden negyedik nem tud olvasni – állapítja meg a PISA-felmérés. Véleményem szerint az alábbi okok egyenes következménye a szomorú eredmény: A tananyagok zsúfoltsága miatt kevés idő jut rögzítésre, gyakorlásra, a készségek, képességek kialakítására, a tanított ismeretek sok esetben nincsenek összhangban a tanulók életkori sajátosságaival. Metodikát jól ismerő, a gyermekeket szerető pedagógusok kellene az ötödik osztályban „előadást tartók”, a pályára kényszerből kerülő alkalmatlanok helyett. Az évtizedekig tartó megalázó bérezésnek is szerepe van abban, hogy idáig jutottunk. Meggyőződésem, hogy csak a radikális tananyagcsökkentés, a pedagógusképzés megújítása, az anyagi elismerés folytatása vezethet a mainál sokkal eredményesebb oktatáshoz.

Malinkó János – Ügyosztályvezető, Ózd

VÉLEMÉNY

A magyar közoktatás szembetűnően romló teljesítménye és kritikus állapota mögött évtizedek során felhalmozódott pedagógiai, oktatáspolitikai és társadalmi problémák húzódnak meg. Az alapprobléma a felülről építkező elitiskola erős szelektivitásra ösztönző hagyományainak hol burkolt, hol leplezetlen továbbélése.

Kelemen Elemér oktatáskutató

Az írástudatlanság kiszolgáltatottság

Ha feltárcsázzuk az 1212 számot, és bejelentjük, hogy a Matáv telefon-szolgáltatását le kívánjuk mondani, azt a választ kapjuk, hogy az ügyfélszolgálat címére kérvényt kell írunk. Azt is megtudja az érdeklődő, hogy erre „nincs nyomtatvány”. Ilyen helyzetben az ügyfelek nagyobbik része egy lépést hátrább lép. Egyértelmű, jogilag és helyesírás szempontjából egyaránt korrekt levél fogalmazása ugyanis a lakosság jelentős részének komoly gondot okoz.

Nem egyedülálló ez a megoldás – fejti ki *Arany Ferenc*, a Gold Invest Kft. ügyfélkapcsolati tanácsadója –, a legtöbb cég, amelyik már elfogadja a telefonon történő megrendeléseket, lemondás esetén ragaszkodik az írásbeliséghez. A reklamációk egy részénél szintén ragaszkodnak ahhoz, hogy az ügyfél írja le a panaszát. Vannak, akik azért nem fogadnak el szóbeli lemondást, mert nem képesek kétséget kizáróan azonosítani az ügyfelet, és az esetleges tévedéseket szeretnék megelőzni (az ISO9000-es szabványokra alapuló minőségirányítási rendszerek is megkövetelik az egyértelmű azonosítást). Mások abban bíznak, hogy a szerződés felmondásával fenyegető ügyfél esetleg meggondolja magát, ha csak írásban fogadják el tőle a bejelentést. A szolgáltató részéről ez az ügyfélmegtartás egyik – kissé kétes értékű – eszköze.

A fentiek igazolják azt a feltevést, hogy az írásbeliség képessége a mai társadalmakban is döntően befolyásolhatja az egyén sorsát – mondja *Steklács János*, a funkcionális analfabetizmus kutatója a Magyar Olvasástársaság szeptemberi konferenciáján. A kutató, aki fiatal férfiak íráskészségét vizsgálta, azt tapasztalta, hogy a saját képességüket jócskán túlértékelő fiatalok nagyon gyengék az alap és funkcionális írott nyelvi képességek terén, különösen pl. csekk-kitöltésben, irodalmi szövegértésben, kérvényírásban és ábraolvasásban. Ezért a mindennapi életben jelentkező funkcionális írás-olvasástudás területén az

ügyfelek ilyen irányú képességeinek hiányát a szolgáltatók hajlamosak saját érdekeiknek megfelelően kihasználni. Az egyre gyakoribb írásra „kényszerítés” sokakat elbizonytalanít, ebbéli képességük hiánya miatt jellemzően szégyenérzetük támad. Érdekérvényesítő képességük ilyen helyzetben minimálisra csökken.

Vannak cégek, amelyek szemmel láthatóan az olvasás és írás megnehezítését eszközként használják. A svájci Intercable AG számos hazai vállalkozás beszerzőjének, marketingesének idegen nyelvi olvasási készségét „mérte fel” az általuk kiadott Transworld Business and Buyers üzleti címtár megrendelése kapcsán. Egy építőipari vállalkozásnál dolgozó asszisztens szerint a kedvezőnek tűnő svájci ajánlat nehezen kivehető, apró betűkkel nyomtatott, de alapvető részleteket tartalmazó bekezdéseinek figyelmetlen olvasása okozta a félretájékozódást, amelyet a személyesen megjelent üzletkötő nem igyekezett korrigálni. A több kedvezőtlen kondíció miatt kilépni igyekvő megrendelőket az Intercable behajtó céggel fenyegeti.

A hasonló esetekkel foglalkozó angol nyelvű <http://stopecg.org/other.htm> honlap a trükkök felsorolása és a védekezési lehetőségek felsorolása mellett arról is tájékoztat, hogy az ilyen agresszív stratégiák áldozataitól tízszeresével kevesebb bevételt jelenthet.

A funkcionális analfabéták különféle praktikákat dolgoznak ki csökkent képességeik palástolására. Elkerülik az írással vagy hangos olvasással „fenyegető” élethelyzeteket. Gyakran hivatkoznak arra, hogy szemüvegük nincsen kéznél, úgy tesznek, mintha elolvasták, értették volna az elolvasott szöveget. Ebből adódóan potenciális áldozatait a nem egyértelmű helyzetekből, netán szándékos félrevezetésekkel eredő ügyeknek.

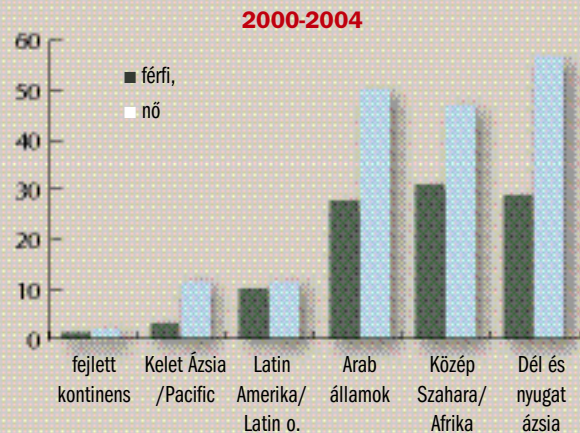
Részlet Steklács János publicisztikájából – Forrás: Köznevelés

Iskola a gyerekekért

Magyarországon a tanulók jelentős része nem tanul meg úgy olvasni, hogy értse is az általa olvasottakat. A gyerekek olyan lexikális tudás bemagolásával töltik az idejüket, amit nem képesek a mindennapi életben alkalmazni, használni... A közoktatási törvény módosítására azért van szükség, hogy megvalósulhasson a három legfontosabb cél: a gyerekek használható, korszerű tudást kapjanak, hogy képessé váljanak egész életük folyamán új dolgokat megtanulni. Megszűnjön a tanulók sok esetben jelentkező felesleges túlterheltsége. Növekedjen a társadalmi egyenlőség, minden gyereknek legyen esélye boldogulni az életben.

Részlet az OM „Iskola a gyerekekért” – Közoktatási problématerkép és az oktatási reform című 2003. július 30-án kelt tanulmányából

ÍRÁSTUDATLANSÁG MEGOSZLÁSA A VILÁGON

ÍRÁSTUDATLANSÁG KÜLFÖLDÖN ÉS MAGYARORSZÁGON

A BBC szerint Afrikában, Ázsia déli és nyugati részein, illetve az arab világban a népességnek mintegy 40%-a nem tud olvasni vagy írni. Az egyenlítői Afrika legszegényebb részein ez az arány 80%. Az UNESCO szerint - habár az általános iskolába beiratkozottak száma erőteljes emelkedést mutat Afrikában és Dél-Ázsiában – 67 fejlődő ország nem fogja elérni azt a célt, hogy 2015-re minden lakosa elvégezze az általános iskolát. A hvg.hu arról számolt be, hogy ma Magyarországon 54 ezer analfabéta él, hazai férfilakosság körében (a 14 évnél idősebb korosztályokkal számolva) minden 160., a nők esetében pedig minden 125. személy számít ez idő szerint írástudatlannak. A felmérésből az is kiderül: az országon belül az Észak-Alföldön és Észak-Magyarországon a legmagasabb az írástudatlanság mértéke – e régiókban az érintett korosztályok tagjai közül minden 86., illetve 95. személy nem tud írni és olvasni. A legrosszabb mutatókkal az észak-alföldi nők rendelkeznek, ott még minden 67. személy nem végezte el az első általánost.

Forrás: <http://axel.hu>

A GYEREKEK EGY RÉSZÉ ELFELEJT OLVASNI

Szükség van-e arra, hogy a 14-16 éves fiatalokat olvasni tanítsuk? Az utóbbi évek hazai és nemzetközi felmérései azt bizonyítják, igen. A témában folyó vizsgálatok adataiból az is kitűnik, hogy a gyerekek döntő többsége az általános iskola 1-2. osztályában megtanul írni-olvasni, de egy részüknél ez a tudás az alsó tagozat vége felé leépül. Az olvasás a későbbiekben, az iskolában az ismeretszerzés alapvető eszközévé válik, amely feltételezi a szövegfeldolgozást (olvasástechnika, általánosítás, lényegkiemelés,

analizálás, szintetizálás stb.) képességének meglétét. Így az olvasási gondokkal küzdő gyerekek el sem jutnak a szövegfeldolgozásnak a tanulás, a az ismerettrögzítés lehetőségét biztosító szintjéhez, hiszen a technikai problémák leküzdése energiáik jelentős részét felemészt. A helyzet tovább romlik a felsőbb osztályokban. A feszített tempó, a feladat gazdátlansága, a személyi, tárgyi feltételek hiánya miatt gyakrabban méltatlankodunk, mintsem a megoldáshoz lehetőségeket keresnénk.

Részlet a „Kommunikációközpontú, késői olvasástanítás, szövegértés-fejlesztés” című, a Független Pedagógiai Intézetben kifejlesztett program bevezetőjéből

VÉLEMÉNY

Nem az éveken van a hangsúly

Az a rémisztő, hogy az elmúlt években voltak olyan felnőttkori szövegértést firtató vizsgálatok, amelyekből kiderült, a magyar lakosság szövegértési képessége általában gyenge. A legutóbbi PISA-jelentés azt mutatta, hogy az általános iskolások egy részénél is gondot okoz a szöveg értelmezése. Az írás és az olvasás tanításával általában gond van. Úgy gondolom, hogy alapképzést nem lehetne addig befejezni, amíg a gyerek nem tanult meg rendesen olvasni. Most azon vitatkoznak, hogy 4 vagy 6 évig tartson az alapképzés. Szerintem nem az éveken van a hangsúly, hanem azon, hogy erős képzettségük legyen a diákoknak. Szerintem az igazi nagy probléma tanárban van: ahelyett, hogy írni, olvasni tanítana, a szakanyagot, a szakismeretet próbálja elmagyarázni. A tanár számára nyilvánvalóvá kell tenni, hogy nem akkor ér véget az alapképzés, mikor vége az első 4 évfolyamnak, hanem amikor a gyerek megtanult írni, olvasni. Az igazi probléma az, hogy ma már, ha valaki tud írni, olvasni, az kevés. A digitális műveltség megszerzése ad igazából esélyt a boldogulásra, a továbblépésre.

Részlet Mayer Józseffel, az Országos Közoktatási Intézet Felnőttoktatási és Kisebbségi Központ igazgatójával készült interjúból.

Forrás: <http://www.media.u-szeged.hu>

AZ ISKOLA AZ ÉLET ELŐKÉPE LEGYEN

Az volna a fontos, hogy az iskola olyanfajta intézmény legyen, mint egy tehetségkutató központ, mert akkor mindenkiben feltámad a versengés, hogy vajon mi az, amiben én jó vagyok, és elkezdni keresni, kutatni a lehetőségeit. ... Az iskolának az élet előképének kellene lennie, de nem a kaszárnyaéletnek...

❖ Az oktatási tárca most dolgozza át a közoktatási törvényt. Elképzeléseik szerint a pedagógusok nem buktathatnák meg a gyerekeket az első négy osztályban. Mit szól ehhez?

❖ Én azt hiszem, hogy ez így helyes. Egy kicsi emberrel nem lehet azt megcsinálni, hogy leminősítik őt, stigmatizálják. Nem hiszem, hogy az serkenti őt tanulásra, ha megbuktatják.

Részlet a Kornis Mihály íróval készült interjúból.

Forrás Köznevelés

VÉLEMÉNY

A buktatás elkésett törődés

A buktatás a gyereket és a szülőt is tönkretesz. Nincs biztató ereje, nem motiválja a diákokat. Egy nyáron át nyúzzák a gyereket – és az egész családot – hogy felkészüljön a pótvizsgára. Eközben a tanuláshoz való viszony teljesen, talán végérvényesen tönkremegy. Úgy gondolom, nemcsak az alsó tagozatosoknál, hanem 4-8. osztályosok esetében sincs semmi értelme a buktatásnak. A buktatás ugyanis elkésett törődés. A bajt meg kell előzni... Mindig meg kell találni a gyerek személyiségéhez igazodó megoldást. ...Az éresre mindig időt kell hagyni, hogy a gyerek biztosan elsajátíthassa az ismereteket, a tudást – és akkor örömet jelenthet neki az iskola.

Részlet a Winkler Mártával, a Kincskereső Iskola vezetőjével készült interjúból – Forrás Köznevelés

BUKÁS, ÉRTÉKELÉS KÜLFÖLDÖN

Ország	Az értékelés formája	Buktatás
Belgium	Osztályozás év végén, szöveges értékelés egy-egy oktatási ciklus végén	Maximum egy alkalommal, egy-egy oktatási ciklus végén
Dánia	Szöveges értékelés minden év végén. A 9. és 10. évfolyamon van vizsga, amire a diákok osztályzatot kapnak	Nincs
Németország	Első két év végén szöveges értékelés, utána osztályzatok	Van
Spanyolország	A formája nincs központilag meghatározva	Csak ciklus végén lehetséges
Franciaország	Vizsgák és tesztek vannak, a tanulók százalékos eredményt érnek el, eszerint értékelik őket	Csak a ciklus végén
Hollandia	Kötelező a szöveges értékelés	Van
Ausztria	Osztályzattal értékelnek	Van
Finnország	Az első 7 évben lehet osztályzattal és szövegesen is értékelni, utána csak osztályzattal	Van
Portugália	Osztályzattal értékelnek	Csak kivételes esetekben
Svédország	Három fokozatú skálán osztályoznak, amit szöveges értékelés egészít ki	Nincs buktatás
Norvégia	Alapfokon átfogó szöveges értékelés van, amit kísérelhet osztályzat is	Nincs buktatás
Anglia	Osztályzattal értékelnek	Nincs buktatás

SZOFTVER A SZÖVEGES ÉRTÉKELÉS SEGÍTÉSÉRE

Annak érdekében, hogy ne kelljen a tanulókról készített év végi minősítést többször (osztálynaplóba, törzslapra, bizonyítvány pótlapra) kézzel leírni, számítógépes programot készítettünk. A szoftver alkalmas – a szöveg egyszeri beírása, végleges elfogadása után – a bizonyítvány pótlap és a törzslap megírására.

A szoftver sokszempontú, részletes minősítési ajánlások megfogalmazásával a technikai segítségen túl tartalmi támogatást is ad az értékelés elkészítéséhez.

Az előzetesen megadott értékelő leírások, mondatok tetszőlegesen módosíthatók, átírhatók, kiegészíthetők. A szoftver alkalmas arra is, hogy az iskolán belül a tanító kollégák egymás számára is segítséget adjanak az értékelés elkészítéséhez. A szoftver képes az iskolai értékelési megoldások elektronikus úton történő tárolására, hosszú távon történő felhasználásának támogatására.

A hazai közoktatásban a bizonyítványok kézi kitöltésének hagyományos gyakorlatát ettől a tanévtől kezdődően a számítástechnika alkalmazásának lehetősége egészíti ki.

A kifejlesztett szoftver azonban csupán segítséget kíván nyújtani a tanítók év végi minősítési munkájához.

A szoftver használata nem kötelező. Alkalmazásáról az egyes pedagógusok, illetve a nevelőtestületek dönthetnek.

Részlet az Oktatási Minisztérium közleményéből

SZÖVEGES ÉRTÉKELÉS – KÜLFÖLDÖN

Az osztályozás eltörlése – különösen az iskoláztatás kezdőszakaszában, – külföldön igen elterjedt gyakorlat. Svájcban, valamint Németország egyes tartományaiban, de Belgium flamand részén is elterjedt az osztályozás nélküli értékelés elsősorban az első és második osztályosok képzésében. Finnországban a pedagógus joga eldönteni, hogy az első két osztályban osztályoz-e, vagy szóbeli formában értékel. Lichtensteinben az 1. osztályban, Portugáliában az 1–3. osztályban általánossá vált az osztályozás nélküli értékelés.

Az osztályozás kizorítása nem marad minden ország esetében csak a kezdőszakasz szintjén. Néhány országban az alapképzés teljes időtartama alatt szakítottak az osztályozással, fontosabbnak tartva az egészséges személyiségfejlődést, mint a teljesítménykényszert. Így például Norvégiában az 1–6. évfolyamok, Svédországban, Dániában az 1–7. évfolyamok, Olaszországban pedig az 1–8. évfolyamok során nincs osztályozás.

A magyar oktatáspolitikában is évtizedek óta visszatérő probléma az osztályozás nélküli értékelés. Az 1970-es évek elején intenzíven került napirendre az iskolai értékelés: az 1–2. osztályban el kellett törölni az osztályozást, az 5–6. évfolyamokon a „belépő tantárgyakat” az első félévbenem volt szabad osztályozni. Bevált gyakorlat maradt a mai napig, hogy az első osztályos gyerekek nem kapnak osztályzatot, értékelésük az egész tanévben szövegesen történik.

Részlet az Ajánlás a szöveges értékelés bevezetéséhez című OM-dokumentumból

A SZÖVEGES ÉRTÉKELÉS ELŐNYEI

Alapvető elvként a gyakorlatban érvényesíthető a gyerek érdeklődésének, adottságainak, tulajdonságainak, életkori sajátosságainak, saját fejlődési ütemének, otthoni körülményeinek, pillanatnyi állapotának stb. figyelembe vétele. A hangsúly az érés, fejlődés, tanulás folyamatjellegének elfogadásán van. A szöveges értékelés a gyermek önmagához mért fejlődését állítja a középpontba. Természetesen a követelményekhez viszonyított előmenetele is értékelésre kerül.

A szöveges értékelés pillanatnyi állapotot rögzít, nyitottságot mutat a gyermek problémái iránt, és a fejlődés lehetőségei iránti bizalmat fejezi ki. A személyre szabott differenciált értékelés azért is ösztönző hatású, mert a tanuló megtapasztalhatja a tanítónak az ő személyére irányuló figyelmét, pozitív, biztató hozzáállását.

Harmonikus viszony esetén a gyermek vágyik arra, hogy megfeleljen a pedagógus elvárásainak, jól teljesítsen. A szöveges értékelés, mivel a gyermek sokféle tevékenységére, megnyilvánulására reagál, felszínre hoz olyan értékeket is, amelyek nem kifejezetten a tanulási teljesítményt érintik, de nagyon fontosak a teljes személyiségfejlődés szempontjából. Ezzel a közösség értékrendje is szilárdabbá válik, valamint könnyebben illeszkednek társaik közé a rosszabb tanulmányi eredményű gyerekek is, hiszen elismertté válnak más típusú pozitív értékeik, tulajdonságaik, teljesítményeik is.

Részlet az „Ajánlás a szöveges értékelés bevezetéséhez” című OM-dokumentumból

Minden gyereknek más az érési üteme

Először 1982-ben írtam le, hogy nem a gyerek mondott csődöt, hanem az oktatási rendszerünk. Magyarországon minden negyedik gyermek súlyos olvasási zavarral küzd, ezt semmilyen biológiai vagy öröklött probléma nem indokolja. Az ok – az egyik ok – abban áll, hogy minden gyereknek más az érési üteme. A mai oktatási rendszerünk alapvető hibája az, hogy nincs tekintettel sem a gyermekek egyéni érzelmi-értelembeli érésbeli eltolódására, sem a biológiai fejlődésütembeli különbségeire. Nekem nagyon szimpatikusok azok az idős pedagógusok, akik örülnek annak, hogy buktatásmentesség lesz, mert van e téren tapasztalatuk. Gondoljunk bele, hány olyan gyermek van, akire általános iskolás

korában azt mondták, kisegítő iskolába vele – és aztán felnőtt korukban híres tudósok lettek!... Húsz év óta hangoztatom: nem a gyermek fogyatékos, hanem az oktatási rendszerünk. Azóta lényegesen megváltozott a szociokulturális háttér. Ma sokkal nagyobb felelősség hárul az iskolára, mint régebben. Én ezért a törvénymódosítással mélyen rokonszenvezek. Nagyon jó, hogy megakadályozza, hogy a gyereket megbélyegezzék, akár buktatással, akár másképp.

Részlet a Csabay Katalinnal, az Országos Beszédvizsgáló és Rehabilitációs Központ vezetőjével készült interjúból.

Forrás: Köznevelés

„Azt szeretnénk, hogy a közoktatás változzon meg”

Mi motiválta önöket? Az országos közoktatás-politikával kapcsolatban kívánnak véleményt megfogalmazni, vagy helyi tevékenységet szeretnének végezni?

– A fő motiváció személyes jellegű. Nekem három gyerekem van, de még egyikük sem iskoláskorú. Azt szeretném, hogy mire ők iskolába mennek, addigra sikerüljön olyan iskolát találni vagy létrehozni, ahova én őket szívesen beadom. És én azt szeretném, ha ez az iskola közoktatás keretein belül működne. Azt szeretném, hogy a közoktatás változzon meg.

Milyen iskolát találna ön gyermeke számára megfelelőnek?

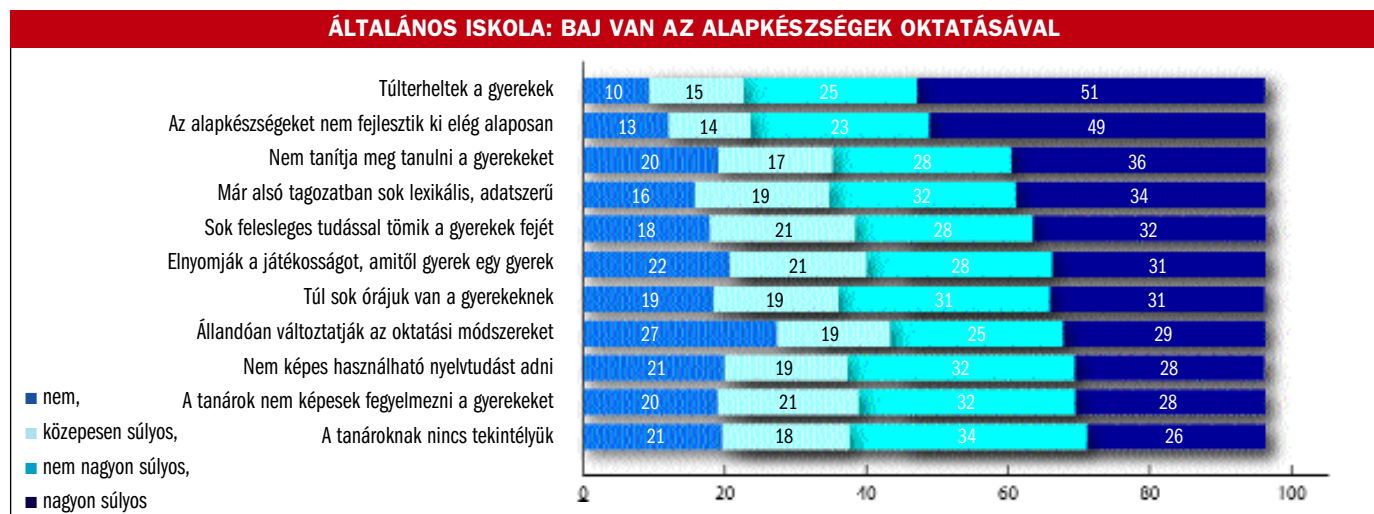
– A mi fő gondolatunkat úgy lehet összefoglalni: „boldogan boldogulni”. Személyiségközpontú iskolában szeretnénk taníttatni a gyerekeinket, olyanban, amelyik nem fizetős magániskola, hanem ingyenes közintézmény. Ezt már nemcsak személyes okokból mondom, hanem úgy gondolom, hogy fontos, hogy ne szoruljon ki a személyiségközpontú szemlélet az alternatív iskolákba, hanem azoknak a gyerekeknek is, akik nem tudják megfizetni ezeket az iskolákat, legyen lehetőségük ilyen oktatásban részt venni. Ráadásul ezek az iskolák legyenek közel és a közelséget csak a helyi önkormányzat által fenntartott iskolák nyújthatják.

Végül is ezzel talán nyitott kapukat dönget, hiszen az a reform,

amelyik a közoktatási törvény tervezett módosításából kitűnik, kifejezetten a személyiségközpontú iskolára épül.

– Nyitott kapuk? Én mást látok. Azt látom, hogy még ezt a minimális reformkísérletet is – mert nem mondhatni, hogy olyan nagyon felforgatná ez a törvénymódosítás a közoktatást – még ezt is társadalmi vihar kíséri. Azt gondolom, nagyon szomorú, ami most a közoktatási törvénnyel kapcsolatban folyik. Én azt gondolom, hogy amit az Oktatási Minisztérium most próbál megváltoztatni – az csak a felszín. Miért egy törvényben kell rögzíteni azt, hogy a hétvégén ne legyen házi feladat? Azt kellene kimondani, hogy a tanár legyen nyitott, individualizáló szemléletű, a gyerekre figyelő és azt, ami ehhez kell, nyugodtan a tanárra lehetne bízni. De belátom, hogy ez nem járható út, mert ennek a lebontása az, hogy ne legyen házi feladat, hogy ne lehessen megbuktatni kisgyereket, hogy ne legyen alsóban osztályzás. És már ebből is ekkora vita van! ... Pedig egyszerűen csak annyit kell mondani, hogy mindannyian szeretjük a gyerekeket, és olyan iskolát akarunk közösen létrehozni, ahová a szülők nyugodt lélekkel adhatják be a gyerekeiket, mert tudják, hogy ott általában minden rendben van. Induljunk ki ebből.

Részlet, az Epsilon szülőszervezet az egyik alapítóval, Lafferton Judittal készült interjúból

Mozgótér, felelősség, pedagógiai kultúra

Azt gondolom, hogy minél nagyobb a mozgásteret az iskolának, annál jobban tud alkalmazkodni ahhoz a speciális helyzethez, amiben nevelő-oktató munkáját kifejti. A flexibilis tanterv persze feltételez egy bizonyos pedagógiai kultúrát az iskolavezetés, a munkaközösségek, a pedagógusok részéről. Feltételezi, hogy van kompetenciájuk a tananyag kijelölésben, a tankönyvválasztásban és más szakmai kérdésekben.

Részlet a Báthory Zoltán
oktatáskutatóval készült interjúból
Forrás: Aura

Kasztos társadalom?

Magyarországon az érettségizettek vagy ennél magasabb végzettségűek ugyanolyan arányban foglalkoztatottak, mint az Európai Unióban, viszont a szakmunkásképző bizonyítvánnyal sem rendelkezők foglalkoztatása nálunk hús százalékkal marad el az unió mögött. Ennek sok oka közül egyik a képzés.

Ugyanis ezek az emberek gyakorlatilag funkcionális analfabéták. Az írás-olvasás-szövegértés képességük messze alulmúlja a gyerekeiket. Ez azt jelenti, hogy minden generáció 15-20 százaléka még a szakiskolai képzési rendszerbe se kerül be. Ők a korai iskolaelhagyók. Őket a PISA se méri. Föltehetően egész életpályájuk során munkanélküliek lesznek. Sokat beszélhetünk a középosztály iskoláinak problémáiról, az alternatív pedagógiáról, kooperatív tanulásról, de ne feledkezünk meg arról, hogy minden vizsgálat azt mutatja ki, hogy a legjelentősebb összefüggés, a szülőnek, konkrétan az anyának az iskolázottsága, társadalmi státusza, és a gyerek iskolai teljesítése között van.

Hogyan tudja az iskolarendszer az édesanya iskolázottsága, társadalmi státuszából fakadó különbségeket, a hátrányokat felszámolni, amikor jelenleg nemhogy csökkentené a társadalmi különbségekből adódó teljesítményelmaradást, hanem növeli! Tizenkét éves korra gyakorlatilag eldőlt a gyerek sorsa és ez egy kasztos társadalom kialakulásához vezet. Ha ez bekövetkezik, abban a magyar iskolarendszer bűnrészes lesz.

Lantos Gabriella, a Nemzeti
Fejlesztési Hivatal munkatársa
Forrás: Köznevelés

Az iskola szolgáltató intézmény

A gyermek személyisége teljesen érdektelen marad. Sok tanár nem tudja elképzelni, hogy egy gyermekbarát, gyermekközpontú, az életkori sajátosságokat a gyerekek jogait tiszteletben tartó gyakorlat ne vezetne káoszhoz. Ilyen nevelési stílusban nőttek fel, ezeket a hagyományokat folytatják maguk is. Tapasztaltam, hogy kiváló szakmai, módszertani, pszichológiai felkészültséggel rendelkező, empatikus, nevelők háttérbe szorulnak és elfásulnak, mert egyedül érzik magukat. Nap, mint nap harcot vívnak a gyerekek jogaiért, magyarázkodniuk kell „gyengekezűségük” miatt. A szülők pedig, sajnos ellenséggéppé fantomizálódtak. A pedagógusok egy része nem látja be, hogy az iskola: szolgáltató intézmény és a szülőknek jogaik vannak.

Szabó-Mikor Éva tanár, Szank
Forrás: Köznevelés

A 2004-től érvényes Nemzeti alaptanterv céljai

A magyar oktatásügyben a Nemzeti alaptanterv a tartalmi-tantervi szabályozás legmagasabb szintű dokumentuma. Fő funkciója a közoktatás nélkülözhetetlen elvi, szemléleti megalapozása úgy, hogy egyben biztosítsa az iskolák tartalmi önállóságát. Meghatározza a közoktatás országosan érvényes általános céljait, a közvetítendő műveltség fő területeit, a közoktatás tartalmi szakaszolását és az egyes tartalmi szakaszokban érvényesülő fejlesztési feladatokat. A Nat az iskolában elsajátítandó műveltség alapjait foglalja össze, és ezzel biztosítja a közoktatás egységességét és koherenciáját.

A tartalmi-tantervi szabályozás második szintjén a Nat szellemiségét kifejező, de annál részletesebb útmutatást nyújtó kerettantervek találhatók. A Nat-tal együtt ezek a kerettantervek orientálják a tankönyvek íróit és szerkesztőit, a tanítási segédletek és eszközök készítőit, az állami vizsgák követelményrendszerének a kidolgozóit, az országos mérési értékelési eszközöknek a kidolgozóit és legfőképpen az iskolák pedagógustestületeit, akik a helyi tanterveket készítik, illetve összeállítják.

A tartalmi-tantervi szabályozás harmadik szintjét az iskolák helyi tantervei képezik.

A Nat szellemiségét a Magyar Alkotmány, a Közoktatási Törvény, valamint az emberi jogokról, a gyermeki jogokról, a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól, a nők és férfiak esélyegyenlőségéről szóló nemzetközi és magyar dekrétumok határozzák meg. Ennek az értékrendnek a súlypontjai a demokracizmus, a humanizmus, az egyéniség tisztelete és fejlődése, az alapvető közösségek (család, haza, Európa, a világ) együttműködésének kibontakoztatása, a nemek esélyegyenlősége, a szolidaritás és a tolerancia.

A Nat nemzeti, mert a közös nemzeti értékeket szolgálja. Fontos szerepet szán az ország és tágabb környezete, a Kárpát-medence megismerésének, a nemzeti hagyományoknak, valamint a nemzeti identitás fejlesztésének, beleértve az ország nemzetiségeihez, kisebbségeihez tartozók azonosságtudatának ápolását, kibontakoztatását. Az iskolai oktatás minden szintjén minden gyereknek meg kell ismerkednie a nemzetet alkotó hazai kisebbségek kultúrájával, közös történelmünkkel. Ugyanakkor a Nat a fejlesztési feladatok meghatározásakor az európai, humanista értékrendre és azokra a tartalmakra összpontosít, amelyek Európához tartozásunkat erősítik.

A tartalmi szabályozást a Nat úgy valósítja meg, hogy az egysegősítést szolgáló közös alapra az iskolák, a pedagógusok, a tanulók sokféle, differenciált tevékenysége épülhessen. Lehetőség ad az iskolafenntartók, a szülők, a tanulók értékeinek és érdekeinek, a pedagógusok szakmai törekvéseinek érvényesítésére, valamint az adott körülmények, feltételek, lehetőségek figyelembevételére. Lehetővé teszi, hogy az iskolák és a tanulók kellő idővel rendelkezzenek a tananyag feldolgozásához, elmélyítéséhez és kiegészítéséhez, a követelmények teljesítéséhez, sajátos igényeik kielégítéséhez. A Nat kiemeli a kommunikációs, a narratív, a döntési, a szabálykövető, a lényegkiemelő, az életvezetési, az együttműködési, a problémamegoldó, a kritikai, valamint a komplex információk kezelésével kapcsolatos képességeket, kulcskompetenciákat. A képességfejlesztés útjai-módjai igen különbözők lehetnek, sokféle ismereten, az ismeretek változatos kombinációin alapulhatnak. Ezért a helyi tantervek készítése során arra kell törekedni, hogy a fejlesztendő képességek és kulcskompetenciák kompetencia-térképpé szerveződjenek.

Szövegmaszkokat tanulnak

Hosszú ideig nem állt szemben egymással az ismeretkövetítés és a képességfejlesztés. Ez utóbbi mintegy az előző járulékaként fejlődött. Ma már nem így van. Sok iskolában a diákok szövegmaszkokat tanulnak, holt ismeretanyagot, amely nem válik alkalmazható tudássá. Elit gimnáziumban tanítok, ahol az ismerettel együtt fejlődik a képesség – azért, mert a mi iskolánkban szövegértő gyerekek tanulnak. De nem ez az általános.

Részlet az Arató Lászlóval, a Magyartanárok Egyesületének elnökével készült interjúból. – Forrás: Köznevelés.

Az alkotóképesség fejlesztése

A közoktatás egész időszakában minden műveltségi területen nagy gondot kell fordítani a kritikai és kreatív olvasás képességének fejlesztésére, beleértve mind a valós, mind a virtuális csatornákon keresztül felfogott jelek befogadását, értelmezését és megválaszolását. Az információs és kommunikációs kultúra részben az egyén szocializációjának, a társadalmi érintkezésnek,

az egyéni és közösségi érdek érvényesítésének, egymás megértésének, elfogadásának, megbecsülésének döntő tényezője.

Részlet a 2004-től érvényes NAT bevezetőjéből

A NAT LEGFONTOSABB FUNKCIÓI

- ❖ A Nemzeti Alaptanterv a magyar közoktatás tartalmi-tantervi szabályozásának legfontosabb, legmagasabb szintű eleme.
- ❖ Célja, hogy erősödjenek az iskolai műveltség integratív elemei, és előtérbe kerüljön a fejlesztő jellege és a képesség-központúság.
- ❖ A közoktatás elvi, szemléleti megalapozása.
- ❖ A közoktatás országosan érvényes, általános céljainak meghatározása.
- ❖ A közvetítendő műveltség fő területeinek felosztása, tartalmi szakaszolása.
- ❖ Az eltérő műveltségterületek összefogása.

A NAT FELÉPÍTÉSE

A Nemzeti alaptanterv a közoktatás tartalmát műveltségi területek szerint rendezi el. Az egyes iskolák tantárgyi rendszerét a műveltségi területek figyelembevételével a helyi tantervek határozzák meg. A kötelező oktatás 12 évfolyama négy képzési szakaszra oszlik, és a fejlesztési feladatok ezekhez a szakaszokhoz kapcsolódnak. A NAT-ban meghatározott képzési szakaszok a következők:

- ❖ 1-4. évfolyam;
- ❖ 5-6. évfolyam;
- ❖ 7-8. évfolyam;
- ❖ 9-12. évfolyam.

Pedagógusi autonómia

A jó tartalmi szabályozásnak több ismérve van. Először is tudomásul kell vennie, hogy a tananyag, tehát az iskolai műveltség meghatározásának joga nem kizárólag a tudományos és kulturális élet képviselőié, hanem ebben részt kell venniük a pedagógusoknak is. A tananyag egy részét maguknak a tanároknak kell meghatározniuk. Tehát az iskolai tananyag kérdésében egy olyan dialógusra, vagy polilógusra, tehát olyan együttműködésre van szükség, amelynek több sze-

replője van. Az nyilvánvaló, hogy a tudományos, a kulturális és a politikai élet képviselőinek fontos szavuk van abban, hogy mi a tananyag, de ha az iskolák ezt nem modulálhatják, ha a tanárok nem alakíthatják a helyi igényeknek megfelelően, akkor tartalmi szabályozás újra centrális, előíró lesz. Nem lehetséges fenntartani egy olyan szabályozási rendszert, amelyben a pedagógusi autonómia nincs meghatározva.

Részlet Báthory Zoltán oktatáskutatóval készült interjúból.

MIÉRT SZÜKSÉGES A KOMPETENCIA-ALAPÚ TARTALOMFEJLESZTÉS?

1. A tantárgyközi tudásról, így a kulturális kompetenciákról való gondolkodás segíti az értékelés eszköztárának gazdagítását, valamint céljainak pontosítását.
2. A személyiség fokozottabb figyelembevételéből kiindulva valósítható meg a személyre szabott értékelés, ami azt jelenti, hogy a kompetenciaalapú tananyagfejlesztés differenciál a tananyag elsajátításában, a bánásmódban és az értékelésben egyaránt.
3. Az új műveltségelemek megjelenése, a régi területek átstrukturálódása azt jelzi, hogy megnőtt a tantárgyi ismeretek összefüggéseit, a megtanult elemek hatékonyabb, új helyzetekbe történő átvitelét előtérbe helyező tudás iránti igény.

MIKÉPP LEHET ÉRTÉKELNI A KOMPETENCIÁT?

A kompetencia fogalmát a számonkérés szempontjából három jelentésben lehet értelmezni:

1. A kompetencia az egyén személyes, kognitív, szociális és speciális (szakmai) szintjén jelöli meg a komplex képességek és rutinok hierarchikus rendszerét.
2. A kompetencia második értelmezése szerint a kompetencia jelentése abban áll, hogy a tanuló – elvégezhető, megoldható feladatokhoz kötve – legyen képes megoldani az ezekhez a tevékenységekhez tartozó szokásos feladatokat.
3. A kompetencia harmadik értelmezése alapján azt célszerű vizsgálni, hogy a kompetencia, mint az életszerű tapasztalatok alkalmazása természetes könnyedséggel és hatékonysággal valósul-e meg, az értékes, érvényes, hasznosítható tudás egyik kategóriáját alkotja-e.

TITOKTARTÁSI KÖTELEZETTSÉG

Az új közoktatási törvény a gyermekek jogairól szóló nemzetközi egyezmény szellemében a gyerekek mindenek felett álló érdekeit veszi alapul. A gyerekeket éppúgy megilletik az alkotmányos alapjogok, mint a felnőtteket. Az új közoktatási törvény ezért ugyanolyan joggal ruházza fel a pedagógusokat, mint amilyenekkel az ügyvédek és az orvosok rendelkeznek. Ez azt jelenti, hogy ha egy gyerek a pedagógusának kifejezetten bizalmi alapon elmesél valamit, akkor azt a pedagógus köteles bizalmasan kezelni.

Természetesen nem számít bizalmas információnak a gyerek magatartásával, szorgalmával, és általában a tanulmányaival kapcsolatos összes információ. Ezeket a pedagógusok minden további nélkül megbeszélhetik a szülőkkel. Nem vonatkozik titoktartási kötelezettség azokra az információkra sem, amelyek a gyerek egészségét, fejlődését veszélyeztető körülményekről szólnak. A törvények egyértelműen tisztázzák, hogy mi a pedagógus kötelessége, ha a gyerek egészségét veszélyeztető eseményekről szerez információt.

A titoktartási kötelezettség nem merev és feloldhatatlan szabály. A szabályozás azt a célt szolgálja, hogy a tanuló teljes bizalommal fordulhasson az őt nevelő pedagógushoz, és a pedagógus a rábízott titkot minden kockázat nélkül meg tudja őrizni. Értelmszerűen, ha a gyermek érdekében szükséges, a pedagógus megfelelő tájékoztatást adhat mind a szülőknek, mind az illetékes szervezeteknek.

Az új közoktatási törvény egyik legfontosabb célja, hogy az iskolák kinyíljanak. A változások arról szólnak, hogy a szülők a korábbinál jobban bevonják az iskolai életbe, hogy a korábbinál határozottabban részt vehessenek a gyermekeiket érintő döntések meghozatalában.

„Nem a tantárgyak köré szerveződik az iskola élete”

Nálunk három hétig tart egy tanulási szakasz, amelynek keretében naponta ugyanazokkal a témakörökkel foglalkozunk nyolcvanöt perces tanórákon. Mindennap van két óra szabad sáv, amelynek egy részét előírt foglalkozásokra kell felhasználni, egy részét pedig a gyerek választja meg magának. A szakasz zárását követően új témakörbe kezdünk. Nem tantárgyak köré szerveződik tehát az iskola élete, nem csinálunk házirendet és nincs jutalmazási és fegyelmi szabályzat, ennél fontosabb feladatunk az egyes gyerek megismerése a tanár és a patrónus tanár együttműködése a tanuló személyiségének fejlesztésében. ...Noha tudjuk, hogy a társadalomban fontos a teljesítmény, mi alapvetően a toleráns, együttműködő viselkedésre, a szociális tanulásra összpontosítunk.

Részlet a Horn Györggyel, az Alternatív Közgazdasági Gimnázium igazgatójával készült interjúból.
Forrás Köznevelés

1. Hosszabb lesz az alapozó szakasz

A készségek és képességek fejlesztése az alsó tagozat után az ötödik és a hatodik évfolyamon a mostaninál nagyobb hangsúllyal folytatódik azzal is, hogy ötödikben és hatodikban 2008-tól kezdve a tanulói heti kötelező óraszám 25-40%-ában csak olyan pedagógus taníthat, aki rendelkezik tanítói végzettséggel.

2. Az első három évfolyamon csak a szülők beleegyezésével lehet évet ismételtetni

A gyerekek ilyen kicsi korban még nagyon eltérő ütemben fejlődnek, és nagyon sokan komoly hátrányokkal kerülnek be otthonról az iskolába. Megfelelő figyelemmel és korszerű oktatással azonban a lassabban indulók is behozzák lemaradásukat, és negyedik évfolyam végére szinte kivétel nélkül el tudják sajátítani az alapvető készségeket. A lemaradó, egyes készségekben lassabban fejlődő gyerekeket egyéni foglalkozások, felzárkóztató képzések segítik majd abban, hogy megszerezzék a szükséges készségeket. Az egyéni foglalkozásra használható időkeretet a duplájára emelkedik. A buktatás nehezítése kétségtelenül szemléletváltást igényel pedagógustól, szülőktől egyaránt, de nagyon fontos, hogy ez megtörténjen, hiszen a bukott diák megszégyenítő bélyegével élő kisgyerek könnyen és végleg elfordul az iskolától, a tanulástól.

3. Lehet nyelvi, informatikai előkészítő évfolyamot indítani a középiskolákban

4. Megváltozik a tartalmi szabályozás rendszere

A javaslat megerősíti, hogy a Nemzeti Alaptanterv tartalmazza azokat az ismeret-, készség- és képességjellegű követelménye-

A közoktatási törvény 2003. évi módosításának fontosabb elemei

ket, amelyekre az iskolai nevelő és oktató munka épül. A kerettanterv elvesztette kötelező szabályozó erejét. Az iskoláknak nem feltétlenül kell tehát önállóan saját helyi tantervet készíteniük, az oktatási miniszter által kiadott kerettantervek és programok alkalmasak lesznek arra, hogy betöltsék a helyi tanterv feladatait. Az iskolák is benyújthatnak jóváhagyásra kerettantervet, amit az OKNT egyetértése esetén fogadhat el az oktatási miniszter.

5. Csökken a gyerekek terhelése, hogy tudásuk nőjön

A javaslat az oktatást egységes folyamatként szabályozza, amely szükségtelenné teszi a már egyszer átadott ismeretek újbóli oktatását. Nem fejeződik be az egyes tantárgyak tananyaga az általános iskola nyolcadik évfolyama után, és nem kezdődik előlőről a tananyag átadása a középfokú iskolák kilencedik évfolyamán.

6. Felvételi vizsga helyett kétszintű érettségi lesz 2005-től az egyetemi, főiskolai felvétel alapja

A tanulók megengedett napi maximális terhelése visszaáll az 1996-os szintre.

7. A nyelvvizsga ingyenessé válik, mert az idegen nyelvből letett emeltszintű érettségi az eredménytől függően alap-, vagy középfokú nyelvvizsga megszerzését is jelenti egyben. Aki informatikából akár középszinten, akár emelt szinten jelesre érettségizik, az igény esetén ECDL bizonyítványt is kap (ez nem a Kt módosítás része).

8. A hétvége, a szünet lehet nagyobb mértékben a pihenésé

A pedagógiai programban meg kell fogalmazni az otthoni felkészüléshez előírt írásbeli és szóbeli feladatok meghatározásá-

nak elveit és korlátait, továbbá az iskolai írásbeli beszámoltatások formáit, rendjét, korlátait, a tanulók tudása értékelésében betöltött szerepét és súlyát.

9. Lehetővé válik az osztályzattól eltérő értékelés

A törvénymódosítás minden évfolyamon lehetővé teszi, hogy meghatározott körben, a helyi tanterv előírásai alapján, a tanuló évközi érdemjeggyel történő értékelésétől, illetve félévi, évi végi, osztályzattal történő minősítésétől az iskola eltekintsen, illetve más értékelési módot alkalmazzon, amely pedagógiai szempontból előnyösebb a tanuló, illetve a szülő számára.

10. Az első három évfolyamon és negyedik első félévében kötelező a szöveges értékelés.

11. A törvény életbe lépteti a hátrányos megkülönböztetés tilalmát

A közoktatásról szóló törvény új rendelkezései alapján ettől kezdve semmissé lehet nyilvánítani minden olyan döntést, intézkedést, amely a gyermekek, tanulók csoportját vagy akár egyetlen egy gyermeket, tanulót neme, kora, származása, családi helyzete vagy bármely más oknál fogva hátrányosan megkülönbözteti.

12. Nagyobb szülői részvétel az iskolai döntésekben

Számos olyan kérdésben, amelyben idáig az iskola egyedül dönthetett, a jövőben ki kell kérnie az iskolaszék vagy a szülők közössége, illetve a diákönkormányzat véleményét.

13. A pedagógusoknak titoktartási kötelezettségük lesz a diákok személyes adatait illetően

14. Rugalmasabbá és hatékonyabbá válik a munkavállalói foglalkoztatás

Óraszámcsökkentés a törvény- módosításban

2003. szeptember 1-től kezdve a gyerekek heti kötelező óraszám az 5. és a 9. évfolyamon kezdve heti 2,5 órával csökkent annak érdekében, hogy több idejük maradjon az egyéni önmegvalósításra, az érdeklődésnek megfelelő tanórán kívüli tevékenységeken való részvételre (tömegsport, színjátszó kör, énekkar, szakkör...).

Ehhez kapcsolódott a 2005-től bevezetésre kerülő kétszintű érettségi – az előző kormány által elfogadott – követelményeinek emelt szinten 25%-os, középszinten 10%-os csökkentése, illetve az egyetemi-főiskolai felvételi vizsga eltörlése is.

Három cél

A közoktatási törvény módosítására az európai uniós jogszabályokhoz való illeszkedés igénye mellett azért van szükség, hogy megvalósulhasson a három legfontosabb cél:

- ❖ A gyerekek használható, korszerű tudást kapjanak, hogy képessé váljanak egész életük folyamán új dolgokat megtanulni.
 - ❖ Megszűnjön a tanulók sok esetben jelentkező felesleges túlterheltsége.
 - ❖ Növekedjen a társadalmi egyenlőség, minden gyereknek legyen esélye boldogulni az életben.
- Mindezek megvalósításához a hagyományos, poroszos oktatási rendszer helyett a szabad játékkal, mesével, szocializációval eltöltött óvodás évek után valóságosan gyerekközpontú, a gyerekek érdekéből kiinduló iskolákra van szükség. Olyan iskolákra, ahol a gyerek szeret tanulni, ahol képességei kiteljesedhetnek. Olyan közoktatásra, amelyik az életben való sikerességet alapvetően meghatározó érzelmi intelligencia fejlesztésére is megfelelő hangsúlyt fektet.

Négy terület

A közoktatási törvényt alapvetően négy területen változtatta meg 2003 júliusi döntésével a parlament: az Országos Köznevelési Tanács visszakapta egyetértési jogát szakpolitikai kérdésekben, nagyobb mozgásterük lesz a tanároknak a kerettantervet illetően, visszaáll a tanévkezdés és -befejezés korábbi rendje, továbbá visszavonják az előző kormányának a kötelező óraszám emelésére vonatkozó döntését, s az visszaáll a 2001 előtti szintre. Az eddigi tantervi szabályozó dokumentumok – nemzeti alaptanterv, kerettanterv – érvényben maradnak, ugyanakkor lehetőség nyílik a kerettantervektől való eltérésre az iskola és a fenntartó döntése alapján.

Jogi keret a problémák megoldásához

Az elmúlt évek nemzetközi és hazai méréseinek, kutatásainak legfontosabb tapasztalatai rávilágítottak a magyar közoktatás – számos értéke mellett – meglévő problémáira:

Magyarországon a tanulók jelentős részének nemzetközi viszonylatban sem megfelelő az olvasás-szövegértési képessége. A fejlettebb országok rangsorában e területen a mezőny utolsó harmadába kerültünk besorolásra. A matematikai és a természettudományos ismeretek gyakorlati alkalmazásában is gondok vannak.

A közoktatás jelenlegi működése nem csökkenti, hanem újratermeli a társadalmi esélykülönbségeket. Azok közé az országok közé tartozunk, amelyek közoktatási rendszere a legtöbbet növeli a gyerekek induló hátrányait. A magyar közoktatás szelektivitása jelentős mértékű. Közoktatásunk jelenleg számos lehetőséget biztosít a hátrányos helyzetű, köztük a roma tanulók elkülönítésére. Visszaélve a jog által nyújtott lehetőségekre például a „más fogyatékosná nyilvánítás” a roma tanulók szegregálásának egyik legfontosabb formájává vált. A hazai roma gyerekek egyötöde az enyhe értelmi fogyatékos tanulókat fogadó iskolákban folytatja a tanulmányait. A hátrányos helyzetű tanulók között nyolcadrésnyi arányban vannak – többi társukhoz viszonyítva – azok, akik sikeres nyelvizsgát tudnak tenni.

A tanulók munkaterheinek vizsgálata kimutatta, hogy je-

lentős többségük túlterhelt. A középiskolákban többségben vannak azok a tanulók, akik hetente negyvenöt óránál több időt fordítanak az iskolai tanulmányokra, illetve a felkészülésre. A tanulók idejük nagy részét döntően lexikális jellegű tananyagok bemagolásával töltik, ahelyett, hogy megfelelő mennyiségű lexikális ismerettel együtt minél több, az életben is használható valódi tudást szereznének.

Az elmúlt években a szakiskolába járó tanulók fele félévkor megbukott a kilencedik évfolyamon.

A közoktatás rendszeréből kikerülő fiatalok az Európai Unióhoz való csatlakozás előestéjén nem beszélnek idegen nyelven. Míg az Európai Unió országaiban a felnőttek ötvenhárom százaléka tud valamilyen idegen nyelven, addig nálunk a felnőttek kevesebb, mint a húsz százaléka állítja magáról, hogy elboldogul legalább egy idegen nyelven. A felsőoktatásba bekerülő fiatalok mindössze egyharmad része rendelkezik középfokú nyelvizsgával és még az államvizsga idejére is csak kilencven százaléka tesz sikeres nyelvizsgát.

Az iskolába már nem járók többsége már nem tudja használni az informatikai eszközöket, nem rendelkezik az elméleti tudás gyakorlatban történő hasznosításának képességével. A javaslat a közoktatás iskolarendszerének megváltoztatása nélkül nyújt jogi megoldást a vázolt problémákhoz.

Részlet a Közoktatási Törvény módosításának indoklásából

A KÖZOKTATÁSI TÖRVÉNY MÓDOSÍTÁSÁNAK CÉLJA

A közoktatási törvény módosítását olyan tekintélyes szakmai szervezetek támogatták, mint az Országos Köznevelési Tanács, amelynek szakmai kérdésekben meglévő vétőjogát az előző kormányzat vette el, valamint az Országos Diákjogi Tanács és a Közoktatás-politikai Tanács. Másrészt az Oktatási Minisztérium éppen, hogy nem a napi pártérdekeket, hanem a gyerekek érdekeit tartja a legfontosabbnak. Ezért kezdett bele az oktatás átfogó reformjába.

A napi pártérdekekből a szükséges reformok elodázása következne. Ez azonban a gyerekek érdekeinek a figyelmen kívül hagyása lenne. Oktatáskutatók és pszichológusok egyetértenek abban, hogy a jövő generációi csak akkor élhetnek teljesebb életet, ha gyermekközpontú iskolákban használható, korszerű tudást szereznek. Ez az elindult reform lényege.

Részlet az Oktatási Minisztérium
2003 május 27-i közleményéből

A KÖZOKTATÁSI TÖRVÉNY MÓDOSÍTÁSÁNAK JELLEMZŐI

A közoktatási reform alapját jelentő törvény **gyermek- és pedagógusbarát**.

A közoktatási törvény módosítása jó a **gyereknek**, mert kimondja: az iskolákban minden esetben a gyerekek **mindenek felett álló** érdekéből kell kiindulni. Ezért kell a mainál korszerűbb, **használható tudást** átadni az iskolákban. Ezért kell megszüntetni a gyerekek **felesleges terhelését**. Ezért kell visszaszorítani a hátrányos helyzetű gyerekeket sújtó **árnyékoktatási rendszert**. Ezért kell az oktatást úgy átalakítani, hogy a gyerekek mindig **fejlettségi szintjüknek** megfelelő képzést kapjanak. Ezért kell a **nyelvoktatást** az iskolák egyik legfontosabb feladatának tekinteni.

A közoktatási törvény módosítása jó a **pedagógusoknak**, mert a jövőben **szakmai lelkiismeretüknek** jobban megfelelő tananyagot taníthatnak. Mert megszűnik az iskolarendszerben a mai stresszes **versenyfutás** az idővel. Mert a törvény valódi értelmiséginek tekinti a pedagógusokat, akik **szabadon** állíthatják össze az iskola pedagógiai programját.

A közoktatási törvény módosítása jó a **szülőknek**, mert a korábbinál jelentősebb mértékben vehet részt a gyermekét érintő **döntések meghozatalában**. Mert a továbbtanuláshoz a jövőben **ellegendő** lesz annak a tudásnak a megszerzése, amire a középiskola megtanít, ezért nem kell fizetős különórákat igénybe venni.

Elszámolás és jövőkép

A PISA-eredményekből a kormányzat késlekedés nélkül levont egy következtetést, elindított egy folyamatot. Ennek a folyamatnak a konkrét eredményei már láthatóak. Mi a távlata, a perspektívája?

Azt tudjuk, hogy minden ember más. Nemcsak minden gyerek, hanem minden osztály és minden tanár is különbözik az összes többi gyerektől, osztálytól, tanártól. A tanítás-tanulás, vagy inkább: a tanulás-tanítás kétpólusú tevékenység, interperszonális viszonyban létrejövő egyszeri, különleges, ha tesszük: lélektől lélekig érő kapcsolat. Uniformisba kényszeríteni tilos, mert tönkremegy. A színészek tudják: hiába játsszák ugyanazt a darabot, nincs két egyforma előadás – pedig a közönség csak ül és hallgat, legfeljebb tapsol, füttyöl, fészkelődik, kimegy. A diáknak azonban ennél sokkal többet kell tennie: ő teljes intellektusával, teljes személyiségével részt vesz ebben a

kétpólusú folyamatban. Tulajdonképpen minden órán, minden gyereket másként és talán másra kellene tanítani.

Hogyan lehetséges ez?

A liberálisok az általuk képviselt eszmerendszer egyik központi kategóriájaként – a tolerancia, az együttműködés, a szolidaritás mellett – a szabadságot nevezik meg. A szabadság életvitelszerű megvalósításának azonban feltételei vannak. A liberális irányítású Oktatási Minisztérium egyik legjelentősebb eredménye éppen abban áll, hogy nemcsak a jogi kereteket teremtette meg ahhoz, hogy érvényesüljön a szabadság az iskolában – új nemzeti alaptanterv, új közoktatási törvény, fontos felszabadító rendelkezések -, hanem a gyakorlati feltételeket is.

Ezeket hosszan lehetne sorolni a tanár-továbbképzési rendszer megújításától a bérezés megújításán át a tankönyv-akkreditáció rendszerének megújításáig, a legfontosabb azonban talán egy látszólag nem idetartozó újítás: a Sulinet Digitális Adatbázis létrehozása. Az OM törekvéseinek nyomán minden iskolában van számítógép, minden iskolában ott az internet, sőt, egy több évig tartó akció során a pedagógusok otthonra is vásárolhattak számítógépet – szinte ingyen.

Az SDT révén pedig óriási mennyiségű ismeretanyag – és nemcsak verbálisan megfogalmazott ismeret, hanem videó, kép, térkép, hangfájl áll rendelkezésre ahhoz, hogy abból a pedagógus önálló tanítási-tanulási terveket építsen. Ezeket az ismeret-blokkokat ingyenesen letöltheti az internetről, és minden osztály, sőt: akár minden tanuló számára egyéni tanulási: világfelfedezési utat dolgozhat ki, valahogy úgy, ahogy az edző egyéni edzéstervet készít minden sportolónak. Mert minden ember más, minden embert másképp kell segíteni ahhoz, hogy megtalálja a saját útját a világban.

Egészségesebb büféket

A gyermekek egészségi állapotáról szóló hazai és nemzetközi felmérések beszámolnak arról, hogy a gyermekeket veszélyeztető tényezők között egyre meghatározóbbá vált az elhízás, a rossz testtartás, a mozgás hiánya. A fogyasztói társadalom üzenetei – köztük a fogyasztásra ösztönző reklámok – következtében a gyermekek táplálkozási szokásai kedvezőtlen irányba változtak az elmúlt években, ezért az iskolai büfék és a kihelyezett étel és ital automaták árukínálatát a gyermekek egészségének védelmében szabályoztuk. Az oktatási tárca célja, hogy gyermekeink részére a jövőben, az iskolákban csak olyan ételmiszertípusokat, ételmiszertermékeket lehessen árusítani, amelyek táplálkozástudományi szempontból nem kifogásolhatóak. Az egészséges táplálkozásra vonatkozó törekvésekhez olyan szabályozási keretet

alakítottunk ki, amely a gyermekélelmezés rendszerén belül az iskolai büfék kínálatának és az iskolai automaták működtetésének szabályozásával együtt az egészségesebb kínálat irányába mozdítja az intézmények vezetőit és fenntartóit. A szabályozás lényege az iskolákban forgalmazható élelmiszerek kínálatának szabályozása. A kialakításra kerülő választék meghatározásakor a szülőket, diákokat egyetértési, míg az iskolaegészségügyi szolgálatot véleményezési jogkörrel ruházzuk fel. Ennek szakmai alapjaként az EüM honlapján is megtalálható ajánlásokat (elérhető: www.eum.hu) Népegészségügyi Program/Alprogramok/ Egészséges táplálkozás és ételmiszerbiztonság/ Ajánlások) figyelembe véve meghatározhatóak azok az áruféleségek, továbbá azon termékek listája, amelyek a gyermekek iskolai étkeztetésében alkalmazhatóak.

TÁRCAKÖZI PÁLYÁZATOK AZ EGÉSZSÉG ÉRDEKÉBEN

Az OM, az ESZCSM és az (ISM, GYISM) ICsSzEM közös pályázatokat írt ki a mindennapos egészségvédő testmozgás segítésére, valamint az iskolai egészségnevelési és drogprevenációs programok támogatására. A pályázat igen nagy sikerrel zárult, az iskolák feladata volt, hogy az egy év tapasztalatairól dolgozatot készítsenek, mely alkalmas arra, hogy azok is felhasználhassák, akik még nem kíséreltek a mindennapos testedzés bevezetésével. A pályázat legsikeresebb pályaművei megtalálhatók voltak a Közoktatási Modernizációs Alapítvány honlapján.

Az iskolai egészségnevelési és drogprevenációs programok támogatására kiírt pályázatok évente az alapfokú és középfokú nevelési-oktatási intézmények 5.-12. évfolyamán tanulói közül átlagosan 350 iskolában 130-150 ezer diákot érnek el.

Az egészségfejlesztés holisztikus szemléletének mind szélesebb körben való kialakítását szolgálja a Mentálhigiénés Alapképzés Pedagógusoknak (MAP), valamint az iskolai drogügyi koordinátor képzés és hálózat építés, fenntartás – támogatása.

TÖRVÉNYI PARAGRAFUS

48. § (1) szerepel: Az iskola pedagógiai programja meghatározza: (3) Az iskola nevelési programjának részeként el kell készíteni az iskola egészségnevelési és környezeti nevelési programját. Az iskolai egészségnevelési programnak tartalmaznia kell az egészségfejlesztéssel összefüggő iskolai feladatokat, beleértve a mindennapi testedzés feladatainak végrehajtását szolgáló programot is. Az iskolai egészségnevelési program elkészítéséhez be kell szerezni az iskola-egészségügyi szolgálat véleményét.

EGYENES GERINCCEL

Szülői jelzések, de országos és nemzetközi vizsgálatok is egyre gyakrabban hívják fel a figyelmet arra, hogy az iskolatáska sajnos egyre nehezebbé válik. Mindannyiunk közös érdeke, hogy a gyermekek egészségének a védelme érdekében az iskolák figyelemmel legyenek az iskolatáska súlyára az egyes évfolyamokon, de akár indokolt esetben az egyes tanulók esetében is.

Az általános iskolások körében mind az országos, mind a megyei iskolaorvosi vizsgálatok magas arányban állapítottak meg mozgásszervi elváltozást, melynek egyik kiváltó oka lehet a túl nehéz iskolatáska. Az iskolatáska súlyának csökkentésével kapcsolatban számos lehetőséget megvizsgált a tárca, s a meghozott intézkedésekkel azt kívánta segíteni, hogy a már 2005/2006-os tanévtől a kisiskolások számára könnyebbé váljon a napi terhelés. Így módosult a 23/2004. (VIII. 27.) OM rendelet, amelynek a 10. §, (11) bekezdése szabályozza, hogy az egyes osztályokba beiratkozott tanulók szüleit tájékoztatni kell az adott osztályban használni szándékozott tankönyvek össztömegéről.

Az 1-4. évfolyamokra beiratkozott tanulók heti órarendjét a 2006/2007 tanévtől kezdve úgy kell kialakítani, hogy az egyes tanítási napokon használt tankönyvek tömege a három kilogrammot ne haladhassa meg. A szülői szervezet az 1-4. évfolyamokra beiratkozott tanulók heti órarendjének összeállításánál – a tankönyvek dekagrammban kifejezett tömegére tekintettel – egyetértési joggal rendelkezik.

A szülői szervezetek – a tankönyvek dekagrammban kifejezett tömegére tekintettel – vélemény-nyilvánítási joggal rendelkeznek a tankönyvrendelés elkészítésénél a 6/2005 OM rendelet értelmében.

A jövőben – a tankönyvvé nyilvánítási eljárás során – technológiai (könyvészet) szempontból is vizsgálni kell, hogy megfelelő-e a könyvtest méretezése, terjedelme, tömege, súlya, valamint a felhasznált papír és más anyagok minősége, továbbá hogy a könyv tartósága valóban súlycsökkentés irányába hasson. Erről a 23/2004. (VIII. 27.) OM rendelet rendelkezik.

Stratégia a diákok egészségéért

Az Oktatási Minisztérium abban, hogy a gyermekek az egészségük védelme érdekében a lehető legmagasabb színvonalú és az egészségüket óvó szolgáltatásokhoz juthassanak hozzá mindenütt, különösen a nevelési-oktatási intézményben.

Ennek megfelelően született meg „Az Oktatási Minisztérium egészségfejlesztési stratégiája 2004-2006 között” tárgyú koncepció. A tárca szoros együttműködést alakított ki az Egészségügyi Minisztériummal az iskolai egészségnevelés és egészségfejlesztés terén. Ez a szándék jelent meg a a Közoktatási törvény a 2003. évi módosításában is. A 48. § (3) bekezdésében előírtuk, hogy az iskoláknak kötelező a 2004/2005. tanévtől a pedagógiai programjukban megfogalmazniuk az egészségneveléssel, egészségfejlesztéssel és a környezeti neveléssel kapcsolatos feladataikat, el kell készíteniük az iskolai egészségnevelési és környezeti nevelési programját, amelybe be kellett vonni az iskola-egészségügyi szolgálatot is. Az oktatási tárca az iskoláknak ehhez a jelentős szakmai, intézményi fejlesztéseket is előrevezető munkájához külső szakértők bevonásával, továbbá az EüM és a KvVM szakmai támogatásával úgynevezett „Segédletek” kibocsátásával nyújtott segítséget. Ezek eljutottak minden hazai iskolába, iránymutatást, segítséget adtak az iskoláknak, jelezve benne azokat a prioritásokat, amelyekre feltétlenül szükség van, hogy a helyi programot, a helyi viszonyok figyelembevételével alakíthassák.

Az iskolák jelentős része nem rendelkezik gyakorlattal a környezeti nevelés terén, ezért részükre olyan kiadványt készítettünk, mely segíti a helyi program elkészítését. Ezt a közoktatási törvény módosítása írja elő, és 2004 júniusáig kellett elkészülnie. Ezekon túlmenően a Nemzeti alaptanterv és az arra épülő kerettantervek is központi feladatként fogalmazzák meg az iskolai egészségneveléssel kapcsolatos feladatokat.

Problémák	Intézkedések
A gyerekek közül sokan nem tanulnak meg kellőképpen írni-olvasni, számolni.	A buktatás tilalma miatt az alsótagozatos kisdíákoknak hosszabb idő áll rendelkezésükre az alapismeretek elsajátítására.
Az iskolába lépő gyerekek között szociokulturális háttér között nagy a különbség, az érési ütemük rendkívül különböző, az egységes osztályozás ezért igazságtalan és pedagógiaileg káros, mert nem motiválja a gyerekeket a tanulásra, hanem kudarcélményeiket elmélyíti.	Alsótagozaton a szöveges értékelés bevezetésével a tanulókat nem egymáshoz, hanem önmagukhoz viszonyítják, személyiségfejlesztő módszereket alkalmaznak. Mindez lehetővé teszi az eredményesebb felzárkózást.
A roma gyerekeket az iskolarendszerben gyakran szegregálják, a roma többségű osztályok gyakran az átlagnál rosszabb körülmények között működnek.	Életbe lépett a diszkrimináció törvényi tilalma. Az OM által kidolgozott és beindított integrációs program érdemben változtatja meg az évtizedek során kialakult helyzetet.
A különböző érdeklődésű, tehetségű, különböző képességekkel és motivációkkal rendelkező gyerekeket egyfajta tanterv szerint kellett oktatni és nevelni.	A törvénymódosítás nem helyezte hatályon kívül a Fidesz által kidolgozott kerettantervet, hanem választhatóvá tette. Az iskolák a NAT alapján saját programot dolgozhatnak ki, vagy felhasználhatják az OM által elkészített programokat.
A felmérések szerint a tanulók iskolában szerzett nyelvtudása gyenge, a sikeres nyelvvizsgálóhoz magánórákra van szükség és ez társadalmi szegregációhoz vezet.	A törvénymódosítás lehetővé tette a nyelvi előkészítő évfolyamok indítását, életbe lépett a Világ-Nyelv Program.

Problémák	Intézkedések
A diákok túlterheltek.	A közoktatási törvény módosítása csökkentette a heti óraszámokat.
A hagyományos iskolaszervezetben és a hagyományos tantervek nyomvonalán haladva a gyerekeknek mindent kétszer kellett megtanulniuk.	A Nemzeti Alaptanterv módosított változata lehetővé teszi a tanulók személyiségéhez igazodó tananyagszerkesztést, tananyag-felépítést.
Csak az iskolában tanultak segítségével sok diák nem tudja megoldani még az olyan egyszerű feladatokat sem, mint amilyen egy beadvány megfogalmazása vagy a vasúti menetrend értelmezése.	Az új NAT a képesség-fejlesztésre, a kreativitás kibontakoztatására, a problémamegoldásra helyezi a hangsúlyt a lexikális ismeretek túlzott súlykolása helyett.
A közoktatás-irányítás demokratizmusa csorbát szenvedett a Fidesz-kormány idején azáltal, hogy az Országos Köznevelési Tanács önként korlátozta jogkörét és kompetenciáját.	A közoktatási törvény módosítása helyreállította az OKNT vétőjogát.
A szöveges értékelés jelentős többletfeladatot okozott a tanároknak, mert a naplóba, az ellenőrzőbe, a törzslapra illetve a bizonyítványba is be kellett írni tanulónként ugyanazt hat-tíz soros szöveget.	Az Oktatási Minisztérium kidolgozott egy, a szöveges értékelést segítő szoftvert, amelyet térítésmentesen eljuttatott az iskolákba.

Problémák	Intézkedések
A gyerekek gyakran nehezen tudták értelmezni a tankönyveket, amelyek tudományoskodó stílusban, lexikális adatokkal túlzásúfoltan, nehézkes szövegezésben, nem a fejlődéslélektani és pedagógiai szempontok figyelembevételével tartalmazzák a tananyagot.	Az OM új tankönyv-akkreditációs rendszert vezetett be.
A nemzetközi felmérések szerint is a magyar diákok eredményesnek bizonyulnak a tananyag elsajátításában, viszont alulmaradnak az életben való boldoguláshoz szükséges képességek tekintetében.	Az új NAT és a szintén újonnan bevezetett kétszintű érettségi követelményrendszere az eddigieknél lényegesen nagyobb figyelmet fordít a kompetenciák kialakítására.
A fiatalokat fenyegető különböző, mentálhigiénés jellegű veszélyek – például a drogprobléma - kezelését megnehezítette, hogy a problémákkal küzdő tinédzserek gyakran bizalmatlanok voltak a pedagógusokkal szemben, mert attól tartottak, a tanáraik – esetleg éppen a segítség szándékával, de lehetetlen helyzetbe hozzák őket.	A közoktatási törvény módosítása pedagógiailag indokolt korlátok között életbe léptette a pedagógusok titoktartási kötelezettségét. Ez – hasonlóan a lelkészek, vagy a rendőrök, vagy az orvosok hasonló kötelezettségéhez, a problémák kezeléséhez nélkülözhetetlen bizalmi viszony kiépülését szolgálja.

Érettségi: újra fontos vizsga

Az érettségi vizsga nemcsak lezárja a közoktatás tizenkét évét, hanem irányt is szab neki. Az érettségi követelmények 2002-ben még nem voltak érdemben sztenderdizáltak, ugyanaz a jegy egészen más tudást takart a különböző középiskolákban. Az érettségi után következő egyetemi-főiskolai felvételi vizsga – amellett, hogy kétszeres vizsgáztatásra kényszerítette a fiatalokat –, másfajta követelményrendszerével felülírta az érettségit. Ez a kettős vizsgarendszer sorsdöntő volt a fiatalok számára, és széles teret nyitott a szubjektivizmusnak is. Az Oktatási Minisztérium által kidolgozott és bevezetett reform lehetővé tette, hogy a középfokú iskolákban a képességfejlesztéssel, a kreativitás kibontakoztatásával, az önálló és kritikus gondolkozású személyiség megalapozásával foglalkozhassanak a tanárok és a diákok.

TARTALOM

Kronológia
A régi és az új vizsga összehasonlítása
A közép- és az emelt szintű vizsga jellemzői
A változtatás indokai
A vizsgaeredmények értékelése
Sztenderdizált követelmények
Emelt szinten: független vizsgaközpont
Előzetes aggályok, beválási mutatók
Vádak és tények
Vizsgafajták
Szakmai értékelés
Érettségi típusok
Európában
Rugalmasabb vizsgarendszer
Az érettségi és az egyetemi felvétel kapcsolata
Őszi érettségi
Tétellopás – tételcsere

Kronológia

1853

- Megtartják az első érettségi vizsgát Magyarországon.

1952

- Bevezetik a kötelező egyetemi felvételi vizsgát.

1992–1996

- A fejlesztésben jelentős szerepet játszott az Országos Közoktatási Intézet Értékelési és Érettségi Vizsgaközpontjának 1992-től 1996-ig tartó holland–magyar projektje. Ennek keretében öt tantárgy (matematika, angol nyelv, biológia, anyanyelv és rajz-vizuális kultúra) érettségi követelményeinek és feladattípusainak összehasonlító elemzését végezték el, új modellekről számoltak be, és az eredményeket közzétették a Mérés–értékelés–vizsga című könyvsorozatban.

1995

- Megjelenik – a Nat bevezetésével összhangban – az érettségi vizsga reformjának koncepciója. Ez a koncepció említi először – a sztenderdizálás igénye és a tantárgyak rendszerének megváltoztatása mellett – a kétszintű érettségi elképzelését. Mind a felsőoktatás, mind a tanári szervezetek, mind a különböző szakértők fenntartásokkal fogadták a koncepciót. A felsőoktatás a középiskolai képzés általánosan művelő jellegét hangsúlyozta, a középiskolai tanári szervezetek a „felső középiskola” [az akkori vizsgakoncepcióban a 11. és 12. évfolyam] tartalmi és szerkezeti szabályozásának problémáit emelték ki.

1996

- Minden középiskolába eljutott az új koncepció. Fogadtatása egy kérdőíves vizsgálat adatai szerint kétarcú. A válaszolók nagy arányban támogatta a standardizációt (60% igen) – annak konkrét ismerete nélkül –, kritikusan fogadták viszont a vizsga két szintjét (37% igen).
- **1996. szeptember 1.** Hatályba lépett a közoktatásról szóló törvény módosítása (1996. évi LXII. törvény), amelynek 9 szakaszában először szerepelt az érettségi vizsga kétszintűsége. „Az érettségi vizsga egyes tantárgyaiból kétféle, eltérő szintű követelmények alapján tehető vizsga.”

1997

- **1997. június.13.** Életbe lép az érettségi vizsgaszabályzat kiadásáról szóló 100/1997. (VI.13.) Kormányrendelet, amely meghatározza az érettségi vizsga előkészítésére, megszervezésére, lebonyolítására, a jelentkezésre, a vizsgázók teljesítményének értékelésére, az érettségi vizsgával összefüggő ügyviteli tevékenységre vonatkozó szabályokat. Tartalmazza a vizsgatárgyak megnevezését, általános követelményeit, meghatározza az érettségi vizsga fajtáit, és a vizsgázás menetét. Rendelkezik a nemzeti, etnikai kisebbségi nyelvű és a két tanítási nyelvű érettségi vizsgák sajátos szabályairól.

1999

■ A közoktatási törvény módosítása kimondta többek közt az iskolatípusokra készülő óratervek és kerettantervek, valamint az érettségi vizsgakövetelmények összehangolásának szükségességét, következésképpen a 11. és 12. osztály tananyagait és képzési szerkezetét már nem a vizsgakövetelmények, hanem a felmenő rendszerű kerettantervek szabályozták.

2000

■ Lezajlik az ún. PISA-vizsgálat. A PISA 2000 vizsgálatban a magyar diákok teljesítményének átlaga gyengébb volt a nemzetközínél. A kormány egy évvel elhalasztotta a kétszintű érettségi bevezetésének határidejét a 26/2000.(II.11.) rendelettel. Azok számára tette kötelezővé az új vizsgakövetelmények szerinti vizsgát, aki tanulmányait a középiskola kilencedik évfolyamán „2001. szeptember 1-jén” kezdte meg. (Az előző jogszabályi szöveg 2000. szept. 1-jét jelölte meg.)

2002

■ **2002. május 24.**
Az érettségi vizsga részletes követelményeiről szóló 40/2002. (V.24.) OM rendelet kiadása. Az OM honlapján megjelenik az emelt szintű érettségi követelményrendszerének első fogalmazványa.

■ **2002 november 29.**
A Gimnáziumok Országos Szövetsége közgyűlése megtárgyalta a kétszintű érettségi jövőjével kapcsolatos kérdéseket.

2003

■ **2003. február 7.**
Az Oktatási Minisztérium körlevélben tájékoztatja az igazgatókat a 2005-ben bevezetendő kétszintű érettségi vizsgával kapcsolatos teendőkről.

■ **2003. március 6.**
Az Országos Érettségi Vizsgabizottság megtárgyalja a KÁOKSZI munkatársai által, illetve pedagógus szakmai szervezetek munkatársai által elkészített követelmény-csökkentést. Az említett szervezetek az emelt szintű érettségi követelmények tantárgyankénti átlagosan 25 %-os, a középszintű követelmények 10 %-os csökkentésére tettek javaslatot.

■ **2003. május**
Próbaérettségi program. 42 iskola – megyénként egy gimnázium és egy szakközépiskola (Budapesten 2-2).

■ **2003. október 3.**
Az OKÉV részletes, minden kérdésre kiterjedő összefoglalót jelentet meg a kétszintű érettségivel kapcsolatban a Köznevelés című hetilapban.

Kronológia

2004

■ **2004. tavasz** Tanári kézikönyvek (tantárgyanként, minta feladatsorokkal) megjelentetése az OM honlapján.

■ **2004. április** Részletes tájékoztató levél és a Koordinátori kézikönyv kiküldése az iskoláknak

■ **2004. május** OM tájékoztató pedagógusoknak, szülőknek, diákoknak.

■ **2004. május 17.**
6., 8. és 10. évfolyamos országos kompetenciamérés.
A résztvevők iskolák száma: 3848.
A részt vevő osztályok száma 14 667.
A részt vevő diákok száma 338 628.

■ **2004. május 18.** Minden 11. évfolyamos diák próbaérettségien vett részt. A diákok választhattak a tantárgyak közül. Legtöbben a matematikát választották, 18.600 gyerek középszinten, 6.900 pedig emeltszinten írta meg a dolgozatot. Megállapítható volt, hogy az új típusú, nemcsak a lexikális tudást mérő feladatok megoldása jobban ment a diákoknak.

■ **2004 október 8.**
Az OM honlapján Kérdések és válaszok a kétszintű érettségivel kapcsolatban címmel új oldal indult.

2005

■ **2005. február 24.**
Az Alkotmánybírósághoz fordul két szülői szervezet, azt kérve, hogy semmisítsék meg a felvételi kormányrendelet pontszámításra vonatkozó részét. A szülők szerint ugyanis a korábban érettségizettek igazságtalanul előnyt élveznek a most érettségizőkkel szemben. A Tüskevár Egyesület és a Szülői Közösségek szervezet szerint „igazságtalan és erkölcstelen” módon élveznek előnyt a korábban érettségizettek azokkal szemben, akik idén érettségiznek. Az eredményeket ugyanis mostantól százalékosan határozzák meg. Ezért előfordulhat, hogy mivel a korábban érettségizettek ötös osztályzata automatikusan száz százalékot ér, a most érettségizők kevesebb pontot szereznek, mert az ő ötös osztályzatukat esetleg csak nyolcvan százalékos. Másrészt kifogásolták azt is, hogy a korábban érettségizettek a régi és az új vizsgájukból a számukra kedvező pontszámítási részek „összesöprésével” az új érettségizőknél előnyösebb helyzetbe kerülhetnek.

■ **2005. május 6.**
Reggel nyolc órakor a nemzetiségi nyelv és irodalom tárgyakkal megkezdődtek a kétszintű érettségi vizsgák.

■ **2005. május 9.**
Az oktatási tárca bejelentést tett a nyomozó irodánál, mert olyan információk jutottak a minisztérium tudomására, hogy a hétfői magyar tételek már előző este kikerültek egy internetes oldalra – közölte Sipos János közoktatási helyettes államtitkár az MTI-vel. A rendőrség szolgálati titok megsértése miatt nyomozást rendelt el az ügyben.

■ **2005. május 10.**
A miniszterelnök és az oktatási miniszter találkozásánál döntés született, hogy az irodalom és matematika tantárgyak kivételével minden tárgyból új feladatsorokat kapnak az érettségizők.

■ Az oktatási miniszter a 2005. május 10-én megtartott matematika középszintű írásbeli érettségi vizsga vizsgaeredményét megsemmisíti, a vizsgázó: 1. kérheti, hogy a középiskola utolsó évfolyamának végén

2006

elért év végi osztályzatát ismerjék el középszintű matematika érettségi vizsgaeredménynek.

2. kérheti, hogy a középszintű írásbeli matematika érettségi vizsgáját megismételhesse.

Az emelt szintű írásbeli érettségi vizsga vizsgaeredménye érvényes.

■ 2005. július 12.

A szülői szervezetek beadványa nyomán az Alkotmánybíróság megállapította: mulasztott a kormány, amikor a felvételi pontok számításában igazságtalan előnyt adott a korábban érettségizetteknek.

Az ide vonatkozó rendeleteket azonban nem semmisítik meg, mert az alkotmánybírák szerint az anarchiát okozna.

■ 2005. szeptembere

Az OKÉV Főigazgatósága elvégezte a központi és az egyes regionális igazgatóságoktól érkező tapasztalatok összefoglalását. Az érettségi vizsgatárgyaival kapcsolatban beérkezett szakmai véleményeket a tételkészítő bizottságokhoz továbbították, a felvetett és megvalósítható javaslatok a tételkészítés

során beépülnek az egyes tantárgyi rendszerekbe, vizsgaleírásokba.

■ Elkészültek az egyes tantárgyi gyorsjelentések az OKI részéről, a vizsgaeredmények személyes adatoktól megtisztított adatbázisával a 2004/2005. tanév május-június időszakában tett érettségi vizsgák eredményeiről (Magyar nyelv és irodalom, Matematika, Történelem, Angol nyelv, Német nyelv, Francia nyelv, Fizika, Kémia, Biológia, Földrajz, Informatika, Rajz és vizuális kultúra).

■ 2005. október 20-21.

Az OKI őszi szakmai konferenciája, amelynek témája az új érettségi hatása az iskolakezdéstől a záróvizsgáig volt.

■ 2005. novembere

Az OKI – kapcsolódva a gyorsjelentésekben foglaltakhoz – mélyelemzéseket készített a tantárgyi vizsgák tartalmi követelményeinek teljesüléséről, így kutatásokkal alátámasztott, megalapozott módosítási javaslatok tehetők a jövőbeli vizsgák, vizsgaleírások, pontozások változtatására (40/2002 OM rendelet

változtatása) a 12 tantárgy esetében.

■ 2005. decemberéig

A kétszintű érettségivel kapcsolatos tanári továbbképzéseken (közép- és emelt szintű vizsgáztató, elnök, jegyző) két év alatt 18 979 tanúsítványt állított ki a Sulinova Kht.

■ 2005. december 7.

Megjelent a Magyar Közlönyben a 2005. május-júniusi és őszi érettségik tapasztalatai alapján a 256/2005. (XII. 7.) kormányrendelet, amely módosította az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról szóló 100/1997. (VI. 13.) kormányrendeletet és az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközponttól szóló 105/1999. (VII. 6.) kormányrendelet legfrissebb módosítása.

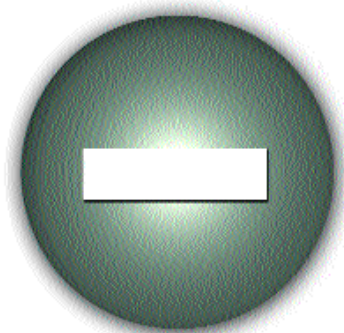
■ A kormány az államilag finanszírozott hallgatói összlétszámot a 2006-os évre – a 2005. évihez hasonlóan – 62. 000 főben határozta meg. A felsőfokú szakképzésre felvehető létszámát 12.500 főben, az alapképzésre felvehető létszámát 45.000 főben, az osztatlan képzésre felvehető létszámát 4500 főben határozza meg. A 62.000 főből nappali tagozaton 54.500, esti és levelező tagozaton 7500 fő kezdheti meg tanulmányait.

■ A 2006-os felsőoktatási felvételire a jelentkezési lapokat már elektronikusan is ki lehet tölteni.

■ 2006. március 7.

Megjelent az oktatási miniszter 7/2006. (III.7.) OM rendelete az érettségi vizsga részletes követelményeiről szóló 40/2002. (V.24.) OM rendelet legfrissebb módosításáról, annak a folyamatnak a részeként, hogy új vizsgatárgyakkal és/vagy vizsgatárgyak vizsgaleírásának módosításával egészült ki az elmúlt évek során a 40/2002. (V.24.) OM rendelet. Jelenleg 98 érettségi vizsgatárgy található a listán.

A hagyományos érettségi problémái

1. Az érettségiző diákok miután leérettségiztek, újra le kellett vizsgázzanak az egyetemi felvételin. A kétszeres vizsga túlzott pszichikai terhelést, következésképp gyengébb teljesítményt eredményezett.

2. Ahhoz, hogy a sikeres egyetemi felvételihez szükséges magas pontszámot elérjék, a tanulóknak minden tantárgyból kiváló eredményt kellett elérniük. Ez maximalista, irreális követelmény.

3. A minden tantárgyból sikeres érettségi és felvételi vizsga célképzete a középfokú oktatást a lexikális ismeretek gyakran eltúlzott mértékű sulykolására kényszerítette. Ezzel ugyanakkor megakadályozta, hogy a felnőtté válás szempontjából kulcsfontosságú tinédzser években az iskola kellő energiát fordíthasson az önállóan gondolkozó, kritikus szellemiségű, problémamegoldó, kreatív, együttműködő személyiség kialakítására.

4. Az érettségi vizsga követelményrendszere nem volt egyértelműen meghatározva.

5. Iskolánként, sőt osztályonként, tanáronként, vizsgabizottságonként különböző vizsgateljesítményért lehetett azonos érdemjegyet kapni.

6. A különböző régiókban elhelyezkedő iskolák tanulói között továbbtanulási szempontból markáns különbség keletkezett.

7. A felkészítő és a vizsgáztató pedagógus azonos személy volt, ez tág teret nyitott a szubjektívizmusnak.

8. Nem volt gyakorlat az előrehozott érettségi vizsga. Ennek következtében a diákok bizonyos tárgyakból (földrajz, énekzene, nyelvek stb.) nem akkor vizsgáztak, amikor a tárgyakat tanulták, hanem esetleg évekkel később, ugyanakkor nem volt lehetőség arra, hogy a különböző tárgyakból korábban letett érettségi vizsga eredményét a következő évben a diákok kijavíthassák.

9. A vizsgaeredmények csak az ötfokozatú skála beosztását tükrözték, nem volt mód a tudás-különbségek finomabb kifejezésére az osztályzatban.

A kétszintű érettségi vizsga előnyei

1. A kétszintű érettségi vizsga bevezetésével megszűnt az egyetemi felvételi vizsga. Ezzel megszűnt a kétszeri vizsgáztatás.

2. A kétszintű érettségi vizsga bevezetésével érdemben szélesedik a vizsgázó diák szabadsága. Aki a felsőfokú szakképzésben kívánja folytatni a tanulmányait, vagy nem kívánja azokat folytatni, esetleg olyan felsőfokú intézménybe jelentkezik, amelyik nem igényel emelt szintű vizsgát, megteheti, hogy csak a hagyományos érettséginek megfelelő középszintű vizsgára vállalkozik.

3. Az érettségi vizsga tekintélye érdemben megnövekedik az emelt szintű vizsga színvonalának megfelelően.

4. A sikeres egyetemi felvételhez elegendő csak a felsőoktatás által elvárt tárgyakból emelt szintű vizsgát tenni.

5. Az új típusú érettségi követelményei pontosan meghatározottak.

6. Az új típusú érettségi vizsga követelményei nemcsak sztenderdizáltak, új típusúak is. A lexikális tudás mérése mellett a problémamegoldó gondolkodást, a kreativitást is értékeli. Ezzel a vizsga – az egész középfokú oktatásra gyakorolt hatása következtében – felszabadítja a gimnáziumi és középiskolai éveket a lexikális ismeretek nyomasztó súlyköléséről, és lehetőséget teremt a sokoldalú személyiségfejlesztésre.

7. A vizsgáztatás emelt szinten független bizottságok előtt zajlik. Ezzel az összeférhetetlenség ennél a vizsgánál megszűnt.

8. A vizsgarendszer nyitott, kontrollálható, objektivitásra törekvő, sztenderdizált.

9. Az új típusú érettségi vizsgán szerezhető érdemjegyeket százalékos arányban is kifejezik. Ezzel sokkal pontosabb értékelésre nyílik lehetőség.

10. Az új típusú vizsgán szerezhető pontok egyetemi felvételi pontokká való átszámítása áttekinthető, egyszerű, követhető.

ÖSSZEHALONLÍTÁS

A korábbi érettségi és felvételi jellemzői	A kétszintű érettségi jellemzői
Kétszer kellett vizsgázni	Az érettségi vizsgán elért eredmény felsőoktatási felvételi alapja, vagyis a kétszintű érettségi megszünteti a felsőoktatási felvételi vizsgát
Visszaható hatás: a középiskolai oktatást minden tárgyból maximalista jellegűvé formálta, és ez a maximalizmus alapvetően a lexikális ismeretek bevéésére irányult	Az értékelési rendszer új típusú (képességeket, kreativitást, készségeket is mér a lexikális ismereteken kívül), tehát emberközpontúbbá emeli a középiskolai oktatás egészét
Nem volt sztenderdizált	Követelmények jogszabályokban rögzítettek. Objektivitásra törekszik, a követelmények, a feladatlapok sztenderdizáltak
A felkészítő és a vizsgáztató pedagógus azonos személy	A vizsgáztatás (emelt szinten) független
A vizsgaeredmények nehezen voltak pontokká átszámíthatóak	A vizsgarendszer nyitott, a pontszámítás áttekinthető, számonkérhető, valamennyi tantárgyra egységes
Az érettségi szelekciós tényező volt, mert a gimnazisták 39 %-a, a szakközépiskolások 25 %-a járt valamilyen fizetés felvételi előkészítőre	A vizsgarendszer nyitott, a pontszámítás áttekinthető, a pontozás számonkérhető. A felvételi vizsga megszűnésével ezek a tanfolyamok okafogyottakká válnak, ezért a szegényebb diákok előtt is ugyanolyan esélyek nyílnak, mint tehetősebb társaik előtt
A vizsga eredménye külföldön nehezen volt honosítható	A vizsga EU-kompatibilis
Közvetlen munkaerő-piaci elismertsége nincs	Az idegen nyelvi érettségivel emelt szinten ingyenesen nyelvvizsga szerezhető. Az informatika ötös érettségi ECDL vizsgát ér

2005

Idén érettségizők száma	114 986 fő
Idén felvételire jelentkezők száma	150 076 fő
Az államilag finanszírozott képzés kerete	62 ezer fő
Az államilag finanszírozott nappali képzésre felvettek között a régi érettségizettek aránya tavaly	30,8 százalék
Az államilag finanszírozott nappali képzésre felvettek között a régi érettségizettek aránya idén	30,9 százalék

Az érettségi ügyét évtizedek óta problémaként tartja számon a pedagógustársadalom és a szélesebb közvélemény is. A folyamatosan újra meg újra fellobbanó vitákban az álláspontok rendkívül távol estek egymástól, és gyakorlatilag nem közeledtek. Az egyik oldalon az *érettségi tekintélyének növelését követelték*, a másik oldalon pedig a *létjogát is megkérdőjelezték*.

Volt, aki úgy tekintett az érettségi vizsgára, mint a régműltből ittragadt kövületre, amelyet csak a nosztalgia tart életben – ráadásul ez a nosztalgia egy olyan világra tekint vissza, amelyben a társadalomnak csak egészen kis hányada juthatott el eddig a vizsgáig, és miután letette azt, tekintetes úrnak számított. Egy olyan világban, ahol nem arra törekszünk, hogy az embereket

A KÖZÉP- ÉS EMELT SZINTŰ VIZSGA JELLEMZŐI

Értékelés	Középszint	Emelt szint
Az írásbeli vizsgateljesítmény értékelése	Központi feladatsorok. Helyi értékelés a központi javítási-értékelési útmutató alapján	Központi feladatsorok. Értékelés a központi javítási-értékelési útmutató alapján (emelt szinten központilag is javítják)
A szóbeli vizsgateljesítmény értékelése	A követelmények alapján összeállított helyi tételsor. A helyi vizsgabizottság tagjaként a kérdező tanár javaslatot tesz az értékelésre	A követelmények alapján összeállított központi tételsor. Független, külső háromfős tantárgyi bizottság értékeli*
Az összteljesítmény pontszámának átváltása osztályzatra	A vizsgaszabályzatban rögzített skála alapján	A vizsgaszabályzatban rögzített skála alapján

*A jogszabály szerint az emelt szinten a szóbeli vizsgáztatói szerep 30 órás akkreditált továbbképzésen szerzett tanúsítványhoz van kötve.

Forrás: Horváth Zsuzsanna – Lukács Judit A kétszintű érettségi vizsga

A változtatás indokai

Érettségi: elavult, merev, nem sztenderdizált, afunkcionális

kasztszerű különbségek válasszák el egymástól, illetve egy olyan oktatási rendszerben, amelyikben az értelmiségivé válás ajtaját az egyetemi felvételi vizsga nyitja meg: *az érettséginek nincs racionalitása.*

Mások szerint éppen ellenkezőleg, az egyetemi felvételi vizsgának nincs racionalitása, hiszen az érettségi pont azt igazolja, hogy a maturandus elnyerte a jogot a felsőfokú tanulmányok folytatására. Az érettségi eszerint a logika szerint fontosabb, mint az egyetemi felvételi vizsga, mert nem csak egy szakirányú felkészültséget mér, hanem a középfokú tanulmányokat lezáró vizsgaként az *általános műveltség egészét méri*, s ilyen értelemben az érettségi vizsga tartja fenn a nemzet kulturális egységét.

Azok, akik nem a vizsga létét vagy nemlétét kívánták mérlegre tenni, hanem a vizsga minőségét, szintén nagyon súlyos, ezúttal *szakmai kifogásokat* hangoztattak. Mivel az érettségi követelmények nem voltak egységesítve, ugyanazért a teljesítményért az egyik vizsgázó az egyik gimnáziumban sokkal jobb jegyet kaphatott, mint a másikban, s ez az igazságtalan különbség felvételi pontokra lefordítva sorsdöntő lehetett.

Az érettségim már csak azért sem lehetett egységes követelményrendszert érvényesíteni, mert a dolog lényegét tekintve nem volt ilyen. A rendszerváltás óta egyetlen kormány sem vállalkozott arra, hogy szinte jogi precizitással meghatározza az érettségi követelményeket, hanem rendkívül puha szövegek születtek, amelyek a tanári szubjektivitásnak széles teret nyitottak.

A *tanári szubjektivitás* pedig egyáltalán nem elhanyagolható tényező egy olyan vizsgán, amelyen a felkészítő tanár a *vizsgáztató*. Sok államban, így például a német tartományok egy részében, vagy Franciaországban arra törekednek az oktatásügyi hatóságok, hogy a vizsgáztató pedagógus lehetőleg *más városból* érkezzen, arra pedig, hogy ugyanabból az iskolából kerüljön ki, még gondolni sem lehet. Nálunk nemcsak ugyanabból az iskolából kerül ki a vizsgáztató tanár, hanem éppen ő az, aki a

gyerekeket az érettségire felkészítette. Még ha nem is feltételezzük, hogy szándékos elfogultság befolyásolná a tanár ítéletét a vizsgán, a helyzetet akkor sem lehet másnak, mint *összeférhetetlennek* nevezni.

Nem segít a dolgon a függetlenséget, pártatlanságot, tárgyilagosságot, objektivitást, sztenderdizált szemléletet (elvileg) érvényesíteni hivatott elnök sem, mert a gyakorlatban az elnök a vizsgáztató kollégát érvényesülni hagyja, nem veszi át tőle a vizsga vezetését, legfeljebb egyszer-egyszer lép közbe.

Mindezek a fenntartások azonban elhanyagolhatóak ahhoz a két *alapproblémához* képest, amelyeket, mivel a rendszer lényegéből fakadtak, a legáldozatosabb, legönfeláldozóbb pedagógiai munkával sem lehetett ellensúlyozni.

A záróvizsga korszerűsítése humanizálja a középfokú oktatás egészét

Az első probléma a következő volt: *a diák gyors egymásutánban kétszer vizsgázik.* Először leteszi az érettségit, utána nekifut az egyetemi felvételeknek. Ez stresszes helyzet, főlegesen megterheli a gyerekeket, és arra kényszeríti őket, hogy amit az előző vizsgára már egyszer megtanultak, azt most „áttanulják”, mert egészen más szempontból kellett vizsgázni például irodalomból a jogi kari felvételin, mint az érettségim, biológiából az orvosi egyetem felvételi vizsgáján, mint az érettségim s így tovább. A nem sztenderdizált, szubjektivitással terhelt, indokolatlanul nagy stressz alatt végrehajtott vizsgák során a diákok sokkal rosszabbul teljesítettek, mint amennyire egyébként képesek lettek volna, és a továbbtanulást eldöntő vizsgasorozat ezért *irreális eredményeket* hozott.

A másik, talán még súlyosabb probléma pedig abban állt, hogy a középiskola harmadik-negyedik évében, de gyakran már korábban is, tulajdonképpen erre a záró vizsga-sorozatra történt a felkészítés. Ez a helyzet a lexikális ismeretek túlhangsúlyozását eredményezte a sokkal fontosabb képességfejlesztés és kreativitás-kibontakoztatás rovására.

Röviden összefoglalva: az érettségi rendszere rugalmatlan, elavult, afunkcionális volt, és ezen érdemben 2005-ig nem sikerült változtatni.

IGAZSÁGOS PONTSZÁMÍTÁS A FELSŐOKTATÁSI FELVÉTELIKÉNél

Igazságos pontszámítás a felsőoktatási felvételiknél 2006-os változások a felvételi pontszámításban:

■ Magasabb a minimum követelmény, hiszen a korábbi 72 helyett 2006-tól a felvételhez szükséges minimum pontszám 78.

■ A felsőfokú szakképzésben az alsó ponthatár 60-ról 72 pontra emelkedik. E két változtatás célja, hogy emelkedjen a minimális minőségi követelmény a felsőoktatásba bejutókkal szemben.

Változott a többletpontok rendszere: cél az esélyegyenlőség javítása

Kötelező többletpontok.

1. Emelt szintű érettségiért – maximum 14 pont

A felsőoktatási intézmények az egyes képzéseknél jelentkezési feltételben meghatározzák, hogy mely érettségi tárgyat-, vagy tárgyakat kell avagy lehet választani a szerzett pontok kiszámításához.

Ha ezen tárgyak valamelyikéből emelt szinten legalább közepes eredményt ér el a jelentkező, akkor 7 többletpont jár. **Fontos új szabály, hogy azért és csak azért az emelt szintű vizsgáért jár a többletpont, amelyikből a jelentkező szerzett pontjait számolják!!!**

Ennek megfelelően többletpont legfeljebb két emelt szinten teljesített tantárgyi vizsgáért adható, így lehet 14 többletpontot szerezni.

Új, 2006-os szabály, hogy amennyiben az adott képzés esetében csak egy érettségi vizsgatárgy szerepel kötelező felvételi feltételként, akkor azért önmagában jár a 14 többletpont.

Nem lehet olyan tárgy emelt szintű vizsgájával többletponthez jutni, amely az adott képzés esetében nem szerepel kötelező, vagy választott tárgyként az adott felsőoktatási intézménynél.

2. Nyelvtudásért – maximum 20 többletpont

A felsőoktatási intézmények legfeljebb két államilag elismert, vagy azzal egyenértékű nyelvvizsgáért nyelvvizsgán-

ként középfokú C típusú nyelvvizsga esetén 7 pontot, felsőfokú C típusú nyelvvizsga esetén 10 pontot adnak.

Egy adott idegen nyelvből a jelentkező döntése alapján vagy az emelt szintű érettségiért, vagy a nyelvvizsgáért kapható többletpontot számítják. 2008-tól kezdve 20-ról 10-re csökken a nyelvvizsgákkal elérhető többletpont mennyisége.

3. Tanulmányi verseny – maximum 24 többletpont

Abban, és csak abban az esetben, ha a megcélzott szak-, szakirány azonos a tanulmányi verseny szakmaiságával, 24 többletpontot kell adni annak, aki olyan tanulmányi versenyen ért el jó eredményt, ahol a versenyeredmény alapján emelt szintű 100 %-os érettségi osztályzatot kapott.

Intézményi döntés alapján adható többletpontok.

1. Szakirányú szakképesítésért, OKJ bizonyítványért maximum 7 pont.

2. Sportteljesítményért maximum 5 pont.

3. Országos Innovációs Versenyen, illetve Középiskolai Tudományos Diákkörök Versenyén elért eredményért.

Új elem, hogy a Középiskolai Tudományos Diákkörök Országos Konferenciája versenyein elért helyezésekért is jóváírhat a felsőoktatási intézmény többletpontot. A nagydíjasoknak 5 pont, az első díjasoknak 3 pont adható.

2005 óta a felvételi folyamatban maximum 24 többletpont számítható, függetlenül attól, hogy ennél esetleg többet is szerez a jelentkező.

Államilag finanszírozott létszámkeret 2006-ban.

A 2005. évihez hasonlóan – 62 000 fő

Ezen belül a felsőfokú szakképzésre felvehető létszámát 12 500 főben, az alapképzésre felvehető létszámát 45 000 főben, az osztatlan képzésre felvehető létszámát 4500 főben határozta meg a kormány. A 62 000 főből nappali tagozaton 54 500, esti és levelező tagozaton 7500 fő kezdheti meg tanulmányait.

Sztenderdizált, korszerű, távlatos

Tulajdonképpen miben új ez az érettségi rendszer, miért fontos a számunkra? Új először is azért, mert – ha nem is teljeskörűen, hiszen a középszintű érettségi vizsga továbbra is annak a középiskolának, gimnáziumnak a hatókörében áll, ahol a diák a tanulmányi éveit végigdolgozta – de legalábbis az emelt szintű vizsgákra vonatkozóan a mérést kivette az érintett intézmény kezéből. Ennek a változásnak sokféle következménye lehet. Az egyik – s leginkább erre irányult a figyelem –, abban áll, hogy a mérés objektívebbé és sztenderdizáltabbá válik, illetve válhat. Ez egyébként legkevésbé sem csak magyar sajátosság, a világ ebbe az irányba halad. A gazdaságilag fejlett világ jónéhány országában teljesen természetes, hogy független bizottság előtt tesznek vizsgát a diákok, s az a pedagógus, aki felkészítette őket, még abba az épületbe sem teheti be a lábát, ahol az vizsga zajlik. Ennek a változásnak kétségtelenül megvan az a hatása, hogy a vizsga nemcsak a diákot méri, hanem a pedagógust is.

A másik, rendkívül fontos és jelentős, és szintén a világ változásainak főáramába illeszkedő jellegzetessége az új vizsgának, hogy a segítségével megszűnik a hagyományos egyetemi felvételi vizsga. Más, volt szocialista országokban is ezen az úton halad a fejlődés. Ennek egyik nyilvánvaló oka az, hogy az egyetemi felvételi vizsga nemcsak ideológiai szűrőként funkcionált, hanem a társadalmi mobilitás befolyásolásának sajátos eszköze is volt. Az a kiváltságos réteg, amelyik a pártállam idején érdekeit az oktatásügyben is képes volt érvényesíteni, az egyetemi továbbtanulási lehetőségeket is ellenőrizni kívánta. A piacgazdaság és a politikai demokrácia viszonyai között viszont az az érdekünk, hogy ez az átmenet minél zökkenőmentesebb, minél széleskörűbb legyen, hiszen az ország gazdasági felemelkedése, piaci versenyképessége igen jelentős mértékben függ az ország szellemi kapacitásától.

Ez a változás azt az egyébként óriási lehetőségeket magában rejtő következményt hozza magával, hogy a gimnáziumi-köz-

épiskolai pedagógiai munka céljai közül az egyetemi felvételi-re való felkészítés tulajdonképpen kiesik, s helyébe az érettségi-re való felkészítés lép.

Az érettségi vizsga – a dolog természetéből fakadóan – a középiskolai tananyagra épül, míg az egyetemi felvételi vizsga során a bizottság nem elsősorban arra volt kíváncsi, hogy a jelentkező mennyire ismeri a gimnáziumi anyagot, hanem hogy mennyire látszik alkalmasnak a választott pályára. Nyilvánvalóan egészen másképpen felvételizett például magyar irodalomból az, aki bölcsészkarra jelentkezett és az, aki a jogi karra.

Az új szituáció lehetővé teszi, hogy a gimnáziumi, a középiskolai évek során a pedagógusok az eddiginél nagyobb figyelmet fordítsanak a személyiség kibontakoztatására, közösségépítésre, a kreativitás fejlesztésére, a képességek megalapozására, illetve azokra a műveltségterületekre, amelyeket az egyetemi felvételi nem érzékel, viszont az élethez – már a gimnazisták életéhez is! – felmérhetetlenül fontosak. Ilyen például a mentálhigiéné, vagy a droggal, a szerelmi élettel, a családi élettel kapcsolatos kérdések köre. Ilyen a médiaismeret – hiszen a „gyerekek” az érettségi letétele után választópolgárrá válnak, s elsősorban a médiából szerzik be azokat az ismereteket, amelyek segítségével az ő sorsukat is meghatározó döntést hozzozzák: szükséges, hogy megfelelőképpen tudják kezelni-értelmezni a média által rájuk zúdított információ-tömeget.

Az érettségi követelmények újtípusú meghatározása nagyon régóta váratott magára. Erre tulajdonképpen a rendszerváltás pillanatában sort kellett volna keríteni. A különböző kormányok féltek ettől a feladattól, tologatták-halasztgatták. Nem véletlenül féltek, hiszen az ilyen nagyhorderejű változások mindenképpen érdeket sérthetnek, s nem tudhatni, a magát egzisztenciálisan veszélyben érző, a múltban biztosan eligazodni tudó, de az újtól szorongó ember milyen módon próbál érvényt szerezni érdekeinek.

Megszűnik az egyetemi felvételi vizsga

Előzetes aggályok, beválási mutatók

A kétszintű érettségi vizsga bevezetése előtt a szakmai közvélemény egy része is attól félt, hogy az új érettségi vizsga bevezetése miatt zavar keletkezik majd az egyetemi-főiskolai továbbtanulás folyamatában.

Ezt a jóslatot két kiindulóponton alapozták. Egyrészt a 2004-ben megtartott próbaérettségi eredményei gyengébbre sikerültek a vártnál, másrészt azt prognosztizálták sokan, hogy a fia-

talok nem tudják helyesen megválasztani, középszintű vagy emeltszintű vizsgára jelentkezzenek-e, s ezért a kelletténél kevesebb pontot gyűjtenek majd.

A próbaérettségi eredményei valóban elgondolkodtatóak voltak. A tárca nem először végeztetett ilyen próbavizsgát, éppen a követelmények szűkítése céljából. Ennek alapján következtetést levonni még korai volt, hiszen az „éles érettségi” követelményei éppen aszerint változtak, hogy miképp birkóztak meg a próbafeladatokkal a 11. osztályba járó fiatalok. Ugyanakkor azt is számításba kellett venni, hogy ez a próbaérettségi tét nélküli futam volt, a diákok nem is fektettek akkora energiát a felkészülésbe, és nem összpontosították úgy a figyelmüket, mint a valódi, a sorsdöntő vizsga esetében. Az eredményekről a mellékelt grafikonok magukért beszélnek. A politikai motivációjú kritikák szerint a 2004-es tapasztalatoktól megrettenve a tárca túl könnyűre kalibrálta a tételeket. Fontos hangsúlyozni, hogy például a középszintű érettségi szóbeli vizsgájának tételeit nem az OM állítja össze, hanem az iskolák maguk.

Ami a közép- és emeltszint megválasztását illeti, ott valóban jogos szorongással tekinthetünk az események elé. Félő volt, s ez a félelem bizonyos mértékig beigazolódott, hogy a diákok és pedagógusok egyaránt „túlbiztosítanak”, vagyis nem kockáztatják meg az emelt szintű vizsgát. Kiderült: ez néhány nép-

VÉLEMÉNY

A pedagógusok többsége évtizedeken keresztül igyekezett lelkiismeretesen megfelelni a felsőbb iskolafokról jövő elvárásoknak, és ennek következtében hihetetlen mennyiségű lexikális ismeretet zúditott a gyerekekre. Magyarországon évtizedekig az iskolának tanultunk, csak azokon a felméréseken szerepeltünk jól, amelyek az iskola által kért tudást mérték. Az ismeretek gyakorlati alkalmazásának hiányosságaira a PISA 2000 kutatás mutatott rá. A változtatás nem könnyű, mert ez nálunk nem csak szakmai, hanem sokszor sajnós politikai kérdés is. Például az egyik politikai párt kulturális tagozata az idei nyolcadikos központi anyanyelvi írásbeli felvételi első – szövegértési, TV-műsorokhoz kapcsolódó – feladata kapcsán kiadott egy közleményt, hogy az Oktatási Minisztérium az érettségi feladatok közé csak a nemzeti kultúránk megfelelő elemei közül válasszon témát. Én nagyon szerencsétlen dolognak tartanám, ha a feladatsorokat összeállító szakembereknek négypartii konszenzusra kellene törekedniük annak eldöntéséhez, hogy egy olvasás-szövegértési feladatban a bajai halászlé vagy a bécsi szelet receptje szerepeljen-e inkább.

Sipos János helyettes államtitkár, OM

ÉRETTSÉGI VIZSGAEREDMÉNYEK

Év	Összesített érettségi átlag az osztályzatokból
2001	3,44
2002	3,48
2003	3,52
2004	3,66

Jónak tartom, ahogy a kétszintű nyelvi érettségi vizsgán felméri a különböző készségeket. A szóbeli is jobb, mint a régi, színvonalában közelít a nyelvvizsgálóhoz. Az emelt szintű vizsgára nehéz szóbelije miatt viszont nem jelentkeznek sokan.

Horváthné Szűcs Márta angoltanár, Szeged

PONTSZÁM-ÁTSZÁMÍTÁSI RENDSZER			
Érettségi eredmény (%)	Középszint	Emelt szint	Felvételi pontszám
90-100	5	5	30
85-89	5	5	29
80-84	5	5	28
75-79	4	5	27
70-74	4	5	26
65-69	4	5	25
60-64	4	5	24
55-59	3	4	23
20-24	2	2	16

szerű szakon hibás taktika volt, a sikeres felvételihez hiányzott a többletpont, amit tudásuk alapján az emelt szinten elérhettek volna. A jelenség arra hívta fel a pedagógusok és a felvételizők figyelmét, hogy a következő években sokkal körültekintőbben kell mérlegelniük, kinek milyen szintű vizsgát érdemes választania.

Végeredményben az sem lett volna meglepő, ha egy ilyen horderejű változtatásnál, ilyen bizonytalansági tényezők mellett a korábbi évek érettségi eredményeihez képest szignifikáns eltérések mutatkoznak, de nem mutatkoztak. A tapasztalatok alapján azonban néhány ponton módosítani kellett a rendszert. Ezek közül a legjelentősebb, hogy a nyelvvizsgáért a következő években is előnyt jelent az egyetemre való bejutás szempontjából a nyelvtudás, de 2008-tól nem olyan nagyot, mint 2005-ben, hiszen csökken az érte kapható többletpont.

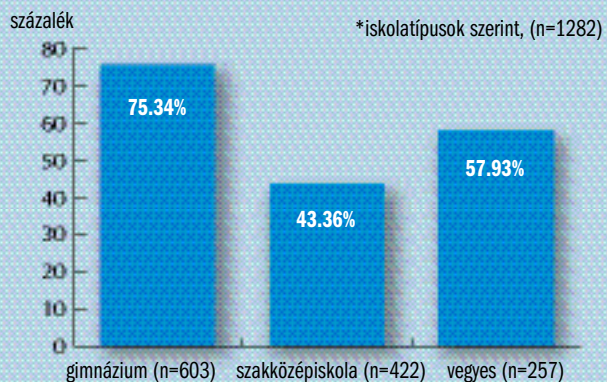
Összefoglalva, a kétszintű érettségi – köszönhetően a pedagógusok felkészítésének, a vizsgát vezérlő szoftver színvonalá-

nak, a követelmények pontos kallibrálásának, a minden részletre kiterjedő aprómunkának, tehát röviden a megfelelő előkészítésnek sikeresen vizsgázott.

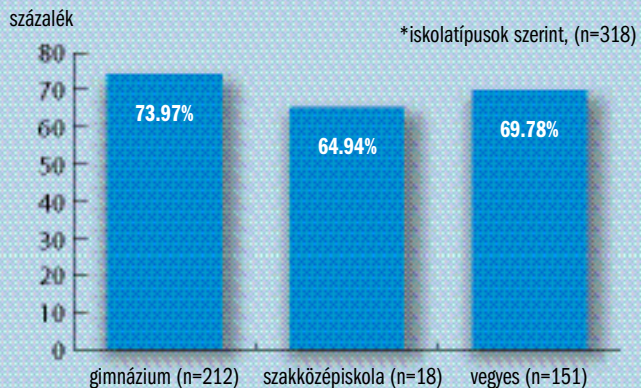
Ez a siker hajszálon múlt, mert a középszintű írásbeli feladatok idő előtt nyilvánosságra kerültek. Annál megnyugtatóbb érzés, hogy a kétszintű érettségi, amelyik a közoktatási reform egyik legfontosabb eleme, szakmailag kiállta az első próbát.

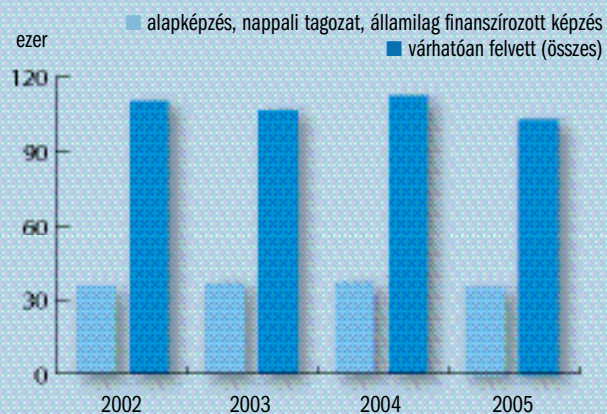
KÖZÉPSZINTŰ ÉRETTSÉGI EREDMÉNYEK *

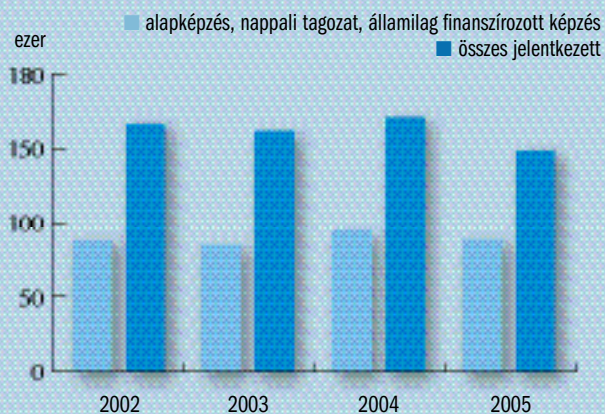
EMELT SZINTŰ ÉRETTSÉGI EREDMÉNYEK *

FELSŐOKTATÁSBA FELVETTEK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA

FELSŐOKTATÁSBA JELENTKEZŐK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA

Az érettségi vizsga értékelése

Az értékelés mindkét szinten vizsgatárgyanként történik. Az elégséges alsó határa mind közép-, mind emelt szinten az elérhető pontszám 20%-a, azzal a megszorítással, hogy a tanulóknak a vizsga sikeres teljesítéséhez minden egyes vizsgarészen (például írásbelin és szóbelin egyaránt) külön-külön is legalább 10%-os teljesítményt el kell érnie. A vizsgán elért pontszámot az elérhető pontszám százalékában fejezik ki. A vizsga minősítését ez a százalékkérték és az ennek alapján kiszámított

KÖZÉPSZINT	OSZTÁLYZAT
80%–100%	= 5
60%–79%	= 4
40%–59%	= 3
20%–39%	= 2
0%–19%	= 1

EMELT SZINT	OSZTÁLYZAT
60%–100%	= 5
47%–59%	= 4
33%–46%	= 3
20%–32%	= 2
0%–19%	= 1

érdemjegy együttesen alkotja. A százalékkértékek és az osztályzatok megfeleltetése nem azonos a két szinten. Ugyanaz a százalékkérték emelt szinten általában jobb osztályzatnak felelt meg, mint középszinten.

A kétszintű érettségi vizsga bevezetése előtt tett („rég típusú”) tantárgyi érettségi vizsga 2005-től kezdve középszintű vizsgának minősül, és az érdemjegyek az új rendszerben az alábbi százalékos teljesítésnek felelnek meg:

- a) jeles (5) 100 %,
- b) jó (4) 79 %,
- c) közepes (3) 59 %,
- d) elégséges (2) 39 %.

Tehát például egy „rég típusú” 4-es matematika érettségi 2005-től kezdve a továbbtanulás szempontjából 79%-os 4-es középszintű érettségit ér. Az érettségi bizonyítványban minden egyes vizsgatárgyból feltüntetik a vizsga szintjét, érdemjegyét és a százalékos teljesítményt. Például: „fizika emelt szint, 62%, jeles (5)”. A százalékok alapján számolható ki a felsőoktatásba való bejutásnál fontos „szerzett pont”.

A változás lényege

Részlet Magyar Bálint oktatási miniszternek
a pedagógusokhoz és szülőkhöz írott leveléből.

Az emelt szintű érettségi vizsga

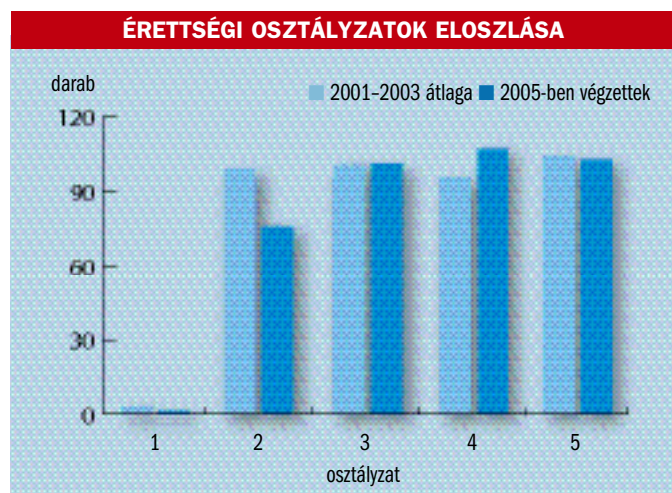
Az emelt szintű vizsga jelentősen eltér a jelenleg megszokott érettségi vizsgától. Mindez abból adódik, hogy az emelt szintű vizsga külső vizsga, azaz a vizsgáztatás elszakad a felkészítő iskolától és tanáraitól. Az írásbeli dolgozatokat nem a tanuló iskolájában javítják és értékelik, hanem ezt olyan független értékelők végzik, akik a tanulót nem ismerik. Az emelt szintű írásbeliket az iskolában vagy az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont (OKÉV) által kijelölt helyszíneken írják,

tantárgyanként a középszintű írásbelivel azonos időpontban. Az egyes vizsgatárgyakból az emelt szintű szóbeli vizsga is külső tantárgyi bizottság előtt zajlik. Terveink szerint megfelelő – várhatóan 15-20 fős – létszám esetén nem a tanulók utaznak a vizsgabizottsághoz, hanem a vizsgabizottság megy az adott iskolába vagy a város egyik iskolájába. Az egyes érettségi vizsgaidőszakokban az emelt szintű szóbeli érettségi vizsgákat a középszintű szóbeli vizsgák előtt kell lebonyolítani.

A felsőoktatási felvételi vizsga Magyarországon 2005-ben megszűnik, szerepét a kétszintű érettségi vizsga veszi át. Ez a változás végre megteremt a lehetőséget annak, hogy a diákoknak a sikeres továbbtanuláshoz elegendő a középiskolai követelmények megfelelő elsajátítása. A jövőben nem kell az érettségi mellett külön egyetemi/főiskolai felvételi vizsgára készülni. Így az érettségi vizsga visszanyeri méltóságát. A kétszintű érettségivel fölöslegessé válnak a társadalmi különbségeket növelő, a szülők és a diákok számára egyaránt nagy terhet jelentő, költséges egyetemi/főiskolai felvételi előkészítők, különórák is. Amikor a jövőre érettségizők megszülettek, főiskolára-egyetemre bejutni csak keveseknek adatott meg. A fiúk számára a sikeres felvételi „jutalma” akkor még egy év sorkatonaság volt, csak azután folytathatták tanulmányaikat. A felsőoktatás iránti érdeklődés növekedése is szükségessé tette az érettségi szerepének megváltoztatását. A kétszintű érettségi bevezetéséről még 1996-ban született döntés. Sok részletet kellett egyeztetni, össze kellett hangolni a változtatás szándékát a felsőoktatás igényeivel, a középiskolák lehetőségeivel. Abban azonban mindig társadalmi konszenzus volt, hogy új, korszerűbb és igazságosabb vizsgarendszert kell kialakítani.

A kétszintű érettségi több szabadságot biztosít a továbbtanulni szándékozók számára, mert maguk dönthetik el, hogyan gyűjtik össze a számukra szükséges pontszámokat. De több lehetőséget ad magának a közoktatásnak is azzal, hogy a közoktatás határozza meg a vizsgakövetelményeket, és nem kell az egyre keményebb felvételi vizsgákat követelő főiskolákhoz, egyetemekhez igazodniuk.

A magyar közoktatás egyik fontos célja, hogy minél többen szerezzék meg az érettségi vizsgához szükséges tudást és az azt igazoló érettségi bizonyítványt, amelynek birtokában jobb esélyekkel indulnak a munkaerőpiacon, illetve lehetőségük nyílik a továbbtanulásra a felsőoktatásban. Még a kilencvenes évek elején is egy-egy korosztály 40%-a járhatott csak érettségit adó középiskolába, és közvetlenül az érettségi évében a korosztály mindössze 10-12%-a tanulhatott tovább főiskolán vagy egyetemen. Az elmúlt évtizedben az érettségizők aránya 75%-ra növekedett, a felsőoktatásba pedig immár egy-egy korosztály

50%-a jár. Az eddigi érettségi – felvételi rendszer már nem felel meg a kor követelményeinek, ezért 2005-től jelentősen átalakul.

Az érettségi reform céljai tehát a következők:

- ❖ Az egymás után következő korosztályok számára elérhető legyen a középiskolai érettségi, majd ennek következtében a felsőoktatás.
- ❖ Az iskolai oktatás a követelményekben a lexikális ismeretek mindenhatósága felől fokozatosan és jelentős mértékben mozduljon el a képességfejlesztés felé.
- ❖ A közoktatásban reálisan elsajátítható készségek és megszereshető ismeretek határozzák meg a követelményeket mind az érettségi, mind a felsőoktatásba való bejutás tekintetében. *(Ne legyen szükség a szülők és diákok számára egyaránt nagy terhet jelentő, önköltséges felvételi előkészítőkre.)*
- ❖ Szűnjön meg a „dupla vizsgázás”. Az érettségi vizsga egyúttal „felvételi vizsga” is legyen, azaz a felsőoktatási intézmények felvételi rangsorait az érettségi vizsgákon elért eredmények és az iskolai teljesítmények alapján állítsák fel.
- ❖ A tantárgyankénti érettségi követelmények szintenként egységesek, mindenki számára nyilvánosak, és az egyes iskolatípusokban ugyanazok legyenek.
- ❖ A különböző középiskolákban adott egyforma érettségi minősítések a lehető legnagyobb mértékben ugyanazt a teljesítményt takarják valamennyi iskola esetében.
- ❖ Az új rendszerben is öt tárgyból kell érettségi vizsgát tenni.

Az öt tárgy közül az alábbi négy kötelező:

- ❖ magyar nyelv és irodalom/nemzetiségi nyelv és irodalom
- ❖ matematika
- ❖ történelem
- ❖ idegen nyelv

Az ötödik vizsgatárgyat az érettségire jelentkező maga választja meg. Az érettségire jelentkező tanuló azt is maga döntheti el, hogy mely tantárgykból kíván középszinten és melyekből emelt szinten vizsgázni, függetlenül attól, hogy az adott tárgyat milyen szinten tanulta. Ez annyit jelent, hogy akkor is jelentkezhet emelt szintű vizsgára, ha az adott vizsgatárgyból csak a középszintű vizsgára készítette fel az iskola, vagy esetleg még arra sem. Természetesen emelt szintű felkészítés után is lehet középszintű vizsgára jelentkezni. Egy vizsgaidőszakban egy vizsgatárgyból csak egy szinten lehet vizsgázni.

A vizsgatárgyak és szintek kiválasztásakor – a továbbtanulási feltételek mellett – elsődlegesen az adott vizsgatárgy egysé-

A KÖZÉPSZINTŰ ÉRETTSÉGI VIZSGA

A középszintű érettségi vizsga a tartalmi követelményekben és a vizsgák jellegében is különbözik a jelenlegi érettségi vizsgától. Szervezése és lebonyolítása viszont alapvetően megegyezik a mostani vizsgáéval: a vizsgázók saját iskolájukban oldják meg az írásbeli feladatokat minden vizsgatárgyból az előre kijelölt napokon, majd ugyanott az iskola tanáraiból, és egy, az iskolában nem tanító elnökből álló érettségi vizsgabizottság előtt szóbeliznek.

A középszintű érettségi vizsga az adott tantárgy általános érettségi követelményei alapján állhat írásbeli és szóbeli/gyakorlati vizsgarészből, vagy csak írásbeli, illetve csak szóbeli/gyakorlati vizsgarészből.

Jelentős változás, hogy az eddigiektől eltérően szinte minden tantárgyból van írásbeli és szóbeli vizsga is. Az írásbeli feladatlap és az értékelési útmutató az összes tárgyból központilag készül, a javítás és az értékelés azonban az iskola feladata. A szóbeli feladatok összeállításának „forgatókönyvét” az érettségi vizsgatárgy részletes követelményei rögzítik, a konkrét tételeket azonban az iskola tanárai helyben állítják össze, értékelésüket, pontozásukat a részletes követelményekben megadott szempontok alapján maguk végzik.

ges vizsgakövetelményeit kell figyelembe venni. Érdemes mérlegelni a különböző kockázati tényezőket (magasabb követelmények, a felvételi pontok kiszámításakor lehetséges előnyök és hátrányok stb.), és csak akkor választani az emelt szintet, ha arra elegendő a felkészültség. A döntéshez a diákok elsősorban tanáraiktól kérhetnek segítséget, útbaigazítást.

2005-ben alapvetően megváltozott a felsőoktatás felvételi rendszere: az alapképzésben megszűnt a felsőoktatási felvételi vizsga, szerepét a kétszintű érettségi vizsga vette át. Kizárólag a művészeti és testkulturális területeken marad meg a felvételi jelentkezés elbírálására a gyakorlati vizsga. Emellett egyes szakokon alkalmassági vizsgák is lehetnek, ám ezeken csak az adott szakon való továbbtanulásra, a felvételi pontszámot ezek nem befolyásolják.

A TÖRTÉNELEMTANÁROK KONFERENCIÁJÁNAK AJÁNLÁSAI

Az érettségi vizsga koncepciója alapvetően elfogadható. Azon dolgozunk, hogy a pedagógiai elveknek megfelelő gyakorlat alakulhasson ki.

A fentiek okán fontosnak tarjuk, hogy az érettségi követelményekről, a célok megvalósításának módjairól a diskurzust folyamatosan fenntartsuk, tapasztalatainkat megosszuk. Így például a kétszintű érettségi vizsga szintek szerinti tantárgyi követelményei nem minden esetben felelnek meg a céloknak – a két szint elkülönítése, mind a témák, mind a képességek illetve a feladatok tekintetében mindenféle tudatos koncepciót nélkülöz – ezért ezeket érdemes lenne újragondolni.

Az írásbeli fordulót szükségesnek tartjuk, de úgy kell feladatsort összeállítani, hogy – az eddigiekkel ellentétben – ténylegesen alkalmas legyen a differenciálásra. Érdemes végiggondolni az esszéválasztások egyszerűsítésének módjait. Végig kell gondolni a források szerepét a feladatokban: illusztrációk, gondolatébresztők vagy valóságos forráselemzés tárgyai. Világosan el kell különíteni a szövegértést elváró feladatokat a forráselemzőektől. Az írásbeli dolgozat esetében formai változtatásokat is javasolunk: feleslegesnek tartjuk az üresen hagyott oldalakat. A nagyesszé témák egymás után következhetnek, a választott téma címének felírása után történhet a kidolgozás. A kisesszé kifejtésére több hely szükséges. A javítókulcs értelmezéséről konszenzust kell kialakítani.

A szóbeli feladatok esetében is beszélnünk kell a források szerepéről, mennyiségéről és arról, hogy milyen mennyiségben és mélységben érdemes csatolnunk azokat az egyes tételekhez. Figyelni kell arra, hogy az emelt szintű szóbelik esetében az esélyegyenlőség fenntartható legyen.

Részlet a Történelemtanárok Egylete 2005. október 1-i Állásfoglalásából

Mint ismeretes a középiskolások idén először tesznek kétszintű érettségi vizsgát. Így van ez a különböző idegen nyelvek esetében is. A vizsga 20 százalékos teljesítése esetén már kettőt kap a diák mindkét szinten. Utolsó alkalommal van lehetőség arra, hogy a már korábban megszerzett nyelvvizsga helyettesítse a nyelvi érettségit. Ugyanakkor az emelt szintű nyelvi érettségi 60 százalékos teljesítése felett megkapják a C típusú középfokú nyelvvizsgát, 40-59 százalék között pedig a C típusú alacsony fokú nyelvvizsgát. Annak jártam utána, hogy a változásokhoz mit szólnak a középiskolai nyelvtanárok. Azaz csak próbáltam utána járni, mert nagyon sok esetben ellenállásba ütköztem.

Többnyire azok szólaltak meg, akik egyetértenek az új rendszerrel. Néhányan nevük elhallgatását kérték, de sokan inkább egyáltalán nem nyilatkoztak. A próbálkozásom természetesen nem reprezentatív felmérés, csak 12 telefonos kapcsolat, amely legfeljebb húsz tanárt jelent. A benyomásom az volt, hogy az újtól való félelem adja az ellenérzés alapját. Többen annak nem örülnek, hogy több lesz a munkájuk. De lássunk néhány konkrét aggályt.

Horváthné Szűcs Márta a szegedi Csonka János Műszaki Szakiskola angoltanárának tetszik a kétszintű nyelvi érettségi. Jónak tartja, ahogy a vizsgán felméri a különböző készségeket. Véleménye szerint a szóbeli is jobb, mint a régi, színvonalában közelíti a nyelvvizsgához. De úgy tapasztalja, hogy az emelt szintű vizsgára nehéz szóbelije miatt nem jelentkeznek sokan, és úgy gondolja legalább egy alacsony fokú nyelvvizsgát lehetne adni a középszintű érettségit kb. 90 százalékon teljesítőeknek.

Mi nem félünk a kétszintű vizsgától – mondja Józsa Gabriella a veszprémi Csolnoky Jenő Általános Iskola és Gimnázium angoltanára. Az biztos, hogy rutin kell a vizsgáztatáshoz, és jó

„Tartunk tőle, mert ilyet még nem csináltunk”

Forrás: Köznevelés

lenne ha több tanár lehetne benn a szóbelin. Más tankönyvek és vizsgakövetelmények voltak eddig, és inkább a felkészítés lesz a nehezebb feladat a pedagógusoknak. A közép szintű vizsga változatos, kevesebb a nyelvtan és nincs benne fordítás, ami életszerűbbé teszi a nyelvtudást. A 2-es határ nagyon alacsony, de a jó eredményt nagyon nehéz megszerezni a közép-szintű vizsgán is. Tartunk tőle, mert ilyet még nem csináltunk. Ezt Mike Gabriella, a budapesti Vendéglátóipari, Idegenforgalmi és Kereskedelmi Középiskola és Szakiskola német tanára nyilatkozta. A vizsga felépítését és a feladattípusokat jónak tartja, de ő is aggódik azért, hogyan bonyolítja le egy tanár a

szintű érettségit úgy kellett megszerkeszteni, hogy az a nyelvvizsgával egyenrangú legyen. Az emelt szintű érettségi szerkezete olyan, mint a nyelvvizsga elfogadott struktúrája. Őt önálló vizsgarész van, amelynek mindegyikét legalább 10 százalékosan kell teljesíteni ahhoz, hogy sikeres legyen. A szóbeli tételket és az értékelési útmutatót is a pedagógusok állítják össze az iskolákban. De ezekhez van módszertani útmutató, amely két éve megtalálható az Oktatási Minisztérium honlapján, és folyamatosan bővül. A www.om.hu címen az érettségivel kapcsolatos részről, az Érettségiről tanároknak linken megtalálható több mint húsz tantárgy részletes érettségi vizsgakövetelménye, a vizsga leírása, részei. Az angolnál például az olvasott

Demokratikusabb lett az eljárás: az iskola készít fel az érettségire, nem a sok pénzt kérő magántanár. Tapasztalataink alapján biztosak vagyunk benne, hogy a kisebb-nagyobb formai hibák sorát ki lehet javítani a következő vizsgákig, és így nem terelődik el a figyelem, mindenki értékelheti a lényeget: azt, hogy tartalmilag milyen sokat javult a rendszer!

Dr. Bognár Anikó Igazgatóhelyettes, Karinthy Frigyes Gimnázium, Budapest

szóbelit, mert értékelnie, kérdeznie és közreműködni is kell.

A Körösi Csoma Sándor Kéttannyelvű Gimnázium német tanára Kőszegváry Andrea is úgy gondolja, hogy nagyon kevesen jelentkeznek emelt szintű vizsgára, annak nehézsége miatt. A pedagógusok számára a szóbeli tételek kidolgozása és az írásbelik értékelése jelent majd komoly feladatot. A dolgozatokat öt szempont szerint kell értékelni, és ez másfél óráig is eltarthat.

Tapasztalataimat megosztottam Friss Péterrel, aki az Oktatási Minisztérium főosztályvezetője. Ő a felvetődött aggályokkal kapcsolatban a következőket mondta: *A majdnem végleges adatok alapján elmondható, hogy Angolból 21500 diák jelentkezett emelt szintű vizsgára, de közülük több mint 15 ezer már rendelkezik nyelvvizsgával, tehát a tényleges érettségiző 5700 fő. A német emelt szintre 13 ezren jelentkeztek, és csak 3 ezer a tényleges vizsgázó. Az emelt*

szöveg értése, nyelvhelyesség, hallott szöveg értése, íráskészség, beszéd-készség és két mintafeladatsor közép és emelt szintű vizsgához. Az érettségi követelmények már a 2002-es jogszabályokban megjelentek. A tanárok jelentős része továbbképzéseken vett részt. A témákat egyébként az intézményeknek a 2004-es pedagógiai programjukban kellett rögzíteniük, amelyet a fenntartó is jóváhagyott.

A főosztályvezető szerint is ez a vizsga idén nagyobb megterhelést jelent a pedagógusoknak, ezért is lenne helyes, ha a szakos tanárok munkaközösségekben, közösen dolgoznák ki a tételket és az értékelést, nemcsak azért, hogy munkájuk csökkenjen, hanem így jobban lehet biztosítani az érettségi egységességét. Hasonlóan értelmezzék a feladatokat, hasonlóan értékeljenek. A következő években a munka feltehetően már nem lesz ilyen mértékű, csak pontosításra lehet szükség.

Alkotmánybírósági döntés

„Alkotmányellenesen mulasztott a kormány, amikor a felvételi pontok számításában igazságtalan előnyt adott a korábban érettségizetteknek” – állapította meg 2005. július 12-én az Alkotmánybíróság. Az ide vonatkozó rendeleteket azonban nem semmisítik meg, mert az alkotmánybírák szerint az anarchiát okozna. A problémával szülői szervezetek fordultak az Alkotmánybírósághoz. „A jogegyenlőség elvét nem sértik a felvételi pontok számítására vonatkozó kormányrendeletek, megsemmisítésük pedig anarchisztikus állapotokat idézett volna elő” – mondta Bihari Mihály alkotmánybíró.

Senkinek nem csökkent az esélye

Magyar Bálint oktatási miniszter egy sajtótájékoztatóján kijelentette: annál nagyobb igazságtalanságot nem tudna elképzelni, mintha minden korábban érettségizőt ismét a vizsga letételére köteleznének. A tárca olyan megoldásra törekedett, amely az átmeneti időszakot a lehető legigazságosabban oldja meg, amikor a felvételizők egy része az új követelmények szerint szerez pontot, míg a korábban érettségizők z újjal össze nem egyeztethető

rendszerben vizsgáztak. A 150 ezer felvételizőből 3279 olyan jelentkező van, aki korábban érettségizett, és most nem idegen nyelvből kíván emelt szintű érettségit tenni. A miniszter szerint egyébként a korábbi érettségi rendszer jóval igazságtalanabb volt a mostaninál. Hiszen akkor az egyetemek, főiskolák állították össze a felvételi követelményeket, a mostani vizsga esetében viszont – amely kiváltja a felvételit! – csak olyan

kérdéseket kaphatnak a diákok, amelyek a tananyag szerves részei. Nagyfokú igazságtalansághoz vezetett az is, hogy az év végi jegyeket lehetett duplázni, ez azoknak kedvezett, akik olyan iskolába jártak, ahol kevésbé volt szigorú az osztályozás. Ez mostantól megszűnik. Egyébként 2005-ben is 62 ezer államilag finanszírozott hely áll rendelkezésre, úgyhogy senki esélye nem csökken, hogy felsőoktatási intézménybe bekerüljön.

AZ EMELT SZINTEN TÉNYLEGESEN VIZSGÁZÓK EREDMÉNYEI

Vizsgatárgy	újak (fő)	új átlag	3, 4, 5 (%)	1 vagy 2 (%)	régiek (fő)	régi átlag
Magyar nyelv és irodalom	2044	4,33	94	6	949	3,81
Történelem	3941	4,81	100	0	1401	4,36
Matematika	2690	4,89	100	0	662	4,19
Biológia	1981	4,73	99	1	1092	4,47
Fizika	624	4,86	99	1	280	4,22
Kémia	419	4,83	99	1	401	4,32
Informatika	421	4,61	99	1	234	4,05
Közgazdasági alapismeretek	203	4,50	96	4	113	3,73
Földrajz	99	4,93	98	1	94	4,64
Angol nyelv	1707	4,5	96	4	1200	4,52
Német nyelv	910	4,65	97	3	427	4,55
Francia nyelv	218	4,72	99	1	122	4,68
Olasz nyelv	130	4,67	99	1	78	4,69
Spanyol nyelv	99	4,07	99	1	51	4,73

Aggályok és tények

Az oktatáspolitiká egyik legfontosabb és legstabilabb eleme - a rendszerváltás óta a kormányzatok mindegyike által támogatott kétszintű érettségi - évtizedes jogalkotó és fejlesztő munka után 2005-ben bevezetésre került.

Az új követelmények kevesebb lexikális ismeretet kérnek számon, a korábbinál sokkal nagyobb hangsúly helyeződik a képességek vizsgálatára, a tanult ismeretek gyakorlati alkalmazására. A követelmények jelentős mértékben standardizáltak, majdnem minden tantárgyból központi írásbeli vizsga is van, amit központi útmutató alapján javítanak, értékelnek és a szóbeli vizsgákat is egységes szempontok szerint értékelik. A követelmények egységesek (a gimnáziumban, szakközépiskolában, nappali, esti, levelező tagozaton ugyanazok).

Az utóbbi években - különösen az utóbbi egy évben - sokan sokfélét mondtak az új érettségiről.

Az új követelmények kiállták a próbát: a tanulók és a pedagógusok többsége örömmel fogadta őket, és a tanulók sikeresen teljesítettek.

Részlet az OM Sajtóosztályának közleményéből

AGGÁLYOK

1. „Tömegesen fognak megbukni az érettségin.”

2. „A diákok nincsenek felkészítve az új követelményekre.”

3. „Az érettségi feladatsorokat előzetesen nem mérték be, nem próbálták ki.”

4. „Nem éri meg a jóknak se emelt szinten vizsgázni.”

5. „Tömegével fellebbeztek a tanulók az írásbeli dolgozatok javításai miatt”.

6. „Igénytelen követelményeivel nevelésesen könnyű volt az érettségi”

TÉNYEK

2005-ben fele annyian buktak meg, mint az utóbbi években

a leggyakoribb érettségi tantárgyakból néhány tizeddel most jobban érettségiztek a tanulók, mint az előző években a régi követelményekből

majdnem minden tantárgy esetében minden korábbinál jobb a teljesítmények eloszlása

tantárgyanként az emelt szinten érettségizett tanulók 70-85%-a elérte a legalább 60%-os teljesítményt, azaz az érettségi ötöst, ami a felvételin 24 + 7 felvételi pontot ér. Tantárgyanként a 40-60%-uk elérte a legalább 75%-os teljesítményt, ami érettségiben ötös és a felvételin 27 + 7 felvételi pontot ér (duplázásnál is 54 + 7 = 61 felvételi pontot ér).

az emelt szintű dolgozatok 10%-ára érkezett be észrevétel, a középszintű – szintén felvételi tétellel rendelkező – dolgozatok értékelésére iskolánként 1-2 észrevétel érkezett, azaz összességében csak az érettségizők néhány százaléka tett észrevételt. (Korábban a felvételi írásbelikre beérkezett észrevételek is gyakran elérték a 10%-os arányt.)

a leggyakoribb érettségi tantárgyakból ugyan most jobban érettségiztek a tanulók, mint az előző években, de csak néhány tizeddel.

Vizsgafajták

A rendes érettségi vizsga a középiskolai tanulmányok követelményeinek teljesítése után, a tanulói jogviszony fennállása alatt vagy megszűnését követően első alkalommal tett érettségi vizsga.

Az előrehozott érettségi vizsga a középiskolai tanulmányok teljes befejezése előtt, egyes vizsgatárgyból, első alkalommal tett érettségi vizsga, amely az egyes tantárgyra előírt iskolai tanulmányi követelmények teljesítése után, a tanulói jogviszony fennállása alatt, korábbi évfolyamokon is lehetető.

A szintemelő érettségi vizsga a középszinten sikeresen befejezett érettségi vizsgának az emelt szintű érettségi vizsgán első alkalommal történő megismétlése. Az érettségi bizonyítvány átadásáig ugyanabból a vizsgatárgyból szintemelő érettségi vizsga egy alkalommal tehető. Pótló- és javítóvizsga természetesen ebben az esetben is tehető.

A kiegészítő érettségi vizsga a sikeresen befejezett érettségi vizsga után az érettségi bizonyítványban nem szereplő vizsgatárgyból tett vizsga. Az ismétlődő érettségi vizsgán az érettségi bizonyítvány kiadása után, iskolai felvételi kérelem elbírálásához vagy más okból megismételhető az egyes tantárgyból korábban sikeresen letett vizsga.

A pótló érettségi vizsga a vizsgázónak fel nem róható okból meg sem kezdett, vagy megkezdett, de be nem fejezett rendes, előrehozott, kiegészítő, szintemelő érettségi vizsga folytatása.

A javító érettségi vizsga a vizsgázónak felróható okból meg sem kezdett, vagy megkezdett, de be nem fejezett, illetve a megkezdett, de tanulmányi követelmények nem teljesítése miatt sikertelen érettségi vizsga megismétlése.

A fentiek közül például az előrehozott érettségi vizsga lehetőségét kínál arra, hogy az utolsó évfolyamnál korábban érettségizhessen egy tanuló. Jó „taktika” lehet ez például idegen nyelvből vagy olyan tantárgyakból, amelyeknek a tanulása az adott iskolában korábban befejeződik.

VÉLEMÉNY

A pedagógus kollégák csaknem tökéletesen tisztában vannak az értékelési móddal, a pontszámítással, ismerik a követelményeket, a vizsga lebonyolításának menetét közép- és emeltszinten is. Bajban az osztályfőnök van, ha megkérdezi tőle a gyerek, hogy érdemes-e az emelt szintet választania a plusz hét pont miatt. Minden tanulóval külön-külön kell beszélnie erről az osztályfőnöknek. Sok időt igénylő, fáradtságos munka ez. Iskolánk sajátossága, hogy tanulóink közül szinte mindenki megszerzi a középfokú C oklevelet valamelyik általunk oktatott idegen nyelvből. (A diákok több, mint harminc százaléka a felsőfokú oklevelet is.) Amíg a nyelvvizsga kiváltotta az érettségit a megfelelő nyelvből, gyorsan lebonyolíthattuk a vizsgát. Most nem váltja ki, ezért tovább tart ez az egyébként is bonyolult vizsga.

Németh Tibor igazgató, Kazinczy Ferenc Gimnázium, Győr

Köznevelés 2004. 31. szám

A változások a gyerekek érdekeit szolgálják

Nagyon fontos tapasztalatom, hogy a mai iskola teljesen más társadalmi környezetben működik, mint amiben én végeztem a középiskolát, pedig én viszonylag fiatal vagyok. De ez már egy teljesen más társadalom, más mentalitású gyerekekkel, szülőkkel. Ma az iskola csak akkor őrizheti meg tekintélyét, ha alkalmazkodik a versenyhelyzethez. Az iskolák versenyhelyzetben vannak a forrásokért, közvetlen módon és közvetett módon is.

Versenyeznek az európai uniós mezőben, és versenyeznek a helyi közélet területén. Ebben a versenyben az iskola egész mentalitásának meg kell változnia. Nem azt mondom, hogy a magyar iskolákban nincs hajlandóság erre, sőt, azt gondolom, hogy ha a gazdaság szereplői annyira alkalmazkodó képesek volnának, mint a magyar iskolák, akkor sokkal kevesebb bajunk lenne, akkor Magyarország a sikeres multicégek az országa lehetne.

A magyar iskolarendszer rendkívüli rugalmasságról tett tanúbizonyságot az elmúlt tizenöt évben, de a problémáknak az

egyik gyökere talán éppen az, hogy az iskolák jó része ezeknek a változásoknak mindig csak az elszenvedője volt, és nem kezdeményezője, nem alakítója.

Nagy fontosnak tartom, hogy segíteni kell az iskolákat abban, hogy a korszerűsítést meg tudják valósítani. A legfontosabb most a kétszintű érettségi ügye. El kell érni, hogy a kétszintű érettségi valóban belépési pont legyen a középiskolák számára az egyetemek világába. A kétszintű érettséginek éppen az a lényege, hogy a középiskolában megszerezhető tudás alapján teremt belépési lehetőséget a diákoknak a felsőoktatásba. Ez az oktatási rendszer a gyerekekért van, de a pedagógusok a kulcs-szereplői. A magyar iskolarendszer, az egész oktatásügy modernizációja rajtuk áll vagy bukik. Én azt szeretném kérni tőlük, hogy amint mernek naponta odaállni a gyerekek elé, és mernek naponta dolgozni azért, hogy változzanak és javuljanak a gyerekek, ugyanúgy merjenek odaállni azok mellé a változások mellé is, amelyek a gyerekek érdekeit szolgálják.

Arató Gergely, Politikai államtitkár, OM

MEGÉRTE A JÓKNAK EMELT SZINTEN VIZSGÁZNI

Tantárgy	db	az összesből 5-ös (százalék)
Magyar nyelv és irodalom	3010	52,2
Történelem	5369	78,5
Matematika	3382	84,9
Angol nyelv	3139	70,9
Német nyelv	1470	80,3
Biológia	3081	74,6
Fizika	909	79,3
Kémia	855	76,5
Informatika	680	61,9
Földrajz	216	84,3

Szakmai értékelés

A 2005. évi érettségi vizsgát hosszú előkészítő folyamat előzte meg. A korábbi kutatásokból, kipróbálásokból és a két próbaérettségi alapján néhány fontos tanulságot lehetett összegezni a vizsgát megelőzően, de az új érettségi rendszer követelménybeli és tartalmi összetevőinek bevalásáról csak a minden elemében érvényesen megvalósult vizsga adatai alapján szólhatunk.

Megállapítható, hogy mind az írásbeli, mind a szóbeli vizsgafeladatsorok megfelelték a legitim követelményeknek, erre nézve semmiféle tartalmi észrevétel nem történt. Az első vizsgáztatás eredményei alapján elmondható, hogy mind a korábbi évek „régí típusú” vizsgáihoz, mind a 2004. évi próbaérettségihez képest öröndetesen magasabb eredményátlagok születtek. Egyben igazolódott az említett próbaérettségi adatainak elemzésekor megfogalmazott hipotézis is: ha a vizsgának van tétje, akkor hatékonyabb a felkészítés és erősebb a teljesítménymotiváció.

A vizsgakövetelmények mindkét vizsgaszinten teljesíthetőek voltak. Az egységes követelményekből adódó, a különböző képzési programok és iskolatípusok (gimnázium, szakközépiskola, nappali és felnőttképzés) alapján várható és minden vizsgálatban pregnant eltérés mértéke sem haladta meg az elfogadhatót. A régiók közti különbségek csekélyek, az első vizsgázó nemzedék területi szempontból egyenletes teljesítményűnek bizonyult.

Az kétségtelen, hogy a korábbi évek felsőoktatási felvételizőinek létszámához képest a 2005-ös emelt szintet tevő vizsgázói létszám alacsonyabb arányú... A vizsgafajták szerinti adatok – különösen a már érettségizetteknek az első érettségizőket általában nem meghaladó teljesítménye – arra hívja fel a figyelmet, hogy a jó teljesítményben mennyire meghatározó az új vizsgakövetelményeknek megfelelő felkészítés és felkészülés.

A vizsgafejlesztés folyamatához, továbbá a vizsga stabil és egyenletes minőségének biztosításához egyaránt hozzátartozik az eredmények vizsgatárgyankénti elemzése. A közoktatási

rendszer, illetve az érettségivel záródó középiskolázás minősége és hatékonysága szempontjából lényeges adatokat tartalmazza az előzetes jelentés. Összeállításunk – előzetes szakmai jelentésként – az OFIK adatbázisára épül, és a következő 12 vizsgatárgyra terjed ki: magyar nyelv és irodalom, matematika, történelem, angol nyelv, német nyelv, francia nyelv, fizika, kémia, biológia, földrajz, informatika, rajz és vizuális kultúra.

A vizsgafejlesztőknek, a feladatsorok összeállítóinak, a felkészítő tanároknak, valamint a vizsgáztatóknak lényeges szakmai információkat – a vizsgarészek szerinti elemzéseket, az írásbeli és a szóbeli vizsgaeredmények részletesebb tartalmi jellemzőit – az adatok további rendezése, illetve rendszerezése után közöljük. Az elemzések harmadik szintje az eredmények feladatszintű összetevőire is kiterjed a reprezentatív minta szerint begyűjtött és tanulmányozott vizsgadolgozatok alapján.

Az eredmények szakmai elemzése arra is felhívja a figyelmet, milyen változások történhetnek, ha a következő vizsgaidőszakokban, különösen a legnagyobb létszámú május-júniusi vizsgán változik a két szinten vizsgázók létszamaránya. E téren természetesen csak óvatos becslésekbe bocsátkozhatunk. Az emelt szinten vizsgázók létszámának növekedése csökkenti a középszint heterogenitását, valamint a (jelenleg rá ruházott) szelekciós funkcióját, miközben átrajzolja az emelt szinten nyújtott teljesítmények eloszlását.

Összegzésképpen: az adatok elsődleges elemzése alapján a középszintű vizsga nehézségét általában megfelelőnek tarthatjuk, és a továbbiakban hasonló nehézségű vizsga összeállítása kívánatos. Az emelt szintű vizsga nehézségi szintjét sok változó mentén kell értékelni, ilyenek például az emelt szinten vizsgázó tanulók arányának várható növekedése, a felsőoktatás magtartása, igényei.

Részlet Horváth Zsuzsanna és Lukács Judit „Előzetes szakmai jelentés a 2004/2005. tanév május-júniusi időszakában tett érettségi vizsgák eredményeiről” című tanulmányából

**Mind a szóbeli,
mind az írásbeli
feladatsorok megfelelték
a követelményeknek,
ugyanakkor a tavalyinál
jobb eredmények
születtek**

Irodalom, matematika, történelem

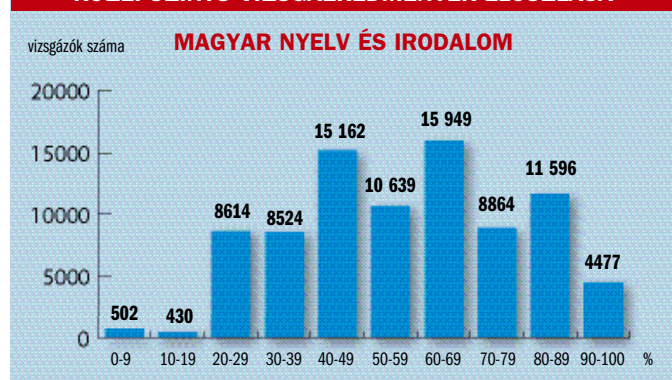
Nevelési szempontból az egyik legfontosabb tantárgy az irodalom. Tulajdonképpen ez az egyetlen művészeti jellegű tárgy, amelyik a közoktatás tizenkét évén át végigkíséri a tanulókat. Az irodalom kapcsán vetődnek fel a legfontosabb etikai és filozófiai kérdések, az irodalom nyújt leginkább lehetőséget arra, hogy a tinédzserek problémáikat a pedagógussal megbeszéljék, az irodalom a más művészeti jellegű tárgyakkal való koncentráció alapja, s végül a sok kiemelten fontos jellemzője közül érdemes megemlíteni azt, hogy az irodalom teremti meg a lehetőséget a szabatos önkifejezésre.

A korszerű természettudományos szemlélet megalapozása és a logikus, problémamegoldó

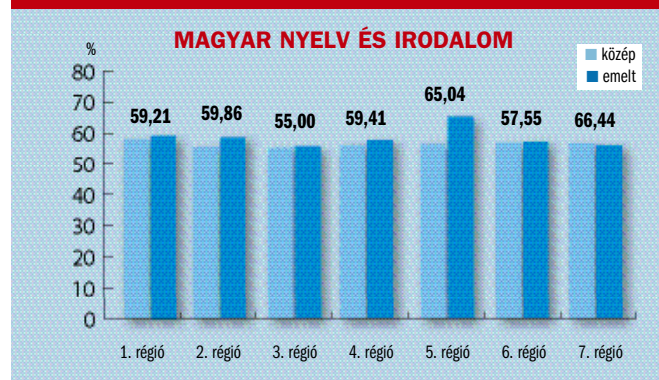
gondolkodás kibontakoztatása szempontjából kitüntetett szerep jut a matematikának. A történelem pedig egyszerűen nélkülözhetetlen egy demokráciában, hiszen ahhoz, hogy a fiatalok mindennapjaik valóságát elemezni, értékelni képesek legyenek, s ezért például a választások alkalmával érdekeiknek megfelelő döntést hozhassanak, történelmi-társadalomtudományi ismeretekre van szükségük. Az alábbi táblázatok a középszintű és az emelt szintű vizsga eredményeit mutatják be mind az elért teljesítmények százalékát, mind pedig a régiókénti eloszlást tekintve.

Ezek az arányok bizonyítják, hogy az újfajta mérési eljárás, a kétszintű érettségi vizsga megbízhatóan működik, reálisan mér.

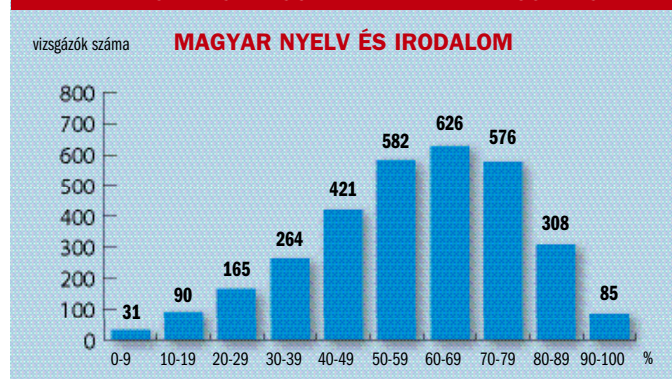
KÖZÉPSZINTŰ VIZSGAEREDMÉNYEK ELOSZLÁSA

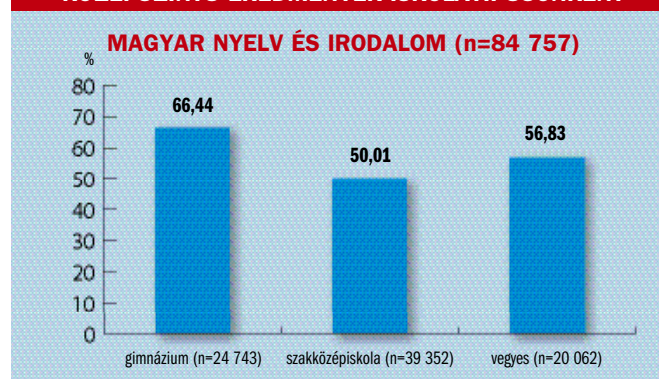
EREDMÉNYEK RÉGIÓNKÉNT

EMELT SZINTŰ VIZSGAEREDMÉNYEK ELOSZLÁSA

KÖZÉPSZINTŰ EREDMÉNYEK ISKOLATÍPUSONKÉNT

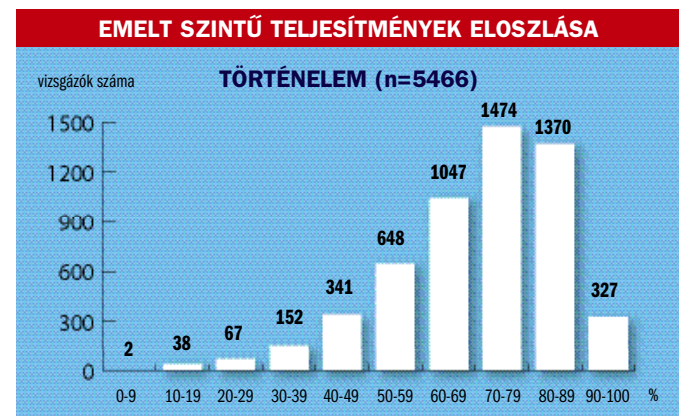
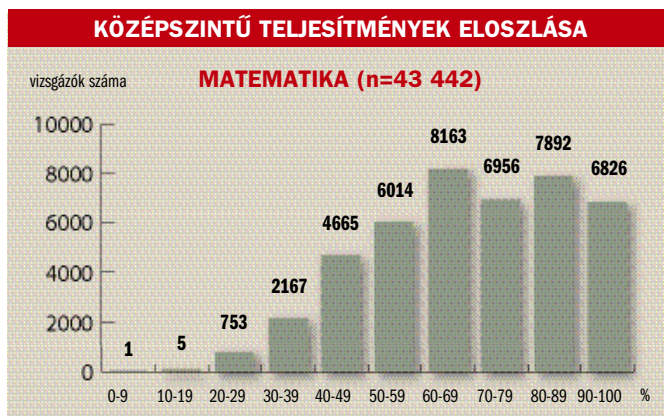
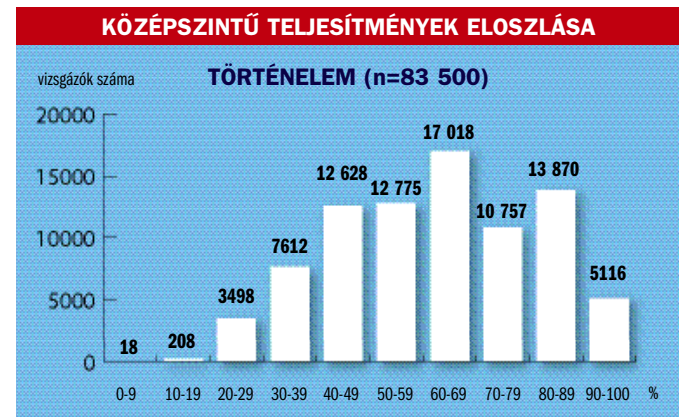
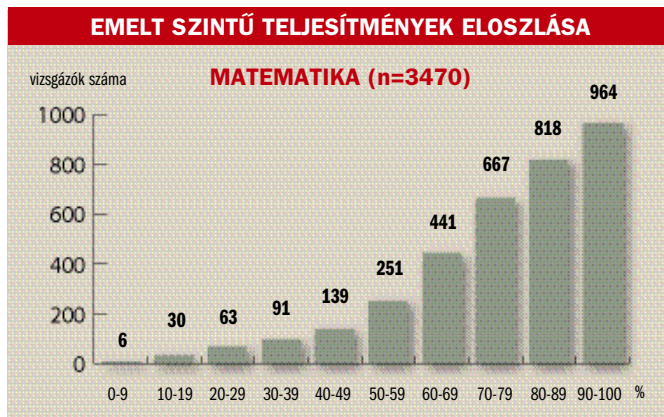

Érettségi-szoftver

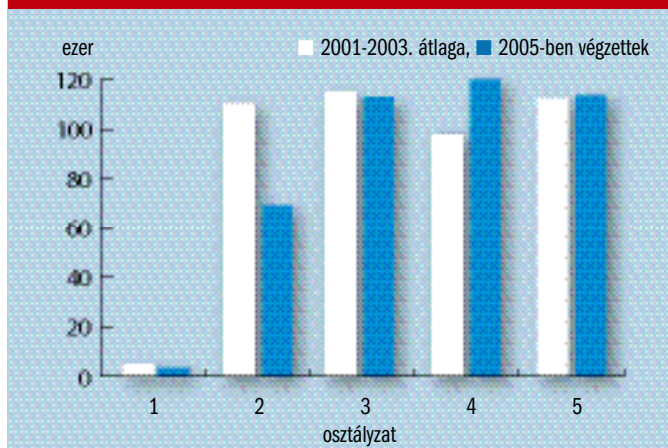
Az érettségi szoftver tesztje és bemutatkozása sikeres volt: bebizonyosodott, hogy a szoftver működőképes, az iskolák nem idegenkednek a használatától, és képesek a jelentkezés elektronikus úton való megoldására. A 2005. május-júniusi érettségi vizsgaidőszakban 990 középiskola és azok további 88 „érettségi telephelye” rögzített jelentkezőket,

összesen 96 088-at, közülük csak középszintű vizsgát 67 533-an tesznek. A vizsgajelentkezések száma összesen 464 985, ebből középszintű 105 tantárgyból 411 491 vizsga, és emeltszintű 67 tantárgyból 43 211 vizsga. A május-júniusi érettségi vizsgaidőszakra és a felsőoktatási tovább tanulásra február 15-ig lehetett jelentkezni, az írásbeli vizsgák május 9-én kezdődtek, kivéve

a nemzetiségi, és a hagyományos rendszerben vizsgáztató két tanítási nyelvű középiskolákban. 2004 októbere óta az Oktatási Minisztérium honlapján önálló érettségi rovat működik, rendszeresen megújuló, aktuális tájékoztató anyagokkal, s bárkinek lehetősége van kérdéseket feltenni a kétszintű érettségivel kapcsolatban.

EGYES ÉRETTSÉGI OSZTÁLYZATOK SZÁMA ÉS ELOSZLÁSA

RUGALMASABB VIZSGARENDSZER

A kétszintű érettségi jelentős újítása, hogy rugalmasabbá tette a vizsgáztatás egész rendszerét.

Egyrészt – éppen azért, mert kétszintű a rendszer – nem kell minden tárgyból maximális eredményt hozni, a rendszer tehát nem törekszik maximalizmusra. Azokból a tárgyakból, amelyekből arról kell a vizgázónak számot adnia, hogy birtokában van a szükséges általános műveltségnek, hogy a magyar nemzethez, illetve Európához – és a korszerű, tudományosan megalapozott szemlélettel gondolkozó világhoz tartozik: ezekből a tárgyakból elegendő a középszintű érettségivel megpróbálkoznia.

Emelt szintű vizsgára azokból a tárgyakból kell vállalkoznia, amelyekkel a későbbiekben foglalkozni kíván, amelyek szakirányú továbbtanulását jellemzik, illetve amelyekből a megcélzott egyetem előírja az emelt szintet. Van azonban a rendszernek egy másfajta rugalmassága is. Az eddigi gyakorlat szerint a diák tanult a gimnáziumban négy, hat vagy nyolc évig, s tanulmányai végzetével tett egy záróvizsgát, az érettségit, amely egyrészt bizonyította, hogy ő egy társadalmilag „érett” személyiség, tehát birtokában van a művelt embereket összetartó szellemi közösségnek, tehát a korban szükséges általános műveltségnek, illetve amelyik feljogosította arra, hogy megpróbáljon egyetemen vagy főiskolán, esetleg a felsőfokú szakképzés valamelyik ágában továbbtanulni.

Az élet ezt a rendszert is túl merevnek ítélte. Sok gyerek

néhány tárgyból – elsősorban a nyelvekből – már a 12. évfolyam előtt eljutott arra a szintre, ami az érettségihez szükséges.

Tehát már korábban is jelen volt, csak bújtatva, látens módon volt jelen a rendszerben ez a lehetőség. Ha egy gyerek letette a megfelelő szintű nyelvvizsgát abból a nyelvből, amelyiket a középiskolában tanult, mentesült az érettségi vizsga alól.

Mi indokolja, hogy ezt a rugalmasságot csak a nyelvekre korlátozzuk?

Vannak olyan tantárgyak – ilyen például a földrajz – amelyet nem oktatnak az utolsó évfolyamon vagy évfolyamokon. Logikus, hogy a diák akkor vizsgázzon le belőle, amikor még a legfrissebb a tudása. Előadódhat olyan helyzet, hogy más tárgyból is – például: ének-zeneből, művészet-történetből, filozófiából – a diák megszerzi az érettségihez szükséges tudást.

Mostantól lehetőség nyílik az **előrehozott érettségi vizsgára**, közép és emelt szinten egyaránt. A sikeres középszintű vizsga után a tanulói jogviszony fennállása alatt csak emelt szintű vizsgát lehet tenni. A sikeres emelt szintű vizsga eredményén viszont csak a tanulói jogviszony megszűnése után lehet javítani. A rugalmas, immár sokféle érettségi rendszer megnyitja a kaput a diákok és pedagógusok józanabb időbeosztása előtt is. Ez **jobb eredmények** elérését teszi lehetővé.

Érettségi típusok Európában

Varga Stella interjúja a Köznevelésben; részlet

Loboda Zoltánt, az Oktatási Minisztérium osztályvezetőjét, az Eurydice iroda vezetőjét arról kérdeztem, létezik-e kétszintű érettségi az Európai Unió országában. Az Eurydice irodák hálózata az európai oktatási rendszerekkel és politikákkal kapcsolatos információk összegyűjtésével és feldolgozásával foglalkozik.

-Nagyon sokféle oktatási rendszer működik Európában, különböző vizsgafajtákkal. A magyar érettségihez hasonló vizsgák is sokfélék. Az érettségi egyrészt lezár, másrészt szelektál, szűr. A magyar oktatáspolitikusok közül sokan az angol rendszert tekintették mintának. Az *Egyesült Királyságban* *komprehenzív* iskolák vannak, a szelekció az intézményen belül történik úgy, hogy a diákok kiválasztják azokat a tantárgyakat, amelyeket kiemelt óraszámban tanulnak, és ezekből vizsgáznak. Ezt követően választhatják a szakképzést vagy a továbbtanulást, amelynek végén tehetnek alapfokú vagy emelt szintű tantárgyi vizsgát. Nincsenek kötelező érettségi tárgyak, de már korábban döntést kell hoznia a diáknak arról, mit tanul emelt óraszámban. Kétszintű vizsga van *Németországban* is. A diákok általánosan képző gimnáziumokban vagy szakközépiskolákban folytatják tanulmányaikat, és mindkét iskolatípusban tesznek érettségit. Öt tantárgyból vizsgáznak, háromból emelt szinten. A *francia* és a *holland* vizsgák logikája hasonlít egymáshoz. *Többosztályú érettségi rendszer* van, ahol nem tantárgyakat, hanem tantárgycsomagokat választanak az iskola profiljának megfelelően. Vagyis már az iskola kiválasztásánál döntenek arról, miből érettségiznek. A többi országban nincs kétszintű rendszer, és kétszintű érettségi.

Az érettségi bizonyítvány az Egyesült Királyságban, Francia-

országban, Belgiumban, Csehországban, Lengyelországban az érettségi vizsga alapján készül. Ausztriában, Németországban, Hollandiában és Szlovákiában az érettségi vizsga és a tanórai teljesítmény alapján kapnak bizonyítványt a diákok. Spanyolországban és Svédországban a bizonyítvány a folyamatos tanulói értékelés alapján áll össze, nincs érettségi vizsga.

Az érettségi vizsga a felső-középfokú oktatás lezárása, illetve továbblépést biztosít a szakképzésbe, a munkaerőpiacra például Ausztriában, Csehországban, Németországban, Franciaországban, Hollandiában, az Egyesült Királyságban. Ezekben az országokban az érettségi a felsőoktatásba jutásnak csak egyik feltétele, tehát van felvételi. Hollandiában és az Egyesült Királyságban ugyan nincs felvételi vizsga, de a felvételi függ az érettségi eredménytől, illetve attól, milyen tárgyat választott emelt szintű vizsgának. Ausztriában, Németországban és Franciaországban sincs felvételi, és tantárgytól függetlenül, az érettségi vizsga eredménye szavatolja a felsőoktatásba jutást. Dániában, Franciaországban és Írországban néhány (legtöbbször az orvosi, és pedagógusi) területen meghatározzák a felvehető hallgatók számát. Érdekes a svéd rendszer, ahol nincs érettségi, és szabad a továbblépés a felsőoktatásba.

Az ISCED 3 nemzetközi statisztika szerint az uniós országokban több mint kilencvenféle vizsga létezik a felső-középfokú oktatásban. A vizsga, a vizsgarendszer függ az oktatási rendszer egészétől, a társadalom, a gazdaság, a munkaerőpiac helyzetétől. Nálunk - annak érdekében, hogy csökkenjen a lemorzsolódás, növekedjen az esélyegyenlőség, illetve a vizsgakövetelményeket ne a felsőoktatás határozza meg - a közoktatás tartalmi fejlesztésének részeként jelent meg a kétszintű érettségi.

A felsőoktatási felvételit 2005-ben kiváltotta a megreformált érettségi vizsga. A továbbra is a 120 pontos rendszerű felvételi pontszámításban a „szerezett pontokat” adja az érettségi eredmény, illetve többletpontokat lehet szerezni az emelt szintű vizsgával.

hozott pontok – a középiskolai tanulmányi teljesítmény alapján maximum 60 pont

szerezett pontok – az érettségi teljesítmény alapján
– maximum 60 pont (adott esetben szorozva kettővel:
maximum 120 pont)

többletpontok – a többleteljesítmények alapján
– maximum 24 pont

I. HOZOTT PONTOK

Hozott pontok csak az érettségi évében és azt követően külön, intézmény típusonként változóan szabályozott módon számítanak a felvételi összpontszámra.

II. SZERZETT PONTOK – Az érettségi új szerepe

A szerzett pontok az érettségin, illetve egyes esetekben gyakorlati felvételi vizsgán megszerezhető pontok.

A szerzett pontok kiszámítása többszörösen összetett. Lényeges, hogy annak, akinek már nem lehet hozott pontokat beszámítani, (ld. fent) mindenképpen a szerzett pontok számítanak duplán a felvételi pontokba!

a) érettségi vizsgák értékelése alapján

A hozott pontok számításától eltérően itt nem az érdemjegyek egyszerű összeadásáról, hanem a vizsgateljesítmény százalékos értékeléséből áll össze a felvételi pontszám. A felvételin tehát a százalékban kifejezett teljesítmény a mérvadó.

Ez úgy lehetséges, hogy az érettségi vizsgán nyújtott teljesítményt százalékban is kifejezik, és eszerint állapítják meg a vizsga érdemjegyét. Mivel a középszintű és az emelt szintű érettségi vizsgatípusban a százaléérték egymástól különböző teljesítménnyel érhető el, az érdemjegy kiszámításában is másként veszik figyelembe. A felvételi esetében tehát – ahol a %-os eredmény számít – mást jelent a középszintű 5-ös érdemjegy, és mást jelent az emelt szintű ötös. Sőt! Különbség van abban is, hogy hány százalékos teljesítmény után járt a megkapott érdemjegy.

Egy példa: a jeles érdemjegy alsó határa középszinten 80%, emelt szinten 60%. A %-ok és érdemjegyek pontos megfeleltetéseit a vizsgaszabályzat tartalmazza. Lényeges, hogy az emelt szintű és a középszintű százalékos eredmény felvételi ponttá történő átszámítása között nincs különbség! Ugyanannyi pont jár pl. 60%-os eredményért közép szinten és emelt szinten is. A teljesítmények különbségét azonban az emelt szintű vizsga esetében többletpontokkal ismerik el. Ennek szabályai a többletpontok ismertetésében olvasható.

Fontos még, hogy azoknak, akik még 2005 előtt, a régi rendszerben érettségiztek két lehetőségük van. Egyrészt a korábbi

Az érettségi vizsga és a felsőoktatási felvételi kapcsolata

vizsgájuk automatikusan középszintű vizsgának minősül, és meghatározott százalékok alapján átszámítják felvételi pontszámmá. Van azonban lehetősége arra is, hogy új típusú érettségi vizsgát tegyen, akkor természetesen az ezen elért eredményből számítják ki a felvételi pontjait.

A RÉGI ÉRETTSÉGI ÁTSZÁMÍTÁSA A KÖVETKEZŐ:

jeles (5)	középszintű 100%
jó (4)	középszintű 79 %
közepes (3)	középszintű 59%
elégészes (2)	középszintű 39%

A különböző felsőoktatási intézmények különböző képzésein más-más érettségi vizsgatárgy eredményeit számítják be a felvételi, esetenként kettő, másutt egy tantárgy vizsgaeredményeit. Ezt az intézmények és képzések felvételi követelményei külön-külön tartalmazzák, ezek között az alábbi lehetőségek vannak:

- Egy érettségi tárgy százalékos eredménye alapján = maximum 60 pont
(adott esetben szorozva kettővel: maximum 120 pont)
- Két érettségi tárgy százalékos eredménye alapján = maximum 60 pont
(adott esetben szorozva kettővel: maximum 120 pont)

III. TÖBBLETPONTOK

Többletpontot több módon is lehet szerezni, ezek közül van olyan mit mindenképpen figyelembe vesznek az intézmények (kötelező többletpontok), de vannak olyanok is, amiket képzésenként változó módon számolhatnak el (intézményi döntés alapján szerezhető többletpontok). AZ emelt szintű érettségi kötelezően beszámítandó többletpontokat eredményez:

1. Emelt szintű érettségiért – maximum 14 pont

A felsőoktatási intézmények az egyes képzéseknél jelentkezési feltételeiben meghatározzák, hogy mely érettségi tárgyat, vagy tárgyakat kell avagy lehet választani a szerzett pontok kiszámításához.

Ha ezen tárgyakból emelt szinten legalább közepes eredményt ér el a jelentkező, akkor 7 többletpont jár. Fontos új szabály, hogy azért és csak azért az emelt szintű vizsgáért jár a többletpont, amelyikből a jelentkező szerzett pontjait számolják!!! Ennek megfelelően többletpont legfeljebb két emelt szinten teljesített tantárgyi vizsgáért adható, így lehet 14 többletpontot szerezni.

Új, 2006-os szabály, hogy amennyiben az adott képzés esetében csak egy érettségi vizsgatárgy szerepel kötelező felvételi feltételként, akkor azért önmagában jár a 14 többletpont.

Nem lehet olyan tárgy emelt szintű vizsgájával többletpont-hoz jutni, amely az adott képzés esetében nem szerepel kötelező felvételi feltételnél.

Őszi érettségi

Az őszi írásbeli érettségi időszak 2005. október 21-től november 5-ig tartott. A szóbelik november közepén kezdődtek és a hónap végéig tartottak.

A vizsgákra összesen 36 685 fő jelentkezett, akik összesen 40 662 tantárgyi vizsgát tettek.

A 2005-ös őszi érettségien utoljára tehetnek a diákok hagyományos típusú érettségi vizsgát, amelyet a jelentkezők közül 19-en választottak. Ugyancsak utoljára nyílt lehetőség arra, hogy az idegen nyelvi érettségi vizsgát kiváltsák nyelvvizsga-bizonyítvánnyal. Ezzel a lehetőséggel 26 078 esetben éltek. Középszinten 61 tantárgyból, emelt szinten 37 tantárgyból, míg a hagyományos érettségien 19 tantárgyból tettek érettségit a diákok. Akárcsak tavasszal, ezúttal is számos tárgyból idegen nyelven is vizsgáznak, így pl. matematikából négyféle idegen nyelven, fizikából és földrajzból háromféle idegen nyelven. A több mint 40 ezer vizsga közül 11 325 zajlik középszinten, 29 279 emelt szinten, és 58 hagyományos módon.

Ötféle vizsgafajta szerepelhetett ősszel. Tehetek rendes érettségit azok, akik már befejezték középiskolai tanulmányaikat, de még nem érettségiztek eddig. Pótló vizsgát tehetnek azok a tanulók, akik önhibájukon kívül (pl. betegség) nem tudtak levizsgázni korábban egyes

tárgyakból, vagy nem tudták befejezni akkor megkezdett vizsgájukat. Voltak javító vizsgák azok számára, akiknek korábban nem sikerült az érettségijük.

Akik már rendelkeznek érettségi bizonyítvánnyal, azok jelentkezhetnek ismétlő vizsgára.

A legtöbb tantárgyi vizsga előrehozott érettségi vizsga volt: erre azok a diákok jelentkezettek, akik teljesítették az adott tárgyból a helyi tantervi követelményeket, de még nem fejezték be teljesen a középiskolai tanulmányaikat. A 36 685 érettségi vizsgázóból 31 148 fő összesen 33 169 előrehozott vizsgára jelentkezett. Ebből most 25 667 a nyelvvizsgával kiváltott előrehozott idegen nyelvi érettségi, így körülbelül 7500 olyan előrehozott érettségi van, amelyet ténylegesen le kell tenniük a diákoknak.

A tavaszi költségekhez képest a logisztika átalakítása nem járt lényegesen nagyobb költséggel, többletköltség csak a szigorúbb feltételek melletti kiszállásnál, valamint a körzetközponti jegyzők munkájánál adódik.

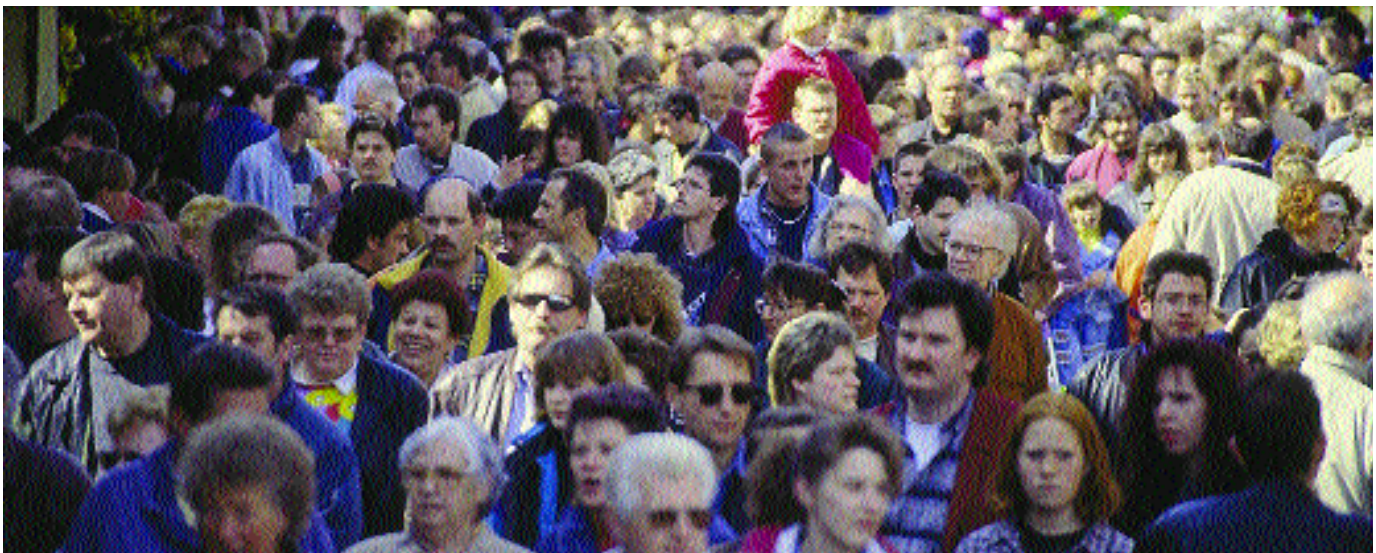
A tételkészítők munkája most is lényegében ugyanannyiba kerül, hisz hiába kevesebb a vizsgázó, a vizsgatárgyak, így a szükséges feladatsorok száma szinte ugyanannyi, mint tavasszal volt.

Tétellopás - tételcsere

A középszintű írásbeli érettségi vizsga feladatlapjai idő előtt napvilágra kerültek. Ismeretlenek ellopták, közzé tették az interneten, illetve eljuttatták több televíziócsatorna és újság hírszerkesztőségeibe. A kormány álláspontja szerint az eset nem érettségi botrány, hanem tétellopás, azaz bűncselekmény történt. A kormány úgy értékelte, hogy a tételek kiszivárogtatója vagy az érettségi tekintélyét, illetve 116 ezer diák munkáját akarta tönkretenni, vagy azokat értékesítve pénzhez jutni.

Az akciót – egy év elteltével visszatekintve is – nehéz másképp értékelni, mint a kétszintű érettségi – netán a reformot bevezető liberális minisztériumi vezetés – megbuktatására tett kísérletként. Erre utal a gondos időzítés, a nagy publicitásra törekvés. A tételeket tartalmazó, őrzött csomagokat ismeretlenek felbontották, a tételeket lefényképezték, beszkenelték és a vizsga kezdetekor az interneten közzétették. Az Oktatási

Minisztérium azonban – felkészülve bármilyen eshetőségre – már eleve gondoskodott tartalék-tételsorokról. Így nyílt lehetőség arra, hogy az érettségi vizsgát átszerveve a diákok igazságos feltételek mellett, egyenlő esélyekkel folytathassák a vizsgákat. A belügyminisztérium és az oktatási minisztérium munkatársainak összefogásában hatalmas szervező munka indult, hogy 116 ezer diák rendben leérettségizzen. Éjszakánként mintegy 3 millió lapot nyomtattak ki. Az éjszakák folyamán az összefűzött és becsomagolt feladatlapokat 1485 helyszínre juttatták el. A feladatlapok a nyomdából a megyei Közigazgatási Hivatalokba kerültek, onnan az iskolák reggel 6 és 7 óra között szállították el. Azokban az esetekben, amikor valamely középiskolából senki sem érkezett a feladatlapokért, a közigazgatási hivatal vezetője rendőrségi autóval szállította a tételeket az érettségi helyszínére.

Infokommunikációs fejlesztés

A tudásalapú társadalom alapja az információáramlás. Éppen ezért az oktatásügy az a terület, ahol az információáramlás feltételeit, az információs társadalom alapjait meg kell teremteni. Haladéktalanul. Az infokommunikációs tanulási-tanítási technikák elterjedése ma már az egész fejlett világra jellemző, és ez rövid időn belül átírja a teljes eddigi pedagógiai gyakorlatot. Az infokommunikációs technológia, az IKT teszi lehetővé a legfrissebb tudományos eredmények közvetítését és a gyakorlatban is megvalósíthatóvá a személyre szabott képzést. Az IKT terjedésével a tanulás felfedező aktivitássá válik, akár nemzetközi közösségek is kiépülhetnek és maga az iskola, mint intézmény intellektuálisan is izgalmas helyé alakul át, és újfajta tanárszerep jön létre, aki már nem az ismeretek birtokosaként, hanem egyfajta idegenvezetőként jelenik meg, aki utat mutat a kulturális értékek a tudományos eredmények rengetegében. Az Oktatási Minisztérium 2002-2006 közötti fejlesztéseivel lehetővé tette, hogy létrejöjjön a XXI. század iskolája Magyarországon, ahol az iskola húzóágazattá válhat. Ez az egyik legjelentősebb folyamat ami ebben az időszakban az oktatásügyben megkezdődött.

Közháló
Iskolai hálózatok
Tantermi IKT eszközök
Informatikai normatíva
Roma Oktatási Informatikai Projekt
Tudás alapú társadalom
Digitális tudásbázis
Oktatási Információs Rendszerek

Kronológia

1998-1999

■ A Sulinet Program keretében az összes magyarországi középiskolát sikerült rákötni az internetre, akkor ezzel Európában egyedülállóvá váltunk.

■ Magyarország aláírja a Bolognai Nyilatkozatot, mely a bolognai folyamat alapdokumentuma.

A nyilatkozat aláírásával az aláíró országok önként vállalták, hogy felsőoktatáspolitikáikat összehangolják. E folyamat eredményeképpen az egyes országok felsőoktatási rendszerei egy nagy, európai rendszer, az Európai Felsőoktatási Térség részeivé válhatnak.

2001-2002

■ Elindul az Elektronikus Információszolgáltatás Nemzeti Program (EISZ), melynek célja a felsőoktatás és a tudományos kutatás számára nélkülözhetetlen hazai és nemzetközi elektronikus információforrások központi, nemzeti licenc alapján történő megvásárlása.

■ Az ország 2530 iskolával rendelkező települése közül

mindössze 595-ben használhattak internetet a tanulók, és a 14 éves korosztálynak 20 százaléka „digitálisan analfabéta” volt.

■ A Sulinet Program keretében további 1140 oktatási intézmény kapott ingyenes Internet hozzáférést.

2003

■ Az iskolai számítógépes munkaállomások száma 122 ezer. A multimédiás számítógépek (Pentium III-IV, Athlon processzorokkal rendelkező PC-k) száma mindössze 20 ezer volt.

■ 2003 első felére összesen 2340 sulinetes számítógéplabor létesítése fejeződik be. 1 labor átlagosan 1 szervert és 7 munkaállomást jelent.

■ Az Oktatási Minisztérium 120 millió forintot különített el az utolsó éves középiskolás tanulók számítógépfelhasználói vizsgájára, arra hogy a 2002/2003-as tanévben az utolsó éves gimnáziumi, szakközépiskolai és szakiskolai tanulók ingyenesen tehessék le az ECDL-vizsgát.

■ 2003. július 1-én megkezdődött Sulinet Expressz Program. Célja az internet és a számítástechnikai eszközök elterjedésének elősegítése, mégpedig az oktatás modernizálása irányított adócsökkentés formájában. A cél tehát az információs társadalom családi infrastruktúrájának megteremtése volt.

A program nyújtotta adókedvezményt kezdetben az oktatás szereplői, a pedagógusok, a szülők és a diákok vehették igénybe.

■ 2003. augusztusában kiírták a Közhálóprogram első öt tenderét. A Közhálóba beletartoznak majd az eddigi Sulinet-végpontok (iskolák, kollégiumok és szakképzési intézmények), az informatikai tárca végpontjai (pályázati nyertesek és eMagyarország pontok), valamint a további bővítéseknek köszönhetően a kórházak és a művelődési házak is.

■ 2003 őszén létrejön a Digitális Középiskola – elsősorban hátrányos helyzetű roma hallgatók számára.

■ **2003. november**
A Sulinet Expressz program

keretében az Oktatási Minisztérium, az Informatikai és Hírközlési Minisztérium, a Sulinet Programiroda és a Pedagógus-továbbképzési Módszertani és Információs Központ pályázatot hirdetett informatikai és informatika alapú támogatott pedagógus továbbképzésekre. A pályázat 18 különféle informatikai képzést kínált fel a jelentkezőknek, pl: tanítókat segítő informatikát, adatbáziskezelést, rendszergazda, stb. ismereteket 10 000 fő részére.

2004

■ A Közháló Program keretein belül 2301 iskola technológiai migrációja történt meg, melynek során az intézmények átkötésre kerültek a régi „Sulinet” hálózatból a fejlettebb, emelt szintű szolgáltatásokat kínáló „Közháló” rendszerbe.

■ Az iskolák egyharmada 128 kbit/sec-os internetes sávszélességet kapott, és a többségre is jellemző volt a 384 kbit/sec-os sebesség. Alig 20% rendelkezett 768 kbit/sec feletti hozzáféréssel.

■ 2004 első félévében az IHM által kiírt pályázat keretében 300 wireless hálózat átadására került sor a középiskolák számára

■ Az OM 600 elzárt vagy határon túli iskolának biztosított műholdas adatszórását.

■ A Sulinet Programiroda koordinálásával pályázati úton 30 közoktatási intézményt lett kiválasztva a Magyar Innovatív Iskolahálózat létrehozásához. Az innovatív iskolák úttörők az iskolák között a Sulinet Digitális Tudásbázis tartalomfejlesztési eredményeinek

alkalmazásában, azok tanórába való integrálásában, a digitális pedagógia magyarországi elterjesztésében és az infokommunikációs technológiákon alapuló pedagógus-továbbképzésben.

■ A Tisztaszoftver Program keretében az IHM megállapodást kötött a Microsofttal. A megállapodás valamennyi, a közoktatási intézményekben használt munkaállomásra biztosítja a mindenkori legfrissebb Microsoft operációs rendszer és irodai programcsomag professzionális változatának, a középiskolák számára pedig emellett a Microsoft szervertermékeinek használatát. A megállapodás kiterjed az általános és középiskolai pedagógusok saját számítógépeire is.

■ Hárommilliárd forintból valósult meg a digitális zsúrkocsi program, amelyben összesen 1100 projektorral, notebookkal és DVD-lejátszóval felszerelt prezentációs eszköz került az iskolákhoz.

■ A digitális zsúrkocsi-program részeként 300 wireless (vezeték nélküli) hozzáférési pontot adtak át.

■ Az idegen nyelvű oklevélmelléklet (Diploma Supplement) kiadásával kapcsolatos feladatok, egyeztetések elindulnak.

A hallgatók és végzett szakemberek nemzetközi mobilitása következtében fontossá vált a képzések, a fokozatok, a tanulmányi teljesítményt igazoló tanúsítványok kölcsönös elismere, ezt könnyíti meg az oklevélmelléklet.

■ 2004. március 22 témában 10.000 pedagógus számára kezdődött támogatott továbbképzés. A 10.000 pedagógus pályázattal került kiválasztásra.

■ 2004. július 1-jén a Sulinet Expressz Program átalakult, ettől kezdve a személyi jövedelemadóról szóló törvény hatálya alá tartozó minden magánszemély jogosult volt a programban részt venni, a vásárlóknak 50 százalék önrészt kell vállalniuk minden terméknel.

■ 2004. szeptemberében jelent meg az Sulinet Digitális Tudásbázis keretrendszer első változata, akkor két tantárggyal: földrajzzal és történelemmel.

■ 2004. októberében a budapesti A38 állóhajón mutatta be ECDL-újdonságait a Neumann János Számítógép-tudományi Társaság. Az ECDL Alapítvány a 2005. évben „A digitális írástudásért” díjat adományozta Magyar Bálintnak. A nemzetközi zsűri a díjat a miniszternek, mint az informatikai írástudás terjesztésért legtöbbet tett állami vezetőnek ítélte oda.

■ 2004 végéig további 8 tantárgy (matematika, fizika, biológia, kémia, magyar nyelv, magyar irodalom, ének-zene, mozgókép és médiaismeret) anyaga került a Sulinet Digitális Tudásbázisba.

Kronológia

2005

■ Az iskolai munkaállomások száma elérte a 148 ezret. A multimédiás számítógépek 2005 végére már 45 ezer.

■ Körülbelül húszezer pedagógus vett részt az SDT-vel kapcsolatos továbbképzésben.

■ Pályázati lehetőség nyílt a gimnáziumok wireless hálózatának kialakítására százmillió forint értékben.

■ 2004 és 2005 oktatásinformatikai pályázatai kapcsán (Szakiskolai program, Decentralizált pályázatok) közel 1000 interaktív tábla került szétosztásra elsősorban a szakképzési intézményekben.

■ A Tisztaszoftver program keretében az iskolák összesen 1,7 milliárd forint értékű Microsoft és Sun szoftvert használhatnak a 2008 márciusáig szóló licenzmegállapodás szerint.

■ 2005. január 31-én az Európai Unióban bevezetik az Europass-t – a képesítéseket és kompetenciákat átláthatóvá tevő új egységes európai keretrendszert. Az Europass keretrendszer öt olyan, már meglévő

európai átláthatósági dokumentumot foglal magában, amelyek számos közös vonással rendelkeznek. Mindegyikük ugyanazt a célt kívánja elősegíteni: azt, hogy az emberek be tudják mutatni végzettségüket és szakértelmüket, és mindegyiküket Európa-szinten fejlesztették ki.

■ **2005. április**
Elkészült a Magyarország Képes Történelmi Kronológiája című internetes adatbázis. A magyar történelem nevezetes évszámaihoz, eseményeihez 12 ezer képet társítottak a szerkesztők. A Sulinet Digitális Tudásbázishoz (SDT) kapcsolódó adatbázis jelentős segítséget nyújt az infokommunikációs technológiát az oktatás folyamatában felhasználó pedagógusoknak.

■ **2005. május**
Az első évfolyamos tanulók az első minősítésének a könnyebb elkészíthetősége érdekében, az Oktatási Minisztérium az előző tanévben minden iskola számára rendelkezésre bocsátott egy számítógépes programot.

■ 2005. májusában továbbképzést írtak ki mintegy 17.000 pedagógus számára arról, hogy miként lehet hasznosítani a digitális tudásanyagokat a tanórákon.

■ Az informatikai normatívából származó 6,2 milliárd forintból az iskolák a nagyrészt elavult számítógépparkjukat újították fel, a támogatásnak köszönhetően 22 ezer PC, 3 ezer notebook, 438 szerver, több mint 24 ezer monitor és több mint 5 és félezer nyomtató került az iskolákba.

■ A 3/2005. (III.1.) OM rendelet alapján, és az ott meghatározott eljárási rend szerint a Fenntartók, a rendeletben meghatározott 1600 Ft/tanuló/év normatívahányad terhére iskolai adminisztrációs és ügyviteli szoftverek felhasználására szerezhetek engedélyt. Az akkreditációs eljárás első fordulója 2005-ben lezajlott, és 3 ügyviteli rendszer megfelelt a kiírt paramétereknek.

■ Sor került a „Vezetői döntéseket támogató, adattár alapú mutatószámrendszer” című projekt elindítására, melynek célja a intézményi és központi információigé-

nyeken alapuló, közvetlenül a felsőoktatási intézmények tanulmányi és gazdálkodási adatbázisaiból származó adatokra épülő, stratégiai döntéseket segítő adattár koncepciójának kidolgozása.

■ Elindul az Európai Képesítési Keretrendszer (EQF) kialakításához szükséges európai és nemzeti szintű konzultáció. Az EQF célja, hogy biztosítsa a legkülönbözőbb nemzeti és ágazati képesítési rendszerek és képesítési keretrendszerek közötti átjárhatóságot – a végzettségek elismerésének közös referenciakeretével szolgálhat.

■ **2005. október** közepétől elindult a Közhálóban a sáv-szélesség emelése 1Mbit/sec-ra, minden olyan helyen, ahol lehetőség nyílik rá technológiailag (ADSL-van, ez az iskolák 90 %-át érinti).

■ **2005. november 8-tól** bevezetett változások alapján kizárólag teljes konfigurációk és notebook-ok szerezhetőek be a Sulinet Expressz Program keretében.

■ 2005 november 30-ig másfélmillió diák és

pedagógus kapja meg az oktatási azonosító számát tartalmazó igazolását. Ez az igazolás nem helyettesíti a diákigazolványt és nem minősül hatósági igazolványnak, célja az érintett személy tájékoztatása a számára kiosztott azonosító számról, amelyet a későbbiekben egyre szélesebb körben lehet felhasználni az oktatási jogviszonyt érintő ügyintézés során (pl. diákigazolvány igénylés, felvételi eljárás, stb.).

■ **2005. december 1-én** sajtótájékoztatót tartottak a Sulinet Expressz Program mérlegéről. A Sulinet Expressz Programnak köszönhetően 150 ezer új számítógép került a háztartásokba, 500 ezer számítógépet újítottak fel, 600 ezer család jutott számítástechnikai eszközhez - közölte az oktatási tárca. Közbeszerzési eljárás nyomán 55510 nagy értékű hardvereszköz jutott el a közoktatási intézményekhez 6,2 milliárd forint értékben.

■ **2005. december 5.** Az Educatio Kiállításon az OM bemutatja a digitális tartalom fejlesztés, az

Egységes Oktatási Azonosító és Diákkártya rendszer és az elektronikus adminisztrációs rendszerek bevezetése terén elért eredményeket.

■ **2005. december 16-án** Magyar Bálint oktatási miniszter Miskolcon, egy zömmel roma gyerekeket oktató iskolában átadta az 5000. Közháló-végpontot.

■ 2005. december 31-ig 5100 iskola lett bekötve a széles-sávú internet hálózatába. (A Közháló rendszerbe bekötött intézmények száma 7300.)

■ Együttműködési megállapodás aláírása az EISZ program 2005-2007. időszakban történő finanszírozására az Oktatási Minisztérium (OM), az Magyar Tudományos Akadémia (MTA), az Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal (NKTH) és az Országos Tudományos Kutatási Alprogramok Iroda (OTKA) között.

2006

- Február 27-28-án megrendezésre került Budapesten az Európai Képesítési Keretrendszer nemzeti konzultációinak eredményeit összegző konferencia
- Március 1-jén hatályba lép az új felsőoktatási törvény.
- Kipróbálásra és bevezetésre kerül az Oktatási Minisztérium tanulásmenedzsment rendszere (Learning Management System: LMS), az Educatio-LMS. Az Educatio-LMS rendszerrel mintegy 15.000 foglalkozásnyi közoktatási és szakképzési digitális tananyag válik elérhetővé elemenként és képzési programokba fűzve egyaránt.

2007-2013

- Az adatátvitel minőségének javítása érdekében megvalósul az optikai hálózat kiépítése a Nemzeti Fejlesztési Terv II. keretében.

2008

- Valamennyi közintézménynek – a kulturális intézményeknek, könyvtáraknak, szociális és jóléti intézményeknek, kórházaknak, szakorvosi rendelőknek – legyen lehetősége a szélessávú internet elérésére. Jelenleg 900 településen folyik az elektronikus ügyintézésrel kapcsolatos fejlesztés.

2010

- A 62 ezer tanteremből 40 ezer jut interaktív táblához.

A II. Világháború időszakát követően felgyorsuló technológiai fejlődés világszerte új kihívások elé állította az oktatási rendszereket. A tudásátadás hagyományos útjai immáron nem tudják kiszolgálni a munkaerőpiaci igényeket. Az általános, átfogó műveltség, az egységes világkép kialakítása, a francia enciklopédisták eszménye: a világ megismerhetősége szinte elérhetetlenné vált a felhalmozódott és átláthatatlanul rétegződött tudás hatalmas tömegében.

Az oktatás céljának homlokterébe sokkal inkább azon képességek, készségek elsajátíttatása került, amelyek lehetővé teszik, hogy az egyén saját egyedi élethelyzeteinek és adottságainak megfelelő tudást szerezzen meg, amellyel újra meg újra biztosítani tudja érvényesülését a specializálódásra épülő gazdasági és szociális környezetben.

Az egyedi élethelyzetekben, munkakörnyezetben szükséges tudás olyan sokféle lehet, és olyan gyorsan változik, hogy az az alapoktatás során elsajátíthatatlanná vált. Ezért elengedhetetlen, az oktatáson kívüli tudásszerzés, tudásépítés képességének kialakítása, az élethosszig tartó tanulás (Life Long Learning) elsajátítása. Ezt a képességet ugyanakkor már az alapoktatás során kell átadni. Ennek a képességnek a kifejlesztése a tanulóknál az oktatási intézményrendszer felelőssége.

Az élethosszig tartó tanulás képessége különféle alkompetenciákból tevődik össze. Az írás, olvasás készsége, valamint a tanulási folyamatot katalizálni képes alap lexikális ismeretkészlet továbbra is elengedhetetlen. Ezeket egészíti ki az idegennyelv tudás, valamint az infokommunikációs technológia felhasználási készsége. Az infokommunikációs ismeretek ráépülnek az informatikai ismeretekre, de túl is mutatnak azokon a külön-

félé (nem csak számítógép) médiumok kezelésének, értelmezésének képességében.

A valódi, használható tudás jelentős többsége azonban nem érhető el passzív befogadással. A tudás megszerzésének folyamata a tudásalapú, információs társadalomban jelentősen megváltozott. Alapadatok tömkelege érhető el különböző forrásokból. Az adatok környezete, forrása meghatározza a belőlük felépíthető információkat. Az információk illesztésével, elsajátításával felépíthető a tudás, amelynek alkalmazásával oldhatóak meg a feladatok, problémák. Az itt leírt folyamat több eleme is óriási változáson esett át az elmúlt évtizedekben. Az elérhető adatok mennyisége drámaian megnőtt. Az adatok érvényességi ideje ugyanakkor jelentősen lecsökkent. Az adatok, információk jelentős része pontatlan, vagy egyenesen téves, hamis. Az egyedileg felépített tudáselemek belső struktúrája jelentősen eltérő lehet, amely lehetetlenné teszi, hogy azonos mintázat alapján alkalmazzuk őket az adott problémákra. Mindezek miatt a tudás megszerzésének folyamatát ki kell egészíteni az adatok, információk tudássá szervezésének képességével és a kritikai hozzáállással, még hozzá önállóan, illetve egyenrangú tagokból álló csoportokban. A tudás alkalmazásánál pedig ki kell fejleszteni az egyedi megközelítési módszerek kialakításának és alkalmazásának képességét a sablonszerű módszerekkel szemben.

A Nemzeti Fejlesztési Terv Humán Erőforrás Operatív Programjainak hatáskörében megújul a közoktatási pedagógiai módszertan, lehetővé téve, hogy a pedagógusok olyan megközelítésben mutassák be a kerettantervek anyagát, amely alkalmas a későbbiekben a tanulók képes-

Bevezető

ség és készségfejlesztésére. Így különösen hangsúlyos a probléma feltárás-megoldás, a csoportos munka különböző változatainak alkalmazása, az epochális megközelítés.

Az élethosszig tartó tanulás képességeinek megteremtése ugyanakkor új szellemi és fizikai infrastruktúra megteremtését kívánja meg, amely képes kiszolgálni a megváltozó igényeket. A fentebb leírt információ-tudás megközelítési paradigmaváltás kihat a tananyagok szerkezetére, az alkalmazandó pedagógiai módszerekre, valamint áttételesen a szükséges fizikai infrastruktúrára is.

Ma már, éppen a technika fejlődésének köszönhetően, a tudás átadás, illetve az előzőekben leírt egyéni tanulási folyamat könnyebb elsajátítását lehetővé tévő eszközök, berendezések is megjelenhetnek a tantermekben. Ilyen eszközök mindenek előtt az Internet elérést lehetővé tévő intézmények közötti hálózat, a belső hálózat, a tantermi számítógépek, a digitális zsúrkocsik. Mindezek közül kiemelkedik az interaktív tábla, amely átmenetet jelent a frontális és egyéb oktatási módok között; lehetővé teszi az informatika előnyeinek széleskörű alkalmazását (gyors tartalom elérés, multimédia, stb.) annak esetleges hátrányai nélkül.

A korábban nem alkalmazott eszközök mellett, hogy lehetővé teszik a kor kihívásainak megfelelő oktatást, óriási kihívást is jelentenek eltérő pedagógiai módszertani igényükkel, eltérő infrastruktúrafejlesztési- és gyökeresen eltérő finanszírozási igényeikkel. Mindezek leküzdésére az Oktatási Minisztérium átfogó, több különböző területen ható, de összehangolt fejlesztéssorozatba kezdett a magyarországi oktatás felzárkóztatására

az európai országokhoz összhangban az EU ajánlásaival és a hazai viszonyokkal.

Az Oktatási Minisztérium a nemzetközi felmérések tapasztalatai, valamint a hazai munkaerő piaci visszajelzések alapján immáron 10 éve észleli, hogy a globalizálódó piacon, illetve a változó életviteli körülmények között a magyar oktatás már nem tud olyan magas, hagyományosan kiemelkedő teljesítményt nyújtani, mint a XX. század középső harmadában.

A lemaradás leküzdésére, sőt az oktatási rendszerek élmezőnyébe kerülésre kiemelkedően jó adottságokkal rendelkezik Magyarország. A kialakult intézményrendszer, a képzett rendelkezésre álló pedagógus réteg olyan alap, amelyre ráépülhet az átfogó reform. Ezen reform kiemelkedően fontos elemei az infokommunikációs infrastruktúra kialakítása és naprakészen tartása, az oktatási tartalmak és az oktatási módszertan megújítása. A szakmák egyre nagyobb hányada igényli a digitális írástudás meglétét, de mindennapjainkban is egyre nélkülözhetlenebbé válnak az informatikai ismeretek. A hátrányok leküzdése érdekében az Oktatási Minisztérium egy középtávú oktatásinformatikai stratégiát dolgozott ki – illeszkedve a középtávú közoktatás-fejlesztési stratégiához, – ami az IKT alapú konstruktív pedagógia elterjesztésére és bevezetésére irányul.

Nem azt kell felhasználnunk az életünkben, amit az oktatás során elsajátítottunk, hanem olyan tudást kell megszereznünk az oktatás során, amilyenre az életünk során szükség lehet.

Közháló

A világháló mindennapos használata és folyamatos hozzáférhetősége elengedhetetlen az oktatás alaptevékenységének folytatásához. A bemutatott tartalmak, a tananyagok mind nagyobb része már digitálisan érhető el, de a feladatok, illetve az oktatás szervezés is igényli az iskola kapcsolatát más iskolákkal, tartalomszolgáltatókkal, a minisztériummal, valamint a szülőkkel az Interneten keresztül. Az Interneten megjelenő digitális oktatási tananyagok, tanuló- és iskolai információ-szolgáltató portálok, idegen nyelvű tartalmak elérhető közelségbe hozzák a versenyképesség fenntartását még a legtávolabbi oktatási intézményben is valódi esélyegyenlőséget teremtve.

A hazai felsőfokú és középfokú oktatási intézmények mindegyike szélessávú bérelt vonali, illetve betárcsázós, az általános iskolák negyede – döntően betárcsázós – Internet hozzáféréssel rendelkezett 2002. végén.

A Közháló Program eredményeként azonban 2005. december 31.-ig minden közoktatási intézmény felkerült a világháló-

KÖZHÁLÓ PROGRAM – BEKÖTÖTT INTÉZMÉNYEK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA

2004. március 26.	400 intézmény
2004. június 18.	2100 intézmény
2004. szeptember 17.	3500 intézmény
2005. január 7.	4300 intézmény
2005. február 18.	5300 intézmény
2005. szeptember 30.	6374 intézmény
2005. december 31.-ig	7300 intézmény, ebből 5000 Sulinetes végpont (iskola)

INTERNETHASZNÁLAT AZ UNIÓBAN

Az Európai Unió újonnan csatlakozott országaiban a lakosság 7%-a időnként, míg 62%-uk egyáltalán nem internetezik. Csak a Cseh Köztársaságban, Észtországban és Szlovéniában éri el a gyakori, illetve rendszeres internetfelhasználók aránya az 50%-ot.

A most csatlakozott és a tagjelölt országokban leggyakrabban – a rendszeres felhasználók 80%-a szerint – keresésre használják az internetet. 40% tölt le nagy gyakorisággal játékokat és zenét, több mint 75% használja levelezésre, és körülbelül 32% azért csatlakozik, hogy csevegjen a neten és különböző fórumokat látogasson.

Körülbelül az érintett országok fele eléri, többen pedig megközelítik a 100 középiskolai tanulóra jutó 5-15 számítógép optimális arányát. 2001 és 2003 között komoly előrelépés történt a informatikai felszereltség tekintetében, hiszen például Cipruson, a Cseh Köztársaságban és Magyarországon 50%-os volt a növekedés.

A megkérdezettek 8-11%-a tartja a szélesebb körű felhasználás egyik akadályának a számítógép és az internetcsatlakozás magas árát. (Ezért rendkívül jelentős, hogy a Közháló-program segítségével Magyarországon több, mint 5000 helyen ingyen lehet internetezni – eMagyarország Pontok.)

A megkérdezettek közül azok, akik nem használnak internetet, ennek fő okaként a csatlakozási lehetőség hiányát jelölték meg, ami azt mutatja, hogy volna rá igény.

ra, miközben az elavult vagy nem költséghatékony megoldásokat felváltotta az ADSL technológia.

A kormány eddig mintegy 15-18 milliárd forintot költött a szélessávú internet hozzáférési lehetőség megteremtésére, jövőre pedig 7 milliárd forintot szánnak a fejlesztésre és az üzemeltetésére. 2005. dec. 31-ig 5100 iskola lett bekötve az Internetre, az esetek több, mint 90%-ában 1 Mbit/sec-os sáv szélességgel.

Az oktatás igényeinek kompromisszum-mentes kielégítéséért a Nemzeti Fejlesztési Terv II. keretében 2007 és 2013 között az adatvitel minőségének javítása érdekében megvalósul az optikai hálózat kiépítése, amivel további, (hozzáadott értékű) szolgáltatások lesznek elérhetők (tartalomszolgáltatás, VOIP, videokonferencia).

MŰHOLDAS ADATSZÓRÁS

Az IHM-ITP-24 jelű pályázatnak köszönhetően 504, nehezen hozzáférhető vagy határon túli középiskolása egyoldalú Internet ellátására került sor a műholdas adatszórás technológiai alkalmazásával. A műholdon rendelkezésre álló sáv szélességgel a nagyméretű tartalmakat közvetlenül az iskolák szervergépére sugározzák, ily módon teszik azt hozzáférhetővé a diákok számára. Az Oktatási Minisztérium által felügyelt, naprakész internetes tartalmak naponta kerülnek eljuttatásra a nyertes intézményekhez.

A KÖZOKTATÁS ELEKTRONIZÁLTSÁGA – EURÓPAI ÖSSZEHOSONLÍTÓ ADATOK

	Magyarország, 2003	A 10 új EU tagország átlaga, 2003	A 15 régi EU tagország átlaga, 2001
100 elemi iskolás tanulóra jutó számítógép, 2003	6	4,3	7,7
100 középiskolás tanulóra jutó számítógép, 2003	14,4	6,6	11,6
100 felsőfokú tanintézetben tanuló diákra jutó számítógép, 2003	20,5	11,1	n. a.
100 elemi iskolás tanulóra jutó, internet kapcsolattal rendelkező számítógép 2003	2,4	2,8	2,8
100 középiskolás tanulóra jutó, internet kapcsolattal rendelkező számítógép, 2003	10,7	5,8	5,8
100 felsőfokú tanintézetben tanuló diákra jutó, internet kapcsolattal rendelkező számítógép, 2003	18,9	12,4	n. a.

Forrás: CEE Information Society Benchmarks. eEurope, Objective 2, Investing in People and Skills. Survey result September 2004.

Iskolai belső hálózat és kiszolgáló rendszerek

Az iskolai Internet kapcsolat nem jelenti automatikusan, hogy a világháló az oktatási célra használt számítógépekről is elérhető. A hazai alap- és középfokú oktatási intézményekben az oktatási célra használt számítógépek csak 71%-a van ellátva Internet csatlakozással. A középiskolákban ez az arány kedvezőbb (83%), az általános iskolákban az átlagnál alacsonyabb (51%)¹. Ezért szükség van az oktatási intézmények belső hálózatának fejlesztésére is, hogy minden tanteremben elérhetővé váljon az Internet, valamint az oktatáshoz kapcsolódó egyéb hálózati szolgáltatások, mint az adminisztráció, tanulás menedzsment, elearning.

Wireless hálózatok kiépítésének programja

2004 első félévében az OM által előkészített, IHM által kiírt pályázat keretében 300 wireless hálózat átadására került sor a középiskolák számára. 2005-ben további kb. 300 db wireless hálózat kiépítése történt meg. Az iskolai vezeték nélküli Internet elérési pontok könnyen, ugyanakkor ellenőrzött módon teszik lehetővé az IKT eszközök széleskörű használatát a tanulók számára. A jelenlegi vezetékes hálózat kiegészítése wireless hozzáférési pontokkal, vagy egyes esetekben a vezetékes hálózat teljes helyettesítése jelentős költségmegtakarítást eredményezhet, miközben a felhasználás lehetőségeit (flexibilis csoport munka) kitágítja.

Iskolai kiszolgáló rendszerek

Az oktatás informatikai támogatásához a tantermi számítógépeken, és a hálózatokon túl mindezekkel költségekben összemérhető, de mégis – vagy talán pont ezért - sokszor elhanyagoltak a kiszolgáló rendszerek, a belső tárterületek, hálózati szolgálta-

Az Oktatási Minisztérium kiemelten támogatja az iskolai belső hálózatok és kiszolgáló rendszerek további fejlesztését, ezen belül kiemelten a vezeték nélküli hálózatok kiépítését az NFT II.-ben, a Regionális Fejlesztési Programokban, az Informatikai Normatívával, valamint az iskolává minősítés feltételrendszerébe való beépítéssel.

tások, tűzfalak, vírusvédelmi eszközök, jogosultság kezelők, alkalmazás kiszolgáló szerverek. Modern értelemben vett oktatás nem létezik összehangolt, egységes, átjárható, de ugyanakkor biztonságos rendszerek nélkül.

SULINET LMS:

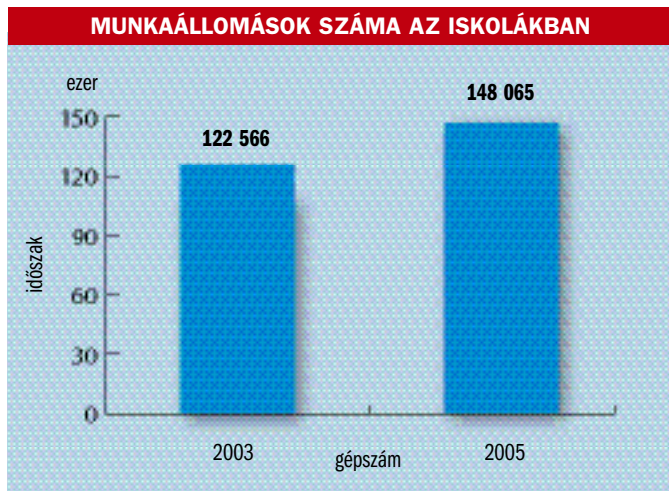
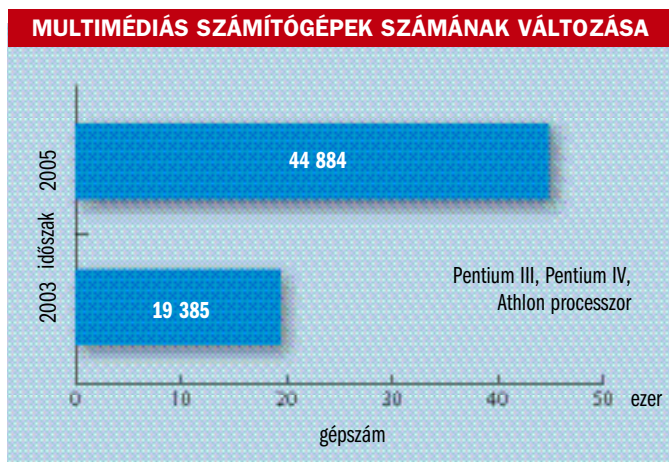
A legfontosabb iskolai kiszolgáló rendszer az Oktatási Minisztérium kipróbálás és bevezetés alatt álló tanulásmenedzsment rendszere (Learning Management System: LMS), az SULINET–LMS. Az elektronikus iskola szerepét betöltő, digitális tananyagokra épülő rendszer hosszú és összetett, akár több kurzusból is álló tanítás-tanulás folyamat irányítására és megszervezésére éppúgy alkalmas, mint a diákok tudásának folyamatos és átfogó felmérésére.

A SULINET–LMS rendszerrel mintegy 15.000 foglalkozásnyi közoktatási és szakképzési digitális tananyag válik elérhetővé elemenként és képzési programokba fűzve egyaránt, amelyek használatát a műveltségi területenként, illetve szakmacsoportonként megvalósított tárolás, valamint egy könnyen használható kereső rendszer segíti. A rendszer minden tevékenységet, tanulói aktivitást adminisztrál, ezért lehetőség van a tanulási folyamat nyomon követésére, a szükség szerinti beavatkozásra, illetve a személyre szóló képzési program elkészítésére. Azok a pedagógusok, akik a Tanár szerepkör mellett, Tananyagszerző szerepkörrel is rendelkeznek, saját tananyagokat, programokat is készíthetnek és tárolhatnak a rendelkezésre álló tananyagelemek, illetve a más forrásból származó elemek felhasználásával.

Az SULINET–LMS kezelését regionális képzéseken, illetve a rendszerhez csatolt e-learning tananyag segítségével sajátíthatják el a pedagógusok, és a használat során internetes Ügyfélszolgálat is rendelkezésükre áll.

Az LMS rendszert a Térségi Iskola- és Óvodafejlesztő Központok (TIOK) és a Térségi Integrált Szakképző Központok (TISZK) intézményei próbálhatják ki először Magyarországon. A bevezetés egy pilot program keretében történik. Ennek célja, hogy felmérje a tanulásvezérlésre is alkalmas e-learning kevertrendszer közoktatási, illetve szakképzési alkalmazhatóságát.

¹ Nemzeti Szélessávú Stratégia

Az Oktatási Minisztérium a kompetencia alapú oktatás, képzés és nevelés elterjesztésének elősegítésére országos pedagógiai módszertani és eszközpark fejlesztési programot folytat. Reményeink szerint a fejlesztési program segíteni fogja a magyar oktatási rendszer paradigmaváltását, és ezzel az iskolák versenyképességének megőrzését.

A program megindítását megelőzően az oktatási intézmények általában központi, ad hoc akciók, programok kapcsán jutottak informatikai eszközökhöz. Ilyen módon a helyi igények, minőségi, mennyiségi elvárások nem érvényesülhettek. Továbbá ezek a programok nem egy állandó, kiszámítható, tervezhető fejlesztést biztosítottak és így nem is épülhettek be szervesen a tanmenetbe, illetve az alkalmazott pedagógiai módszerekbe. Az Oktatási Minisztérium új megközelítése alapján az oktatási intézmények, a részükre biztosított külön forrásból egyedi döntések és programok alapján valósítják meg fejlesztéseiket. Jelenleg folyamatban van egységes ajánlási program kidolgozása az iskolák számára, hogy bár az iskolák önállóan, saját igényeik szerint dönthetnek, mégis koherens, egymással átjárható, szabványos rendszerek alakulhassanak ki, többek között az alábbi programok eredményeinek felhasználásával. Az IKT eszközök beszerzésére biztosított külön források: az Informatikai Normatíva, a PHARE XXI. sz. iskolája program, az NFT I., az NFT II., valamint az Országos Szakképzési Alap pályázatai, továbbá regionális fejlesztési források.

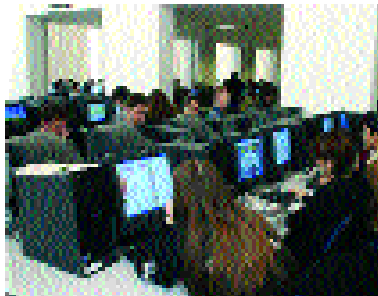
Számítógépek a tantermekben

Az eEurope Program 2004-es, a csatlakozó országokra kiterjedt felmérése megállapította, hogy a magyarországi tanintézményekben – közép- és kelet-európai összehasonlításban – kedvezőek az IT jellegű tudás terjedésének infrastrukturális feltételei. A felső- és középfokú oktatás számítógép és internet ellá-

Tantermi informatikai eszközök és rendszerek

tottsága területén Magyarország vezet a közép- és kelet-európai rangsornak. A közoktatás területén 2002 és 2005 között az egy számítógépre jutó tanulók száma 7, 1-ről 6, 3 – ra csökkent.

A felsőoktatás terén a számítógép-ellátottság nem változott, az utóbbi években egyaránt 5,8 tanuló/számítógép körül alakul. Az internettel rendelkező számítógépek száma szinte ugyanezt az átlagot közelíti (6.2 tanuló/számítógép).

Ugyanakkor a statisztikák az oktatási intézményekben lévő számítógépek számát kumuláltan kezelik, így az elavult, sőt a már valójában használhatatlan számítógépeket is feltüntetik. Ennek oka a helytelen indikátor rendszer, valamint az,

hogy a megfelelő, állandó karbantartás, felújítás és pótlás híján rossz, elavult gépek is benne maradnak a kimutatásokban.

A Sulinet 2005-ös felmérése alapján az oktatási intézményekben lévő számítógépek (kb. 150 ezer) közül mindössze 40 ezer, vagyis az összes számítógép mintegy egynegyede PIII-as vagy annál jobb, a többi mintegy 110 ezer számítógépen nem futtathatók a legutóbbi 10 év felhasználói programjai, illetve nem alkalmasak multimédiás fájlok futtatására. Ez alapján azonban jóval több: 37,5 diák jut egy hálózatra kötött számítógépre, ami feloldhatatlan esélyegyenlőtlenséget teremt az IKT kompetenciák oktatásának terén.

A teljes közoktatás ellátására – az EU ajánlásai alapján – 10-12 diákonként lenne szükség Internet kapcsolattal ellátott, multimédia képes számítógépre, ami összesen 140 ezer ilyen számítógépet jelent. Az állomány naprakészen tartásához –

négyéves avulást figyelembe véve – 35 ezer számítógépet kellene minden évben lecserélni. A fenti statisztika szerinti fejlődés kb.: 20 ezer gépet jelent 2 év alatt – valójában még a szinten tartásra sem elegendő.

A 15 régebbi EU tagállam adatai figyelembe veszik az avuláshoz kapcsolódó cseréket.

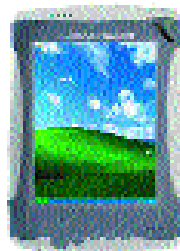
A számítógép pedagógiai szerepe

Az iskolákban a számítógépek hozzáférhetősége a digitális kultúrához való hozzáférés egyik kulcsa. Hiába van néhány, esetleg tíz-húsz komputer az iskolában, ha azokat külön tartják, a számítógépes laboratóriumban, és gyakorlatilag csak arra használhatók, hogy a számítástechnika tanár órát tartson a segítségükkel.

A számítógép lényege éppen abban áll, hogy szolgálja az egyes tárgyakat, projekteket, tevékenységi köröket. Természetesen érthető, hogy az igazgatók arra törekednek, hogy a nagyértékű berendezéseket jól zárható teremben tartsák. De ha nemcsak ebben az egy laborban vannak gépek, hanem a könyvtárban és a tanári szobában is, a jelentőségük megsokszorozódik.

A tanárok gyakran hangoztatott panasza, hogy igazából azért nem tudják kihasználni az internet nyújtotta lehetőségeket, mert sem az iskolában, sem otthon nem férnek hozzá a gépekhez. Hogy ezen a helyzeten változtasson, az Oktatási Minisztérium kezdeményezésére a kormány nemzetközi tekintetben is rendkívül újszerű lépésre szánta el magát: pedagógusoknak, illetve diákoknak és szüleiknek kedvezményes áron kínált számítógépeket, tartozékokat.

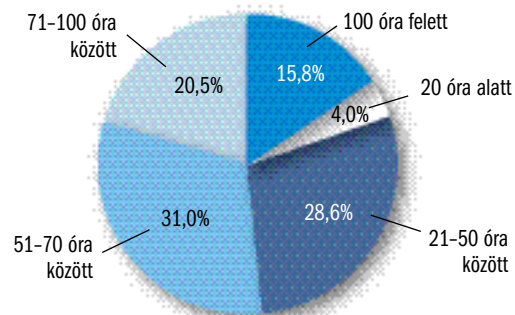
A *Sulinet Expressz* futamideje alatt volt egy év, amikor gyakorlatilag teljesen ingyen lehetett számítógéphez jutni, mert az év végén, adó-visszatérítésként a pedagógusok megkapták a gépek árát.

A költségvetési törvény 8. számú mellékletében szerepel a Szakmai és informatikai fejlesztési feladatok normatívája, melynek összege 2600 Ft/tanuló. Ezt a támogatást a helyi önkormányzatok igényelhetik az általuk fenntartott közoktatási intézmények berendezéseinek, taneszközeinek fenntartása és fejlesztése érdekében.

A támogatás igényelhető az 1-4. évfolyamon nappali rendszerű általános iskolai oktatásban résztvevők létszáma, továbbá 75%-ban (1950 Ft) a nappali rendszerű 5-13. évfolyamon oktatásban részesülők létszáma után. A támogatás 175%-át (4550 Ft) igényelhetik a helyi önkormányzatok az általuk fenntartott közoktatási intézményekben meglévő informatikai berendezések korszerűsítésére és működtetésével összefüggő költségek megtérítésére, valamint új, az oktatási tevékenységet segítő

A TÁMOGATÁSKÉNT NYERT ESZKÖZÖK FELHASZNÁLÁSI IDŐTARTAMÁNAK MEGOSZLÁSA

Informatikai fejlesztési feladatok normatívája

info-kommunikációs eszközök, beszerzésére, nappali rendszerű 5-13. évfolyamon oktatásban, részesülők létszáma után.

A hozzájárulási összegből tanulónkénti 1600 forintot kötelező az iskolai elektronikus adminisztrációs szoftver-rendszerek bevezetésével és az ehhez szükséges infrastrukturális beruházásokkal és üzemeltetésével kapcsolatos költségekre fordítani.

Az informatikai normatíva lehetőséget ad az iskolák számára, hogy felújítsák és korszerű IKT eszközökkel egészítsék ki a meglévő eszközparkjukat, és nagymértékben javítsák az 1 tanulóra jutó számítógép arányt.

Digitális zsúrkocsi és bőrdoboz

Az Informatikai és Hírközlési Minisztérium az Oktatási Minisztériummal együttműködve 2003 végén írta ki az ITP-19 számú pályázatot, melynek címe: „Középiskolai multimédiás prezentációs eszközök“ volt. A „Digitális Zsúrkocsi” pályázaton 1110 középiskola nyert mobil multimédiás eszközökkel felszerelt zsúrkocsit és ugyanennyi multimédiás bőrdobozt – utóbbiakból 311 wireless (vezeték nélküli) technológiával rendelkezik –, melyek segítségével az oktatás a diákok számára színesebbé tehető.

A „zsúrkocsi” notebook-ból, projektorból, DVD- és videolejátszóból, erősítőrendszerből és hangfalakból áll. A multimédiás „bőrdoboz” notebook-ot és projektort tartalmaz.

Tartalma:

- 1 laptop
- 1 projektor
- Erősítő, hangfal, mikrofon
- VHS, DVD
- Tartódoboz
- Digitális bőrdoboz: laptop + projektor

A 2005. évben mintegy 6,2 Miliárd Ft. felhasználására került sor a normatíva keretein belül. Összesen 55 510 nagy értékű hardvereszköz került az iskolákba:

- ❖ Notebook: 3 028 db
- ❖ PC: 22 082 db
- ❖ Szerver: 438 db
- ❖ Monitor: 24 334 db
- ❖ Nyomtató: 5628 db

A Digitális Zsúrkocsi felhasználásáról nagyon pozitív válaszok érkeztek, a nyertes intézmények 70%-a havi 50 óránál lényegesen többet használja ezt a mobil prezentációs eszközt.

Digitális palatábla

Az Oktatási Minisztérium specifikációja alapján az NKTH pályázatot hirdetett egy olyan, multimédiás tartalmak bemutatására is alkalmas eszköz kifejlesztésére, amely alkalmas a digitális oktatás tartalmak kezelésére, hosszabb a töltés nélküli üzemideje, mint egy szokványos laptopnak, ugyanakkor annál jóval kevesebbe kerül.

A program célja, hogy a tankönyveket kiváltó, azoknál pedagógiai sokoldalúbban használható, könnyen kezelhető eszköz jöjjön létre. A fejlesztés a Györi Egyetem gondozásában elkészült. Jelenleg a kipróbálás és a pedagógiai módszertani támogatás kidolgozása zajlik.

Az interaktív tábla egy olyan prezentációs, oktatási eszköz, amely egyesíti magában a tábla, vászon, számítógép és egy érintőképernyő funkcióit. Segítségével hatékonyabbá tehetőek a tanórák és jelentős mértékben növelhető a tanulók aktív részvétele. Az interaktív tábla egy teljes interaktivitással rendelkező eszköz. A számítógép monitorát, billentyűzetét, az egeret és a vetítő vásznot egyetlen egységbe foglalja. A számítógép így közvetlenül a tábla érintés érzékeny felületéről vezérelhető.

Az egeret – típustól függően – a saját kezünk, a billentyűzetet pedig egy virtuális felület helyettesíti. Az óra teljes egésze a tábláról irányítható. A szükséges tartalom, illetve a gyakorlatok idővesztés nélkül, a multimédia előnyeit is biztosítva jeleníthetők meg úgy, hogy mindeközben a tanárnak nem kell a számítógéphez mennie. Az óra anyaga, az aktuális kiemlésekkel, jegyzetekkel elmenthető, követhető, illetve az óra során, valamint azt követően is bármikor visszakereshető, újra felhasználható. Az interaktív tábla hagyományos táblaként is használható a különbséggel, hogy a felhasználható eszközkészlet formákban, ábrákban, színekben gyakorlatilag korlátlan és az így felrajzolt elemek is rögzíthetőek, visszajátszhatóak.

Az interaktív tábla bármely tantermi oktatási modellt hatékonyan támogat. Különösen hatékony a kisebb csoportok magas fokú bevonására építő módszertan alkalmazása esetén. Az interaktív tábla bármely alkalmazott módszertan esetén is kerestkompetencia fejlesztéséért erősíti az IKT készségeket, valamint a digitális írástudást.

Interaktív tábla az oktatásban

Az oktatás korszerűsítése a kretától nem egyenesen vezet a számítógépekhez. Az alkalmazott módszertan a legtöbb esetben megköveteli a diákok osztatlan figyelmét, ami fenntarthatatlan, ha minden gyerek asztalán számítógép van. Ugyanakkor már az alapfokú oktatás során el kell sajátítani a szükséges IKT ismereteket és a problémamegoldó készség fejlesztéséhez jobban illeszkedő, nem lineáris felépítésű, multimédiás tananyagelemek megjelenítését is biztosítani kell. A köztes, de mégis kompromisszum mentes megoldás az interaktív tábla.

Az interaktív tábla lehetővé teszi, hogy a megszokott és bevált tanítási módszereket rövid alkalmazkodási idő alatt, és a tanulók számára is kényelmes módon ötvözzük a legújabb informatikai és prezentációs technológiákkal.

Alkalmazható előnyök a tanórákon:

- ❖ A tanórák anyaga előre elkészíthető és újra felhasználható
- ❖ A tanórák anyaga folyamatosan fejleszthető, akár a tanítási folyamat alatt is
- ❖ A tanórák interaktívabbá tehetőek
- ❖ Az eszköz támogatja az IKT készségek elsajátítását
- ❖ Az interaktív táblák a kor színvonalának megfelelő megjelenítést biztosítanak a tananyagoknak, ami segít a figyelem felkelésében, fenntartásában
- ❖ Az interaktív táblákkal jelentősen megnőhet a diákokra fordítható idő az órán
- ❖ A táblaképek elmenthetőek, a hallgatóság számára sokszorozhatóak. Így a tanulók nyugodtan koncentrálhatnak a tanár mon-

danivalójára, csak a szóbeli kiegészítéseket kell jegyzetelniük, hiszen a táblára írtakat megkaphatják elektronikus formában is.

❖ Az adott tananyag magyarázatakor megjeleníthetjük a korábbi táblaképeket, így akár folyamatában is láthatjuk egy-egy bonyolultabb tétel bizonyítását is.

❖ A konferenciaprogramok (pl. netmeeting) kezelése is egyszerűsödik, hiszen az eszköz segítségével egyszerűen rajzolhatunk, jegyzetelhetünk a résztvevők közös táblájára, és persze ők is rajzolhatnak a mienkre.

❖ Az interaktív táblákhoz fejlesztett szoftverek számos olyan kiegészítést tartalmaznak, amelyek ötvözik a hagyományos oktatásban használt táblák előnyeit. (Négyzetrácsos, vonalas, kotás, vaktérképes háttér egyetlen táblán; szerkesztési lehetőségek, egyéni méretezés).

Ma már Dél Koreában, Malayziában, Szingapúrban, Kazakhsztánban, Hollandiában, Svédországban, sőt Mexikóban is indult interaktív tábla program 2 év alatt fél millió táblával. Ma már több millió interaktív táblával felszerelt tantermet találhatunk szerte a világon.

Interaktív táblák Magyarországon

Az interaktív táblák használatához szükséges digitális tartalom szinte minden témakörben elérhető a Sulinet Digitális Tudásbázisban. Az interaktív táblák használatához, önálló digitális tartalomfejlesztéshez kapcsolódó akreditált pedagógus továbbképzési programok már elérhetőek. Továbbá már az iskolai rendszergazda képzésbe is beépült az interaktív táblák installálásához szükséges szakismeret.

Interaktív tábla

Az Oktatási Minisztérium rövid- és hosszú távú célja egyaránt az interaktív tábla és a hozzá kapcsolódó oktatásinformatikai eszközök (notebook, projektor, digitális palatábla) minél szélesebb körben történő elterjesztése, a hozzájuk kapcsolódó oktatási módszertanok kidolgozása.

2004 és 2005 oktatásinformatikai pályázatainak kapcsán (Szakiskolai program, Decentralizált pályázatok) közel 1000 interaktív tábla került szétosztásra elsősorban a szakképzési intézményekben, de az Informatikai Normatíva is felhasználható interaktív tábla beszerzésére. Az Oktatási Minisztérium által előkészített Nemzeti Fejlesztési Terv II. alapján 2010-ig a 62 ezer tanteremből 40 ezerben interaktív tábla kerül felszerelésre. www.digitalistabla.hu

Innovatív iskolák

Az Oktatási Minisztérium az Informatikai és Hírközlési Minisztériummal együttműködésben a Sulinet Programiroda koordinálásával pályázati úton 30 közoktatási intézményt választott ki a Magyar Innovatív Iskolahálózat létrehozásához. A kiválasztott intézmények jelenleg is eltérő IKT technológiák és eszközök tesztelésében vesznek részt különböző külföldi és hazai projektek keretében, amelyekhez képzések és konferenciákon való részvételek kapcsolódnak. A két minisztériummal való együttműködés során a kiválasztott iskolák az Európai Innovatív Iskolahálózat (ENIS) tagjaivá is váltak.

Az Oktatási Minisztérium, az Informatikai és Hírközlési Minisztérium az Európai Innovatív Iskolahálózatban résztvevő intézményeket 10-10 millió forint értékű szoftverrel, számítástechnikai eszközzel támogatta.

TISZTASZOFTVER PROGRAM

Az oktatási jellegű felhasználás számára központilag biztosítja az állam a legszükségesebb szoftverek jogtiszta felhasználását. A Tisztaszoftver Program keretében az IHM megállapodást kötött a Microsofttal, amely 1,7 Milliárd Ft értékben 2008. március 30-ig tart. A megállapodás valamennyi, a közoktatási és felsőoktatási intézményekben használt munkaállomásra biztosítja a mindenkori legfrissebb Microsoft operációs rendszer és irodai programcsomag professzionális változatának, a felsőfokú oktatási intézmények számára pedig emellett a Microsoft szervertermékeinek használatát. A megállapodás kiterjed az általános és középiskolai pedagógusok, valamint a felsőoktatási hallgatók saját számítógépeire, melynek révén otthonukban is jogtiszta módon használhatják a mindenkori legfrissebb Microsoft operációs rendszert és irodai programcsomagot. A megállapodás egyben szoftveramnesztiát is jelent, mivel a szerződés értelmében a Microsoft úgy tekint, hogy a kedvezményezettek a már meglévő gépein is biztosított a frissítési alap függetlenül attól, hogy ezt legális licenccel igazolni tudják-e vagy sem.

ROMA OKTATÁSI INFORMATIKAI PROJEKT

Az OM támogatásával, az ELTE Neveléstudományi Intézetének vezetésével megvalósuló ROIP kutatási projekt a hátrányos helyzetű tanulók tanulási kudarcának hátterét tárja fel, ugyanakkor összefüggést keres a tanulási eredménytelenség hátterében meghúzódó okok között. A projekt a feltárt problémákra épülő oktatási kísérletekben az infokommunikációs technológiák eszközeivel fejlesztette a tanulók önálló tanulási képességeit. A kutatás célja olyan, számítógéppel segített oktatási módszerek adaptálása, fejlesztése, amelyekkel a diagnosztizált tanulási hátrányok enyhíthetőek.

Elérhető szoftverek:

School Licence – Közoktatás:
Microsoft Windows XP Professional
Microsoft Office 2003 Professional
Office Media Content
Ügyfél hozzáférési licenc
SUN Star Office 6.0

Campus Licence – Felsőoktatás:

Microsoft Windows XP frissítés
Microsoft Office 2003 Professional
Microsoft Sharepoint Portal Server
Microsoft Klienshozzáférési jog
Microsoft MSDN AA előfizetés
Microsoft Visual Studio .NET
Microsoft Windows Server
Microsoft Exchange Server
Microsoft SQL Server
Microsoft ISA Server
SUN Start Office 6.0

OTTHONI SZÁMÍTÓGÉPEK SZÁMÁNAK VÁLTOZÁSA

A digitális pedagógia előnyei csak abban az esetben teljesedhetnek ki, ha a tanulás minden területén, így az otthonokban is rendelkezésre áll a szükséges infrastruktúra. A megértést, elsajátítást támogató animációk, videók elérése az otthonokban talán még fontosabb, mint az iskolai osztálytermekben.

A PC-vel rendelkező háztartások aránya 2004-ben Magyarországon 20-25% között volt. Ugyanez az arány az EU15 átlagában 50% volt. Az Egyesült Királyság átlaga 65%, a Skandináv államok átlaga pedig 90% volt. Az utóbbi két évben a hazai számítógép penetráció aránya nem emelkedett számottevően, míg a többi tagállam – köztük az újonnan csatlakozottak is – jelentős fejlődést mutattak ezen a téren.

A 2003. július 1.-én indult Sulinet Expressz Program célja az internet és a számítástechnikai eszközök elterjedésének elősegítése, mégpedig az oktatás modernizálása irányított adócsökkentés formájában. A cél tehát az információs társadalom családi infrastruktúrájának megteremtése volt. A program nyújtotta adókedvezményt kezdetben az oktatás szereplői, a pedagógusok, a szülők és a diákok vehették igénybe.

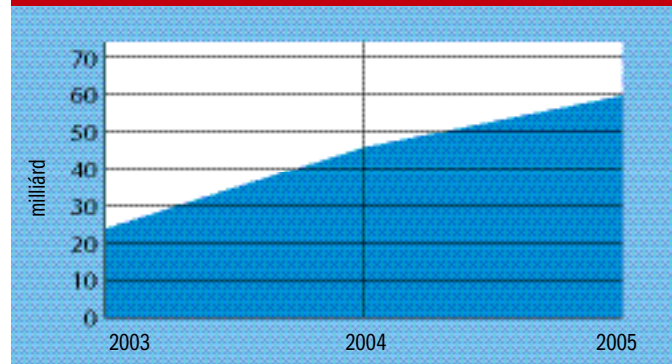
A program 2004. július 1-jén átalakult, azóta a személyi jövedelemadóról szóló törvény hatálya alá tartozó minden magánszemély jogosult a programban részt venni, a vásárlóknak 50 százalék önrészt kell vállalniuk minden terméknel. Évi négymillió forint jövedelem fölött az adókedvezmény nem vehető igénybe.

A 2005. november 8.-tól bevezetett változások alapján kizárólag teljes konfigurációk és notebook-ok szerezhethők be a program keretében. A programot tovább kell folytatni és támogatni az otthoni hozzáférést, ha ki nem is váltó, de ideiglenesen helyettesítő egyéb megoldásokkal, mint például az eMagyarország Program, amely több ezer közösségi helyszínen biztosít Internet elérést olyan településeken is, ahol korábban egyáltalán nem volt.

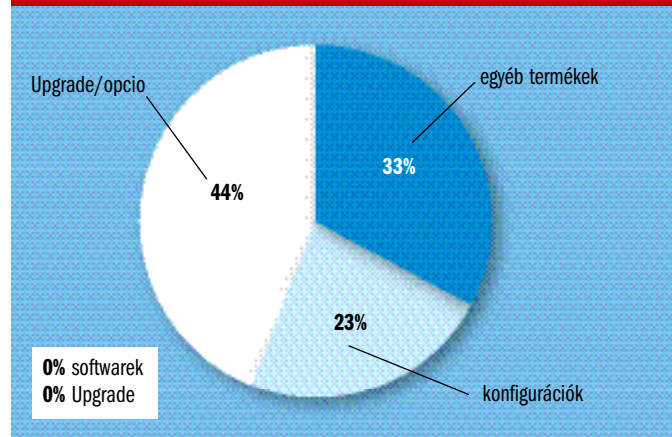
A Sulinet Expressz programnak köszönhetően:

- ❖ 150 ezer új számítógép került a háztartásokba
- ❖ 500 ezer számítógépet újítottak fel
- ❖ 600 ezer család jutott számítástechnikai eszközhöz az adókedvezményt igénybe vevők 94 százaléka alkalmazott, 80 százalékuk évi jövedelme nem haladja meg a 3,5 millió forint.

SULINET EXPRESS TERMÉKEK ÉRTÉKELÉSE

SULINET EXPRESS TERMÉKEK MEGOSZLÁSA TÍPUS SZERINT

A Tudás Alapú társadalomban a legnagyobb hozzáadott értéket a tudás, a szakismeret jelenti. A fizikai munka, a kézilleg végzett tevékenység a művészetek kivételével egyre inkább a gépesítés által visszaszorulnak. Ugyanakkor a megmaradó álláshelyek is egyre inkább igénylik a számítástechnika kezelésének képességét, valamint az önálló problémamegoldás készségét. Kiemelendő az oktatás felelőssége a tanulás képességének elsajátításában: az alapoktatás során kell elsajátítania a diákoknak az önálló tanulás, az önálló tudásépítés módszerét, amely a hagyományos oktatási rendszerekben nem fő szempont. A gyorsuló technológiai fejlődés, a gazdaság szerkezetének gyors változása megköveteli a korábban elképzelhetetlen sűrűségű állásváltást, a ma már európai célkitűzésé emelt mobilitást. Ehhez nem elegendő a megoldandó problémára a már jól begyakorolt sablonok alkalmazása, mert könnyen elképzelhető, hogy még a sablon sem létezik.

A tudás alapú társadalomra való felkészülésnek ezért kiemelt célja az egyéni készségfejlesztés, az oktatáson és az egyéni tanuláson keresztül. Az oktatásban a pedagógusok képzésének fejlesztésével, új továbbképzési programokkal, az egyéni tanulásban pedig célirányos készségfejlesztő tréningekkel lehet a tudásalapú társadalomban elvárt készségeket elsajátítani.

Pedagógus-továbbképzés

A tanárok szerepe gyökeresen megváltozik az infokommunikációs eszközökön alapuló oktatásban, a pedagógus a lexiká-

Felkészülés a Tudás Alapú társadalom követelményeinek való megfelelésre

lis tudás birtokosából egyfajta kalauz lesz, aki segít megérteni az információk közötti mélyebb összefüggéseket, folyamatokat. Ahhoz, hogy a pedagógus használni tudja a tanítás tanulás folyamatában a digitális tananyagot, szükséges hogy a megfelelő ismeretekkel rendelkezzen.

Az NFT I. jelentős forrást, mintegy 1-1,5 Mrd Ft-ot biztosított a nagy pedagógusképző felsőoktatási intézmények részére, hogy konzorciumban egységesen fejlessék pedagógusképzésüket – összhangban a Bolgónai Folyamattal – a modern oktatási módszertan alkalmazása érdekében.

2004. márciusában, 22 témában 10.000 pedagógus számára kezdődött támogatott továbbképzés. A 10.000 pedagógus pályázattal került kiválasztásra. 2005. május 30-ig befejeződtek a továbbképzések. A 22 téma nagy része az IKT alap kompetenciákat erősítette.

2005 májusában újabb pályázatokat írtak ki, hozzávetőlegesen 17.000 pedagógus számára. Itt a cél, hogy az IKT alapismereteken kívül, olyan továbbképzések támogatása, amelyek segítik a pedagógust abban, hogy miként alkalmazza a digitális tananyagokat és az IKT eszközöket a tanórán és más kompetencia területen egyaránt. Az NFT II. további 20-30 ezer pedagógus továbbképzéséhez nyújthat segítséget az IKT oktatási felhasználásának terén.

EPICT – European Pedagogical ICT Licence

Az EU által finanszírozott, hazánkban az OM által is támoga-

tott program keretében az ECDL-hez hasonló struktúrában kialakításra kerül az európai pedagógus igazolvány a pedagógus azon képességeit igazolandó, hogy képes az IKT segítségével oktatni.

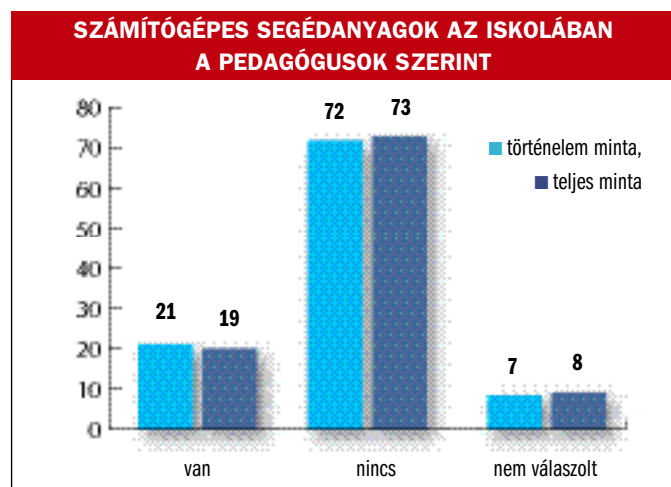
ECDL-vizsga Program

Az Oktatási Minisztérium 120 mFt-ot különített el az utolsó éves középiskolás tanulók számítógép-felhasználói vizsgájára, arra hogy a 2002/2003-as tanévben az utolsó éves gimnáziumi, szakközépiskolai és szakiskolai tanulók ingyenesen tehessék le az ECDL-vizsgát. Az ECDL-vizsgának a közeljövőben fontos szerepe lesz a továbbtanulásban is. 2005 őszén Magyar Bálint oktatási miniszter személyesen adta át a százszázadik európai számítógép-felhasználói (ECDL) vizsgakártyát tulajdonosának az akkreditált vizsgaközpontok ötödik országos értekezletén.

Az Oktatási Minisztérium és a Neumann János Számítógéptudományi Társaság, pályázatot hirdetett ingyenes ECDL (European Computer Driving Licence) akcióban való részvételhez. Az akció 2003. január 1-jén kezdődött.

Az ECDL nemzetközileg egységes normák szerint, szigorú minőségi szabályoknak megfelelően működtetett rendszer, amely az informatikai írástudást igazoló bizonyítványt bocsát ki immár több mint 75 országban, egységes keretek között. Az EU miniszterei által elfogadott e-Europe stratégia, valamennyi tagországa számára ECDL informatikai bizonyítvány bevezetését tűzte ki célul.

Az Országos Közoktatási Intézet Program- és Tantervfejlesztési Központja 2002 májusában a tantárgyi obszervációs kutatás részeként kérdőíves felmérést végzett a 10–15 éves korosztályt tanító szaktanárok körében, aminek részét képezte a számítógépes segédanyagok száma is. Az akkori eredmény lesújtó volt, a megkérdezett pedagógusok 73%-a semmiféle számítógépes segédlettel nem rendelkezett.

Forrás: Csala Istvánné Ransburg Ágnes: A történelem tantárgy helyzete egy felmérés alapján (2002-ben) (www.oki.hu)

A fenti statisztika gyökeres mértékű megváltoztatása érdekében az Oktatási Minisztérium az EU ajánlásaival összhangban nagy hangsúlyt fektet az élethosszig tartó tanulás alapkompenciáira épülő oktatási módszertanok bevezetésére a közoktatásban is. Ezen törekvés egyik eszköze (az oktatáskutatás, valamint a Nemzeti Fejlesztési Terv keretében végzett oktatási programcsomag-fejlesztések mellett) az oktatás-tanulás támogatása digitális tananyagokkal és egyéb, az oktatást kiegészítő digitális tudáselemekkel a Sulinet Digitális Tudásbázis (SDT) program keretében.

A Sulinet Digitális Tudásbázis (SDT) célja, egy komplett, a műveltségi területeket minden közoktatási évfolyamon felölelő elektronikus tananyag-adatbázis és az azt kezelő dinamikus testre szabható keretrendszer létrehozása. Ennek alapvető feltétele, hogy a létrehozott adatbázis képezze le az iskola tantervét a különböző műveltségi területeken, és konkrét óravázlatokat, módszertani segédleteket, tananyagokat és elemi tanulási egységeket nyújtson a pedagógusok és a tanulók számára, amelyeket felhasználhatnak a mindennapi tanítás-tanulási folyamatban. A rendszer tulajdonképpen egy elektronikus tananyag-adatbázis és tartalomkezelő eszköz, amely minőségileg új lehetőségeket biztosít interaktív multimédia tartalmak eléréséhez és felhasználásához az iskolai oktatásban. Lehetővé teszi eddig nem létező elektronikus oktatási anyagok elérését és felhasználását a mindennapi oktatásban, illetve támogató eszközt biztosít a pedagógusok számára az információgyűjtő, értékelő és problémamegoldó gondolkodás magasabb szintjeire való felkészítéshez. Ez a rendszer nyitott, folyamatosan bővül, egyre több digitális tananyagot tartalmaz.

A Tudásbázisba bekerülő anyagok fejlesztői közbeszerzési eljárás, illetve pályázatok útján kerültek kiválasztásra:

1. Digitális tananyagok és taneszközök készítése (már meglévő, akkreditált tankönyv alapú fejlesztés tantárgyakhoz)
2. Interneten, mindenki számára elérhető formában megjelenő, új fejlesztésű, választható oktatási modulok tananyagainak kifejlesztése, és digitális formában történő elkészítése
3. Digitális oktatási segédanyagok fejlesztése (kiegészítő tananyagok, adatbázisok)
4. A Nemzeti Alaptanterv követelményeire illeszkedő, az interneten hozzáférhető digitális oktatási segédanyagok forráskönyveinek elkészítése

Néhány példa a tananyagokból:

❖ Huszártörténelem

Digitális tartalomszolgáltatás, információszolgáltatás

- ❖ Képes Történelmi Atlasz
- ❖ Magyar digitális várlexikon
- ❖ A Formák képe- A Képek formanyelve
- ❖ A magyar nép táncgyománya, Néptánc és tánckísérő muzsika a közoktatásban
- ❖ Magyarország madarainak gyűjteménye

2005-ben elkészült a közismereti tárgyak 1-6, illetve 1-8-ik évfolyama. A teljes, adott tantárgyhoz, műveltségi területhez tartozó tananyagok mellett, különböző gyűjtemények is színesíteni fogják a SDT tartalmát:

- ❖ Feldolgozásra került a Magyar Távirati Iroda által egy politika- társadalomtörténeti képgyűjtemény 1945-től napjainkig, amely 10.000 képet jelent ez év végéig.
- ❖ Az Országos Széchényi Könyvtár által elkészített „Magyarország képes történelmi kronológiája” már elérhető lesz az SDT-ből. Ebben a képtárban található többek között a magyar katonaviséletet bemutató képgyűjtemény is.
- ❖ Az SDT folyamatosan tovább bővül feladatokkal, példatárakkal, filmrészletekkel, és újabb olyan nemzetközileg is már használt tartalommal, amely segítik a pedagógusok, diákok munkáját.

2005/2006-os tanév eredményei számokban:

- ❖ 3600 db foglalkozás (tanóra) 900 témában
- ❖ 5000 db szimuláció
- ❖ 8000 db tesztfeladat
- ❖ 12 000 db kép, 800 db hang elem, 1300 db videó

Az újabb tananyagok publikálása mellett az Sulinet Digitális Tudásbázis rendszer továbbfejlesztése is folyik és 2006-ban a felhasználók újabb funkciókat vehetnek birtokba.

A történelem tanítását az eddigi 5.200 tananyagelem mellett további csaknem húszezer tananyag egészíti ki, a szakképzésben pedig 21 szakmacsoport 17 tananyaga készül el digitalizált

formában. A Nemzeti Fejlesztési Terv forrásainak felhasználásával külföldi anyagokat is vásárolnak és adaptálnak. Az intézmények az informatikai normatívát felhasználhatják digitális tartalmak vásárlására.

Magyarország Képes Történelmi Kronológiája – Adatbázis Magyarországról

A „Magyarország Képes Történelmi Kronológiája” című internetes adatbázis forrását az Informatikai és Hírközlési Minisztérium pályázata biztosította. A magyar történelem nevezetes évszámaihoz, eseményeihez 12 ezer képet társítottak a szerkesztők. Az Országos Széchényi Könyvtár szerverén helyet kapó képes kronológia a <http://www.kepido.oszk.hu> címről érhető el. A Sulinet Digitális Tudásbázishoz (SDT) kapcsolódó adatbázis jelentős segítséget nyújt az infokommunikációs technológiát az oktatás folyamatában felhasználó pedagógusoknak.

Az adatbázisban történelmünk sorsfordulóit, a mindennapok és ünnepek eseményeit, tárgyi és írásos emlékeit követhetjük nyomon a kezdetektől a második évezred végéig. Az időrendben felsorolt szikár tényeket a tárgyi és szellemi kultúra emlékeivel, korabeli és később született képzőművészeti alkotásokkal illusztrálták.

Az adatbázis kereshető képek, időpontok és földrajzi elemek alapján is. Többféle keresési lehetőség biztosítja a hatékony munkát. Lehetőség van kulcsszavas és szabadszöveges keresésre is. Az időrendet 3000 időpont mellett kb. 5000 esemény alkotja. A képtárban jelenleg több mint 12000 kép található. A tezaurusz alapján mintegy 1000 kulcsszó (tárgyszavak, szerzők, valamint egy bizonyos eseményhez nem köthető képek dátumai) segítségével kereshetünk. Jelenleg a magyarországi várrendszer, az adatbázisban található város- és színház-történeti vonatkozású elemek topográfiai vetületét láthatjuk az adatbázisban a Kárpát-medence domborzati és vízrajzi térképére vetítve. Az adatbázis tervezői és kivitelezői további topográfiai elemek megjelenítését is tervezik.

ELEKTRONIKUS INFORMÁCIÓSZOLGÁLTATÁS (EISZ)

A digitális tartalomfejlesztést ki kell, hogy egészítse az a fajta információszolgáltatás, ami összesítve, online elérhető, és a diák számára könnyen átlátható formában teszi lehetővé a tanulást kiegészítő adatok és ismeretek megszerzését. Ezek tükrében olyan oktatási portálokat kell kialakítani, ahol átadható, mérhető statisztikák, lexikonok, szótárak folyóiratok egészítik ki a tanulók digitális eszköztárát. A közoktatás területén ezt a szerepet részben a sulinet.hu portál, a felsőoktatásban pedig az Elektronikus Információszolgáltatás (EISZ) tölti be.

Az EISZ programot az Oktatási Minisztérium (OM) 2001-ben indította el. Célja a teljes magyar és határon túli magyar felsőoktatás és kutatói közösség számára hozzáférhetővé tenni a digitálisan elérhető tartalmak széles körét, bekapcsolva a hazai oktatást és tudományos életet a nemzetközi tudományos, illetve szakirodalmi vérkeringésbe. Az EISZ fontos része a felsőoktatási fejlesztési programnak és hazánk euro-atlanti integrációjának, mivel a hallgatók, oktatók, kutatók naprakész információval való ellátásával jelentősen megnöveli a magyar felsőoktatási intézmények versenyképességét, és elősegíti az információhoz való hozzáférés demokráciájának kiterjesztését. Az OM az elektronikus tartalmakat központilag,

nemzeti licenc alapján az eddigieknél szélesebb körnek, fajlagosan kedvezőbb áron vásárolja meg. Négy év alatt kb.: 1,8 mrd Ft-ot fordított az Oktatási Minisztérium az EISZ programra. A nemzetközi tudományos és kutatói adatbázisok, valamint hazai tartalom 69 kijelölt felsőoktatási és MTA intézményben hozzáférhető az összes felsőoktatási felhasználó (hallgatók, oktatók, dolgozók, kutatók) számára. Az EISZ program keretében az IKB (IHM) és az NIIF, valamint az OM támogatásával, pályázati alapon, EISZ kabinetek, azaz számítógépes laborok létesültek egyetemi könyvtárakban: 1 mrd Ft eszköztámogatás értékben. Licencvásárlásra eddig közel 880 millió Ft jutott. Az EISZ Nemzeti Program keretén belül elérhető adatbázisok használata 2002-2004 között közel négyszeresére emelkedett, amelynek 60% hallgató. A digitális tartalomfejlesztéshez és információszolgáltatáshoz kapcsolódó projektek és programok egyaránt a „konstruktivista pedagógia” előrelépést szolgálják a „frontális pedagógiával” szemben, ami egy megfelelő eszköz arra, hogy a magyar diákok megközelítsék, azt a tanulási színvonalat, amivel nemzetközi viszonylatban is versenyképesé válhatnak, a tanulmányi versenyek, és a későbbi álláskeresés terén.

Oktatási adminisztrációs rendszerek

A magyar gazdaság harmadik legnagyobb elosztási alrendszere az oktatás a maga 1 300 Mrd Ft értékű kifizetésével. Ez az összeg több mint 3200 önkormányzaton, 6000 intézményen keresztül szolgálja évente 2 millió diák és pedagógus tanulását, munkáját.

Annak érdekében, hogy az oktatási intézmények ne csak befelé működő, egymástól elszigetelt, heterogén oktatási térségek legyenek, önmaguknak is információszolgáltatóvá kell válniuk a digitális technológia eszközeinek felhasználásával. Az oktatási intézmények ugyanis nagyon szoros kapcsolatban kell, hogy álljanak az őket körülvevő társadalommal, munkaerő piaccal. A társadalom és a gazdaság igényei kell, hogy meghatározzák az oktatás tartalmi, minőségi és mennyiségi jellemzőit. Az oktatás és azon belül az egyes intézmények már nem elszigetelt, autoriter egységek, hanem a szülőkkel, diákokkal, pedagógusokkal, civil szervezetekkel, vállalkozásokkal, kutató intézetekkel szoros és érzékeny együttműködésben élő organikus szervezetek.

A jövőben az iskoláknak naprakész információkat kell szolgáltatniuk a szülők, a diákok, az iskolai vezetés, a fenntartók, a Minisztérium, és a külső érdeklődők számára, valamint a felsoroltaktól érkező jelzéseket fel kell dolgoznia. Mindez csakis akkor valósítható meg, ha az információk és statisztikák összegyűjtve, központilag menedzselten módon állnak rendelkezésre, és bármikor lekérdezhetőek a megfelelő felhasználók számára. Ezt a digitális infrastruktúrát az OM gondozásában álló, és 2005 végén bevezetett egységes, központosított intézménytörzs és oktatási kártyacsatlád, valamint az iskolai adminisztrációs és ügyviteli rendszerek fogják megteremteni.

A rendszer problémái:

- ❖ Heterogén,
- ❖ Utólagosan ellenőrzött,
- ❖ Inkonzisztens,
- ❖ Nincs összehasonlítási lehetőség, nincs összetett elemzési lehetőség,
- ❖ Többszörös adatkitöltés, többszörös feldolgozási költség.

Egységes, központosított intézménytörzs és személyi nyilvántartás kialakítása

A központosított adatbázisrendszer kialakításának célja, hogy lehetővé tegye az oktatási intézmények és az oktatásban résztvevő személyek (tanulók, hallgatók, tanárok, oktatók) alapadatainak egységes, központi helyen történő tárolását és biztonságos kezelését.

A megvalósítandó rendszer a következő fő szolgáltatások köré épül:

- ❖ Az oktatási személynyilvántartás (tanulói, pedagógusi és hallgatói nyilvántartás) létrehozása: a közoktatási és felsőoktatási törvényben előírt adatok decentralizált (intézményi szintű) feltöltésének, módosításának és törlésének támogatása, a törvényben előírt személyi adatok eljuttatása az oktatási intézményekből a központi nyilvántartásba.
- ❖ Adatfelvételezés, regisztráció amely magába foglalja az oktatási személynyilvántartás aktualizálásához és az oktatási igazolványok vizuális megszemélyesítéséhez szükséges adatok rögzí-

▶ Oktatási adminisztrációs rendszerek

tését, módosítását (személyi adatok, fénykép, intézményi adatok) valamint az egyedi pedagógusi, tanulói és hallgatói azonosítószám kiadását.

❖ Adatszolgáltatás: az adott oktatási intézmény által felvitt adatokra teljeskörű lekérdezési lehetőség biztosítása az intézmény számára az oktatási személynyilvántartásból, lekérdezési lehetőség biztosítása a központi oktatási személynyilvántartásból az arra feljogosítottak számára, statisztikai kimutatások készítése az intézményi és központi nyilvántartásokból.

❖ Vezetői információs rendszer kialakítása.

Az Egységes Oktatási Azonosító:

A központosított adatbázisrendszer alapját az Egységes Oktatási Azonosító adja, amely egy olyan azonosító szám, amelyet mindenki megkap, amikor belép az oktatási rendszerbe, és amelyet tanulmányai végéig megőriz. A személyes adatok begyűjtését a Ktv. felhatalmazása alapján az Educatio Kht végezte az oktatási intézmények segítségével 2005. tavaszán – csaknem 100%-ban elektronikusan. Az azonosítószám kibocsátásáról szóló értesítőt minden közoktatásban tanuló megkapta, a felsőoktatásban tanulók az új Ftv. hatályba lépését követően kapják meg. Az értesítő jelenleg egy papír alapú igazoló lap, de 2006. szeptemberétől az azonosító rá kerül a diákigazolványokon.

Ideiglenes Oktatási Azonosító Kártya

2006. január 31.-ig 1 581 122 db igazoló lap lett postázva 6 552 intézmény részére. A kártya előállításai és terjesztési költsége kártyánként kb. 10 Ft.

Miért van szükség az Egységes Oktatási Azonosítóra?

A közoktatásból évente egyszer, októberben érkezik adat, amelyet auditálva csak a következő májusban kap vissza az OM. A nyilvántartások metaadat struktúrái inkonzisztensek, azaz bár-

mely kereszt-lekérdezés emberi munkával, hosszú idő alatt készül. Minden adatot elképesztő méretű redundanciával rögzítenek a rendszerekben, amely rengeteg értékes munkaidőt költ le, és hibára ad lehetőséget. A rendszer belső összefüggései rejtve maradnak a tervezés elől. Mikroszintű elemzésre nincsen lehetőség.

Miben segít az Egységes Oktatási Azonosító?

Az Egységes Oktatási Azonosító alkalmas egyértelmű azonosításra, megszünteti a fölösleges redundanciát, csökkenti a költségeket és a folyamatok időigényét, átláthatóvá teszi a jogosultságok igénybevitelét és a kötelezettségek teljesítését, segíti az ágazati tervezést. Lehetővé teszi a papírmentes, távoli azonosítást, ügyintézés, igazolja a jogosultságokat. Az egységes ágazati azonosító rendszer bevezetése másfél évtizede napirenden van, de 2005. szeptemberétől végre megkezdődött az ágazati azonosítás megvalósítása.

Az Egységes Oktatási Azonosító rendszer és a Diákigazolvány viszonya

Az oktatási azonosító a központi nyilvántartásban való azonosításra szolgál, ezen adatbázis egyedi azonosítója, a diákigazolvány pedig a kedvezmények igénybevitelére való jogosultságot igazoló „B” típusú biztonsági okmány. Későbbiekben a diákigazolványra rákerül ez az azonosító szám, csak azok kapnak oktatási azonosító igazoló lapot, akik nem igényelnek diákigazolványt.

Az elektronikus személyazonosításra alkalmas intelligens kártya alapú oktatási kártyacsalád bevezetése

A chip alapú oktatási kártyacsalád bevezetésének elsődleges célja az, hogy az oktatásban szereplő magánszemélyek (tanulók, tanárok, hallgatók, oktatók) és intézmények (iskolák, ön-

SZÖVEGES ÉRTÉKELÉS – SZÁMÍTÓGÉPPLEL

Számítógépes szoftvert készített az oktatási tárca az elsős diákok szöveges értékelésének elősegítésére. A programot minden általános iskola közvetlenül megkapta.

Annak érdekében, hogy ne kelljen a tanulókról készített év végi minősítést többször (osztálynaplóba, törzslapra, bizonyítvány pótlapra) kézzel leírni, számítógépes program készült. A szoftver alkalmas - a szöveg egyszeri beírása, végleges elfogadása után - a bizonyítvány pótlap és a törzslap megírására. A szoftver részletes minősítési ajánlások megfogalmazásával a technikai segítségen túl tartalmi támogatást is ad az értékelés elkészítéséhez. Az előzetesen megadott értékelő leírások, mondatok tetszőlegesen módosíthatók, átírhatók, kiegészíthetők. A szoftver alkalmas arra is, hogy az iskolán belül a tanítók egymásnak is segíthessenek az értékelés elkészítésénél. A szoftver képes az iskolai értékelési megoldások elektronikus úton történő tárolására, s lehetővé teszi a hosszú távon történő felhasználást.

A szoftver használata nem kötelező. Alkalmazásáról az egyes pedagógusok, illetve a nevelőtestületek dönthetnek. A szoftvert kizárólag az Oktatási Minisztérium által jóváhagyott bizonyítvány- és törzslap-nyomtatványok alkalmazása esetén lehet használni.

kormányzati szervek, oktatási központok, minisztériumok stb.) biztonságosan és egyértelműen azonosíthatóak legyenek, így szerepük szerint férhessenek hozzá a rendszer szolgáltatásaihoz, legyenek akár felhasználók, akár üzemeltetők.

Az oktatási igazolványok az előző pontban tárgyalt egységes, központosított intézménytörzs és személyi nyilvántartás adatainak felhasználására épülnek.

Iskolai adminisztrációs és ügyviteli rendszerek akreditációja

Az oktatás modernizációjának megindult reformjában kiemelt

az adminisztratív információk többségének keletkezési pontján megteremteni a szabványos, elektronikus adminisztráció lehetőségét. A cél kettős: a mindennapi intézményi adminisztráció megkönnyítése, illetve a fenntartók és az ágazati irányítás számára az átláthatóság és hatékonyság előmozdítása.

A 2005-ben bevezetésre került Informatikai Normatíva célzott felhasználású normatív támogatásával először áll központi anyagi forrás az iskolák részére, hogy elektronikus adminisztrációs rendszert szerezzenek be. A konstrukció lényegi eleme, hogy a döntést, a választást az iskolákra (a fenntartókra) bízta, ugyanakkor minőségi minimumot teremt egy központi akreditációs eljárással. Így az iskolák a piacról saját maguk vásárolhatnak az igényeikhez leginkább alkalmazkodó rendszert, és hatalmukban van azt lecserélni, további módosításokat kényi. A központi akreditációs eljárás pedig megteremti az adatbiztonság és a központi adminisztrációs rendszerek, valamint az iskolai rendszer közötti átjárhatóságot, és biztosítja az Egységes Oktatási Azonosító felhasználását.

A 3/2005. (III.1.) OM rendelet alapján, és az ott meghatározott eljárási rend szerint a Fenntartók, a rendeletben meghatározott 1600 Ft/tanuló/év normatíva hányad terhére iskolai adminisztrációs és ügyviteli szoftverek felhasználására szerezhetnek engedélyt.

Vezetői információs rendszerek a felsőoktatásban

A projekt célja: intézményi és központi információigényeken alapuló, közvetlenül a felsőoktatási intézmények tanulmányi és gazdálkodási adatbázisaiból származó adatokra épülő, stratégiai döntéseket segítő adattár koncepciójának kialakítása. A mostani projekt koncepciója alapján a jövőben létrejövő adattár átfogó információs bázisa lehet a különböző időtávú intézményi és központi stratégiai döntéseknek. A projekt jelentősége az intézmények számára az alábbiakban összegezhető:

▶ Oktatási adminisztrációs rendszerek

❖ Az adattár segítségével az oktatási tárca gyorsan hozzájuthat a felsőoktatási intézmények ellenőrzött adataihoz, és a korábban jobban megalapozhatja döntéseit.

❖ Az adattár révén lehetőség nyílik hatékonysági és erőforrás-ellátottsági benchmarkok készítésére; az intézmények összemérhetik magukat a felsőoktatási terület egészével.

❖ Az adattár segíti az átfogó, nemzeti szintű feladatok és az intézményi döntéshozatal támogatását, valamint az oktatás minőségét bemutató folyamatos információ-szolgáltatást.

❖ Létrejön a feltétele a korábbinál sokrétűbb, differenciáltabb információ halmaz elérésének és hasznosításának.

❖ Megvalósítható lesz az összegyűjtött információk egyszerű újrafelhasználása az intézmények számára is, pl. pályázatok készítésekor.

❖ Lehetővé válik az intézményi igazgatási erőforrások hatékonyabb felhasználása, az automatizáció lehetőségeit maximálisan kihasználva jelentősen csökkenthető az adatszolgáltatással kapcsolatos munkaterhelés, egyszerűbb és könnyebb lesz az Oktatási Minisztériumba irányuló intézményi adatszolgáltatás.

A fenti célok elérése érdekében szükséges, hogy az adattár kialakítása az Oktatási Minisztériumban használt nyilvántartások, valamint vezetői és felhasználói döntésekhez szükséges igények figyelembevételével valósuljon meg.

Az EUROPASS

Az Oktatási Minisztérium megkezdte az Europass rendszer kifejlesztését a hazai oktatási – képzési rendszerben. A hazai oktatási adminisztrációs modulok már az Europass kompatibilitás jegyében készülnek. Az Europasst – a képesítéseket és kompetenciákat átláthatóvá tevő új egységes európai keretrendszert – az EU luxemburgi elnöksége vezette be közösen az Európai Bizottság Oktatási és Kulturális Főigazgatóságával. Az Europass egy dinamikus és interaktív új eszköz, amely az emberek tudá-

sának, tapasztalatainak és képességeinek jobb bemutatásával megkönnyíti a munkavállalást és mobilitást Európa egészében.

Az Europass keretrendszer öt olyan, már meglévő európai átláthatósági dokumentumot foglal magában, amelyek számos közös vonással rendelkeznek. Mindegyikük ugyanazt a célt kívánja elősegíteni: azt, hogy az emberek be tudják mutatni végzettségüket és szakértelmüket. A gerincet az Europass CV jelenti, amely a már népszerű, európai önéletrajz-formátum némileg módosított változata. A négy további dokumentum ezt a CV-t támasztja alá, a konkrét szakértelem és a tanulmányi tapasztalatok részletezésével. Az Europassba történt beépítésükkel ezek a lényeges eszközök közismertebbek, könnyebben hozzáférhetőek, és végső soron hatékonyabbak lesznek. Az Europasst szándékosan nyitott keretrendszerként alakították ki, hogy a későbbiekben majd újabb dokumentumokkal lehessen bővíteni.

Két Europass dokumentumot bármely uniós állampolgár közvetlenül is kitölthet:

1. Europass CV (*A kompetenciákat kiemelő, minden nyelven közös szerkezettel*).

2. Europass Nyelvi Útlevelel (*Egy már meglévő keretrendszerre hivatkozó egységes forma a nyelvismeretek bemutatására*).

A többi Europass-eszközt az illetékes szervezetek bocsátják ki, azoknak az állampolgároknak, akik meghatározott tanulási tapasztalatokat szereztek:

3. Europass Mobilitás (*A külföldön töltött tanulási időszakok nyilvántartására – mind a szakképzés, mind a felsőoktatás területén*).

4. Europass Diplomamelléklet (*Ezt a mellékletet a felsőoktatásban szerzett diplomával együtt bocsátják ki, bemutatva a hallgató tanulmányi pályafutását*).

5. Europass Szakbizonyítvány-melléklet *(A szakoktatási és a szakképzési bizonyítvánnyal együtt bocsátják ki, a kompetenciák pontosabb bemutatását szolgálja).*

Diploma Supplement

A 80-as évek végén Európában elindult és napjainkra egyre tömegesebbé váló, tanulási és munkavállalási célú mobilitás, amely az állampolgárok képzési szintek és képzési típusok, országok és régiók, valamint gazdasági ágazatok közötti mozgását jelenti. A tanulási és munkavállalási célú mobilitáshoz természetesen sokféle politikai, gazdasági, szakmai, jogi feltétel szükséges, amelyeket – a mobilitásban érdekelt Európai Unió – intézkedések sorozatával igyekszik megteremteni. A szakmai feltételek között kiemelt jelentőségű a képesítések, a fokozatok, a tanulmányi teljesítményt igazoló tanúsítványok kölcsönös elismerése, valamint a munkavállalók szakképesítésének átláthatósága, szakmai alkalmasságának biztonságos megítélése. Ehhez nélkülözhetetlen eszköz az Europass dokumentumcsalád ötödik tagja, az oklevélmelléklet, a Diploma Supplement.

Az oklevélmelléklet kiadásának törvényi háttérét az új felsőoktatási törvény szabályozza, mely kimondja, hogy az oklevélmellékletet magyar és angol nyelven is ki kell adni valamennyi hallgatónak és a dokumentum mindkét esetben ingyenes. A nemzeti és etnikai kisebbségi képzések esetében azonban az oklevélmelléklet kisebbségi nyelven történő kiállítása a hallgató kérésére történik. A szabályozás igazodik a bolognai többciklusú képzésre történő áttéréshez és az oklevélmelléklet kiadását a BSc és az MSc képzés esetében is kötelezővé teszi.

Az oklevélmelléklet jelentősége:

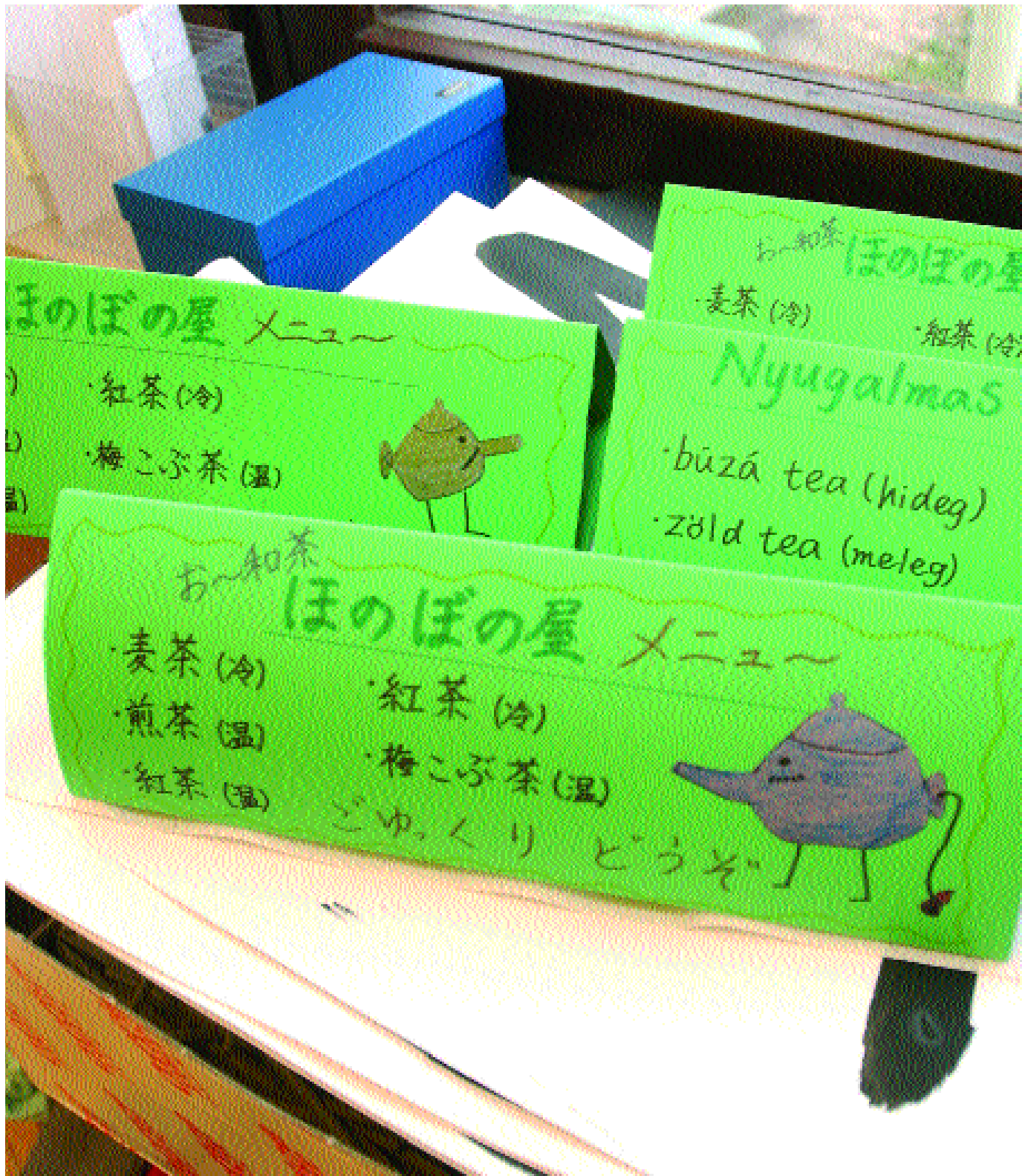
❖ A magyar és angol nyelvű oklevélmelléklet széleskörű elterjedése, amelyhez nagy segítséget nyújthat a Nemzeti Europass

Központ - megkönnyítheti a felsőoktatásban végzetek hazai és külföldi munkavállalását és posztgraduális tanulmányait.

- ❖ A végzettségek és a szakképesítések részletes leírásával egyszerűsítheti az oklevelek külföldi elismerését.
- ❖ Segítséget nyújthat ahhoz, hogy a magyar felsőoktatás rendszere itthon és külföldön egyaránt átláthatóbbá váljon, s ezzel növekedjen a felsőoktatásunk iránti érdeklődés és bizalom.
- ❖ A felsőfokú végzettségek és szakképzettségek tartalmának részletes leírásával javíthatja a magyar felsőoktatás és a munkaerőpiac közötti – sokat bírált – kapcsolatokat.
- ❖ Megkönnyítheti a korábbi duális és a kialakuló új, bolognai többciklusú képzés közötti átjárhatóságot.

Európai Képesítési Keretrendszer – EQF

Az Európai Bizottság javaslata felvázolja egy lehetséges Európai Képesítési Keretrendszer (EQF) szerkezetét, főbb tulajdonságait. Az Európai Képesítési Keretrendszer kidolgozása és alkalmazása a tagállamokban önkéntes alapon valósul meg, mely nem jár jogi elkötelezettséggel. Minden önkéntesen résztvevő tagállamnak ki kell dolgoznia a saját nemzeti képesítési és képzési rendszereit és az Európai Képesítési Keretrendszer közötti megfeleltetést. Az Európai Képesítési Keret (EQF) egy olyan meta-keret, mely növelné az Európa országaiban megszerzhető végzettségek és képesítések közötti átláthatóságot, és támogatná a kölcsönös bizalmat, növelné a mobilitást, és hozzájárulna a nem-formális és informális tanulási keretek között megszerzett képességek beszámításának rendszeréhez is. Az Oktatási Minisztérium különös hangsúlyt kíván fektetni a munkaerő mobilitását támogató képesítési keretrendszerekre, így az EQF-re is. Az Egységes Oktatási Azonosítóra épülő adminisztrációs rendszerek kidolgozásánál az OM szakemberei tekintetbe veszik az EQF-fel való kapcsolódás lehetőségeit is, sőt az EQF hazai megvalósítására külön programot hoztak létre.

TARTALOM

Nyelvoktatás

Az utóbbi években a magyar diákok nagyon sok időt, energiát fordítottak nyelvtanulásra, a használható nyelvtudásuk mégis gyenge maradt. Az iskolai nyelvoktatás alacsony hatásfoka a társadalom szociális feszültségeit is növelte, hiszen néhány kivételtől eltekintve csak azok a felvételizők szerezhettek többletpontokat a sikeres nyelvvizsga segítségével, akik különórán, magántanárnál vagy külföldön foglalkozhattak nyelvtanulással. Mostanra megállt és megfordult ez a romló tendencia, ma elérhető lehetőség, létező realitás a tizenévesek számára, hogy ingyen, a közoktatás részeként olyan tanulmányokat folytathassanak, amelyek eredményeként legalább egy nyelvből sikeres nyelvvizsgát tehetnek.

Kronológia

Örökölt hátrányok,

újratermelt kudarcok

Nyelvi előkészítő évfolyam

Hátrányos helyzetű tanulók

nyelvoktatása

Chatangoljunk

Pályázatok és támogatások

DVD/vidéo kisiskolások nyelv-
tanításához

Világ – Nyelv Program

Alap-osan

Uniós trendek

Új nyelvi érettségi

Kínai iskola

Nyelvoktatás és számítógép

Összefoglaló táblázat

Kronológia

2000

■ **2000. január 1.**
Megszűnt az egyetlen és egységes állami vizsga rendszer. Helyét több, szintén államilag akkreditált nyelvizsgarendszer vette át.

2002

■ Az Eurobarometer nemzetközi felmérés szerint a magyarok nyelvtudása a legalacsonyabb az Európai Unióhoz csatlakozó országok közül. A 15 éven felüli magyar lakoságnak mindössze csak 25 százaléka beszél – változó szinten – az öt leggyakoribb nyugati nyelv valamelyikét.

■ Ebben az évben pályázhatnak először magyarországi oktatási intézmények az Európai Nyelvi Díj elnyerésére. Ezt az Európai Bizottság által 1989-ben alapított díjat azok az intézmények nyerhetik el, amelyek példaértékű munkát végeznek az idegen nyelvek tanítása terén, illetve amelyek innovatív programokat dolgoznak ki.

■ **2002. szeptember 25.**
Francia iskola nyílt meg Budapesten, a Máriaremetei úton. Az ötvenkétfélmillió frankba került, minden korszerű berendezéssel felszerelt oktatási intézményt

Christian Poncelet, a Francia Köztársaság szenátusának elnöke és Szili Katalin, a magyar Országgyűlés elnöke avatta fel.

■ **2002. április 13.**
A vonatkozó kormányrendelet lehetővé teszi, hogy az idegen nyelvi érettségit ki lehessen váltani legalább középfokú és „C” típusú, államilag elismert nyelvizsga-bizonyítvánnyal.

■ **2002. november**
Magyar Bálint oktatási miniszter ismerteti a tárca Világ – Nyelv program című új nyelvoktatási projektjét. „A látszateredményekkel való büszkélkedés helyett érdemben segítsük a lemaradókat, a tehetségeseket, az érdeklődőket, hogy valóban lépést tegyünk az esélyegyenlőség irányába” – mondta a miniszter. Ezután fölemelik az óraszámokat, felnőttkori nyelvtanulást segítő adókedvezményt léptetnek életbe, összesen

kilenc program huszonegy projektjével kívánják elérni, hogy a nyelvtudás szintje érdemben emelkedjék.

2003

■ 10 alprogrammal az OM meghirdette a Világ – Nyelv pályázatot. A pályáztatást a Tempus Közalapítvány végzi az OM idegen nyelvi csoportjának szakmai irányításával.

Több mint 1000 pályázat érkezett a kiírásra, a nyertesek száma mintegy 500.

■ A kormány évi hatvanezer forint adókedvezménnyel segíti a felnőttek akkreditált nyelvtanfolyamra járását.

■ **2003. május** A Marketing Centrum felmérést végzett a nyolcadikosok körében. Kiderült, hogy egy átlagos nyolcadikos diák ötödik éve tanul idegen nyelvet, heti öt órában, de egy harmaduk egy pohár vizet sem tud kérni az általa tanult nyelven. Ezért a szülők egyharmada átlagosan évente 40 ezer forintot költ magánnyelvórákra.

■ **2003. június 23.** Módosított közoktatási törvény szerint a 9. évfolya-

mon minden középiskolának lehetősége van nyelvi előkészítő évfolyamot indítani, ahol a kötelező tanórai foglalkozások 40 %-ában, összesen hetente legkevesebb 11 órában nyelvi képzés folyik, lehetőség szerint két idegen nyelvet oktatva, az egyiket magasabb óraszámban; továbbá az iskolának biztosítania kell a nyelvi előkészítőt követő négy tanév során a rendszeres és intenzív nyelvi oktatást. Az ilyen nyelvi előkészítő évfolyamon részt vevő diákok öt év alatt végzik el a középiskolát, tehát a 13. évben teszik le az érettségit. Ez a projekt a 2004/2005-ös tanévben vette kezdetét.

■ **2003. november 29.** Az angol vagy német nyelvet tanulók nyílt napon tájékozódhattak az államilag elismert nyelvizsgarendszerek követelményeiről. Hazánkban 15 különböző nyelvizsgarendszer működik.

2004

■ **2003-2004**
A tanév során Európa-szerte csaknem 136 ezer diák és több, mint 18 ezer tanár vett részt az Erasmus-programban. Magyarországról 2058 fiatal utazhatott külföldre a program segítségével.

■ **2004. február**
11 alprogrammal megjelent a Világ – Nyelv program új pályázati csomagja. Új pályázatként került be az „Alap-osan” alprogram, mely az általános iskolai nyelvtanítás fejlesztését célozza meg és a „Nyelv + számítógép” alprogram, amely a számítógép és a nyelvtanítás kapcsolatát igyekszik elősegíteni. 375 pályázat érkezett, a nyertesek száma 182.

■ Több, mint 9100 tanuló nyújtott csaknem 90 millió forint értékű igénylést nyelvizsgadíjának visszatérítésére. A kormány döntése szerint az Oktatási Minisztérium az államilag elismert egy-, illetve kétnyelvű, legalább középfokú, „C” típusú nyelvizsga árát téríti vissza.

■ A Világ – Nyelv vetélkedő első kérdéseinek megoldását több, mint 220 középiskola több, mint 700 osztályából mintegy 22 ezer diák küldte

Kronológia

2004

be. A vetélkedő elsősorban nem a nyelvtudást méri, hanem lehetőséget teremt arra, hogy a versenyzők játékos módon mérhessék össze tudásukat. Az első forduló kérdései között szerepelt például, hogy miként lehet idegen nyelven szerelmet vallani.

■ 2004. március

Az Oktatási Minisztérium nagysikerű konferenciát szervez a számítógépes nyelvoktatás lehetőségeiről.

■ 2004. május 15.

Az Oktatási Minisztérium konferenciát rendez az általános iskolai nyelvoktatás lehetőségeiről. A konferencia nyelve angol, német és francia.

■ 2004. május 26.

Az Európai Bizottság új internetes portált nyitott azzal a céllal, hogy kiszolgálja a csatlakozó országok érdeklődő fiataljainak igényét, hozzáférési lehetőséget teremtsen több mint tízezer

weblaphoz az EU húsz nyelvén. A portált európai fiatalok fejlesztették ki európai fiatalok számára, és az utazási információktól a munkavállalásig és a nyelvtanulási lehetőségek bemutatásig tartalmaz tájékoztatókat.

■ 2004. június

Brüsszelbe utaztak az OM Világ – Nyelv Programjának keretében meghirdetett vetélkedő győztesei, a pesthidegkúti Walfdorf Általános Iskola és Gimnázium diákjai.

■ 2004. szeptember

Minden gimnázium és szakközépiskola indíthat nyelvi előkészítő évfolyamon egy-egy olyan osztályt, amelyben a tanulók egy teljes éven át kiemelt óraszámban, a kötelező tanórák legalább 40 %-ában idegen nyelvet, a maradék időkeret 25 %-ában pedig informatikát tanulhatnak. Ezeken az évfolyamokon heti egy órában lehetőség van

az anyanyelvi beszédkultúra tantárgy oktatására is.

A 2004/2005-ös tanév után tanítási évenként további egy-egy osztályban válik lehetővé a nyelvi előkészítő képzés indítása. 2004 szeptemberétől több, mint négyszáz iskolában indult nyelvi előkészítő tagozat. 40 százaléuk szakközépiskola. Összesen mintegy 12 ezer diák tanul 11 féle nyelvet ezekben az osztályokban. Az iskolák 76 500 forintos kiegészítő normatívát vehettek igénybe a nyelvi előkészítő osztályokba járó tanulók után.

■ 2004. szeptember

Kínai-magyar kéttannyelvű iskola kezd meg működését Rákospalotán. Az iskolában magyar, itt élő kínai és a Kínai Népköztársaságból érkező pedagógusok oktatnak. A diákok a kínai és a magyar mellett harmadik nyelvként az angolt tanulják.

■ 2004. október 9.

„A nyelvi előkészítő évfolyam

oktatáspolitikai aspektusai” címmel az OM a sulinoVA KHT-vel közösen konferenciát rendezett a budapesti Szent István Gimnáziumban.

■ 2004. ősz

Oktatási Minisztérium, a British Council és az angol BBC Prime televíziós csatorna közös vetélkedőt szervezett középiskolás diákok számára a diákok, szóbeli nyelvtudásának ösztönzésére Teamtalk –Chatangoljunk néven, melynek fődíja egy kétételes angol nyelvtanfolyam volt Angliában.

2005

■ 8 alprogrammal jelent meg a Világ – Nyelv új pályázati csomagja. Az egyik alprogramon belül új pályázattípusként jelenik meg az Iskolai hálózatok létrehozása, mely a szakképző intézmények közötti regionális együttműködés kialakítását szolgálja. 2005 őszén megjelent a „Helyes gyakorlat bemutatása a nyelvi előkészítő évfolyamokon” c. pályázat, illetve a Mesterfokon pályázattípuson belül a Külföldi tanárjelöltek/ tanárok fogadása magyar középfokú szakképző intézményekben.

■ Ebben az évben váltja ki utoljára az államilag elismert nyelvizsga az idegen nyelvi érettségit. 2006-tól az állami nyelvizsga már nem számítható be azt érettségi eredménybe, viszont a jól sikerült emelt nyelvi szintű érettségi vizsga 60 %-tól középfokú, 40-59 % között pedig alapfokú nyelvizsgának számít.

2005-től a középiskolások már az új, kétszintű vizsgarendszerben teszik le az érettségi vizsgát, vagyis a közoktatásban ettől kezdve ingyenesen megszerezhető lesz egy középfokú nyelvtudást megbízhatóan igazoló bizonyítvány. (A nem végzős tanulók előre hozott érettségi vizsgát tehetnek, így már alacsonyabb évfolyamon is ingyenesen hozzá juthatnak a nyelvtudást igazoló dokumentumhoz.)

■ Először lehetett kétszintű érettségi vizsgát tenni. Angolból 21 500, németből 13 ezer diák jelentkezett emelt szintű vizsgára.

■ A Világ – Nyelv Program pályázati csomagja bekerült Európában a legjobb, nyelvtanulást ösztönző programok közé. A LINGO-programban dolgozó szakértők húsz európai ország hatszáz szervezetével vették föl a kapcsolatot. Az ötven legjobbnak minősített program között a Világ –

Nyelv pályázati csomag alprogramjai közül a Forrás, a Satöbbi és az Egy életen át szerepelnek. Ezen alprogramok segítségével a 2003-2004-es tanévben több, mint 1200 felnőtt pályázó szerzett nyelvizsgát. 2005 őszétől ingyenesen hozzáférhető az Oxford Reference Online enciklopédia gyűjtemény a nyelvi előkészítőt indított iskolák számára.

■ 2005. ősz

Ismét útjára indult a Chatangoljunk vetélkedő, nagy sikerrel, melynek fődíja ismét két hetes angol nyelvtanfolyam volt Angliában.

■ 2005. december

Tízéves az Európai Unió SOCRATES-programja. Az EU oktatási együttműködési programja eddig a kontinens 31 országában több tízezer iskolát, sok százezer pedagógust és több, mint egymillió fiatalot mozgató meg. Magyarország 1997-ben csatlakozott a programhoz, évről évre többen vesznek

részt benne. 2004-ben több, mint 1400 pályázat érkezett a programot kezelő Tempus Közalapítványhoz. A 6 millió eurós keret háromezred kedvezményezett támogatását tette lehetővé.

2006

■ A kétszintű vizsga első évének tapasztalatainak megfelelően 2006-tól csak azért az emeltszintű érettségiért adható többletpont, amelyből az ún. szerzett pontokat számítják. A legfeljebb két nyelvizsga alapján megszerezhető maximum 20 többletpont túlzott előnyt biztosított a két nyelvizsgálóval rendelkezők számára, ezért a nyelvi többletpontok maximumát 2006-ban és 2007-ben 15 pontra, 2008-ban pedig 10 pontra szállítják le. A nyelvizsgáért kapható többletpontok száma nem változik, középfokú „C” típusú vizsgáért 7, felsőfokú „C” típusú nyelvizsgáért 10 pont jár.

Nyelvoktatás

Örökölt és újratermelt hátrányban

Évtizedeken át a magyar iskolaügy egyik legtöbbet bírált, kritizált területe a nyelvoktatás volt. Ez a helyzet csak az utóbbi években változott meg.

A színvonalas nyelvtanítás a háború előtt csak egy privilegizált réteg számára volt hozzáférhető, a maihoz képest rendkívül alacsony létszámú korosztályok tanulhattak a gimnáziumban nyelveket. Az oktatott nyelvek megoszlása is tükrözte az akkori rendszer múltba rögzültségét és politikai orientációit: az angolt viszonylag kevés helyen tanították, noha már akkor is egyértelműen az angol volt a legfontosabb világnyelv, az élő nyelvek közül általában németet, franciát, latint és olaszt tanulhattak a gimnazisták. Annak ellenére, hogy némelyik társadalmi csoportban ma is erős nosztalgia élnek a háború előtti nyelvoktatás iránt, az a kor semmiféle érdemben használható tanulást nem nyújt a számunkra.

A háború után az orosz nyelv került az első helyre, nyilvánvaló okokból. Lehetett volna ennek jelentős haszna is – nemcsak az orosz kultúrával kerülhetek volna a fiatalok a nyelvtanulás segítségével kapcsolatba, hanem a környező szláv népek világának megismerésében is sokat segíthetett volna az orosz, ezek a járulékos hasznok azonban elmaradtak, s helyette motivátlanság és nyelvtanulási kudarc volt regisztrálható. Hiába történtek jelentős erőfeszítések és kísérletek – kéttannyelvű iskolák, az angolnak mint második idegen nyelvnek a bevezetése –, a rendszerváltáskor azzal az elkésztő ténnyel kellett szembesülnünk, hogy a magyar lakosság használható nyelvtudása siralmasan alacsony, korcsoportonként és társadalmi réte-

genként aránytalanul oszlik meg. Sajnos, a rendszerváltás utáni kormányok nem fordítottak kellő figyelmet arra, hogy az újraegységesülő Európában a magyar fiatalok versenyképességének, sőt: az egész magyar gazdaság versenyképességének egyik döntő feltétele a nyelvtudás. Hagytuk magunkat megtéveszteni néhány valóban kiváló iskola valóban kiváló eredményétől, látszatsikerekkel büszkélkedtünk, nem mértük fel, hogy az iskolai nyelvoktatás milyen kevésbé eredményes. Mind a tanárok, mind a diákok irreálisan nagy energiát fordítottak a nyelv-

A VILÁG - NYELV PROGRAM

Nyelvtudás nélkül sem tanulni, sem munkát vállalni, sem vállalkozni nem tudunk az Unióban.

Az Oktatási Minisztérium ezért dolgozta ki a Világ - Nyelv programot, az idegennyelvtudás fejlesztésének nemzeti stratégiáját.

A stratégia főbb pontjai:

- ❖ Nyelvi előkészítő évfolyam bevezetése
- ❖ Az első idegen nyelv intenzív tanulása
- ❖ Sikeres nyelvvizsga díjának visszafizetése
- ❖ A felnőttek nyelvtanulását elősegítő adókedvezmény
- ❖ Új nyelvi érettségi bevezetése 2005-ben
- ❖ Pályázati programok kidolgozása

VÉLEMÉNY

2001-es adat szerint Magyarországon a 15 év felettieknek csak 25 százaléka beszéli az öt nagy nyugati nyelv valamelyikét – az EU országokban ez az arány átlagosan 53 százalék. A csatlakozó országok közül hazánk az utolsó helyen áll a nyelvtudást tekintve. Az Oktatási Minisztérium által elindított Világ–Nyelv Program célja éppen az, hogy a fiatalok nyelvtudási szintje öt-hat év alatt jelentős mértékben emelkedjen. Mivel minderre a közoktatásban teremt lehetőséget, a hátrányos helyzetűek számára a használható nyelvtudás megszerzésére tulajdonképpen a magyar oktatás történetében először nyílik reális esély.

Medgyes Péter professzor, az OM volt helyettes államtitkára

tanulásra, ennek ellenére irreálisan gyenge eredmény született. A szembenézés elmaradása, a következtetések levonása és a szükséges intézkedések elodázása azt eredményezte, hogy a nyelvoktatás a hazai iskolarendszer egyik legintenzívebb szelekciós motorjává vált.

Ritka kivételtől eltekintve csak azok a diákok, elsősorban gimnazisták büszkélkedhettek a nyelvvizsga sikeres letételével, akik különórákon, illetve külföldön, célnyelvi területen foglalkozhattak nyelvtanulással. Joggal panaszkodtak arra a szülők, hogy miközben igen magas adókkal támogatják az államháztartás működését, s benne a közoktatását, a hasznos ismereteket nekik külön meg kell vásárolniuk, mert az életben használható ismeretekhez – például az alkalmazható nyelvtudáshoz – a közoktatásban nem lehet hozzájutni. Mivel a továbbtanulás szempontjából jelentős súllyal esett latba a nyelvismeret, ez a vagyoni cenzus kettévágta a társadalmat, a többséget a csak a közoktatásban megszerezhető nyelvismeret alacsony szintje esélytelen helyzetbe hozta.

A 2002-ben munkába álló liberális oktatási kormányzat számára az egy évvel korábban, 2001-ben végrehajtott népszámlálás adatai nyújthattak kiindulópontot. Ezek szerint a magyar lakosság 19,2 százaléka állította magáról, hogy képes valamilyen szinten idegen nyelven megszólalni, magát valahogy megérteni, illetve másokat megérteni. A csatlakozás előtti Európai Unió országokban ez az arány átlagosan 53 százalék volt (a csatlakozók között pedig nyelvtudást tekintve az utolsó helyen állunk a felmérések szerint).

Egy nem indoeurópai nyelvet beszélő népcsoport számára sokkal nehezebbnek tűnhet egy vagy több indoeurópai nyelvet elsajátítani, mint azoknak a népcsoportoknak, akik eleve ebbe a nyelvcsaládba tartoznak, de ebből a feltevésből semmiféle önfelmentő következtetés nem vonható le, hisz példaként áll elttünk a finnek híresen jó nyelvtudása, akikkel ugyanazon nyelvcsoporthoz tartozunk. A piac nem értékeli mentségeinket és magyarázatainkat, csak azt regisztrálja, hogy Magyarországon gazdasági, munkes-, és kulturális kapcsolatokat súlyos nyelvi problémák terhelik. Mindebből tehát csak az következik, hogy a finnekhez hasonlóan nekünk is az európai átlagnál sikeresebb nyelvoktatási rendszert kell kifejlesztenünk.

Sajnos, e tekintetben még a rendszerváltás után több mint egy évtizeddel sem volt igazán mivel büszkélkednünk. Kétségtelenül a nyelvoktatás volt és maradt az iskolai oktatás egyik leginkább piacérzékeny része, ezért itt jelentek meg leghamarabb a korszerű pedagógiai eljárások, a kiscsoportos foglalkozások, a projekt-módszer alkalmazása, a különböző technikai eszközök, nyelvi laborok használata, s e tekintetben a nyelvtanítás a közoktatás korszerűsödési folyamatának egyik fő mozgatórugója volt, de mindennek ellenére az eredmények nem adtak okot elégedettségre.

NYELVTANULÁS ISKOLÁN KÍVÜL

Önök hány ezer forintot fordítanak ebben a tanévban tanuló gyerekére?	Költenek rá	Átlag (ezer Ft)
Taneszközök (füzetek, tollak, ceruzák)	99	13
Tankönyvek	95	23
Kötelező iskolai felszerelések, ruhák	92	19
Osztálykirándulások, iskolai rendezvények	91	15
Sportfelszerelések, sporteszközök	42	18
Sporttanfolyamok, egyesületi díjak	39	17
Külön iskolán kívüli nyelvórák	28	40
Egyéb különórák	26	21

A kétnyelvű vizsgarendszer, a fordítás- és nyelvtancentrikus oktatás, a még mindig nagyon széles körben alkalmazott frontális módszerek és a külföldi kapcsolatoknak, csereutaknak még mindig viszonylag ritka volta következtében azoknak a tanulóknak, akik csak a közoktatásban szereztek nyelvtudást, a kommunikációs képessége nem érte el a mindennapi életben valóban használható szintet.

VÉLEMÉNY

Magyarországon sajnos soha nem volt egységes nyelvpolitika. Ennek következménye, hogy a magyar lakosságnak csak kis százaléka beszél idegen nyelveket, noha a csatlakozás kapujában erre nagy szükség lenne. Meggyőződésem, hogy az idegen nyelveket az iskolában, 18 éves korig kell elsajátítani, minden egyéb csak szükségmegoldás.

Medgyes Péter, az OM volt helyettes államtitkára

NAGYOBB NYELVTANULÁSI KEDV

A nyelvi előkészítő képzés bevezetésének egyik deklarált célja az, hogy pozitív attitűdöket alakítson ki az idegen nyelvek tanulása iránt. A NYEK mint képzési forma, illetve a NYEK-évfolyamokon dolgozó nyelvtanár kollégák tevékenysége „kiállta a próbát”.

A tanulók nyelv tanulási attitűdjeit ugyanazzal a 2004 őszén alkalmazott négy különböző ellentétes jelentésű jelzőpár („kellemes–kellemetlen”, „érdekes–unalmas”, „felesleges–hasznos”, „jó–rossz”) segítségével mérve, az ötfokú skálán az átlagos pontszám 3,70 pontról 3,98 pontra kúszott fel, ami közel 10 százalékos, statisztikai szempontból is szignifikáns emelkedés.

A gyakorlatilag „jónak” számító osztályzat természetesen azt is jelenti, hogy további fejlődésre van szükség ezen a téren. Amint látni fogjuk, erre az oktatott nyelvek számának, illetve az osztályteremben alkalmazott feladattípusoknak diákok igényeihez történő közelítésével lenne mód. Utóbbi feltevésünket igazolni látszik, hogy a „nehéz–könnyű” jelzőpár értékelésénél a tanulók általános iskolai tapasztalataikkal összevetve szignifikánsan nehezebbnek találták a NYEK-évfolyamon folyó nyelv tanulást. Szerencsére, ahogy azt a diákok javuló attitűdje jelzi, a felmerülő nehézségek nem szegték kedvét a felmérés résztvevőinek, hanem teljesíthető kihívásként értékelték.

(Részlet a nyelvi előkészítő évfolyamos tanulók körében végzett felmérésből)

Nyelvi előkészítő évfolyamok

Az Oktatási Minisztérium által életbe léptetett nyelv tanulást segítő csomag kétségkívül leglátványosabb eleme az ún. *nyelvi előkészítő osztályok* bevezetése volt. Ezeket az osztályokat mint lehetőséget kínálta fel az OM a magyar iskolarendszernek, mégpedig oly módon, hogy megteremtette hozzá a pénzügyi háttérrel is. Ezzel – nem mellékesen – *tanári álláshelyeket mentett meg* egy olyan periódusban, amikor a csökkenő gyermeklétszám miatt emelkedtek az iskola fenntartás fajlagos költségei.

A *nyelvi előkészítő képzés* (NYEK) lehetővé tette, hogy a nyolcadik osztályt elvégző diákok, mielőtt középiskolai tanulmányaikat megkezdik, egy éven át olyan felkészítő képzésben részesüljenek, amelyben az órák 40 százalékában nyelv tanulással, 25 százalékában informatikai ismeretek megszerzésével foglalkoznak, miközben anyanyelvi kommunikációs képességeiket is fejlesztik. Ez a *magyar iskolatörténetben példátlanul jelentős lépés*, amely egy évvel megemeli az államilag finanszírozott, tehát ingyenes közoktatás időtartamát.

A köznyelvben csak nulladik osztálynak nevezett évfolyamok bevezetése többrendbeli, járulékos haszonnal járt. A tanulók érettebben kerülnek olyan tananyagrészekkel kapcsolatba, amelyek belső lényegivé sajátításához élettapasztalatokra és fejlettebb elemzőkészségre, belátásra van szükség (ilyenek például Ady Endre szerelmes vagy istenes versei). A nyelvoktatás során használt korszerű oktatási eljárások – kiscsoportos foglalkozás, projekt-módszer, felfedeztető tanítás – átsugároznak az oktatás egyéb területeire is, és végül: maguk a gyerekek is megtapasztalják, hogy a megszerzett nyelvi és informatikai ismeretek segítségével másfajta tanulási, információszerezési utak is nyitva állnak előttük.

A „nulladik osztályok” indításának lehetőségével az iskolák kezdetben óvatosan bántak, később azonban, amikor a nyelvi előkészítő csoportok haszna egyértelmű lett, az osztályok – és a képzésben részt vevő diákok – száma radikálisan emelkedni kezdett, a 2004-2005-ös tanévben mintegy 12 000 diák tanulhatott ebben a formációban, a 2005/2006-os tanévben már mintegy 15 000.

Az *első bevérvizsgálatok* azt bizonyítják, hogy a nemcsak a

tanulók nyelvtudása növekedett, hanem – s ez talán még fontosabb – *erősödött a motivációjuk* is. A nyelvtanulásban az alkalmazott módszerek és az örökölt nyelvtelhetség mellett a motiváció a harmadik legfontosabb tényező, s amennyiben ezen a téren sikerül előrelépni, márpedig úgy néz ki, most nagyot sikerült előrelépni, reális esélyünk van nyelvtudásbeli hátrányunk ledolgozására.

A nyelvi előkészítő osztályok támogatására ajánlások, segédletek, tanmenetjavaslatok készültek, melyek elérhetőek a www.vilagnyelv.hu honlapon, illetve akkreditált tanárképzési kurzusok indultak. Az OM nemcsak továbbképzéseket, hanem konferenciákat is szervezett a munkában részt vevő pedagógusok számára.

A középiskolai nyelvi alapozó képzés jelentőségét tovább növeli, hogy ezen az évfolyamon *megállt a szegregáció elmélyülő folyamata*. Általában elmondható, hogy a magyar iskolarendszer nem csökkenti a gyerekek szociokulturális háttérének különbözőségeiből fakadó esélyegyenlőtlenséget, hanem tovább súlyosbítja azt. Abban a pillanatban, amikor a gyerekek hat-

évesen belépnek a közoktatás rendszerébe, családi viszonyaik, lakóhelyük földrajzi fekvése és más okok miatt életesélyeik jelentősen eltérnek. Azt várhatnánk, hogy amikor tizennyolc évesen kilépnek a közoktatási rendszerből, ezek a különbségek mérsékeltebbek lesznek; ehelyett a valóság az, hogy

majdnem kétszeresére növekednek. Ez a negatív folyamat sok okra visszavezethető, az okok egy része oktatásügyön kívüli, de bizonyítható, hogy maga az oktatásügy – elavult szerkezete, hibás tantárgystruktúrája, a gyermek személyiségéhez nem illeszkedő pedagógiai gyakorlata miatt – *a sok helyen tapasztalható kiváló pedagógusi munka* ellenére maga is oka ennek a szegregációnak, az esélykülönbségek elmélyítésének.

A liberális vezetésű Oktatásai Minisztérium négyéves tevékenységének egyik fókuszában éppen ennek a negatív tendenciának a leküzdése állt. Ezen a téren az egyik legjelentősebb eredményt a nyelvoktatás és az informatikai oktatás reformja, jelentős részben az előkészítő évfolyamok megszervezése révén sikerült elérni.

**Erősödött
a motiváció,
emelkedett
a nyelvtanulás
szintje**

Hátrányos helyzetű tanulók és a nyelvoktatás

A **hátrányos helyzetű tanulók** idegen nyelvi felzárkóztatásának lehetőségeivel foglalkozott a Világ–Nyelv program eredményeit ismertető konferencia, amelyen mintegy kilencven általános és középiskolai tanár vett részt. Az Oktatási Minisztérium Világ–Nyelv programja a nyelvtudás fejlesztését támogatja a nyelvoktatás minden szintjén. Alprogramjai közül az Előre fuss a hátrányos helyzetű diákok sajátos igényeinek megfelelő nyelvoktatási programok létrehozását és kísérleti oktatási projektek megvalósítását támogatja. 2005-ben a szociálisan hátrányos helyzetű, valamint a sajátos nevelési igényű tanulók felzárkóztatására csaknem tízmillió forint támogatást kaptak az intézmények a pályázati forma keretében. A Világ–Nyelv programot kezelő Tempus Közalapítvány 2005. december 1-jei rendezvényén korábban nyertes pályázók mutatták be azokat a könyveket, játékokat, feladatokat, amelyeket a projekt keretében hoztak létre, illetve a megvalósítás során használtak. A konferencia résztvevői egyetértettek abban, hogy szükséges a témában zajló továbbképzések számának növelése. Az integrált oktatás mielőbbi megvalósításához ugyanis elengedhetetlen, hogy a tanárok tisztában legyenek a hátrányos helyzetű gyerekek problémáinak hátterével, vagyis a tanulási zavarok kialakulásának okai-
val. A rendezvényen szó volt az integrált oktatás megoldási lehetőségeiről, illetve eszközeiről is, hiszen a hátrányos helyzetű diákok külön figyelmet igényelnek a tanórákon, felzárkóztatásukat minél előbb érdemes elkezdni. Ebben segít a Világ–Nyelv program Előre fuss alprogramja. **A Tempus Közalapítvány/Világ–Nyelv Programiroda** a nyertes pályázók közreműködésével készítette a konferenciára egy összeállítást az Előre fuss alprogramban megvalósított projektekről, amelyből mások is ötleteket meríthetnek a további pályázatok megvalósításához. A Megvalósított projektek példatára elérhető a Közalapítvány honlapján: www.tka.hu

VÉLEMÉNY

A Dózsa György Általános Iskola testnevelés tagozatos intézményként korábban számos sikert ért el, ma is elismert ez a tevékenysége. Az iskola másik „specialitása” a körzetben élő nehéz szociális háttérű családok gyermekeinek nevelése. A logopédiai tagozat szervezése elindította a pedagógiai attitűd és szemlélet a változását... A nyelvtanári aktivitás és a logopédusok törekvése szerencsésen találkozott. A gyermekek megélték a nyelvtanulás örömét, a sikeresség ízét, a különbözőség természetes voltát. A szülők azt az élményt hangsúlyozták, hogy nem kell szorongva belépniük az iskolába.

Pap Józsefné logopédus, a 2004-ben
Európai Nyelvi Díjat nyert iskola igazgatója

VÉLEMÉNY

Kiemelt figyelmet fordítunk az idegen nyelvek, valamint az információs és kommunikációs technológia tanítására. Megfelelő taneszközökre és új rendszerű tanárképzésre van szükség. Emellett tudatosan kell törekedni arra, hogy a diákok valóban minőségi tudás birtokába jussanak. Mindenképpen erősíteni kell az európai dimenziót az oktatásban.

Vass Vilmos tantervemélet-szakértő

Pályázatok, támogatások, eredmények

A hagyományos magyar nyelvoktatás gyenge eredményességének egyik oka abban állt, hogy túl sokat marokolt, több nyelvet akart egyszerre megtanultatni a diákokkal. Az OM által 2002-ben életbe léptetett változások egyike a nyelvtanítás szerkezetének átalakítása volt: az első idegen nyelv megszerzésére koncentrált az erőket, s a második idegen nyelv oktatására csak akkor nyitott utat, amikor az első már viszonylag alaposan megismerték a diákok. Az ajánláshoz fűzött remény, hogy ahelyett, hogy két nyelven nem tudnak beszélni a gyerekek, legalább egy nyelven tudjanak értelmesen kommunikálni.

Az általános iskolai nyelvoktatás fejlesztése érdekében 2004. májusában az Oktatási Minisztérium konferenciát szervezett. Ajánlás készült az általános iskola első három osztályában folyó idegennyelv-oktatás eredményesebbé tételére, ez az OM honlapjáról letölthető. Elkészült a *Jó gyakorlat* a kisiskolások idegennyelv-tanításában című 60 perces *óráreszlet-gyűjtemény* videón és DVD-n, melynek célja, hogy bemutassa a 6–10 éves korosztály számára megfelelő és motiváló nyelvtanítási eljárásokat, módszereket.

A nyelvoktatási reform rendkívül fontos részét alkotják a *vetélkedők*. 22 000 diák vett részt a nagy sikerű *Világ – Nyelv vetélkedőben* a 2003/2004-es tanévben, a fődíj egy brüsszeli osztálykirándulás volt. 2004 őszén az Oktatási Minisztérium, a British Council és az angol BBC Prime televíziós csatorna közös vetélkedőt szervezett középiskolás diákok számára a diákok szóbeli nyelvtudásának ösztönzésére *Teamtalk – Chatangoljunk* néven, melynek fődíja egy kétételes angol nyelvtanfolyam volt Angliában. 2005 őszén ismét útjára indult a *Chatangoljunk vetélkedő*, nagy sikerrel, melynek fődíja ismét kétételes angol nyelvtanfolyam volt Angliában.

A *Világ – Nyelv program* egyik legfontosabb eleme, hogy pályázatokat hirdet a nyelvoktatás segítésére. Először a 2003-as évben 10 *alprogrammal* hirdették meg a pályázati csomagot. A pályázatokat a *Tempus Közalapítvány* végzi az OM idegen nyelvi csoportjának szakmai irányításával. 2004-ben 11 *alprogrammal* jelent meg a pályázati csomag. Új pályázatként került be az „Alap-osan” alprogram, mely az általános iskolai nyelvoktatás

fejlesztését célozza meg, és a „Nyelv + számítógép” alprogram, amely a számítógép és a nyelvoktatás kapcsolatát igyekszik elősegíteni. 2005-ben 8 *alprogrammal* jelent meg a pályázati csomag. Az egyik alprogramon belül új pályázattípusként jelenik meg az *Iskolai hálózatok létrehozása*, mely a szakképző intézmények közötti regionális együttműködés kialakítását szolgálja. 2005 őszén megjelent a „Helyes gyakorlat bemutatása a nyelvi előkészítő évfolyamokon” című pályázat, illetve a *Mesterfokon pályázattípuson belül a Külföldi tanárjelöltek/tanárok fogadása magyar középfokú szakképző intézményekben*.

A Világ – Nyelv pályázati lehetőségek nemzetközi elismerésének tekinthető, hogy az Európai Bizottság által támogatott Lingo-projekt az ötven legjobbnak minősített európai program között a Világ-Nyelv pályázati csomagjai közül a *Forrás*, a *Satöbbi* és az *Egy életen át* című programokat is szerepelteti.

Az esélyegyenlőségi helyzet javítása, a motiváció erősítése és a nyelvtanulás megkönnyítése érdekében az új idegen nyelvi érettségi bevezetéséig az OM visszatért a *nyelvvizsgadíjat* azoknak, akik sikeresen jutottak át egy államilag elismert nyelvvizsgán. Tekintettel arra, hogy megszűnt a Rigó utcai

nyelvvizsgaközpont monopóliuma, számos más nyelvvizsgázató központ kezdte meg működését Magyarországon. Ezek általában egynyelvű vizsgák, kommunikációs képességet mérnek, s külföldön ismertek és elfogadottak. Az újfajta vizsgáztatás megjelenése lehetővé teszi, hogy újfajta nyelvoktatási gyakorlat alakuljon ki: olyan, amelyik nem a fordítási képességek kialakítására koncentrál, hanem arra, hogy valódi élethelyzetben érdemi kommunikáció lebonyolítására

legyen képes a tanuló. A beérkezett pályázatok alapján eddig 9145 tanulónak mintegy kilencven millió forint értékben térítette meg a vizsgadíjat a magyar állam. Nem tartozik a közoktatás nyelvi tevékenységéhez, de a magyar lakosság nyelvismerteti elmaradottságának felszámolását segíti, hogy 2003. január 1-jétől az oktatási kormányzat kezdeményezésére *adókedvezményben* részesülnek azok a felnőttek, akik államilag elismert, akkreditált nyelvtanfolyamon vesznek részt. A magánszemélyek a képzési díj 30 százalékával, maximum 60 000 forinttal csökkenthetik adójukat.

**Visszatért a
nyelvvizsgadíj,
adókedvezmény,
ingyen DVD**

Mindig is külföldön szerettem volna tanítani a francia nyelvet. Miközben nyelvórákat tartunk külföldön, mi magunk is felfedezzük az adott ország kultúráját. A magyar tanulók néha egy kicsit túl fegyelmezettek is, nem a magatartás, hanem az interaktivitás, az órákon való részvétel, a spontaneitás tekintetében.

Lodweijk Allaert Győrben tanító francia vendégtanár

Világ–Nyelv

A 2001-ben végzett népszámlálás önbevalláson alapuló adatai szerint ma Magyarországon a teljes lakosság 19,2 százaléka képes valamilyen idegen nyelven magát megérteni, illetve másokat megérteni. Az Oktatási Minisztérium feladatául tűzte ki, hogy megtervezze, előkészítse és a szakterületek segítségével megvalósítsa általában az idegennyelv-tanulást, valamint az ehhez kapcsolódó új lehetőségek megismertetését és népszerűsítését. Ennek alapján az Oktatási Minisztérium 2003-ban átfogó idegennyelv-oktatási és -fejlesztési programot indított (Világ – Nyelv program), melynek elemei hatékonyan járulhatnak hozzá ahhoz, hogy Magyarországon az idegen nyelvek tanítása és tanulása egységes és eredményes rendszeré váljék. A Világ – Nyelv program elemei érintik a közoktatás, a felsőoktatás, a szakképzés és a felnőttképzés területeit is.

1. Világ – Nyelv pályázati programcsomag:

– A 2003-as évben 10 alprogrammal hirdettük meg a pályázatot. A pályázatát a Tempus Közalapítvány végzi az OM idegen nyelvi csoportjának szakmai irányításával. Tájékoztatásuk szerint több mint 1000 pályázat érkezett a kiíráásra, a nyertesek száma mintegy 500.

– 2004-ben 11 alprogrammal jelent meg a pályázati csomag. Új pályázatként került be az „Alap-osan” alprogram, mely az általános iskolai nyelvoktatás fejlesztését célozza meg és a „Nyelv+számítógép” alprogram, amely a számítógép és a nyelvoktatás kapcsolatát igyekszik elősegíteni. 375 pályázat érkezett, a nyertesek száma 182,

– 2005-ben 8 alprogrammal jelent meg a pályázati csomag. Egy része OM-forrásból, egy másik része pedig OSZT-forrásból. Az egyik alprogramon belül új pályázattípusként jelenik meg az *Iskolai hálózatok létrehozása*, mely a szakképző intézmények közötti regionális együttműködés kialakítását szolgálja. 2005 őszén megjelent a „Helyes gyakorlat bemutatása a nyelvi előkészítő évfolyamokon” című pályázat, illetve a Mesterfokon pályázattípuson belül a *Külföldi tanárjelöltek/tanárok fogadása magyar középfokú szakképző intézményekben*. A 2006. évi pályázati csomag 2006 márciusában került kiírásra.

– A Világ – Nyelv pályázati lehetőségek nemzetközi elismerésének tekinthető, hogy az Európai Bizottság által támogatott Lingo-projekt keretében – amely a nyelvoktatás területén meglévő hasznos, bevált gyakorlatok összegyűjtését célozza meg – a magyar szakértő több hazai példa mellett a Világ – Nyelv pályázati csomag egyes pályázattípusainak példáját is felvételre ajánlotta a projekt eredményeként megjelenő Lingo kiadványba, illetve adatbázisba.

2. Nyelvi előkészítő évfolyam:

– 2004 szeptemberétől indult nyelvi előkészítő évfolyam, ahol az órák 40 százalékban idegen nyelv oktatása folyik.

– A nyelvi előkészítő osztályok támogatására ajánlások, segédletek, tanmenetjavaslatok készültek, melyek elérhetőek a www.vilag-nyelv.hu honlapon, illetve az OM akkreditált tanárképzési kurzusokat és konferenciákat szervez.

– Elérhető emellett a honlapon a Jelentés a nyelvi előkészítő évfolyamos tanulók körében a 2004/2005. tanév őszi és tavaszi félévében elvégzett felmérésről angol és német nyelvből, mely mind a bemeneti, mind a kimeneti szintet vizsgálta.

	Iskolák száma	Csoportok száma	Tanulók száma
2004/2005. tanév	407	749	11 834
2005/2006. tanév	431	818	14 764
Változás	+5,9%	+9,2%	+24,8%

2005. ÉVBEN				
	Csoportok száma	Arány (%)	Tanulók száma	Arány (%)
Egy nyelvet magas óraszámú tanuló	745	93,7	13 312	92,9
Egy nyelvet magas, másikat kisebb óraszámú tanuló	50	6,3	1016	7,1

3. Általános iskolai nyelvoktatás:

– 2004 májusában az OM konferenciát szervezett az általános iskolai idegennyelv-oktatásról, melyen mintegy 200 tanár vett részt,

2005-ben nyelvek szerinti megoszlás	Gimnáziumi csoport	Szakközépiskolai csoport	Összes csoport	Gimnáziumi csoport	Szakközépiskolai csoport	Összes csoport
Angol	268	212	480	5316	4276	9592
Német	156	134	290	2385	1981	4366
Francia	6	3	9	113	43	156
Olasz	7	1	8	95	12	107
Horvát	2	0	2	16	11	27
Spanyol	1	1	2	16	11	27
Román	1	0	1	17	0	17
Orosz	0	1	1	0	15	15
Japán	0	1	1	0	13	13
Portugál	1	0	1	8	0	8
Összesen:	442	353	795	7977	6351	14 328

Alaposan

A Világ – Nyelv program 2004-es pályázati programcsoportjának részeként a 2004/2005-ös tanév elején került sor az általános iskolai nyelvtanítás fejlesztését célzó Alap-osan pályázati program nyerteseinek felkészítő továbbképzésére. A továbbképzés második részét 2005. február 5-én, harmadik, záró, projektértékelő részét 2005. június 18-án tartottuk meg.

A továbbképzésen

a projektben 27 tanár vett részt. Az oktatási projekt megvalósítása 10 alsó és 15 felső tagozatos tanulócsoporthoz történt a szeptemberi terveknek megfelelően. A tanév végi továbbképzés célja az volt, hogy a nyelvtanárok megosszák tapasztalataikat egymással, értékeljék egész éves munkájukat és megvitassák a projekt további sikeres folytatását. További célok között szerepelt a szakmai visszajelzés biztosítása az idegen nyelvi programok megvalósításáról, a projekt értékelése, visszajelzés a szakmai fejlődésről, valamint a további lehetőségek felvázolása. A résztvevők visszajelzése arról, miben segített nekik az Alap-osan oktatási projekt:

A projekt segített abban, hogy...

a) szakmai fejlődés

„.... szakmailag megújuljak, új ötleteket és módszereket sajátítsak el.”

„.... érdekesebbé tegyem az óráimat és több pozitív élményt nyújtsak a gyerekeknek.”

„.... fiatalon, szinte friss diplomával ne álljak meg a szakmai fejlődés útján.”

„.... céltudatosan tervezzem meg az adott anyaghoz kapcsolódó órákat és azok egymásra épülését.”

„.... módszertanilag gazdagodjak a kollégákkal való tapasztalatcsere során.”

„.... a használt tankönyv hiányosságait minél változatosabban tudjam kiegészíteni az adott csoport érdeklődésének megfelelően.”

„.... szakmai megerősítést kapjak eddigi – mások által furcsának tartott – gyakorlatomról.”

b) a nyelvtanulás feltételei

„.... több órában tanítsam az idegen nyelvet.”

„.... iskolánk könyvtárában olyan könyvekkel és olyan mennyiségben bővüljön, amelyre a pályázati forrás nélkül nem lett volna lehetőségünk.”

„.... számítógépet is használhassunk a nyelvórán.”

„.... elérjem, végre legyen internet a gyerekek számítógépén is.”

c) iskolán belüli lehetőségek

„.... továbbfejlesztve az új tanévben más csoportokkal is kipróbálhassuk az anyagokat.”

„.... ennyi tapasztalat és szakmai fejlődés után bátran belevághassunk a két tannyelvű oktatásba.”

„.... jobban összehangoljuk munkaközösségünk tagjainak munkáját az év során.”

„.... kivívjam az iskolavezetés elismerését.”

d) tanulók motiválása

„.... jól érezzük magunkat a nyelvórán.”

„.... sikeresen motiváljam a tanulókat.”

„.... kezeljem a hátrányos helyzetű gyerekek problémáit és őket is motiváljam a nyelvtanulásra.”

„.... mindenkinek sikerélménye legyen valamilyen téren.”

„.... a gyerekeket ösztönözsem a bátrabb szóbeli megnyilvánulásra idegen nyelven.”

„.... a gyerekek érdeklődési körét, a korosztály igényeit, tanulási sajátosságait jobban megismerjem.”

„.... közelebb kerüljek a gyerekekhez.”

– Ajánlás készült az általános iskola első három osztályában folyó idegennyelv-oktatás eredményesebbé tételére, mely letölthető a honlapról.

– Elkészült a „Jó gyakorlat” a kisiskolások idegennyelv-tanításában című 60 perces *órarészlet-gyűjtemény* videón és DVD-n, melynek célja, hogy bemutassa a 6–10 éves korosztály számára megfelelő és motiváló nyelvtanítási eljárásokat, módszereket.

– Ennek kapcsán általános iskolai konferenciát tervezünk 2006 őszén.

4. Vetélkedők szervezése:

– 22 000 diák vett részt a nagy sikerű Világ – Nyelv vetélkedőben a 2003/2004-es tanévben, a fődíj egy brüsszeli osztálykirándulás volt.

– 2004 őszén az Oktatási Minisztérium, a British Council és az angol BBC Prime televíziós csatorna közös vetélkedőt szer-

vezett középiskolás diákok számára a diákok szóbeli nyelvtudásának ösztönzésére *Teamtalk – Chatangoljunk* néven, melynek fődíja egy kéthetes angol nyelvtanfolyam volt Angliában,

– 2005 őszén ismét útjára indult a *Chatangoljunk* vetélkedő, nagy sikerrel, melynek fődíja ismét kéthetes angol nyelvtanfolyam volt Angliában.

5. Számítógépes nyelvoktatás támogatása:

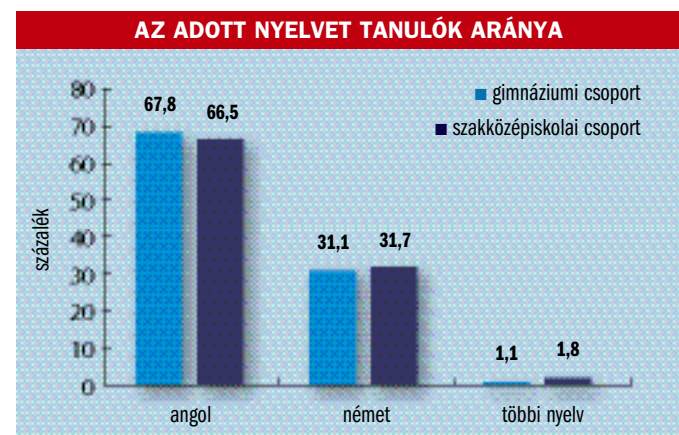
– 2004 márciusában konferenciát szerveztünk a számítógépes nyelvoktatás segítésére,

– 2004 szeptemberétől kezdve *amerikai lektor* segíti a munkát a számítógépes nyelvoktatás terén, aki az OM és az Amerikai Nagykövetség közös szervezésében előadásokkal, szakmai szemináriumokkal ad ötleteket a számítógép felhasználásához a nyelvoktatásban.

– A 2. pontban említett tanmenetjavaslaton túlmenően a British Council és az Oktatási Minisztérium kölcsönös együttműködésével elérhető az *Oxford Reference Online* a NYEK-et indított iskoláknak, ami ingyenes internetes hozzáférést biztosít a több, mint 100 kötetből álló gyűjteményhez.

– Elindult egy IKT és nyelv nevű honlap, melynek célja, hogy koncentráltan információt szolgáltasson, illetve tippet adjon nyelvtanárok számára a számítógéppel segített nyelvoktatáshoz.

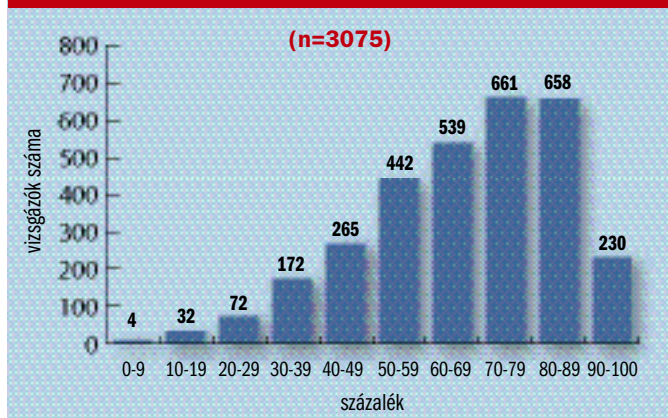
– 2005 decemberében nagy sikerű workshopokat szerveztünk a számítógépes nyelvoktatás témakörében.

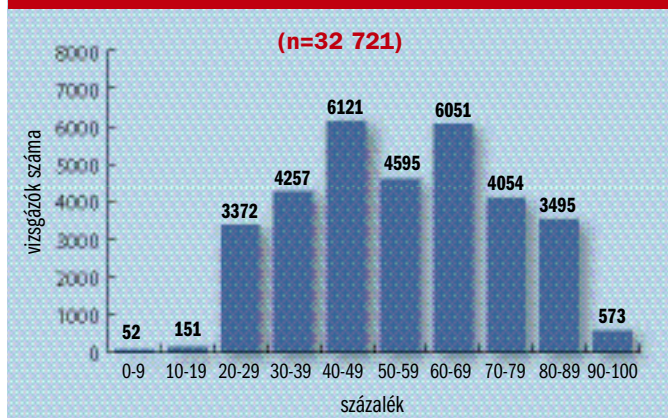
A magyar gyerekekkel időnként kifejezetten nehéz volt párbeszédet, rögtönzött jeleneteket előadni, kialakítani. Amikor egy szöveggel kapcsolatban reagálniuk kellett, általában félénknek mutatkoztak, legalábbis nem beszéltek maguktól, kérdezgetni kellett őket. Ahhoz, hogy felengedjenek, időre volt szükség.

Julie Lacoste Budapesten tanító francia vendégtanár

ANGOL EMELT SZINTŰ TELJESÍTMÉNYEK ELOSZLÁSA

ANGOL KÖZÉPSZINTŰ TELJESÍTMÉNYEK ELOSZLÁSA

UNIÓS TRENDEK

Sem az Európai Uniónak, sem az OECD-nek nincs egységes oktatási, képzési rendszere, az oktatás tartalmával, szervezeti felépítésével kapcsolatos kérdések a tagállamok kizárólagos hatáskörébe tartoznak. Ennek a deklarált elvnek a fenntartásával az utóbbi években mégis az tapasztalható, hogy egyes oktatási, képzési kérdésekben egységesebbé válik a kép.

Ennek az egységesülési folyamatnak a kezdetét sokan az Európai Tanács 2000 márciusában, Lisszabonban megrendezett üléséhez kötik, amikor is a Tanács elismerte, hogy „az Európai Uniónak szembe kell nézni a globalizáció és a tudás alapú gazdaság miatt fellépő kvantumtúlodással, és megállapodás született egy 2010-ben elérendő stratégiai célról, amely szerint az Európai Uniónak a világ legversenyképesebb és legdinamikusabb tudásalapú társadalmává kell válnia, amely fenntartható gazdasági növekedésre képes a több és jobb minőségű munkahely teremtése, illetve a nagyobb társadalmi kohézió által”. Ennek szellemében az Európai Unióban egyre erősödik a szakmapolitikai együttműködés az oktatás és képzés területén. 2002. február 14-én elfogadták az oktatási és képzési rendszerek jövőbeli célkitűzéseire kapcsolódó munka-programot.

Az Európai Unió tagországaiban már Európai Tanács lisszaboni ülését megelőzően is kirajzolódtak azonos irányba mutató törekvések, 2000 márciusa után ezek érthetően felerősödtek. Szinte valamennyi tagországban prioritást élvez az élethosszig tartó tanulás, az információs és kommunikációs technológia (IKT) fejlesztése és iskolai alkalmazása, a leszakadás megakadályozása, a munka világa és az oktatás egymáshoz közelítése, a kisgyermekkorai oktatás-nevelés átalakítása és a nyelvtanítás.

Új nyelvi érettségi

A nyelvoktatási reform egyik leglényegesebb eleme az új érettségi vizsga bevezetése. A kétszintű érettségi vizsga bemutatásával külön fejezetben foglalkoztunk, ezúttal általában csak annyit érdemes megemlíteni, hogy az új vizsga korszerűbb, jobban használható ismereteket és alkalmazható képességeket kíván mérni úgy, hogy felszabadítja a középiskolás diákokat az egyetemi felvételre készülés diktátuma alól, ezzel az eddiginél sokkal szélesebb teret nyit az iskolák személyiségfejlesztő, közösségépítő tevékenysége előtt is.

A nyelvi érettségi újdonsága, hogy megfordítja az eddigi hely-

zetet. Eddig az volt a gyakorlat, hogy aki középfokon sikeres „C” típusú nyelvvizsgát tett, az mentesült a nyelvi érettségi alól. Erre utoljára 2005-ben volt lehetőség. Ezután a helyzet éppen fordított: aki a meghatározott, megfelelő szinten sikeres érettségi vizsgát tesz egy nyelvből, az automatikusan megkapja a középfokú szintet igazoló állami nyelvvizsga-bizonyítványt is.

Ennek a változtatásnak az a lényege, és az a fő értéke, hogy széleskörűbb, hasznosabb ismereteket nyújt. A nyelvvizsgabizottságok ugyanis csak a nyelvtudást mérik, az érettségi vizsga azonban a középiskolában oktatott tananyagra épül, s ezért az adott ország kultúrájában való minimális jártasságot is igényli. Az érettségi nagyobb tudást és főként jobb tudást igazol, mint pusztán a nyelvvizsga-bizonyítvány. Ugyanakkor ez a döntés az esélyegyenlőség megvalósítására tett újabb lépés, hiszen ennek segítségével a közoktatásban ingyenesen megszerezhető egy, a nyelvtudást megbízhatóan igazoló bizonyítvány.

A nyelvoktatás eredményességi mutatóinak javítása természetesen a bemutatott intézkedéseken kívül további támogatást igényel. Rendkívül fontos, hogy például a Comenius-program keretében és más források bevonásával egyre több diák és pedagógus jut el külföldre, egyre többen tapasztalják meg a nyelvtudás hasznát, s ez a legfontosabb motivációs erő.

VÉLEMÉNY

Jónak tartom, ahogy a kétszintű nyelvi érettségi vizsgán felméri a különböző készségeket. A szóbeli is jobb, mint a régi, színvonalában közelíti a nyelvvizsgához. Az emelt szintű vizsgára – nehéz szóbelije miatt – viszont nem jelentkeznék sokan.

Horváthné Szűcs Márta angoltanár, Szeged

VÉLEMÉNY

Reálisan értékelve a helyzetet, ma Magyarországon az iskolától azt várhatjuk el, hogy a C típusú középfokú nyelvvizsgára készítsen fel. Azt az iskolák többségében nincsenek meg a feltételek, hogy a felsőfokú vizsgára is felkészíthessék a hallgatókat. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy ez a továbbhaladás iránya. Megindultunk ezen az úton, hiszen négyszáznegy helyen már nyelvi előkészítő osztályban foglalkoznak a tanulók intenzíven a nyelvtanulással, és 2005 szeptemberétől pedig több mint négyszáz ilyen osztály nyílt meg. Ezért szükségessé válik a középszintnél magasabb nyelvtudásszint elérésének gondos megtervezése.

Sipos János helyettes államtitkár

VÉLEMÉNY

Világtendencia az angol nyelv előretörése. Nem meglepő, hogy gimnáziumunkban is ezt a nyelvet választja a legtöbb diák. Az angol nyelv iskolai népszerűségében egyaránt szerepet játszik a családi indíttatás, az idegennyelv-tanulás fontosságának felismerése és az egyéni ambíció. Diákjaink többsége megszerzi a középfokú nyelvvizsgát a harmadik, negyedik évfolyamon. A kétszintű érettségi bevezetésével a tananyag súlya nagyobb lesz a nyelvvizsgáénál. Ez jobb megoldás.

Munkácsy László igazgató, Apáczai Csere János Gyakorló Gimnázium

ELSŐ IDEGEN NYELV AZ ANGOL

A diákok általános attitűdjeiben közel 10 százalékos javulást hozott a nyelvi előkészítő képzésben eltöltött idő, annak ellenére, hogy a diákok szerint a nyelvi előkészítő (NYEK) évfolyamon nehezebb feladat nyelvet tanulni, mint az általános iskolában.

Ha újra kezdhethék a NYEK-évfolyamot, akkor a diákok 44 százaléka inkább kettő, mint egy idegen nyelvet tanulna. A felmérésben részt vevő tanulók első idegen nyelvként szinte kivétel nélkül angolt vagy kisebb számban németet tanulnának.

Az angol nyelv folyamatos és dinamikus térhódítását jelzi, hogy nemcsak a kevésbé gyakran tanult nyelveket, hanem a német nyelvet is egyre inkább háttérbe szorítja. A két nyelvet tanulni vágyó diákok között ennek ellenére találtunk szép számmal olyanokat is, akik az angol mellett a franciát, az olaszt vagy a spanyolt is szívesen választanák.

A felmért diákok angol és német nyelvi teljesítményét dinamikus fejlődés jellemzi a célnyelvet mind kezdőként, mind haladóként tanulók esetében.

A teszteken elért eredmények széles skálán helyezkednek el, azok szóródása nagy, de ez nem meglepő, mivel a tanulók kezdő szintje, képességei, motivációja, az óraszámok és a nyelvtanulást meghatározó egyéb tényezők is lényeges eltéréseket mutattak.

A várakozásoknak megfelelően az angolt és németet haladóként tanulók teljesítményei meghaladják a kezdők teljesítményeit, és a gimnáziumi tanulók jobb eredményeket értek el a szakközépiskolásoknál. Az összesített teljesítmények rangsora mindkét nyelv esetében azonos: legjobbak a célnyelvet haladóként tanuló gimnáziumi tanulók eredményei, utánuk a haladó szakközepesek következnek, majd a kezdő gimnazistákat követik a kezdő szakközépiskolások átlagai.

Részlet a nyelvi előkészítő évfolyamos tanulók körében végzett felmérésből

■ Egy, a középiskolai diákok továbbtanulási szándékairól, nyelvtudásáról, pályaválasztási attitűdjeiről 2004-ben készült átfogó felmérés szerint különösen érdekes a „nyelvvizsgalázra” vonatkozó rész. Kiderült: alig akad olyan továbbtanulni kívánó középiskolás, aki nem tervezi, hogy nyelvvizsgát tesz a jövőben. Egy nyelvből 42 százalék, kettőből 40, háromból pedig 13 százalék kíván szerencsét próbálni a

nyelvvizsga-bizottság előtt. A legnépszerűbb nyelvek az angol és a német, de meglepően sokan említették a latint, a franciát és az olaszt is. A továbbtanulni szándékozó diákok 76 százaléka egyébként még nem rendelkezik nyelvvizsgával. Figyelemre méltó, hogy a pályaválasztás iránya mennyire befolyásolja a nyelvtudás szintjét: a nyelvvizsgával már rendelkező diákok zöme orvosi vagy bölcsész pályára készül.

VÉLEMÉNY

A nyolcvanas évek elején a két tannyelvű gimnáziumok talán arra is hivatottak voltak, hogy bizonyítsák a „jövőre” való nyitottság szándékának komoly voltát, de ma inkább azt bizonyítják, hogy velünk él a múlt. Hiába öntjük nagykanállal a gyerek fejébe az idegen nyelvet, ha nincs elegendő idő a rengeteg ismeret leülepedésére. Hihetetlen, de való igaz, hogy a nyolcvanas évek végén forgalomban lévő (és már akkor is több kiadást megért) tankönyveket adjuk a gyerekek kezébe. Szerintem nem odázható tovább az a pillanat, amikor újra át kell gondolnunk a célokat és az eszközöket.

Federmayer Katalin tanár, Kölcsey Gimnázium

Nyelvoktatás és számítógép

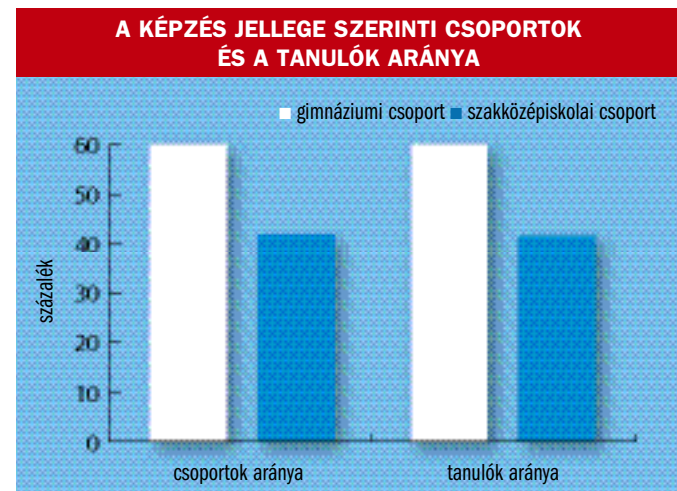
Ha van olyan tantárgyterület, ahol a tantárgyközi koncentrációt az élet gyakorlata kényszeríti ki, akkor az a nyelvoktatás és az informatika összekapcsolásának területe. Teljesen nyilvánvaló, hogy a digitális kultúra kincsestára azok számára hozzáférhető, akik értik a számítógép és az internet nyelvét – s ebben nemcsak arról van szó, hogy meg kell tanulnunk használni ezeket az eszközöket, hanem hogy ez a nyelv alapvetően az angol. Ugyanakkor nemcsak a digitális írásbeliség elsajátítását, az infokommunikációs technológiák megismerését segíti a nyelvtudás, hanem ez a folyamat fordítva is érvényesen működik: a számítógép és az internet a nyelvtanulásnak egyik fontos motivációs tényezője és eszköze.

A számítógépes nyelvoktatás támogatására 2004 márciusában az OM konferenciát szervezett, 2005 decemberében pedig két workshopot. 2004 szeptemberétől kezdve amerikai lektor segíti a munkát a számítógépes nyelvoktatás terén, aki az OM és az Amerikai Nagykövetség közös szervezésében előadásokkal, szakmai szemináriumokkal ad ötleteket a számítógép felhasználásához a nyelvoktatásban. A British Council és az Oktatási Minisztérium kölcsönös együttműködésével folyamatosan elérhető az Oxford Reference Online enciklopédia gyűjtemény: ez ingyenes internetes hozzáférést biztosít a több mint 100 kötetből álló gyűjteményhez.

Elindult egy IKT és nyelv nevű honlap, melynek célja, hogy koncentráltan információt szolgáltasson, illetve tippeket adjon nyelvtanárok számára a számítógéppel segített nyelvoktatáshoz.

További, kellőképpen szinte túl sem becsülhető jelentőségű a digitális kultúra iskolai és otthoni elterjedésének hatása. A hatások természetesen sokrétűek, de például a különböző országok tanulócsoportjainak közvetlen együttműködését ilyen nagy számban, mint amilyenben ma már ez valóság, az internet, az e-mail kapcsolat tette lehetővé. Általános iskolai és középiskolai diákcsoportok közös projekteken dolgoznak, függetlenül attól, hogy az egyik iskola Szlovákiában, a másik Luxemburgban, a harmadik pedig Magyarországon található. Ezek a projektek sokfélék, de jellemző módon nagyon népszerűek a különböző környezetvédelmi tevékenységek, amikor a gyerekek a saját lakóhelyük környezeti állapotát felméri, összevetik ezt más országban élő kortársaik lakóhelyének helyzetével, egységes mérőszámokat, módszereket alkalmaznak s végül egy személyes találkozás keretében egyeztetik ismereteiket.

Ez a tevékenység, noha felbecsülhetetlenül hasznos a nyelvtanulás szempontjából is, messze túlmutat azon, s egy valóban az állampolgárok szintjén egységesülő Európa ideálképét teszi megélhetővé, megvalósíthatóvá. A digitális kultúra és nyelvoktatás dimenzióinak kölcsönhatása is az angol nyelv szerepét erősíti. Mind a gimnáziumokban, mind a szakközépiskolákban a diákok elsősorban az angol nyelvet választják, és a többi nyelvet nagyságrenddel kevesebben tanulják. Az egyéb nyelvek közül kiemelkedik a német. A francia, az olasz, a spanyol vagy az orosz nyelv jelölhető még meg, mint egyáltalán kimutatható lét-

számú diák által választott nyelv; a többi nyelvet tanuló középiskolai diákok száma gyakorlatilag elenyésző, legyen szó akár a számunkra különösen fontos szomszédos országokéről, akár a világgazdaságban betöltött vezető szerepük alapján fontosnak vélelmezhető nyelvekről, mint amilyen például a japán.

Ez a helyzet két kérdést vet fel: egyrészt végig kell gondolni, hogy a felzárkóztatásban, a leszakadó rétegek gyerekeinek oktatásában milyen szerep jut a nyelvtanításnak, másrészt pedig az esélyegyenlőség szempontjából célszerű azt elemezni, hogy vajon nem kerülnek-e hátrányba azok a gyerekek, akik iskolai éveik alatt franciául, olaszul, spanyolul tanultak az angol helyett.

Mindenképpen rendkívül nagy segítség azonban, ha a diák kapcsolatba kerül az internet világával, a digitális kultúrával, mert ennek motivációs ereje gyakran már önmagában elég ahhoz, hogy az angol nyelv iránti érdeklődést felkeltse, s ez az említett aránytalanságok élet tompíthatja.

Kínai iskola – magyar normatívából

Nemzetközi összehasonlításban is ritka, ha nem éppen egyedülálló eseményre került sor 2004 szeptemberében. Kínai-magyar két tanítási nyelvű általános iskola nyitotta meg kapuit Rákospalotán. Ez eddig csak kuriózum volna, hiszen Budapesten jó néhány idegen nyelven oktató iskola található. Van például – többek közt – spanyol, francia, német, illetve osztrák iskola, a hazai két tannyelvűekről nem is szólva. A kínai iskola abban a tekintetben unikum, hogy a magyar állam normatíváját fel lehet használni az intézmény működtetéséhez.

Az egykori Nyomdaipari Szakmunkásképző Iskola épületét a Fővárosi Önkormányzat ötven évre térítésmentesen bérbe adta az iskola fenntartójának, az OMSZI (Oktatási Minisztérium Szolgáltató Intézménye) Intézményfenntartó Kht-nak.

Az iskolában nemcsak kínai gyerekek tanulnak. A rendszer váltás óta eltelt tizenöt év során nagyon sok kínai telepedett le Magyarországon, ma mintegy 20–40 ezer főt számlál közösségük. Nagy részük a kereskedelemben és a szolgáltatás területén dolgozik. Mint az iskola megnyitó ünnepségén Demszky

Gábor főpolgármester elmondta: a fővárosnak az az érdeke, hogy a kínaiak az itt megtermelt jövedelmüket itt fektessék be, ehhez pedig a letelepedés feltételeit kell megteremteni. Ezt segíti ennek az iskolának a beindítása is.

Az intézmény pedagógiai alapelveva multikulturális szemlélet. A kínai és a magyar tanulók oktatása integráltan folyik. A tananyagot és a tantervet tekintve ez az oktatási intézmény egyébként éppen olyan, mint a többi magyar általános iskola, megfelel valamennyi jogszabályi előírásnak. A magyar nyelvű órákon a magyar tankönyvpiacon beszerzett könyvekből, a kínai nyelvű órákon pedig Kínából érkező könyvekből, munkafüzetekből tanulnak a kínai és a magyar gyerekek. A tanárok között is találhatóak mind magyar, mind kínai pedagógusok.

A diákok kínaiul és magyarul tanulnak, az angol csak a harmadik idegen nyelv. Az épület egyébként helyt ad egy arab nyelvű általános iskolának is. A tervek szerint, amennyiben az épület adottságai lehetővé teszik, s mind a magyar, mind a kínai gyerekek részéről van erre igény, az intézményt továbbfejlesztik középiskolává.

Problémák

1. A 2001-ben végrehajtott népszámlálás adatai nyújthattak kiindulópontot. Ezek szerint a magyar lakosság 19,2 százaléka állította magáról, hogy képes valamilyen szinten idegen nyelven megszólalni, magát valahogy megértetni, illetve másokat megérteni. A csatlakozás előtti Európai Unió országaiban ez az arány átlagosan 53 százalék volt.

2. A csatlakozó országok között nyelvtudást tekintve az utolsó helyen állunk.

3. Az iskolai nyelvoktatás mind a ráfordított időt, mind a ráfordított

összegeket tekintve rendkívül alacsony hatékonysággal működött.

4. Az iskolai nyelvoktatás elmélyítette a magyar oktatási rendszer szelektivitását, mert igazán használható nyelvtudáshoz csak azok a diákok juthattak, akik azt különórán vagy a célnyelvi területen szerezték meg.

5. Az iskolai nyelvoktatásban a fordító-grammatizáló szemlélet volt az uralkodó.

6. Az iskolai nyelvoktatás óraszámai alacsonyak voltak.

7. Az iskolai nyelvoktatásban irreális célként funkcionált a kétnyelvű elképzelés.

8. Az iskolai nyelvoktatásban a nyelvórák elhelyezkedése nem volt tömbösített.

9. A nyelvtanárok nem rendelkeztek a korszerű oktatási és vizsgáztatási módszerekhez szükséges szakmódszertani anyagokkal, videókkal, DVD-vel, internetes tájékoztatással.

10. A diákok körében a nyelvtanulási motiváció alacsonyabb volt a kellenénél.

11. A nyelvi érettségi vizsga nem igazodott sem a középfokú oktatás követelményeihez, sem az új típusú nyelvvizsgák szerkezetéhez.

Intézkedések

1. 2003-ban 10 alprogrammal az OM meghirdette a Világ – Nyelv pályázati csomagot.
2. 2004-ben 11 alprogrammal jelent meg a pályázati csomag. Új pályázatként került be az „Alap-osan” alprogram, mely az általános iskolai nyelvoktatás fejlesztését célozza meg, és a „Nyelv + számítógép” alprogram, amely a számítógép és a nyelvoktatás kapcsolatát igyekszik elősegíteni.
3. 2005-ben 8 alprogrammal jelent meg a pályázati csomag.
4. 2005-ben a szociálisan hátrányos helyzetű, valamint a sajátos nevelési igényű tanulók felzárkóztatására csaknem tízmillió forint támogatást kaptak az intézmények a Világ-Nyelv program „Előre fuss!” alprogramja pályázati formájának keretében.
5. Az OM felemelte a nyelvoktatás óraszámait.
6. Az OM visszatérítette a nyelvizsgadíjat azoknak, akik sikeresen jutottak át egy államilag elismert nyelvizsgán.
7. 2003. január 1-től az oktatási kormányzat kezdeményezésére adókedvezményben részesülnek azok a felnőttek, akik államilag elismert, akkreditált nyelvtanfolyamon vesznek részt.
8. Elkészült a „Jó gyakorlat” a kisiskolások idegennyelvtanításában című 60 perces órarászlet-gyűjtemény videón és DVD-n, melynek célja, hogy bemutassa a 6-10 éves korosztály számára megfelelő és motiváló nyelvtanítási eljárásokat, módszereket.
9. 2004. szeptemberétől megkezdődött a tanítás a nyelvi előkészítő évfolyamokon.
10. A nyelvi előkészítő osztályok támogatására ajánlások, segédletek, tanmenetjavaslatok készültek, melyek elérhetőek a www.vilag-nyelv.hu honlapon.
11. A 2003/2004-es tanévben 22 000 diák vett részt a nagy sikerű Világ - Nyelv vetélkedőben, a fődíj egy brüsszeli osztálykirándulás volt.
12. 2004. őszén az Oktatási Minisztérium, a British Council és az angol BBC Prime televíziós csatorna közös vetélkedőt szervezett középiskolás diákok számára Teamtalk – Chatangoljunk néven, melynek fődíja egy kéthetes angol nyelvtanfolyam volt Angliában.
13. A 2004/2005-ös tanév elején került sor az általános iskolai nyelvoktatás fejlesztését célzó Alaposan pályázati program nyertesének felkészítő továbbképzésére.
14. Elindult egy IKT és nyelv nevű honlap, melynek célja, hogy koncentráltan információt szolgáltasson, illetve tippet adjon nyelvtanárok számára a számítógéppel segített nyelvoktatáshoz; emellett ingyenes hozzáférés vált lehetővé a nyelvi előkészítőt indított középiskolák számára az Oxford Reference Online enciklopédia gyűjteményhez.
15. A nyelvi előkészítő évfolyamot indító iskolák számára hozzáférhetővé vált az Oxford Reference Online gyűjtemény.
16. Új nyelvi érettségi bevezetése.

Másfajta oktatás – másfajta könyvekkel

A tankönyvek használhatóságát, színvonalát, nevelő értékét tekintve az oktatási kormányzat átfogó felmérést végeztetett. Ebből az derült ki, hogy a ma használatban lévő tankönyvek sok esetben nem igazodnak a gyerek fejlődéslelektani sajátosságaihoz, tananyag-tartalmukat tekintve túlsúlyosak, szövegezésük nehézkes és tudományoskodó. Ennél fogva a tankönyvek lexikális ismeretek átadására is kevésbé alkalmasak, és ami ennél is fontosabb: a problémamegoldó, önálló munkát feltételező, az alkotóerőt mozgósító korszerű oktatási formákat gyakorlatilag nem támogatják. A tankönyvek gyerekközpontúbbá, korszerűbbé, használhatóbbá tétele csak egy átfogó pedagógiai reform részeként lehetséges, amelyet az oktatási kormányzat 2002-ben kezdett meg. Ennek jegyében alapvetően megváltoztak a tankönyv-akkreditáció rendszere és szempontjai. Az iskolában oktatott műveltséganyagot hordozó különböző médiumok piacán megszűnt a tankönyvek monopóliuma, és a Sulinet Digitális Tudásbázis, valamint más, az oktatásban a diák személyiségére szabottan alkalmazható műveltségterek váltak hozzáférhetővé. A reform a tanári szerep megváltozásához, az iskolában elsajátítható műveltség értéknövekedéséhez és az egész tanulási-tanítási folyamat megváltozásához vezet.

Kronológia
Maximalista kérdések általános iskolai tankönyvekben
Önkép és jövőkép
Szegregáció
Uniók gyakorlat
Új szempontok a tankönyv-akkreditációban
Problémák összefoglalása
Az Oktatási Minisztérium intézkedései

Kronológia

1988

■ **1988. május 24.** Az Európai Tanács és az Európai Közösség oktatási miniszterei határozatot fogadnak el az oktatás európai dimenziójáról. Leszögezik: az oktatás nemzeti ügy. A könyvkiadást – a tankönyvkiadást is – gazdálkodói tevékenységnek tekintik, amire a közösségi versenyjog szabályai vonatkoznak, amelyek a szabad versenyt hivatottak biztosítani az Európai Unión belül.

1991

■ Az uniós szabályozással összhangban Kormányhatározat mondja ki, hogy a közoktatás tankönyvellátása Magyarországon is szabadpiaci tevékenység.

■ 1991-ben létrehozzák a Tankönyv- és Taneszközirodát, elsősorban hatósági feladatok ellátására.

1993

■ Megszületik a Törvény a közoktatásról. Az 1993. évi LXXIX., többször módosított törvény szerint: „A pedagógust munkakörénél fogva megilleti az a jog, hogy ... a helyi tanterv alapján, a szakmai munkaközösség véleményének kikérésével megválassza az alkalmazott tankönyveket, tanulmányi segédleteket, taneszközöket.” Az állam mindemellett megtartotta állami feladatként a tankönyvjóváhagyás rendszerét. Évente megjelenik a hivatalos tankönyvjegyzék, a miniszteri rendelet azonban lehetőséget ad arra, hogy az iskolák tankönyveiket ne csak erről a jegyzékről válasszák.

■ 1993-tól a tankönyvvé nyilvánítás a tankönyvirodától a közoktatási szakmai irányítási főosztályhoz kerül, amely létrehozza a Tanterv-, Tankönyv- és Taneszköztanácsot.

1996

■ A közoktatási törvény módosítása úgy rendelkezik, hogy a tanár a helyi tanterv alapján a szakmai munkaközösség véleményének kikérésével választja meg a tankönyveket. Ezzel a tankönyvválasztás kulcsszereplőivé a pedagógusok és a szakmai munkaközösségek válnak. Az iskolai tankönyvfelelős elsősorban a tájékozódásban nyújt jelentős segítséget.

1998

■ A tankönyvellátás rendjét miniszteri rendelet szabályozza. A kiadók által elkészített könyveket az oktatási miniszter nyilvánítja tankönyvvé. A döntés-előkészítést az Országos Köznevelési Tanács Tankönyv- és Taneszközbizottsága végzi, amely a könyvek szakmai tartalmát és a műszaki kivitelezését is vizsgálja. A tankönyvek ugyan szabadárúak, de a tankönyvjegyzékre kerüléshez feltétel az is, hogy a tankönyv az oktatási miniszter által minden évben meghatározott legmagasabb árnál ne legyen drágább.

2001

■ Nyilvánosságra kerül a PISA 2000 vizsgálat eredménye, amely lehangoló képet fest a magyar tanulók szövegértési, matematikai és problémamegoldó képességeiről.

■ Törvény születik a tankönyvpiac rendjéről. Eszerint: „2. § (1) Tankönyvként az a nyomtatott formában megjelent, illetve elektronikus adathordozón rögzített könyv hozható forgalomba, amelyet külön jogszabályban meghatározott eljárás keretében tankönyvvé nyilvánítottak. ...{3}

A tankönyvvé nyilvánítási eljárás – ha jogszabály másképp nem rendelkezik – kiterjed a tankönyv gyakorlati bevéltésének vizsgálatára a taníthatóság és tanulhatóság szempontjából (a továbbiakban: a tankönyv bevéltésének vizsgálata)... Az eljárásban – jogszabályban meghatározottak szerint – közreműködik az Országos Köznevelési Tanács, valamint a Tankönyv- és Taneszköz Iroda...3. § (1)

Az oktatási miniszter az e törvényben meghatározottak szerint ellenőrzi a tankönyvkiadók és tankönyvforgalmazók tevékenységét, indokolt esetben intézkedést kezdeményez

illetve intézkedést hoz ... 4. § (1) Az oktatási miniszter a tankönyvekről – évente legalább egyszer – jegyzéket ad ki, amelyet közzétesz az Oktatási Minisztérium hivatalos lapjában, és hozzáférhetővé teszi az interneten is, továbbá gondoskodik az interneten közzétett jegyzék folyamatos felülvizsgálatáról és frissítéséről. (2) Nem tagadható meg a tankönyvjegyzékre történő felvétele annak a könyvnek, amelyik megfelel az e törvényben és a külön jogszabályban foglaltaknak.”

2003

■ **2003. szeptember**
Az oktatási miniszter a tanulói terhelés csökkentése érdekében rendeletben korlátozza a tanulói éves óraszámokat. A rendelet célja az is, hogy felszabadítsa a pedagógusok és a diákok idejét a túlzott mennyiségű lexikális ismeretanyag alól a képességfejlesztés érdekében.

2004

■ Nyilvánosságra kerül a PISA 2003 vizsgálat eredménye. Eszerint a magyar diákok problémamegoldó képessége átlag alatt van az Európai Unióban.

■ Módosul a tankönyvpiacról szóló törvény 2§) (5) A könyv tankönyvvé nyilvánításáról és a tankönyvvé nyilvánítás megszüntetéséről első fokon – a (6) bekezdésben meghatározott kivétellel – az Országos Köznevelési Értékelési és Vizsgaközpont (a továbbiakban: Vizsgaközpont) dönt. A Vizsgaközpont felettes szerveként az oktatási miniszter jár el.

■ Az oktatási miniszter rendelet hoz a tankönyvvé nyilvánítás, a tankönyvtámogatás, valamint az iskolai tankönyvellátás rendjéről.

■ **2004. szeptember**
Életbe lépnek azok az OM-rendelkezők, amelyek az alapozó oktatás humanizálását és racionalizálását célozzák (buktatás tilalma, illetve a házi feladattal kapcsolatos rendelet).

2005

■ **2004-2005**
Az Oktatási Minisztérium tankönyv kutatást indít.

■ Első alkalommal vizsgáznak a diákok a kétszintű érettségi szerint. Az új szabályozás nemcsak a felsőoktatásba való bejutást teszi zökkenőmentesebbé és igazságosabbá, hanem a középfokú oktatást is felszabadítja a lexikális ismertanyag súlykolásának versenye alól.

■ **2005. szeptember**
Megkezdődik az oktatási programcsomagok tesztelése.

■ **2005 ősz:**
tankönyvjóváahagyás rendszerének átalakítása megkezdődik: az értékelési szempontrendszerben új hangsúlyok érvényesülnek.

VÉLEMÉNY

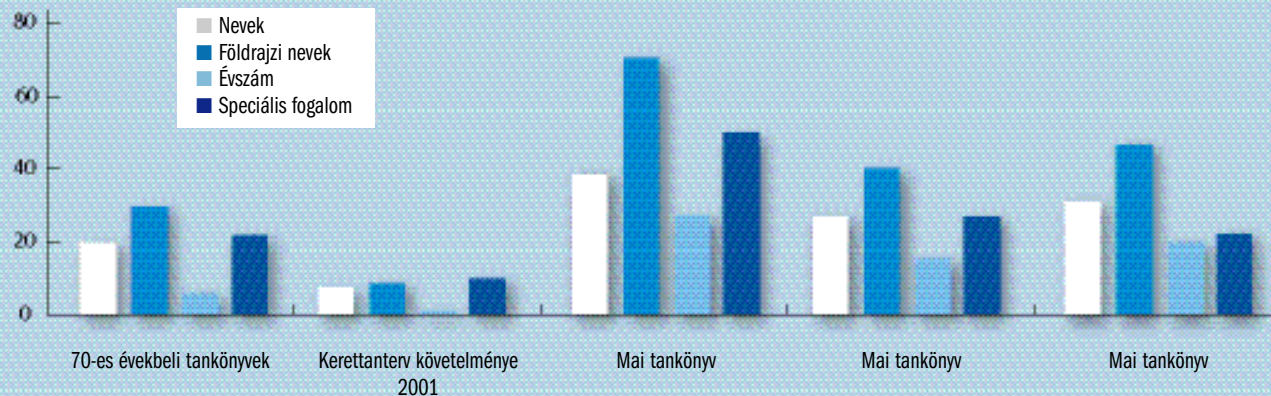
„A probléma egyik forrását megtaláltuk”

Vizsgálatunk alapján a tankönyvekről nem mondható el, hogy kifejezetten fejlesztenék a diákok induktív gondolkodását. Ebből két dolog következhet: vagy a rendszer többi elemének (például a tanárnak!) kell ezt ellensúlyoznia többletenergia befektetésével, és ha ezt valóban megteszi, akkor az induktív gondolkodási képesség kimutatottan alacsony szintjét nem a rendszerben kell keresnünk, vagy pedig, ami valószínűbb, sikerült megtalálni ennek a problémának az egyik forrását. Hangsúlyozni szeretnénk: meg vagyunk róla győződve, nem az egyedülit. Ennek ellenére kedvező hatást gyakorolna a többi rendszerelem (például a tanár!) működésére, ha a tankönyv – melynek továbbra is fontos szerepe van az oktatásban – tudatosabban törekedne a gondolkodás fejlesztésére.

Sinka Edit – Kalivoda Katalin

5. OSZTÁLYOS TÖRTÉNELEMTANKÖNYVEK (RÓMA)

százalék

Tankönyv: velünk élő múlt

Az Orbis pictus megjelenése óta tudjuk, hogy a tankönyv nem mellékes segédeszköze a tanulási folyamatnak, hanem az egyik legfontosabb eleme. Comenius könyvének a címe nem véletlenül hangsúlyozza, hogy *képekkel illusztrált* munkáról van szó: a kép léte ugyanis kiemeli a tankönyvet a „tananyagot tartalmazó tár” szerepéből, és bizonyítja, hogy a tanulási folyamat mélységében, gyorsaságában, tartósságában a tankönyvnek nagyon fontos szerep jut.

Comenius óta eltelt egy fél évezred. Mit mondhatunk arról, a mai tankönyvek mennyire felelnek meg a mai kor követelményeinek?

A tárgyilagos felmérések azt mutatják, hogy *kevésbé felelnek* meg a pedagógiai követelményeknek, nem igazodnak sem a gyerek életkori sajátosságaihoz, sem az élményközpontú, felfedeztető oktatás követelményeihez, hanem továbbra is inkább csak a tananyagot tartalmazó tár feladatát látják el.

Mivel próbálkozott a *liberális oktatáspolitiká*, mire jutott, milyen eredményeket ért el, milyen irányba mozdította el az oktatási rendszert, milyen pályákat nyitott meg?

A liberális oktatáspolitiká abból indul ki, hogy mivel minden gyerek önálló személyiség, a tankönyvpiac sokszínűsége a személyiségközpontú pedagógia elemi feltétele. Az ingyenes tankönyv, mint ideál, mint elérendő cél, mind konzervatív, mind szocialista politikusok nyilatkozataiban is megjelent. A liberális oktatáspolitiká ezzel szemben azt hangsúlyozza, hogy csak a *rászorulóknak* kell ingyen adni a tankönyvet (az érvényes jogi szabályozás ezt az elvet érvényesíti, pontosan meghatározva a rászorultak körét), de az általános ingyenesség nem indokolható sem gazdasági, sem etikai érvekkel, ráadásul kevésbé piacharát lépés. A tapasztalat azt mutatja, hogy ugyan a tankönyvpiaci verseny sok eredményt hozott a minőség terén, de ezt a megfelelő állami szabályozással is elő kell segíteni. A *modernizáció követelményeinek* érvényesítése érdekében.

A liberalizált tankönyvpiac egyik jelentős eredménye, hogy

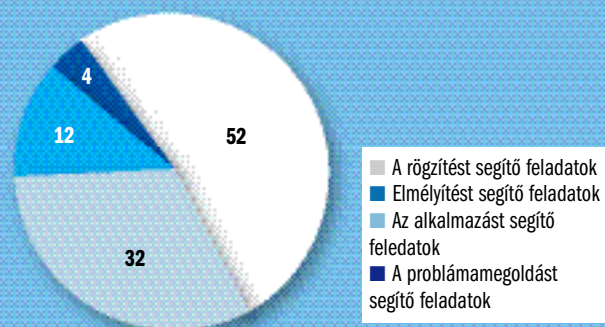
sok tankönyvkiadó működik, és ez a verseny a kiadókat a *pedagógusi igények* egyre pontosabb kiszolgálására indítja. (Magyarországon alapvetően nem a szülők, hanem a pedagógusok döntenek el, milyen tankönyvekből tanul a tanuló). Sajnos, tényként kell regisztrálnunk azt, hogy a *pedagógus-társadalom döntése sok tényezőtől függ* (gyakran tapasztalható, hogy a kiadói sikerekben a tankönyv bevételei mutatóinál lényegesen nagyobb szerepet játszik a kiadó marketing-tevékenysége), illetve, hogy a tankönyvek kiválasztásában nem ritka, hogy a kevésbé színvonalas tankönyvek – gyakran megszokásból, vagy a megfelelő tájékozódás hiányából – előnyösebb helyzetbe kerülnek.

SZAKÉRTŐI MEGJEGYZÉS

A Nemzeti Alaptanterv alapján csak a negyedik osztály végére elvárás az értő olvasás biztos kialakulása. Ezzel szemben mind a négy vizsgált kiadó könyve az első osztály első félévére koncentrálja magát az olvasástani tanítást. Nem találtunk olyan utalást, ami szerint nem baj, ha ez elhúzódik, ne aggódjon a szülő, ha a gyerek az első félév végére még nem tud olvasni, stb. (A munkafüzetek között van gyorsabban haladóknak és nehezebben olvasóknak szánt feladatgyűjtemény.) Ez a haladási tempó rendkívül gyors, erőltetett, nem hagy elég időt sem az előkészítésre, sem a bevételekre. Nem veszi figyelembe a tanulók eltérő képességeit, tanulási sebességét. (Ne felejtjük el, hogy a tanulási tempó és a képességek nem feltétlenül függenek össze: a kezdeti lassúbb vagy gyorsabb fejlődés sokszor nem a gyengébb vagy jobb képességek jele.)

Balogh Klára és Honti Mária

AZ ÁLTALÁNOS ISKOLAI BIOLÓGIAI TANKÖNYVEK FELADATAINAK %-OS ELOSZLÁSA

1. Mi a „PREDIKATÍV SZÓSZERKEZET” (4.osztály)

- diktálás során használt forma,
- alany és tárgy kapcsolata,
- alany és állítmány kapcsolata,
- a felszólító mód

2. Hányadik osztályosok tankönyvéből származik az alábbi idézet?

„Mikor Minósz feleségének félig bika alakú gyermeke született, akkor Daidalosz volt az a híres építész, aki a Minotauroszt számára megépítette a híres Krétai labirintust, és aki megmutatta Ariadnénak, hogyan találhat ki belőle Thészeusz.”

- hetedik osztály történelem,
- harmadik osztály olvasókönyv,
- ötödik osztály történelem,
- hatodik osztály irodalom

3. Mi az a kaloriméter? (fizika 7.osztály)

- fogyókúra segédeszköz,

Iskolatáskasúly – külföldön

Magyarországon a diákok zöme naponta hozza-viszi a tankönyveit, füzeteket, a szótárakat, térképeket, feladat- és szöveggyűjteményeket, illetve, a tanító által előírt egyéb eszközöket is.

Angliában a tanulók általában nem vihetik haza a könyveket, a házi feladatokat is az iskolában oldják meg – igaz viszont, hogy a tanítási idő Angliában gyakorta belenyúlik a délutánba.

Ausztriában az alaptankönyvek kivételével a törzsanyag nemcsak nyomtatott formában jelenik meg, hanem CD-ROM-on is.

Svédországban is gyakran szétválasztják a tankönyveket, itt azonban nemcsak a félév számít, hanem az is, hogy helyileg hol kell használni az adott könyvet. Ezért létezik iskolai és otthoni kötet, az utóbbi a házi feladatokat tartalmazza.

Észtországban, Finnországban és Portugáliában

esetenként az egy tanévre szóló anyagot két vagy több részre választják szét. Ezért az első félév során a diáknak nem kell magával cipelnie a második félévre vonatkozó tankönyveket, munkafüzeteket.

Észtországban és Litvániában központi előírás szabályozza a tankönyvek kivételét, illetve súlyát. A megkötés évfolyamonként maximálja a könyvek súlyát: 1-3. évfolyam 400 illetve. 300 grammban.

Portugália: a gyerekek kerek hátitáskát is használnak, hogy ne terhelje a nagy súly a gerincet.

Németországban tartományonként változik a kép, de általában elmondható,

hogy az egyes könyveket az iskolák tanulócsoporthoz mértékben vásárolják meg és az órákon szétosztják azokat.

Haza nem vihetők.

Kérdések általános iskolai tankönyvekből

Kérdések a hazai tankönyvekben szereplő ismeretanyag alapján

- b.) égéshő mértékegysége,
- c.) hőtároló edény,
- d.) kalória számláló

4. Ki volt Emmeline Pankhurst? (Történelem 8. oszt.)

- a.) női berepülő pilóta az USA-ban,
- b.) a brit vöröskereszt mozgalom úttörője,
- c.) női jogi vezető Angliában,
- d.) kanadai szakszervezeti aktivista

5. Mikor jött létre a BBC? (Történelem 8. oszt.)

- a.) 1937,
- b.) 1922,
- c.) 1942,
- d.) 1926

6. Ki volt Mürón? (Történelem, 5. osztály)

- a.) ókori filozófus,
- b.) ókori szobrász,
- c.) ókori olimpiai bajnok, diszkoszvető,
- d.) ókori hadvezér

7. Honnan származik az idézet: „Ha nem vennénk tudomást arról, hogy 1000szer ennyi emberről van szó, akkor egy nem egészen 17 km hosszú, 8 és fél km széles téglalapba zsugorított Magyarország lakóinak számát látjuk.”?

- a.) földrajz tankönyv 10. osztály,
- b.) matematika feladatlap 8. osztály,
- c.) matematika tankönyv 4. osztály,
- d.) földrajz tankönyv 6. osztály

8. Melyik nem illik a sorba? (3. osztály, környezetismeret)

- a.) buzogány,
- b.) baka,
- c.) háporty,
- d.) fokos

9. Honnan származik az idézet: „2002-ben a sorozatos botrányok miatt felbomlott Kisgazdapárt nem jutott be a parlamentbe, sőt a MIÉP sem.”?

- a.) történelem tankönyv 12. osztály,
- b.) Népszabadság,
- c.) Magyar Nemzet,
- d.) történelem tankönyv 8. osztály

10. Hányadik osztályosok tankönyvében szerepel az alábbi idézet? „A pannonhalmi főapátság kolostoregyüttese Magyarország első egyházi intézménye: 966-ban alapította Géza fejedelem, bencés szerzetesek részére”

- a.) harmadikos olvasókönyv,
- b.) ötödik, történelem,
- c.) negyedik, környezetismere,
- d.) hetedik, történelem

11. Hogyan aránylik egymáshoz a víz és vas fajhője? (fizika 7. osztály)

- a.) tíz az egyhez,
- b.) kettő az egyhez,
- c.) három az egyhez,
- d.) egy a hathoz

MEGOLDÁSOK

1. c.) alany és állítmány kapcsolata
2. b.) harmadik osztály olvasókönyv
3. c.) hőtároló edény
4. c.) női jogi vezető Angliában
5. b.) 1922
6. b.) ókori szobrász
7. c.) matematika tankönyv 4. osztály
8. d.) fokos
9. d.) történelem tankönyv 8. osztály
10. c.) negyedik, környezetismeret
11. a.) tíz az egyhez

Szakértői megjegyzés

A szövegértést vizsgáló feladatok valójában nem könnyítik meg a szöveg megértését. Alapvetően a verbális intelligenciára épülnek. Közismert, hogy a verbális intelligenciát erősen befolyásolja a szülők iskolai végzettsége: alacsonyabb iskolai végzettségű szülők gyerekeinek az esélye kisebb, hogy megértsék a feladatokat, és helyesen megoldják. Tehát lemaradnak. Hátrányuk az iskolázás során nem csökken, hanem nő.

Balogh Klára és Honti Mária

VÉLEMÉNY

Erősíti a romákkal szembeni előítéleteket és sérti a cigány közösség méltóságát az egeri tanárképző főiskola „romapedagógiai” szöveggyűjteménye. A jelenleg nem használt szöveggyűjtemény a cigányokat butának, iszákosnak és lopásra hajlamos embereknek állítja be. A könyv mérhetetlen károkat okozhat, bár a szerkesztők jó szándéka vitathatatlan.

Kaltenbach Jenő kisebbségi ombudsman

SAJTÓVÉLEMÉNY

Megjelent egy tankönyv, amelyben olyasmi van leírva, hogy a cigányok a vásárokon jósoltak, s ha nem volt elegendő pénzük a megélhetésre, előtérbe került többüknél a megélhetési bűnözés. Ezt azonnali vágykielégítésnek is nevezi a szociálpszichológia. Azt írja továbbá a könyv, hogy a cigányok mentalitásuk miatt kerültek többnyire a városok szélére és a perifériákra. A könyv szerzői segítséget nyújtanának, s feladatokat adnának az államnak is, a romáknak is, és gyermekeiknek is: Ezek szerint a roma szülő feladata, hogy ha hitelt kap, „becsülje meg, és ne éljen vissza vele!” Ha egy roma felnőtt munkát kap, becsülje meg magát, és ne a munkanélküli segélyre apelláljon, a társadalom és az adófizetők terhére! A szerzők szerint a roma gyerekeken számon kellene kérni a tankönyvet, a kapott cipőt, ruhát, – hogy tudatosodjék bennük, csak megalapozott általános iskolai műveltséggel lehetnek a társadalom megbecsült tagjai.

Lehet vajon a morális-, és jogi elveket etnicizálni, aztán pedagógiai síkra terelni?

Mindenki vizsgálódik már a tankönyv ügyében, emberjogi szempontból – de a tankönyvben mint a jelenség tartalom igazságával vagy valótlanságával foglalkozhat valaki? ...

Állíthat fel ez alapján téziseket?

Népszabadság-fórum

Tankönyv és felhasználói igények

Ama Magyarországon forgalomban lévő tankönyvek maximalizmusra törekednek, túlterhelik a diákokat megtanulandó ismeretekkel, szóhasználatuk nem alkalmazkodik a gyerek életkori sajátosságaihoz, képi világuk illuzórikus szemléletet sugall, feladatrendszerük pedig elsősorban a megtanított ismeretanyag visszakérdezésére fókuszál, nem nyit teret az egyén kreativitásának.

Hiába hirdettek az utóbbi évtizedekben tananyagcsökkentést a különböző oktatási kormányzatok, a tankönyvek által tartalmazott konkrét ismeretanyag mennyisége egyre csak növekedett, s ma már irracionális nagyságú. Mind az Európai Unió fejlett országaiban, mind az Amerikai Egyesült Államokban, illetve más gazdaságilag fejlett és kulturálisan vezető pozíciót elfoglaló országokban nem gyakorlat az, ami Magyarországon, nevezetesen, hogy viszonylag alacsony életkorban, szinte már a kisgyermekkorban tudományos szakszavakkal megtűzdelt, rendkívül nehézkes és hosszú mondatokban fogalmazó szöveg segítségével olyan mennyiségű ismeretanyagot próbáljunk a gyerekek elméjébe zsúfolni, amire tulajdonképpen csak a felsőoktatásban volna szükség.

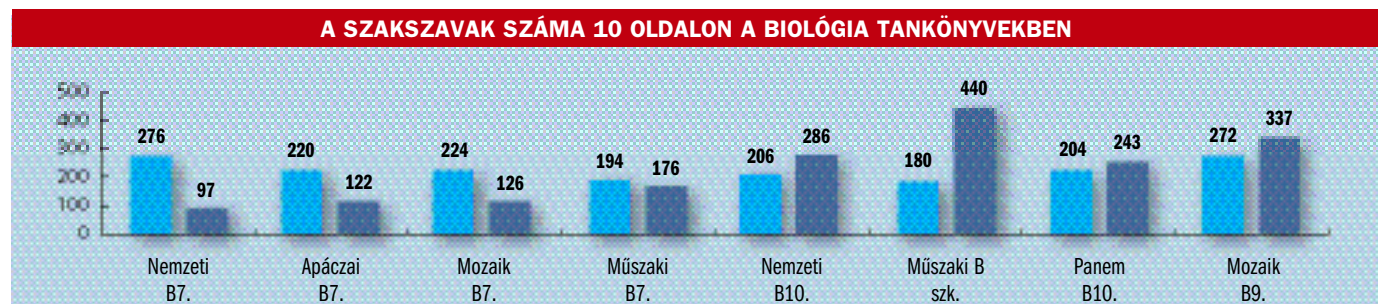
Ennek az életkorhoz nem igazodó, nem munkáltató, a fiatal személyiség kreativitására, önálló kutatására, egyéni gondolkodására nem építő, azt nem fejlesztő tankönyvi rendszernek a

használata ugyanakkor azt eredményezi, hogy a diákok sokkal kevesebbet tanulnak meg, mint amennyit megtanulhatnának, a számukra fontos ismeretekhez nem jutnak hozzá, a számukra hasznos képességeik kibontakoztatlanul maradnak. Nyilvánvalóan azoknak kedvez ez a rendszer, akik a verbalitásra épülő ismeretsajátítási módszerekben járatosak, azoknak pedig, akik – például szociokulturális háttérük miatt – másfajta, például a munkáltató, a felfedezettő, az egy probléma köré épülő oktatási módszerek segítségével lennének sikeresebbek, azokat hátrányba szorítja.

A tankönyvek önjáróak, alig tartanak kapcsolatot a tantervekkel. A tantervekben érvényesülő (esetenként ott is a kellenél gyengébben érvényesülő) fejlődéslelektani követelményeket ritkán vagy egyáltalán nem veszik figyelembe.

Jellemző, hogy a tankönyvek által tartalmazott ismeretanyag mennyisége egyik évről a másikra ugrásszerűen megnő, holtott ezt a növekedést semmilyen, a gyermek személyiségéből kiinduló vizsgálat nem igazolja, pusztán arról van szó, hogy a tankönyvíró igyekezett minél tudományosabb művet szerkeszteni.

Az Oktatási Minisztérium által végeztetett vizsgálatok egyértelműen alátámasztják a változtatás szükséges voltát, illetve a változtatásra irányuló konkrét intézkedéseket.

Más országok gyakorlata

A kép nemcsak a nagyvilágot, hanem az Európai Uniót tekintve is egyes.

A legtöbb országban nincs vagy erősen korlátozott az állami kontroll. Az Európai Uniónak nincs egységes oktatáspolitikája, de az unió alapelveként megfogalmazott szubszidiaritásból és a decentralizáció követelményéből az következik, hogy az iskoláknak széles körű függetlenséget kell élvezniük, ez természetesen együtt jár a tanárookra háruló feladatok növekedésével.

Találhatók Európában olyan államok, országok, tartományok, kantonok is, ahol szabályozott a tankönyvi jóváhagyás. Ezekre jellemző, hogy nem közvetlenül az illetékes szakminiszter dönt, hanem jóváhagyó bizottságok vagy testületek működnek, amelyek felkért bírálók véleménye alapján hozzák meg a döntéseiket. Ezekben az állami bizottságokban általában jelen vannak a pedagógusok, a szülők és a szakmai civil szervezetek képviselői is. A bizottságok nyilvános szabályzatok szerint végzik munkájukat. Tankönyvlistát hoznak létre, de ezeken a listákon nemcsak tankönyvek szerepelnek, hanem a szülőknek készült útmutatók, munkafüzetek, térképek, audiovizuális tanulói segédeszközök, mintafeladatok is.

Vannak olyan országok, ahol egy tantárgyhoz ma is egy állami tankönyv készül. Ez a módszer olcsó, lehetővé teszi az ingyenes tankönyvellátást, viszont uniformizálja az oktatást, az egyénre szabott személyiségfejlesztés, a gyerekközpontú pedagógia kibontakoztatását akadályozza. **Belgiumban** az állam még áttételesen sem befolyásolja, miből tanítsanak az iskolák, hanem a kiadók hoznak létre tankönyv-bizottságokat, hogy értékeljék a tanterveket, és ezekhez tervezzék, határozzák meg a tankönyveket. Ezek után kipróbálják a tankönyveket, de bevezetésükhöz a pedagógusok támogató véleménye szükséges. Ha ez nincs meg, akkor a kipróbálási vélemények alapján addig javíttatják a könyvet, amíg a hibák korrekciója meg nem történik.

Ausztriában egyébként erőteljesen központosított az oktatás irányítása, de a tanítási módszerről, illetve a használandó oktatási anyagokról szabadon dönthet a tanár.

Spanyolország duális rendszerrel oldotta meg a centralizáció–decentralizáció vitát; az országnak egységes központi tanterve van, azonban az 1990-ben lefektetett irányel-

vek szerint regionális, illetve iskolai szinten lehet dönteni a részletekről, így a tankönyv- és taneszközhasználatról is.

Nagy-Britanniában mind a tankönyvkiadás, mind az értékesítés szabadpiaci keretek között zajlik. A kiadók feladata és felelőssége a minőség garantálása. Általános kiadói gyakorlat ezért a tankönyvek iskolai tesztelése. (Hasonló eljárás van érvényben Franciaországban, Írországban és Svédországban is). A tankönyveket független kiadók gyártják. Sok tanár maga is előállít alternatív tananyagokat, tanítást segítő füzeteket, könyveket. Az iskolák tantestülete szabadon dönthet arról, hogy mely tankönyveket, illetve tanárok által készített anyagokat használja az oktatásban, de a döntéskor figyelembe kell venniük a nemzeti alaptantervet – ez azonban csak az angol nyelv és irodalom tárgyban írja elő néhány író, illetve költő egyes műveinek szerepeltetését az oktatásban, egyéb tantárgyakra semmilyen konkrét előírás nem vonatkozik, ezért a tantestületi döntés valóban majdnem teljesen szabad. Az államnak nincs közvetlen szerepe a brit tankönyvpiacra. Közvetett szerepe érvényesül a Képzési és Tantervi Központok (Qualifications and Curriculum Authority), illetve az Iskolai Tantervi és Értékelő Központon (School Curriculum and Assessment Authority) keresztül. A brit tankönyvpiac tehát liberalizált. Nem létezik semmiféle tankönyv-jóváhagyási procedúra, az állami részvétel csupán a szakmai segítségig terjed.

A brit modellel ellentétben a német tankönyvpolitika szövetségi és tartományi szinten is szabályozottabb. A Német Szövetségi Köztársaságban a központilag meghatározott oktatáspolitikai alapelvekre építve minden egyes tartománynak megvan a saját külön oktatáspolitikája, az ehhez kapcsolódó törvényi szabályozása és oktatási minisztériuma is. Németországban csak az illetékes tartományi minisztérium által jóváhagyott tankönyveket és taneszközöket lehet az iskolákban használni, kivételt képeznek a tanárok által előállított anyagok. A jóváhagyási kérelemnek mindenképpen tartalmaznia kell az arra vonatkozó adatokat, valamint azt az iskolatípust és osztályt, amely számára a tankönyv készül. A kiadó kérésére a minisztérium a könyv vizsgálatáról készült véleményezést megküldi a kiadónak a bírálók megnevezése nélkül, azzal a kikötéssel, hogy ezt a kiadó nem hozhatja nyilvánosságra.

Új szempontok a tankönyv-akkreditációban

Az Oktatási Minisztérium több, részletes és átfogó vizsgálatot végeztetett a tankönyvekkel kapcsolatban. A vizsgálat eredményei alapján a 2006. évvel kezdődően az OM érdemben megváltoztatta a tankönyv-akkreditációt.

A jövőben a tankönyv-akkreditáció során elsődleges szempontként kell vizsgálni, hogy az életkori sajátosságoknak megfelelő-e az ismeretanyag: megnézik például a szakszavak és az idegen szavak számát, előfordulási gyakoriságukat, a mondatok hosszát, ugyanis száz betűhelynyi hosszúságú mondat a legideálisabb a tanulhatóság szempontjából; a főnevek és igék arányát mert – a főnevek, fogalmak arányának túlsúlya rontja a megérthetőséget. Megvizsgálják a szövegek és illusztrációk arányát, továbbá a feladatok típusait.

VÉLEMÉNY

Nagyon fontos, hogy milyen képekkel találkozik a tankönyvben a gyerek. Annak ellenére, hogy az amerikanizálódás sok elemét nem szeretjük, azt el kell ismernünk, hogy nagyon fontos üzenetet hordoz a nézők számára – és segíti az azonosulást – az, hogy az amerikai filmek pozitív hősei között színesbőrű emberek megjelennek. ...Elsőrendű feladatommak tartom, hogy olyan könyveket gyártunk, amelyeket jólesik kézbe venni, amelyek kellemes környezetet teremtenek tanár és diák számára, s ugyanakkor társadalmi szempontból is pozitív üzenetet hordoznak és semmiképpen nem erősítik a rossz beidegződéseket.

Jócai István, a Nemzeti Tankönyvkiadó vezérigazgatója

A tankönyvek – s a hozzájuk kapcsolódó munkafüzetek és tanári segédkönyvek – egész rendszerének korszerűsítését, versenyképesebbé tételét, emberközpontúbbá változtatását támo-

gatja a digitális tananyagok, műveltségi adatbázisok, széleskörűen variálható feladatrendszerek kidolgoztatása és hozzáférhetővé tétele az interneten keresztül, CD-lemezen vagy más adathordozón. Az Oktatási Minisztérium rendkívül nagy energiát fordít arra, s gyakran kezdeményezőként, megrendelőként lép fel abból a célból, hogy az iskolák, a tanárok és a diákok számára napi valóság legyen a tanulás-tanításnak az önálló ismeretszerzésen alapuló módja. Megfigyelhető, hogy a tankönyvpiacon szereplőinek viselkedését – a kiadókét és a fogyasztókét fellépő iskolai közösségeket, tantestületeket – már most érdemben befolyásolja ez a változás.

Problémák

1. A tankönyvek nem igazodnak a gyerekek fejlődéslelektani sajátosságaihoz.
2. A tankönyvek képvilága távol áll a tanulók mindennapjaitól.
3. A tankönyvek zsugorított tudományos munkák. Szövegük gyakran nehezen érthető, túlbonyolított.
4. A tankönyvek kifogásolható tartalmakat is közvetítenek.
5. A tankönyvek a lexikális ismeretátadásra koncentrálnak, nem eléggé munkáltató jellegűek, nem fordítanak kellő figyelmet a tanulók kreativitására.
6. A tankönyvek maximalisták, olyan ismereteket is közölnek, amelyek csak felsőbb iskolai osztályokban volnának helyükön.
7. A tankönyvek nem a korszerű oktatás problémamegoldó tevékenységformáit (team-munka, projektmódszer) támogatják, hanem a hagyományos frontális oktatást.
8. A tankönyvek nem igénylik a személyes tapasztalatok feldolgozását, a tanulói reflexiókat, az előzetes ismeretek feldolgozását, az önálló, felfedező tanulói tevékenységet.

HASZNOS LINKEK

Az Európai Bizottság e-learning honlapja:

<http://europa.eu.int/comm/education/elearning/index.html>

Berkeley Egyetem honlapja: <http://webcast.berkeley.edu/events/>

Digitális tankönyvek: <http://195.70.37.74/etankonyv/index.php>

Európai oktatási kikötő: <http://www.europaletta.hu/>

Georg Eckert Nemzetközi Tankönyvkutató Intézet: <http://www.gei.de/>

Köznevelés honlapja: <http://koznevelés.tvnet.hu/>

Magyar Elektronikus Könyvtár: <http://mek.iif.hu/>

Pedagógia-lap: <http://pedagogia.lap.hu/>

Tájékoztató tankönyvekről: <http://www.sulinet.hu/>

<http://www.om.hu/kozoktatás/tankonyvkutatás>

<http://www.kir.hu>

Tankönyvek az Európai Unióban:

<http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=2001-01-tm-koller-tankonyvek>

Tankönyv-lap: <http://tankonyv.lap.hu/>

Tankönyv-linkcenter: <http://tankonyv.linkcenter.hu/index.php?nocookie=1>

Az Oktatási Minisztérium intézkedései

A tankönyvjóváahagyás szempontrendszere a következők szerint változik

■ A tankönyvelbírálást is tanulásközpontúvá kell tenni

■ Azt kell vizsgálni, hogy a tankönyv megfelelő segítséget nyújt-e a tanulás alábbi összetevőihöz:

- ❖ Az ismeretek megértése, tanulása
- ❖ Tudatos és szándékos emlékezetbe vésés
- ❖ Az ismeretek alkalmazását biztosító műveletek tanulása
- ❖ Problémák, probléma helyzetek elemzése és megoldásuk alkalmazása
- ❖ Különböző gyakorlati cselekvések (pszichomotoros készségek) tanulása
- ❖ A tanulás módszereinek tanulása
- ❖ Gondolkodási eljárások tanulása
- ❖ Szociális viszonyulások, magatartásformák tanulása

■ Tudatosítani kell az alábbiak meglétének fontosságát

- ❖ a tanulási célt meghatározó és a téma lényegét bemutató bevezetések
- ❖ a problémafelvető szövegek, ábrák és kérdések
- ❖ az előzetes ismeretek feltárását elősegítő csoportos feladatok
- ❖ a személyes tapasztalatokra történő utalások
- ❖ a strukturált ismeretanyag

- ❖ az önálló munkát igénylő tanulói feladatok
- ❖ a folyamatos tanulói reflektálást elősegítő kérdések
- ❖ a korábbi elképzelések és ismeretek újragondolására készítő feladatok
- ❖ az új ismeretek megértését (s nemcsak felmondását) igénylő ellenőrző feladatok

■ Az ismeretanyag mennyisége, a szövegezés komplikáltsága tekintetében ellenőrizhető határértékeket kell meghatározni (például)

- ❖ idegen szavak maximális sűrűségét
- ❖ tudományos szakszavak maximális sűrűségét
- ❖ a hosszú mondatok maximális százalékos arányát illetően;

■ Meg kell határozni

- ❖ az alkalmazás típusú feladatok minimális kötelező arányát
- ❖ a csoportmunkát igénylő feladatok minimális kötelező arányát
- ❖ a problémamegoldó gondolkodást fejlesztő feladatok minimális kötelező arányát
- ❖ a valamilyen kérdéssel, feladattal ellátott képi elemek minimális kötelező arányát.

Egyenlő esélyekért

A hátrányos helyzetű gyerekek között különösen sok a roma gyerek. Az Oktatási Minisztérium számára ennek a helyzetnek az oldása nem bizonyult könnyű feladatnak. Gyenge társadalmi támogatottsággal, szakmai kifogások közepette, esetenként erős kirekesztő szándékkal találkozva, lépcsőről lépésre kellett előrehaladni.

A problémával a korábbi kormányok is szembesültek. A roma gyerekek iskolai integrációja, előítéletes kizorítottságuk csökkentése, életesélyeik javítása érdekében átütő kampányokra és megfontolt intézkedésekre egyaránt szükség van. Akár egy csekély mértékű javulás elérése is rendkívül felkészült, kitartó aprómunkát és konzekvens, elkötelezett emberjogi szemléletet igényel.

Nem állíthatjuk, hogy a 2002-2006 között eltelt időben sikerült a roma kisebbséget sújtó tényezőket felszámolni, a roma gyerekek esélyegyenlőségét megteremteni. Az viszont említést érdemel, hogy ebben az időszakban konzekvens emberjogi szemlélet által vezérelt, elkötelezett, felkészült, kitartó munka folyt ezen a területen, és az elért eredmények száma sem csekély.

Kronológia
A törvénymódosítás indokai
Próbaper Miskolcon
Egy kudarc anatómiája
Kistérségi helyzetkép és szegregálódás
Kerecsendi iskolapéllda
Komplex integrációs program
Fogyatékosok?
Szegregáció az iskolában
Összefoglaló tábla

Kronológia

1990

■ A Magyarországi Roma Parlamentet 1990-ben alapították civil cigány szervezetek a cigányság első, nem állami szervezésű csúcsszervezeteként. A Roma Parlament 1991-ben alapította az Amaro Drom – Ember az Emberért Roma Alapítványt azzal a céllal, hogy a cigányság emberi, politikai és kisebbségi jogainak megteremtésében és megvédésében szakmai programjain keresztül közreműködjön, s hogy kiadja a cigányság informálására alapított Amaro Drom roma lapot.

1992

■ Független értelmiségiek és cigány szervezetek létrehozták a Gandhi Alapítványt azzal a céllal, hogy az oktatás sajátos eszközeivel segítsék elő a cigányság beilleszkedését, és hogy létrehozzanak egy cigány gyermekeket oktató középiskolát. Három évvel később a MagyarKöztársaság Kormánya az alapítványi célokat közzeladta ismertetve el, csatlakozott a programhoz, így létrejött a Gandhi Közalapítvány. A hat

éves képzést megvalósító Gandhi Gimnázium és Kollégium 1994-ben kezdte meg működését, s jelenleg már felnőttképzést is folytat. Évente kb. 20 tanuló érettségizik; többségük főiskolán, egyetemen folytatja tanulmányait.

1996

■ Szegény családokból származó – elsősorban cigány – fiatalok középiskolai tanulmányait, társadalmi integrációját segítő tehetséggondozó kollégiumi program céljára megalapították a Collegium Martineum alapítványt hazai és külföldi egyházi szervezetek, valamint magánszemélyek, hogy programot és intézményi hátteret biztosítsanak a szociálisan hátrányos helyzetű fiatalok továbbtanulásának segítésére.

■ Romaversitas Láthatatlan kollégium 1996-ban indult a Roma Polgárjogi Alapítvány égisze alatt. 2001-től önálló alapítványként működik. 2002-ben 12 hallgatója sikeresen diplomázott különböző szakokon. Céljai: a felsőoktatásban tanuló, kiemelkedően

tehetséges roma hallgatók kiegészítő képzése, tehetséggondozása, anyagi, erkölcsi és szellemi támogatása. Az azóta eltelt időszakban évente 15-20 hallgató végez valamely egyetemen, főiskolán. A végzett hallgatók közül számosan az államigazgatás különböző szervezeteiben dolgoznak, vagy művészként, kutatóként szereztek hírnevet.

2002

■ **2002. március 12.** A jászladányi képviselő-testület úgy dönt, hogy megosztja a falu közepén álló korszerű és jól felszerelt iskolaépületet az önkormányzati és az alapítványi iskola között. Az önkormányzati iskola rendelkezésére áll ezen kívül még egy épület, a falu szélén, meglehetősen elhanyagolt állapotban.

■ **2002. április 16–17.** Több mint 210 gyerek iratkozik be az alapítványi iskolába, közöttük mintegy 30 roma. Az önkormányzati iskolában viszont a roma gyerekek aránya meghaladja a 80 százalékot.

■ **2002. április** Az oktatási tárca, a kisebbségi ombudsman és a helyi roma önkormányzat szerint a magánintézményt azért hozták létre, hogy külön iskolában tanulhassanak a nem roma gyerekek. Az iskola vezetése a kezdetektől fogva határozottan tagadja ezt.

■ Magyar Bálint oktatási miniszter kinevezi Mohácsi Viktóriát a hátrányos helyzetű és roma gyermekek integrációjáért felelős miniszteri biztosnak. Mohácsi Viktória sokat tett azért, hogy az integrációs normatíva bekerüljön a költségvetési törvénybe, miniszteri biztosi megbízatása alatt született meg az „Utolsó padból” program, és létrejött az Országos Oktatási Integrációs Hálózat. Demszky Gábor lemondása után, az SZDSZ őt jelöli az Európai Parlamentbe, ahol a liberális frakció képviselője.

■ **2002. augusztus** Az oktatási miniszter kezdeményezésére előkészítő munka indult a társadalmi szempontból hátrányos helyzetű és roma gyerekek oktatási integrációjának elősegítésére létrehozandó

országos hálózat programjának kialakítására.

Ezzel párhuzamosan az Oktatási Minisztériumban, a hátrányos helyzetű és roma gyerekek integrációjáért felelős miniszteri biztos hivatalában kidolgozásra került két új oktatási forma, a képesség-kibontakoztató és az integrációs felkészítés szabályozása.

Ennek megfelelően 2002. novemberében a közoktatási intézmények működéséről szóló 11/1994 (VI. 8.) MKM rendelet új 39/D. §. és 39/E.

§ egészült ki. A hálózati program fő célkitűzésévé vált a szegregáció csökkentését célzó új szabályozás gyakorlatba történő átültetése és szakmai támogató rendszerének kialakítása.

■ **2002. augusztus 1.**

A jászladányi jegyző engedélyezi az alapítványi iskola létrehozását.

■ **2002. augusztus 30.**

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Közigazgatási Hivatal határozatában megsemmisítette a helyi jegyző által kiadott működési engedélyt.

A hivatal döntésénél többek között arra hivatkozott, hogy a Jászladányi Polgármesteri Hivatal nem kérte ki az iskola

alapításáról a helyi kisebbségi önkormányzat véleményét.

Az Oktatási Minisztérium ugyanezen a napon elutasította az iskola OM-azonosító iránti kérelmét. Az alapítványi iskolába felvett gyerekeket átvették az önkormányzati intézménybe, illetve más települések iskoláiba. Az alapítványi iskola álláspontja szerint azonban nem augusztus 30-án, hanem szeptember 2-án rendelkezett az oktatási tárcá, vagyis egy napig törvényesen zajlott a tanítás az iskolában. A jogszabályok szerint pedig év közben nem lehet megszünteti egy iskolát – mondta az iskola jogi képviselője.

■ **2002. szeptember 3.**

Kaltenbach Jenő, a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa megküldi állásfoglalását az OM-nek. Eszerint a jászladányi Antal Mihály Alapítványi Általános Iskolában folyó oktatás azért nem engedélyezhető, mert azt egy alkotmányellenes cél érdekében szervezték meg, tehát „nyilvánvaló szegregációs törekvés miatt az alkotmányos jogokkal kapcsolatos visszásságként értékelhető.”

■ **2002. szeptember 19.**

Az OM integrációs ajánlatot tesz Jászladánynak.

Az ajánlat lényege egy fejlesztő programcsomag, mintegy 30 millió forint értékben. Az ajánlatot elutasították.

■ **2002. szeptember 23.**

Magyar Bálint oktatási miniszter levélben kéri az egyházi vezetők segítségét a jászladányi helyzet megoldásában.

■ **2002. október 4.**

A jászladányi alapítványi iskolát létrehozó alapítvány kuratóriuma elutasítja a miniszter levelét.

■ **2002. október 31.**

A jászladányi cigány kisebbségi önkormányzat vezetője levélben kéri a miniszterelnök segítségét, mert a kisebbségi önkormányzati választásokon négy nem roma, de magát annak valló személy nagy fölénnyel nyert. Köztük van a polgármester felesége és a magániskolát létrehozó alapítvány elnökhelyettese.

■ **2002. november 16.**

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Főügyészség megállapítja, hogy a megyei

közigazgatási hivatal törvénysértő módon járt el, amikor a jászladányi alapítványi iskola működését augusztus 30-án megsemmisítette.

Kronológia

2003

■ **2003. január 1.**
Az OM komplex integrációs programot dolgoz ki. Megkezdődik a Országos Oktatási Integrációs Hálózat kiépítése.

■ **2003. február 7.**
Mohácsi Viktória, az Oktatási Minisztérium hátrányos helyzetű és roma gyermekek integrációjáért felelős miniszteri biztosa megdöbbenéssel fogadta a kisebbségi ombudsman frissen napvilágot látott jelentését a pátkai általános iskoláról, amely egyebek mellett megállapítja, hogy az iskolában a roma gyermekek külön jelölt tányérokba kerültek, többségük elkülönített, összevont osztályokban egy gyengébb képzést eredményező formában tanulhat. Ráadásul a jelentés megállapította, hogy a pedagógusok „láthatóan nem voltak tisztában azzal, hogy bármiféle jogsértést követnének el.”

■ **2003. március 7.**
A kormány az iskolai diszkrimináció leküzdése érdekében folytatott tevékenysége részeként – a Svéd Nagykövetséggel közösen – programot indított

Katarina Taikon svéd roma író nő életrajzi ihletésű könyvének magyarországi bemutatására és iskolákban történő terjesztésére. A program értelmében a svéd roma kislány története, a Katica című könyv több mint 50 magyar iskolába jut el, 3000 példányban. A most 76 éves Rosa Taikont gyerekként eltiltották a svéd iskolától, így csak huszas évei végén tanulhatott meg írni és olvasni. Rosa, húgával, Katarinával együtt a hátrányos megkülönböztetés ellen, a 25 ezres svédországi roma közösség tanulási esélyeinek javításáért küzdött.

■ **2003. április**
Az Oktatási Minisztérium pályázatot hirdet nemzetiségi- és cigány anyanyelvi, hagyományörző és olvasótáborok megvalósítására.

■ **2003. április 1.**
Rasszista sztereotípiákat vonultatott fel a tv2 Irigy Hónaljmirigygel készült legutóbbi műsora – mondta Magyar Bálint oktatási miniszter, aki az OCÖ elnökéhez hasonlóan tiltakozott a show miatt. Mert szerinte a Bazi nagy roma lagzi által sulykolt kép

ellentétes a valósággal, amit felvilágosító kampány segítségével akarnak megismertetni a közönséggel. A tv2 többször bocsánatot kért a műsor miatt, a kisebbségi ombudsman pedig eljárást kezdeményezett.

■ **2003. április 1.**
Az Országos Oktatási Integrációs Hálózat pályázatot hirdet a társadalmi szempontból hátrányos helyzetű diákok integrált oktatásának kistérségi szintű szakmai támogatását ellátó bázisintézményi státusz elnyerésére.

■ **2003. év első felében** kiépül az Országos Oktatási Integrációs Hálózat. Ez 50 különösen hátrányos helyzetű kistérségben egy-egy bázisintézményre támaszkodva oktatási programcsomagok adaptációját valósítja meg. Az Integrációs Hálózat széles körben kielégíti a pedagógiai segítség iránti igényeket.

■ **2003. május 27-én** országos konferenciát rendez az OM a roma kisebbség oktatási helyzetének javításáról.

■ **2003. augusztus 1-jén** a gyermekeiket a jászladányi

alapítványi iskolába beíratni szándékozó 101 jászladányi szülő közül többen panaszlevelében fordultak az oktatási miniszterhez, és a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Közigazgatási Hivatalhoz az alapítványi iskola felvételi eljárásával kapcsolatban. A szülők beadványaikban sérelmezték, hogy nem tölthettek ki gyermekeik számára jelentkezési lapot, illetve az alapítványi iskola igazgatójának átnyújtott szándéknyilatkozatokat utóbb érvénytelené nyilvánították. Kifogásolták továbbá azt is, hogy gyermekük felvételi kérelmével kapcsolatban nem kaptak választ, elutasító határozatot.

■ **2003. szeptember 5.**
A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Közigazgatási Hivatal határozatában elrendelte a jászladányi alapítványi iskola tanulói jogviszony létesítésével kapcsolatos eljárásának törvényességi és hatósági ellenőrzését. Az ellenőrzés lefolytatásából elfogultság okán Jászladány Nagyközség jegyzőjét kizárta és helyette Tiszaföldvár Város Jegyzőjét jelölte ki.

■ **2003. szeptember**

A tárcsa programot indít a nem-fogyatékos gyermekek enyhe fokban fogyatékosává minősítésének visszaszorításához.

■ **2003. június 13.** A bíróság elutasította a jászladányi alapítványi iskola keresetét az Oktatási Minisztérium ellen. Az alapítványt emellett 50 ezer forint perköltség kifizetésére kötelezték. Az ítélet jogerős. Kolláth György alkotmányjogász, a jászladányiak jogi képviselője szerint a bíróság meghátrált, formális és felszínes döntést hozott. „Az Oktatási Minisztérium megkaparintotta a bíróságot” – fogalmazott Kolláth.

■ **2003. június 29–július 1.** között Budapesten rendezték meg „Romák az Integrálódó Európában” címmel a Regionális Roma Konferenciát. Magyar Bálint oktatási miniszter, a konferencián elhangzott beszédében többek között azt mondta: Felmérések szerint ma a roma gyermekeknek 50-szer kisebb az esélye a felsőfokú végzettség megszerzésére, mint nem roma társainak. Egyrészt azért, mert a magyarországi roma közösség nagy része a válságrégiók

kistelepülésein lakik, a roma keresők többsége az elmúlt 15 évben elvesztette a korábbi biztos munkáját, és mélyszegénységben él. Másrészt azért, mert még ma is, a XXI. század első éveiben is, több mint 700 olyan osztály van Magyarországon, ahol elkülönítve oktatják a roma gyermekeket.

■ **2003. július 21.**

Az Oktatási Minisztérium kiadta a jászladányi alapítványi iskola OM-azonosítóját. A jogszabályok szerint mást nem tehetett, mert ha a kérelem formailag megfelelő, akkor a minisztériumnak nincs mérlegelési lehetősége. OM-azonosítóval rendelkező iskola normatív költségvetési támogatásban részesül, közoktatási intézménynek minősül, felvehet tanulót, és bizonyítványt adhat ki. Az OM elvi álláspontja az volt, hogy nem helyes olyan iskola létrehozása, amely közvetetten szegregációt eredményez. Ezt az elvi álláspontját azonban nem tudta volna érvényesíteni, ha 2002-ben formailag megfelelő kérelem érkezik. Ugyanakkor a romák szegregációja elleni küzdelem sikere nem múlhat azon, hogy az ilyen

esetekben a minisztériumnak nincs tartalmi mérlegelési lehetősége. Éppen ezért az elfogadott új közoktatási törvénybe bekerült az iskolai diszkrimináció minden formájának tiltása. A szeptembertől életbe lépő szabályozás alapján semmissé lehet nyilvánítani minden olyan döntést és intézkedést, amely a gyermekek, tanulók csoportját vagy akár egyetlen egy gyermeket, tanulót neme, kora, származása, családi helyzete miatt hátrányosan megkülönbözteti. Az új törvény lehetővé teszi, hogy a jászladányihoz hasonló döntésekkel szemben ne csak formai kifogásokkal, hanem tartalmi vizsgálatokkal is fel lehessen lépni.

■ **2003. szeptemberétől** a kormány külön integrációs normatívával támogatja azokat az iskolákat, amelyek csökkentik a településen belüli, illetve a települések közti esélyegyenlőtlenséget. Az intézkedésnek köszönhetően jelentősen meg lehet növelni egy hátrányos helyzetű tanulóra eső állami támogatást.

■ **2003. szeptember 15.**

A tárcsa pályázatot hirdet

költségtérítéses képzésben, felvételi előkészítőn résztvevő roma fiatalok támogatására.

■ **2003. szeptember 30.**

Az OM pályázati felhívást tesz közzé a roma származású munkanélküliek közoktatási intézményekben történő foglalkoztatásának és képzésének támogatására. A pályázat célja kettős: javítani kívánja egyrészt a településen a romák foglalkoztatási helyzetét, másrészt az iskolán belüli megértés szintjét.

Kronológia

2004

■ **2004. március 8.**
Az Utolsó Padból Program közzéteszi kutatási eredményeit. Ezek szerint Magyarországon az európai átlag kétszeresét minősítik értelmi fogyatékosnak, s ez gyakorlatilag a roma gyerekeket sújtja. Ráadásul Magyarországon rendkívül egyenetlen a fogyatékosnak minősített gyermekek iskolai ellátása. Nagy átlagban elmondható, hogy míg a megyei fenntartású, gyakran bentlakásos intézményekben a szükséges terápiás feltételek részben biztosítottak, addig a hátrányos helyzetű és roma gyerekeket nagyobb számban befogadó normál iskolák mellett működő tagozatokon és osztályokban gyakran a minimális feltételek sem adóttak.

■ **2004. március 12.**
Az Oktatási Minisztérium Alapkezelő Igazgatósága pályázatot hirdet a magyarországi egyetemeken és főiskolákon tanuló, államilag elismert, felsőfokú végzettséget, szakképesítést nyújtó képzésben résztvevő, hátrányos helyzetű cigány fiatalok számára. A pályázat keretében az Oktatási Minisztérium Alapkezelő Igazgatósága költségtérítési

támogatást nyújt a felsőfokú tanulmányait folytató roma hallgatóknak.

■ **2004. április 23.**
Közzéteszik az OM közleményét, amelyben a Legfelsőbb Bíróság döntésére reagál. A LB szerint eljárásjogi hibát követett el a tárca, amikor megtagadta az azonosító szám kiadását a jászladányi alapítványi iskolának. Az OM közleményében arra hivatkozik, hogy az iskola nem felelt meg a szükséges feltételeknek – a szükséges feltételek hiányát a legfőbb ügyész állapította meg; hogy az iskolaalapítás diszkriminációs szándékát a kisebbségi ombudsman állapította meg; és végül hogy a hiba mindössze annyi volt, hogy a szükséges OM-azonosító szám kiadását megtagadó határozatot nem a tárca közigazgatási államtitkára, hanem a miniszter írta alá.

■ **2004. augusztus 9.**
A Sulinova Kht. a Nemzeti Fejlesztési Terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program központi programjának lebonyolítójaként olyan fejlesztési programok kidolgozását tűzte ki célul, amelyek hozzájárulnak

a hátrányos helyzetű – különösen a roma –, továbbá a sajátos nevelési igényű tanulók oktatási esélyegyenlőségének biztosításához.

■ **2004. október 13.**
Az OM felhívást tesz közzé Csalog Zsolt-díj elnyerésére a következő indoklással: „Csalog Zsolt író, újságíró, muzeológus, szociológuskutató, a Raoul Wallenberg Egyesület és a Roma Sajtóközpont alapítója. Egyik eredeti tanult szakmája, néprajzi kutatásai kapcsán került közel a cigányság világához a 60-as évek közepén. Az ennek kapcsán megtapasztalt társadalmi konfliktusok és problémák juttatták el őt az aktív cselekvésig, jóval meghaladva a kutatói magatartásból eredő vizsgálódásokat. Elsősorban a cigányság érdekeinek védelme ügyében vállalt kiemelkedő szerepet, de tevékenységével a régi és újkeletű előítéletek minden formája ellen tiltakozott.”

2005

■ **2005. június 8.**
Az Európai Parlament elfogadta „A kisebbségek védelme és a megkülönböztetés elleni politikák a kibővített Európában” c. határozatát.

■ **2004. október 8.**
Az OM megbízásából az OM Alapkezelő Igazgatósága pályázatot hirdet a cigány kisebbségi nevelésben, oktatásban felhasználható módszertani anyagok kidolgozásának támogatására.

■ **2005. április**
Az Oktatási Minisztérium Hátrányos Helyzetű és Roma Gyermekek Integrációjáért Felelős Miniszteri Biztos Hivatala létrehozza a Roma Program Támogatási Hálózatot azzal a céllal, hogy országosan vezető szerepet töltsön be az oktatás területén a romákat érintő, romák által működtetett regionális, térségi, vagy helyi projektfejlesztések technikai támogatásában, függetlenül attól, hogy a fejlesztést állami intézmény vagy civil szervezet valósítja meg. A Hálózat hozzá kíván járulni a romák helyi programjainak kidolgozásához és kivitelezéséhez és a roma programok multiszektoralis

és multidiszciplináris támogató környezete kiépítéséhez is, kiemelt figyelmet fordítva a versenysemlegesség elvére.

■ **2005. július 19.**

A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia állásfoglalására Daróczi Gábor miniszteri biztos reagál. Levelében kifejti, hogy „Az Oktatási Minisztérium az elmúlt években egy sor olyan jogszabályi változtatást és programot fogantatott, amely az alacsony társadalmi státusú gyermekek iskolai esélyeit igyekszik növelni.

Ezek közül az egyik legfontosabb a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994-es MKM rendelet 2002. őszén történt módosítása, amelyben bevezettük és szabályoztuk az integrált felkészítés fogalmát, illetve célcsoportját.

E rendeletet idén ismét módosítani kívánjuk: az egyebek mellett a Magyar Katolikus Püspöki Konferenciának is véleményezésre megküldött tervezetben pontosítjuk a felkészítésben való részvétel körülményeit. A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia tiltakozását fejezte ki, a szerinte „erőszakos integrációt”

eredményező rendelet ellen... A rendelet a nem sajátos nevelési igényű tanulók szegregációjának csökkentését és megelőzését célozza, a felkészítésben részt vevő diákok nem fogyatékosok. Az ilyen jellegű oktatás nem kötelező, semmi esetre sem erőltetett, hanem választható opció, melyről az iskola saját maga dönt. E döntéssel természetesen feladatokat vállal, melyhez a rendelet két normatívát biztosít: a Képességkibontakoztató normatíva 20.000 Ft/diák/tanév, míg az Integrációs normatíva 60.000 Ft/diák/tanév. Az elmúlt tanévben 31.000 diák után mintegy 600 millió forintot, illetve 17.000 diák után több mint 1 milliárd forintot fordított a tárca erre a feladatra. A Nemzeti Fejlesztési Terv programjaiban további több mint egymilliárd forint áll rendelkezésre tanárok felkészítésére, képzési anyagok kidolgozására, továbbképzések megszervezésére, intézményfejlesztésre.

■ **2005. szeptember 19.**

A budapesti székhelyű Európai Roma Jogok Központja közzétette a Magya-

rországon élő roma gyerekek jogairól szóló „árnyékjelentését” (shadow report)

■ **2005. december 7.**

A hátrányos helyzetű tanulók idegen nyelvi felzárkóztatásának lehetőségeivel foglalkozott a Világ – Nyelv program eredményeit ismertető konferencia, amelyen mintegy kilencven általános és középiskolai tanár vett részt.

A ROMÁKAT ÉS NEM ROMÁKAT SZAKADÉK VÁLASZTJA EL

A szakadék változatlan maradt, és ez aggasztó. A 8 általános alatti végzettséggel rendelkezők között a cigányoknak háromszor rosszabbak a mutatóik: a '90-es évek végén az össznéesség 6 százalékának volt kevesebb mint nyolcosztályos végzettsége, míg a cigányok esetében ebben a fiatal szülő csoportban a néesség 17 százalékának. Nyolc általános iskolai végzettséggel rendelkezett a teljes magyar néesség 27 százaléka, a cigányok 61 százaléka. Szakmunkás végzettségű volt a teljes magyar néesség 34 százaléka, a cigányok 19 százaléka. Érettségivel rendelkezett a teljes néességből 22 százalék, ez a cigányoknál 3 százalék. Felsőfokú végzettséggel rendelkezett a teljes néesség 11 százaléka, a cigányoknál a mi mintánkban ez 0 százalék volt. Mintánkban különösen az érettségizett és annál magasabb fokozatoknál látszik teljes leszakadás. De nemcsak ebben mutatkozott meg nagy különbség, hanem abban is, hogy az aktív keresők körében a vizsgálat időpontjában 9 százalékos volt a munkanélküliek aránya, mi viszont azt tapasztaltuk, hogy az általunk vizsgált családok 70 százalékában nem volt kereső foglalkozású szülő, tehát egyikük sem dolgozott a legális munkaerőpiacon. A jövedelmi adatoknál pedig azt tapasztaltuk, hogy háromszoros volt az átlagtól való lemaradás. Ebben az időpontban a TÁRKI adatai szerint 32 000 forint volt az egy főre jutó jövedelem a teljes magyar néességben, míg a cigányoknál 10 500 forint. A TÁRKI szerint még a többségi társadalomhoz tartozó legsúlyos csoport is kétszer ekkora egy főre eső jövedelemmel rendelkezett, mint azok a cigány családok, amelyeket mi mértünk. Tehát azokba az iskolákba, ahova sok cigány gyerek jár, egyúttal nagyon nagy eséllyel a társadalmi átlagtól nagyon leszakadt és nagyon rossz körülmények között élő cigány családok gyerekei járnak, és ezért a mintánk a cigányok csoportján belül is lefelé húz.

Liskó Ilona szociológus (Részlet egy interjúból: „A szegregáció mindig a szülők akarata ellenére történik” készítette Kende Ágnes, Amaro Drom – 2001. június)

LÉPÉSEK A MEGOLDÁS ÉRDEKÉBEN

- ❖ A közoktatási törvényben definíciót kap a halmozottan hátrányos helyzet
- ❖ A hátrányos helyzetű gyerekek ingyenesen étekezhetnek az óvodában; a közoktatási törvény kötelezővé teszi a hátrányos helyzetű gyermek felvételét az óvodába, iskolai napközibe, illetve kollégiumba
- ❖ Rászorultsági jogcímen ingyenes tankönyvellátás
- ❖ A 11/1994 MKM rendelet 39/D és 39/E §.-a bevezeti az integrációs- és a képesség-kibontakoztató felkészítés fogalmát, a megvalósító intézmények normatív támogatást igényelhetnek
- ❖ Országos Oktatási Integrációs Hálózat:
 - az inkluzív, együttnevelő pedagógiai kultúra terjesztése,
 - a pedagógusok és a közoktatási intézmények horizontális együttműködésére épülő szakmai hálózat kiépítése
- ❖ Hátrányos helyzetű tanulók Arany János Kollégiumi Programja a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók középiskolai sikeressége érdekében
- ❖ Útravaló Ösztöndíjprogram a hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének elősegítése, valamint a természettudományos érdeklődésű tanulók tehetséggondozása érdekében

Egyenlő esélyekért

A roma gyerekek oktatásával kapcsolatos feladatok megfogalmazásakor az oktatási miniszter abból indult ki, hogy minden gyermek egyenlő, tehát egyetlen gyermeket sem érhet hátrány származása miatt, a roma gyerekeket pedig leginkább azért éri hátrány, mert a roma etnikumhoz tartoznak. Ez nemcsak magyar sajátosság, de sajnos Magyarországra is jellemző. Természetesen nyilvánvaló, hogy összetett társadalmi problémáról van szó, amelynek megoldását nem lehet egyedül a közoktatásra terhelni. Ez azonban nem mentheti fel az oktatásügyet, különösen nem a liberalizmusnak abban az olvasatában, amely az emberi jogok tiszteletét, a szolidaritás gyakorlatát, az egyenlő esélyek biztosítását alapértékei között tartja számon.

A hátrányos helyzetű és roma gyermekeknek a rendszerváltás óta fokozatosan romló oktatási helyzetével kapcsolatban két nagy kérdéskörrel kellett és kell szembenézni. Az egyik a hátrányos helyzetű és roma gyerekek megfelelő oktatási feltételeinek megteremtése, esélyeik kiegyenlítése, a mobilitás korlátjainak felszámolása, tehát hosszú távon a társadalmi stabilitás megalapozása. A másik pedig a múltbaragadt, kőkorszaki, előítéletes gondolkodás leküzdése. Ez utóbbi a nehezebb feladat.

A közvéleménynek az előítéletesen gondolkozó része felháborodottan utasítja vissza, hogy előítéletesen gondolkozónak nevezék. Nehéz és kitartó munkával lehet bebizonyítani ennek a felháborodásnak a jogtalanságát, az évtizedes, évszázados be-rögződés tarthatatlanságát. Aligha van nehezebb feladat, mint ráébreszteni valakit arra, hogy nem jóindulatú, hanem jótékonykodó, segítő szándéka mögött valójában atyáskodó gesztusok rejtőznek, így biztosítván, hogy továbbra is privilégizált helyzetben legyen. Ezt a küzdelmet ezért elsősorban azoknak az embereknek a meggyőzéséért vívjuk, akik nem elfogultan, nem indulatosan, hanem a megoldáskeresés szándékával gondolkoznak a tennivalókról. Kiemelten fontos eredménye az utóbbi négy év oktatáspolitikájának, hogy a minisztérium és a miniszter személyes kiállásával minden egyes alkalommal egyértelműsítette, hogy nem az előítéletek ugródeszkájaként szolgáló, a kisebbséget elmarasztaló véleményeknek ad hitelt, nem azokra fordít figyelmet, hanem a kisebbség védelmére összpontosít.

Ez az attitűd azokat a pedagógusokat, akik az európai humanizmus hagyományán nőttek fel, megnyugtatta, erőt adott nekik és aktivizálta őket. Közös munkánk jelentősége nagyságrendekkel nő túl az oktatási kérdéseken.

- ❖ A szociálisan hátrányos helyzetű fiatalok felsőfokú tanulmányait elősegítő program: költségtérítéses ponthatáron államilag finanszírozott képzés, mentorok biztosítása
- ❖ „Utolsó padból...” program az indokolatlanul fogyatékosra minősítés visszaszorítása érdekében
- ❖ Roma Program Támogatási Hálózat a romákat érintő, romák által működtetett regionális, térségi, vagy helyi oktatási fejlesztések segítésére
- ❖ Tanoda programok támogatása a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek iskolán kívüli fejlesztése, különböző tanulást segítő, tehetséggondozó és szabadidős programok megszervezése érdekében
- ❖ A magántanulóvá nyilvánítás szigorítása
- ❖ A 32/1997-es MKM rendelet módosítása értelmében nem lehet többé felmenteni a tanulókat a cigány kisebbségi oktatás indokával az idegen nyelv tanulása alól
- ❖ Pályázatok a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók integrált nevelésére, az integrációt támogató pedagógiai módszerek adaptálására

AZ ALAPPROBLÉMÁK

- ❖ A magyar oktatási rendszer nem minden esetben biztosít egyenlő feltételeket.
- ❖ Ezek a folyamatok negatívan befolyásolják a gyermekek iskolai sikerességét, későbbi munkaerő-piaci esélyeiket.
- ❖ Az egyenlőtlenségek társadalmi konfliktusokat generálhatnak.

Megdöböntő és lehangoló

„**A halmozottan hátrányos helyzetű,** elsősorban roma fiatalok társadalmi beilleszkedésének támogatása című, PHARE-támogatásból is finanszírozott program megvalósításáról készült tanulmány igen megdöböntő és egyben lehangoló....Amikor (2003 nyarán) az 1999-es PHARE-program lezárult, az összes pályázatot kiíró és azt megvalósító intézmény többé-kevésbé elégedett volt munkájával. Egy, a terv teljesítésének ellenőrzésére kiküldött csapat (akiket immár monitoroknak neveztek át), amely a programok önértékelésének helytállóságát vizsgálta felül, pedagógiai, szakmai kifogásokat nem emelt. A két alprogramban rendelkezésre álló majdnem egymilliárd forintot az ígéretnek megfelelően elköltötték, és minden célkitűzést teljesítettek. Mindenki boldogan mehetett haza. És így is tettek volna, ha az Oktatási Minisztériumban egy új csapat nem érezte volna úgy, hogy baj van. Az általánosan bevett bürokratikus eljárásmóddal szemben, amely nem szívesen zavarja fel az állóvizet, ők megfinanszíroztak egy mélyebb vizsgálatot...

Amikor a kutatócsoportot arra a mélyebb és sokkal fontosabb problémára kérdezett rá, hogy a segítség változtatott-e az iskolák életén, különösképpen a cigány gyerekek tapasztalatai és lehetőségei javultak-e a ráfordított költségek eredményeként, az esetek túlnyomó többségében semmiféle, az iskolák és a monitorozás első fordulójának optimista végkövetkeztetéseit alátámasztó bizonyítékot nem találtak.

Néhány esetben egyértelmű volt, hogy a pénzt a célcsoport érdekeit semmiben sem érintő célokra költötték. A legszomorúbb talán az a tény, hogy a vizsgált esetek

többségében a program lényegi céljait: a mélyebb és tartósabb integrációra való törekvést és a cigány gyerekeknek a magyar oktatási rendszerben kimutathatóan javuló teljesítményét – meg sem fogalmazzák. Ez a kudarc azok érdekeit szolgálja, akik szeretnék bizonyítani, hogy minden ilyen jellegű intervenció csupán pénzpazarlás. Van olyan pedagógus, aki amint egy cigánygyerek belép az osztályába, azt hiszi, hogy egy alacsony szintű kulturális csoport képviselőjével van dolga, akinek bizonyára olyan anyja van, aki tinédzserként kezdett szülni, akit ingerszegény környezetben neveltek, alkoholisták, munkakerülő felnőttektől körülvéve. Az ilyen pedagógus úgy érzi, hogy az összes előítélete beigazolódik az EU által is finanszírozott program nagymértékű kudarca láttán, amely program azon nehézségek leküzdésében volt hivatott segíteni, amelyekkel ő naponta szembekerül.

És itt talán érdemes kitérni a pedagógus és a szülők közötti kommunikáció hiányára. Kialakult ugyanis egyfajta kölcsönös bizalmatlanság szülők és pedagógusok között. És ez nemcsak a pedagógusról szól, aki nem akar vagy nem tud utánajárni azoknak a dolgoknak, amik szükségesek lennének ahhoz, hogy tanítson, hanem a szülőkről is, akik nem bíznak ebben a rendszerben, az iskolában, szó szerint féltik a gyerekeiket, ami nem is meglepő. Ha a gyerek olyan környezetbe kerül, ahol esetleg bántják, megalázzák, ahol nem érzi magát biztonságban, ahol nem tud felfedezni a maga számára dolgokat, ahol nem tudja kiélni a kíváncsiságait, akkor nem lehet másként, mint féltéssel reagálni.

Michael Sinclair Stewart antropológus

A roma tanulók integrációjának gyakorlata

Az iskolaigazgatók a cigány diákok problémáinak fő okát a nem megfelelő családi környezetben látják. Mintha nem lennének tudatában annak, hogy a pedagógiai módszerek milyen nagy mértékben befolyásolják a tanulmányi sikereket.

Ürmös Andor, az esélyegyenlőségi tárca fősztályvezetője

[...] Egyértelmű különbség rajzolódik ki a kisfalvak és a városok integrációval kapcsolatos véleménye között. A 0-500 lakost számláló falvak rendelkeznek a legkevesebb információval az oktatási tárca integrációs törekvéseiről, s egyben az ő esetükben a legalacsonyabb az integrációt támogatók számaránya is. A 7000 lakos feletti települések esetében épp ezzel ellentétes megoszlással találkozunk. E csoport esetében a legnagyobb – 88,4 százalék – az együttnevelés támogatottsága, s egyben legalacsonyabb – 10,7 százalék – az információval nem rendelkezők aránya. Megállapítható, hogy a település nagyságának növekedésével egyenesen arányos az integrációs törekvések elfogadottsága és fordítottan arányos a véleményalkotáshoz kellő információval nem rendelkezők aránya. [...]

Az integráció akadályainak az elemzésekor kiderült, hogy a megkérdezettek legnagyobb mértékben (30,4%) arra hivatkoznak, hogy nem állnak rendelkezésükre az ehhez szükséges források. Ha ehhez még hozzávesszük azokat a kategóriákat is, ahol az anyagiak hiánya más tényezővel társul, akkor a pénzügyi nehézségekre való hivatkozás még nagyobb súllyal jelenik meg (60,7%). Válaszadóink – egy kivétellel – nem jelölték a helyi önkormányzat érdektelenségét az integrációt akadályozó tényezők között.

Az integrációt akadályozó tényezőket lakosságszám szerinti bontásban vizsgálva ismét éles különbség látható a falvak és városok képviselőinek válaszáda között. Míg a városok esetében döntő mértékben a személyi eredetű tényezők, így a pedagógusok módszertani felkészültsége, a szülők előítéletei, valamint a helyi cigány kisebbségi önkormányzat érdekérvényesítő képességének hiánya jelenik meg, addig a kistelepülések esetében az anyagi források hiányának enyhe dominanciája mellett az összes tényező szinte azonos súllyal szerepel. Egyedüli kivételt a cigány kisebbségi önkormányzat szerepének megítélése képez, mivel ez a tényező a 0-500 főt számláló falvak esetében meg sem jelenik.

Az integrációt elősegítő tényezők esetében a megemelt pénzügyi támogatás, a település közvéleményének támogatása, valamint az önkormányzat törekvései a legnagyobb hangsúllyal bíró tényezők. A válaszadók a pedagógiai-módszertani kérdéseket, valamint az iskolai integráció közvetlen érintetteit, megvalósítóit: a pedagógusokat és a roma szülőket nem jelölik az integrációt elősegítő fő tényezők között. [...]

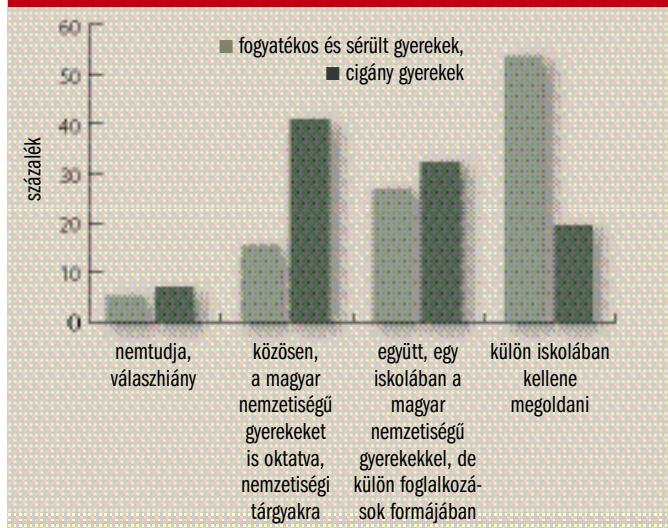
Németh Szilvia: A roma tanulók iskolai eredményessége növelésének önkormányzati stratégiái, in Fókuszban a roma többségű iskolák. (szerk. Németh Szilvia és Mayer József) Országos Közoktatási Intézet, Budapest, 2005.

AZ IGAZGATÓK SZERINT A ROMA TANULÓK PROBLÉMÁINAK OKA (%)

Óvodáztatás hiánya objektív okokból	3,0
Óvodáztatás hiánya a szülők miatt	6,2
A család és az iskola rossz kapcsolata	23,3
Nem megfelelő családi környezet	56,1
Pedagógiai kompetencia hiánya	2,5
Tárgyi feltételek hiánya	3,4
Pénzhiány	2,3
Nem válaszolt	3,2
Összesen:	100,0

Forrás: Havas Gábor – Liskó Ilona

**ÖN SZERINT HOGYAN KELLENE MEGOLDANI
A CIGÁNYGYEREKEK, ILL A FOGYATÉKOS ÉSSÉRÜLT
GYEREKEK ISKOLAI OKTATÁSÁT?**

Sajnos ma Magyarországon az iskolapadok nem egyformák. Vannak olyanok, amelyekbe nem mindenki ülhet be, pedig ugyanazon a településen él, esetenként ugyanabba az iskolába jár, és nagyon sokszor ugyanolyan értelmes, ugyanolyan ügyes és ugyanolyan szép kisgyerekek, mint a többiek. A legkülönbözőbb felmérések, mint például az OECD országban készült PISA 2000, azt mutatják, hogy a magyar iskolarendszer nem csupán újratermeli, hanem növeli a társadalmi különbségeket. A vizsgálatok azt jelzik, hogy az európai országok közül a magyar oktatási rendszer biztosít legkevésbé egyenlő esélyeket az alacsonyabb iskolai végzettségű, és a szegényebb családokból származó gyermekeknek. Márpedig az iskolapadok nem különbözhetnek egymástól, minden gyermeknek egyforma esélyeket kell kapnia a jövőjéhez.

Részlet Magyar Bálint oktatási miniszter Romák az Integrálódó Európában címmel a Regionális Roma Konferencián elhangzott beszédéből

Akár a lemorzsolódás, akár a továbbtanulás kérdését nézzük, a hatékonyságot leglényegesebben befolyásoló tényező az igazgató szemléletmódja.

Részlet Babusik Ferenc Késői kezdés, lemorzsolódás – cigány fiatalok az általános iskolában c. tanulmányából

Igazi esélyegyenlőséget!

Tudományos tények, nemzetközi és egyre szélesedő hazai tapasztalatok szerint az integráló szemléletű iskolákban semmilyen hátrányt nem szenvednek a középosztálybeli családok gyermekei, ezzel együtt pedig jelentősen javul a hátrányokkal indult gyermekek iskolai teljesítménye. A terjedőben lévő modern, differenciáló oktatási módszertanok éppen azt teszik lehetővé, hogy a különböző társadalmi státusú és képességű gyermekek egyazon tanulócsoporthoz tartozzanak, zökkenőmentesen el tudják sajátítani az ismereteket. A különböző társadalmi csoportok

kapcsolata szempontjából is kulcsfontosságú, hogy az iskola ne az elkülönítés, hanem az együttélés egyik fontos terepévé váljon. Ha azt akarjuk, hogy az ország építésében a jövőben minél több állampolgár tevékenyen is részt vállalhasson, akkor az esélyeket is egyenlővé kell tennünk. Esélyegyenlőségről pedig nem beszélhetünk addig, amíg szociális helyzetük vagy etnikai hovatartozásuk miatt gyermekek rosszabb minőségű, szegregált oktatásban részesülnek.

Részlet Daróczy Gábor miniszteri biztosnak a Magyar Katolikus Püspöki Kar titkárához intézett leveléből

Szira Judit:

Helyzeti hátrány

(Pozitív diszkrimináció a felsőoktatásban)

Éles vita bontakozott ki a sajtóban, miután az Oktatási Minisztérium bejelentette a pozitív diszkrimináció bevezetését célzó terveit. A javasolt rendelkezés szerint a hátrányos helyzet ismerve a kiegészítő családi pótlék és a szülők alacsony iskolai végzettsége vagy az állami gondozás lesz; az egyetemi felvételnél nem csupán a roma diákokat, hanem általában a szociálisan különösen hátrányos helyzetű tanulókat preferálnák. A miniszter, Magyar Bálint minden nyilatkozatában félreérthetetlenül elmondta azt is: a felvett, különösen hátrányos helyzetű diákokat mentorok segítik majd; és az intézkedés legfeljebb évente 1000-2000 fiatal segít be az egyetemekre, főiskolákra.

Az ellenzők többsége mégis a magyar felsőoktatás színvonalát félti e rendelettől. Alapítványok. Idén 62 ezer fiatal kezdte meg a tanulmányait államilag finanszírozott képzés keretei között a felsőoktatásban. Az OM rendelkezése optimista becsléssel is legfeljebb 2000 diákot érintene: körülbelül ennyi hallgató veszélyeztetné tehát a magyar egyetemek közismerten magas színvonalát. Az összes diák alig 3,2 százaléka! Érdemes észrevenni, hogy 2003-ban a felvett diákok közel fele alacsonyabb pontszámmal került be az egyetemre: az úgynevezett önköltséges képzésben részt vevők. Ők nem hátrányos helyzetük miatt jutottak be a felsőoktatásba, hanem azért, mert szüleik hajlandóak és képesek magas tandíjat fizetni. Különös, de amiatt senkinek sem jutott eszébe aggódni, hogy az önköltséges diákok veszélyeztetnék az egyetemek színvonalát.

Ha igazuk van azoknak, akik szerint ez a csoport – még ha egyetemi oktató mentorok segítségével tanul is – le tudja rontani az oktatást, súlyos baj lehet a felsőoktatással: ám akkor ennek a gyökerét nem a tervezett rendeletben kell keresni. Ha az ilyen módon érvelők következetes álláspontot képviselnének, akkor azt is állíthatnák, hogy az integráció, a roma és a szociálisan hátrányos gyerekek, a fizikailag vagy mentálisan enyhén fogyatékkal élők beengedése már az általános iskolák színvonalát is tönkrevágja. S hogy a magas fokú oktatás biztosításának egyetlen hatékony eszköze az elkülönítés, a szegregálás lehet.

2003 nyarán az amerikai legfelsőbb bíróság pozitív diszkriminációról szóló döntéséhez a nyolc legnagyobb tekintélyű ameri-

kai egyetem, többek között a Harvard, a Princeton, a Yale elnökei írtak a pozitív megkülönböztetés gyakorlatát támogató levelet. Ezek az intézmények huszonöt éve gyakorolják a pozitív diszkriminációt, miközben az oktatás színvonala nem szenvedett kárt. Sőt: a színvonalkülönbség köztük és a mind szegregáltabbá váló magyar felsőoktatási intézmények között inkább nőtt, mintsem csökkent. (Lásd még: Szira Judit: Született július negyedikén, Magyar Narancs, 2003. július 24.)

A másik markáns vélemény szerint „az elitizmusnak nagyon mély gyökerei vannak a magyar felsőoktatásban. A kedvezménytelenséggel bekerülő fiatalokra bélyeg kerülhet, amelyet egyetemi éveik alatt végig hordoznak majd, és ez nagy hátrányt jelent” (Gábor Kálmán szociológus, [origo]). A kutató arra az adatra is hivatkozik (HVG), amely szerint a felsőoktatásban tanulók harmada olyan országban szeretne élni, ahol nincsenek cigányok. Gábor szerint az egyetemek ma Magyarországon magas színvonalú, ám intoleráns intézmények, ahová az elit tagjain kívül másoknak, esetleg roma származásúaknak, jobb nem merészkedniük. Sommás ítélete talán mégsem jellemzi pontosan a felsőoktatás intézményeit – reméljük, a magyar egyetemi populáció nem ilyen türelmetlen. És ha a szociológus mégsem tévedne, akkor sem kéne a bajokért a megbélyegzést elszenvetődőket tenni felelőssé.

Az oktatásban mindig érdemes pozitív feltételezésekkel élni: bízni abban, hogy egymást megismerve, együtt tanulva a fiatalokban oldódhat az előítélet. Hisz a kialakulásáért éppen az a tény felelős, hogy a magyar oktatási rendszer szelektivitása miatt a diákoknak nincs módjuk megismerkedni nehéz sorsú kortársaikkal. Az ellenzőknek már arról is vannak adataik, hogy a felsőoktatásban most tanuló (elenyésző számú) roma diákok fő problémája nem a tudás megszerzésével, hanem az irántuk megnyilvánuló hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos. Vajon az-e a helyes válasz erre, hogy akkor inkább be se tegyék a lábukat az egyetemre, és húzódnak vissza a gettókba? Ha az egyetemisták nagy része nem képes normális módon gondolkodni szegényekről, romákról, integrációról, akkor a magyar társadalommal, az oktatási rendszerrel, az egyetemekkel van súlyos baj. A javasolt rendelkezés különben sem tenné kötelezővé a különösen hátrányos helyzetű fiatalok

számára az egyetemi jelentkezést. Minden diák maga dönthetne arról, hogy kiteszi-e magát a feltételezett intoleráns, megbélyegző megjegyzéseknek, atrocitásoknak, vagy eleve lemond a továbbtanulás lehetőségéről (és akkor az aggódó szociológusok is megnyugodhatnak).

Sokan megfogalmaztak egy súlyosabb ellenérvet is: a szegények jobb oktatáshoz segítségét nem az egyetemen, hanem korábban, már az óvodában kell elkezdni.

Ezzel senki sem vitatkozik. Ezért vezették be 2003 szeptemberétől a hátrányos helyzetű gyerekek ingyenes óvodai ellátását – a költségek miatt a legelesettebb gyerekek nem jártak óvodába. Ezek a most hároméves gyerekek tizenöt év múlva felvételizhetnek majd az egyetemre. Az ellenérvek szerint ki kellene várnunk ezt a tizenöt évet, és remélni, hogy a bevezetett intézkedések hatására akkor már nem is lesz szükség preferenciális bánásmódra. Ez év szeptemberétől integrációs normatívát vezettek be az általános iskola első és ötödik osztályában. Az elsősök – már amelyek – tizenkét, az ötödikesek nyolc év múlva mennek egyetemre: de miért várjunk addig, s miért ülünk ölbe tett kézzel, abban bízva, hogy addigra úgymint megszűnik az elesettek kirekesztése, és a közoktatás ellensúlyozni tudja a szegény családi háttér vagy a család hiányának negatív következményeit?

Az ellenzők amiatt is aggódnak, hogy a méltányos bánásmóddal egyetemre jutó diákok nem tudnak majd megfelelni a magas követelményeknek. Bizonyára nem minden felvett diák fogja befejezni egyetemi tanulmányait, amiképpen a most felvett szerencsések közül is sokan kiesnek menet közben a felsőoktatásból. Szerencsére a civil szféra már szerzett tapasztalatokat erről a területről. A Romaversitas láthatatlan kollégiuma évek óta gyakorolja eredményesen a roma egyetemista fiatalok szakmai és erkölcsi támogatását. Az eredmények azt mutatják, hogy a mentorrendszer segíthet a roma egyetemi hallgatók szakmai támogatásában. A miniszter által nyilvánosságra hozott tervekben hasonló mentorrendszer is szerepel. A mentor – fiatal oktató vagy doktorandusz diák – komoly eredményeket érhet el a tehetség kibontakoztatásában. Erre garancia lehet, ha a mentor speciális pedagógiai képzésben is részesül, mielőtt elkezd munkáját.

A vitában eddig csak a hátrányos helyzetűek megsegítésének nehézségeiről, a pozitív diszkrimináció előnyeiről vagy feltételezett súlyos hátrányairól esett szó. A kisebbséghez tartozókról, a hátránnyal élőkről. Pedig az intézkedés nemcsak, talán elsősorban nem is az ő érdekük, hanem a többségé is. Ha az egyetemen,

főiskolán hátrányos helyzetűek, köztük romák tanulnak együtt a többséghez tartozó fiatalokkal, csökkenhetnek utóbbiak ellenérzései és félelmei. Az egyetemi oktatás célja nemcsak a szakmai ismeretek megtanítása, de a felkészítés is az egyetem falain kívüli munkára, amelynek során az egykori egyetemisták – orvosok, tanárok, jogászok, katonák, rendőrök – naponta találkoznak a társadalom minden rendű és rangú tagjával, akiket ismerniük és érteniük kell. Szegregált egyetemekről a világot nem értő diplomások kerülnek ki.

A pozitív diszkrimináció ellenzői filozófiai érvelésükben az egyenlő bánásmód követelményére, a semleges, szekularizált állam egyik legfontosabb alkotmányos alapelveire hivatkoznak. A preferenciális bánásmód sérti az egyenlő elbánáshoz fűződő állampolgári jogokat – állítják. Csakhogy a súlyosan igazságtalan szociális körülmények, az esélyegyenlőtlenség reménytelensége legalább ilyen mélyen sért egy másik alapvető emberi jogot: azt, amelyik az egyenlő emberi méltósághoz fűződik. Az állam feladata, hogy biztosítsa ezeket a jogokat, akár annak árán is, hogy időlegesen segíti azokat az állampolgárokat, akiknek önhibájukon kívül, csak magukra utalva nincs lehetőségük arra, hogy eljussanak az egyetem kapujáig. Nehéz tisztességes érveket találni annak igazolására, hogy bizonyos csoportok emberhez méltatlan szegénységét, a kitérés lehetetlenségét az adófizetők pénzéből fenntartott államnak tétlenül kell néznie. És nem beszélhetünk társadalmi igazságtalanságról sem, hisz a többségnek is alapvető érdeke az, hogy az állam – lehetőségeihez mérten és az alkotmány alapelveinek figyelembevételével – enyhíteni igyekezzék a legrászorultabbakat. A közösség nem nézheti tétlenül, hogy gyerekek és fiatalok szenvedjenek szüleik szegénysége és számkivetettsége miatt. A pozitív diszkrimináció gyakorlata nem lehet végtelen folyamat. A társadalomnak meg kell találnia azokat a mechanizmusokat, amelyek automatikusan segítik a legnehezebb körülmények között élő gyerekeit. Az Egyesült Államokban huszonöt éve folyamatos vita kíséri a pozitív diszkrimináció gyakorlatát. Azóta – e gyakorlatnak is köszönhetően – több száz ezer fekete amerikai, latinó és más kisebbséghez tartozó diák szerzett diplomát. Ha majd Magyarországon származását büszkén vállaló roma tölti be a vezérkari főnök posztját, vezeti az elnök nemzetbiztonsági tanácsát, áll a külügyek élén, akkor érdemes lesz elgondolkozni azon, meddig kell még fenntartani a legelesettebbek méltányos támogatásának rendszerét.

Forrás: Magyar Narancs

A törvénymódosítás indoka

Azt gondolhatnánk, ritkán fordul elő Magyarországon, hogy nyílt szegregációra kerüljön sor. Általában arra hívják fel a jogvédő szervezetek a figyelmet, hogy jószándékú akció jelmezébe öltöztetve jelentkezik az elkülönítés. Ilyen jelmez például a fogyatékosná nyilvánítás, vagy a differenciálásra való hivatkozással a tanulók borszín szerint külön csoportokba szervezése.

A közvélemény több alkalommal egyszerűen nem is érti, miért emelik fel szavukat a jogvédők. Ilyen megrendítő, drámai és ugyanakkor széles körben vitatott eset volt a pátkai, amely a mai napig megosztja a társadalmat. Az történt, hogy az iskolában külön csoportba szervezték a cigány gyerekeket és nekik külön kellett érkezni. Csak az ő számukra megjelölt tárgyakból ehettek, csak az ő számukra elkülönített evőeszközökkel. Ráadásul, mint ezt a kisebbségi ombudsman megállapította, többségük összevont tanulócsoportokban tanult, lényegesen gyengébb feltételek között, mint nem roma társaik.

A dolog érdekessége, hogy a pedagógusok láthatóan egyáltalán nem tudták, hogy jogsértést követnek el, sőt a lovári nyelvet, ami a roma kisebbség egy részének anyanyelve, az ombudsman szerint mint fogyatékoságot vették figyelembe.

Ugyanígy nem érezték jogsértőnek nagyon sokan az egyik kereskedelmi csatorna által sugárzott „Bazi nagy roma lagzi” című műsort. Ebben a műsorban paródia címen tulajdonképpen rasszista sztereotípiákat sulykoltak. „Nem kell mindenben megsértődni” – mondják erre azok, akik úgy gondolják, nekik van joguk eldönteni, egy-egy érintett kisebbség milyen mértékű go-

rombáskodást köteles elviselni. Nagyon valószínű, hogy ugyan-ezek az emberek rendkívül érzékenyen reagálnak, ha őket érintő tréfákról van szó. Ez a kettős mérce azonban érvelési lehetőséget is kínál, nagyon gyorsan elvezet az előítéletes gondolkodás kimutatásához. „Rólunk nem szabad így beszélni, mert mi rendes emberek vagyunk, a cigányokról viszont igen, mert ők nem rendes emberek” – körülbelül ebben a tételben összegezhető az a végső érv, amelyet akkor hallhatunk, ha a romákkal szembeni sértő mondatokban a roma szót kicseréljük például a magyarra. Az előítéletes gondolkozásmód pszichopatológiai összefüggéseire világít rá, hogy általában nem ilyen higgadtan, természetesen foglalják össze mondandójukat rasszista honfitársaink, hanem rendkívül ingerülten, sértően, gyakran trágár módon.

Ugyanakkor örömmel kell regisztrálnunk, hogy az Oktatási Minisztérium nem vív teljesen magányos szélmalomharcot ezen a téren, mert vannak olyan civil szerveződések, amelyek öntevékenyen, kezdeményező módon lépnek föl.

Nagyon nehéz egy olyan közegben előrelépést elérni, amelyik nem érzi, mi is abban a törvénysértő, ha van olyan település, amelynek önkormányzata olyan gyakorlatot folytat, aminek következtében iskolánként elkülönülnek a roma és nem roma gyerekek.

Többek között éppen az ezen a téren tapasztalható joghézagok regisztrálása indította az Oktatási Minisztériumot arra, hogy kezdeményezze a törvény vonatkozó fejezeteinek módosítását, leszögezve, hogy jogilag is tilos olyan gyakorlatot folytatni, amelyik szegregációs eredményhez vezet.

Próbaper

részlet az Origo tudósításából

Megindult az első próbaper az iskolai szegregáció ellen. Az Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyermekekért Alapítvány Miskolc önkormányzatát pereli be, mert szerintük megsértették az egyenlő bánásmód elvét. Az alapítvány a gyerekek iskolai elkülönítése ellen törvényi változtatást is sürget, többek között százezer forintra büntetné azt, aki a gyerekeket az iskolában hátrányosan megkülönbözteti. **Miskolcon több** – jobb és rosszabb helyzetű – iskolát összevontak tavaly, de a gyerekek csak papíron járnak ugyanabba az iskolába: valójában mindenki ugyanabba az épületbe jár, ahová korábban, külön évnitók és ballagások vannak, nincsenek közös kirándulások – állítja az alapítvány. Szerintük a miskolci önkormányzat most is és azelőtt is jogellenesen különíti el a roma gyerekeket. **Kárpáti József**, az alapítvány ügyvédje többek között a büntetőjogi szabályozás változtatását kezdeményezte. Az alapítvány javaslata szerint „büntetendő az a kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy, aki az egyenlő bánásmód követelményéből fakadó

kötelezettségét megszegi, és ezzel a kiskorú testi, értelmi vagy erkölcsi fejlődését súlyosan veszélyezteti”.

Kezdeményezik továbbá, hogy „aki a gyermeket, tanulót a közoktatásra vonatkozó rendelkezések megszegésével hátrányosan megkülönbözteti, 100 ezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható”. Kárpáti József szerint a „gettósodó iskolákban” az oktatás színvonala is alacsonyabb, és sokszor felkészületlen, oda nem illő személyek tanítanak.

Ujlaky András szerint a legönrombolóbb stratégia a szegregáció. Úgy vélte, hogy bár Magyarországon minden helyzetet lefednek a jogszabályok, amelyek tiltják a szegregációt, a diszkriminációt, ezeket nem hajtják végre.

Daróczi Gábor, az oktatási tárca ügyben illetékes miniszteri biztosa hangsúlyozta: a szegregáció mindenkinek rossz, s minden politikai oldalnak egyaránt érdeke az integráció. Hozzátette: törekvéseik azt a célt szolgálják, hogy hosszú távon elérjék „egy ország legyen, ahol nem két oktatási rendszer működik”.

„Nem értették meg a célunkat“

Részlet a miskolci pert bemutató riportból

Az Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyerekeknek Alapítvány keresetét adott be Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzata mint iskolafenntartó ellen. Az alapítvány beadványában azt állítja, hogy az iskolafenntartó a város legalább három iskolájában úgy szervezi az oktatást, hogy a roma és hátrányos helyzetű gyerekek egyazon iskolán belül külön épületben és szegényesebb tanterv alapján tanulnak. Az alapítvány a *hátrányos megkülönböztetés megállapítását* kéri a bíróságtól, valamint az iskolafenntartó eltiltását ettől a szegregációs gyakorlattól, továbbá azt, hogy az önkormányzat kérjen bocsánatot a város cigányaitól gyermekeik ilyen módon történt elkülönítéséért és megkülönböztetéséért.

A tárgyalást 2005. augusztus 30-án tartották a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróságon.

Az ügy kiindulópontja a következő: Miskolc Megyei Jogú Város Közgyűlése 2004. április 8-án integrálta igazgatásilag és gazdaságilag a Bulgárföldi Általános és Magyar-Angol Két Tanítási Nyelvű Iskolához az Erenyői Általános Iskolát és a Kuti István Tagiskolát, a Komlóstetői Általános Iskolához a Fazola Henrik Általános Iskolát, valamint a Selyemréti Általános és Magyar-Angol Két Tanítási Nyelvű Iskola és Városi Pedagógiai Intézethez a József Attila Általános Iskolát. A lakókörnyezet, amelyben a Fazolába járó gyerekek nagy része él, folyóvíz és

gáz nélküli dűledező házakból, lim-lommal teli poros udvarokból áll. Ottjártunkkor gyanakodva fogadnak minket a teleplakói. Érthető: nem szívesen mutogatják nyomorukat...

...Tele van a terem, még a tárgyalás kezdete után negyed órával is érkeznek érdeklődők. A felek elmondják álláspontjukat. Mivel az iskolák etnikai összetételéről nincs dokumentum, a felperes részéről az is felmerül bizonyítási eljárásként, hogy a „cigányiskolák” tabló- és osztályképei alapján szakértőjük megmondja ki a cigány és ki nem, mivel véleményük szerint az előítéletek percepcióis alapon működnek. A bíró határozottan elutasítja az elképzelést: „*Nem 1944-ben vagyunk.*” A megyei bíróság Pecsénye Csaba vezette tanácsa a felek álláspontjának meghallgatása után úgy döntött, hogy a per folytatását elnapolja.

– A tárgyaláson nekem alapvetően az volt az érzésem, hogy az iskola, és az önkormányzat nem igazán értette meg a mi célunkat. Mi nem az ő pedagógiai módszerüket kritizáljuk, ehhez nincs kapacitásunk, hozzáértésünk. Amit mi számonkérünk tőlük, az a miskolci iskolában az egyenlő bánásmódra vonatkozik. A törvény tiltja a hátrányos helyzetű gyerekek elkülönítését. – foglalja össze benyomásait Ujlaky András, a felperes Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyerekeknek Alapítvány elnöke.

Forrás: Köznevelés

A jászladányi alapítványi iskola létrehozása azt a célt szolgálta, hogy elkülönítsék a hátrányos helyzetű gyerekeket a többiektől – állapította meg az Országos Közoktatási és Értékelési Központ vizsgálata. Az oktatási miniszter kezdeményezi, hogy a közigazgatási hivatal nyilvánítsa semmissé azt az önkormányzati döntést, amellyel az alapítványi iskolának adták az állami pénzből felújított iskolaépület nagy részét.

Az ellenőrzés eredménye szerint az alapítványi iskolába kerültek a rendezett családi körülmények között élő diákok, míg a hátrányos helyzetűek az önkormányzati intézményben maradtak. A hatósági vizsgálatot végző központ azt állítja, hogy a helyi önkormányzat eljárása sérti az alkotmányos jogokat, és az alapítványi iskola létrejöttével diszkriminálták a hátrányos helyzetben élő gyerekeket.

A jászladányi alapítványi iskolát 2002 áprilisában alapították, 2003 augusztusától rendelkezik jogerős működési engedéllyel. Az oktatási tárca, a kisebbségi ombudsman és a helyi roma önkormányzat szerint a magánintézményt azért hozták létre, hogy külön iskolában tanulhassanak a nem roma gyerekek. Az iskola vezetése a kezdetektől fogva határozottan tagadja ezt.

Az OM-ben emlékeztettek arra, hogy az önkormányzat az alapítványi iskolának adta annak az állami pénzből felújított épületnek a nagyobb részét, amely azt megelőzően kizárólag az önkormányzati iskoláé volt. A tárca szerint ezért az önkormányzati intézményben tanuló gyerekek közül sokan kiszorultak a település szélén lévő, rosszabb állapotban lévő iskolaépületbe.

A miniszter az Állami Számvevőszéket felkérte arra, hogy ellenőrizze az épületátadás körülményeit is, a helyi jegyzőt pedig arra, hogy vizsgálja ki az alapítványi iskola beiratkozási rendjét. A sajtótájékoztatón emlékeztettek arra, hogy a megyei ügyészség kifogásolta a beiratkozási eljárást, álláspontja szerint ugyanis az nem felelt meg a közoktatási törvénynek. Az ügyészség azt követően vizsgálta ezt a kérdést, hogy roma szülők panaszt tettek, amiért gyermeküket nem vették fel az alapítványi iskolába.

A jászladányi eset

Esemény-sorrend

1. A Zana Sándor Nevelési és Oktatási Közhasznú

Alapítvány 2002. április 10-én megalapította a jászladányi Antal Mihály Alapítványi Általános Iskolát. Az alapítványi általános iskola 2003. augusztus elsejétől rendelkezik jogerős működési engedéllyel. A Jászladányi Önkormányzat Képviselőtestülete a korábban a Jászladányi Önkormányzati Általános Iskola kizárólagos használatában lévő épület használatát megosztotta és az alapítvány számára bérbeadta. Így az önkormányzati iskola csak az 1–3. évfolyamot tudta elhelyezni ebben az épületben, a 4. évfolyam egy, a falu központjától messzebb lévő, rosszabb állapotú iskolába került elhelyezésre.

2. Kaltenbach Jenő, a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa az Oktatási Minisztériumnak megküldött állásfoglalásában kifejtette, hogy a jászladányi Antal Mihály Alapítványi Általános Iskolában folyó oktatás azért nem engedélyezhető, mert azt egy alkotmányellenes cél elérése érdekében szervezték meg, tehát az iskola-alapítás „nyilvánvaló szegregációs törekvés miatt az alkotmányos jogokkal kapcsolatos visszaságként értékelhető”.

3. Az Oktatási Minisztérium 2002. november 28-án a Legfőbb Ügyészhez fordult, hogy soron kívül vizsgálta meg a jászladányi Zana Sándor Imre Nevelési, Oktatási Közhasznú Alapítvány működésének törvényességét. A Legfőbb Ügyész megállapította, hogy „az alapítványi iskolát nem hozhatott létre és nem működtethetett.” Az ügyészi vizsgálat felhívja a figyelmet arra, hogy az alapítvány alapító okiratában nem jelölte meg célként iskola létrehozását, így ilyen intézmény alapítására nem is jogosult.

4. Újra benyújtották, ezúttal formai hibáktól mentesen, az iskola működését engedélyező OM-szám iránti kérelmet. Mivel nem tehetett mást, az OM engedélyezte az iskola működését.

5. 2003. augusztus 1-jén a beíratással kapcsolatban szülői értekezletet tartottak. Az értekezletet követően az alapítványi iskolába gyermekeiket beíratni szándékozó 101 jászladányi szülő közül többen panaszlevelében fordultak az oktatási miniszterhez, és a Jász-Nagykun-

Szolnok Megyei Közigazgatási Hivatalhoz az alapítványi iskola felvételi eljárásával kapcsolatban. A szülők beadványaikban sérelmezték, hogy nem tölthettek ki gyermekeik számára jelentkezési lapot, illetve az alapítványi iskola igazgatójának átnyújtott szándéknyilatkozataikat utóbb érvénytelenné nyilvánították. Kifogásolták továbbá azt is, hogy gyermekük felvételi kérelmével kapcsolatban nem kaptak választ, elutasító határozatot.

6. A szülői panaszok alapján a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Közigazgatási Hivatal 2003. szeptember 5-ei határozatában elrendelte a jászladányi alapítványi iskola tanulói jogviszony létesítésével kapcsolatos eljárásának törvényességi és hatósági ellenőrzését. Az ellenőrzés lefolytatásából elfogultság okán Jászladány Nagyközség jegyzőjét kizárta és helyette Tiszaföldvár Város Jegyzőjét jelölte ki. A vizsgálat egy szülő esetében állapított meg törvénytétést.

Az oktatási miniszter 2003. október 1-jén elrendelte a jászladányi Antal Mihály Alapítványi Általános Iskola hatósági ellenőrzését. A miniszter annak vizsgálatát kérte, hogy a létrehozott alapítványi iskola működése sérti-e a hátrányos megkülönböztetés tilalmára vonatkozó, a közoktatási törvényben rögzített rendelkezéseket.

7. Az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont (OKÉV) a lefolytatott hatósági ellenőrzés kapcsán megállapította, hogy az alapítványi iskola erőltetett, a jogszabályi feltételeknek nem minden tekintetben megfelelő létrehozása a jászladányi Jókai utcai iskolaépület megosztásával a túlnyomórészt hátrányos helyzetű tanulók egy fizikai téren belüli elkülönítését eredményezte. A jászladányi önkormányzat eljárása végső soron alkotmányos jogok, konkrét új jogszabálytilalmak megsértésével ment végbe (az alapítványi iskola jogszabályi feltételeknek nem úminden esetben megfelelő létrehozása – a kisebbségi önkormányzat egyetértésének hiánya, a működési engedély kiadása az annak feltételeként előírt kötelező eszköz-, és felszerelésjegyzékben foglaltak meglétének hiányában) – tartalmazza az OKÉV jelentése.

A vizsgálat rámutatott arra is, hogy az alapítványi iskola létrejötte, az ehhez nyújtott egyoldalú önkormányzati hozzájárulás a helyi közfeladatok ellátási színvonalának rovására ment végbe, a hátrányos helyzetű gyermekek diszkriminálásával, csökkentett értékű szolgáltatásra kényszerítésével.

Egy kudarc anatómiája

A jászladányi eset megmozgatta az egész magyar közvéleményt, tévéhíradó, napilapok, hetilapok foglalkoztak a hagyományteremtő kisvárosban történetekkel. A történet egyik legfontosabb tanulságát azonban gyakorlatilag nem vonta le a magyar közvélemény, talán nem véletlenül.

Ez a tanulság ugyanis a *kudarc*.

Nem sikerült megakadályozni, hogy nyílt szegregációs helyzet jöjjön létre. Nem sikerült elérni, hogy a helyi „Büdösto” partjára kiszorított romák gyerekei ugyanolyan színvonalú oktatásban részesüljenek, mint az alapítványi iskolában tanuló diákok. Az önkormányzat még az OM segítségét is visszautasította.

Sőt: a magukat méltóságukban sértve érző jászladányi polgárok egy része beperelte az Oktatási Minisztériumot, kártérítést követelve. Ezt a pert ugyan elvesztették, de jogi képviselőjük arról beszélt, hogy „az OM megkapparintotta a bíróságot”.

A jászladányi eset tette nyilvánvalóvá és széles körben ismertté, hogy amennyiben romákkal szembeni szegregáló gyakorlat kerül terítékre, az illetékes hivatalok rendkívül aggályosan ügyelnek a jog formai részleteire.

A magyar közvélemény, a széleskörű médiavisszhang és az OM konzekvens fellépésének következtében kénytelen volt szembesülni a ténnyel, hogy a kirekesztés kísérletek Magyarországon napirenden vannak, sőt, a jog formai lehetőségeit felhasználva sajnos akár sikeresek is lehetnek.

A jászladányi eset rávilágított, hogy az iskolaválasztás nálunk gyakorolt, szinte nemzetközi párhuzam nélkül álló, széleskörű szabadsága *elkülönítéshez vezethet*.

Az Oktatási Minisztérium ajánlata (2002)

Magyar Bálint oktatási miniszter meghívta az Oktatási Minisztériumba a jászladányi iskolavítában résztvevő két, szakmai álláspontot képviselő felet, az önkormányzati iskola és a működés megkezdéséhez szükséges engedéllyel nem rendelkező alapítványi iskola igazgatóját azzal a céllal, hogy segítsen mindenki által elfogadható, megnyugtató megoldást találni a kialakult helyzetben.

Az Oktatási Minisztérium igent mond a minőségi oktatás megteremtésére, de határozottan nem mond a megkülönböztetésre: nem emelhetünk falakat a gyerekek közé. Nem kerülhetnek szembe egymással a szegények és a gazdagok, a vidékiek és a fővárosiak, a vallásosak és a nem vallásosak, a romák és a nem romák. Egy Magyarország van, közös felelősségünk, hogy a társadalom ne szakadjon darabjaira. Minden szülőnek a gyermeke a legfontosabb. Természetes, hogy valamennyien olyan iskolába szeretnék járni a gyerekeiket, amelyik nyugodt és barátságos légkörben, megfelelő színvonalon készít fel a középiskolai továbbtanulásra. Ezt az esélyt azonban minden gyereknek meg kell adni, mert minden gyerek egyformán fontos.

A jászladányi magániskola nem kezdhetette meg törvényesen a működését. Két héttel a tanévkezdés után viszont már nem a kialakult jogi helyzet elemzése a legfontosabb feladatunk. Most cselekvésre van szükség, olyan tettekre, amelyek békességet teremthetnek egy felzaklatott közösségben, lerombolják a diákok közé emelt falakat, és egyformán segítik minden gyerek jövőbeli boldogulását. Ezért az oktatási minisztérium az integrációt segítő, minőségi oktatásfejlesztés komplex csomagját ajánlja a jászladányi önkormányzati iskolának.

Ez a program a következő elemeket tartalmazza:

❖ Multimédiás számítógépeket juttatunk az iskolának, és támogatjuk az Internet-kapcsolat kiépítését.

❖ Az idegennyelv-tudás hiánya csökkenti a továbbtanulási, és később a munkavállalási esélyeket. A program ezért nyelvtanárt, emelt óraszámot és korszerű módszereket ajánl fel az iskola diákjai részére.

❖ Az önfejlesztő iskola-program az óvodában, az alsó és felső tagozaton dolgozó pedagógusok, a környék középiskoláiban tanító tanárok, valamint az érdeklődő szülők részére szól. A cél az, hogy önkéntesen jelentkező helyi szakemberek indítsák el az iskola programjának tartalmi fejlesztését.

❖ A továbbtanulási arányok gyors ütemű javítása érdekében a hetedik és nyolcadikos diákok körében felajánlunk egy mentor rendszerű programot, melynek célja, hogy az iskola tanárai a hozzájuk tartozó diákok tanulmányait minél hatékonyabban segítsék. A mentor tanár konzultációs lehetőséget és diákként számított fizetés-kiegészítést kapna munkájáért.

❖ A kistérségi koordinátor, családi koordinátor híd szerepet látna el a család és az iskola között. A családi koordinátor munkáját támogatja a kistérségi koordinátor, aki az OM által a közeljövőben kiépítendő országos oktatási integrációs hálózat munkatársaként segíti a kistérségi integrációs programok megvalósulását.

❖ A délutáni közösségi programok az etnikai feszültségek csillapításának legjobb módja.

A vegyes csoportban való célorientált tevékenységre lehetőséget nyújt

a drámapedagógia vagy éppen a sportolás.

❖ Szociális munkás, pszichológus foglalkozna az iskolán belüli feszültségekkel, azok okainak feltárásával és kezelésével.

A programcsomag teljes értéke mintegy 30 millió forint lett volna. A jászladányi önkormányzat nem fogadta el az ajánlatot.

Jászladány perel

A bíróság elutasította a jászladányi alapítványi iskola keresetét az Oktatási Minisztérium ellen. Kolláth György alkotmányjogász, a jászladányiak jogi képviselője szerint a bíróság meghátrált, formális és felszínes döntést hozott.

A roma tanulók kizárásával vádolt iskola alapítása körül a legfőbb ügyész is talált szabálytalanságot. A Legfőbb Ügyészség szerint nem hozhatott volna létre iskolát az alapítvány, mivel alapító okiratában nem jelölte meg célként iskola létrehozását. A jászladányi polgármester szerint azonban a hiányosságot pótolták.

Az alapítványi iskolában 2002 szeptemberében kezdődött volna meg a tanítás, de erre nem került sor, mert a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Közigazgatási Hivatal augusztus 30-i határozatában megsemmisítette a helyi jegyző által kiadott működési engedélyt. A hivatal döntésénél többek között arra hivatkozott, hogy a Jászladányi Polgármesteri Hivatal nem kérte ki az iskola alapításáról a helyi kisebbségi önkormányzat véleményét. A jászladányiak szerint ugyanakkor a közigazgatási hivatalban egy évvel korábban megkeresésükre azt mondták, hogy nem kell kikérni a kisebbségi képviselők állásfoglalását.

Az Oktatási Minisztérium ugyanezen a napon elutasította az iskola OM-azonosító iránti kérelmét. Az alapítványi iskolába felvett gyerekeket átvették az önkormányzati intézménybe, illetve más települések iskoláiba.

Az alapítványi iskola álláspontja szerint azonban nem augusztus 30-án, hanem szeptember 2-án rendelkezett az oktatási tárca, vagyis egy napig törvényesen zajlott a tanítás az iskolában. A jogszabályok szerint pedig év közben nem lehet megszünteti egy iskolát – állítja az iskola jogi képviselője.

A bírósági ítélet kimondja, hogy az OM jogszerűen utasította el az iskola azonosító iránti kérelmét, a bíróság szerint ugyanis az iskolának akkor már nem volt működési engedélye. Az ítélet szerint a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Közigazgatási Hivatal is jogszerűen járt el az alapítványi iskola kérelmének elutasításakor.

Kolláth György alkotmányjogász, a jászladányiak jogi képviselője az ítélet kihirdetése után kijelentette: a bíróság meghátrált, a tárgyalás pedig nem volt fair, végül pedig formális és felületes döntést született. Az Oktatási Minisztérium megkaparintotta a bíróságot – fogalmazott Kolláth.

Forrás: Origo

Paródia?

részlet az Origo tudósításából

Rasszista sztereotípiákat vonultatott fel a tv2 Irigy Hónaljmiriggyel készült, Bazi nagy roma lagzi című műsora – mondta Magyar Bálint. Az oktatási miniszter szerint a Bazi nagy roma lagzi által sulykolt kép ellentétes a valósággal, amit felvilágosító kampány segítségével akarnak megismertetni a közönséggel. A Bazi nagy roma lagzi sugárzása után két nappal – Mohácsi Viktória romaügyi miniszteri biztossal közösen tartott sajtótájékoztatón elhangzott, elítélik azokata szerkesztőket, akik a nézettség növelése érdekében hajlandók ilyen programot műsorra tűzni, a látens, vagy kevésbé látens romaellenes előítéletekre rájátszani.

A szabad demokrata politikus szerint a Bazi nagy roma lagzi negatív sztereotípiákat sulykol, amelyek ellentétesek a romák helyzetét felmérő kutatások eredményeivel. A miniszter statisztikákkal cáfolta a műsorban ábrázolt képet, amely szerinte iskola- és munkakerülő, primitív, bűnöző hajlamú lényeknek mutatja be a romákat. Az Oktatáskutató Intézet 1999-ben és 2000-ben készült felmérése szerint a roma gyerekek 22 százaléka érettségit, csaknem 58 százaléka szakmát szeretne szerezni, csupán 4,4 százaléka szándékozik az általános iskola után befejezni tanulmányait. A miniszter ismertette a romák többségi mediaképével foglalkozó kutatás eredményét is. A vizsgálatban megkérdezettek 91 százaléka úgy vélte, a tévének azt is ismertetnie kellene, ami jó a romák életében, 49 százalék pedig azt mondta, sértő, ahogyan a tévé a cigányságot bemutatja.

A miniszter szerint a roma kisebbséget „megalázó és gyalázatos módon” mutatták be a kritizált műsorban, ami erkölcstelen, és akadályozza a társadalmi megbékélést.

Mohácsi Viktória azt mondta, egész életében nem érezte magát olyan megalázottnak, mint a műsor 45 perce alatt. A romaügyekért felelős miniszteri biztos nőként és anyaként kikérte magának, hogy a cigányok születését a macskák tavaszi szaporodásához hasonlították.

A műsor miatt Kaltenbach Jenő, a kisebbségi jogok országgyűlési biztosa április 1-jén eljárást kezdeményezett az Országos Rádió és Televízió Testületnél (ORTT).

Az ombudsman, aki primitívnek és ostobának tartja a kritizált show-t, azt mondta, véleménye szerint az adás ellentétes a médiatörvénnyel, amely tiltja a nemzeti és etnikai közösségeket sértő műsorok sugárzását. A tv2 közleményt adott ki, amelyben elnézést kér az Irigy Hónajmirigy műsora miatt:

.... Ezennel kijelentjük, hogy a tv2 senkit sem kívánt megsérteni önértékében, s ellenséges érzületeket sem akart kelteni. Őszintén sajnáljuk, ha szándékainkkal ellentétben mégis megbántottunk volna valakit. Az érintettektől elnézést kérünk. Ahogy eddig is, a tv2 a jövőben is minden tőle telhetőt megtesz az előítéletek felszámolásáért, a romák jogainak érvényesüléséért, társadalmi integrációjáért.” A közleményt Pintér Dezső elnök, Kereszty Gábor vezérigazgató és David Stogel ügyvezető igazgató írta alá.

OM-KÖZLEMÉNY

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Közigazgatási Hivatal felszólította a jászladányi képviselő-testületet, hogy 2004. május 28-ig szüntesse meg a jászladányi Jókai utcai iskolaépület törvénysértő megosztását, valamint vonja vissza azon határozatait, melyek sértik az egyenlő bánásmód és az esélyegyenlőség követelményét, így biztosítva az érintett gyermekek mindenek felett álló elvét. Ezért a Hivatal felkérte a jászladányi önkormányzatot, hogy tegyen hathatós intézkedéseket annak érdekében, hogy az önkormányzati iskola megkapja a szükséges segítséget a hátrányos helyzetű illetve sajátos nevelési igényű tanulók megfelelő színvonalú oktatásának biztosításához. Ezen felül a jászladányi önkormányzatnak garantálnia kell, hogy a kisebbséghez tartozók oktatásával, képzésével kapcsolatos döntések az érintett helyi kisebbségi önkormányzat egyetértésével valósuljanak meg. Mint ismeretes, korábban az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont, a kisebbségi ombudsman valamint a legfőbb ügyész is megállapította, hogy a jászladányi Antal Mihály Alapítványi Iskolát egy alkotmányellenes cél elérése érdekében szervezték meg nyilvánvaló szegregációs törekvés miatt. Megállapítást nyert az is, hogy a jászladányi Jókai utcai iskolaépület megosztásával szélsőséges elkülönítés valósult meg. Az alapítványi iskolába a rendezett családi körülmények között élő tanulók kerültek, az önkormányzati iskolában túlnyomórészt hátrányos helyzetű tanulók koncentrálódnak és kizárólag az önkormányzati fenntartású iskolára hárul a sajátos nevelési igényű tanulók oktatása és nevelése.

Engedélyezték

A roma gyerekek elkülönítésének szándékával létrehozott jászladányi magániskolában 2003. szeptemberétől legálisan is elkezdődhet a tanítás. A tanintézmény ugyanis megkapta a működési engedélyt, és a szaktárca is regisztrálta. Ugyanakkor Sipos János, a szaktárca helyettes államtitkára szerint a közoktatási törvény módosítása lehetőséget ad az etnikai alapú elkülönítés megakadályozására. A működési engedély megsemmisítése és az oktatási tárca regisztrációt megtagadó határozata miatt 2002. szeptemberében csak egy napig működött az alapítványi iskola Jászladányon, ám az osztálybontás és az azzal járó elkülönítés azt követően is változatlan maradt. Ezt az iskola munkatársa úgy magyarázta, hogy „nem hivatalosan az alapítványi iskola működik”. Az oktatási miniszter – az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont vizsgálata, és hatósági ellenőrzésének összefoglaló jelentése alapján –, különböző intézkedések megtételét kezdeményezte a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Közigazgatási Hivatalnál, amely törvényességi vizsgálatot indított. „Egy iskola működik csak a településen, az osztálybontást viszont – a közoktatási törvény értelmében – változatlanul hagytuk a második tanítási nap után. Az összes többi csak félremagyarázás” – mondta korábban Dankó István polgármester, hozzátéve, hogy minden évben megkísérlik újraindítani az alapítványi iskolát, amelybe az előjáró közlése szerint 2003-ban kétszázöt diák iratkozott be. „A minisztérium elvi álláspontja nem változott, ám a formai követelmények teljesítése esetén kötelességünk megadni az azonosító számot” – nyilatkozta a Roma Sajtóközpontnak a tárca közoktatási helyettes államtitkára.

Forrás: Roma Sajtóközpont

**A ROMA NÉPSSÉG LAKÓHELYI
SZEGREGÁCIÓJA ORSZÁGONKÉNT (%)**

	Bulgária	Magyar- ország	Románia
Cigánytelep	56,2	11,6	10,9
A népesség nagyobb része roma	21,0	22,5	17,1
A népesség nagyobb része nem roma szegény	11,7	26,0	27,4
Se romák, se szegények nem koncentrálnak a negyedben (településben)	11,1	39,9	44,6
A szűrővizsgálatban romának minősített összes válaszadó	100,0	100,0	100,0
N	524	481	368

VÉLEMÉNY

A rendszerváltás előtti időkben is volt a szegénység, csak nem voltak ilyen nagy és látványos különbségek, mint most. A társadalom nagy része szegény volt, a legszegényebkekről pedig nem volt szabad beszélni. A szegénység el volt takarva. 1989 után kiderült, hogy a lakóhelyi, a családi, a társadalmi és az iskolázottsági hátrány kulminálódik, a szegénység drámaivá vált Magyarországon. A rendszerváltás nem csak egyszerűen a felszínre hozta a szegénységet, hanem új problémákat is generált. A rendszerváltás után a kormányok, különösen az oktatás felől, igyekeztek ezen segíteni, de sajnos ez a mai napig nem sikerült.

Liskó Ilona szociológus

Forrás: Ladányi-Szelényi. A roma etnicitás

Kistérségi helyzetkép és szegregálódás

A magyarországi roma népesség problémáit talán a legjellemzőbben tükröző, két, jellemzően aprófalvas kvázi kistérségben, a borsod-abaúj-zempléni encsi (Cserehát), és a hasonlóan halmozottan hátrányos helyzetű dél-baranyai, részben a siklói, nagyobb részt pedig a sellyei KSH-körzetben figyelhető meg leginkább az a szoros összefüggés, amely egy terület, kistérség vagy település mérete, gazdasági potenciálja, a munkalehetőségek száma és a cigány népesség száma, illetve aránya, valamint társadalmi-gazdasági helyzete között húzódik. Azokon a településeken, ahol rossz a gazdasági helyzet, kevés a munkahely, ott nagyobb számban fordul elő egyre nehezebb körülmények között élő cigány népesség, mint a jobb adottságokkal rendelkező településeken. Az utóbbiakból pedig a kedvezőtlenebb anyagi helyzetű cigányság fokozatosan kiszorul, s egyre nagyobb számban telepszik meg a mostohább feltételeket nyújtó településeken. Ezzel pedig a jobb helyzetben lévő települések környezetében megindul egy „elcigányosodási” folyamat. Éppen ezért a szegregációt nemcsak települési viszonylatban szükséges vizsgálni, azaz, hogy cigányok és nem cigányok mennyire elkülönülten élnek egymástól, hanem tágabb gazdasági-társadalmi, térségi-települési összefüggésekben is.

A szegregáció térségi-területi vagy éppen lakóhelyi jellemzői, a kialakult társadalmi-gazdasági körülmények más-más módon érinthetik és differenciálják a roma népességet. Különösen erőteljesen érvényesül a lakóhelyi és a települési szegregáció olyan halmozottan hátrányos helyzetű kistérségekben, mint amilyenek Dél-Baranyában és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében az Encsi KSH-térség (voltaképp Cserehát természetföldrajzi terület) által alkotott „mintaterületek”, ahol a meglévő különféle

ROMA TANULÓK – KISISKOLÁBAN?

Az iskolák eloszlása az ott tanuló roma gyerekek aránya alapján (%)

A roma tanulók aránya	Az iskolák aránya
10–25	25,4
25,1–38,5	25,6
38,51–62,5	25,6
62,51 felett	23,3

■ Az egyes roma arányrétegekkel jellemezhető iskolák eloszlási adatai megerősítik az előző, 2000. évi kutatásban tapasztaltakat: a kisebb intézményekre jellemzőbb a roma tanulók magasabb aránya. Ez a jelenség természetesen összefügg az intézmények települési elhelyezkedésével, illetve azzal, hogy a roma népesség zöme kisebb településeken él.

Részlet Babusik Ferenc tanulmányából

komoly társadalmi-gazdasági-foglalkoztatási-szociális-iskolázási problémák következményeként az átlagosnál is súlyosabb gondként jelentkezik a „romakérdés”, s ahol a szegénységgel szinte törvényszerűen együtt jár a roma etnikum települési, majd területi koncentrációja, egyszersmind szegregálódása, szociális és kulturális ellehetetlenülése.

Részlet Baranyi Béla – Koncz Gábor:

A roma-szegregáció kutatásának területi szempontjai az encsi és a sellyei (-siklói) kistérségekben című tanulmányából

„UTOLSÓ PADBÓL...” PROGRAM

A magyar közoktatás rendszerében kiugróan magas a korábban fogyatékos, jelenleg „sajátos nevelési igényű” (SNI) tanulóként definiáltak száma, a 2004/2005 tanév statisztikai nyitóadatait tekintve a teljes általános iskolai tanulói létszám 6,4 százaléka tartozik közéjük. Többségük eltérő tanterv alapján, sok esetben a többi gyermektől elkülönítve teljesíti tankötelezettségét. Az elmúlt években/évtizedekben az SNI tanulók aránya hazánkban folyamatosan nőtt. (Míg számuk Magyarországon 2002-ben 5,3%, jelenleg 6,4%, az európai átlag 2,5-3%.) Ezért az Oktatási Minisztérium 2003-ban programot fogadott el a nem-fogyatékos gyermekek enyhe fokban fogyatékosá minősítésének visszaszorítására „*Utolsó Padból*” címmel. A program elsődleges célja, hogy a magyarországi sajátos nevelési igényű tanulók aránya közelítse az Európai Unió átlagát, valamint csökkentse a hátrányos helyzetű és a roma

gyermekek felülreprezentáltságát az eltérő tantervű tagozatokon. A program a „*Lendületben az ország*” c. Kormányprogramban is nevesítve lett.

■ A program bejelentése óta eltelt időszakban az enyhe fokban értelmi fogyatékosá minősítés évek óta emelkedő trendje megorpanjt, majd csökkenni kezdett.

A 2005-ös beiskolázási adatok alapján 12 százalékos csökkenés tapasztalható országosan.

■ A program során a független szakértők által lebonyolított, soron kívüli felülvizsgálatokon megvizsgált 2100 gyermek 11 százalékánál nyert megállapítást, hogy nem értelmi fogyatékos, így 222-en visszakerültek a normál tantervű oktatásba.

■ A visszahelyezések száma a korábbi tanévekhez képest megnégyszereződött.

■ A diagnosztizálás megújítása érdekében a Nemzeti Fejlesztési Terv HEFOP (Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program) 2.1 intézkedésében az érintettek bevonásával

megkezdődött a Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottságok minőségfejlesztése; az egységes eljárásrend és vizsgálati protokoll, a megújult eljárásrendhez és az eszközpark eredményes használatához szükséges személyi kompetenciák, továbbá egységes elektronikus adatszolgáltatási rendszer fejlesztése, és két kultúrafüggetlen teszt standardizálása.

■ A visszahelyezett tanulók után járó ún. átmeneti normatíva került bevezetésre, amelyet két évig lehet igényelni, ezt követően az alapnormatíva mellé az integrációs normatíva igényelhető.

■ Szigorodtak a fogyatékosá minősítés feltételei.

■ Az oktatási miniszter 2006. márciusában bejelentette az Egységes Pedagógiai Diagnosztikai Rendszer kidolgozása érdekében létrejött tárcaközi megállapodást. A négy, a feladatok végrehajtásában érintett minisztérium – a Belügyminisztérium, az Egészségügyi Minisztérium, az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és

Esélyegyenlőségi Minisztérium, és az Oktatási Minisztérium – által aláírt megállapodás biztosítja, hogy a pedagógiai diagnosztika megújítása a rendszer átalakulását, egy független, egységes diagnosztikai rendszer kiépülését, továbbá a gyermekek, tanulók jogainak jobb érvényesítését, iskolai sikerességük, életminőségük javítását szolgálja.

Kerecsendi iskolapélda

A szegregáció nemcsak iskolán belül, hanem településeken belül, települések, sőt régiók között is működik. A társadalom perifériájára szorított népesség ott próbál lakást találni magának, ahol tud, s ez a hely általában rettentés hely. A külvárosi nyomornegyedek, az elhagyott kis falvak, a közművek nélküli, emberi lakásra gyakorlatilag alkalmatlan építmények éppen úgy megjelennek ezen a palettán, mint a lakótelepek bizonyos részei, vagy a nagyvárosok egyes negyedei. Az elkülönülés-elkülönítés általában ezer szállal egymásba gabalyodó, minden résztvevő számára katasztrofális eredménnyel járó, negatív mérlegű folyamat. Ezt a folyamatot nyilván komplex beavatkozással lehet csak megállítani, amiben a munkahelyteremtés, a jogvédelem, az egészségvédelem, a kétoldalú felvilágosító tevékenység éppen úgy helyet kell kapjon, mint az oktatásügy területén az integrált nevelés kibontakoztatása.

Az integrációval kapcsolatban a társadalomban található fenntartások, ellenszenvék, sőt kifejezett ellenirányú törekvések is, de nemcsak azok. A magyar társadalom a felmérések szerint nyitott az integrációs nevelés elfogadása iránt is.

Ezt a nyitottságot megerősítik azok a híradások, amelyek a sikerekről tudósítanak. Nemcsak jászladányi esetekről számolhatunk be, hanem például kerecsendiről is. Ebben a faluban minden évben Podó-fesztivált rendeznek (a podó magyarul híd jelent), amelynek során a gyerekek megismerkedhetnek a roma kultúra értékeivel. Nagyon sok hasonló példát említhetünk. A konkrétumok iránt érdeklődők figyelmébe ajánljuk a Köznevelés című oktatási hetilapot, amely szinte hétről hétre képes riportban számol be egy-egy eredményes együttnevelési vállalkozásról.

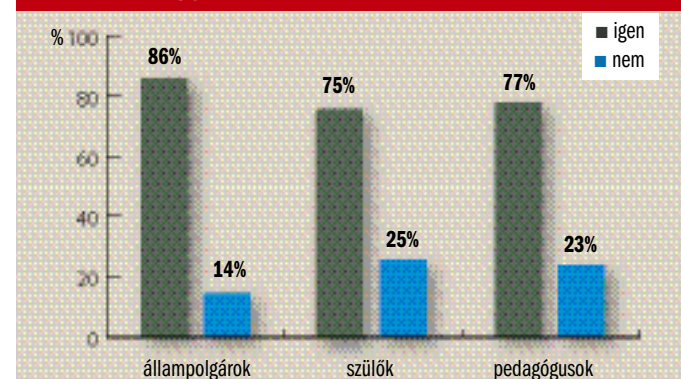
Oktatási integráció

A 2000-es, illetve a 2003-as PISA-vizsgálatok eredményei alapján a magyar 15 éves tanulók teljesítménye a mért három területen, az olvasásban, a matematikai és a természettudományos területen elmaradt a várakozásoktól. Magyarországon hat legerősebben a család szociális háttere a diákok teljesítményére. A tanulók teljesítménye közötti különbségeket hazánkban magyarázta a legkiugróbb mértékben az adott iskola társadalmi összetétele, vagyis a családi háttér hatása az adott iskola társadalmi összetételén keresztül erősödik fel. A vizsgálatokból kiderül, hogy az iskolák szocio-ökonómiai státusza jobban magyarázza a tanulási eredményeket, mint az egyes gyermekek családi háttere.

A hátrányos helyzetűek, köztük a roma diákok oktatásának eredményességét kutatások alapján döntően befolyásolja, hogy nagy arányban szegregált körülmények között oktatják őket. A 2003/2004-es tanévben, 573 iskolán elvégzett reprezentatív vizsgálat* adatai minden eddiginél drámaibb képet festenek a roma tanulók elkülönítésének mértékéről. Az adatok szerint legalább 3000 roma többségű osztály, ezen belül minimum 1253 homogén cigány osztály létezik az alapfokú oktatásban. Ezekben az osztályokban tanul az általános iskolás korú roma

* Havas Gábor-Liskó Ilona:
Szegregáció a roma tanulók általános iskolai oktatásában/2004

MEGFELELŐ PEDAGÓGIAI MÓDSZEREKKEL ROMA GYEREK JÓ EREDMÉNYEKET ÉRNET EL?

► Oktatási integráció

népesség közel egynegyede. Nemcsak a szegregáció mértéke, hanem megnyilvánulási formái is változtak az utóbbi években: az iskolán belüli szegregáció felől az iskolák közötti elkülönítés irányába tolódott el a folyamat. Az adatok szerint ma legalább 178 olyan általános iskola működik Magyarországon, amelyek többségében roma diákokat oktatnak.

A folyamat a szegregáció elkerülhetetlenül káros társadalmi hatásain túl azért is aggasztó, mert Magyarországon különösen nagy az összefüggés az iskolák szakmai, infrastrukturális ellátottsága és az odajáró gyermekek társadalmi státusa között. A szabad iskolaválasztás indukálta – egyes önkormányzatok által pedig közvetve is segített – szelekció tehát nem csak az iskolák közötti szociális és etnikai polarizációt eredményezi, hanem közvetett hatással van az ott folyó oktatás minőségére is. Tudva, hogy az iskolai szegregáció nem az egyedüli tényező a roma és hátrányos helyzetű gyermekek iskolai sikertelenségében, szemléletes adat, hogy míg a roma tanulók kevesebb, mint 10 százaléka jut el az érettségig, addig a teljes kortárs népesség több mint fele szerez középfokú végzettséget.

Az Oktatási Minisztérium az elmúlt négy évben ezért a halmozottan hátrányos helyzetű társadalmi csoportokra kiemelt célcsoportként tekintett. Évről-évre új támogató programok kerültek bevezetésre, amelyek célzottan próbálják a hátrányos helyzetűek oktatási esélyeit javítani.

Oktatáspolitikai lépések:

Az OM javaslatára az Országgyűlés 2003. szeptemberében több ponton is módosította a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. Törvényt (továbbiakban: Kt.).

Bevezettük a *semmisség* és az *érvénytelenség* fogalmát. E szerint: *a fenntartói irányítás, illetőleg az intézményi hatáskörben hozott, a hátrányos megkülönböztetés tilalmába ütköző, illetve a gyermek mindenképp felett álló érdekével ellentétes döntés semmis. A semmis döntés érvénytelenségére bárki határidő nélkül hivatkozhat. A semmisség megállapítását az érintett, vagy ha az nem állapítható meg, bárki kérheti.*

A magyar jogrendet a nyugati országokéhoz közelíti az az új-donság, hogy a bizonyítási teher megfordul, vagyis a hátrányos megkülönböztetés szempontjából vitatott döntés jogszerűségét minden esetben a *döntés hozójának kell bizonyítania.*

A közoktatási törvényben jelent meg elsőként az iskolai szegregáció *tilalma*. Az új szabályozás lehetőséget nyújt a *közvetett*

diszkrimináció feltárására is. E rendelkezések utóbb átkerültek „Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról” szóló 2003. évi CXXV. törvénybe:

2005 szeptemberétől 18 évre emelkedett a tankötelezettség korhatára. Tudjuk, hogy a hátrányos helyzetű rétegek egyik legfőbb problémája az iskolarendszertől való korai távozás.

Körültekintőbb helyi államigazgatási intézkedések várhatók a magántanulóvá nyilvánítás területén. *Szociológiai vizsgálatok szerint a cigány tanulókat nyolcszor nagyobb valószínűséggel mentik föl a rendszeres iskolába járás alól, mint nem roma társaikat. Ma a 14-15 éves roma tanulók 10%-a nem jár rendszeresen iskolába!*

Megjelent a „sajátos nevelési igény” kifejezés. Ezzel megkezdődik a felkészülés a fogyatékosná nyilvánítás jelenlegi rendszerének a hátrányos társadalmi helyzetű tanulók szempontjából való felülvizsgálatára. Mára a fogyatékosná nyilvánítás a roma tanulók szegregálásának az egyik leggyakoribb formájává vált. Miközben az elmúlt évtizedben folyamatosan csökkent a tanulólétszám a közoktatásban, addig a fogyatékosná nyilvánított gyerekek száma nöttön nőtt. *Ma a hazai roma gyerekek egyötöde eltérő tantervű osztályba/iskolába jár.*

Az oktatási tárca 2003-ban programot fogadott el a nem-fogyatékos gyermekek enyhe fokban fogyatékosná minősítésének visszaszorítására „*Utolsó padból...*” címmel.

A *hátrányos helyzetű gyerekek kötelező felvételével* lehetőség nyílt a három éves óvodáztatás elérésére ott is, ahol ma ez nehezen valósul meg. A hátrányos helyzetű gyermekek három éves óvodáztatása alapvető feltétele a sikeres iskolai pályafutásnak.

Az integráció szempontjából óriási jelentősége van annak a nagy vihart kavart törvénymódosításnak, mely szerint az első három évfolyamon *csak a szülő egyetértésével lehet évismétlésre kötelezni a diákokat.* A módosított közoktatási törvény emellett meghosszabbítja az iskolai oktatás kezdő szakaszát, így *több idő jut az alapkészségek (írás, olvasás, szövegértés stb.) elsajátítására.* A készségek és képességek fejlesztése az ötödik és hatodik osztályban az eddigieknél hangsúlyosabban folytatódik. Várhatóan emiatt jelentős mértékben mérséklődni fog az évismétlések száma, így a túlkoros gyermekek aránya is nagymértékben csökkenni fog.

Definíciót kapott a halmozottan hátrányos helyzet és az integrációs felkészítés a törvényben. Az eddigi szabályozás nem határozta meg a hátrányos helyzet fogalmát. Így vált lehetővé,

hogy a hátrányos helyzetű tanulóknak szánt támogatások gyakran céljukat tévesztették, és a középosztály családjait segítették.

Az oktatási miniszter 2002 tavaszán hívta életre a *Hátrányos Helyzetű és Roma Gyermekek Integrációjáért Felelős Miniszteri Biztos Hivatalát*, a hivatal vezetésével Mohácsi Viktóriát bízta meg. Európai parlamenti képviselővé választása után munkáját Daróczy Gábor folytatja. 2002. augusztusában előkészítő munka indult a társadalmi szempontból hátrányos helyzetű, és a roma gyerekek oktatási integrációját elősegítő országos hálózat kialakítására. Az *Országos Oktatási Integrációs Hálózat*, 2003. január 1-jén kezdte meg működését, szorosan együttműködve a miniszteri biztos hivatalával.

A miniszteri biztos hivatalában kidolgozásra került két új oktatási forma, a képesség-kibontakoztató és az integrációs felkészítés szabályozása. Ennek megfelelően 2002. novemberében a közoktatási intézmények működéséről szóló 11/1994 (VI. 8.) MKM rendelet új 39/D. és 39/E. §-sal egészült ki. A hálózati program fő célkitűzésévé vált a szegregáció csökkentését célzó új szabályozás gyakorlatba történő átültetése és szakmai támogató rendszerének kialakítása. Az OOIH alapvető célja az inkluzív, együttnevelő pedagógiai kultúra terjesztése, a magyarországi közoktatási intézményekben felismert szegregációs formák felszámolásának elősegítése. Fő tevékenysége az integrációs nevelés minél több intézményben történő bevezetésének szakmai támogatása, a pedagógusok és intézményeik horizontális együttműködésére épülő szakmai hálózat kiépítése.

A képesség-kibontakoztató és integrációs felkészítés céljai azonosak; a szegény és iskolázatlan szülők gyermekei iskolai sikerességének javítása. Az integrációs felkészítés esetén ezt a fejlesztő munkát a gyerekek elkülönítése, kiemelése nélkül, heterogén összetételű osztályban és csoportban kell megvalósítani. Az integrációs felkészítés így a külön, homogén (kis létszámú, felzárkóztató stb.), a hátrányos helyzetű, köztük cigány gyerekek gyűjtőhelyeivé vált osztályok kialakítása ellen hat.

A hátrányos helyzetű tanulók integrációs- és képesség-kibontakoztató felkészítését az oktatási miniszter közleményeként kiadott *„A hátrányos helyzetű tanulók integrációs és képesség-kibontakoztató felkészítésének pedagógiai rendszere”* (IPR) pedagógiai rendszer szerint kell megszervezni.

Szakmai körökben általános a vélemény, hogy az IPR az utóbbi években az iskolai és pedagógiai gyakorlat megújítása egyik hatékony eszközeinek bizonyult.

A 2003/04-es tanévben, azokban az intézményekben, amelyek a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 39/E §. szerinti integrációs felkészítést folytattak, 9935 főre igényeltek normatívát, ez a szám a 2004/05-ös tanévben már 17539 volt. (Az „integrációs normatíva” összege 60 ezer forint/fő, az erre a célra fordított összeg tehát valamivel több, mint 1 milliárd forint volt a 2004/2005-ös tanévre számítva.) A 2003/04-es tanévben 28307 főre igényeltek képesség-kibontakoztató normatívát, a 2004/05-ös tanévben ez a szám 31936 fő. (Utóbbi normatíva összege 20 ezer forint/fő, vagyis ez összesen mintegy 630 millió forint, megintcsak a 2004/2005-ös tanévre vonatkozóan.)

A normatívák mellett a Nemzeti Fejlesztési Terv Humán-erőforrás Fejlesztési Operatív Program 2.1-es intézkedése (*Hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatási rendszerbe*) keretében, a 2004-2006-os programidőszakban megközelítőleg 7,7 milliárd forint áll rendelkezésre a hátrányos helyzetű tanulók oktatási esélyegyenlőségét támogató programokra.

A legfontosabb programelemek (NFT HEFOP 2.1):

- Pedagógusképzési programok kifejlesztése és bevezetésének támogatása a felsőoktatási intézményekben;
- Pedagógus-továbbképzési programok és szakértői képzések kifejlesztése és megvalósítása;
- A társadalmi érzékenységet, ill. az integrációs oktatás iránti támogatást növelő képzések kidolgozása és megvalósítása helyi döntéshozók, a fenntartók képviselői és nem pedagógus szakemberek számára;
- Az integrált oktatás know-how-jának fejlesztése, módszertani adatbank és szolgáltatói programcsomagok létrehozása;
- Kutatási programok, prevenciós módszerek és modellek kidolgozása az idő előtti iskolaelhagyás megelőzésére és a lemorzsolódás kockázatának korai felismerésére.

A programban tervezett fejlesztések közvetlen célja, hogy 11 500 pedagógus, és pedagógiai munkát támogató szakember gyakorlat-orientált képzésével támogassa az eltérő háttérű és sajátos nevelési igényű gyerekek hatékony együttnevelésének elterjedését a magyar közoktatásban. Emellett 2004-2006-ban az intézkedés a pályázati komponensében nyertes legalább 270 közoktatási intézmény számára biztosítja a pedagógiai és intézményfejlesztési munka szakmai támogatását.

UTOLSÓ PADBÓL

– Hol tart most az „Utolsó padból...” program?

Milyen eredményeket értek el?

– Itt attól függ, melyik részére gondol. Az „Utolsó padból...” programnak része volt az a soron kívüli szakértői felülvizsgálat, amely azt állapította meg, hogy a főlmért 2100 diákból 222 nem enyhe fokban értelmi fogyatékos, tehát a tanulmányait általános tantervű iskolában folytathatta. Én az egész rendszer megváltoztatását tűztem ki célul. Ebben éppen úgy benne van a tanulási képességeket vizsgáló szakértői bizottságoknak a minőségfejlesztése, mint az eszközfejlesztés vagy a kultúrafüggetlen tesztek kidolgozása.

– Mi a véleménye a fogyatékoságot felmérő módszerekről?

– A tesztek még alapvetően nem változtak meg. Vannak újak, és vannak olyanok, nagy számban, amelyek kidolgozásra kerülnek, és be is fognak kerülni a szakértői bizottságok mindennapjába. Ennél mondjuk egyfontosabb

lépés az, hogy egy számítógépes rendszert, gyakorlatilag egy szoftvert készítettünk el, ami az utolsó fázisban van gyakorlatilag, és néhány héten belül már maguk a szakértői bizottságok fogják tesztelni. A szoftver segítségével pontosabban nyomon követhető lesz egy-egy gyereknek a bekerülése, felmérése, ismételt felmérése, illetve az erről szóló szakértői vélemények, és a vizsgálatokhoz szükséges értesítők stb. Nem fordulhat majd elő például az, hogy egy gyereket, illetőleg a szüleit nem lehet elérni, értesíteni arról, hogy meg kéne jelennie a bizottság előtt, mert az utolsó felmérése óta már eltelt egy-két év.

– A program tartalmaz-e olyan elemet, amivel a szülőket is be lehet vonni az iskola életébe?

– Az integrációs programok az integrációs pedagógiai keretrendszer részeként működnek. Kifejezetten arra irányulnak, hogy a szülőket hogyan lehet jobban bevonni az

iskola életébe. És itt megint elvonatkozathatunk, hogy cigány gyerekről van-e szó, vagy hátrányos helyzetűekről. Amit mi integrációs fejlesztésnek, vagy alternatív iskolának hívunk, Nyugat-Európában hétköznapi iskolának számít. Nincsen túl bonyolult dolgokról szó, egyszerűen a legfontosabb kérdés annyi, sikerül-e elérni, hogy az iskolát, mint intézményt a szülők magukénak érezzék. Tud-e az iskola annyira nyitott lenni, csak hogy példákat említsek, szülői klubokat működtet, képzéseket, tanfolyamokat indít be. Az iskolák nagy részében a tantermek délután üresen állnak. Nem olyan régen tértem haza Angliából, ahol – nyitott iskola néven – pontosan ezt csinálják. Egyetlen egy nagy különbség van, hogy ott régiókban gondolkodnak. Hátrányos helyzetű régiókba telepítenek ilyen iskolákat, ami mindenki számára nyitott. Mi is valami hasonlót szeretnénk elérni.

A Köznevelés interjúja
Daróczy Gábor miniszteri biztossal

ÚTRAVALÓ

Az Útravaló Ösztöndíj-program a nehéz körülmények között élő diákok iskolai előrelépését (Út a középiskolába, Út az érettségéhez, Út a szakmához), illetve a természettudományok, a műszaki tudományok és a matematika területe iránt érdeklődést mutató tanulók tehetséggondozását (Út a tudományhoz) segíti pályázati úton. A Program iránti érdeklődés minden várakozást felülmúlt, 2005-ben az iskolák közel 40 százaléka aktívan reagált a felhívásra. A két pályázati fordulón az esélyegyenlőségi alprogramok esetében összesen 1675 közoktatási intézményben 20 045 diák és 7739 mentor nyert támogatást. A nyertes diákok esélyegyenlőségi alprogramok közti megoszlását az alábbi diagramm tartalmazza.

A beérkezett és nyertes pályázatok többsége Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar megyéből érkezett.

Ösztöndíjprogramok

Az oktatási rendszer nem biztosítja az esélyegyenlőséget valamennyi fiatalnak: a hátrányos társadalmi helyzetű, de tehetséges fiatalok előtt nem nyílnak olyan lehetőségek, amelyek nyitottak a megfelelő családi és anyagi háttérrel rendelkező diákok előtt. A társadalmi egyenlőtlenségek újratermelődésének megakadályozása érdekében ezért a magyar kormány 2005. szeptemberével elindította az Útravaló Ösztöndíjprogramot. A négy elemből álló Ösztöndíjprogram három alprojektje a tehetséges, de nehéz körülmények között élő hátrányos helyzetű diákok iskolai előrelépését segíti, a negyedik alprojekt a természettudományok, a műszaki tudományok és a matematika területe iránt kiemelt érdeklődést mutató diákok tehetőségondozását támogatja.

A projektben résztvevő diákok és mentoraik ösztöndíjban részesülnek, de a program lényeges és igazán hatékony eleme a mentori segítség. A mentorok számára a pályázatot kezelő Tempus Közalapítvány szakmai szolgáltatásokat nyújt (információs napok, képzés, körlevél).

„Út a középiskolába”

A pályázat célja, hogy a hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű 7. és 8. osztályos tanulókat felkészítse érettségire adó középiskolában való továbbtanulásra mentor támogatásával.

A program tartalma

A tanuló mentor-tanárt választ, aki segíti tanulmányai során, és felkészíti érettségire adó középiskolában való továbbtanulásra.

„Út az érettségire”

A pályázat célja érettségire adó középiskolában tanuló hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók támogatása tanulmányaik során a középiskola sikeres befejezése érdekében.

A program tartalma

Az ösztöndíjprogramban a tanuló mentor-tanárt választ, akinek feladata a diák felkészítése a sikeres érettségire.

„Út a szakmához”

A pályázat célja a hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók esetében megteremteni a kapcsolatot a munkaerőpiac és a beiskolázás között, különös tekintettel a hiányszakmákra.

A pályázók köre

- ❖ 13. évfolyamos (első szakképzés, első szakképző évfolyam) hiányszakmákra beiskolázott szakközépiskolai tanulók

- ❖ szakiskolai 9-10. évfolyamos
- ❖ szakiskolai 11. szakképzési évfolyamos hiányszakmákra beiskolázott tanulók, valamint
- ❖ mentoraik (tanáraik, szakoktatóik)

„Út a tudományhoz”

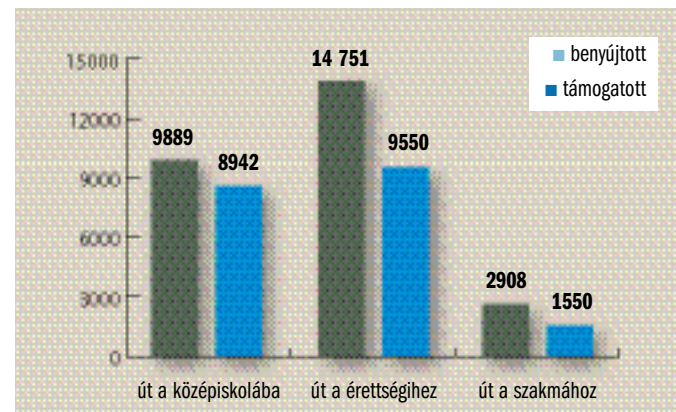
A pályázat célja a természettudományok, a műszaki tudományok és a matematika területe iránt kiemelt érdeklődést mutató diákok tehetőségondozása. A pályázat a tehetségek szakszerű támogatását vállaló középfokú közoktatási intézményben tanító tanárok és a tehetséget mutató diákok együttműködésére épít.

A pályázat tárgya

A természettudományok, a műszaki tudományok és a matematika területén választott bármilyen kutatási, innovációs témával pályázhat egy-egy tanár és a vele közösen kutatómunkában részt venni szándékozó diákok.

EREDMÉNYEK:

Az esélyegyenlőségi ösztöndíjak (Út a középiskolába, Út az érettségire, Út a szakmához) esetében 20045 diák és 7739 mentor nyert támogatást. Az Út a tudományhoz alprogramra a pályázók 85 projektet nyújtottak be, 77 nyertes pályázat született 53 közoktatási intézményben. Természettudományok témakörében 49, műszaki tudományok témakörében 22, matematika témakörében 6 darab nyertes projekt valósul meg.

BŰNÖS VAGY ÁLDOZAT?

Az Európai Roma Jogok Központja folyamatosan figyelemmel kíséri a roma gyerekek sorsát a budapesti Róbert Krízis Központban. Ezt a központot azért hozták létre, hogy ideiglenes szállást nyújtson azoknak a fiataloknak, akik valamilyen okból válsághelyzetbe kerültek és azonnali segítségre van szükségük. A tapasztalatok azt mutatják, hogy az év során a rendőrség által behozott gyerekek több, mint 70 százaléka roma gyerek volt. [2004 első félévében ez az arány elérte a 78,1 százalékot.] A központ munkatársainak beszámolója szerint ezek a gyerekek nem azért kerültek ide, mert bűncselekmény elkövetésén kapták őket, hanem éppen ellenkezőleg, ők váltak bűncselekmény áldozataivá. A lányok 60-70, a fiúk 20-30 százalékát prostitúcióval vádolták. Ezek a gyerekek tehát pedofil elkövetők áldozatai. Sokat közülük a nagy pályaudvarokon és autóbusz-végállomásokon „csípnek föl”,

miután erre szakosodott bandák fölszállítják őket vidékről a fővárosba. A központ munkatársai úgy vélik, még ha meg is tudnák nevezni azokat az elkövetőket, akik megrontják ezeket a naív tinédzsereket, a rendőrség aligha tenne ellenük bármit. is ... Gyakran tapasztalják, hogy a rendőrség úgy hozza be a gyerekeket, hogy azok drog hatása alatt állnak, vagy kés van a holmijuk között, ami arra utal, hogy a rendőrség nem veszi elég komolyan a feladatát. Annak, hogy ezek a fiatalok ilyen krízishelyzetbe kerülnek, a fő oka az állami intézetekben uralkodó rossz légkör. A Róbert Krízis Központ munkatársai pontosan tudják, melyek azok az állami intézetek, ahol a legrosszabban bánnak a gyerekekkel, ugyanis ezek a fiatalok elsősorban Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Somogy megyéből menekülnek.

Részlet az Európai Roma Jogok Központja ún. Árnyékjelentéséből

A BBC vasárnapi vendége Mohácsi Viktória volt

Az SZDSZ európai parlamenti képviselőjével, brüsszeli irodájában beszélgettünk (részlet)

BBC: Nem hiányol valamit a bemutatásból?

Mohácsi Viktória: Meglep a kérdés, de azt hiszem, hogy értem, mire utal. Roma politikusként szoktak emlegetni nagyon sokszor. Jobban szeretem, ha szakmai összefüggésben említik a roma szót, és nem származásra utalnak vele. Tehát a pontos bemutatás: liberális politikus, SZDSZ-es képviselő az Európai Parlamentben, aki roma ügyekkel foglalkozik, lévén roma politikus.

BBC: A származását nem lehet letagadni: egy apró faluból származik Kelet-Magyarországról, az ország legszegényebb körzetéből. Ráadásul cigányként nem lehetett könnyű kitörni. Szerencséje volt.

Mohácsi Viktória: Igen, bár a szerencsén kívül nagy előnyt jelentett annak a szegregációnak a hiánya a faluban, ami a magyarországi roma gyerekek 40 százalékát érinti. Aki szegregált cigány osztályba kerül, illetve fogyatékosnak minősítik, annak sokkal kisebbek az esélyei, mint az átlagnak. Mindkét oktatási típus és szervezési gyakorlat gyengébb minőségű oktatást eredményez. Aki alacsonyabb színvonalú oktatásból érkezik, az biztos, hogy nem fog elmenni egy jó nevű gimnáziumba. Az pedig kizárt, hogy egyetemmet, főiskolát végezzem. Én nem ebbe a 40 százalékba tartoztam. Ez szerencse, praktikusan pedig elfogadható magyarázat, hogy egy kicsi faluban két cigánygyerekért nem volt érdemes külön osztályt indítani. Debrecenben volt az átminősítő bizottság, ahová nem volt érdemes elvinni egy olyan gyereket, akinek a fejlődésében egyébként semmiféle rendellenesség nem volt.

BBC: Mi volt az első élmény, ami ráébresztette arra, hogy cigány, és ki van téve az állandó diszkriminációnak?

Mohácsi Viktória: Négy éves koromban történt. A közelmúltban fogadtam örökbe egy gyermeket. Ma van a születésnapja, ma négy éves. Krisztián a második örökbefogadott gyermekem. Ha ránézek, és arra gondolok, hogy ilyen koromban tapasztaltam meg legelőször a diszkrimináció élményét, kicsit összeszorul a szívem, bármilyen régen is volt. A szülőfalum óvodájában történt, hogy a többiek – fiúk, lányok vegyesen – a másfél évvel idősebb nővérem haját kezdték húzni, ütötték, és közben azt kiabálták, hogy „cigány, cigány, dig-dig-dig, ha jól esik, megdöglik, békalyukba temetik, össze-vissza pisílik”. Én csak álltam, sírtam, nem tudtam mit csinálni. Lemerevedtem. Ez volt az első. Akkor olyan indulat kelt bennem, harag, méreg, hogy az összes óvodatársamat megutáltam. Nem tudom, hogy a nővéremben ez hogyan csapódott le, de én eldöntöttem, hogy ezt nem hagyom annyiban. Ha megverni nem tudom őket, mert sokan vannak, akkor valami mást kell tenni. Persze akkor még nem tudtam, hogy mit kell tennem, de azt gondolom, így indult el a pályám. Az iskolában is hasonló eseteket éltem meg, és a mai napig találkozom ilyen helyzetekkel. A legutóbbi esetemet olvasni lehetett a sajtóban. A román – bolgár határon való átkelés nehézségeire gondolok. Kevésbé volt veszélyes, mint az óvodás élmény, de azt mutatja, hogy bármikor érhetnek kisebb-nagyobb atrocitások.

BBC: Nem lehet, hogy ott is diszkriminációt lát, ahol egyszerű faragatlanságról, rosszindulatról van szó? Például lehet, hogy ez történt a bulgár határon is. Ha jól tudom, föltartóztatták annak ellenére, hogy diplomata útlevele van.

Mohácsi Viktória: Igen, ez történt. Hozzá tartozik a dologhoz, hogy nem régiben vásároltam egy autót, és ilyenkor a nemzetközi biztosítást igazoló zöld kártya kiadása 30 nap után történik. 20 napos volt az autó, és akkor kellett elindulni a Roma Évtized Program dokumentumait aláírni. Volt azonban egy befizetett csekk, ami bizonyítja, hogy az otthoni és a nemzetközi biztosításom is megvan, a kötelező is, és a casco is. Tehát minden rendben volt az autóval, de azért volt mibe belekötni. Négyen ültünk az autóban, és mindannyian romák. Nagyon furcsa egy ilyen helyzetben, ha a határőr, vagyis egy hivatalos közeg eldobja a szabad átutazást biztosító igazolványt. Nagyon szívesen megkérdeztem volna tőle, hogy mi a helyzet akkor, ha egy „politikusként kinéző” fehér bőrű

férfit talál az autóban. Biztos vagyok benne, hogy akkor nem teszi ezt.

BBC: Úgy tudom, hogy a szófiai magyar követség magyarázatot kért a bulgár külügyminisztériumtól. Érkezett valamilyen válasz?

Mohácsi Viktória: Igen, de még nem volt alkalmam tüzetesen átnézni. Mindenesetre nem kérnek benne bocsánatot, csupán azt ismétlik, hogy hiányzott a biztosítást igazoló zöld papír. Nem ismerik el, hogy bármilyen atrocitás lett volna. Én ott a helyszínen kifizettem nekik másodjára a nemzetközi és a kötelező biztosítást is az autóra. Nem lettem volna erre köteles, csak azért tettem meg, mert ez volt az egyetlen megoldás arra, hogy átengedjenek...

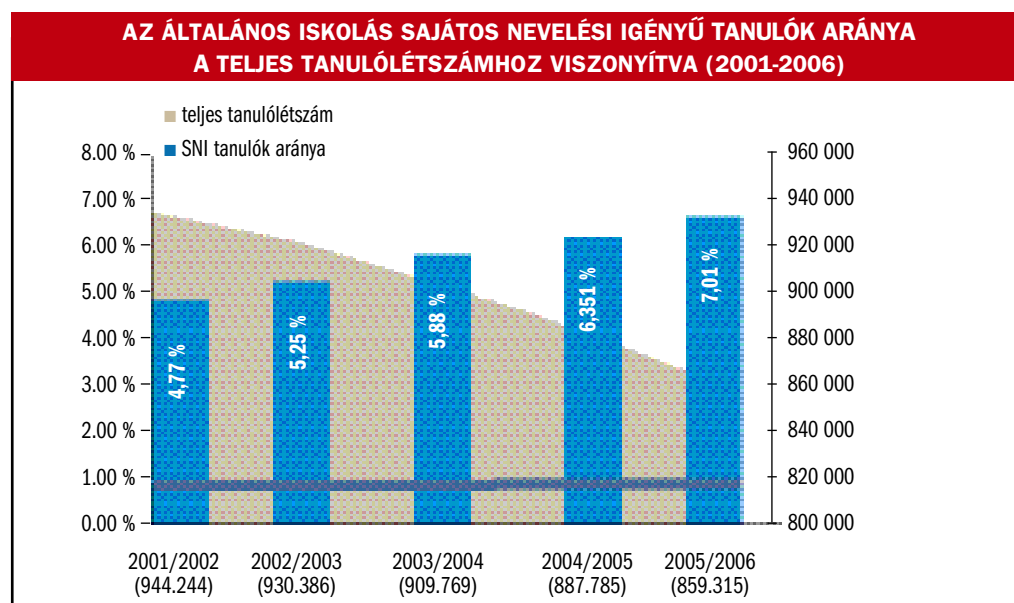
BBC: Ha annak idején, a választások alatt a Fidesz keresi meg, akkor vállalkozott volna a jelölésre?

Mohácsi Viktória: Én nem kerestem meg az SZDSZ-t, és ők sem kerestek meg engem. Egy hollywoodi mesejellegű történet kapcsán kerültem az SZDSZ közelébe. Kevés alkalommal éltem a szavazójogommal, de mindannyiszor az SZDSZ-re szavaztam. Ilyen jellegű érzelmeimet nagyon hamar tudtam identifikálni. Ha a Fidesztől megkerestek volna, valószínűleg nem vállaltam volna a jelölést. Tulajdonképpen az utcáról mentem be Magyar Bálinthoz. Amikor telefonon bejelentkeztem, hogy szeretnék találkozni a miniszter úrral, a titkárságon kinevettek, hogy milyen civil aktivista módszer ez. A szerencsének köszönhető, hogy másnap már ő hívott fel, és kérte, hogy menjek be hozzá. A beszélgetés alatt azt éreztem, hogy ő egy elkötelezett ember, aki ebben az

Mohácsi Viktória

ügyben tényleg akart valamit tenni. Voltak tárgyalásaim a jobb oldal, illetve a Fidesz képviselőivel is. Meghallgatták a terveimet, hogy eldöntsék, a ciklus alatt kritizálják, figyelik-e vagy sem. Majd azt mondták, hogy jó lenne, ha sikerülne, de szerintük a deszegregáció nem fog sikerülni, és sokkal jobban járnék, ha a nevemmel fémjelzett cigánykollégiumokat építeném fel a ciklus alatt. Azzal indokolták, hogy az sokkal jobban megmarad a köztudatban, ha Mohácsi Viktória építetett egy kollégiumot. Ezzel a hozzáállással én nem tudok azonosulni. Ez nem az az eszmerendszer, ahová nekem tartoznom kell. Egy másik rendszert kell egy harmadikká alakítani ...

INTÉZKEDÉSEK AZ INDOKOLATLAN ÁTMINŐSÍTÉSEK VISSZASZORÍTÁSÁRA

- ❖ „Utolsó padból...” címmel önálló program indult
- ❖ A Nemzeti Fejlesztési Tervben elkezdődött a Szakértői Bizottságok minőségfejlesztése
- ❖ A gyermekek felülvizsgálata, visszahelyezése
- ❖ Kultúrafüggetlen mérőeszközök standardizálása
- ❖ Az iskolaérettségi vizsgálatok kultúrafüggetlenné tétele

Egy tábor tapasztalata

Mohácsi Viktória, az Európa Parlament képviselője egy sajtótájékoztatón elmondta, hogy Magyarországon nagyon sok gyereket speciális képzésben oktatnak, pedig szellemileg tökéletesen épek. Mohácsi Viktória ismertetése szerint 2005. augusztusában az ország kilenc megyéjéből összesen 61, véletlenszerűen kiválasztott, szegény családi háttérrel rendelkező, többségében 12-16 éves gyermeket üdültettek az Európai Parlament támogatásával. Ezek között a gyermekek között 17 olyan volt, akiről kiderült, hogy speciális oktatásra járnak, bár nem fogyatékosok. Mohácsi Viktória elmondta, hogy terveik között szerepel, hogy „uniós forrásból, parlamenti költségvetésből minden egyes ilyen gyermeknek jogorvoslati lehetőséget biztosítunk. Tehát mindenkinek ügyvédet szánunk”.

Utolsó pad: milyen alapon?

Képzeljük el – talán nem is olyan távoli jövő története ez –, hogy valamelyik nyugat-európai nagyváros peremkerületében, ott, ahol olcsóbbak a lakások, létrejön egy magyar vendégmunkás-kolónia. Nyilvánvaló: a magyarok egymásnak adják a címet, biztonságosabban érzik magukat egymás közelében, hiszen nem beszélnek tökéletesen a nyelvet, idegenül mozognak a metropolis közegében.

Néhány év után gyerekek születnek, nőnek, iskolába iratják őket, akik aztán sokkal rosszabb eredményeket produkálnak, mint született helyi kortársaik. Miért? Nyilván fogyatékosak, gyengeelméjűek, szellemileg sérültek. Képtelenek például olyan kézenfekvő dolog megjegyzésére, hogy pl. a főneveknek nemük van. Nem értik, a kés-villa-kanál közül az egyik miért tartozik a hím-, a másik a nő-, a harmadik pedig a semleges nemhez. Ezek után ún. eltérő tantervű, felzárkóztató osztályokban helyezik el őket.

Aztán a környékbeli közvéleményben kialakul egy olyan kép, hogy ezek a magyarok bizonyára alsóbbrendűek, hiszen gyerekeik közül tízszer annyian járnak felzárkóztató osztályokba, mint a helyi gyerekek közül. És hamar meglesz a magyarázat is: bizonyára az italozó életmód, a sok rokonházasság, az egész törzsi múltba ragadt keleti elmaradottság az ok, hiába, nem lehet évezredekkel egyik generációról a másikra átugrani.

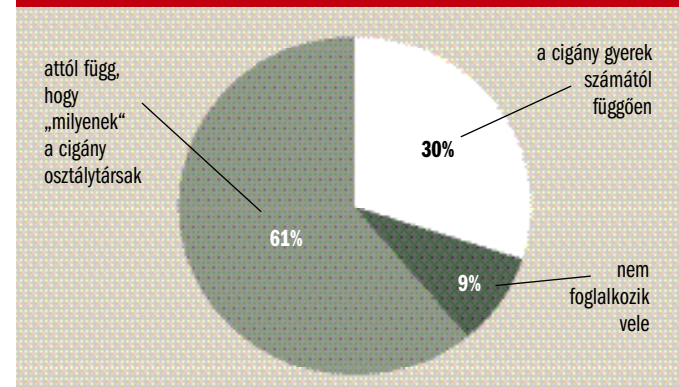
Pontosan ez az attitűd, amivel a hazai közvélemény, köztük a fogyatékosok minősítésben érintett döntéshozók egy része a roma gyermekek teljesítményéhez viszonyul.

Kimutatások sorát olvashatjuk arról, hogy mennyivel gyen-

gebbek teljesítenek a roma gyerekek - nemcsak az iskolában, hanem az objektív teszt-vizsgálatokon is. És amelyek persze éppúgy a verbalitás-alapú intelligenciát mérik, mint az iskola, éppúgy a középosztálybeli létezés szükséges képességek meglétén vizsgálják például az intelligencia meglétét.

Az Oktatási Minisztérium által kezdeményezett felülvizsgálatok drámai eredményeket hoztak. A fentiekben jelzett félreértéseken és elfogultságokon kívül a fogyatékos gyerekek után igényelhető emelt összegű normatívák és a máságtól való szabadulás vágya is feltételezhető a fogyatékosok minősítés motívumai között. Az „Utolsó padból...” program célja éppen az indokolatlanul fogyatékosok minősítés visszaszorítása. Ugyanezt a célt szolgálja jónéhány további intézkedés.

MENNYIRE FOGLALKOZNAK A SZÜLŐK AZZAL, HOGY HÁNY CIGÁNY GYEREK JÁR AZ OSZTÁLYBA?

Szegregáció az iskolában

A jászladányi eset kapcsán az iskolai elkülönítés jelenségéről tartott előadást **Kertesi Gábor** közgazdász a SuliNova Szabadegyetemen. A szakembert az iskolai szegregációról kérdeztük.

– Mit ért ön szegregáción? Milyen formái vannak a szegregációnak?

– Ha eltérő társadalmi státusú gyerekek más-más iskolákba járnak, ennek egyik alapvető oka a lakóhelyi elkülönülés; az, hogy a jobb társadalmi státusú emberek jobb, a rosszabb társadalmi státusúak pedig rosszabb lakóhelyi környezetben élnek. Magyarországon a lakóhelyi elkülönülés mértékén felül különülnek el az iskolarendszerben a társadalmi rétegek. Az iskolai szegregáció ezt jelenti. Az elkülönítő mechanizmusoknak két jellegzetes típusa van. Az egyik típus az, amikor az alacsony társadalmi státusú csoportot adminisztratív eszközökkel különítik el, mint például a jászladányi esetről. Hasonló jelenségről számolt be Ladányi János szociológus: a Csereháton létrejött egy iskola-társulás, közösen tartanak fenn iskolákat, mivel külön-külön nem tudnának. Két iskolát hoztak létre: egy

rosszabbat és egy jobbat, és a rosszabbikba buszoztatják a romákat, a másikba a többi gyereket. Általában nagyon jó ideológiákat szoktak az ilyen történetek mellé keríteni. Az iskolai szegregáció másik típusa spontán, decentralizált jellegű: a szegregáció megnövekedett szintje a rendszerváltás óta szabaddá vált iskolaválasztás nem szándékolt következménye.

– Milyen módon képes a szabad iskolaválasztás az iskolai szegregáció mértékét növelni? Más országokban ez hogyan van?

– A magyarországi szabad iskolaválasztás rendszere igen ritka kivételnek számít az egész világon. Néhány kivételtől eltekintve a fejlett országokban olyan rendszer működik, amilyen nálunk is működött a nyolcvanas évek végéig: a gyerek egy körzeti iskolához tartozik, és csakis ebbe a körzeti iskolába lehet beíratni állami költségen. Ha valakinek az adott iskola nem tetszik,

két dolgot csinálhat: vagy elköltözik, vagy tandíjköteles magániskolába íratja a gyermekét. A magyarországi rendszerben is van körzeti iskola mindenkinek, de a szülőnek nem kötelező oda beíratnia a gyermekét. Az iskolák pedig gyakorlatilag ellenőrizhetetlenül válhatnak a kívülről jelentkező gyermekek közül. Ez a rendszer egyfelől univerzálisan piaci alapokra helyezte az állami közoktatás rendszerét, másfelől azonban nem vonta le a kerülőutakon érvényesülő társadalmi következmények anyagi konzekvenciáit. Ezzel pedig roppant módon megnövelte az iskolák közötti különbségeket.

– Hogyan lehetne változtatni ezen a helyzeten?

– Nem hinném, hogy a szabad iskolaválasztás rendszeréből egy kötött körzeti rendszerre vissza lehetne térni. A szellem kiszabadult a palackból. Oda visszagyömöszölni nem

nagyon lehet. Magyarország a rendszerváltáskor nem volt a tudatában annak, hogy a szabad iskolaválasztás egy grandiózus társadalmi kísérlet. Ezt úgy lehet leírni, mint egy univerzális utalványrendszert, amelyben minden gyerek után jár egy ingyenes oktatási utalvány, amit a családja bárhol beválthat. Ugyanilyen utalványt kap minden gyerek az Egyesült Államokban vagy Angliában is, csak ott megmondják, hol lehet beváltani. Ha az nem tetszik a szülőnek, akkor vagy elköltözik egy jobb iskolával rendelkező körzetbe, vagy a saját pénzéből befizeti a gyermekét egy jó magániskolába. Az utóbbi esetben azonban kétszer fizetett ezért: egyszer mint adófizető, egyszer mint a magániskola kliense. A világban rendkívül ritkák az univerzális utalványrendszerek (ilyen pl. Chile vagy Új-Zéland iskolarendszere). Célzott utalványkísérletek viszont sok helyen működnek.

A Köznevelés interjúja
Kertesi Gábor szociológussal

Integrált oktatás híve	Iskolán belül szegregált oktatás híve	Iskolán között szegregált oktatás híve
Állampolgárok 44%	Állampolgárok 21%	Állampolgárok 25%
Pedagógusok 48%	Pedagógusok 7%	Pedagógusok 21%
Szülők 38%	Szülők 14%	Szülők 23%

„A magyar iskolarendszer szelektívnek mondható”

A 2003-as PISA-vizsgálatok eredményei alapján Magyarországon hat legerősebben a család kulturális tőkéje a diákok teljesítményére, a családi háttér hatása az adott iskola társadalmi összetételén keresztül erősödik fel. Magyarországon a tanulói teljesítmények jobban szóródnak az iskolák között, mint az iskolán belül, tehát az iskolarendszer szelektívnek mondható.

A hátrányos helyzetűek – köztük a roma diákok – oktatásának eredményességét a kutatások alapján döntően befolyásolja, hogy nagy arányban szegregált körülmények között oktatják őket. A 2003/2004-es tanévben 573 iskolában elvégzett reprezentatív vizsgálat adatai szerint legalább 3000 roma többségű osztály, ezen belül minimum 1253 homogén cigány osztály létezik az alapfokú oktatásban. Ezekben az osztályokban tanul az általános iskolás korú roma népesség közel egye-gyede. Ma legalább 178 általános iskola működik Magyarországon, amelyek többségében roma diákokat oktatnak.

Az integrációs normatíva – melyet 2003-ban lehetett először igényelni – egy pénzügyi ösztönző rendszer, amely a hátrányos és nem hátrányos helyzetű gyermekek integrált oktatását tá-

mogatja. A probléma az, hogy egyre több spontán módon szegregálódott iskola van Magyarországon (több 100 százalékosan cigány iskola Heves megyében), és ezek elesnek az integrációs normatívától. Az OM ezért félmilliárd forintos programot indított fejlesztésükre – mondta *Kadét Ernő*, az OM szakértője a Program ÖT (Összetartó Társadalom) sajtóbeszélgetésén.

2003-ban az Oktatási Minisztérium a Roma Integrációs Program társadalmi fogadtatását vizsgálta.

A TÁRKI által végzett felmérés összesen 74 iskolában, 1023 állampolgár, 2138 szülő és 460 pedagógus megkérdezésével zajlott. Mind a megkérdezett állampolgárok, mind a pedagógusok elsöprő többsége (97% és 98%) egyetért azzal az integrációs program alapját képező elvvel, hogy „az államnak minden gyerek számára biztosítania kell, hogy tehetsége és képessége szerint a legjobb iskoláztatást kapja”, illetve hogy „minden gyerek egyformán fontos a társadalom számára.”

A megkérdezett állampolgárok túlnyomó többsége (69%) azzal a nézettel is egyetértett, hogy a különböző nemzetiségi, etnikai csoporthoz tartozó gyerekeket nem szabad iskolás korban szétválasztani egymástól, mert akkor felnőtt korukban el-lenséget fognak látni egymásban. Az integrált oktatás híve: az állampolgárok 44 százaléka, a pedagógusok 48 százaléka, a szülők 38 százaléka. Az iskolán belüli szegregált oktatás híve: az állampolgárok 21 százaléka, a pedagógusok 7 százaléka, a szülők 14 százaléka. Az iskolák közötti szegregált oktatás híve: az állampolgárok 25 százaléka, a pedagógusok 21 százaléka, a szülők 23 százaléka. A felnőtt lakosság fele az integrált oktatás híve, a megkérdezettek 49 százaléka azt a tanácsot adná ismerősének, hogy olyan általános iskolába járassa gyerekeit, ahol különböző képességű, társadalmi helyzetű, nemzetiségű gyerekek együtt tanulnak egy osztályban.

**A pedagógusok
elsöprő többsége
egyetért
az integrációs program
alapját képező
elvvel**

VÉLEMÉNY

Kiderült: ha sok roma tanul egy iskolában, az iskolaépület állapota nagy valószínűséggel rosszabb az átlagosnál. A cigány többségű osztályokat jó eséllyel akkor is a rossz állagú épületekben helyezik el, ha az iskolában viszonylag kevés a roma tanuló.

Részlet a Havas Gábor és Liskó Ilona vezetésével, csaknem hatszáz általános iskolában végzett kutatásból

HA ROMA, AKKOR FOGYATÉKOS?

Míg a fogyatékosnak minősített gyermekek aránya az Európai Unióban 2,5-3 százalék körül mozog, addig Magyarországon ez az arány 6,4 százalék. Az elmúlt években, évtizedekben ez az arány folyamatosan nőtt. Nagyon nagyok az aránytalanságok a tekintetben, hogy egy-egy településen milyen mértékű a gyermekek fogyatékosként való minősítése. Vannak ma olyan iskolák, ahol – minimális el- vagy bejárás mellett – a helyi gyermekek 20 százaléka tanul az enyhe fokú értelmi fogyatékosok osztályaiban. A hátrányos helyzetű, a jogérvényesítéssel élni kevésbé tudó, köztük kiemelten a roma gyermekek erőteljesen felülreprezentáltak a fogyatékosnak minősítettek között. Míg az 1974/75-ös tanévben durván minden negyedik speciális iskolába járó tanuló volt roma, addig ez az arány az elmúlt két évtizedben folyamatosan emelkedett, az 1992-es iskolastatisztika – ebben az évben lehetett utoljára a tanulók származását nyilvántartani – már 42 százalékos arányról számolt be. A magas arányokat, és a roma gyermekek felülreprezentáltságát több szervezet kifogásolta (Save the Children, az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosa, ECRE), a nem fogyatékos gyermekek magas felülreprezentáltságát fogyatékos szervezetek is aggályosnak tartják.

A cigány többségű osztályokat jó eséllyel akkor is a rossz állapotú épületekben helyezik el, ha az iskolában viszonylag kevés a roma tanuló.

Részlet a Havas Gábor és Liskó Ilona vezetésével végzett kutatásból

PROBLÉMÁK	INTÉZKEDÉSEK
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Az oktatási folyamatban szegregálódnak a roma gyerekek. 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Életbe lépett az integrációs normatíva, többletfinanszírozás az elkülönített osztályok felszámolásához, létrejött az Országos Oktatási Integrációs Hálózat.
<ul style="list-style-type: none"> ❖ A roma gyerekeket gyakran felmentik az idegen nyelv tanulása alól. 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Életbe lépett az OM „Előre fuss” programja, amely a hátrányos helyzetű gyerekek idegennyelv-oktatását támogatja.
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Diszkriminációra utaló esetek: elkülönített étkeztetés Pátkán, külön iskola Jászladányban. 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ A Közoktatásról szóló törvényben életbe lép a diszkrimináció tilalma.
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Az iskolákban előszeretettel mentik föl a roma tanulókat az iskolába járás kötelezettsége alól. 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Szigorodik a magántanulóvá válás feltételrendszere.
<ul style="list-style-type: none"> ❖ A magyarországi gyerekek az európai átlag kétszeresének megfelelő mértékben kerülnek át „kiszegítő” iskolákba, osztályokba. Miközben a tanulók száma csökken, a fogyatékos nyilvánítottak száma folyamatosan emelkedik. 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Megkezdődik a fogyatékos nyilváníttak rendszerének felülvizsgálata. Az OM „Utolsó padból...” címmel programot indít az indokolatlanul fogyatékos nyilváníttak visszaszorítására. Az oktatási miniszter bejelenti a négy minisztérium részvételével megvalósítandó Egységes Pedagógiai Diagnosztikai Rendszer kidolgozásáról szóló megállapodást
<ul style="list-style-type: none"> ❖ A nem roma fiatalok 70 százaléka leteszi az érettségi vizsgát. A roma fiatalok körében ez az arány 10 százalék. A roma tanulók nagy része be sem kerül a középiskolába, vagy lemorzsolódik. 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Megjelenik a hátrányos helyzetű gyermekek iskolai sikerességét iskolán kívüli foglalkozásokkal elősegítő „tanoda”-módszer NFT-s pályázati források támogatásával.
<ul style="list-style-type: none"> ❖ A tanulók munkaterheinek vizsgálata kimutatta, hogy jelentős többségük túlterhelt. A közoktatás jelenlegi működése nem csökkenti, hanem újratermeli a társadalmi esélykülönbségeket, növeli a gyerekek induló hátrányait, és a lemorzsolódási arányokat. 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Alsó tagozaton csak a szülő egyetértésével lehet évisméltásra utasítani a tanulót. Ezzel időt nyernek, hogy a saját ütemükben haladva teljesíthessék a követelményeket negyedik osztály végére. Az érdemjegyekkel történő minősítést felváltja a szöveges értékelés az alsó tagozatban.
<ul style="list-style-type: none"> ❖ A hátrányos helyzetű gyermekek közül kevesen jutnak be középiskolába, a felsőoktatásba illetve a tudományos életbe. 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Életbe lép az Útravaló ösztöndíjprogram (Út a középiskolába; Út az érettségihez; Út a szakmához; Út a tudományhoz) Költségtérítéssel ponthatáron államilag finanszírozott képzés, és mentor biztosítása a felső oktatásba jelentkező halmozottan hátrányos helyzetű fiataloknak.
<ul style="list-style-type: none"> ❖ A roma gyerekek közül sokan nem járnak óv ódába, 11 százalékuk még öt éves kora után sem. 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ 2003. szeptemberétől a hátrányos helyzetű gyerekek ingyenesen ékezhethetnek az óvodában; A közoktatási törvény kötelezővé teszi a hátrányos helyzetű gyerek felvételét az óvodába, iskolai napközibe, illetve kollégiumba.

TARTALOM

Nemzeti emlékezet

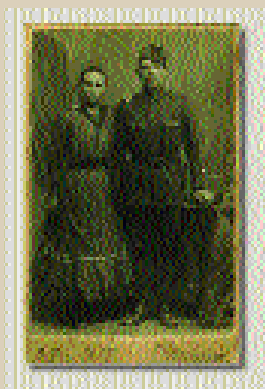
A történelem nem néhány talapzatra állított, nagy ember tetteinek sorozata, hanem százezrek és milliók egyéni döntésének eredménye. Az egyéni felelősség felismerése és a reális önkép kialakítása nélkülözhetetlen ahhoz, hogy valaki egy plurális demokráciában sikeresen tudjon létezni. Az Oktatási Minisztérium feladata, a fiatalokban a történelemhez reális viszony alakuljon ki, ne valamilyen romantikus, vagy kollektivista ideológia bűvkörében növekedjenek fel.

Történelmünk ugyanakkor nemcsak az egész nemzet történelme, hanem az azt alkotó kisebb közösségké, például a családoké és az iskoláké is. Fontos, hogy tudjuk, kiktől származunk, ők milyen helyzetben éltek, milyen konfliktusokat kellett vállalniuk, milyen dilemmákkal kellett szembenézzenek. Fontos, hogy kik tanítottak bennünket, hogy megőrizzük azoknak a pedagógusoknak az emlékét, akik egész nemzedékeket formáltak. Tudnunk kell, kinek mit köszönhetünk. Ismernünk kell a tényszerű valóságot, hogy a valódi teljesítményt is értékén tisztelhesük.

Pedagógusok emlékezete
Családtörténet-program
Stratégiai játék 1848-ról
Rákóczi-lovastúra
Bocskai emléktúra Erdélyben
Memento a Donnál
Auschwitz-Birkenau:
a legnagyobb magyar
temető

Tisztelt Igazgató Asszony! Tisztelt Igazgató Úr!

Nemrégiben megkezdődött az Oktatási Minisztérium Nemzeti Emlékezet Programja, amelynek az a célja, hogy a közoktatásban részt vevő diákok közelebb kerüljenek a hazánk történelmét meghatározó eseményekhez, évfordulókhoz, személyiségekhez, s ennek segítségével támogassuk az iskolákat új történelmi ismeretterjesztő eszközök meghonosításában, egyéni és közösségi ismeretszerzési és feldolgozási módszerek elterjesztésében. A program első eseménye volt a Don-kanyarba szervezett tanulmányi kirándulás, amelyre mintegy háromszáz pályázat érkezett, bizonyítva a diákok és a tanárok érdeklődését az effajta aktivizálási módszerek iránt. A tanulmányi kirándulások sorát már az idén folytatjuk.

A program másik fontos eleme az Iskolai Emlékezet elnevezésű program. Ennek keretében azokat a személyiségeket szeretnénk a figyelem középpontjába állítani, akik a nemzeti emlékezetet alkotó iskolai emlékezet szempontjából fontosak a diákok, az iskolaközösségek számára. Ők azok, akiknek a munkássága a diákok egy-egy generációjában él tovább, holott munkájuk, egyéniségük, az egyes iskolák életében játszott szerepük éppen az volt, hogy ébren tartsák, átörökítsék az iskola, a tanulás, a diáklét, a tanár-diák-viszony értékeit, jó hagyományait.

Amennyiben az intézmény kiemelkedő volt tanáráról nevezi el valamelyik iskolai termét, tanévenként és iskolánként egy termet jelző fémtablát, továbbá a névadót bemutató méltatást tartalmazó képes tablót elkészítettünk az intézmény számára. Az, hogy az iskola melyik kiemelkedő tanáregyéniségéről kívánja elnevezni egyik vagy másik termét, teljes mértékben az iskolai közösség döntésén múlik; javasoljuk, hogy már elhunyt vagy öt évnél régebben nyugdíjba vonult egykori tanár legyen a névadó. Az évek során ezeknek az embereknek a száma minden bizonnyal gyarapodik, s az iskolának lehetősége van arra, hogy több tanárról is termet nevezzen el.

Bízom abban, hogy ezzel a lehetőséggel is bővül az a kínálat, amely segíti az iskolákat hagyományaik megteremtésében és ápolásában. Ebben való közreműködését köszönöm.

2003. március 03.

Magyar Bálint oktatási miniszter

Nemzeti emlékezet, iskolai emlékezet, családi emlékezet címmel programot indít a minisztérium – jelentette be Magyar Bálint oktatási miniszter a *Történelemtanárok 12. Országos Konferenciáján*. A program három részből áll. A Nemzeti emlékezet című projekt az ország történelmét kívánja közelebb hozni a diákokhoz az éppen aktuális történelmi évfordulókhoz kapcsolódó rendezvényekkel, illetve a magyar történelem kiemelkedő írásos dokumentumainak hasonmás kiadásával.

A program iskolai emlékezet része arról szólna, hogy miként lehet az egyes oktatási intézményekben a pedagógusok emlékeit megörökíteni. Iskolai versenyeket, tanterveket, tantermeket lehetne elnevezni azokról a pedagógusokról, akik a diákokban mély nyomot hagytak. A névadók életrajzát egy internetes honlapon gyűjtik majd össze, egyfajta „digitális panteont” teremtve a legkiválóbb tanároknak.

A családi emlékezet részeként egy olyan szoftvert készített a tárca, amelynek keretében a diákok a fellelhető adatok és fennmaradt fényképek segítségével elkészíthetnék saját digitális családfájukat. Erről szólva az oktatási miniszter emlékeztetett

Nemzeti emlékezet

arra: az ország történelme sok százezer család története, amelyek azonban általában feledésbe merülnek. A miniszter szerint ennek alapjain akár egy nemzeti családfaprogram is elindulhatna. A program részeként a diákok családjuk történetét feldolgozva egy szoftver segítségével készíthetnek majd képeket, interjúkat, történeteket tartalmazó családi honlapot, amelyet a program weboldalán a nyilvánosság elé is tárhatnak.

A Nemzeti Emlékezet Program első eseménye: tanulmányi kirándulás a Don-kanyarba. Megjelenik meg a *Magyar elsőik* című, Gárdos Péter és Rózsa György által kidolgozott filmes oktató ismeretterjesztő sorozat is, amely évente 50 első magyar tárgy, műalkotás, bizonyos szakmát képviselő ember – így például az első magyar opera, az első magyar híd, az első magyar kalauz – történetét mutatja be 15–15 percben.

A programhoz kapcsolódik, hogy az Oktatási Minisztérium Freedom fighter néven a fiatalok nyelvén is érthető, vonzó pályázatot hirdetett 1956 méltó megünneplésére.

A programhoz kapcsolódó honlapokat a <http://www.emlekezet.hu> portál fogja össze.

A dísztermet a volt igazgatóról nevezték el

A Deák-Diák Általános Iskola tantestülete arról döntött, hogy Gauland Mátyás egykori igazgatótól nevezi el a dísztermet.

Az igazgató 1969-től 1997-ig vezette az iskolát, amely a hetvenes években nagyon népszerű volt. Számos újítást vezettek be. Ők indították el nálunk elsőként a klubnapközit és az erdei iskola-mozgalmat. Sok álló és vándortábort, biciklis túrát szerveztek. Az iskolának vízi úttörő szakosztálya is volt. Itt 1952-től folyik angol nyelvtanítás.

Várnai Andrásné, a jelenlegi igazgató elmondta: az intézmény 1992-ig a Deák téren működött. Akkor az épület visszakerült az evangélikus egyház kezébe, úgyhogy most a VIII. kerületi Orczy út 3-5 alatt van az otthonuk. Most is V. kerülethez tartoznak, de nincsen körzetük – mégis másfél-kétszeres a túljelentkezés.

Az iskolában több szaktantermet híres emberekről neveztek el, ez az első eset, hogy egy terem az iskola pedagógusának nevét veszi föl. Gauland Mátyást, „Matyi bácsit” a mai diákok még ismerték, szeretettel emlékeznek rá.

Forrás: Köznevelés

Szenes Adolf

Matematika Szaktanterem

Részlet a Sulinet honlapján olvasható ismertetőből

A Nemzeti Emlékezet Program keretében az iskolák levelet kaptak az oktatási minisztertől: az Iskolai Emlékezet programban egy tantermet az iskola valamelyik kiemelkedő tanáregyéniségéről nevezhetnek el: „... azokat a személyiségeket szeretnénk a figyelem középpontjába állítani, akik a nemzeti emlékezetet alkotó iskolai emlékezet szempontjából fontosak a diákok, az iskolaközösségek számára...”

Az 1929 szeptemberében megnyílt Állami Gyakorló Polgári Iskola – ma Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Gyakorló Általános és Alapfokú Művészeti Iskola Matematika Munkaközössége úgy döntött, hogy az iskola megalakulásának 75. éves jubileuma alkalmából pályázik: az egyik matematika szaktantermet Szenes Adolfról, a gyakorlóiskola első igazgatójáról nevezi el. Az iskola Nevelőtestülete támogatja a pályázatot, és nagy örömeinkre néhány hét múlva megjött az OM pozitív válasza is.

Mivel ma már nagyon kevesen ismerik Szenes Adolf nevét, a teremavatáshoz kapcsolódó beszámolóinkkal együtt felidézünk az iskola alapítását és Szenes Adolf munkásságát is. A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem Szegedre költöztetése után 1928-ban az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolát (Paedagogium) és az Állami Polgári Iskolai Tanárnőképző Főiskolát (Erzsébet Nőiskola) összevonva Budapestről Szegedre telepítette, és létrehozta az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolát. A gyakorlóiskola igazgatójának Szenes Adolfot nevezte ki, aki 1926-tól a Paedagogium fiúgyakorlójának volt az igazgatója. Szenes Adolf munkássága a XIX. század végére és a XX. század első harmadára tehető. Erre az időszakra esik matematikatanításunk megújítása: a szigorú formalizmusról áttértek a gondolkodtató, megfigyelésekre és mérésekre, illetve az ezekből valló következtetésekre épülő matematikaoktatásra.

Még nem is nevezik matematikának: a nem felsőfokú oktatásban számtan, mértan vagy mennyiségtan néven ismert.

A Szenes Adolf által vezetett iskola rangját mi sem jellemzi jobban, mint az a tény, hogy 1929 őszén a tantestület értekezletén maga Klébelsberg Kunó is felszólalt. Szenes Adolfnak számos tankönyve és módszertani könyve jelent meg. Ezek hasznosságát mi sem mutathatja jobban, mint az, hogy 6-8 kiadásuk is megjelent. Elméleti és gyakorlati munkásságáért a Magyar Pedagógiai Társaság - amelynek ekkor legfeljebb 100 tagja lehetett – 1929-ben felvette a rendes tagjai sorába mint az egyetlen polgári iskolai tanárt. 1932 végén nyugdíjba vonult, igazgatói székét helyettese, Kratofil Dezső foglalta el.

Szenes Adolfnak az iskolával való kapcsolata közel fél évszázaddal később folytatódott: tiszteletére USA-ban élő gyermekei, Szenes Erzsébet és Szenes László alapítványt hoztak létre (a 20 000 dolláros alapítványt a szülők 1 000 000 Ft-tal egészítették ki) a matematikában tehetséges tanulók támogatására.

A szaktanterem felavatása egy ünnepségsorozat kezdete volt, amelyre meghívást kaptak a jogelőd gyakorlóiskolák igazgatói, igazgatóhelyettesei és volt matematika vezetőtanárai mellet az Iskolaszék vezetői és a Diákönkormányzat tagjai is.

Az ünnepséget Bácsi János iskolaigazgató nyitotta meg. Ezt követően Dr. Szalay István tanszékvezető főiskolai tanár mellátta Szenes Adolf munkásságát, majd Dr. Kardos János, a Szeged Városi Önkormányzat Oktatási Iroda vezetője beszélt az Iskolai Emlékezet programról. Az OM által készítettetett tablót Dr. Pálfalvi Zsolt, a Csongrád Megyei Oktatási Iroda leplezte le. Befejezésül rövid műsort adtak tanulóink, majd a jelenlévők megtekinthették Szenes Adolf, illetve a Nevelőtestület matematikai munkáit bemutató kiállítást.

Konfár László

Ajánlások

(részlet)

Glatz Ferenc akadémikus

„A szűkebb és a tágabb család az a közeg, ahol a legőszintébben, a legteljesebben éljük, próbáljuk élni életünket. A családtörténet így a társadalom történetének legkisebb, de legmélyebbre nyúló eleme.

A családi emlékezet igazít el legtöbbünket a múlt csapdákkal teli útvesztőiben. Az új családtörténet-feldolgozó programmal történészek, történelem tanárok segítenek sok-sok szülőt, nagyszülőt, gyermeket, unokát abban, hogy személyes történetüket a nemzet történeteként is élhessék meg.”

Bertényi Iván tanszékvezető egyetemi tanár

„Csak üdvözölni lehet a kezdeményezést, amely igyekszik a XX. század második fele tudománypolitikájának a mulasztásait helyrehozni, s a tanárok, a tanulók valamint más érdeklődők számára jól vizualizált formában meg kívánja könnyíteni a fontosabb ismeretek elsajátítását. Remélem, a Program sikeres lesz, s megnöveli majd a különböző levéltárakban nagy számban található genealógiai források iránti érdeklődést. (Részlet ajánlásából)

Bertók László Kossuth-díjas költő

„Emlékszem, hogy én tizenhét évesen mondtam a szüleim szemébe (igazságtalanul), hogy „rosszul neveltek”. Aztán elmúlt öt-tíz év, s rádöbbsentem, hogy nem csak az életet, hanem szinte mindent (külsőmet, személyiségem meghatározó jegyeit, becsvágyamat, igényeimet stb.) anyámtól, apámtól, nagyszüleimtől, őseimtől örököltem,

Akikre még emlékezünk, és akikre már nem. Ilyen ez a két ferblizó, fröccsözgető úriember, akikre már senki sem emlékezik, csak valamiért megmaradt a kép a családi fotóalbumban

Feledi János és Deák Margit

tanultam. Sőt némely nagynéni, nagybácsi mozdulatában, vagy a dédapámról, az ükapámról hallott (nagyanyám mesélte) történetben is magamra ismertem. Egy számítógépes családtörténet-feldolgozó program, s persze egy-egy család vele együtt nagyon sokat tehet azért, hogy a rádöbbenés minél előbb, szerencsés esetben már a kamaszkorban megtörténjen. A családi emlékezet ilyen program, irigykedve ajánlom minden tanulóknak és pedagógusnak.”

Csukás István Kossuth-díjas író

„Mindenkinek van múltja, mindenki emlékezik és aki emlékezik, nincs egyedül. És aki nincs egyedül, már nem fél, bátran vág neki a világnak, hogy meghódítsa.”

Kubinyi András akadémikus

„Egy - bármilyen származású - család őseinek kimutatása, oldalági rokonai megismerése erősíti a családi összetartást, a származáshelyhez való kötődést, és ad mikrotörténeti ismereteket is. (...) (Részlet ajánlásából)

Magyar Bálint oktatási miniszter

„A múlt feltáráshoz nagyban hozzájárul a családi emlékek feldolgozása, a honnan származom kérdésének megválaszolása. Ha generációkra visszamenőleg képes vagy felsorolni családom tagjait, származásom történetét, akkor már megismerhettem a közel- és távolabbi múlt számomra oly fontos szeletét. S akkor a tágabb környezet, a kisközösség, s a nemzet története is fontosabb lesz számomra.”

Deák István és
lánya Deák
Margit

Feledi István

Feledi János

Családtörténet program

Az Oktatási Minisztérium a Magyar Országos Levéltárral közösen a Nemzeti Emlékezet Program keretében egy olyan programot indít útjára, amely lehetőséget teremt a diákoknak, szüleiknek, a pedagógusoknak és minden érdeklődőnek, hogy feldolgozhassák családjuk történetét, rendezhessék digitalizált tárgyi emlékeiket felmenőikről. A családi emlékezet program szoftverének futtatását és biztonságát szolgáló szerverek és háttér-tárolók a Magyar Országos Levéltárban vannak, az információk kezelését az intézmény dolgozói végzik az adatvédelmi szabályoknak megfelelően.

Az OM különösen fontosnak tartja a mikrotörténeti ismeretek bővítését Magyarországon, ahol az elmúlt évszázad történelmi megrázkódtatásainak következtében egész nemzedékek nőttek fel a hagyományok, a családi emlékezet teljes körének ismerete nélkül. Olyan tudásról van szó, amely a felhasználók számára összekapcsolhatja a család, a családtagok történetét a nemzeti történelem tankönyvekből ismert eseményeivel, ezáltal hozzájárul a múlt mélyebb megértéséhez, a helyi és nemzeti azonosságtudat bővüléséhez.

A szoftver (<http://csaladfa.emlekezet.hu/>) mintafeladatokat, tanári segédletet tartalmaz, és próbaképpen bemutatja néhány történelmi család családfáját. A közoktatásban egyaránt használható az informatika oktatásában, illetve történelem- és osztályfőnöki órákon, alkalmas dolgozatok készítésére is. Vannak iskolák, amelyekben már folyik hasonló kezdeményezés, az ő munkájukat is segíteni kívánjuk a szoftverrel. Az Oktatási Minisztérium kezdeményezésére kifejlesztett családtörténet-feldolgozó szoftver célja, hogy a felhasználókat saját családjuk,

mikrokörnyezetük történetének kutatására, megismerésére, a fennmaradt írásos, tárgyi emlékek, szóbeli hagyományok digitális megőrzésére ösztönözze.

A családtörténet-feldolgozó szoftver egy webszerverről futó alkalmazás, amit interneten keresztül bárki elérhet, és egy regisztrációs folyamat után szabadon használhat. A futtatást egy adatbázis szerver és egy webszerver végzi. A felhasználóknak a szoftver használata során lehetőségük nyílik a családfa adaton túl képek és dokumentumok feltöltésére is.

A szoftver fejlesztésekor az adatvédelmi biztos ajánlásainak és útmutatásainak megfelelően két adatvédelmi problémát kellett kiküszöbölni:

1. Személyes adat csak az adott személy hozzájárulásával kezelhető. Ezért csak azok láthatják a személyes adatokat, akiknek a felhasználó erre külön engedélyt ad. A felhasználót pedig egy adatvédelmi nyilatkozat figyelmezteti, hogy mikor, milyen feltételek mellett adhat engedélyt másoknak az általa felvitt személyek adatainak megtekintéséhez.

2. Jogosulatlan adatkezelés: az Oktatási Minisztérium nem végezheti az adatok összegyűjtését és tárolását. A szerverek és háttértárolók a Magyar Országos Levéltárba kerültek. Az OM és a Levéltár megállapodásban rögzítette, hogy az üzemeltetést és karbantartást az Országos Levéltár végzi.

A program tehát több oldalról is védi a felhasználókat. A szoftveren keresztül, csakis bejelentkezés útján, jelszó megadásával lehet megtekinteni vagy módosítani a bevitt adatokat. A külső támadások ellen tűzfal véd, az információk kezelését pedig levéltári adminisztrátorok végzik.

VÉLEMÉNY

„A játék kiváló ötleteket tartalmaz, külön kiemelendő, hogy nem csak a történelem „mi lett volna ha” típusú újra alkotására van lehetőség hanem a játék előrehaladása folyamán a valóságban megtörtént eseményekről is tájékoztatást kapunk. A játék sok tekintetben hiánypótló alkotásnak tekinthető, a stratégiai játék, mint forma a szórakozás és nem utolsó sorban az oktatás nagyszerű eszközét jelenti.”

Kopcsik András, történelemtanár, Kolumbusz Gimnázium

„A játékot jó ötletnek, az ötletet támogatandónak tartom. Örülnék, ha a magyar történelem valamennyi fontos eseményéről vagy eseménysoráról lenne ilyen játék; részint mentális, részint közművelődési, részint nemzeti kulturális szempontból.”

Hermann Róbert, történész

„Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc eseményei köré felépített stratégiai játék kipróbálása és elemzése során örömmel tapasztaltam, hogy a fejlesztők egy olyan gondolkodató, értelmes elfoglaltságot adó tartalmas játékot kínálnak, amely új szint és nagyon bízom benne, hogy egy új kategóriát – a játszva tanulás kategóriáját – hoz a számítógépes játékok körébe. (...) Feltétlen kiemelendő a fejlesztőnek az a törekvése, hogy nemcsak a számítógépes játék menetébe bevezető segéd-füzetrel segíti a felhasználót (ami párját ritkítja a számítógépes játékok körében), de arra is gondot fordít, hogy a valós történelmi háttérrel is bemutassa háttér-információ gyanánt.”

dr. Kedves Gyula alezredes, hadtörténész, muzeológus,
a Hadtörténeti Múzeum igazgatóhelyettese

Stratégiai játék 1848

Ki ne gondolkodott volna el azon, ki ne szeretné kipróbálni, mire jutott volna például Klapka, Görgei vagy Bem – ha nem avatkozik közbe az Orosz Birodalom? Vajon könnyű volt-e megállítani Jellasics seregeit Pákozdnál? Volt-e vajon esélye Mógának győzelmet aratni Schwechatnál és eljutni Bécsig? Igaza volt-e Görgeinek, hogy először meghátrált Windischgrätz túlerőben lévő serege elől, vagy győzött volna, ha felveszi a harcot? Elkerülhető lett volna Világos, vagy Arad? Ezekre az izgalmas kérdésekre bárki megpróbálhat válaszolni a játék segítségével. A korszak alapos megismerése a játék leírásának elolvasásával is lehetséges. A résztvevőnek kitörölhetetlen, személyes élményei is lesznek a magyar nemzet függetlenségéért vívott szabadságharcáról.

Az 1848/49-es szabadságharc című stratégiai játék fejlesztését a Hydrogame programozócsoport végezte. A játék több tesztelés után elérhető az érdeklődők számára a www.48.sulinet.hu honlapokról. Az Oktatási Minisztérium lehetővé tette, hogy az említett honlapokról Magyarországon bárki számára ingyenesen letölthetővé, on-line játszhatóvá váljék a játék, ráadásul a Sulinet honlapról elérhető oldal az 1848/49-es forradalomhoz és szabadságharcához kapcsolódó digitális tananyagokkal egészült ki. Ezek közé tartozik a Somogyi Győző festőművész készítette Huszártörténelem című tananyag is.

„A személyes élménynél nincs maradandóbb tanulási forma. Egészen más valamit átélni, cselekvő résztvevőként bekapcsolódni, mint csak a tanár előadását hallgatni vagy érdemjegyért adni feleletet arról – olvashatjuk Magyar Bálint oktatási miniszter ajánlásában.

Az 1848-49-es szabadságharc hazánk egyik legdicsebb küzdelme, a magyar nemzet öntudatra ébredésének időszaka, annak megtestesülése. A játék nem csupán segít megérteni a történelmi helyzetet, hanem a hadműveletek sikeres vezetéséhez, a nyerő játszmaéhoz el kell sajátítani a csaták háttérben húzódó történelmi tényeket, a korabeli politikai viszonyokat is. S persze figyelembe kell venni az adott pillanatban a természeti adottságokat (pl. időjárás, a folyók vízjárása), a katonák harci kedvét és számos más szempontot is. Meg kell érteni azt is, kik, miért és hogyan kötöttek szövetséget.”

A diákság számára – tizenéves korban – különösen vonzó az a lehetőség, hogy mindezt egy számítógépes stratégiai játék teszi lehetővé. A történelemtanítás szempontjából kedvező, ha ez nem csupán egy fikción alapuló, öncélúan erőszakos játék, hanem a magyar nemzet történetének fontos része. A korrajz szempontjából fontos, hogy hitelesen ábrázolt helyszínek, felszerelések, egyenruhák jelenjenek meg. A játék éppen ezért lehet érdekes az idősebb korosztályok, a tanárok, a szülők számára is.

Az Oktatási Minisztérium mindenki számára ingyenesen teszi elérhetővé a játékot.

A játék a korabeli Magyarország térképén játszódik, a játékos ezen irányíthatja a hadseregeket. A hatalmas térkép több mint 2000 különböző domborzattal rendelkező hatszögre van felosztva. Ezek a területek lehetnek sík, dombos, mocsaras vidékek illetve hegységek. A legmagasabb hegyeket és a tavakat tartalmazó területek a hadseregek számára járhatatlanok. Fontos szerepet kap még az utak és a vasutak elhelyezkedése, mert ezeken gyorsabban haladhatnak a hadseregek. Az egységek mozgását folyók akadályozhatják, e vízi akadályokon legkönnyebben a hidakon juthatunk át.

PRO LIBERTATE

Az „1848”-hoz hasonló stratégiai játék bemutatójára 2006. április 6-án került sor. A „Pro libertate!” – a Rákóczi szabadságharc eseményeit dolgozza fel. A program felhasználói jogait az Oktatási Minisztérium megvásárolta és mindenki számára ingyenesen elérhetővé tette. Akárcsak az „1848” esetében, újabb lehetőséget nyújt arra, hogy a felhasználók játék közben bővíthessék történelmi ismereteiket.

Az egyes hadseregek élére a játékos nevezheti ki a tábornokokat. Ezek a vezetők hatással vannak a vezetett hadtestre a csatákban. E mellett a játékos a csatában alkalmazott taktikát is beállíthatja, amely lehet vakmerő, kiegyensúlyozott vagy óvatos, illetve irányulhat az ütközet elkerülésére. A taktika mellett az egységek más parancsokat is kaphatnak, pl.: erőd lövetése, erőd rohamozása, felosztatás, védősáncok kiépítése.

A csaták során a szembenálló hadak realisztikus mértékű veszteségeket szenvednek és nem megsemmisülnek, csak visszavonulnak vereség esetén. A csata végeredményétől függően változik az ezredek morál, tapasztalat és ellátmány szintje is. A nyílt csata mellett lehetőség van az erődök ostromára és bevételére is. A játék a számítógép ellen játszható (a magyar vagy az osztrák-orosz féllal), vagy két játékos játszhatja egymás ellen az interneten illetve helyi hálózaton.

Az Oktatási Minisztérium határozatlan időtartamra szóló, kizárólagos felhasználási jogot szerzett a szoftver magyar nyelvű változatának Magyarországon történő terjesztésére. (A jogokat és szolgáltatásokat a tárca 9.8 millió forint + ÁFA összegért vásárolta meg.)

Az OM minden további (alkalom-, példányszámbeli, stb.) korlátozás nélkül, valamennyi ismert felhasználási módra kiterjedően jogosult a szoftvert bármilyen ismert módon felhasználni, illetve másnak a szoftver használatára felhasználási engedélyt adni. A játék fejlesztői vállalták, hogy saját honlapjukon kapnak helyet a stratégiai játékhöz kapcsolódó fórumok, chatszobák, és más szoftvertámogatási szolgáltatások. A fejlesztők vállalták, hogy a szoftver használata során esetlegesen felmerülő hibák, inkompatibilitások, pontatlanságok kijavítására egy éven keresztül havonta egy alkalommal ún. hibajavító csomagokat (patch) bocsátanak a Sulinet Programiroda rendelkezésére.

TANULMÁNYI KIRÁNDULÁSOK

Az Oktatási Minisztérium Nemzeti Emlékezet Programja abból a célból indult 2003 elején, hogy a történelmi évfordulók korszerű, új szemléletű megünneplésével bővítse a közoktatásban részt vevők történelmi ismereteit, fejlessze helyi és közösségi identitásukat, kötődésüket.

Az évfordulós események sorában 2003 januárjában pályázaton kiválasztott diákok látogathattak el Voronyezsbe, hogy első hivatalos delegációként keressék fel az egykori 2. magyar hadsereg doni katasztrófájának helyszínét. Szintén 2003-ban az Oktatási Minisztérium lovas túrát szervezett a II. Rákóczi Ferenc által 1703. május 6-án kiadott ún. brezáni kiáltvány megjelenésének emlékére. 2004-ben a holokauszt 60. évfordulóján a Krakkó melletti Auschwitz és Birkenau megtekintése, valamint az Auschwitz-Birkenau Állami Múzeum felújított magyar kiállítótermének felavatása volt az emléktúra célja.

2005-ben Bocskai István fejedelemmé való beiktatásának 400. évfordulójának emlékére Erdélybe szerveztek tanulmányi kirándulást.

Rákóczi-lovastúra

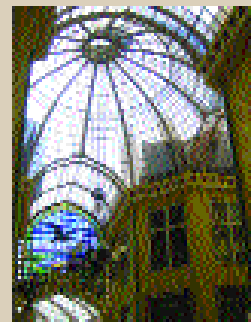
1703. május 6-án kelt II. Rákóczi Ferenc brezáni kiáltványa, melynek emlékére az Oktatási Minisztérium és a Történelemtanárok Egylete 2003. május 5. és 12. között lovas történelmi kirándulást rendezett diákok és tanárok számára. A kirándulás költségét az Oktatási Minisztérium fedezte, beleértve a résztvevők számára a lovak felkészítését és biztosítását, valamint a lovastúra szempontjából felmerülő egyéb költségeket is (balesetbiztosítás, speciális öltözet stb.). A résztvevők számára egy napos lovas szakmai felmérést és felkészítést is rendeztek 2003. április 26-27-én.

A hatnapos lovas túrát Magyar Bálint oktatási miniszter indította útnak Sárospatakról 2003. május 6-án. A Rákócziak várának szomszédságában, a Bodrog partján lévő Vízikapunál magyar és szlovák diákok, tanárok, a történelmi város lakói gyűltek össze, hogy ünnepélyesen elindítsák a 18 diákból és 5 tanárból álló lovascsapatot. A túra résztvevői a Sárospatak-Bodrogköz-Szécsény-Ónod-Romhány-Tokaj-Szerencs-Kassa útvonalat járják be. A csapathoz később 10 szlovákiai magyar diák is csatlakozik.

II. Rákóczi Ferenc 1703. május 6-án a lengyelországi Brezánban az Esze Tamás vezette tiszaháti felkelők küldöttségének zászlókat és egy, a magyar nemzethez intézett kiáltványt adott át. Ebben a fejedelem arra szólította fel a „minden igaz hazaszerető, országunk régi dicsőséges szabadságát óhajtó egyházi és világi, nemes és nemtelen, fegyverviselő és otthon lakos, egyszóval minden rendű igaz magyarokat”, hogy keljenek fel a „becsületünket tagadó, sönkat, kenyérünket elvevő, életünkön uralkodó s kegyetlenkedő Habsburg birodalom” ellen. Ezzel kezdetét vette a Rákóczi-szabadságharc, amelyet az 1711. április 30-án megkötött szatmári béke zárt le.

A lovastúra résztvevői követték a kurucok, a talpasok útját, megállnak ott, ahol labancokkal csaptak össze, ahol komoly döntéseket hoztak az ország dolgában a magyar szabadságról, egy független Magyarországról.

A KÖVETKEZŐ KÉRDÉSEKRŐL KELLETT A BOCSKAI-TÚRA PÁLYÁZÓINAK ESSZÉT ÍRNIUK:

Miért érdekli ez a kérdés; eddigi tanulmányaiban, olvasmányaiban, médiumokban találkozott-e a 15 éves háború, a hajdúk mozgalma és a Bocskai-szabadságharc eseményeivel, az felkeltette-e érdeklődését, inspirálta-e további olvasmányokra?

Mit gondol az adott történelmi eseményekről, kontextusukról, hogyan értékeli ezeket?

Járt-e a Hajdúságban; ismer-e a Bocskai-szabadságharchoz kötődő szobrot, emléktáblát?

A jelentkező pedagógusoktól a következő kérdésekre

vártak választ: tanári munkája során milyen formában és keretek között, milyen módszerekkel tanította a Bocskai-szabadságharc eseményeit, miként sikerült - a megfelelő történelmi kontextusban és körülmények között - értékelni Bocskai szerepét? Mennyire látja fontosnak a fejedelem személyiségét és hatását?

Véleménye szerint Bocskai valódi szabadságharcos, vagy csupán véletlenül került a történelmi események középpontjába?

A Bocskai-túra

A világnak bármely táján fontos az iskola, de talán sehol sem annyira meghatározó, mint egy kisvárosban - vallják a székelykeresztúri Orbán Balázs Gimnázium tanárai és diákjai. A székelyföldi település közel ezer diákot oktató, 1793-ban alapított alma matere büszke arra, hogy több mint kétszáz éve megfelel a város és a környék igényeinek, az idők változó kihívásainak.

Az intézménybe az oktatási tárcsa Nemzeti Emlékezet Programja keretében látogattak el magyarországi diákok és tanáraik. A hat napos, egész Erdélyt felölelő Bocskai-émléktúrán - amelyet fejedelemmé választásának 400. évfordulója alkalmából szervezett a tárcsa - 15 középiskolás diák és 5 pedagógus vett részt, akiket mintegy 300 pályázó közül választották ki.

A székelykeresztúri iskolában a diákok elmondták: az egyik legnagyobb gondot az jelenti számukra, hogy a magyar történelmet is románul kell elsajátítaniuk, s nem tanulhatják magyar nyelven. Három éve tilos magyar könyvekből tanulni. Problémának tartották azt is, hogy bár vannak pályázatok, de egy magyarországi út nagyon sokba kerül, és sokszor nincs rá lehetőségük. Amikor arról esett szó, hogy érzik magukat Magyarországra látogatva, fájó pontnak nevezték, hogy míg otthon magyarként kisebbségiként vannak jelen, Magyarországon sokszor románként bánnak velük.

A magyarországi diákok - akik közül sokan először jártak Erdélyben - az utat nagyon pozitívan értékelték. Volt, aki azt mondta, úgy érezte magát, mintha Magyarországon lenne. Fontosnak tartották, hogy nem csupán a történelmi tényekkel, adatokkal ismerkedhettek meg Bocskai István erdélyi fejedelemmé választása kapcsán, hanem az itt élő emberekkel, mindennapjaikkal is.

A pedagógusok közül többen az együttélés fontosságát hangsúlyozták. Elhangzott az a vélemény, hogy a XXI. század pedagógiájának a feladata megtanítani a diákokat a toleranciára, képesek legyenek „a kezüket nyújtani”.

Miklósi László, a Történelemtanárok Egyletének elnöke elmondta: amikor a diákokat kiválasztották, elsődleges szempontnak a kreativitást, a nyitottságot tartották, míg a pedagógusoknál a metodika volt a fő szempont, azaz hogy tanárként mit tud a látottakkal kezdeni.

A Bocskai István életének és a magyar történelemnek a legfontosabb erdélyi állomásaihoz kapcsolódó túrán a diákok ellátogattak többek között Kolozsvárra, ahol megtekintették Bocskai István és Mátyás király szülőházát, az „igazságos király” híres szobrát, a Házsongárdi temetőt, ahol az erdélyi történelem kiemelkedő alakjai nyugszanak. Nyárádszeredán, Bocskai fejedelemmé választásának színhelyén egy általános iskola diákjai és pedagógusai fogadták a magyar diákokat. Az ott élők úgy tartják Bocskai István volt az első erdélyi fejedelem, aki megnyitotta a lehetőséget, hogy Erdély „Tündérkertté” nője ki magát. Jártak Segesvárott, fejet hajtottak Petőfi jelképes sírja előtt, Medgyesen, ahol 1605. szeptember 14-én Bocskai Istvánt beiktatták a fejedelmi székbe. A programban szerepelt még Marosvásárhely, Arad, a tizenhárom vértanú emlékműve, Világos, a 1848-49-es szabadságharc fegyverletételének színhelye, Gyulafehérvár, a Hunyadiak, valamint számos erdélyi fejedelem temetkezési helyének felkeresése, továbbá látogatás Farkaslakán, ahol Tamási Áron született, s Kőműves Kelemen híres balladájának helyszínén „a magos Déva váránál”.

Részlet a túra társzervezőjének, a Történelemtanárok Egyletének beszámolójából

Memento a Donnál

Részlet a Történelemtanárok Egyletének beszámolójából

2003. január 21-25 között az Oktatási Minisztérium Nemzeti Emlékezet Programirodája és a Történelemtanárok Egylete a Donnál harcoló 2. magyar hadsereg arcvonalból történő kivonásának 60. évfordulójára emlékezve tanulmányi kirándulást szervezett Voronyezsbe. A több mint 300 pályázóból 15 középiskolai diák és 5 tanár vehetett részt a tanulmányúton. A nyertes pályázókat elkísérte Magyar Bálint oktatási miniszter, Medgyes Péter nemzetközi helyettes államtitkár, Vágó István, a Nemzeti Emlékezet Program szóvivője, Miklósi László és Kopcsik István, a Történelemtanárok Egyletének vezetői.

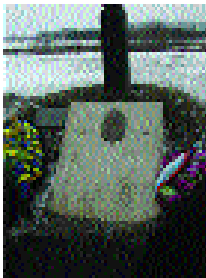
Hat évtizeddel ezelőtt a Don csendjét harcokocsi, lövegek, fegyverek zaja és halálsikoly zavarta meg. A sikoly a messzeségbe hatolt – térben és időben egyaránt. Hat évtizeddel ké-

sőbb ezt a halk, de nem szűnő üzenetet két tucat diák, illetve tanár készült megfejteni.

Az Oktatási Minisztérium és a Történelemtanárok Egylete pályázatot írt ki a 2. magyar hadsereg doni hadszínterére irányuló tanulmányi kiránduláson való részvételre. Ezt követően gyorsan pörögtek az események. A több mint háromszáz pályázóból kiválasztott résztvevők komoly próbatételen küzdöttek végig magukat: intézték az adminisztratív ügyeket, készültek az útra, számba vették a családi emlékeket, s ráadásul helytálltak a félév utolsó megmérettetésein is. Végül eljött a várva várt nap, január 20-a, amikor a tanulmányi kirándulás kezdetét vette.

Hétfő délután a Hadtörténeti Múzeum „Don-kanyar. A magyar királyi honvéd hadsereg a keleti hadszíntéren 1942-1943” c. kiállítását néztük meg. A múzeum főigazgatójának, Holló Józsefnek ösztönző, útravalónak szánt gyakorlatias gondolatai

már sejtették, hogy nem mindennapi élményekben lesz részünk. Szabó Péter tartalmas és céltudatos előadása, a kiállítás, valamint a vendéglátókkal folytatott szakmai konzultációk számos korábban felmerült kérdést oszlattak el, s még tovább csigázták érdeklődésünket. Ettől kezdve egészen az út végéig állandó szakmai konzultációk zajlottak, sokszor hajnalig tartó viták, eszmecsereket keretében is.

Másnap (21-én) reggel visszavonhatatlanul szárnyra keltünk, s a kétórás út után megérkeztünk Moszkvába. Az akklimatizálódás és a szállás elfoglalása után a Bolsoj Tyeatr által rendezett balettelőadáson találkoztunk először a moszkvaiakkal. A Holland Királyi Balett előadását követően éjszakai városnézés következett. Kóstolgattuk a Moszkva-parti hűvös szellőt, csodáltuk a város nevezetességeit, s észre sem vettük, hogy a Kreml, a Vörös tér feltérképezése közben elszaladt az idő. Kedvünket az sem szegte, hogy a Vörös térről kiszorultunk egy bombairadó következtében.

22-én a Lomonoszov Egyetem bölcsészkarának oktatói és hallgatói fogadtak, s a hallgatók rögtönzött felolvasással vívták ki elismerésünket. Gyors címcserék, bátorító gondolatok után nem sokkal már a Veréb-hegyi kilátásba gyönyörködhattunk. Dél-

után nappali pompájában ismerkedhettünk a Kreml nevezetességeivel, s most már a Vörös teret is bejárhattuk – még ha nem is díszlépésben. Este újabb kalandban volt részünk, egy AN-24-es gép fedélzetén repültünk Voronyezsbe, ahol pazar fogadtatásban volt részünk. Rendőrségi felvezetéssel érkeztünk minden kényelmi szempontot kielégítő szállásunkra, s orosz szokás szerint kiadós vacsora mellett összegezhettük a napi élményeket.

23-án reggel buszra pattantuk, s a szervezésből jelesen vizsgázott orosz kísérőnk vezetésével Voronyezs felé vettük az útirányt. A rögtönzött buszos városnézést követően egy általános iskolát kerestünk fel, melyben egy II. világháborús emlékszóbat rendeztek be. Amikor beléptünk az épületbe, meglepetések sora fogadott. A kedves invitálás mellett szerfelett alapos szervezéssel szembesülhettünk, tágra nyílt szemű diákok sorfala között jutottunk az emlékhelyre, ahol igazán katartikus hatású élménnyel gazdagodhattunk. Egy helybéli veterán fogadott bennünket, aki valaha találkozott déd/nagyapáinkkal, csak éppen a másik oldalon harcolt. Élettapasztalata, embersége és őszintesége eloszlatta bennünk a kételyt. Éreztük, hogy ugyanúgy áldozata az eseményeknek, miként hozzátartozóink, az embert láttuk benne, s nem akart, s nem is tudott más lenni ő maga sem ... Az iskola bejáratánál közös fényképek készültek, majd a diákok pillanatok alatt egymásra találtak, címekeket adtak, vettek, előkerültek az apró ajándékok, melyek két világ találkozásának a szimbólumaivá váltak. Az ellenérzésnek nyoma sem volt, a legifjabb generáció már közvetlen kapcsolatot talált egymással, emlékek és sztereotípiák béklyója nélkül.

Voronyezsből Osztrogozsszkba mentünk, ahol először a II. világháborús áldozatok emlékműve előtt tisztelegtünk, majd egy középiskola diákjai és tanárai fogadtak bennünket. Végigjártuk az iskolát, betekintettünk a diákok mindennapjaiba, összevethettük otthoni helyzetünkkel, de ezenközben mindvégig kíváncsi, melegszívű tekintetek övezték bennünket. A délelőtti izgalmakat finom és bőséges ebéddel oszlathattuk, s a diákok fogadtatását és vendéglátását már csak a délutáni bemutatkozó műsor múlta felül. Korrekt beszédet hallhattunk az emberek és népek közötti kapcsolatok fontosságáról, s a háború elembertelenítő hatásáról, a tánc és zene viszont a ráció inspirálta beszédet harmonikus és emberi érzéssel átjárt emlékké formálta. Ezt az is bizonyítja, hogy a műsort követően a diákok hosszasan beszélgettek egymással, ajándékokkal és címekekkel halmozták el egymást. Már csak a feltételek hiányoztak ahhoz, hogy a közeljövőben ismét találkozhasanak.

A találkozót követően a kisváros rendkívül gazdag és színvonalas múzeumát látogattuk meg. A szerény külső mögött szak-

mailag igényes, gazdag leletanyagot felvonultató várostörténeti kiállítást láthattunk. Érdeklődésünk empátiát keltett a tárlatvezetőkben, s ez még szívélyesebbé tette a múzeumi sétánkat.

Este bőséges vacsora, de már tudtuk, hogy miként lássunk hozzá, s lassan, tartalmas beszélgetések közepette töltekeztünk a finomabbnál finomabb ételekkel. Este közös beszélgetésre került sor, melyen értékeltük a nap történéseit. Időközben megérkezett Magyar Bálint oktatási miniszter, Kontra Ferenc moszkvai magyar nagykövet, Medgyes Péter helyettes államtitkár és Vágó István a Nemzeti Emlékezet Program szövivője, akik azonmód be is kapcsolódtak a beszélgetésbe, melyhez inspiráló kérdéseikkel újabb témákat szolgáltatottak. Beszélgettünk az út addigi élményeiről, a különböző nézőpontokról. Elementáris történetfilozófiai és etikai kérdések is felmerültek, s késő éjszakáig tartó eszmecsere eredményeztek.

Másnap reggel kissé szorongva keltünk útra, mert tudtuk, hogy az egykori harcok helyszínét keressük fel, s utunk célja beteljesedik: közvetlenül tárul szemünk elé az a helyszín, ahol rokonaink, hozzátartozóink harcoltak, ahol megpróbáltatásokat okoztak és szenvedtek el. Először Bolgyirevkába mentünk, s a helyi lakosokkal megkoszorúztuk az orosz áldozatok emlékművét. Az orosz emlékművek ebben a térségben nem kizárólag a szovjet katonáknak szólnak, hanem az áldozatoknak, a háborúban elesetteknek. Itt láthattunk olyan embereket is, akik megélték a hatvan évvel ezelőtti eseményeket, de haragot nem láttunk a szemükben. Ezt követően a magyar katonai em-

lékhelyen koszorúztunk, miközben mindenki a maga emlékeibe mélyedve kívánt tisztelni hozzátartozói előtt.

Bolgyirevkából a Rudkinói temetőbe vettük utunk. Itt helyben is berendeztek egy múzeumot, melyben a katonasírokban talált emlékeket és tárgyakat helyezték el. A temető emlékművéhez vezető út két oldalán a hadszíntéren elesett magyar katonák és munkaszolgálatosok nevét tüntették fel – a lista alapos, kimért, tekintélyt parancsol – egyszóval töprengésre készítet, a felelősségtudat átgondolására. Volt, aki a hozzátartozója nevét is megtalálta, volt aki gyertyát gyűjtött, volt aki a fejfák között sétálva idézte fel a történéseket. A kanyargó Don mentén álltunk.

Késő délután visszatértünk Moszkvába, ahol a nagykövetségen várták a csoportot. Éjszaka egy utolsó városnézés következett, melynek során az addig elmaradt nevezetességeknek jártunk utána. A diákok egy csoportja egész éjszakán át beszélgett az aznapi élményekről, nem jött álom a szemükre. 25-én szombaton Moszkvából hazarepültünk, s ekkor a búcsú nehéz pillanatai következtek. Összeforrott a társaság lélekben és barátságban egyaránt. Megegyeztünk egy közeli élménybeszámolóban, majd sorjában elhagytuk a repülőteret, s indultunk haza, hogy tovább adhassuk a megélt emlékeket. Emlékeztünk, s az emlékek már örökké velünk maradnak. Ezt követően az adott korszak tanításakor emlékeink hitelessé varázsolják a tananyagot, a memento valósággá válik, a tananyag pedig őszinte, megélt gondolatok formájában tárulhat diákjaink elé.

A MAGYAR KATONAI TEMETŐBEN

Tíz kilométerre innen található Rudkinó. Az itteni magyar katonai temetőt a magyar államadósság törlesztéséből építette a fent nevezett civil szervezet, a Vojennije Memoriali. Az emlékhely egy magaslaton épült, amely alatt a Don kanyarog. A temetőben nemcsak a környéken elesett magyarokat temetik el, hanem egész Oroszországból hozzák ide a megtalált maradványokat. A temetői emlékszobában térképen jelölik a holttestek megtalálásának helyeit és azt az 580 hadifogolytábort, ahol magyarokat őriztek. A létesítményt még csak technikailag adták át, hivatalosan nem. ...Az orosz félnek az volt a kérése, hogy ez jelentős ceremónia nélkül történjen meg. **Az itt lévő lakosságot sértheti**, hogy az ő katonai temetőikre nem fordítottak ennyi pénzt, s emlékeznek a magyarok ittlétére. A hivatalos átadás előtt azonban sikerült elérni, hogy az oktatási tárca szervezte csoport koszorúkat helyezhessen el. Így ez volt az első hivatalos küldöttség, amely megemlékezhetett a Oroszországban elhunyt magyar áldozatokról. A temetőben csend, jég, metsző szél. Az emlékhelyet lépcsősor osztja ketté, melyet fekete márványtáblák kísérik az eddig azonosított 69 ezer magyar áldozat névsorával. A lépcsők egy központi, szintén fekete márvány térre vezetnek, ahol három kapun keresztet helyeztek el. Ekkor jelenti be Magyar Bálint, hogy a magyar állam tízmillió forintot ad a magyarországi orosz hadisírok gondozására, és meghívta a voronyezsi diákokat, melynek költségeit Magyarország állja. A diákok felvetették, hogy el kellene énekelni a Himnuszt. Az ötlet mindenkit megindított, de a tanárok félnek, ebből külpolitikai bonyodalom is lehet. Végül kisebb vívódás után mégiscsak elhangzik a rudkinói temetőben a magyar himnusz.

Részlet Éber Sándor Magyar Hilapban megjelent cikkéből

Őzikek, nyírfák és egy sínpár

A birkenauai tábor ma szinte idillikus hely. Ha olyan ember tévedne ide, aki nem tudja, hol jár, talán leülne a romokra, gyönyörködne a szép zöld pázsitban, a háttérben koszorúzó nyírfákban, a nyírfák között elsuhanó őzcsapatban. Süt a nap, ragyogó idő van, április tizenötödike, tavasz. Holnap lesz hatvan éve, hogy a Kárpátalján létrehozták az első magyarországi gettót. Hatvan évvel ezelőtt talán éppen így nézett ki a táj. Vagy talán nem: hiszen a rámpa, a Judenrampa, amelyet kifejezetten a magyar zsidók fogadására építettek, akkor még nem volt kész. A vonatok még nem indultak el. Még mindenki él.

Süt a nap, ragyog az idő. Az emlékmű szürke gránitján lágy, zöldes árnyékok.

Az emlékmű talapzatánál izraeli fiatalok énekelnek, angolul és héberül. A sínek végénél, a murván állunk mi, az ország minden részéből érkezett magyarok: diákok, pedagógusok, újságírók. A Történelemtanárok Egylete – az elnök, Miklósi László kezdeményezésére – és az Oktatási Minisztérium közösen in-

dított egy programot tavaly Nemzeti emlékezet címmel. Először a Don-kanyarhoz utaztak a programban részt vevő gimnazisták (ide is elkísérte őket Magyar Bálint), és most Auschwitzba.

Auschwitz. Egy temető, ahol nincsenek temetettek. Már túl vagyunk az idegenvezető első történeteiben. Túl vagyunk a Judenrampa eseményein, túl a szelekción, megnéztük a berobbantott krematórium maradványait, és arra várunk, hogy Magyar Bálint elhelyezze a koszorút az emlékmű talapzatán.

Hálás téma lenne ez a fotósoknak. Ritkán lehet látni minisztert könnyben úszó szemmel koszorúzni.

És ilyen miniszteri kíséretet is ritkán: gimnazisták, tanárok, egy kis csapat ember, szinte fázósan összebújva a verőfényben. Senki nem tud beszélni. Egy kis darab Magyarország a legnagyobb magyar temetőben.

Hát akkor nézzük. Befut a vonat – három kilométerre innen van az auschwitz-1, az első láger, amelynek a vérlázítóan cinikus kapufeliratát minden ember fejből idézi: Arbeit macht frei – de ez nem az a kapu. Azon csak gyalogosok mehetnek át, legfeljebb egy kisebb teherautó. Ezen a birkenauai kapun átfért, szépen begördült az egész vasúti szerelvény. Némelyik vonat több mint egy heti utazás után érkezett meg. A marhavagonokba zárt emberek éhesek, szomjasak, eltörődöttek. Kiszállnak, a rámpán sorakoztatják őket. Egy orvos – Mengele – vizsgálgatja, aztán kétfelé irányítja őket. Az egyik csoport – tíz százalék – elindul jobbra, a „Szauna” irányába. Azért hívja így a lágernyelv, mert az tényleg fürdő. Fertőtlenítés, zuhany, hajnyírás, tetoválás.

A másik csoport egyenesen sétál tovább. Nagyon szomjasak. Mindent odaadnának egy pohár vízért. Nők, gyerekek, öregek. Mindjárt, mindjárt, mondják az SS-katonák. „Mindjárt lesz víz. Először zuhanyozás, aztán mindenki kap egy bögre kávét.” Az emberek engedelmesen lerakják a holmijaikat, mindenki külön kupacba, hogy megtalálják majd a fürdő után. Lemennek a lépcsőn egy körülbelül negyven méter hosszú előcsarnokba. Itt le kell vetkőzni. Néha zavar támad, mert az ortodox asszonyok nem akarják idegenek előtt levetni a ruhájukat, ezért az SS-gyakorlat az, hogy egy nőt – akárkit – kirángatnak a sorból, és valamilyen mondvacsinált váddal agyonverik. A többiek hálára rémülnek, és minden parancsot végrehajtanak.

A „fürdő” körülbelül száz-százhusz négyzetméter. Bezúfolnak ide kétezer embert. A pánik akkor tör ki, amikor rájuk zárják a vasajtókat és leoltják a lámpát.

Nem mondom tovább, mert nem bírom.

De mondom. annyit, hogy húsz percig tartott. Húsz perc fuldoklás a sötétben. Aztán jött a Sonderkommando a vaskampókkal és kivonszolta a holttesteket. A többiek ültek kinn a fűvön és várták, hogy sorra kerüljenek.

Vágó Istvánt főleg a vetélkedőiről ismeri a közönség, ez egyébként elég baj, mert Vágó a vetélkedőinél sokkal többet tud. Más kérdés, hogy senki nem nézné ezeket a vetélkedőket, ha nem Vágó vezetné. Vágónak négy nyelvből van felsőfokú vizsgája, emellett Műegyetemet végzett, de történelemből, irodalomból vagy zeneesztétikából is tud annyit, mint egy-egy szakos tanár. Élmény vele beszélgetni, sziporkázó, szellemes, művelt, érzékeny ember. És őrült nyelvvédő, akinek mániája a magyar beszéd tisztasága és szépsége.

Vágó István ennek a Nemzeti Emlékezet programnak a nem is tudom, mije: koordinátora? műsorvezetője? lelke? Este volt egy nyilvános beszélgetés, a diákok arról számoltak be, hogy ki miről ír pályázatot, és miért éppen arról. Vágó vezette a beszélgetést. Nagyon ügyesen provokálta a gyerekeket, dinamikus és izgalmas lett az este attól, ahogy és amit kérdezett. Elmondása szerint talán csak egyszer akadt meg egy pillanatra, amikor – szegényekről és gazdagokról volt szó – az egyik gyerek azt fejtegette, hogy ő nem látott még szegény zsidót. Azt hiszem, Vágó megijedt ettől a mondattól, és gyorsan továbbsiklott, pedig lehet, hogy a gyerek dicsőreleg értette, amit mondott, hogy tudniillik a zsidók nem hagyják magukat és előbb-utóbb viszik valamire. Én biztos vagyok benne, a gyerek így értette ezt a mondatot. Csak hát itt, Auschwitz és Birkenau közelében az ember hajlamos félreérteni a mondatokat.

A negyedik krematóriumot nem a visszavonuló SS robbantotta fel. A Sonderkommando tagjai – ők is zsidó foglyok voltak – valahonnan szereztek fegyvert. Egy-két kézigránátot, néhány pisztolyt töltényekkel, és amikor egy újabb transzport indult a „fürdőre”, megmondták neki, hová mennek, és fellázdak. Az SS pánikba esett. A zsidók visszalöttek!

Hát visszalöttek.

Elfoglalták a krematóriumot, s onnan, mint egy várból, löttek kifelé. Három SS-katonát el is találtak. Aztán elfogyott a lőszer.

Akkor a Sonderkommando kitört. Áttörtek az SS-sorfalon, a titokban előkészített drótvágó ollókkal átvágták a kerítést, és elkezdtek rohanni a szabadság felé. És talán ki is jutottak volna a lágerből, ha nem állnak meg a női barakknál, hogy annak is átvádják a kerítését, hogy a nők is megpróbálhassanak megszökni. Így aztán az addigra odaérkező SS-erősítés mindannyiukat legéppuskázta. Hát ilyen a zsidó, amikor ügyeskedik, hogy vigye valamire.

A magyar pavilon, az újjáépített magyar pavilon, amelyet Magyar Bálint felavatott, az Auschwitz-1 nevű láger 18. számú

épületében található. Ez egy téglaház, valamikor, még talán a Monarchia idején emelték, kaszárnyának. Birkenauban aljazatlan, fűtetlen barakképületben laktak a foglyok, tehát sárban. A fapapucs, amit cipő helyett kaptak, beragadt a sárba, ezért meztláb dagasztották a mocsaras latyakot, ha lemásztak a priccsről, ahol egy akkora helyen, amelyiken normálisan egy ember fér el, kilencen zsúfolódtak össze. Tessék ezt túlélni. Az étel napi fél liter marharépa leves. Munka után Appell. (Néha órákig, feltartott kézzel.)

A magyar pavilon centrumában egy vetítővászon, zsidó nők mennek a végtelenített szalagon, vonulnak a Rákóczi úton. Onnan indultak, ide érkeztek. A tárlókban különböző relikviák, például a zsidómentők képei: Sztéhló Gábor, Slachta Margit, Wallenberg. (A tárlat Rajk László, Kádár Gábor és Vági Zoltán munkája.) Egy képernyőn a berobbantott krematórium romja látszik: elhelyezték ott egy webkamerát, s az élőben közvetíti, ami odakinn történik.

Olvasom az MTI-jelentést: „Schweitzer József nyugalmazott főrabbi, akinek édesapját és több családtagját ölték meg Auschwitzban, emlékező beszédében azt mondta, hogy a zsidóság hittestvéreivel együtt gyászolja azokat, akiket roma származásuk vagy politikai meggyőződésük miatt pusztítottak el: Auschwitz a sátánná züllött ember örök jelképe és örök tanúbizonysága.”

Az emlékművet a magyar Országgyűlés küldöttsége is megkoszorúzta, ellenzéki politikusok is elhelyezték a virágaikat. Ritka pillanat, amikor a magyar demokrácia képviselői, függetlenül attól, hogy a politikai színpék melyik oldalához tartoznak, együtt cselekednek. Ezt nagyon jó volt látni. De jó volt azt is látni, ahogy zsidók és keresztények, idősebbek és fiatalabbak, a múlt, a jelen és a jövő: a demokratikus, a humanista Magyarországi képviselői közösen tisztelegtek az áldozatok előtt. Emlékszem, hogy állt a teremben az öreg főrabbi, hogy kapaszkodott Medgyes Péter államtitkár karjába.

Nekem ez a kép többet mond a koszorúknál.

Oswiecim, amennyire meg tudom ítélni, hiszen csak éppen átutaztunk rajta, kedves lengyel kisváros. A láger bejáratánál különböző butikok állnak, lehet kapni auschwitzi képeslapot és kulcstartót, de legyünk korrektek, színvonalas szakirodalmat is.

Mindegy, ez egy üzletág. Emberek élnek belőle, jól teszik,

egyrészt valamiből mindenkinek élni kell, másrészt így legalább hozzájutunk egy csomó fontos könyvhöz, térképhez, dokumentumhoz. Vettem két kötetet – The residence of death, némiképp bombasztikusan megírt, de hiteles munka, továbbá az Auschwitz Album című könyvet – ez egy kárpátaljai transzport útját kíséri végig attól kezdve, hogy a vonat begördül a haláltábor kapuján. Az SS fotósai készítettek, természetesen semmi brutalitás nem látszik rajtuk, de azért a háttérben diszkréten meghúzódik két krematórium. (Ennek a kötetnek a képeiből készült az újonnan megnyitott Páva utcai Holocaust Emlékmúzeum kiállítása.)

Ebben az angol kiadásban – nem tudom, a magyar nyelvű milyen, állítólag már lehet kapni, még nem láttam -, megpróbálták azonosítani a képeken szereplő embereket. Kis nyilakkal megjelölték őket. „Hajnal Klein, Lili Klein, Adalbert Berkovics, Irnia Berkovics Farkas, Lili Klein (she survived)”.

„Dr. Kelerman Adolf Abraham. Gyuri, Adolfsson. István Balasza, a pharmacist. He survived.”

„Channah Goldberger. Channah Goldberger's grandson. Chaya Halpert. Shara Rosenreich.”

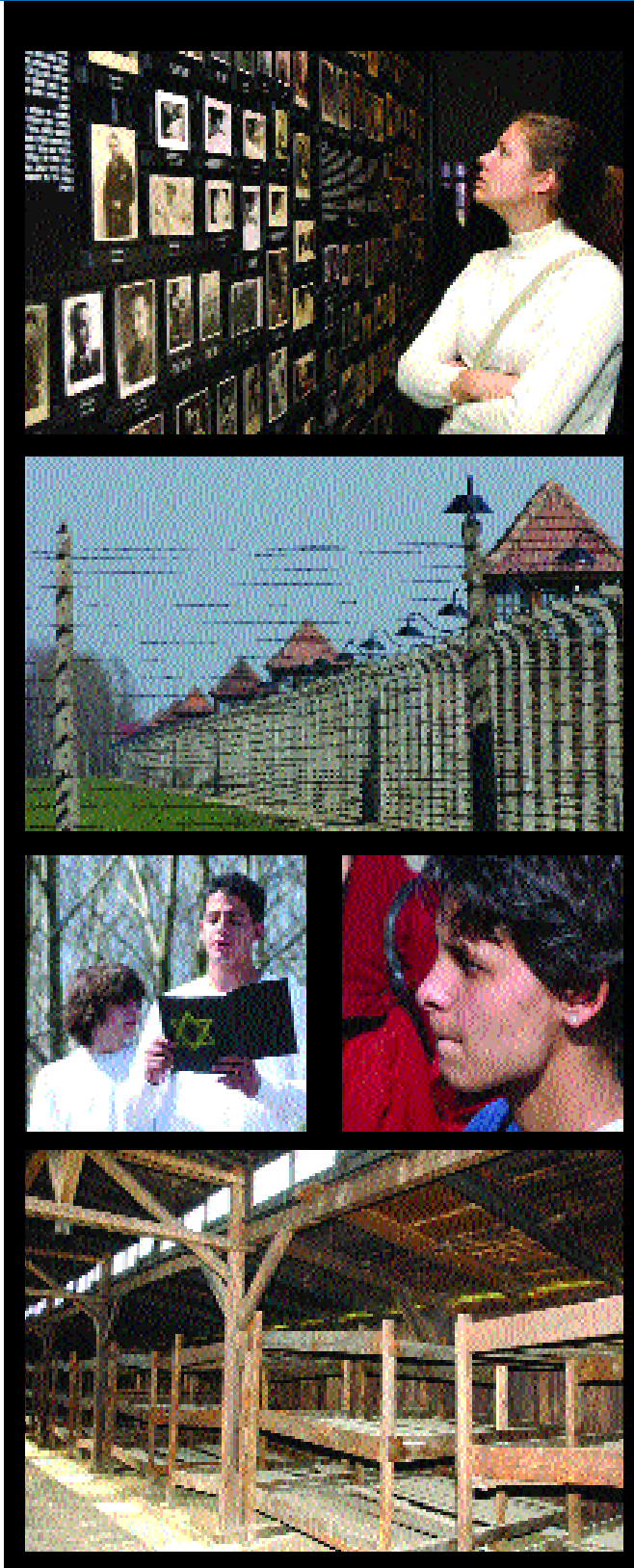
„Margit Eckermann. Ester Goldstein. Miki Schwartz. Jenő Egri. Valli Hoffman of Bodrogkeresztúr. Benjamin Egri, Jenő's father.”

És: „The children shown here are two of Lili Jacob's siblings: 1. Sril, 2. Zeilig. They were gassed shortly after arrival.” Vagyis: Az itt látható két gyerek Jakob Lili testvérei voltak. Röviddel megérkezésük után elgázosították őket.”

Jakob Lilit 1944. május 24-én deportálták Beregszászból Auschwitzba. A rámpán végrehajtott szelekció során rabszolgamunkára alkalmasnak találta őt dr. Mengele. Később áttelepítették Sziléziába, aztán Tübingiába, ahol egyrészt lőszergyárban dolgoztatták, másrészt tifuszt kapott és nekiállt meghalni, de az amerikaiak közbejöttek, felszabadították a táborát és megmentették Lilit is. Lili valami meleg ruha után kutatott az elmenekült SS-katonák holmijai között, amikor egy pizsamába csavarva megtalálta a fotóalbumot. Kinyitotta, és az első, amit meglátott, két testvérenek a képe volt, a Bocskai-ruhába öltözött két kislány, akiket rögtön Auschwitzba érkezésük után meggyilkoltak.

Ezek a névazonosítások, ezek a megjegyzések – she survived, ő túlélte -, valami kísérteties időutazást idéznek. Nézem a ké-

peket, az emberek még mosolyognak, még belenéznek a kamrába, még vannak – de ott a kis nyíl, hogy az az asszony, ott a hátsó sorban, akinek csak a kendője és a fél arca látszik, na ő életben maradt.

Három dolgot szeretnék még elmondani.

Az egyik egy fénykép története. Bécsből hoztam, a Wehrmacht (tehát a német hadsereg) bűneit bemutató kiállításról. Nem erről akarok most beszélni. Azt szoktuk általában gondolni, hogy a bűnököt az SS követte el, a Wehrmacht csak harcolt. Ez a kiállítás, amelyik bizonyítja, miképpen vett részt a hadsereg is a civil lakosság ellen elkövetett bűnökben, bemutat néhány olyan képet is, amelyiken kivégzésük előtt németek láthatók.

Német katonák, akik fellázdak, akik megpróbáltak a zsidókon, romákon, oroszokon, egyáltalán: a foglyokon segíteni, és ezért kivégezték őket.

Szeretném elmondani, hogy az első megsemmisítő táborokban németek haltak meg: szociáldemokraták, kereszténydemokraták, másként gondolkozók. Szeretném elmondani, hogy Auschwitzot eredetileg orosz hadifoglyok és lengyel katolikus papok legyilkolására hozták létre.

Sokfélék vagyunk. Voltak olyan lengyelek, akik ölbe tett kézzel nézték a varsói gettó szabadságharcát. Sőt: olyanok is voltak, akik a háború után az Auschwitzból hazatérő zsidókat megpróbálták szülőföldjükre elűzni. (45-46-ban nálunk is voltak kisebb, helyi programok.) De nemcsak ilyen lengyelek voltak – láttam Kolbe atya celláját. És szeretném, ha belenézniék ennek a német fiúnak a szemébe is, akit nagy közröhögés közepette mint árulót felakasztottak.

Mi hozzájuk tartozunk. Mi órájuk tekintünk, ha azt a szót mondjuk ki: ember.

A második dolog, amit el szeretnék mondani, rövid nagyon. Pusztán annyi, hogy az én édesanyám is beregszászi, és pont annyi éves, mint Lili Jakob. Talán ismerték is egymást, mert Beregszász nagyon békés kisváros volt valamikor.

A harmadik még rövidebb.

Kedveseim, én tanultam és ezerszer elimádkoztam, hogy: „Bocsásd meg a vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek.”

Nem vagyok vallásos, de úgy gondoltam, ez a mondat lényegében tekintve érvényes.

Ma másképp gondolom. Úgy gondolom, hogy van bűn, ami-re nincs bocsánat.

Nincs bocsánat.

Szunyogh Szabolcs (Megjelent a Köznevelés 2004. évi 18. számában)

Kedves diákok, tanárok és szülők!

1956. október 23-án Magyarországra figyelt az egész világ. Forradalmunkra, amelynek célja egy szabad, független és demokratikus Magyarország megteremtése volt, forradalmunkra, amely a nemzeti egység és összefogás nagyszerű példájaként került be a történelemkönyvekbe. A Time címlapján a fegyverén kezét nyugtató sebesült magyar forradalmár képe ekkor vált örökre a szabadság, a forradalom szimbólumává. Kivételes történelmi pillanat volt ez: másként gondolt ránk és másként beszélt rólunk ekkor a világ. És talán az sem túlzás, ha azt mondjuk, morális hitelünk árfolyama sem ért soha annyit, mint azokban a napokban. Mindebben nagy része volt a „politizáló ifjúságnak” is. Ezekben a mámoros napokban nemcsak, hogy számos helyen álltak a megmozdulások élére, de ők voltak azok is, akik vállalták az igazság

kimondásának történelmi küldetését is: Most vagy soha! Elég volt! Függetlenség, szabadság! Vesszen az önkény, éljen a törvény! Aki magyar, velünk tart! - skandálták a fiatalok, és velük először Budapest, majd az egész ország.

50 évvel a forradalom után azt szeretnénk, ha a fiatalok döntő részt vállalnának a megemlékezésben. Ha ők gyűjtenék össze családjaik emlékeit, ők néznének utána feledésbe merült adatoknak, ők festenének új képeket és írnának új verseket a forradalomról, egyszóval: ők találnának új válaszokat régi kérdésekre.

Ehhez a munkához, ehhez a versenyhez kívánok sok sikert!

Magyar Bálint

FREEDOM FIGHTER 1956 ORSZÁGOS TANULMÁNYI VETÉLKEDŐ

2006. január 23-án kezdetét vette az 1956-os forradalom 50. évfordulója alkalmából, az Oktatási Minisztérium által szervezett vetélkedősorozat. A játékra közel 300 csapat nevezett, az első forduló január 25-ig tart és a www.emlekezet.hu/56 című internetes oldalon közzétett kérdéssorra kell választ adniuk a csapatoknak.

Az Oktatási Minisztérium az 56-os Intézettel és a Történelemtanárok Egyletével közösen pályázatot hirdetett középiskolai diákcsoportok részére az 1956-os Forradalom 50. évfordulója alkalmából. A pályázaton magyarországi és határon túli középiskolai csapatok egy fő segítő tanárral nevezhetnek. A vetélkedő hat fordulón keresztül tart, a játék elején regisztrált csapatoknak minden hónap 23-án az interneten közzétett kreatív feladatokat kell megoldaniuk, hogy végül részt vehessenek az október 23-i döntőn. A beérkezett pályaműveket fordulónként külön értékeli az ötfős (4 állandó és egy, a forduló témakörében leginkább jártas tag) zsűri és a részeredményeket folyamatosan közzéteszi.

A tanulmányi versenyt azzal a céllal indított útjára az Oktatási Minisztérium, hogy minél több fiatal figyelmét felhívja a magyar történelem sorsfordító eseményének évfordulójára, és elérje, hogy az iskolapadban ülő fiatalok is megismerjék a diktatúra elleni felkelés, a személyes hősiesség, az egyéni és közösségi áldozathozatal szimbólumává vált '56-os forradalmat.

Privát történelem sorozat

A Nemzeti Emlékezet Program részeként – 2006 tavaszán – az oktatási tárca 1400 középiskolába juttatta el Forgács Péter három filmjét: *A semmi országát*, *A dunai exodus* és *Az örvényt*. A filmek történelemórán vagy szakköri keretek között hasznos eszközt adnak a pedagógusok kezébe, hogy diákjaikkal jobban megértethessék Magyarország 20. századi történelmét.

A Nemzeti Emlékezet program célja, hogy bemutassa, miként kapcsolódik össze az egyes emberek, a szűk család, a közvetlen környezetünk története az ország történelmével. Forgács Péter filmrendező *Privát történelem* című filmsorozata ugyanebből az elvből indul ki. Az oktatási tárca ezért döntött úgy, hogy a sorozat három filmjét DVD-formában sokszorosítja és eljuttatja a középiskoláknak. A filmek hozzájárulnak, hogy a középiskolában tanulók a modern pedagógiai irányzatok szemléletével ismerjék meg a magyar történelem egyik legkevésbé „kibeszélt” eseménysorát. A hazai és nemzetközi fórumokon is díjnyertes alkotások értelmezéséhez a DVD-khez tartozó füzetek nyújtanak kiegészítő ismereteket.

Magyar Bálint oktatási miniszter így fogalmazott a filmekhez írt kísérőlevelében:

„Az Oktatási Minisztérium vezetőjeként különösen fontosnak tartom, hogy a ma iskolába járó nemzedék megismerje nemzete, szűkebb környezete és családja múltját. (...)

*Ilyen múltfeltáró vállalkozás Forgács Péter filmrendező többszörös díjnyertes sorozata: *A semmi országá*; *A dunai exodus* és *Az örvény* című alkotások. A néhány éve nagy nemzetközi sikert aratott sorozat mintapéldája lehet annak, hogyan fonódik össze az egyes állampolgárok sorsa a nemzeti történelem alakulásával; hogyan lehet megragadni és bemutatni a privát történet és a történelem egységét, ember és nemzet viszonyát. Tágabb értelemben pedig azt, hogy a XX. század sokszor kaotikusnak tűnő eseménysorát meg kell értenünk ahhoz, hogy eligazodjunk a korunkban zajló folyamatok, történések között.”*

Szemünk fény-program

Sokan azért tekintenek különösen nagy tisztelettel Klebelsberg Kúnó valamikori vallás- és közoktatásügyi miniszterre, mert az ő minisztersége idején nagyon sok iskolát építettek Magyarországon. Ez tény. Aminthogy az is tény, hogy ezek az épületek egyre kevésbé alkalmasak a mai pedagógiai célokra.

Iskoláink épületállománya korszerűtlen, fűtési-világítási rendszere elavult, az építmények többsége minden szempontból felújításra szorul, s gyakran az elemi egészségügyi normáknak sem felel meg. Ahhoz, hogy valóban a kor színvonalán álló épülethálózat jöhessen létre, mintegy 600 milliárd forint befektetésre volna szükség.

Ennyi pénz azonban nyilvánvalóan nem áll rendelkezésre. Ezért az Oktatási Minisztérium kidolgozott egy olyan programot, amely a felújítás legfontosabb elemét, a világítás és a fűtés korszerűsítését lehetővé teszi.

2002-es helyzetkép

Elmaradt felújítások

A természetes

megvilágítás mértéke

A tatarozás szükségessége

Minimális paraméterek

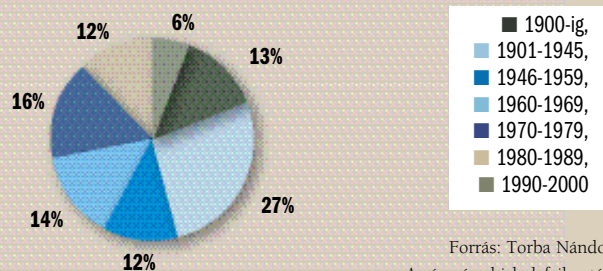
Szükségterem

Keresztfinanszírozási

konstrukció

■ Az épületek állapotát a koruk már önmagában is jelzi. Nézzük meg, milyen az épületek korösszetétele. Az ábrából látható, hogy a XIX. században épült épületek aránya magasabb, mint amennyi 1990 és 2000 között épült és újnak mondható. Igen magas azoknak az épületeknek a száma is, amelyek a XX. század első felében épültek, tehát koruk 50 és 100 év között van. Ebbe a két halmazba tartozó mintegy öt és fél ezer épületnek az oktatásra való folyamatos alkalmassá tétele jelentős terhet hárít az iskolafenntartókra és végső soron a központi költségvetésre. A magyar gazdaság az elmúlt évtizedekben olyan állapotban volt, hogy éppen azok a szükséges karbantartások, felújítások maradtak el, amelyek az épületek állagát, stabilitását biztosították volna.

Forrás: Torba Nándor:
Az évszázad iskolafejlesztése

Helyzetkép 2002-ben

2002. szeptember 14-én a Magyar Szocialista Párt Pedagógus Tagozata oktatási konferenciát rendezett. A tanácskozáson előadást tartott Hiller István is – akkor az Oktatási Minisztérium politikai államtitkára. Beszédében többek között elmondta, hogy az Oktatási Minisztérium iskola-felújítási programot indít. A hazai iskolaépületek 40 százalékát ugyanis 1940 előtt emelték, 14 százalékát pedig 1900 előtt. Azoknak az épületeknek, amelyekben ma a hazai közoktatás folyik, mindössze 6 százaléka épült a rendszerváltás után. 102 iskolában ma sincs angol WC, és 300–500 közöttire tehető azoknak az épületeknek a száma, amelyek statikai szempontból problematikusak.

Forrás: MTI

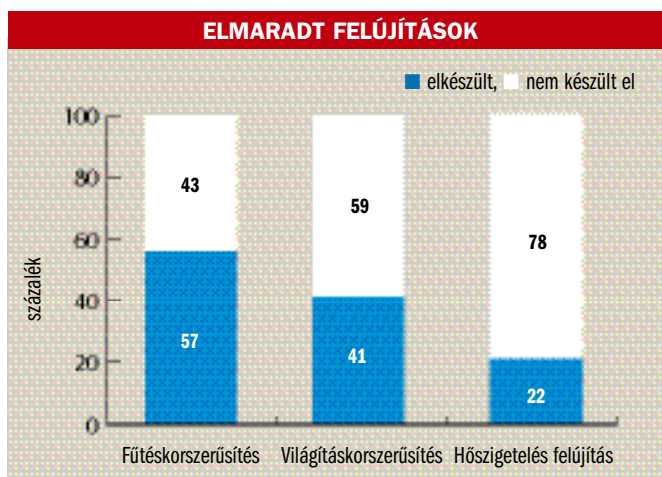
Ajtók, termek, díszlépcsőházak

A magyarországi iskolaépületek nagyon sok szempontból nem felelnek meg a kor követelményeinek. Még azoknak az épületeknek a zöme sem tekinthető megfelelőnek, amelyekkel szemben műszaki szempontból nem emelhető kifogás. Ezek a házak ugyanis egy másik kor már idejétmúlt pedagógiai szemléletének lenyomatát viselik magukon. Ha az ember meglátogat egy iskolát Németországban, Angliában, Hollandiában, Dániában vagy Belgiumban, egészen másfajta intézménybe lép be. Ezek az iskolák gyakran lényegesen kisebbek, mint kelet-európai társaik, viszont sokkal otthonosabbak.

A teret szinte az utolsó négyzetcentiméterig kihasználják. Gyakran egyáltalán nem szerelnek fel az osztálytermekre ajtókat, mert a hagyományos értelemben vett osztálytermek sincsenek. Természetesen vannak elkülönülő közösségi terek, de a diákok nincsenek ide vagy oda bezárva, szabadon mozoghatnak, akár óra közben, az épületben. Az iskolának helyet adó ház alapterülete viszonylag kicsi, de nagyon jól felszerelt, sportterek, tornatermek, laboratóriumok, számítógépes sarkok állnak a diákok és a tanárok rendelkezésére. Az iskola nagyon sok, nem tanórai jellegű foglalkozásnak is teret ad, s ez a diákok motiváltságában jelentős szerepet játszik.

Ha az ember belép egy ilyen iskolába, a szabadság és emberiség kategóriáját látja megtestesülni maga körül.

Nálunk az iskolák jelentős része zárva van délután, nem otthona a gyerekeknek. A gyerekek nem mehetnek be délután focizni, kosarazni vagy pingpongozni, mert az intézmény zárva van.

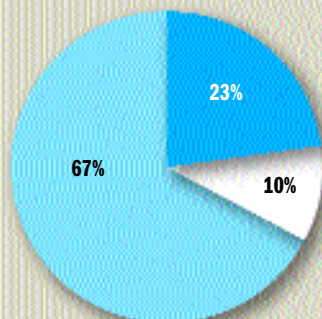

A közoktatási intézmények jelentős részében elavult mind a fűtés, mind a világítás színvonala, mivel a közoktatási intézmények jelentős részében 1990 óta nem, vagy csak részlegesen végeztek fűtés- vagy világításkorszerűsítési beruházásokat. (Az fenti ábra arra ad választ, milyen arányban történtek fűtés- és világításkorszerűsítési beruházások a közoktatási intézményekben 1990 óta.)

A TERMÉSZETES ÉS MESTERSÉGES MEGVILÁGÍTÁSMÉRTÉKE

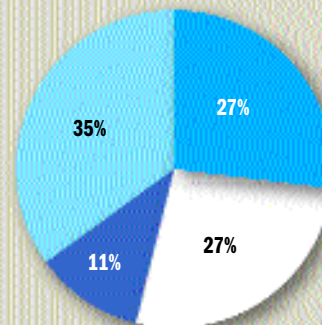
TANTEREM

- mindkettő megfelelő,
- egyik vagy másik nem megfelelő,
- egyik sem megfelelő

TATAROZÁS ÉS FEJÚJÍTÁS SZÜKSÉGESSÉGE AZ ISKOLÁBAN

MAGYARORSZÁGON=5350

- egyik sem,
- tatarozás és felújítás,
- felújítás,
- tatarozás

A közoktatási intézmények jelentős részében elavult mind a fűtés, mind a világítás színvonalára, mivel a közoktatási intézmények jelentős részében 1990 óta nem, vagy csak részlegesen végeztek fűtés- vagy világításkorszerűsítési beruházásokat. (Az alábbi ábra arra ad választ, milyen arányban történtek fűtés- és világításkorszerűsítési beruházások a közoktatási intézményekben 1990 óta.)

Minimális paraméterek

A megfelelő iskola feltételei: a műszaki állapota jó (sem felújításra, sem tatarozásra nem szorul); van udvara; a természetes és mesterséges megvilágítás egyaránt elég erős; az ablakok kialakítása megfelelő (légcseré biztosított); az asztalok vagy padok állapota megfelelő; vízőblítéses WC biztosított; a toalettek száma a tanulók létszámának megfelelő; a mellékhelyiségek tisztasági meszelése az utóbbi 2 évben megtörtént. Ezeknek a feltételeknek a hazai iskolák 11 százaléka felel meg.

Szükségtermek

Az épületek műszaki állapotát vizsgálva elég lehangoló képet kapunk. Az épületek feléről lehet csupán elmondani, hogy műszakilag rendben van, míg a másik fele kisebb nagyobb beavatkozást igényel. Vannak azonban olyan épületek is, amelyek gazdaságosan már fel sem újíthatók. ...Komoly probléma ezen túlmenően, hogy a közoktatási épületállományban még mindig jelentős a szükségtermek, csoportszobák száma. ... Ezek a termek szűkösek, sötétek, levegőtlenek, az oktatási feladatok ellátása a pedagógusok többletmunkája ellenére itt nem lehet teljes értékű.

Forrás: Torba Nándor: Az évszázad iskolafejlesztése.

A XXI. század színvonalának megfelelő iskola

■ Mindannyiunknak, akik az oktatásban dolgozunk, van egy közös célunk. Az, hogy Magyarországon minden gyerek tiszta, világos, jól fűtött termekben végezze tanulmányait. Ennek megteremtése nem könnyű feladat. Az energia drága és szűkös erőforrása Földünknek. Ezért az Oktatási Minisztérium kidolgozott egy programot, amely közelebb visz minket a közös célunk megvalósításához.

A „Szemünk Fénye Program“ lehetőséget teremt arra, hogy az ország összes iskolájában világítás- és fűtéskorszerűsítést valósítsunk meg úgy, hogy közben egyáltalán ne vegyünk igénybe költségvetési forrásokat. A program a világítás- és fűtéskorszerűsítési beruházásokat a működési költségekből képes fedezni úgy, hogy ezek a működési költségek az iskolák számára nem emelkednek.

Az Oktatási Minisztérium által kidolgozott program koncepciója az alábbiak szerint foglalható össze: a programban résztvevő oktatási intézményekbe új világító és fűtőberendezések kerülnek beépítésre. A berendezések megtérülését a korszerűsítés révén elérhető energia megtakarítás biztosítja. Az új berendezéseket az oktatási intézmények fenntartói tartós bérleti konstrukcióban kapják meg (amelynek lejáratakor egy jelképes összeg ellenében a tulajdonukba mehet át). A tartós bérlet összege és az új világításra fordított villanyszámla összege az esetek túlnyomó többségében nem lesz nagyobb, mint az eddig világításra fordított villanyszámla összege.

A program végrehajtásáról az Oktatási Minisztérium közbeszerzési eljárás keretében gondoskodik, amelyhez az oktatási intézmények fenntartói a közbeszerzési eljárást követően csatlakozhatnak. A közbeszerzési eljárás nyertes köteles ingyenes felmérést végezni a csatlakozni kívánó oktatási intézményekben a szükséges világítás- és fűtéskorszerűsítési munkákról. Ezek eredményéről a nyertes ajánlattevő az oktatási intézmény fenntartójának szakembereit tájékoztatja, majd az igényeknek megfelelően végrehajtja a beruházást.

A XXI. századi színvonalú új berendezések a legszigorúbb magyar és Európai Unió szabványoknak felelnek meg. Mindennél fontosabb azonban az, hogy a „Szemünk fénye“ program növeli tantermeink kényelmét, és javítja gyermekeink tanulási feltételeit.

*Részlet Magyar Bálint oktatási miniszter
2005. szeptember 12-én kelt leveléből*

Szemünk Fénye-program

Az iskolák elavult fűtési és világítási rendszere veszélyezteti a gyerekek egészségét, rossz közérzetet okoz. Mind a tanulók, mind a tanárok azt élik meg nap, mint nap, amikor egy ilyen elöregedett, felújításra szoruló intézménybe lépnek be, hogy ők a társadalom számára nem fontosak. A modern, eredményes, hatékony, versenyképes pedagógia egyik alapvető feltétele, hogy mind a pedagógusok, mind a diákok motiváltak legyenek. Ez a környezet drámai erővel rombolja a motivációt.

Azok a fűtési és világítási rendszerek, amelyek színvonalát joggal kifogásolhatjuk, általában nemcsak rosszak, hanem drágák is, hiszen mind az energiával, mind az iskolafenntartó pénzzel pazarlóan bánnak. Logikus tehát a következtetés: egy korszerűsített rendszer nemcsak jobb, hanem költségkímélőbb is lenne. Vagyis *kifizetné magát*, egy bizonyos idő eltelte után. Mindannyian tudjuk, hogy a drágább autó üzemeltetése olcsóbb, mégsem veszünk drágább autót, hiába járnánk jobban hosszú távon anyagilag is, mert nincs rá pénzünk. Ez a helyzet az iskola-felújítás esetében is. Ezen a helyzeten kíván változtatni az Oktatási Minisztérium a *Szemünk Fénye-program* bevezetésével.

A konstrukció abból indul ki, hogy az iskolafenntartó – legyen az akár önkormányzat, akár egyház, civilszervezet vagy alapítvány –, *a felújítás végrehajtására külső forrást von be, amelyet az alacsonyabb fenntartási költségek révén keletkező megtakarításaiból fizet vissza.*

Csakhogy: egy sor fenntartó olyan bizonytalan helyzetben van - nemcsak magánalapítványok, hanem sok szegény önkormányzat is –, hogy egyáltalán nem gondolkozhat hosszú távú vállalkozásokban. Éppen azokban a falvakban kellene nagyon sokat költeni az iskola felújítására, ahol magas a munkanélküliség, ahol alacsony az iparüzési adóból származó önkormányzati bevétel, tehát a csapdahelyzetben lévő önkormányzat inkább az iskola megszüntetésén gondolkozik, mint azon, hogy kölcsönt vegyen fel a felújításra.

További akadály, hogy egy sor iskolaépület annyira rossz állapotban van, hogy nagyon sokat kellene költeni a renoválás-

ra. A korszerűbb villamoshálózat működtetése olcsóbb ugyan, de az így keletkező megtakarítás nem fedezné a felújításra felvett költsön részleteit.

Végül: még ahol lenne is pénz, ott is a gyorsan megtérülő beruházásokra fordítják, érthető módon – s így a lényegi probléma megoldatlan marad, noha a pénzt elköltöttük.

Az OM által kidolgozott, piacbarát megoldási konstrukció a következő: nem az adott intézményfenntartó, hanem az OM hirdet közbeszerzési eljárást a felújításra, a fenntartók ehhez csatlakozhatnak. A különböző intézményekben, különböző időben keletkező megtakarításokat összevonva, azokból tartalékot képezve *a felújítások nyereségesen finanszírozhatók.* A Programhoz közoktatási intézményfenntartók csatlakozhatnak – díjmentesen –, és nem csak közoktatási intézményekkel. Egy közoktatási intézményfenntartó akár valamennyi, általa fenntartott intézményével (szociális, egészségügyi, kulturális, oktatási, és sport létesítményei, stb.) részt vehet a Programban. Lehetőségük van arra is, hogy miután a nyertes ajánlatot részletesen megismerték, összehasonlíthassák az egyéb piaci ajánlatokkal, és ezután szabadon döntsenek: vagy csatlakoznak a közbeszerzési eljáráshoz (azaz a Szállítótól a fenntartók megrendelhetik a fűtés-, és világításkorszerűsítési szolgáltatásokat) vagy nem élnek a lehetőséggel.

Ez a keresztfinanszírozási szisztéma egyben konkrét példája annak is, mit értenek a liberálisok a kisebb, de aktívabb államon. Az állam dolga azoknak a feltételeknek a megteremtése, megszervezése, amelyek között ezeket a feladatokat a versenyszféra ellátja anélkül, hogy az adófizetőkre további terheket róna.

A lefolytatott közbeszerzési eljárás eredményeképpen a Szemünk Fénye Program megvalósításának kötelezettje a „CAMI-NUS” Rt., OTP Bank Rt., a GE Hungary Rt. a Viessmann Kft., valamint a Rátherm Kft., kötelezettséget vállaltak arra, hogy az iskolafenntartók által megjelölt intézményeik műszaki állapotát ingyenesen felméri, és annak alapján ajánlatot tesznek a világítási és fűtési rendszer rekonstrukciójára. Az erről szóló szerződéseket 2006. március 10-én aláírták a felek.

ÓVODÁK, ÉS ALAPFOKÚ NEVELÉSI-OKTATÁSI INTÉZMÉNYEK INFRASTRUKTURÁLIS FEJLESZTÉSE

A pályázat célkitűzése:

A Nemzeti Fejlesztési Terv (2004–2006) Regionális Fejlesztés Operatív Program 2.3-as intézkedés keretében meghirdetett pályázat célja az volt, hogy az óvodai és alapfokú nevelési-oktatási intézmények infrastruktúrájának fejlesztésén keresztül csökkentse az oktatás minőségében meglévő különbségeket a hátrányos helyzetű kistérségekben, különös tekintettel azokra a településekre, amelyeken magas a hátrányos helyzetű csoportok és a roma lakosság aránya.

A pályázat keretében az alábbi tevékenységek voltak támogathatók:

- Az épületek átfogó felújítása, korszerűsítése pl.: az épületek fizikai állagának javítása, műszaki színvonalának emelése; épületek, terek kialakítása; IKT (Információs és Kommunikációs Technológiák) komplex eszközrendszerének fogadására alkalmas intézményi környezet létrehozása;

Csak a fentiekkel együtt támogatott tevékenységek:

- az iskolai, óvodai funkciók kiegészítését ellátó létesítmények, szabadidős programok, foglalkozások lehetőségét biztosító épületek, terek telekhatáron belüli építése, megújítása;
- az intézmények udvarának felújítása;
- orvosi szoba, konyha, étkező kialakítása és felújítása
- a nevelés-oktatás tartalmi fejlesztéséhez szükséges eszközök, berendezések beszerzése;
- a sajátos nevelési igényű gyerekek, diákok képzését biztosító speciális eszközök és berendezések beszerzése;
- informatikai berendezések, eszközök (hardver, szoftver) beszerzése csak iskolák esetében;
- az intézmények akadálymentesítése azért, hogy a létesítményekhez a sajátos nevelési igényű gyerekek, tanulók is hozzáférjenek.

Az intézkedés keretében kizárólag azon projektek voltak jogosultak támogatásra, amelyek:

- hátrányos helyzetű kistérségben valósulnak meg, vagy
- olyan általános iskolák vagy óvodák fejlesztését célozzák, amelyekben a gyerekek több mint 50%-a részesül rendszeres gyermekvédelmi támogatásban.

Rendelkezésre álló források:

A pályázati kiírás keretében az Európai Unió Strukturális Alapjai és a Magyar Kormány nyújtanak vissza nem térítendő támogatást, a ROP 2.3-as intézkedés rendelkezésre álló keretösszege 13 785 301 Ft:

A Szemünk Fénye Program keretei között lehetővé válik:

❖ a közoktatási intézményt fenntartók döntése alapján,

- ❖ akár valamennyi fenntartott intézményben,
- ❖ olyan átfogó világítási-, és fűtéskorszerűsítési program megvalósítása, mely a jelenleginél lényegesen magasabb szolgáltatási színvonal mellett,
- ❖ közvetlen állami forrás igénybevétele nélkül végrehajthatva,
- ❖ pusztán a beruházás által elért megtakarításból finanszírozható.

4 PÁLYÁZAT - 27 MILLIÁRD FORINT A KÖZOKTATÁSI ÉPÜLETEK FEJLESZTÉSÉRE

1. „Információs technológia az általános iskolákban” című PHARE program 1. alprogram

Kedvezményezettek száma: 126
Forrás: több mint 6,3 milliárd

2. Beruházás a 21.századi iskolákba hitel program

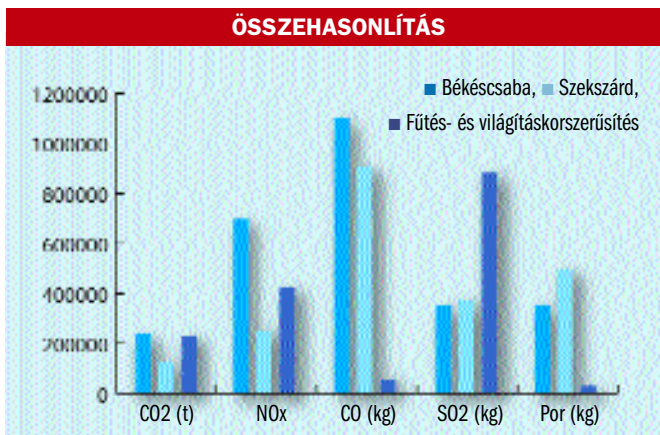
Kedvezményezettek száma: 140 oktatási intézmény
Forrás: 8,023 milliárd forint hitelt igényelték

3. ROP 2.3 „Óvodák és alapfokú nevelési oktatási intézmények infrastrukturális fejlesztése” pályázat

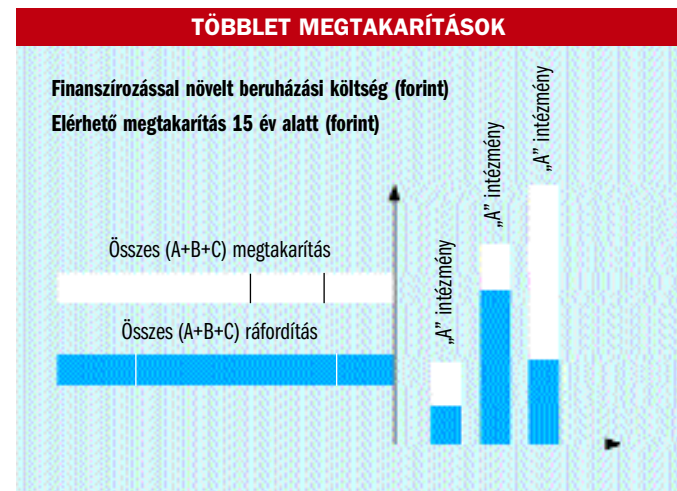
Kedvezményezettek száma: kb. 120
Forrás: 13 785,3 Milliárd HUF (2004-2006)

4. Akadálymentesítés PHARE program

Kedvezményezettek száma: 15 közoktatási intézmény
Forrás: 332,3 millió Ft.

Az alábbi ábra a Szemünk Fénye Program révén elérhető káros anyag kibocsátás csökkenését veti össze városok légszennyezésével

A Szemünk Fénye Program keretében a többlet megtakarítások teszik lehetővé azt, hogy ott is európai körülmények között tanulhassanak gyermeink, ahol a megtakarítás nem nyújtana fedezetet a beruházásra

INFORMATIKAI FEJLESZTÉSEK AZ ISKOLÁKBAN

A Phare és az Oktatási Minisztérium társfinanszírozásával indult el az „Információs technológia az általános iskolákban” című program. A program távlati célkitűzése a gazdasági és társadalmi kohézió erősítése a hátrányos helyzetű régiókban élő gyermekek oktatási esélyegyenlőségének elősegítésével. A pályázatok benyújtására 2003. október 30-ig volt lehetőség. A két alprogramban összesen 196 pályázó nyert támogatást, majdnem 7 milliárd forint értékben.

1. alprogram:

Szakmailag, műszakilag teljes mértékben alátámasztottan az infokommunikációs technológiai (IKT) funkció befogadását lehetővé tevő, a hatályos jogszabályoknak megfelelő építési tevékenység, valamint a program céljainak megfelelően IKT berendezések és eszközök beszerzése. Az igényelhető támogatás legmagasabb összege 250.000 euro volt, amelynek maximum 60%-át lehetett építési tevékenységre (felújítás, bővítés, rekonstrukció) fordítani.

2. alprogram:

1. komponens: Az e-tanulás tartalomfejlesztés komponens keretében e-tanulási tananyagok kifejlesztése, szakmai-tartalmi és elektronikus továbbfejlesztése;
2. komponens: A pedagógus továbbképzés komponens keretében akkreditált informatikai felhasználási és fejlesztési alapszintű képzéseken való részvétel; akkreditált e-tanulási-tanítási, módszertani továbbképzésen való részvétel; e-tanulási képzési programok kifejlesztésének elsajátítását célzó akkreditált képzésen való részvétel. Az igényelhető támogatás maximális összege 50.000 euro komponensenként.

BERUHÁZÁS A 21. SZÁZADI ISKOLÁBA

A pályázat célja, hogy hosszúlejáratú, kedvezményes (támogatott) hitel felvételével közoktatási intézmények felújítását, korszerűsítését, bővítését támogassa. A programot az Oktatási Minisztérium és a Magyar Fejlesztési Bank Rt. 2003. márciusban hirdette meg. A program az Országos Területfejlesztési Hivatal (korábban MeH Területfejlesztési Hivatala) és az Nemzeti Sportthivatal (korábban GyISM) pénzügyi támogatásával (kamattámogatás) valósul meg.

Hitelcélok:

- A közoktatási intézmények műszaki felújítása
- Fűtés- és világítási rendszer korszerűsítése
- Tornaterem, tornaszoba, játékszoba, tanuszoda és kapcsolódó vizesblokk építése, felújítása, bővítése
- Akadálymentesítés

A pályázati kiírás – elsősorban a kamattámogatást nyújtók kérésére, a kamattámogatás mértékével összefüggésben – megjelenésétől kezdve többször módosult.

2006 első negyedévéig

- 119 fenntartó, 153 oktatási intézményére; összesen 9,441 milliárd forint igényelt hitel összegben nyújtottak be pályázatot,
- melyből 110 fenntartó, 140 oktatási intézményére; 8,023 milliárd forint igényelt hitel összegben támogatta az OM a pályázatokat,
- ebből összesen 80 fenntartóval, 100 oktatási intézmény felújítására és korszerűsítésére, 5,575 milliárd forint értékben kötött hitelszerződést az MFB.

Az elmúlt évek során a 9,441 milliárd forint igényelt hitel összegben benyújtott pályázatok potenciálisan 14,181 milliárd forint tervezett beruházást jelentettek.

Az esélyegyenlőség elősegítése Phare támogatással

Az Európai Bizottságtól az „*Esélyegyenlőség biztosítása fogyatékosok részére*” című program keretében elnyert támogatás a Gyermek-, Ifjúsági és Sportminisztérium (GYISM, jogutódja ICSSZEM) koordinációjával valósul meg. A program fő célja a fogyatékos emberek társadalmi integrációjának elősegítése az alábbi területek fejlesztésén keresztül:

- inkluzív nevelés-oktatás (sajátos nevelésű igényű és többségi gyerekek együttes nevelése, oktatása)
- középületek akadálymentesítése.

A GYISM és az OM együttműködését a két miniszter által 2003 novemberében aláírt Együttműködési Megállapodás szabályozza.

Általános és középiskolák

A projekt elsődleges célja az volt, hogy megtegye a kezdeti lépést az általános és középiskolák akadálymentesítése terén, így biztosítva a sajátos nevelési igényű gyerekek és tanulók esélyegyenlőségét, növelje továbbtanulási esélyeiket és elősegítse hosszú távú társadalmi integrációjukat.

Pályázásra elsősorban azon iskolák voltak jogosultak, melyek

12 évfolyamot működtetnek, és amelyekben legalább 700 diák tanul. (Az általános és középiskolák közös pályázata esetén a két intézménynek együttesen kellett, hogy legalább 700 diákja legyen.)

A kiválasztás során előnyt élveztek azok a pályázatok, amelyek pályázatukban kidolgozott stratégiát mutattak be arra, hogyan kívánják elősegíteni a sajátos nevelésű diákok iskolába szállítását.

Ha a pályázó iskolához kollégium is tartozik, a pályázat költségvetésből az is akadálymentesíthető volt.

Az épületet teljes körűen akadálymentesíteni kellett, hogy azok mindenfajta fogyatékkal élő személy számára használhatóvá váljanak, legyen szó akár mozgás-, látás- vagy hallássérültről, esetleg értelmi fogyatékosról.

A kedvezményezett iskoláknak – miután akadálymentesítésre kerültek – kötelezniük kell magukat arra, hogy tanáraik 20%-át képzésben részesítik az integrált oktatás terén azon tananyag alapján, amely a Twinning komponens keretében kerül kidolgozásra.

Mivel a támogatások minimális és maximális mértékét a lift költsége (egy lift 20–40.000 euróba kerül), nagyban befolyásolja, a költségvetésben a támogatások alsó és felső határa a következőképp alakul:

- 60–90.000 euró lift építése esetén
- 10–40.000 euró lift nélküli átalakításokhoz.

Kedvezményezetti hozzájárulásként a teljes költségvetés 10%-át kell biztosítani.

A középületek akadálymentesítésének az értéke 4 millió euró, amelyből 3 millió euró PHARE, 1 millió euró pedig magyar forrás. Az 1 millió euró hazai hozzájárulás 1/3-2/3 arányban oszlik meg az ICSSZEM és az OM között. Az általános- és középiskolák akadálymentesítésére 15 intézmény nyert támogatást 332,3 millió forint értékben.

Iskolapolgár

A rendszerváltozás óta a pedagógusok jövedelme folyamatosan a nemzetgazdasági átlag alá került, és egyre inkább leszakadt attól. Ez a folyamat 2002 szeptemberében

állt meg, amikor a szocialista-liberális kormányzat 50 százalékos átlagos fizetésemelést hajtott végre, egyúttal bevezetve a közszférában a diplomás minimálbért. A pedagógus szakma megbecsültsége alapvetően megváltozott tehát, és nem csupán anyagi téren, hanem a szakmai döntések meghozatala terén is.

Az Országos Köznevelési Tanács visszakapta az előző ciklus idején megszűnt vétőjogát, az intézmények ismét szabadon készíthetnek saját tantervet, avagy választhatnak az akkreditált kerettantervek közül.

Az iskolai élet másik főszereplője, vagy inkább első számú főszereplője a diák. A diákok követeléseit a Diáksparlament fogalmazza meg. Az oktatási tárca felismerte annak jelentő ségét, hogy egy demokratikus országban az iskola jó és fontos terepe kell, hogy legyen a demokratikus jogok gyakorlásának. A 2002-2006 közötti időszak mind a diákok, mind pedig a tanárok, azaz az összes iskolapolgár számára jogkiterjesztéssel és a lehetőségek bővülésével járt.

Diplomás minimálbér

Fizetésemelés, adókedvezmény, juttatások

Oktatási ombudsman

Szabadság és elismertség

Diákjogi követelések

Diákok az iskolai közéletben

Kronológia

1990

■ A pedagógus átlagkereset mintegy 16 százalékkal volt magasabb a nemzetgazdasági átlagnál. A tanári fizetés azonban folyamatosan veszített értékéből. 1995-ben 2,1 százalékkal, 2000-ben pedig már 5 százalékkal elmaradt a nemzetgazdasági átlagtól.

2002

■ **2002. szeptember 1-jétől** 50 százalékkal megemelték a pedagógus béreket, ezzel helyre állították a korábbi arányokat. Kifejezetten a liberálisok kezdeményezésére bevezették a diplomás minimálbért is, így a pályakezdők már 100 ezer forintot kaptak.

■ Az új oktatási kormányzat visszaállította az Országos Köznevelési Tanács (OKNT) vétőjogát. Erről a vétőjogról az OKNT a Fidesz-kormányzat alatt „önként” lemondott.

■ Az Oktatási Minisztérium feloldja a központi kerettanterv használatának kötelező voltát, illetve támogatja az alternatív kerettantervek kidolgozását.

2003

■ A 2002-es béremelés hatására a pedagógusok keresete 18,4 százalékkal felülmúlta az országos átlagot.

■ Módosítják a közalkalmazotti törvényt. Ennek következtében a pedagógusigazolvánnyal rendelkezők jogosultak az állami szervek és a helyi önkormányzatok által fenntartott könyvtárakat, múzeumokat és kiállítótermeket ingyenesen látogatni. A pedagógusok évi 14 ezer forintnyi hozzájárulást is kapnak, amely könyvre, tankönyvre, jegyzetre, folyóiratra, elektronikus ismerethordozóra költhető.

■ A Sulinet Express Program keretében a pedagógusok kedvezményesen juthatnak hozzá számítástechnikai eszközökhöz. A program keretében lehetőség nyílt arra, hogy egy teljes számítógépes konfiguráció árát a pedagógusok három év során az adójukból leírják.

■ **2003. szeptember** Módosul a pedagógusi titoktartásról szóló szabályozás. A pedagógusok a munkájuk során tudomásukra jutott

információkat csak a közoktatási törvényben meghatározott személyeknek és szervezeteknek továbbíthatják. A nevelőtestület tagjain kívül csak a szülőnek van joga megismerni gyermekének fejlődésével, tanulmányaival, magatartásával összefüggő információkat.

■ A közoktatási törvény módosítása megszüntette azt a korábbi szabályozást, amely a rendkívüli munkavégzést a heti 40 órás rendes munkaidőbe építette be. A módosítás korlátozza a kötelező óraszám feletti tanítás elrendelését. A módosítás következtében a pedagógusok terhei csökkentek.

■ Minedenki, így minden pedagógus is csökkentheti a személyi jövedelemadóját az akkreditált felnőttképzési díj 30 százalékaival.

2004

- Szeptembertől megemelték az osztályfőnöki pótlékokat.
- A Nemzeti Fejlesztési Terv (HEFOP) keretében több milliárd forintot csoportosítanak a pedagógus-továbbképzés céljaira.
- **2004. szeptember**
Bevezetik felmenő rendszerben a Nat módosított változatát, melynek alapvető célkitűzése, hogy ténylegesen érvényesüljön az intézményi és pedagógusi önállóság, azaz kellő terepet kapjanak a helyi, szakmai döntések, az innovációs törekvések, a modern műveltségi tartalmakat és pedagógiai gyakorlatokat egyaránt tartalmazó programfejlesztések. Ezáltal erősödtek a tantestületek szakmai, döntéshozói kompetenciái, intézményi szinten fejlődnek az önfejlesztés és önértékelés technikái.

2005

- A kétszeri béremelés (január 7,5 százalékos, szeptember 4,5 százalékos) hatására 15-16 százalékkal lett magasabb a pedagógusok bére az országos átlagnál.
- Ösztönzőbbé tették a korkedvezményes nyugdíjat és a Prémium évek programot. Az intézkedésekkel megadják a lehetőséget arra, hogy a pedagógusok maguk dönthessenek arról, mikor kívánnak visszavonulni. Ezért fedezetet biztosítanak arra, hogy a fenntartók élni tudjanak a korengedményes nyugdíjazás lehetőségével, és változtattak a Prémium évekről szóló törvényen, hogy kedvezőbb feltételekkel kapcsolódhassanak a pedagógusok a programba.
- A részmunkaidős foglalkoztatás a jövőben beszámít a társadalombiztosítási szolgálati időbe.
- Ösztöndíjrendszert vezettek be a pedagógusi munka elismerésére. A fővárosi és megyei közalapítványok pályázati rendszerben ismerhetik el az átlagon felüli pedagógus-teljesítményt (Év pedagógusa, Év közoktatási intézmény dolgozója).

2006

- Csipkártyás plastiklapot kapnak az iskolaigazgatók és a pedagógusok. A tárcsa szándékai szerint az újfajta, elektronikus aláírást is tároló kártya elsősorban az ügyintézkést könnyíti meg. Emellett – a diákigazolványhoz hasonlóan – további különböző kedvezmények igénybevételére is jogosít.

„MINDEN OKTATÁSÜGYI FEJLESZTÉSNEK A TANÁRI JÖVEDELMEK RADIKÁLIS EMELÉSE AZ ALAPJA”

Az SZDSZ egyértelmű fizetésemelést akar, amely nem eshet számháborús vita áldozatává. Szerintünk diplomás minimálbérre van szükség, nevezetesen arra, hogy a közsférában dolgozó diplomások ne kereshessenek százezer forintnál kevesebbet. Ezenkívül visszahoznánk a minőségi bérpótlék rendszerét. Ha az intézmény kollektívájának és az intézményvezetőnek nincs módja arra, hogy a jobb munkát magasabb bérrel honorálja, akkor a bérrendszer a kontraszelekciót erősíti. Az SZDSZ határozott álláspontja, hogy minden oktatásügyi fejlesztésnek a tanári jövedelmek radikális emelése az alapja, s most már ehhez megteremtődtek a gazdasági feltételek is.”

Részlet Magyar Bálintnak 2002 márciusi nyilatkozatából.

Forrás: Köznevelés

„A MINIMÁLBÉR EMELÉSÉVEL AZ EGÉSZ RENDSZER ELŐREMOZDUL”

„- ...megalázóan alacsony a tanári fizetés. Egy főiskolai végzettségű kezdő tanár és a portás bácsi fizetése között nettó 4-5 ezer forint különbség van. Ez tarthatatlan helyzet. Az MSZP oktatáspolitikusai kidolgoztak egy olyan rendszert, amely a közalkalmazotti illetménytábla A/1 kategóriájába behelyezi a mindenkori minimálbért. Értelemszerűen a minimálbér emelésével az egész rendszer előremozdul. Ez azt jelenti, hogy ha az MSZP bértáblája életbe lép, akkor az egyetemet végzett kezdő tanár fizetése százezer forint fölé emelkedik. Mi ezt a rendszert 2002. szeptember 1-jétől bevezetjük. Én is tanár vagyok, én sem naptári évben számolok, számomra is szeptember 1-jén kezdődik az év, tudom, hogy a kollégák is így gondolkoznak. Természetesen ezzel nem oldjuk meg maradéktalanul a bérfeszültséget.”

Részlet Hiller István, az MSZP Oktatási Kabinetjének vezetőjeként 2002. márciusában adott nyilatkozatából.

Forrás: Köznevelés

Fizetésemelés, adókedvezmény, juttatások

Az iskola nemcsak oktatási intézmény, hanem munkahely is. Majdnem kétszázezer magyar pedagógus életének mindennapjait határozza meg az a környezet, az a feltételrendszer és az a függelmi helyzet, amit az iskola nyújt számukra. Természetesen nemcsak a tanárok mennek be naponta dolgozni az iskola falai közé, hanem a diákok százezrei is – csak ők még életkorukból és helyzetükből fakadóan nem dolgoznak, hanem tanulnak. Kedélyállapotukat, gondolkozásukat, érzelmeiket és életérzésüket azonban alapvetően meghatározza az iskolának, mint befogadó helynek a légköre.

Hogy ennek a befogadó helynek az egészségügyi, technikai és környezeti fejlesztése érdekében mi történt az utóbbi négy évben, azt külön fejezet mutatja be. Ezúttal a pszichés feltételek változását tekintjük át.

A pedagógusok életszínvonalát, életminőségét meghatározó egyik legfontosabb tényező a jövedelem. A rendszerváltás óta a különböző kormányok idején a tanári fizetések reálértéke kisebb-nagyobb hullámmal, de folyamatosan csökkent. Ennek következtében a magyar pedagógusok két listán kerültek egyre hátrább. Az egyik lista azt mutatta, hogy mennyit keresnek a tanárok Európa többi országban, a másik pedig hogy mennyit keresnek itthon a más ágazatban dolgozó emberek. Mindkét skálán egyre rosszabb helyre kerültek a tanárok.

Érdemi tanári béremelést csak ez a kormány hajtott végre.

2002 őszén 50 százalékkal megemelték a tanári fizetéseket. Ezzel az ország régi adósságát törlesztette – pontosabban, megkezdte az adósság törlesztését. A ciklus során ilyen nagy mérvű fizetésemelésre többet nem került sor, de további bérkorrekcióra igen, s a kormányzat igyekezett egyéb juttatásokkal javítani a tanárok életfeltételeit.

A pedagógus-kártya lehetővé tette, hogy a tanárok a kulturális intézmények egy részét ingyenesen látogathassák. A pedagógusok külön támogatást kapnak szakkönyvek, egyéb kulturális javak vásárlására. A tanárok nagyon sok továbbképzésen ingyenesen vehettek részt – ezek olyan jellegű ismereteket is adtak, amelyeket akkor is lehet hasznosítani, ha az ember nem pedagógusként dolgozik tovább, tehát ezek a továbbképzések is anyagi juttatásnak tekinthetők, illetve a továbbképzésben való részvételt 1997 óta normatív módon támogatja a költségvetés.

Fontos megemlíteni a Sulinet Expressz-akciót. Ennek segítségével, a program első évében pedagógusok és tanulók, felsőoktatási hallgatók – egyes konstrukciókban – akár ingyen juthattak teljes számítógép konfigurációkhoz. A program kibővült, ma már – meghatározott jövedelemszintig –, nagy adókedvezménnyel juthat számítógéphez bárki. Ezek olyan anyagi természetű juttatások, amelyek érdemben hozzájárultak a tanárok életszínvonalának emelkedéséhez, életminőségük gazdagodásához.

Könyvtárlátogatási kedvezmény

A pedagógusok számára meghatározott ingyenes könyvtár látogatási kedvezmény nem jelenti a beiratkozási díj megfizetése alóli mentességet. Ennek fedezetét a pedagógusok szakkönyvvásárlási támogatása jelenti, amely felhasználható a könyvtári beiratkozási díjak kiegyenlítésére is. A könyvtárhasználókat megillető egyes kedvezményekről szóló 6/2001. (I. 17.) kormányrendelet 4. §-a lehetőséget biztosít azonban fenntartónak, hogy mentesítse az általa fenntartott könyvtár beiratkozási díjának megfizetése alól a pedagógusokat. Ennek jogszabályi háttere az alábbi:

- ❖ A könyvtárhasználókat megillető egyes kedvezményekről szóló 6/2001. (I. 17.) kormányrendelet
- ❖ Közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 19. § (6)
- ❖ A Magyar Köztársaság 2004. évi költségvetéséről és az államháztartás hároméves kereteiről szóló 2003. CXVI. törvény 8. számú melléklet
- ❖ A Magyar Köztársaság 2005. évi költségvetéséről szóló 2004. évi CXXXV. törvény 60. § (2)
- ❖ A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény végrehajtásáról rendelkező 20/1997. (II. 13.) Korm. rendelet 4. §

A MAGYAR TANÁROK ÉS A NÉMET TANÁROK FIZETÉSE

Egy német középiskolai tanár közel négyszer annyit keres, mint magyar kollégája – derül ki az OECD nemzetközi összehasonlításából. Az OECD tanulmányából kiderül, hogy a két említett országban negyvenezer dollár az átlagbér az említett munkaterületen, ami nagyjából 7,9 millió forintnak felel meg. Ez havi bontásban 660 ezer forintot jelent. De a magyar tanárokat talán vigasztalhatja valamelyest, hogy Németországban 3900 euró, azaz 810 ezer forint volt a havi bruttó átlagbér, tehát a tanárok kevesebbet keresnek az átlagnál. (A hazai pedagóguskereset egyébként valamivel magasabb, mint a 150 ezres magyar átlagbér). Ráadásul a német szakszervezetek tiltakoznak az összehasonlítás miatt, szerintük az ottani tanárok nem keresnek ennyire jól.

Forrás: www.edupress.hu

Szabadság és elismertség

Az iskolai élet szereplőinek közérzetét befolyásoló tényezők között a jövedelem nagyságán kívül a *szabadságot*, az *elismertséget* kell megemlíteni. Szolga-e az ember a munkahelyén, vagy pedig független személyiség? Mire tart igényt a munkaadója: arra-e, hogy mint a futószalag melletti betanított munkás, ugyanazt a néhány mozdulatot végezze napi nyolc órában, vagy arra, hogy teljes személyiségével, önállóan, felelős döntéseket hozó, szabad emberként vegyen részt a közös alkotásban?

A liberális vezetésű oktatási kormányzat törekvései arra irányulnak, hogy ez utóbbi ideálkép érvényesüléséhez teremtsenek meg a feltételek.

A nagypolitikában, a pedagógus közéletben ez a tanárok nagykorúsítását jelentette. Ennek első lépéseként az *oktatási miniszter helyreállította az Országos Köznevelési Tanács vétőjogát*, amiről az előző ciklus alatt az akkori összetételű OKNT „önként” lemondott. Az OKNT élt is ezzel a jogával. Az OM ugyanis nem formális testületként kezelte az OKNT-t, hanem valamilyen fontos döntéssel kapcsolatban előzetesen kikérte a testület állásfoglalását, és az OKNT nem egy esetben megvétózta a miniszter szándékát.

Kifejezetten a pedagógus szerepének növelését eredményezte a liberális vezetésű oktatási kormányzatnak a *kerettantervekkel* kapcsolatos döntése. Az SZDSZ-es miniszter nem helyezte hatályon kívül a fideszes miniszterek által kidolgoztatott kerettantervet (ezzel egyben elismerte elődjei munkájának szakmai színvonalát), hanem csak a kötelező jellegét szüntette meg.

A tárca választhatóvá tette a kerettantervet, s ugyanakkor

szorgalmazta kerettantervi választék tényleges bővítését. Az iskolák, a tantestületek, a pedagógusok számára újra megnyílt a lehetőség, hogy olyan tantervet állítsanak össze, vagy olyat válasszanak, esetleg adaptáljanak, amelyik az ő iskolájuk konkrét adottságaihoz a leginkább alkalmazkodik, amelyik az ő céljait a legpontosabban szolgálja. Minden gyerek más, minden osztály, minden iskola és minden pedagógus más. Az új tartalmi szabályozás megteremtette a pedagógusok számára a nagyobb szakmai önállóságból fakadó eredményesebb munka lehetőségét.

Nem engedték tovább növelni a tanárok *túlterhelését*. 2002. szeptember 1-jétől nem növekedtek a kötelező óraszámok: a tanítók kötelező óraszámja heti 21, a tanároké heti 20 óra maradt, az előző kormány által tervbe vett heti 22 kötelező óra helyett.

A pedagógus felértékelése a közoktatási törvény titoktartásra vonatkozó rendelkezése. Ez az intézkedés azt szolgálja, hogy megteremtse a tanuló bizalmának jogi alapját. 2003 szeptemberében módosult a pedagógusi titoktartásról szóló szabályozás. Eszerint a pedagógusok a munkájuk során tudomásukra jutott információkat csak a közoktatási törvényben meghatározott személyeknek és szervezeteknek továbbíthatják. A nevelőtestület tagjain kívül csak a szülőknek van joga megismerni gyermekének fejlődésével, tanulmányaival, magatartásával összefüggő információkat.

Végül meg kell említeni, hogy a pedagógusok elismertségéhez, munkafeltételeik javításához tartozik többek között az is, hogy a tárca finanszírozza az oktatási jogok miniszteri biztosának hivatalát.

AZ ISKOLAPOLGÁROK BÍZHATNAK A JOG HATALMÁBAN

Öt éve, megalakulásunk óta küldetésünknek tekintjük, hogy a szülőkkel, diákokkal, pedagógusokkal, hallgatókkal, oktatókkal és kutatókkal közösen jogszerűvé tegyük az oktatási intézmények működését. Eljárásunkkal az együttműködést segítjük, elfogadtatva az iskolapolgárokkal, egyetemi és főiskolai polgárokkal, hogy bízhatnak a jog uralmában, bízhatnak az intézményekben, hiszen az intézmények vannak a polgárért és nem fordítva. Ha a kezdeményezéseink, ajánlásaink nyomán az intézmények orvosolják az okozott jogsérelmet, máris sokak bizalmát nyerték el. Amennyiben az intézmények számos ügyben együttműködnek egymással az állampolgárok érdekében, úgy megsokszorozzák a bizalmat. Az ilyen intézményekkel és intézményekben értelme van a vitának, a nézőpontok, érvek ütköztetésének. Ott meghonosodnak a demokratikus értékek, elvek és az oktatási szereplők egyre kevésbé érzik kiszolgáltatottnak magukat. A jog pedig nem ellenségük, hanem értékes segítőtjük lesz.

Részlet az oktatási jogok miniszteri biztosának,
Aáry-Tamás Lajosnak a beszámolójából

1. Mivel a jogok érvényesülésének egyik fő akadálya, hogy a tanulók nem ismerik azokat, és nincsenek tisztában a gyakorlásukhoz szükséges lehetőségekkel, eljárásokkal, ezért rendszeres és kötelező tájékoztatási formákat kell bevezetni, amelyek segítséget nyújtanak számukra.

2. A küldöttek nem tartják jónak azt, hogy az oktatási intézmények többségében az évfolyam minden tanulója számára ugyanazt a tananyagot, ugyanabból a tankönyvből, ugyanazzal a módszerrel tanítják. A tananyag összeállításakor olyan témákat kell találni, amelyek felkeltik a diákok érdeklődését, foglalkoztatják őket, számolnak teherbírásukkal és számukra sikerélmény elérésére adnak lehetőséget. Ebben az ő javaslataikra is építeni kell.

3. Az iskola nem biztosít elegendő lehetőséget arra, hogy a lemaradók felzárkózhassanak, a kimagaslók gyorsabban haladhassanak. Ezért legyen az iskolának kötelessége a diákok kérésére időkeretet adni arra, hogy mindenki saját igényei szerint korrepetálásban vagy tehetséggondozásban részesüljön.

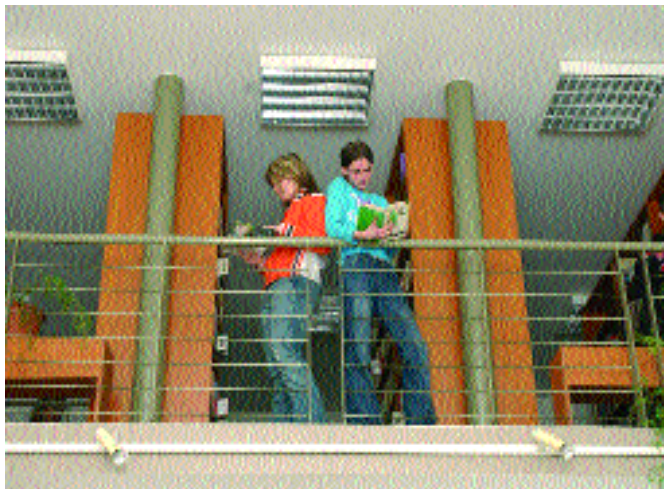
4. Az iskolai munka nagy részét a tanári magyarázat és számonkérés adja, amely sokszor a tananyag lehetőleg szó szerinti visszakérdezését jelenti. Olyan feladatokat kapjanak a diákok, amelyek építenek a fantáziájukra, leleményességükre.

5. A feladatok nehézségének, a megtanulandók mennyiségének és tartalmának meghatározásakor vegyék figyelembe a tanuló életkori sajátosságait, egyéni adottságait, fejlettségi szintjét.

Diákjogi követelések

Problémát jelent, hogy a tankönyvek nagy része tartalmában elavult, minőségileg kifogásolható és túl drága. Sokszor olyan tankönyvet is meg kell venni, amelyet nem használnak. A diákok előzetesen ismerhessék meg a tankönyveket és az általuk használt tankönyvről mondhassanak véleményt.

6. A tanár, a tantárgy, a tananyag választásának lehetősége a legtöbb intézményben nehézségbe ütközik. A pedagógusok választását megfelelő teljesítménymutatókon alapuló értékeléshez kell kötni. A követelményrendszer objektív, mérhető, rendszeres és nyilvános értékelést jelentsen. A diákok azokat

választhassák, akik magas szinten megfelelnek ezeknek az elvárásoknak. ...

7. Az értékelésnek nem a hiányosságok számbavétele, hanem a pozitívumok felsorakoztatása legyen a célja. A minősítés ne helyettesítse az értékelést. Meg kell akadályozni, hogy az osztályozás a büntetés vagy a jutalmazás, sőt a fegyelmezés eszköze legyen. Az érdemjegy párosuljon előre kihirdetett szempontrendszerrel és a tanuló utólag kapjon róla érdemi magyarázatot. Az osztályozást lehetőség szerint fel kell váltani az előre tudott szempontokon alapuló szöveges értékeléssel.

8. A követelményeket, és ezzel a tanulók terheit nem csak az óraszámok csökkentésével és a jelenlegi tananyag mechanikus zsugorításával, hanem tartalmi átformálással kell csökkenteni.

9. Az iskola tanítsa meg a diákokat tanulni. Biztosítsa, hogy a kor kihívásaihoz igazodva megtanuljanak logikusan gondolkodni, ismeretlen szöveget értelmezni, írásban és szóban fogalmazni anyanyelvükön és idegen nyelven egyaránt, és elsajátítsák a gyakorlatban szükséges technikai ismereteket is. A döntően írásos tananyag bemagoltatása helyett a személyes élmény, a megtapasztalás lehetőségét kell nyújtani. El kell érni, hogy a tanulókat érő jogsérelmek ne maradhassanak következmények, jogorvoslat nélkül. A szabályok tartalmazzanak szankciókat, és a pedagógusképzésbe és – továbbképzésbe épüljön be a tanulói jogok ismerete is.

Részlet a 2003. május 1–3. között üléselő országos diákszemélyiségfejlesztési konferenciáról

❖ **Megtanulnak-e a tanulók az iskolában élni a demokrácia lehetőségeivel?**

– Ha az iskola az életre készít föl, nem rekeszthetjük az élet olyan fontos kérdéseit, mint amilyenekkel a politika birkózik, az iskola falain kívül. De beengedhetjük-e azokat az iskola kapuin? Kérdéseinkkel Arató Gergelyt, az Oktatási Minisztérium politikai államtitkárát kerestük meg.

❖ **Mennyire fölkészültek a középiskolás diákok arra, hogy élni tudjanak a demokrácia intézményrendszerével? Mennyire készíti őket fel erre az iskola?**

– Erre a kérdésre nem lehet teljesen zárt és egyértelmű választ adni. Én azt látom, hogy rengeteg nagyszerű pedagógus van, aki a saját iskolájában nagyon eredményesen felkészíti a diákjait és gyakran találkozhatunk olyan tinédzserekkel is, akik nagyon világos gondolkozással, jó tárgyi tudással megbízhatóan tájékozódnak a közélet világában. Ugyanakkor azt is látom persze, hogy nagyon sokan felkészületlenek. Ez tipikusan egy olyan terület, ahol nagyon nehéz kötött tananyagokat adni. Sokkal fontosabb az, hogy olyan kapcsolat legyen a tanár és diák között, amelyikben mindazokat az etikai és jogi korlátokat figyelembe véve, amelyek nagyon helyesen tiltják az iskolai politizálást, mégiscsak lezajlik a közéleti felkészítés, a közös dolgok demokratikus intézése iránti készség és lelkesedés kialakítása.

❖ **Tud-e igazán demokráciára nevelni az a pedagógus, aki maga függelmi szituációban él?**

– Ma a jogi szabályozást, a formai kereteket tekintve az iskola a legdemokratikusabb munkahelyek közé tartozik. Az iskolában nagyon jelentős jogosítványai vannak a szak-

szervezeteknek, a pedagógusoknak nagyon sok, lényeges, döntő kérdésbe beleszólásuk van – az iskola helyi programjának kialakításától kezdve a jutalmazásig vagy a vezető megválasztásáig. Ugyanakkor persze tudjuk, hogy ez a hétköznapokban gyakran nem így működik, mert a pedagógus kollégák gyakran leterheltek, más feladatok veszik el az energiáikat, vagy azért, mert az iskola közéleti kultúrája magán viseli annak az időszaknak a nyomát, amikor az iskola is átpolitizáltatott, tehát amikor az iskolában kötelezően kellett mindenkinek politizálni, ha akarta, ha nem. Ennek van visszahatása. Azt gondolom, a közéletre-nevelés, a demokráciára nevelés akkor lesz erős az iskolában, ha maguk az iskolák a mainál demokratikusabb, nyitottabbak intézmények lesznek. Én ezen a területen – s ez már messze túlmutat a demokráciára nevelés kérdéskörén – hiszek az idő erejében, hiszek abban, hogy elterjed a már ma is sok helyen tapasztalható, partneri kapcsolat fenntartó és tantestület, iskola és helyi közösség, tanár és diák között.

❖ **Hogyan értelmezzük a beleszólás lehetőségét a gyakorlatban? Mondok egy-két olyan ügyet, amibe a diákok biztosan szívesen beleszólnának.**

Például: idejében ki legyenek javítva a dolgozatok. Vagy: ne csak decemberben írjon be a tanár négy-öt jegyet az ellenőrzőbe, hanem legyen a diáknak folyamatosan képe arról, hogy hol áll és legyen meg a javítási lehetősége is.

Ha ilyen típusú problémákkal lépnek fel a tanulók a diákönkormányzat segítségével, milyen perspektívát jósolhatunk a kezdeményezésüknek?

Miképp lehet felkészíteni a diákokat a közéletben való részvételre?

– A jogi keretek rendben vannak, megvan a diákönkormányzatiság jogi háttere. A gyakorlat azonban nagyon változó. Nem szabad elfelejteni, hogy nagyon sok időbeli kényszer feszíti a diákok és a pedagógusok mindennapjait, ezért azt gondolom, hogy akkor tud majd igazán, érdemben kibontakozni a diákönkormányzat, ha azok a terhek csökkennek, amelyek ma a lexikális tudás megszerzéséhez és a felvételi versenyhez kötődnek. Ezeket nem kioltva, de ezeket kiegészítve jelenjenek meg azok a pedagógiai módszerek is, amelyek az együttműködésre, a megtervezett közös munkára alakulnak. Nemcsak demokratikusabbnak, hanem gyerekközpontúbbnak is kell lennie az iskolának. Egy ilyen iskolában sokkal könnyebben megtalálja a helyét a diákdemokrácia is.

❖ **A demokrácia és a politika elválaszthatatlan egymástól. Mi az ön véleménye a politika és az iskola kapcsolatáról?**

– Egy dolgot nagyon határozottan le kell szögezni: kellene korlátok, amelyekkel kívül lehet rekeszteni a pártpolitikát az iskola kapuin. Ha ezt sikerül konzekvensen és százszázalékig végigvinni, akkor oldódnak azok a félelmek is, amelyek megakadályozzák, hogy közéleti kérdésekkel foglalkozzunk. Az iskolában levő függelmi viszonyok felhasználása pártpolitizálásra tilos! Ehhez a politika élet szereplőinek is tartania kellene magukat. Ebben az esetben látnák a pedagógusok azt is, hogy mi az, ami viszont nem tilos. Mert abban aligha lehet kivetni valót találni, ha egy iskolában mód van arra, hogy a diákok akár az országos közélet kérdéseivel is foglalkozzanak. Az is nagyon fontos,

hogy megtanulják egymás között, kulturáltan lefolytatni a közéleti, világnézeti, vagy akár politikai természetű vitáikat.

Ön miképp ítéli meg a közéletiségre nevelés helyzetét ma, s mit tekint a jövőre nézve legfontosabb teendőnek?

– Úgy gondolom, hasznára vált a demokrácia nevelés ügyének, hogy az új szabályozás szerint nem kötelező tanórai anyagként jelenik meg. Korábban a kerettanterv kötelezően előírta az állampolgári nevelést. Az önkéntesség eredménye például az, hogy olyan kollégák foglalkoznak ma ezzel a területtel, akik ezt a munkát szívesen végzik. Ezért úgy gondolom, jó úton haladunk. Nagyon fontos volna, hogy minél több iskolában megjelenjen, mint elérhető pedagógiai kínálat, a közéletiségre való felkészítés. Szükség volna arra, hogy legalább választható módon jelen legyen a tanárképzésben, a tanártovábbképzésben is. Ami a lexikális ismereteket illeti: természetesen fontos, hogy a történelem, vagy az osztályfőnöki óra, vagy éppen nyelvtan keretében a diákok képet kapjanak arról, hogy miképp működik egy demokratikus állam itthon és külföldön. Tudniuk kell, mi a parlament dolga, mi az alkotmánybíróság, a kormány, az államfő feladata. Ez mind fontos, de ennél sokkal fontosabbnak tartom, ha a diákok önkéntes módon, együttműködésben, egy-egy konkrét probléma köré szervezve a projektet megtanulják, egy-egy közös vállalkozás során megtapasztalják, miképp kell élni a demokrácia lehetőségeivel.

Részlet az Arató Gergely politikai államtitkárral készült interjúból

Forrás: Köznevelés

Változások a szakképzésben

A szakképzés korszerűsítése kiemelt jelentőséggel bír a gazdaság fejlődése szempontjából, aligha lehetett volna tovább várni egyes nagy horderejű lépések megtételével. Olyan intézkedésekre került sor 2002-2006 között, amelyek elérhetővé teszik a diákok számára, hogy biztos egzisztenciát teremtsenek maguknak, s a rendszer rugalmassága folytán lehetőségük nyíljon a zökkenőmentes továbbképzésre és átképzésre is. Több területen megkezdődött az egyszerre jelentkező forráshiány és pazarlás fölszámolása, a gyakorlati képzéshez nélkülözhetetlen, korszerű feltételrendszer megteremtése és a tanulók érdekeinek egyidejű védelme. S ami nélkül mindez nehezen lenne kivitelezhető: mind az iskolai, mind a gyakorlati képzőhelyek érdekeltté tétele a színvonalas képzésben.

A szakképzési változások a gazdaság érdekeivel összhangban, a gazdasági élet irányítóinak a részvételével valósultak meg. Közoktatási szempontból is figyelemre méltó az a reform, amely a szakképesítés megszerzésének lehetővé tételével sok ezer fiatal ment meg attól, hogy a társadalom perifériájára sodródjon. A gyakran nagyon szegény rétegekből kikerülő diákok számára nyújtott új lehetőség azonban csak egy azok közül a változások közül, amelyek a szakiskolai rendszert a kor igényeihez igazítják.

Hátrányos helyzetűek reintegrációja
Törvényi változások
Egymásra épülő képzés
A szakképesítések új szerkezete: az új Országos képzési jegyzék
A térségi integrált szakképző központok Jogok és lehetőségek
Külföldi továbbképzés

Kronológia

1998

■ A szakképzés irányítása átkerül az oktatási tárcához (a Munkaügyi Minisztériumból).

2002

■ 2002. november 12.

Az Európai Unió Tanácsa határozatot fogadott el a szakképzés terén a szorosabb együttműködés támogatásáról.

A Koppenhágai Nyilatkozat a szakképzési rendszerek és szakképesítések közötti átjárhatóságot, a képzettségek kölcsönös elismerését és a szakképzés minőségének javítását tűzte ki célul. Az együttműködés kiterjed a szakképzés egészére, beleértve az 1998-ban bevezetett, akkreditált iskolai rendszeri felsőfokú szakképzést is.

2003

■ 2003. május 23.

Az Országgyűlés elfogadja a szakképzési törvény módosítását.

■ Megkezdődött a szakképzés-fejlesztési stratégia kidolgozása

■ Elkezdődött a Szakiskolai Fejlesztési Program I. (2003–2006) megvalósítása 90 szakiskola bevonásával.

■ Megkezdődött a Szakiskolai Fejlesztési Programban a 9-10. osztály oktatásának pedagógiai megújítását célzó kerettantervek fejlesztése.

Ezt megelőzően minden területen tanár-továbbképzéseket tartottak, melynek célja a tantervek megismerésén túl a módszertani felkészítés volt.

■ 2003. szeptember 1.

A minimálbér 15 és 30%-a közötti összeg (7500 –15 000 Ft) fordítható a tanulószerszövéssel foglalkoztatott tanulók pénzbeli juttatására, mely összeget a vállalkozó az alaprészből visszaigényelheti.

2004-től tovább javult a helyzet, a tanulónak adható és az alap terhére elszámolható pénzbeli juttatás maximuma a minimálbér 50%-ára növekedett.

■ 2003. november 10.

Az Országgyűlés 348 igen szavazattal – tartózkodás és ellenszavazat nélkül – elfogadta a szakképzési hozzájárulásról és a képzés fejlesztésének támogatásáról szóló törvényt.

■ 2003. december

Magyarország a 2001–2003 években elkészítette az első NFT-t az Európai Unióhoz való csatlakozással elérhető strukturális alapok támogatásainak felhasználására.

Az NFT az ország gazdasági és társadalmi helyzetének átfogó elemzése alapján meghatározza a fejlesztéspolitikai célokat és prioritásokat. Az NFT Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Programja (HEFOP) szakképzést érintő intézkedéseinek célja az egész életen át tartó tanulás támogatása és az alkalmaz-

kodóképesség javítása, az átláthatóság biztosítása, a képzés és az intézményrendszer szétaprózódottságának megszüntetése, a szakképzés rendelkezésre álló források kellő hatékonysággal történő felhasználása, az iskolai rendszerből lemorzsolódók magas arányának csökkentése, a szakképzettséggel rendelkezők elhelyezkedési esélyeinek növelése, a szakképzés tartalmának és szerkezetének megújítása.

A kitűzött célok megvalósítására a HEFOP 3. és 4. prioritás két intézkedésén belül két komponenshez kapcsolódóan lehetett pályázni, egy komponens megvalósítására pedig az Irányító Hatóság (továbbiakban IH) által jóváhagyott, a Nemzeti Szakképzési Intézet (NSZI) és partnerei (Apertus KA. és Educatio Kht.) által kidolgozott központi program keretében kerül sor.

2004

■ 2004. január 1.

Az Oktatási Minisztérium a gyakorlati képzést segítő intézkedéscsomagot léptet életbe, amelynek egyik fontos eleme, hogy a munkáltatókat az eddiginél határozottabban érdekeltté teszi a gyakorlati képzés színvonalas megszervezésében.

■ 2004. március 25. Az IH pályázatokat hirdetett meg a térségi integrált szakképző központok létrehozására, valamint a térségi integrált szakképző központok infrastrukturális feltételeinek javítására.

■ 2004. szeptember

A Szakiskolai Fejlesztési Program 70 iskolájában a 9–10. évfolyamon végzett pedagógiai munka megújításával szeptemberben elkezdődött a tanítás – kísérleti – kerettantervek alapján.

■ 2004. október 18.

Aláírássra került a központi program, mely az NFT HEFOP 3.2.1 komponens keretében a szakképzés tartalmának és szerkezetének – a magyar foglalkoztatási szerkezet elemzésén és a moduláris szakképzési rendszer újonnan kidolgozott programjainak a

2006

továbbfejlesztésén alapuló – megújítását foglalja magában. A programot az NSZI konzorciumi keretek között, az Educatio Kht. és az Apertus KA. bevonásával megvalósítja meg 2006. december 31-ig.

2005

■ **2005. március 21.** Az oktatási miniszter kihirdeti a TISZK-pályázat eredményét. Mind a 16 nyertes a döntésről szóló értesítést követően, a kiírásnak megfelelően létrehozott a TISZK irányítására egy nonprofit szervezetet, amely 14 nyertes esetében Kht. formában, 2 nyertes esetében költségvetési szervként jött létre. Az eredményhirdetést követően elkezdődött a szerződések előkészítése, illetve aláírása.

■ **2005. május 31.** Megjelent a szakképzés-fejlesztési stratégia végrehajtásához szükséges intézkedésekről szóló 1057/2005. (V. 31.) Korm. határozat és a szakképzés-fejlesztési stratégia 2005–2013.

■ Megkezdődött a szakképzés-fejlesztési stratégia intézkedéseinek végrehajtása.

■ **2005. szeptember**
A szakképzési évfolyamokon 61 szakiskola („B” komponens) a Szakiskolai Fejlesztési Program keretében kidolgozott 37 szakképesítés új központi programjaival indította a képzést.

■ **2005. szeptember**
15 szakiskolában a Szakiskolai Fejlesztési Program keretében kifejlesztett pedagógiai rendszer alapján mintegy 300 tanulóval beindult a 10 hónapos szakképzést előkészítő évfolyam („C” komponens).

■ **2005. szeptember** Kilenc szakképesítésnél emelkedik a képzési idő. A gazdaság hosszabb ideje kérte, hogy a gyakorlati képzési idő megnövekedjen, tekintettel arra, hogy a 9–10. osztály bevezetésével egy időben a szakiskolai képzés lényegében kétéves képzési idejűre változott.

■ **2005. szeptember 30.** Megjelent a Szakiskolai Fejlesztési Program II. pályázat (a szakképzés-fejlesztési stratégiában szereplő határidőnek megfelelően)

■ **2005. október 31.** A HEFOP 3.2.1. program keretében elkészült a javaslat az új szerkezetű Országos képzési jegyzékre

■ **2006. február 15., 16.**
Megtörtént a Szakiskolai Fejlesztési Program II. alapján újabb 70 szakiskolával a szerződéskötés.

■ **2006. február 17.**
Magyar Bálint oktatási miniszter sajtótájékoztatón mutatja be az új Országos képzési jegyzéket (OKJ). A változás lényege, hogy az új jegyzék átláthatóbb, mint a korábbi, lényegesen rugalmasabb annál, például szükség esetén részzakképesítéssel is ki lehet lépni az iskolai rendszerű szakképzésből. Az új jegyzék sokkal előnyösebb lehetőségeket kínál a tanulóknak a korábbinál, azzal, hogy a moduláris felépítésű szakképesítésekkel jobban tervezhető az egyes személy életpályája, ugyanakkor rugalmasabban igazodik a gazdaság igényeihez is.

■ **2006. december 31-ig**
A HEFOP 3.2. központi programja szerint elkészülnek az OKJ-ban szereplő szakképesítések szakmai és vizsgakövetelményei, az iskolai rendszerű képzésben is oktatható szakképesítések központi programjai. Megtörténik a pedagógusok felkészítése a szükséges új módszerek

alkalmazására. A tervek szerint mintegy száz szakképesítéshez készül el digitális tananyag, valamint azok alkalmazását elősegítő képzési programok a tanár alap- és továbbképzés számára.

Szakiskolai fejlesztés

A közoktatásban a szakképzés alapvetően kétfajta iskolatípusban zajlik. Az egyik a szakközépiskola, a másik a szakiskola. A szakközépiskola érettségivel zárul, tehát aki ebben az iskolatípusban tanul, az előtt nyitva a világ: érettségi után éppen úgy jelentkezethet bármelyik felsőoktatási intézménybe, mint a gimnazista kortársai –, illetve folytathatja tanulmányait a szakközépiskola tizenharmadik és tizennegyedik évfolyamán, hogy szakmai képzettséget szerezzen. A szakközépiskolában tehát közismereti és szakmacsoportos alapozó oktatás folyik a kilenc-tizenkettedik évfolyamon.

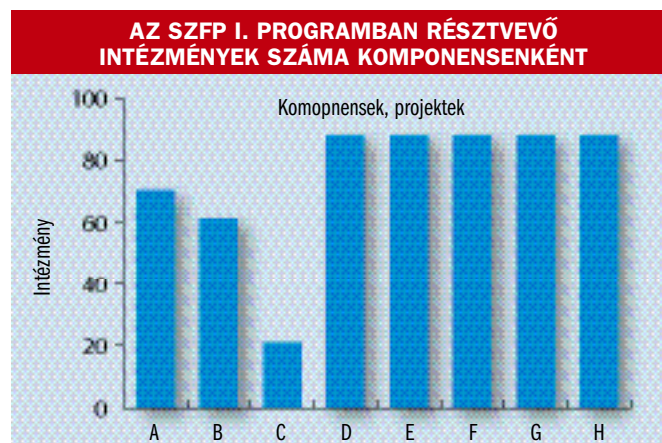
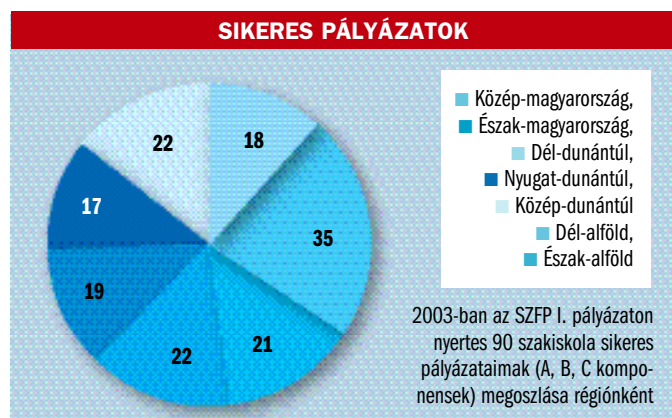
A szakiskola a valamikori szakmunkásképző intézet utódja. Ennek az iskolatípusnak az elején, tehát az úgynevezett kilencedik-tizedik évfolyamon közismereti, továbbá pályaorientáció és a szakmacsoportok szerinti alapozó oktatás folyik, ezt követően a tizenegy-tizenkettedik szakképzési évfolyamon szakmát szerezhetnek a gyerekek.

A 2002-ben hivatalba lépő kormányt a következő helyzet fogadta a szakképzés terén:

A szakközépiskolában – a korábbi évek nagy összegeket megmozgató fejlesztéseinek következtében – a helyzet ha nem is problémamentes, de többé kevésbé megnyugtató volt. A Phare-program és világbanki programok segítségével ezek az intézmények többé-kevésbé megfelelően működtek.

Szinte katasztrofális volt viszont a helyzet a szakiskolában. A fejlesztések, mind tárgyi, mind tartalmi tekintetben – elmaradtak. A tanárok – kevés segítséget kaptak a több szempontból is nagyon nehéz helyzetben. A diákság összetétele az utóbbi évtizedben megváltozott. Szakiskolába ma azok a fiatalok jelentkeznek, akik szociális vagy kulturális okokból nem mentek szakközépiskolába. Zömüknek elkészerítően gyenge az alapkultúrája, magyarul: még írni-olvasni is alig tudnak sokan. Motiváltságuk foka alacsony, szokásrendszerük, értékrendjük pedig gyakran arra ösztönzi őket, hogy félbehagyják tanulmányaikat. A hagyományos oktatási módszerektől – ülj már nyugodtan fiam és figyelj ide –, irtóznak, menekülnek. A történetileg kialakult struktúrák miatt sok esetben olyan szakmákra képezték ki a fiatalokat, amelyekben nem tudtak elhelyezkedni. A gyakorlati képzés műszaki feltételei számtalan helyen egyszerűen siralmasak voltak.

A hivatalba lépő új kormányzat számára nyilvánvaló volt, hogy ha meg akarják állítani a társadalom kettészakadásának elmélyülő folyamatát, ha esélyt kívánnak teremteni ezeknek a gyerekeknek, és ha meg akarják oldani Magyarország szakember-szükségletének a kérdését, akkor a szakiskolai fejlesztésre kell koncentrálni az erőket.

A SZAKISKOLAI FEJLESZTÉSI PROGRAM FELÉPÍTÉSE

A Szakiskolai Fejlesztési Program négy, illetve öt átfogó komponensből (a D1 és a D2 komponens a lebonyolítás szempontjából két önálló komponensnek tekinthető), valamint négy tematikus projektből áll.

A program felépítése a következő táblázattal foglalható össze:

ÁTFOGÓ KOMPONENSEK				
„A” komponens	„B” komponens	„C” komponens		
Közismereti és szakmai alapozó komponens	Szakképzés-módszertani komponens	Hátrányos helyzetűek reintegrációs komponens		
„D1” és „D2” komponens				
Önfejlesztő iskolai és minőségfejlesztési komponens				
TEMATIKUS PROJEKTEK				
Idegen nyelv projekt (angol és német)	Szakiskolai mérés-értékelés projekt	Szakiskolai pálya-orientáció projekt	Informatika a szakiskolában projekt	
TÁMOGATÓ SÁV				
Pályázatok	Konferenciák	Monitoring és kapcsolódó kutatások	PR-tevékenység	Szervezési, lebonyolítási feladatok

Tartalomfejlesztés: kiterjed a tantervekre, tananyagokra, tanári háttéranyagokra, a tanulást segítő dokumentumokra (tanulási útmutató, példatár, szótár stb.) egyaránt;

Humán erőforrás-fejlesztés: a tanárok, gyakorlati oktatók, az iskolák vezetőinek továbbképzése, tanulmányújtjai, képzési támogatása;

A gazdaság növekvő szakmunkásigénye és a képzés közötti ellentmondásokra tekintettel a Szakiskolai Fejlesztési Program kidolgozása már 2002 nyarán elkezdődött. Célkitűzéseit, irányait az Országos Köznevelési Tanács 2002. október 10-i ülésén megvitatta, és határozatában támogatta. A Kormány 2015/2003. (I. 30.) számú határozatában felhatalmazta az oktatási minisztert a Szakiskolai Fejlesztési Program megkezdésére. A határozatban foglaltak alapján 2003. február 15-én megjelent a pályázati felhívás,

március 5-től pedig a programról és a pályázatról regionális tájékoztató konferenciasorozat indult a szakiskolák, a fenntartóik és a gazdasági szereplők számára. A pályázaton nyertes, a programban közvetlenül résztvevő iskolákkal és fenntartóikkal az OM június 30-ig szerződést kötött. A program szakmai része a nyár folyamán – az európai uniós felkészülés jegyében – idegen nyelvi továbbképzéssel indul, a szakmai fejlesztő munka a 2003/2004-es tanév elejétől vette kezdetét.

Eszközfejlesztés: a képzéshez szükséges tárgyi feltételek megteremtése, illetve korszerűsítése, azaz az eszközbeszerzés.

Mind a négy komponens eredményei már a megvalósulási szakaszban hozzáférhetővé váltak azok számára is, akik közvetlenül nem vesznek részt a programban. Az átfogó komponensek közül az „A”, a „B” és a „C” egymástól független, míg a „D” mindhárom komponenshez kapcsolódó elem.

A projektek megvalósítását egy úgynevezett „Támogató sáv” segíti. Ide tartoznak a pályázatok, konferenciák, a monitoring, a kapcsolódó kutatások, a PR-tevékenység és a programmal kapcsolatos szervezési, lebonyolító feladatok.

HÁTRÁNYOS HELYZETŰEK REINTEGRÁCIÓJA

A fejlesztést meghatározó fő célok és feladatok a következők voltak:

- ❖ Peremfeltételek átalakítása az OKJ-s szakképesítések tanulásának megkezdéséhez. Az általános iskola 8. osztályának elvégzéséhez kötött szabályozás módosítása és az adott szakképesítéshez, szakképesítés-csoportokhoz tartozó kompetencia alapú bemeneti feltételrendszer meghatározása.
- ❖ A tankötelezettségi korhatárt betöltött, alapfokú iskolai végzettséggel nem rendelkező, hátrányos helyzetű fiatalok számára olyan egyéves program fejlesztése, mely a bemeneti feltételként meghatározott kompetenciák teljesítésére, a szakképzés megkezdésére készít fel, mely egyúttal pályorientációt és szakmai előkészítést is biztosít a fiataloknak.
- ❖ Olyan technikai fejlesztés biztosítása, mely lehetővé teszi az egyéves szakképzést előkészítő évfolyam szakiskolai bevezetését, a fiataloknak a szakképzés megkezdésére való kompetencia alapú felkészítését.
- ❖ Pedagógusok és iskolák felkészítése

Elért eredmények

- ❖ A szakképzés megkezdéséhez szükséges bemeneti kompetenciarendszerek kidolgozását szakértői csoportok végezték. Az előzetesen kitűzött céloknak megfelelően a képzés jellegét tekintve az OKJ szerint 10 szakmacsoportban készültek el a szakmatanulás megkezdéséhez szükséges kompetencia profilok. A munkát 48 szakértő, pedagógus és munkaszakértő végezte el.
- ❖ A szakképzést előkészítő évfolyam programjainak fejlesztése első lépéseként 6 vezető szakértő a terveknek megfelelően elkészítette a kidolgozó csoportok számára szolgáló útmutatót. A fejlesztő munka 8 csoportban, csoportonként 5-6 fő részvételével folyt. A csoportok tagjai együtt alkották a feladat végrehajtásához szükséges kompetenciahálót. A fejlesztés eredményeképpen elkészültek a szakképzést előkészítő évfolyam programjai abban a 10 szakmacsoportban, ahol az OKJ 2005. évi módosítása és a szakmai és vizsgakövetelmények kiadása során bekerültek a szakképzés megkezdéséhez szükséges bemeneti kompetenciák.
- ❖ A jogszabályok 2005 végén történt módosításával lehetőség nyílt még több fiatal számára, hogy ezt a korszerű képzési formát választhassa.

SIKERES PÁLYÁZATOK				
Régió	A	B	C	Össz.
Közép-Magyarország	15	16	4	35
Dél-Alföld	9	9	3	21
Észak-Alföld	10	8	4	22
Észak-Magyarország	9	6	4	19
Nyugat-Dunántúl	9	6	2	17
Közép-Dunántúl	11	8	3	22
Dél-Dunántúl	7	8	3	18
Összesen:	70	61	23	154

A hátrányos helyzetűek esélyei a szakképzésben

A hátrányos helyzetű – ezen belül a roma – fiatalok szakképzése kettős problémával küzd:

❖ egyrészt az alapiskolai és a szociokulturális hátrányok miatt ezen fiatalok jelentős része nem jut szakképesítéshez, mert az iskolai rendszerű szakképzésbe nem jut be;

❖ másrészt, akik bejutnak a középfokú képzésbe, tipikusan szakiskolába járnak, a szakiskolák azonban nincsenek felkészülve a jelentős számú, sokszor deviáns magatartású fiatal oktatására, képzésére, ezért magas a lemorzsolódás, sok fiatal szakképzetlenül hagyja el az iskolát a munkaerőpiacon való elhelyezkedés esélye nélkül.

Szakképzésbe – általános iskolai végzettség nélkül?

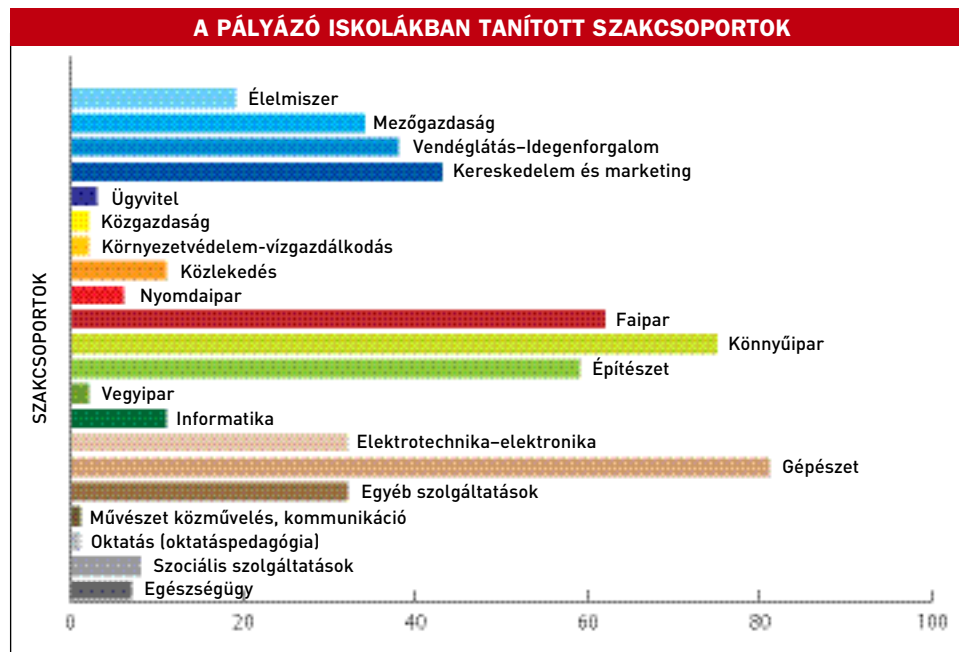
A kormány 2002-ben döntött, 2003-ban meghirdették a Szakiskolai Fejlesztési Programot. A program kidolgozásában való részvételre pályázatot írtak ki az iskolák számára, a jelentkező iskolákkal pedig szerződést kötöttek.

A fejlesztésnek első fontos vonulata azoknak a gyerekeknek a sorsával foglalkozott, akik nem tudják elvégezni az általános iskolát, s ezért be sem iratkozhattak szakiskolába. Az ő élet helyzetük gyakorlatilag reménytelen volt. Tizenöt évesen még mindig a hatodik osztálynál kínlódtak, nyilvánvaló volt, hogy soha nem végzik el sem a hetediket, sem a nyolcadikat, soha nem szereznek szakmát, tehát segédmunkásként, alkalmi munkásként tengetik majd életüket, vélhetően a nyomorszint határán, annak esélye nélkül, hogy sorsuk alakításában részt vehetnének.

Számukra egy szakképzést előkészítő évfolyamot terveztek. A feladat az volt, hogy kiindulva a gazdaság igényeiből és az élet gyakorlatából, meghatározzuk, melyek azok a kompetenciák, amelyek valóban nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy valaki a tanulást egyik vagy másik szakmában megkezdhesse. Az előkészítő év során a pedagógusok ezeket a kompetenciákat alakítják ki a gyerekekben. Kétségtelenül nem tanulnak Adyt és evolúcióelméletet, de azokat az alapismereteket megszerzik, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a szakmai képzéshez nélkülözhetetlen rajzolás, vágás, területszámítás feladatait elvégezhessék.

Az iskolák tanárainak felkészítését a Nemzeti Szakképzési Intézet végezte. 2003-ban az Országgyűlés módosította a közoktatási törvényt, ennek a módosításnak része volt, hogy engedélyezték: azok a tanulók, akik elvégzik ezt az előkészítő évfolyamot, általános iskolai végzettség nélkül is be-

iratkozhatnak a szakiskola szakképzési évfolyamára. 2005. szeptember elsején kezdődött 15 szakiskolában ezekkel a gyerekekkel a munka. Lehet vitatkozni azon, hogy nem volna-e jobb, ha a jövő szakmunkásai szélesen megalapozott közismereti műveltséggel rendelkeznének. Pontosabban: ezen nem lehet vitatkozni, ez jobb lenne. Ennek a célnak az elérését azonban nemcsak a továbbiakban ismertető egyéb intézkedések segítik, hanem az a lehetőség is, hogy sok ezer gyereket ennek az előkészítő évfolyamnak a segítségével sikerül az iskolai rendszerben tartani, megelőzve a visszafordíthatatlan marginalizálódásukat.

AZ „A” KOMPONENS FELADATA

A Szakiskolai Fejlesztés Program „A” komponensének célja a 9-10. osztályban folyó közismereti és szakmai alapozó képzés tartalmának megújítása, színvonalának emelése, a képzés tárgyi feltételeinek javítása, a tanárok módszertani és szakmai ismereteinek fejlesztése, a bevált megoldások megismertetése, elterjesztése.

A programmal szemben támasztott, a fejlesztési irányokat meghatározó intézményi elvárások a következők:

- ❖ Praktikusán használható tanári kézikönyvek, útmutatók
- ❖ Módszertani ismeretek fejlesztésére ötletek
- ❖ Alkalmazható tankönyvek, munkafüzetek
- ❖ Korszerű szemléltetőeszközök, tanítási segédanyagok, feladatbank kialakítása
- ❖ A valóságos szintről induló tananyagtartalom, moduláris építkezés lehetősége
- ❖ A közvélemény és a fenntartók tájékoztatása
- ❖ Iskolákra szabott eszközfejlesztési lehetőségek
- ❖ Egyéb pályázati források elérésére figyelemfelhívás
- ❖ A szakmák bemeneti követelményeihez a közismereti tartalmak megjelentetése
- ❖ A szakmai alapozás gyakorlatainak modulokban történő feldolgozhatósága

2006-ra a következő eredményeket sikerült elérni:

- ❖ Kerettantervek fejlesztése (közismereti területen 8 műveltségterület tanterve + 2 nyelvi, 19 szakmacsoportos tanterv), melyet megelőzött egy széleskörű diagnosztizáló mérés
- ❖ Az „A” komponens 70 iskolájában 2004 szeptemberében elkezdődött a tanítás a szakértők által kifejlesztett - kísérleti - kerettantervek alapján
- ❖ A szakiskolák tanárai részére került kiírásra a bevált módszerek megismerését és adaptálását segítő pályázat, valamint a helyi tantervek készítését ösztönző pályázat

- ❖ A szakiskolákban tanuló sajátos nevelési igényű diákok oktatását, nevelését megalapozó és fejlődésüket nyomon követő, sajátos nevelési igényüket feltáró gyógypedagógiai-diagnosztikai vizsgálati rendszer kifejlesztésre került
- ❖ Az informatikai háttérrel támogatott felzárkóztató program megvalósítása kísérleti jelleggel a tanulásban lemaradt tanulók hátrányainak lefaragására:

a programban 33 iskola vesz részt matematika, valamint magyar nyelv és irodalom műveltségterületeken.

A szoftvert kipróbáló iskolák kedvező tapasztalatokról számoltak be, melyről összefoglaló készült

- ❖ Módszertani továbbképzések a hatékony tanulásszervezési eljárások, az informatikai rendszerrel támogatott fejlesztő-felzárkóztató programok, valamint a kerettantervekhez kapcsolódó tananyagtartalmak és hatékony eljárások témakörökben
- ❖ A könyvtárfejlesztésen kívül az „A” komponens intézményei számára intézményenként 10.000.000 Ft keretösszegben eszközbeszerzés valósult meg. Az eljárás közbeszerzés keretében zajlott, melyet megelőzött a szakértők által a műveltségterületekre vonatkozó eszközlisták összeállítása. Az intézmények 30.000.000 Ft-os keretösszegű eszközlistából választhatták ki a számukra szükséges eszközöket
- ❖ Az „A” komponens 8 műveltségterületre és 19 szakmacsoportra vonatkozóan feladatbank és foglalkozási tervek készítését végezte el
- ❖ Tanártovábbképzés a módszertani kultúra fejlesztésére.
- ❖ Külföldi tanulmányutak 140 fő részvételével, melynek keretében iskolánként egy közismereti és egy szakmai tanár utazhatott külföldre. A beszámolók szerint a hazai gyakorlatban is jól hasznosítható tapasztalatokat szereztek a kollégák
- ❖ A 2006-os esztendőben folytatódik a feladatbank fejlesztése

A szakiskolai képzés és a szakképzés fejlesztése

A Szakiskolai Fejlesztési Program további két eleme azoknak a diákoknak a képzésével foglalkozott, akik elvégezték az általános iskolát, és be is iratkoztak valamelyik szakiskolába. Új pedagógiai eljárások bevezetését, csoportbontást, tárgyi fejlesztést irányzott elő a program.

Elsőként annak a mintegy hatvan iskolának a szakmai és vizsgakövetelmény-rendszere újult meg, amelyek ebben a fejlesztésben részt vettek. Ez a követelményrendszer-megújulás 37 szakmát érintett. Az új követelmények meghatározásakor nem az iskolai hagyományból indultak ki, hanem azt vizsgálták meg, hogy a munkakör betöltéséhez a gyakorlatban, az életben, a valóságban milyen ismeretekre van szükség.

Sem ezt a vizsgálatot, sem az egész megújítási folyamatot nem lehetett volna lebonyolítani a gazdasági szféra együttműködése nélkül. 2003-ban módosították a szakképzési törvényt. A módosítás egyik eleme az volt, hogy a gazdasági élet szereplőinek, a szakmai és a civilszervezeteknek, például a Magyar Kereskedelmi és Iparkamarának, a Magyar Agrárkamarának a szerepe növekedjék a képzési követelmények meghatározásában is. A 37 megújult szakmai és vizsgakövetelmény közül tizenkettő gondozása a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara hatásköre az Oktatási Minisztériummal kötött együttműködési megállapodás alapján. Rendkívül fontos eleme a Szakiskolai Fejlesztési Programnak, hogy az oktatás során új pedagógiai eljárásokat alkalmazzanak a pedagógusok. A szakiskolai tanulóknak egy jelentős része eleve túlkoros. Ezeknek a fiataloknak fokozottan szükségük van a személyközpontú, tevékenykedtető, gyakorlatorientált tanulásra.

A szakképzés fejlesztési stratégiája

2005. május 31-én a kormány elfogadta a szakképzés fejlesztési stratégiáját, amelynek egyik legfontosabb gondolata éppen abban áll, hogy ki kell terjeszteni a Szakiskolai Fejlesztési Programot. Ennek megfelelően elkészültek az új pályázati kiírások, és 2006 februárjában a hetven szakiskola, az iskola-

fenntartók és a Nemzeti Szakképzési Intézet megkötötték a háromoldalú együttműködési megállapodásokat az Szakiskolai Fejlesztési Program II. 2011-ig tartó megvalósítására.

A szakképzés-fejlesztési stratégia megvalósítását a gazdasági támogatás is kíséri. A 2005-ös költségvetési törvény 400 millió forintot biztosított például arra, hogy a szakiskolák és szakközépiskolák 9. évfolyamán csoportbontásban folyhasson a gyakorlati oktatás 2006 szeptemberétől.

A gazdaság szerepe nem csak ebben nyilvánul meg. A stratégia meghatározta, hogy ki kell alakítani a szakképzés munkaerő-piaci igényeken alapuló tervezési rendszerét. Csak a gazdálkodó szervezetek bevonásával lehet megteremteni a várható igényeknek megfelelő beiskolázást és a szakképzés feltételeit. A 2005. év végén módosított szakképzési törvény szerint ezentúl, ha egy iskola tanulólétszáma meghaladja az ötszáz főt, szakmai tanácsadó testületet kell létrehozni. Ebben a tanácsadó testületben helyet kapnak a munkavállalói és munkaadói szervezetek, mint például a Gyáriparosok Országos Szövetsége, az IPOSZ és a gazdasági kamarák képviselői is.

A gazdasági életet képviselő szakmai és civilszervezetek szerint alaposabb szakmai tudású szakmunkásokra van szükség a gazdaságban. A szakmai tudást alapvetően a gyakorlati képzés során lehet megszerezni.

A közoktatási törvény 2005. decemberi módosítása lehetővé tette, hogy szakiskolában a 9–10. évfolyamon, amelyeken közismereti oktatás folyik, az eddigi átlagosan 25 százalék helyett 2006 szeptemberétől kezdve a tanítási időnek akár a 40 százalékát is szakmai alapozásra, gyakorlati oktatásra fordíthassák. Ez segíthet abban, hogy a tanulók ne morzsolódjanak le a szakképzés megkezdése előtt.

Rendkívül fontos eleme a szakképzés-fejlesztési stratégiának annak szorgalmazása is, hogy az oktatás során új pedagógiai eljárásokat alkalmazzanak a pedagógusok. A módszertani megújulást a pedagógusképzés, továbbképzés rendszerének átalakítása segíti.

**Csoportbontás,
tárgyi fejlesztés,
megújuló
követelmény-
rendszer**

VÉLEMÉNY

Az Oktatási Minisztérium politikai államtitkára szerint nagyobb órászámokban van szükség gyakorlati képzésre, illetve nagyobb hangsúlyt kell helyezni a felhasználható tudás megszerzésére. A száz lépés programja az oktatás területén közvetlenül a szakképzést érinti. „Az a kormány célja, hogy közelebb hozzuk egymáshoz a szakképzés világát és a munka világát, tehát, hogy a szakképzésből olyan tanulók kerüljenek ki, akik el tudnak helyezkedni a munkaerőpiacon” – mondta Arató Gergely, az Oktatási Minisztérium politikai államtitkára Bonyhádon tartott előadásában. Arató a legfontosabb tervezett intézkedések között említette azokat, amelyek lehetővé teszik, hogy a gyakorlati képzés nagyobb órászámokban és korábban kezdődjön el. Mint rámutatott, ilyen módon lehet elérni, hogy a gyerekek rögtön találkozzon olyan elménnyel, amely megalapozza a sikeres iskolai karrierjét. A politikai államtitkár szerint a finanszírozásban és az irányítás rendszerében tervezett változtatások feladata lesz közelebb hozni a munka és az iskola világát, illetve többlet pénzt juttatnak olyan szakképzésekre, amelyek valamilyen hiányszakmát vagy közvetlen munkaerő-piaci igényt elégítenek ki.

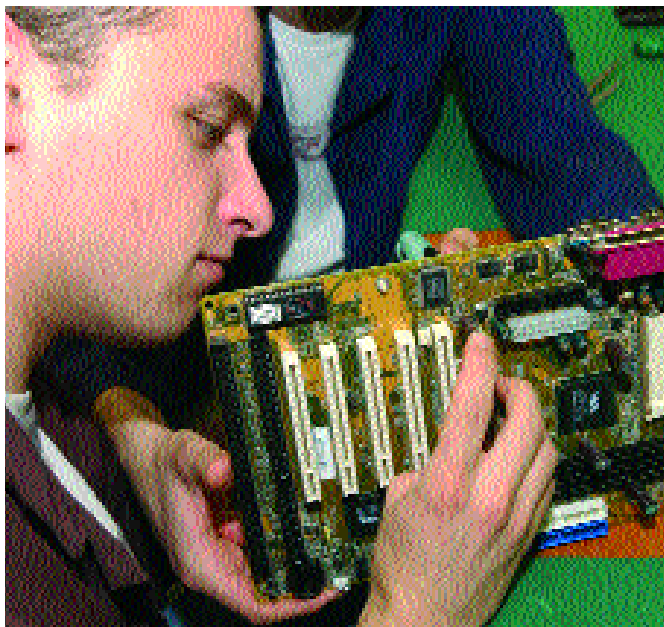
Forrás: Történelemtanárok Egylete, www.tte.hu

A REGIONÁLIS FEJLESZTÉSI ÉS KÉPZÉSI BIZOTTSÁGOK

A szakképzési hozzájárulásról és a képzés fejlesztésének támogatásáról szóló 2003. évi LXXXVI. törvény elfogadását követően újjáalakultak a regionális fejlesztési és képzési bizottságok (RFKB). A 28 tagú bizottságokba 50%-ban az iskolafenntartók és az oktatási szféra, 50%-ban a gazdasági szereplők delegálnak tagokat. A gazdasági területről delegált tagok esetében a munkáltató, munkavállaló, kamarák aránya: 45 fő a munkaadó, 37 fő a munkavállaló, 16 fő a kamarákat képviseli. A testületek a szakképzéssel kapcsolatos döntések előkészítése, megalapozása területén igen fontos szerepet töltenek be, biztosítják a regionális gazdaságfejlesztéshez szükséges regionális munkaerő-piaci igények érvényesülését a szakképzéssel kapcsolatos döntések meghozatalának folyamatában. A törvény szerint a bizottságok hatásköre és felelőssége a decentralizált kerettel kapcsolatban, hogy – az oktatási miniszter által jóváhagyott prioritások szerint – kiírják a decentralizált keretből finanszírozandó pályázatokat, értékelik a pályaműveket, javaslatot tesznek a fejlesztési célokra, elemzik, értékelik a szakképzési hozzájárulás régióban történő felhasználását, stb. Az RFKB-k felelősségteljes tevékenységéhez szükséges források biztonságát is megteremtette az új törvény azzal, hogy kimondta: az alaprészt – meghatározott kiadások levonása után fennmaradó részének – 66%-át decentralizált keretként kell biztosítani.

Szakmacsoportos bizottságok

A szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény 2003. évi módosítása hatalmazta fel az oktatási minisztert, hogy a szakképesítésért felelős miniszterrel együtt - az OKJ folyamatos fejlesztésére és korszerűsítésére szakmacsoportonkénti bizottságokat hozzon létre, ezzel megteremtődött a bizottságok működéséhez szükséges jogszabályi feltétel. A bizottságokat az OM a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztériummal közösen működteti.

A már korábban is működő 21 szakmacsoportos bizottság személyi összetételében nagy mértékű változás zajlott le annak érdekében, hogy a szakképzés eredményeit felhasználó gazdasági szféra képviselőinek aránya jelentősen növekedjen a testületekben. Ennek megfelelően vállalkozók, gazdasági társaságok, vállalatok vezetői, alkalmazottai vannak jelen a testületekben, akik releváns információval rendelkeznek a szakmacsoporthoz kötődő munkaerő-piaci elvárásokról. A bizottságok tagjai közül az elnök általában a munkaadói oldal képviselője. A bizottsági tagokra az Országos Érdekegyeztető Tanács munkaadói és munkavállalói oldalaitól, továbbá a gazdasági kamaráktól kértünk javaslatot.

A bizottságok feladata a szakképzésről szóló törvény értelmében az OKJ folyamatos fejlesztése és gondozása, a bizottságok véleményezik az OKJ-be való felvételre, módosításra, illetve törlésre javasolt szakképesítésekkel kapcsolatos javaslatokat is. 2003-ban a bizottságok felülvizsgálták a szakmacsoportjukba tartozó szakképesítéseket, mely segítette az OKJ nagyszabású átalakításával kapcsolatos munkálatokat is. A Nemzeti Fejlesztési Terv HEFOP. 3.2.1 „Új szakképzési szerkezet” komponens fejlesztési munkálataiba is bekapcsolódnak a bizottságok azon keresztül, hogy az általuk javasolt lektorok a képzési dokumentumokat véleményezik.

A bizottságok nagysága, tagjainak száma a felügyelt szakmacsoport szakképesítéseinek számához igazodik: a szakképesítések jellegétől - komplexitásától, bonyolultságától függően - 5-8 szakképesítés/bizottsági tag.

Törvényváltozás – 2003.

A Magyar Köztársaság Országgyűlése 2003. november 10-én 348 igen szavazattal – tartózkodás és ellenszavazat nélkül – fogadta el a szakképzési hozzájárulásról és a képzés fejlesztésének támogatásáról szóló törvényt. Az előzmények és a törvény hatásai a következőkben foglalhatók össze.

A Kormány a törvénytervezetet – miután valamennyi jelentős szakmai és érdekképviseleti fórum megtárgyalta – 2003. szeptember 29-én nyújtotta be a Parlament elé. A új jogszabály figyelembe veszi a szakképzés, a közoktatás és a felsőoktatás, az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés, valamint az adózási és számviteli rendszerrel kapcsolatos jogszabályi változásokat.

A szabályozás az eddigieknél jobban ösztönözi a gazdaság szereplőit a tanulók szakképzésében, és a saját munkavállalóik képzésében való részvételre, nem emeli a szakképzési hozzájárulásra kötelezettek befizetésének mértékét (1,5%), törvényi megerősítést kap viszont

a hozzájárulási kötelezettség és a képzési alaprészből nyújtott támogatások ellenőrzésének összes formája. Ezzel együtt bevezetésre került az átalánydíjas elszámolás.

A hozzájárulásra kötelezettek egy csoportjának a hozzájárulási kötelezettség 20 százalékát a módosítást követően kötelezően be kell fizetni a központi alaprészbe, az így a befolyt összegből biztonsággal keletkeztek források felnőttképzési, valamint régiós célok megvalósítására, a központi programok, célok megvalósítható az Európai Unió szakképzést támogató forrásai bevonásához szükséges társfinanszírozásra is lehet forrásokat elkülöníteni. A régiós célok fedezete a decentralizált alaprész, amelynek aránya 66% lett.

A regionális fejlesztési és képzési bizottságokban a gazdaság képviselői a módosítás révén elérik az 50 százalékot, ugyanakkor az Országos Szakképzési Tanácsban a munkaadói szövetségek képviselőinek a száma a jelenlegi hat helyett az Országos Érdekegyeztető Tanácsban való részvételüknek megfelelően kilencre emelkedik.

A GYAKORLATI KÉPZÉS ÉS A SZAKKÉPZÉS FEJLESZTÉSE

Alapvető fontosságú a gyakorlati képzés erősítése, illetve a gazdaság igényeihez igazítása. A cél az, hogy a gyakorlati képzés ott folyjék, ahol a körülmények a legjobbak hozzá, és ahol a legjobb eredmény érhető el. Ezen célok elérése érdekében a gyakorlati képzést érintő különböző jogszabályokban a következő változások léptek életbe:

- ❖ Az iskolák normatív támogatásának megváltoztatása annak érdekében, hogy a tanulókat – az alapképzést követően – a gazdasági szférába engedjék ki. Differenciálódott a gyakorlati oktatás normatívája. A változtatás lényege az, hogy az eddig mindkét évben nyújtott, egységes 112 ezer forint gyakorlati normatíva helyett az első évben a normatíva 140%-át és a befejező szakképzési évfolyamon pedig a 60%-át kapják az intézmények. Ez várhatóan ösztönzően fog hatni arra, hogy az alapképzés után a második évben a gyakorlati képzés tanulószereződés keretében valósuljon meg. Mindezt tovább fogja erősíteni az új 20%-os gyakorlati résznormatíva, amelyet az iskolafenntartó akkor kap meg, ha a tanuló a gyakorlati képzést tanulószereződés keretében a gazdálkodó szervezetenél kapja meg.
- ❖ Az országos gazdasági kamarák a szakképzési törvény felhatalmazása alapján jelentős szerepet töltenek be a szakképzésben. A szakképzési törvény 2003. évi módosításával a feladataik tovább bővültek. A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara 16 gyakorlatorientált szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményeinek gondozását vette át az Oktatási Minisztériumtól.
- ❖ Szintén a közoktatási törvényben változott a szakiskolák 9–10. évfolyamának létszámnormatívája, a korábbi maximális létszám/átlaglétszám – 35/28-ról 30/23-ra csökkent.
- ❖ A szakképzési hozzájárulás terhére a gazdálkodó szervezetek 2004. január elsejétől nemcsak ténylegesen

számolhatják el költségeiket, hanem átalány jelleggel is. Ez rendkívüli mértékben leegyszerűsíti ezt az eljárást, hiszen nem szükséges részletes nyilvántartást vezetni.

- ❖ A vállalkozó által a Munkaerőpiaci Alap képzési alaprészével szemben elszámolható, gyakorlati képzésben tanulószereződés keretei között részesülő tanuló számára adható adómentes pénzbeli juttatás mértéke jelentősen nőtt. Ez a mindenkori minimálbér arányában, a korábbi 30%-ról 50%-ra emelkedett.
- ❖ Bevezetésre került a képzési alaprésszel szemben elszámolható mintegy 11 ezer forint anyagköltség, melyet a gazdálkodó évente egyszer, a tanulószereződéssel rendelkező tanulók száma alapján kap.
- ❖ Az adótörvényekben 1997 óta szabályozott, tanulónként és havonta adható 6.000 forintos adóalap-csökkentés mértéke jelentősen nőtt. Az új szabályozás alapján 2004-től tanulónként és havonta a mindenkori minimálbér 20%-a írható le az adóalapból, mely 2005-ben 11 400 forintot jelent tanulónként.
- ❖ A tanulószereződés a képzés egy részére is köthető. Ez más szabályozással együtt biztosítja azt, hogy a tanuló az alapkészségeket tanműhelyi keretek között szerezzék meg (ez jelenleg általában iskolai tanműhelyt jelent), majd ezt követően – tanulószereződés keretében – piaci körülmények között mélyítse a tanultakat.
- ❖ 2005 szeptemberétől kilenc szakképesítésnél emelkedett a képzési idő. A gyakorlati képzést végző vállalkozók, az érdekképviseleti szervezetek hosszabb ideje kérték, hogy a gyakorlati képzési idő növekedjen meg, tekintettel arra, hogy a 9–10. osztály bevezetésével egy időben a szakiskolai szakmai képzés lényegében két-éves képzési idejűre változott.

EGYMÁSRA ÉPÜLŐ KÉPZÉS

A szakmastruktúra teljes átalakításának, fejlesztésének alapjául a Foglalkozások Egységes Osztályozási Rendszere (FEOR) szolgált. Ez adta a kiindulási pontot. Igaz, a FEOR adatai nem valami újak, azonban a Központi Statisztikai Hivatal a 2001-es népszámláláskor sok adatot gyűjtött a foglalkozásokról, beleértve az új munkaköröket is. Tehát a foglalkozásokból kiindulva szeretnénk egy minden állampolgár számára könnyen átlátható szakmastruktúrát felállítani. Egy ilyen szerkezetre tekintve az ember megállapíthatja, melyik

szakmai modulból vizsgázott, melyikből szeretne még vizsgázni, melyikkel milyen képesítéshez juthat. Azt is megtudhatja, hogy mely tantárgyakból nem kell vizsgázni, ha tovább akar lépni, új képesítést akar szerezni, illetve melyekből elkerülhető a vizsga. Olyan egyértelműen és egyszerűen lesz megrajzolva ez a modulterkép, hogy bárki eligazodhasson rajta. Egymásra épülő, beszámítható képzésről van szó, ugyanazt a modult nem kell majd kétszer tanulnia senkinek.

Modláné Görgényi Ildikó, a Nemzeti Szakképzési Intézet főigazgató-helyettese. Forrás: Köznevelés

A PIAC IGÉNYEI

Az Országos képzési jegyzék megreformálása kapcsán azok a kérdések vetődnek fel, amelyek általában megfogalmazódnak a szakképzés kritikájaként is. A mennyiség felől közelítve, hogy a rendszer nem képes évente megfelelő számú középfokú végzettségű szakembert képezni. Ma 2,5 millió ember dolgozik főiskolai, egyetemi végzettséget nem igénylő munkakörben, 900 ezer aktív korú embernek pedig nincs semmilyen szakképesítése, és az iskolai rendszerű, illetve felnőttképzésben évente 200 ezren szereznek szakképesítést. Ahhoz, hogy valaki megmaradhasson a munkaerőpiacon, újabb és újabb tudás megszerzésére van szükség. De ezt nem még több iskola megnyitásával vagy az akkreditált felnőttoktatási helyek szaporításával kell megoldani, hanem a rendszer átalakításával. Például a képzési idő rövidítésével vagy az illető előzetes tudásának a képzésbe való beszámításával.

Nagyon lényeges, hogy a képzési jegyzék átalakításakor figyelembe vegyünk a piac, a gazdaság igényeit, illetve könnyen változtathatóvá tegyük a jegyzéket.

Nagy László főigazgató, Nemzeti Szakképzési Intézet. – Forrás: Köznevelés

VÉLEMÉNY

Ideje volt a szakmastruktúra modernizálásának. Tarthatatlan helyzet, hogy az egyszer már megtanult tananyagot vagy akár annak egy jelentősebb hányadát ne számítsák be egy újabb képzés esetén, ha az említett tananyag /rész/ itt is előírás. Biztos vagyok benne, hogy a modulba rendezett tananyag, az új szakmastruktúra sokak kedvét meghozza az ismeretek bővítésére. Abban is biztos vagyok, hogy ez a rendszer jó hatással lesz az élethosszig tartó tanulásra. Arról már nem is szólva, hogy a tananyag, a szakmastruktúra és az Országos képzési jegyzék modernizálása a korábbinál jóval közvetlenebb kapcsolatot teremt a képzési hely, az iskola és a gazdaság vagy ha úgy tetszik a munkaerőpiac között.

Wieszt János a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara osztályvezetője

Új szakképzési szerkezet

Az Oktatási Minisztérium 807-ről 416-ra csökkentette az Országos képzési jegyzékben (OKJ) szereplő szakképesítések számát. Az intézkedés azt a célt kívánja szolgálni, hogy a fiatalok később, az életben sikeresebben boldoguljanak. Ha egy túlspecializált képzésben vesznek részt, akkor kevéssé tudnak alkalmazkodni a gazdasági-piaci változásokhoz. A szélesebben alapozott műveltség segítségével szükség esetén új szakképesítéseket sajátíthatnak el. A szakképesítések számának változásával összefüggésben a 2006-ban született OKJ rendelet szerint új szakmai és vizsgakövetelményeket kell készíteni. Ezek az új követelmények az iskolai rendszerű szakképzésben várhatóan 2007 szeptemberétől kerülnek alkalmazásra.

A fejlesztés a Nemzeti Fejlesztési Terv keretében valósul meg. A Nemzeti Szakképzési Intézet, az Apertus KA és a Educatio KHT által létrehozott konzorcium valósítja meg azt a központi programot, amelynek alapján új OKJ-t hoztak létre. Az OKJ megújulása azonban nem korlátozódik arra, hogy csökkentik a „kimenetek” számát, felszámolják a magyar szakképzési rendszer szétaprózottságát, túlspecializált voltát. Ennél fontosabb az a változás, amely a szakmaszerkezetet érinti.

Eddig nem lehetett tudni, egy szakma milyen részismertekből épül fel, és milyen átfedések találhatók e tekintetben a különböző szakmák között. Most a szakképesítések szerkezetét, s így a szakmacsoportokat is egy olyan mátrix írja le, amelyiknek mintegy négyszáz sora van. Egy-egy sor azt mutatja be, hogy a szakképesítés milyen részszakképesítésekből épül fel. A mátrixból kiderül, van-e ennek a szakképesítésnek elágazása és hogy mi mire épül rá, mi mivel függ össze. Ez így elég ijesztő szakmai tovuhabohunak hangzik, nézzük, miről van szó, mi a változtatás lényege, milyen haszonnal jár a diák számára.

Olyan ez, mint a kreditrendszer az egyetemen. Ha egy tanuló valamiért abba kell, hogy hagyja a szakközépiskolát vagy a szakiskolát – például családi helyzete, családi állapota változik –, akkor nem vész el az összes éve, amit az iskolában töltött, mert bizonyítványt kap arról, milyen rész-szakképe-

sítés(eke)t szerzett meg, milyen modulokat teljesített, s ha később folytatni kívánja a tanulmányait, ezeket beszámítják neki. Akkor is beszámítják, ha nem azt a szakmát akarja folytatni, amit eredetileg tanult, hanem egy másikat, föltéve, hogy abban a másik szakmában is szükség van ugyanezekre a modulokra, részszakképesítésekre.

Ha egy embernek úgy hozza az élete, hogy szakmát kell váltania – márpedig a felmérések azt mutatják, a mai világban minden embernek átlagosan 2,7 alkalommal kell élete során korrigálnia a pályáját –, akkor a rész-szakképesítés-rendszer, a modularizáció bevezetésének köszönhetően nem kell több évet eltöltenie egy új szakképesítés megszerzésével, hanem csak az új modulokat kell megszereznie.

Az általános elv az, hogy az első diploma és az első szakma megszerzése ingyenes Magyarországon. Ennek az elvnek ki kell bővülnie azzal, hogy az első elágazó, továbbá a ráépülő szakképesítést – egyéb feltételeknek is eleget téve – bárki ingyen megszerezheti. Ráépülő szakképesítés az, amelynek az elsajátításához előzetesen más szakképesítés megszerzésére van szükség.

Az új rendszer összehasonlíthatatlanul rugalmasabb és emberségesebb a réginél. Ha például a három éves szakiskolai képzést lezáró szakmai vizsgán eddig valaki megbukott, akkor mindenképp megbukott: vagy mindent kapott vagy semmit. Mostantól bizonyítványt kap arról, azokról a részszakképesítésekről, amelyekben eredményesen teljesítette a követelményeket.

Az OKJ-ben összesen 21 szakmacsoport van. Az NFT keretében eddig 17 szakmacsoportra (alapozásra) készültek el a digitalizált tananyagok., a fejlesztésben kiemelt két szakmacsoport (Gépészet, Kereskedelem-marketing, üzleti adminisztráció) szakképesítéseire pedig 2006 decemberéig.

Ha azokból a körülményekből és élethelyzetekből indulunk ki, amelyek ezeknek a fiataloknak a mindennapjait meghatározzák, a képzési jegyzék tartalmának és szerkezetének megváltoztatását, az egész tanulási környezet reformját a magyar oktatásügy egyik legfontosabb lépésének kell tekintenünk.

Az Országos képzési jegyzék (OKJ) 1993-ban alakult ki és jelent meg először jogszabályként, összefogva a korábbi több különálló szakmajegyzékben szereplő, állam által elismert szakképesítéseket. Külön jegyzékben szerepeltek azok a szakképesítések, amelyeket szakközépiskolában, és külön, amelyeket szakmunkásképző iskolákban lehetett megszerezni. Külön ágazati jegyzéke volt továbbá minden minisztériumnak.

A rendszer tehát áttekinthetetlen volt, nem kapcsolódott a foglalkoztatási rendszerhez, ezáltal megnehezítette a változó gazdasági, munkaerő-piaci körülményekhez alkalmazkodni képes szaktudás oktatásának és megszerzésének lehetőségét. Ennek bizonyítéka, hogy eddig a szakképesítések száma mintegy kétszerese volt a foglalkozásoknak. Az OKJ ráadásul az évek során egyre csak bővült: a benne lévő szakképesítések száma növekedett, de nem alakult ki a jegyzékből való kivétel megbízható mechanizmusa.

A FEJLESZTÉS ELŐKÉSZÍTÉSE

A fejlesztési program tervezése egy éven keresztül folyt, sokrétű és körültekintő szakmai egyeztetéssel. Ennek során kialakultak a program mérföldkövei, indikátorai. *Indikátorként jelenik meg az új OKJ-ben szereplő szakképesítések (400 db), rész-szakképesítések (440 db) száma. A program ráépülő szakképesítéseket is tartalmaz.*

A FEJLESZTÉS MÓDSZERE

A fejlesztés során a Nemzeti Szakképzési Intézet (NSZI) felhasználta az Ifjúsági szakképzés korszerűsítése világbanki program, a Szakiskolai Fejlesztési Program, valamint a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara innovációinak anyagait és eredményeit. *A fő cél a gazdaságban meglévő munkakörökhöz szükséges szakképesítések biztosítása volt, valamint*

- az egész életen át tartó tanulás lehetőségének elősegítése a szakképzésben,
- az alapfokú iskolai végzettséggel nem rendelkezők szakképzésbe való belépésének lehetővé tétele,
- a korábban megszerzett szakképesítések esetében ráépülő szakképesítés megszerzésének lehetővé tétele.

Év	1990	2005
Gimnazisták száma	123 ezer	193 ezer
Szakközépiskolások száma	168 ezer	246 ezer
Szakiskolások száma	226 ezer	131 ezer
Szakképző intézményben tanulók száma (szakközép- és szakiskola összesen)	394 ezer	377 ezer
Szakképző intézmények (képzési helyek) száma	978	1395

A szakképzésben résztvevők száma a kilencvenes évek elejétől folyamatosan csökkent. A demográfiai változások egyértelmű vesztese a szakiskola. Amíg a gimnáziumban tanulók létszáma 57 %-kal, a szakközépiskolában tanulók pedig 43 %-kal emelkedett, a szakiskolai tanulók száma 58 %-ra csökkent. Az intézménytípus kevésbé piacképes szakmastruktúrája és képzettségi szintje miatt nem volt versenyképes – még a gyakorlati képzettség vonatkozásában sem.

Új Országos képzési jegyzék

Részlet az OM közleményéből

A fejlesztési folyamat első lépéseként az OKJ-vel kapcsolatba hozható 480 foglalkozás/munkakör elemzésére került sor. Az elemzéshez az adott foglalkozást, munkakört magas színvonalon, gyakorlottan, sikeresen végző munkaszakértőket kért fel az NSZI. Az ő feladatuk az volt, hogy meghatározzák a foglalkozás gyakorlásához, a munkakör ellátásához szükséges feladatokat, tevékenységeket, személyiségjegyeket. A foglalkozás/munkakör-elemzések eredményeit több, a foglalkozást gyakorló szakemberrel véleményeztették (értékeltették), az eredmények elektronikusán kerültek feldolgozásra. Az elemzett – 42 foglalkozáscsoportba sorolt – foglalkozásokat átfogó tartalmi jellemzőik alapján összehasonlították.

Elemezték továbbá a hatályos OKJ szakképesítéseinek követelményeiben meghatározott kompetenciák munkaerő-piaci igényének megalapozottságát is.

Az NSZI több mint száz intézménnyel, szervezettel, kamarával, gazdálkodó szervezettel működött együtt az elvégzett munka során.

A fejlesztési folyamat kezdő lépései közé tartozott az intézményszerű érdekegyeztetés rendszerének kialakítása. 2004 novemberében harminctagú Tanácsadó Testület alakult a szakképesítésekért felelős minisztériumok, a gazdasági kamarák, a munkaadói és a munkavállalói érdekképviseletek, a szakképző intézmények fenntartói, és a szakképző intézmények képviselőinek részvételével.

A FEJLESZTÉS EREDMÉNYE:

AZ ÚJ SZERKEZETŰ ORSZÁGOS KÉPZÉSI JEGYZÉK

Az új OKJ megvalósítja egyrészt a stabilitást, másrészt a piaci igényekhez igazodó rugalmasság követelményét. A stabilitás lehetővé teszi az egyén életpályájának, a képzésben érintett intézmények munkájának, valamint az oktatási kormányzati szervek feladatainak tervezhetőségét.

A kidolgozott OKJ struktúra megkönnyíti az eligazodást a középfokú szakképzés rendszerében, így lehetővé téve, hogy a fiatal olyan szakképesítést válasszon, amely kellőképpen megalapozza az egész életen át tartó tanulást.

A korábbi lineáris, elszigetelt szakképesítéseket tartalmazó

OKJ-lista mátrixba rendeződött: egy sorában az egymáshoz tartozó, egymással kapcsolatban álló, egymáshoz való viszonyukat is bemutató szakképesítések szerepelnek.

A FEJLESZTÉS VÁRHATÓ HATÁSA

A fejlesztés keretében kialakuló *moduláris rendszer előnye*, hogy

- elősegíthető a szakképesítések közötti átjárhatóság,
- lehetővé válik a gazdaságban bekövetkező változások gyors és rugalmas követése,
- megvalósítható a képzés és továbbképzés hatékonyabb egymásra épülése,
- az előzetes tudás mérése és a beszámíthatóság egységesebbé válik,
- kialakulhat egy egységesebb taneszköz-rendszer,
- a szakképesítések tartalma gyorsabban és gazdaságosabban korszerűsíthető,
- tervezhetőbbé válik az egyéni életpálya,
- a gazdaság igényével összhangban az egyén hatékonyabban fejlesztheti tudását, könnyebbé válik számára meglévő kompetenciáinak továbbfejlesztése, az egész életen át tartó tanulás.

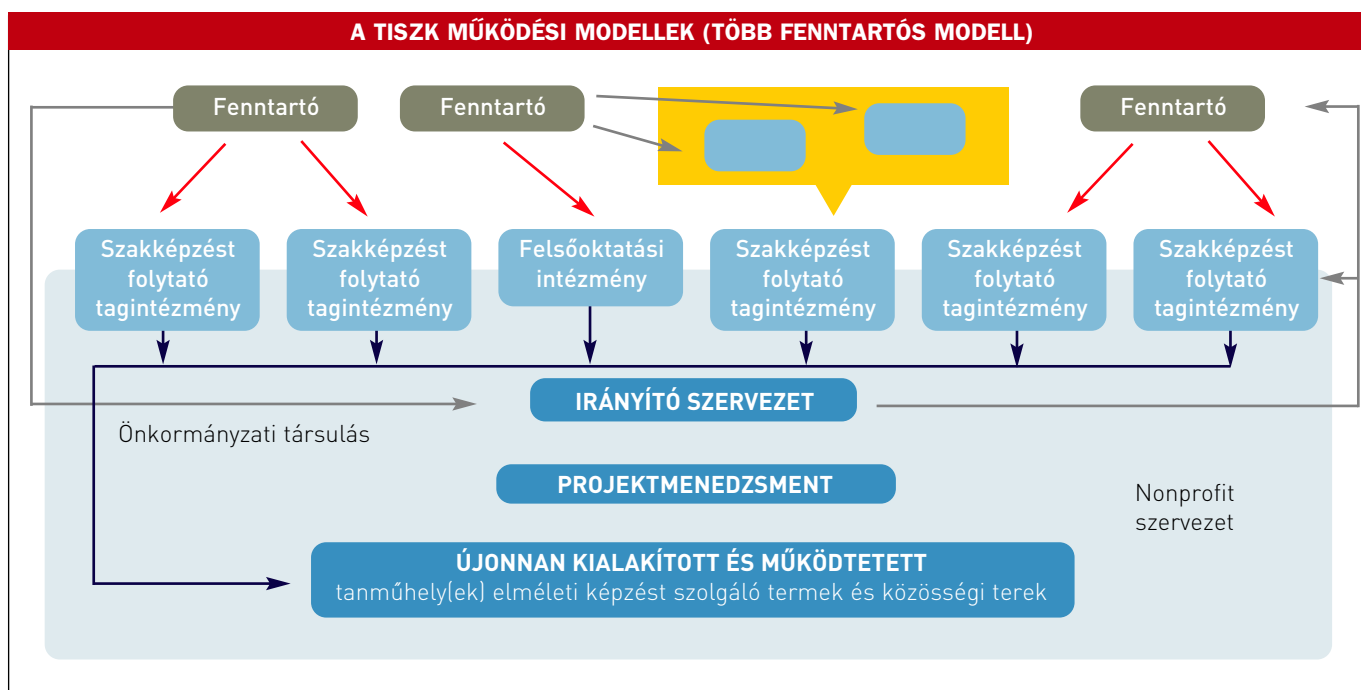
Az a fiatal, aki az adott szakképesítés követelményeinek teljesítésére nem képes, vagy váratlan helyzete miatt ezt nem akarja, saját döntése alapján *rész-szakképesítést* szerezhet. Nem szakképesítés nélkül hullik ki tehát a képzésből. A rész-szakképesítés birtokában a későbbiekben erről a szintről folytathatja tanulmányait.

A jelenleg foglalkoztatott mintegy 28.000 alapfokú iskolai végzettséggel nem rendelkező személy egy szakképesítés bemeneti kompetenciáinak birtokában lehetőséget kaphat arra, hogy a szakképzésbe bekapcsolódjon, és ezáltal javuljon helyzete a munkaerőpiacon.

Az aktív korú népességből (7.350.000 fő) a szakmai végzettséggel nem rendelkező, mintegy 1.500.000 fő részére pedig lehetőség nyílik az igényeik szerinti képzésben való részvétellel, így biztosítva előnyösebb munkaerő-piaci helyzetüket.

A térségi integrált szakképző központok létrehozása és térségi integrált szakképző központok infrastrukturális feltételeinek javítása című pályázatok nyertesei és az elnyert támogatási összegek

	Pályázó neve	Projekt címe	Projekt megvalósítás helyszíne	Támogatási összeg (Ft) 3.2.2	Támogatási összeg (Ft) 4.1.1
Nyugat-Dunántúl					
1.	Szombathely Megyei Jogú Város Önkormányzat	Savaria-TISZK Térségi Integrált Szakképző Központ	Szombathely, Csepreg, Vasvár, Körmend	355.687.500	652.243.585
2.	Zalaegerszeg Megyei Jogú Város Önkormányzata	Térségi Integrált Szakképző Központ szakképzési fejlesztési programjának végrehajtása Zalaegerszegen	Zalaegerszeg, Keszthely, Lenti, Zalaszentgrót	345.687.500	714.604.895
Közép-Dunántúl					
3.	Tatabánya Megyei Jogú Város Önkormányzata	Térségi Integrált Szakképző Központ szakképzési fejlesztési programjának végrehajtása Tatabányán	Tatabánya, Oroszlány	375.687.500	711.000.000
4.	Székesfehérvár Megyei Jogú Város Önkormányzata	Székesfehérvár Térségi Integrált Szakképző Központ létrehozása	Székesfehérvár, Mór, Velence	370.687.500	734.500.000
Dél-Dunántúl					
5.	Kaposvár Megyei Jogú Város Önkormányzata	Térségi Integrált Szakképző Központ szakképzési programjának végrehajtása Kaposvárott	Kaposvár, Szigetvár, Dombóvár	355.687.500	814.000.000
6.	Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata	Pannon TISZK létrehozása és működtetése a szakképzés hatékonyságának növelése érdekében	Pécs, Komló, Mohács	351.799.500	681.897.450

Térségi integrált szakképző központ

A gyakorlati képzés több sebből vészik, és mint az Magyarországon szokás, egyszerre van jelen ugyanaz és ugyanannak az ellenkezője, s mindkét jelenség problémát okoz. Nincs olyan nagy állami alrendszer, amely ne volna például egyszerre pazarló és szegény, amelyet ne jellemezne a forráshiány és az irracionális gazdálkodás – legyen szó akár az egészségügyről, az adó- és földhivatalokról vagy a lakásgazdálkodásról stb.

Esetünkben azzal kell szembenézni, hogy az iskolai gyakorlati képzés során, tehát mielőtt a diákok kimennének a vállalatokhoz gyakorlati képzésre, olyan műszaki-tárgyi feltételeket kell teremteni, amelyek lehetővé teszik a tanulók szakmai tudásának csakugyan korszerű megalapozását. Ehhez minden szakképző iskolának első osztályúan felszerelt műhelyre volna szüksége.

Van szakképző iskola, ahol csakugyan jól felszerelték a műhelyek. De van olyan iskola is, és ezek alkotják a többséget, ahol más a helyzet. Ez tehát a dolognak a forráshiánnyal, a szegénységgel, az anyagi problémákkal összefüggő része.

Ugyanakkor ezek a tanműhelyek megdöbbenően kihasználatlanok. Üresen állnak a termek a nap nagy részében. Fűteni,

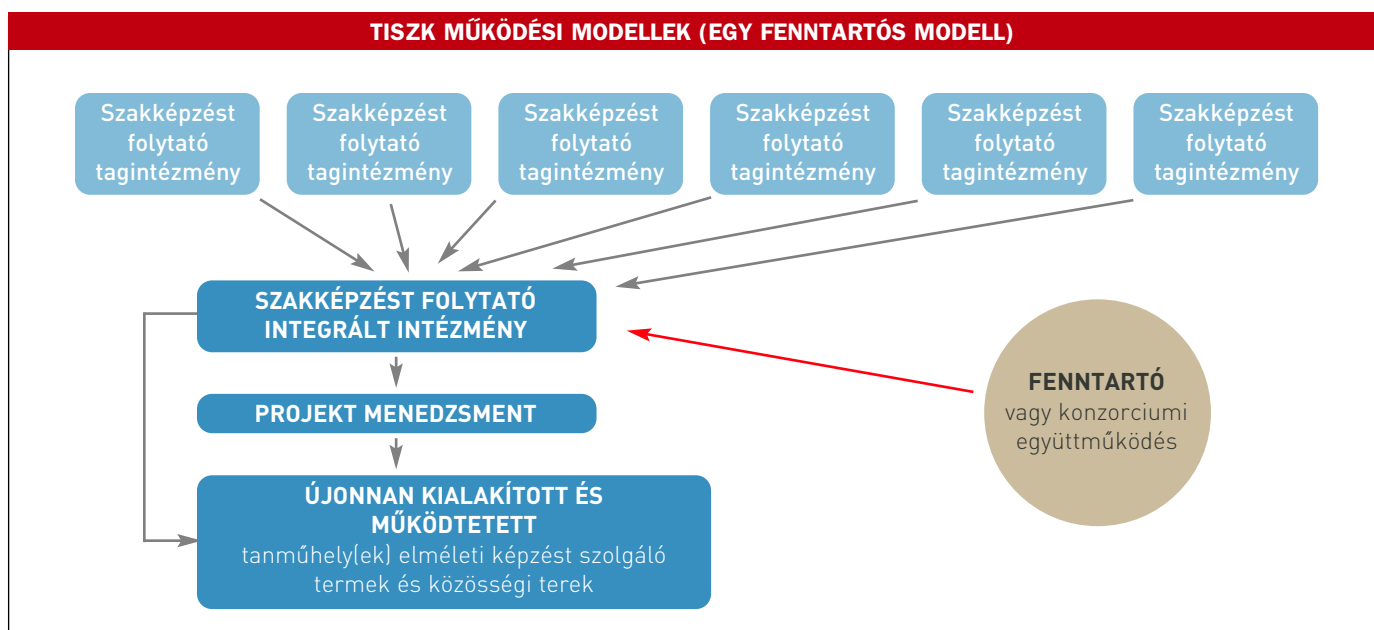
takarítani, világítani, karbantartani ugyanúgy kell őket, mintha maximális kihasználtsággal működnének. Vagyis rendszerünk ijesztően pazarló.

2004 októberében az NFT keretében megkezdődött a térségi integrált szakképző központok létrehozása, 2005-ben kezdtek meg az ezzel kapcsolatos szerződések megkötését. A szakképzési intézményhálózat elaprózott és gyakran színvonalatlan, rosszul kihasznált rendszerének egyre drágább működtetése helyett 6-8 szakképző intézmény fenntartója konzorciumot hoz létre. Ezek a konzorciumok közösen működtetik a TISZK-et és annak központi képzőhelyét. A TISZK-ben részt vevő iskolák nem lehetnek – tömegközlekedéssel – 1,5 órás utazási időnél távolabb a központi képzőhelytől.

A központi képzőhely tulajdonképpen egyik funkcióját tekintve nem más, mint egy tanműhely, csúcstechnológiával felszerelve. A fenntartók közösen pályázhattak egy-egy TISZK létrehozására. A kis városokon kívül a nagy városok problémáinak megoldásában is segít. Budapesten például két központ is megalakult: az egyik a kereskedelem-marketing, üzleti adminisztráció, a másik pedig a gépészet területén.

	Pályázó neve	Projekt címe	Projekt megvalósítás helyszíne	Támogatási összeg (Ft) 3.2.2	Támogatási összeg (Ft) 4.1.1
Közép-Magyarország					
7.	Pest Megye Önkormányzata	TISZK létrehozása Cegléd térségében	Cegléd, Nagykőrös, Nagykáta	355.687.500	681.495.788
8.	Vác Város Önkormányzata	Térségi Integrált Szakképző Központ létrehozása és infrastrukturális feltételeinek javítása Vác városában	Vác, Gödöllő, Aszód, Göd	360.687.500	737.493.686
Észak-Alföld					
9.	Nyíregyháza Megyei Jogú Város Önkormányzata	TISZK létrehozása Nyíregyháza kistérségben	Nyíregyháza, Tiszavasvári, Nagykálló	360.687.500	785.585.281
10.	Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata	Térségi Integrált Szakképző Központ szakképzési fejlesztési programjának végrehajtása Debrecenben	Debrecen, Hajdúböszörmény, Balmazújváros	360.687.500	713.000.000
Dél-Alföld					
11.	Kecskemét Megyei Jogú Város Önkormányzata	Kecskeméti Térségi Integrált Szakképző Központ létrehozása	Kecskemét, Kiskunfélegyháza, Tiszakécske, Örkény	340.687.500	720.774.517
12.	Békéscsaba Megyei Jogú Város Önkormányzata	A Közép-békési Térségi Integrált Szakképző Központ létrehozása	Békéscsaba, Gyula, Békés, Szabadkígyós	345.687.500	844.999.000

	Pályázó neve	Projekt címe	Projekt megvalósítás helyszíne	Támogatási összeg (Ft) 3.2.2	Támogatási összeg (Ft) 4.1.1
Észak-Magyarország					
13.	Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzata	Miskolci Térségi Integrált Szakképző Központ (MISZK) kialakítása	Miskolc, Mezőkövesd, Tiszaújváros	335.687.500	755.619.739
14.	Eger Megyei Jogú Város Önkormányzata	Térségi Integrált Szakképző Központ létrehozása-Eger	Eger	304.687.500	637.786.059
Budapest					
15.	Budapest Főváros Önkormányzata	Az Észak-Pesti Térségi Integrált Szakképző Központ létrehozása	Budapest	310.687.500	752.500.000
16.	Budapest Főváros Önkormányzata	A Belvárosi Térségi Integrált Szakképző Központ létrehozása	Budapest	315.687.500	500.000.000

A szakképző intézmények diákjainak esetleges kiszolgáltatottsága súlyosabb lehet, mint más iskolatípusokba járó társaiké, ezért a védelmük is fontosabb.

Kiszolgáltatottságuk oka többszörös. Egyrészt zömmel olyan társadalmi rétegekből érkeznek, ahol az önvédelem képessége kisebb. Nyilvánvaló, hogy a gimnáziumi, diákok szülei általában diplomások, többé-kevésbé tisztában vannak a jogi lehetőségekkel s ezekkel tudnak élni is; a szakmunkástanulók szüleinek azonban gyakran egy kérvény, beadvány vagy folyamodvány megírása is problémát okoz.

Másrészt a szakmunkástanulók úgy vesznek részt képzésben, hogy együtt dolgoznak is. A gyakorlati képzés során kikerülnek a műhelybe, és ott jóval több veszély fenyegeti őket, mint a tanórán. A gépek, berendezések balesetveszélyesek lehetnek, a pedagógiailag nem képzett vagy nem eléggé képzett mesterek, szakmunkások otromba tréfákat űzhetnek velük, vagy saját munkájukat is rájuk háríthatják.

Jogok és lehetőségek

A szakmunkástanulók általában nem tartoztak az általános iskolában a jó tanulók közé. A tanulmányi siker ritka vendég volt náluk, a kudarc annál gyakoribb. Ez a helyzet nem biztos, hogy az ő hibájuk, hanem talán arra is visszavezethető, hogy az általános iskolai értékelési rendszer olyan normákra épül, amelyeket a középosztálybeliekre jellemző létmódot élő fiatalok tudnak sikeresen teljesíteni. Kevésbé veszi figyelembe ez az értékelési rendszer a manuális tehetséget vagy a problémamegoldó kreativitást, viszont messze értékén felül honorálja a lexikális ismeretek bemagolásának képességét. Akárhogy van is: a szakmunkástanulók számára az az eset, hogy tanáraik rossz jeget adnak nekik, nem számít nagy újságnak. Nem ügyelnek a diákjogaikra, holott elképzelhető, hogy például a gyengébb osztályzattal a pedagógus csak fegyelmezési céljait akarta elérni; vagy szervezési hiányosságokra visszavezethetően törvényadta jogaik sérültek.

Az Oktatási Minisztérium által 2003-ban kezdeményezett törvénymódosítás következtében a vizsgabizottság döntése ellen jogorvoslattal lehet élni. Ez a jogorvoslati lehetőség természetesen nem vonatkozik magára az osztályzatra, hiszen az a pedagógus joga és felelőssége, hogy olyan érdemjegyet adjon, amely megítélése szerint a helyes. De vonatkozik a jogorvoslati lehetőség – és ez érvényes a szakképzés nagyon nagy hányadát lefedő felnőttoktatásra is – a törvényességi okora.

Ez látszólag természetes. Eddig azonban rendkívül körülményesen, magánjogi perben lehetett csak érvényesíteni a diákjogokat. Mostantól fogva például, ha egy szakvizsga nem bizottság előtt zajlik, hanem – ahogy erre sajnos többször is akadt példa – a bizottság pedagógus tagjai egyszerre vizsgáztattak több diákot, a szakmai irányultságuknak megfelelően, a diák jogorvoslattal élhet. Fellebezhet a bizottság döntése ellen, mert tényszerűen nem valósult meg a bizottság előtti vizsgázás, ettől a lehetőségtől ő elesett.

Az ellenőrzési jogosítványok is változtak. Visszavonható a vizsgáztatás joga, ha például a vizsgát jogellenesen szervezték meg. Mivel a vizsgáztatás egyrészt tekintélyt teremt, másrészt konkrét anyagi haszonnal jár, az intézmények a továbbiakban nyilván fokozottabban ügyelnek a vizsgázók jogainak érvényesítésére. Hasonló a helyzet a tanuló-szerződésekkkel, amelyek rögzítik a diákok jogait, sőt, arra is lehetőséget teremtenek, hogy a tanuló gyakorlati munkájáért javadalmazásban részesüljön. A diákok elő-tanuló-szerződést is 2006-tól köthetnek. Hogy a képző intézmények kiemelkedő munkáját honorálja, nyilvánvalóan motivációs célból is az Oktatási Minisztérium Nívódíjat alapított.

Létrehozták az Europass-rendszert. Az öt dokumentumból álló Europass portfólió szakképzéssel összefüggő része a bizonyítványkiegészítő. A dokumentum a megszerzett szakképesítésről nyújt idegen nyelven információkat, megkönnyítve ezáltal a szakképesítés értelmezését: leírja a tanulmányok jellegét, idejét, tartalmát, szintjét. Ez látszólag csak azok számára hasznos, akik a Európai Unió valamelyik országában kívánnak munkát vállalni, valójában azonban mindenki profitál belőle. Az Europass világosan meghatározza, hogy milyen tudással milyen képesítésekkel rendelkezik a munkavállaló.

A nemzetközi programok felhasználása új dimenziókat nyitott a szakmunkáshallgatók előtt is. Az a tény, hogy megismerkedhetnek a gazdaságilag fejlett országok mindennapi gyakorlatával, nemcsak szakmai horizontjukat szélesíti, hanem lehetővé teszi számukra az itthoni eredményesebb jogérvényesítést is. Eddig nem volt rá példa, de 2005-ben 308 szakiskolai tanuló (és 57 szakiskolai tanár/ külföldi gyakorlaton vehetett részt, amelyek az időtartama három héttől kilenc hónapig terjedt. A Leonardo-program keretében lebonyolított külföldi tanulmányutak eredményessé tétele érdekében az Oktatási Minisztérium ingyenes nyelvtanfolyamokat szervezett a résztvevők számára.

A szakképzés az oktatási rendszer mostohagyereke. Ha az iskola problémái kerülnek szóba, a gimnáziumról vagy az általános iskola felső tagozatáról, az érettségiről és a felsőoktatásba való bejutásról beszélünk általában, holott a fiatalok jelentős része valamilyen szakképző intézményben tanul. Milyen módon próbál a szakképzési rendszer lépést tartani a változó gazdaság, a változó világ követelményeivel? Milyen kihívásokkal kell szembenéznie, milyen válaszokat ad ezekre a kihívásokra? Megfelelő-e pedagógiai munka feltételei, kellőképpen felkészültek-e a pedagógusok azokra a nevelési és oktatási feladatokra, amelyekkel a szakképzés világában szembe kell nézniük?

Az Oktatási Minisztérium illetékes helyettes államtitkárát, Jakab Jánost kerestük meg kérdéseinkkel.

– Azt szeretnénk, arra törekszünk, hogy az iskola Magyarországon is képességfejlesztő, használható ismereteket nyújtó, szabadabb jellegű legyen. Mennyire érintette meg a szakképzést ez a reform?

– Én fordítva tenném föl ezt a kérdést. Mennyire érintette meg a közoktatást az, amit a szakképzés évek óta mond? A szakképzés viszonylag közel van a gazdasághoz, és ezért ezek az ésszerű és szükséges újítások nálunk jelentek meg először. Tehát nem kérdés, hogy a minőségbiztosítás először a szakképzésben jelent meg. Nem kérdés, hogy a kompetencia alapú képzési programok először a szakképzésben jelentek meg. A szakképzésben nem elvi dolgokat kell tanítanunk, hanem konkrét kompetenciákat alakítunk ki, tehát a diáknak nem a tananyagot kell tudnia, hanem bizonyos feladatokat kell megoldani. Nemcsak lexikális ismereteket kell megtanulnia, hanem képességeket kell szereznie.

– Igen, de a szakképzést tulajdonképpen csak az érettségi után le-

het megkezdeni. Tehát a lexikális ismereteket már megszerezték a közismereti tárgyak tanulása során.

– A középfokú szakképzésnek két nagy ága van, a szakiskolai és a szakközépiskolai képzés. Ez utóbbi arról szól, hogy adok egy egyszerűsített érettségit, amellyel a tanuló bárhová, bármilyen területre felvételizhet, tehát az a fiatal, aki egy híradási ipari szakközépiskolában érettségizett, nemcsak a szakirányú felsőoktatásba felvételizhet, hanem mehet akár az orvosi egyetemre is. Valamikor a szakközépiskolában, negyedik végén szakmunkásbizonyítványt is lehetett szerezni. Ma erre nincs mód, a szakközépiskolák szakmai alapozást végeznek. A szakképzés másik ága a szakiskolai képzés. Ennek célja a fiatalok szakképesítéshez juttatása. Ma ennek megújítása folyik. A Szakiskolai Fejlesztési Program pedig éppen arról szól, hogy miképpen lehet a felsőoktatásban továbbtanulni nem szándékozó fiatalokat úgy kiképezni, hogy ők jó szakmunkások legyenek, illetve, hogy azokat a fiatalokat, akik eddig úgy kezdték meg az önálló életüket, hogy nem rendelkeztek semmilyen szakképesítéssel, szakképzettséggel, azokat is bevonjuk a szakképzésbe.

– A szakiskolában végzetek tudása mennyire illeszkedik a gazdaság igényeihez?

– A Szakiskolai Fejlesztési Program ezen a téren is megpróbál előre lépni. Új képzési programokat dolgoztunk ki, megkezdődött ezeknek az alkalmazása. Az új program alapján a tanárok a gyakorlati élethez közelebbi képzést folytathatnak. A későbbi szakmai gyakorlatban jól alkalmazható közismereti feladatokat kapnak a diákok. Például az építőipari szakmacsoportba tartozó szakmák tanulására felkészülő tanulóknak nem azt a feladatot adjuk, hogy foglalkozzanak területszámítással, hanem például azt kérdezzük meg, hogy ha ezt a fürdőszobát be

„Kristályosodási központokat kell létrehozni”

Beszélgetés Jakab Jánossal, az Oktatási Minisztérium szakképzési államtitkárával

kellene burkolni, mennyi csempére volna ahhoz szükség? Éppen ezért a szakiskolának ma nem a frontális tanításról, hanem a projekt módszerről, a team munkáról kellene szólnia. Ez kétségtelenül megújulást, a tanári szerep megváltozását jelenti, mely az elején többlet munkát követel a pedagógustól, de ez a jövő útja és később ez a szemléletváltás bőven kamatozik majd. Nem csak a tanulóknak de a tanároknak is nagyobb élvezetet fog jelenteni az oktatás.

– Mit tesz az Oktatási Minisztérium azért, hogy motiválja a tanárokat a projekt módszer és a team-munka bevezetése érdekében?

– Egyrészt nagyszámú továbbképzést szervezünk. Másrészt a Szakiskolai Fejlesztési Program második részében anyagilag honoráljuk, ha valaki projekteket dolgoz ki, és ezeket bemutató tanítások sorában a kollégáival megismerteti. A korábban végrehajtott világbanki programok során általában a tantestü-

letből csak egy-két tanárt sikerül továbbképzésekre eljuttatni, de mivel az iskola egésze nem változott meg, nehezen tudták a kollégák a gyakorlatba átültetni azt, amivel a továbbképzésen megismerkedtek. A szakiskolai fejlesztési programban már minimum egyszerre négy embert képezünk tovább: szakelméleti tanárt, közismereti tanárt, műhelyoktatót és vezetőt. El kell érünk, hogy minden iskolában annyi pedagógus vegyen részt a képzésekben, hogy ne magányos harcosokként küzdjenek a kollégák, hanem együttes súlyukkal megváltoztassák az egész intézmény szemléletét. Kristályosodási középpontokat kell képezni az iskolákban, ahol az új módszerek hívei együtt tudnak dolgozni és aztán ehhez egyre nagyobb körben csatlakozhatnak hozzájuk a többiek is. Elismerem: az első projektet kidolgozni valóban nehéz feladat, de ezt a programban megtanulják, és a minisztérium meg is finanszírozza. Tudnunk kell azonban, hogy később sokkal könnyebb lesz a munka, sokkal eredményesebb, hiszen a projekt „önjáró” lesz, elkezd szinte önműködően dolgozni.

– Mennyiben segít ez a reform azoknak a fiataloknak, akik a jelenlegi rendszerből kihullanak, vagy egyáltalán be sem jutnak a szakképzésbe?

– Sajnos a gyerekeknek egy része ma sem jut el a kilencedik osztályig, ugyanakkor életkora alapján a tanközeleztettséget teljesítette. Ha azt mondjuk nekik, hogy gyertek iskolába, és tanuljátok tovább ugyanazt és ugyanúgy, amit és ahogy eddig, és amiben eddig kudarcok értek, és amiből elegend van, akkor világgá fognak szaladni, és elveszítjük őket. De ha azt mondjuk nekik, hogy gyertek be egy olyan tanterembe, ami igazából nem is tanterem, hanem műhely, ahol dolgozhatsz és a gyakorlati képességek elsajátítása közben, szinte észrevétlenül ta-

HASZNOS LINKEK

- ❖ Agrárszakoktatási Intézet, ❖ Alapítványi és Magániskolák Egyesülete - Független Pedagógiai Intézet,
- ❖ Apertus Közalapítvány, ❖ Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézet, ❖ Fővárosi Pedagógiai Intézet,
- ❖ Info Alapítványok, ❖ Magyar Közoktatási és Szakképzési Szakszervezet, ❖ Magyar Oktatási Tájékoztató,
- ❖ Magyar Szakképzési Társaság, ❖ Magyarország.hu – Kormányzati Portál, ❖ Nemzeti Fejlesztési Hivatal,
- ❖ Nemzeti Felnőttképzési Intézet, ❖ Nonprofit Információs és Oktató Központ, ❖ Oktatási Minisztérium,
- ❖ Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpont, ❖ Országos Közoktatási Intézet,
- ❖ Pedagógus-továbbképzési Módszertani és Információs Központ, ❖ Pedagógusok Szakszervezete, ❖ Sulinet,
- ❖ Szakiskolai Fejlesztési Program, ❖ Szakképzés – szakkepzes.hu

▶ „Kristályosodási központokat kell létrehozni”

nulsz, akkor számíthatunk rájuk. A rendszer nagy újdonsága az, hogy ezek a fiatalok egy felkészítő év eredményes befejezését követően megkezdhetik a szakiskolát. Eddig a szakképzésben az úgynevezett bemeneti szint a közoktatás követelényeihez volt kötve. Mostantól kezdve a szakképzésbe való bejutás kompetencia alapú lesz. Nem azt kérdezem meg a gyerektől, hogy befejezted a tizedik osztályt? Igen? Akkor gyere, megkezdheted a tanulmányaidat a szakképzésben, hanem megkérdezem a tankötelezettségét teljesített, de például csak hét befejezett évfolyammal rendelkező fiattól, hogy mit akar csinálni. Ha be akarja fejezni a 10. osztályig a közoktatást, akkor természetesen azt végezheti, de ha szakmát szeretne tanulni, megkérdezzük: mi szeretnél lenni? Faiparban, kereskedelemben, vendéglátásban akarsz dolgozni? Gyere, egy év alatt felkészítünk arra, hogy a szakképzési tanulmányaidat megkezdhesd. Ez az egy év egy rövid pályaaorientációs szakasszal kezdődik, azután pedig nem tanítjuk neki a földrajzot, mert az nem kell a faiparhoz, de tanítjuk a fizikának egy célszerűen kiválasztott részét, azokat az ismereteket, amelyek például a faipari tanulmányokhoz szükségesek, és a fiatal be fog jutni a szakképzésbe. És úgy kezdi az életét, hogy lesz egy szakma a kezében, amiből el tudja tartani magát.

– *Mennyire tekinthető korszerűnek a szakképzés az oktatott szakmákat tekintve? Zsákutcára képezzük-e a fiatalokat, vagy olyan szakképesítésekre, amelyek iránt van kereslet a munkaerőpiacon?*

– Az anomáliák nagyon gyakran arra vezethetők vissza, hogy a fiatalok nem aszerint választanak szakmát, hogy az ő lakóhelyükön mire van kereslet, vagy hogy milyen típusú munka áll közel az ő habitusukhoz, hanem nagyon gyakran divatos szakmákat, vagy a helyi, évek óta változatlan szakképző isko-

lai kínálat alapján. Nagyon fontosnak tartom a pályaaorientációt, amelynek során a fiatalnak meg kellene ismerkedni a különböző szakterületekkel annyira, hogy felelősen tudjon választani. Sajnos, a szakképzési rendszerünk ma tragikusan elaprózódott és specializálódott. Ezek az intézmények helyetüknél fogva nem képesek valódi pályaaorientációt végrehajtani. Ma a szakiskolák átlagos tanulólétszáma 270 fő. Ezek az intézetek nagyon kicsik. A szakképző rendszer egyik legnagyobb baja az, hogy ezernél több szakképző intézmény van. Nem véletlenül szerepel a Nemzeti Fejlesztési Tervben a térségi integrált szakképző központok létrehozása.

Régebben az iskolában tanulta a fiatal a tantárgyakat, és ezzel párhuzamosan a gyakorlatot a fiatal a gazdálkodónál kezdte. A gyakorlati készségek megtanulásának megkezdése igen nehézkes volt. Mi egy modern duális rendszert kívánunk kialakítani. Első évben a gyerek legyen tanműhelyben! Ott pedagógiaiag rendezett körülmények között elsajátítja a gyakorlati készségek alapjait, mérést, rajzolvasást, vágást, mindent, ami kell, és utána menjen ki a gazdaságba. A vállalkozó, az iparos már egy felkészített fiattal kap, akit nemcsak sepregetésre lehet használni, aki már tud maltert keverni, falazatot rakni stb. Az a gyerek, aki kinn van a kőművesnél tanulószerveződéssel, az pénzbeli juttatásként a minimálbér ötven százalékát megkaphatja. Mivel a fiatal az ideje felét tölti gyakorlati munkával, mert a másik felében tanul, ez tulajdonképpen azt jelenti, hogy ha jól tanul dolgozik, arányosan a minimálbér a juttatása. Most készíjtjük elő azt az intézkedést, mely alapján a hiányszakmákban a tanuló még további húsz százalékra lesz jogosult. Ez szociálisan is nagyon sokat jelent ezeknek a fiataloknak.

Forrás: Köznevelés

Külföldi továbbképzés – szakiskolai tanárok számára

430 fő – többségben szakiskolai tanár – külföldi tanulmányúttjára kerül sor 2004. februárjában és márciusában az Oktatási Minisztérium által irányított, a Nemzeti Szakképzési Intézet közreműködésével megvalósuló „Szakiskolai fejlesztési program” keretében.

Az Oktatási Minisztérium szakképzési helyettes államtitkársága három évre szóló fejlesztési programot készített a szakiskolák számára, melynek megvalósítására 2006-ig pedig összesen 13 milliárd Ft áll rendelkezésre. A külföldi továbbképzést hazai képzés előzte meg, ahol az iskolák vezetői, közismereti és szakmai tárgyakat tanító tanárai, külső gyakorlati oktatók, valamint a fenntartó önkormányzatokban a

szakiskolákkal foglalkozó munkatársak a változásokra reagálni képes vezetői módszerekkel ismerkedtek meg. A résztvevők másik csoportja pedig az intézményi önértékelési módszereket tanulmányozta. A továbbképzések célországai – Norvégia kivételével – az Európai Unió tagállamai (Nagy-Britannia, Franciaország, Hollandia, Írország, Ausztria, Finnország, Dánia, Németország, Olaszország). A csoportvezetők rövid tájékoztatói alapján a tanulmányutak elérték céljukat: javul a szakiskolai vezetés és a tanárok szakmai felkészültsége, és folytatódik a munka, mely során beépítik a szakképzéssel kapcsolatos fejlesztésekre a külföldön megszerzett tapasztalatokat is.

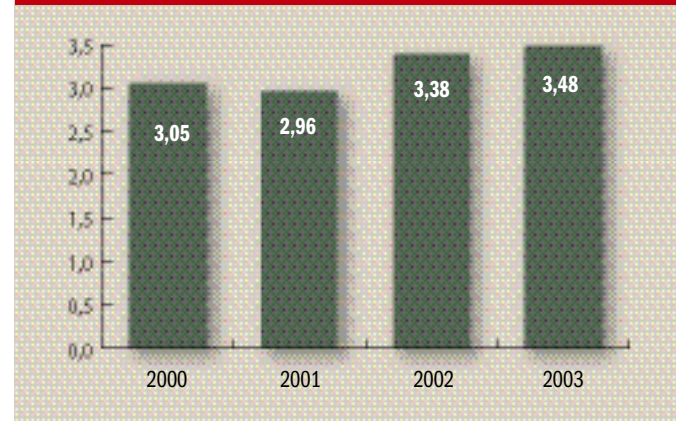
Részlet az OM Sajtóiroda közleményéből

VÉLEMÉNY

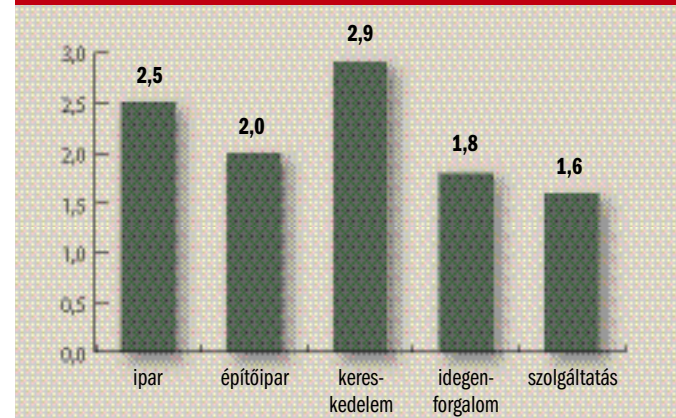
A Szakiskolai Fejlesztési Program II-nek összehangoltan kell szolgálnia a társadalmi és az egyéni érdekeket. A tartalmi és módszertani fejlesztés eredményeképpen jelentősen javítani kívánjuk annak esélyét, hogy a tanulók megszerezzék azokat a képességeket, amelyek segítségével életpálya-építésük sikeres lehet. A program általános célja, hogy javítsa a szakképzés minőségét, növelje a végzettek elhelyezkedésének esélyeit, és ezen keresztül erősítse a képzést és a képzésben résztvevők szakmai és társadalmi presztízsét.

dr. Bartus Zsolt főigazgató-helyettes, Nemzeti Szakképzési Intézet

**SZAKKÉPZETT PÁLYAKEZDŐK TUDÁSÁVAL,
KÉPESSÉGEIVEL KAPCSOLATOS VÁLLALATI ELÉGEDETTSÉG**

**FELVETT PÁLYAKEZDŐK ÁTLAGOS SZÁMA
GAZDASÁGI ÁGANKÉNT – 2005**

AZ ISKOLAI RENDSZERŰ SZAKKÉPZÉST ÉRINTŐ TÖRVÉNYI VÁLTOZÁSOK (2002-2005)

I. A SZAKKÉPZÉSI TÖRVÉNY MÓDOSÍTÁSA:

A szakképzésről szóló 1993. évi LXXVI. törvény módosításáról szóló 2003. évi XXIX. törvény a 2003. június 7-én lépett hatályba.

A törvényt módosítás stratégiai jellegű területei:

- 1.1 OKJ és szakmai és vizsgakövetelmények szabályozási körének részletes meghatározása
- 1.2 A szakképzés irányítása területén
- 1.3 A szakmai vizsgával kapcsolatos előírásokban
- 1.4 Tanulószerződés
- 1.5 Gazdasági kamarákkal kapcsolatos előírásokban.

II. A SZAKKÉPZÉSI HOZZÁJÁRULÁS JOGI SZABÁLYOZÁSA:

A szakképzési hozzájárulásról és a képzés fejlesztésének támogatásáról szóló 2003. évi LXXXVI. törvény – az Országgyűlés egyhangú szavazását követően – 2004. január 1-jén lépett hatályba. Az új törvény alapvető célja annak biztosítása, hogy

- ❖ a szakképzési hozzájárulás forrásai elsősorban a szakképzési törvényben meghatározott tevékenységekre és azok fejlesztésére legyenek felhasználhatók,
- ❖ hangsúlyosabb és egyértelműbb legyen az oktatási miniszter felelőssége a szakképzési hozzájárulás hatékony és jogszerű felhasználásáért,
- ❖ megteremthető legyen a beszámolási és ellenőrzési rendszer teljes körűsége, a pénzeszközök felhasználásának ellenőrizhetősége,
- ❖ megteremtődjék az Európai Unió szakképzést támogató forrásai bevonásához szükséges társfinanszírozás jogi lehetősége.

A szakképzési reform hatása

2005 szeptember-novemberben a Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet (GVI) a területi kamarák szakértőinek bevonásával kutatást végzett a szakképzett pályakezdőkkel és szakiskolai tanulókkal kapcsolatos vállalati elégedettségéről és a pályakezdők iránti kereslet várható alakulásáról. A felmérésben 3200 vállalkozás vett részt, közöttük mintegy 1400 vállalkozásnál oktatnak tanulószerződéses formában szakiskolai tanulókat. Az e kérdéskörben Magyarországon legnagyobb vállalati kört átfogó empirikus vizsgálat eredményei alapvetően pozitív irányú változást

mutatnak az OM által irányított és kamarai közreműködéssel megvalósuló szakképzés területén: 2000 és 2005 között számottevően javult a vállalkozások véleménye a szakképzett pályakezdők tudásáról, készségeiről és képességeiről. A megkérdezett cégek képzéssel foglalkozó szakemberei, illetve vezetői, tulajdonosai elsősorban a számítógépes ismeretek, az idegennyelv-ismeret, a szakmai elméleti alapok és a gyakorlati jártasság, valamint munkakultúra és az együttműködési képesség terén érzékelnek pozitív változást 2001-hez viszonyítva.

Miben változott a szakképzési hozzájárulásról szóló törvény 2005-ben?

Részlet a szakképzési hozzájárulásról szóló törvény parlamenti benyújtásakor elhangzott indoklásból

L A módosítás megteremti annak lehetőségét, hogy a speciális szakiskolákban folyó, OKJ-ben nem szereplő, egyszerű betanulást igénylő részsakképesítések megszerzése támogatható legyen az MPA képzési alaprészből.

2. A hiányszakképesítések esetében a minimálbér 40%-a lesz elszámolható anyagköltséggént a szakképzési hozzájárulás terhére az általános 20%-os mérték helyett.

3. Előírásra kerül a szakképző iskoláknak a gazdálkodó szervezetektől átadott fejlesztési támogatás mértékének felső határa: a javaslat szerint az iskolákban tanulónként, évente a költségvetési törvényben meghatározott gyakorlati képzési normatíva 3-szorosa lehet (jelenleg 112 eFt X 3 = 336 eFt).

4. Nívódíj kerül bevezetése, amelyet a munkaerő-piaci szempontból eredményes szakképzést folytató szakképző iskolák kaphatnak. A nívódíj fedezetét az MPA képzési alaprész de-

centralizált kerete képezi, amelyből 5% kerül elkülönítésre évente erre a célra. A nívódíj odaítéléséről az RFKB-k és az OSZT javaslatára az oktatási miniszter dönt.

5. Elszámolható költségek között két új elem jelenik meg: a hallgatói szerződésre adott juttatás, valamint a hiány-szakképesítések miatti kiegészítő juttatás elszámolhatósága. Ezeken kívül bővül az átalányként elszámolható kör: a tanulói juttatások terhei is elszámolhatóak lesznek (pl. TB), a további költségekre pedig a mindenkori minimálbér 150%-áig számolhatja el a gazdálkodó az eddigi 100% helyett.

6. A gyakorlati képzést szervező megszűnése vagy a tevékenység beszüntetése esetén nem kell visszafizetni a képzési alaprész pénzeszközeiből nyújtott támogatást vagy visszaadni a tárgyi eszközt, feltéve, hogy olyan gyakorlati képzést folytatónak adja azokat át, aki ugyanolyan feltételek szerint végzi a képzést.

Miben változott a szakképzési törvény 2005-ben?

A törvény szabályozta a pályakövetést. A pályakövetés szabályozásának célja a munkaerő-piaci igényeknek megfelelő tervezési rendszer és beiskolázás megvalósítása, ehhez pályakövetési rendszer bevezetése.

1. A törvény biztosítja a moduláris szerkezetű szakképzés jogi feltételeit. A részszzakképesítések rendszerbe illesztése érdekében a Kormányhatározat szerint ki kell alakítani az új szakképzési szerkezetet. Az új, moduláris szakképzési szerkezet legfontosabb elemei:

– *Tananyagegység (modul):* A szakképesítések és rész-szakképesítések modulokból épülnek fel. Ehhez kell igazítani a szakmai és vizsgakövetelmények szerkezeti felépítését, a felmentés szabályait, a szakmai vizsgára vonatkozó szabályokat.

– *Modultérkép:* A szakképesítésért felelős miniszterek által elkészített és megküldött modultérképek alapján az oktatási miniszter összeállíttatja és nyilvánosságra hozza az országos modultérképet.

– *Részszzakképesítés:* A szakmai vizsgán a tervezet szerint részszzakképesítés szerezhető, amely elősegíti azoknak az elhelyezkedését, akik nem képesek egy teljes szakképesítés megszerzésére.

2. Sor került a szakmai tanácsadó testület megalakításának szabályozására. A munkaerő-piaci igények közvetítése érdekében az államigazgatás minden szintjén (országos, regionális és helyi) biztosítani kell a gazdasági kamarák, a munkaadói és mun-

kavállalói érdekképviseleti szervezetek, a gyakorlati képzésben együttműködő gazdálkodó szervezetek részvételét a döntések előkészítésében és végrehajtásában. Az 500 főnél több tanuló oktató szakképző iskolák szakmai tanácsadó testületének működését szabályozza a módosítás.

3. A törvény létrehozta a tanuló-előszerződés jogintézményét. Ennek célja, hogy a gyakorlati képzés szorosabban kapcsolódjon a munkaerőpiachoz, és hogy növekedjen a tanuló-szerződések száma. A gazdálkodó szervezet a szakképző iskola igazgatójának egyetértésével tanuló-előszerződést köthet az iskolai tanulmányhelyben gyakorlati szakmai alapképzésben részesülő tanulóval későbbi tanuló-szerződés megkötésére vonatkozóan.

4. Hiányszakképesítések szabályozásának célja a munkaerőpiacon hiányzó szakképesítések képzésének ösztönzése. Ennek eszköze: 1) az úgynevezett hiány-szakképesítéseket választó tanulók számára kötelezően járó kiegészítő pénzbeli juttatás előírása (minimálbér 20%-a), 2) a gyakorlati képzésüket vállaló gazdálkodó szervezetek anyagi érdekeltiségének növelése. *(Hiányszakképesítés: az a szakképesítés, amelyben az adott régióban nehezen biztosítható a szakképzett munkaerő. A hiány-szakképesítésekről régióként kell jegyzéket összeállítani, amelyre a régióban működő és a gazdaság szereplőit megfelelően reprezentáló regionális fejlesztési és képzési bizottságok tesznek javaslatot az oktatási miniszternek. A jegyzéket legalább háromévenként kell felülvizsgálni.)*

TARTALOM

Bolognai folyamat – Magyarországon

A magyar felsőoktatás jogszabályi háttere 2002-ig nem tette lehetővé, hogy felsőoktatásunk lépést tartson a nemzetközi trendekkel, választ adjon a gyorsan változó társadalmi és gazdasági környezet kihívásaira. A tömegképzés az elitképzés struktúrájába zártan működött. Az egyetemi rendszer zártsága, a gazdaság világához fűződő kapcsolatok hiányosságai, az alulfinanszírozottság valamint a racionális gazdasági döntések hiánya miatt egyre kevésbé számított vonzó terepnek a fiatal kutatók és oktatók csakúgy mint a diákok egyes rétegei számára, ezért sok tehetséges fiatal oktató, kutató, hallgató külföldön keresi a boldogulását. Az oktatási tárca Magyar Universitas Program címmel dolgozta ki azt a kormányciklusokon átívelő felsőoktatási reformprogramját, amely nem csak tartalmi, szerkezeti és szervezeti megújulást, hanem a korábban nem látott mértékű infrastrukturális fejlesztést is magában foglalja. A program keretében 2005-ben – több évig tartó és teljes körű egyeztetést követően - megszületett az új felsőoktatási törvény. Az egyetemek autonómiája kiszélesedett, gazdasági lehetőségeik kibővültek, a gazdasági tanácsok létrejöttével szorossá válik a felsőoktatás és a gazdaság kapcsolata. Ebben a kormányzati ciklusban a magyar felsőoktatás „bolognai folyamat” révén, évtizedek múltán, az európai felsőoktatási térség szerves részévé vált, a PPP programokkal pedig nemzetközi színvonalú, modern infrastruktúra épül.

Kronológia
A magyar felsőoktatás alapvető problémái
Egységes Európai Felsőoktatási Térség
A bolognai folyamat céljai és alapelvei
A Magyar Universitas Program
Változások a tanárképzésben
Az új felsőoktatási törvény koncepciója
A felsőoktatás és a kutatás kapcsolata
Intézményirányítás az Európai Unióban
Magánérő a közsférában
A hallgatók támogatása

Kronológia

nemzetközi

1998

■ 1998. május 25.

A párizsi egyetem megalapításának 800 éves évfordulója alkalmából Franciaország, az Egyesült Királyság, Olaszország és Németország oktatási miniszterei aláírják a Sorbonne-i Nyilatkozatot. A nyilatkozat a hallgatói és oktatói mobilitás megteremtésének, valamint a végzettségek összehasonlíthatóságának és kölcsönös elismerésének szükségességét hangsúlyozza.

Kiemeli az egyetemeknek Európa kulturális dimenzióinak fejlesztésében betöltött központi szerepét. Határozottan állást foglal az európai felsőoktatási térség létrehozása mellett.

1999

■ 1999. június 19.

Huszonkilenc ország, köztük hazánk képviselői aláírták a Bolognai Nyilatkozatot. Ebben az aláíró államok leszögezik: „intézményi kompetenciáink keretén belül, de kellő tekintettel a kultúrák, nyelvek, nemzeti oktatási rendszerek sokféleségére és az egyetemi autonómiára, vállaljuk a kitűzött célok megvalósítását, hogy megszilárdítsuk a felsőoktatás európai térségét”. Az aláíró államok fő célkitűzése, hogy 2010-re létrejöjjön az egységes Európai Felsőoktatási Térség.

2000

■ 2000 márciusában

az Európai Tanács lisszaboni ülésén azt a fő stratégiai célt tűzte ki, hogy az uniónak 2010-re „a világ legversenyképesebb és legdinamikusabb tudásalapú gazdaságává kell válnia, mely képes tartós gazdasági növekedésre, a munkahelyek minőségi és mennyiségi javítására és a nagyobb társadalmi kohézió megteremtésére”. A célkitűzések megvalósítása érdekében elfogadták az „Oktatás és képzés 2010” című munkaprogramot, melyben a 2010-re megvalósítandó célok között kiemelten szerepel az európai oktatási, képzési rendszerek, valamint a szakképesítések, végzettségek minél teljesebb összehasonlíthatóságának és egybevetettségének, vagyis az ún. egységes európai oktatási térség megteremtésének célja.

2001

■ 2001. május 19.

Az első miniszteri találkozón immár 33 ország képviselője írja alá a Prágai Nyilatkozatot. A prágai miniszteri találkozó megerősítette a bolognai célokat, s három ponttal ki is bővítette azokat:

1. az egész életen át tartó tanulás támogatása;
2. a hallgatói részvétel növelése az Európai Felsőoktatási Térség kialakításában,
3. az Európai Felsőoktatási Térség vonzerejének növelése.

2003

■ **2003. szeptember 18-19.**
Berlinben megtartják a második miniszteri találkozót. Ezen már negyvenre bővül a résztvevők száma. A hallgatókat érintő legfontosabb változás, hogy bevonták a doktori képzést a bolognai folyamatba, s 2005-ig konkrét feladatként fogalmazták meg az oklevélmelléklet rendszerének bevezetését.

2005

■ **2005. május 19-20.**
A harmadik miniszteri találkozón (Bergenben) már 45 ország képviselője vesz részt.

2007

■ Újabb miniszteri találkozóra kerül majd sor, ezúttal Londonban.
A folyamat további prioritásai: A felsőoktatás és a kutatás kapcsolata – így nagyobb hangsúlyt kap a doktori képzés támogatása, doktori szintű képesítések összehangolása az Európai Felsőoktatási Térség átfogó képesítési keretével.
Különösen a következő területeken számítanak előrehaladásra:

- ❖ minőségbiztosítási standardok és irányelvek bevezetése az ENQA-jelentés alapján;
- ❖ a nemzeti képesítési keretek bevezetése;
- ❖ közös oklevelek odaítélése és elismerése, doktori szinten is;
- ❖ rugalmas tanulási útvonalak lehetőségének megteremtése a felsőoktatásban, beleértve a korábbi tanulmányok elismerésére szolgáló eljárásokat

2010

■ Az Európai Tanács Oktatási Tanácsának és az Európai Bizottságnak a döntése értelmében az Európai Uniónak a világ legdinamikusabban fejlődő tudásalapú társadalmává kell válnia.

Kronológia

2003

Néhány aláíró ország Bologna szempontú jogszabályalkotása

2002

■ Ausztriában a többciklusú képzés alapfokozatot (B) és mesterfokozatot (M) nyújtó képzési szakaszát 2002-ben iktatták törvénybe azzal a céllal, hogy 2006-ig úgy kell átalakítani a képzési szerkezetet, hogy B vagy M szakok alkossák az osszterveti kínálat legalább 50 százalékát. Az újonnan indított szakoknak a B/M struktúrát kell követniük.

■ Franciaországban 2002-ben iktatták törvénybe a többciklusú képzés első két képzési szakaszának bevezetését. A felsőoktatási intézményeknek 2005/2006-ig kell tantervi kínálatukat az új képzési struktúra szerint átalakítani és akkreditálniuk.

■ A Szlovák Köztársaságban is törvénybe iktatták az új képzési szerkezetre történő átállást.

■ Dániában 2003-tól többségében külső tagokból álló irányító testület (board) az egyetem vezetőtestülete.

Jogköre az egyetem rektorának, az intézmény igazgatótanácsának kinevezése. (Hollandiában 1997, Norvégiában 1995 óta irányítják ilyen testületek az egyetemek életét.

Ausztriában 2002-től rendelkezik törvény a hárompólusú – egyetemi tanács, rektor, szenátus – irányításról. Az egyetemi tanács külső tagjait a szövetségi kormány nevezi ki a miniszter javaslatára.

Magyarországon a 2005 végén elfogadott felsőoktatási törvény újítja meg az intézmények irányítási rendszerét.)

■ Belgiumban is törvénybe iktatják a többciklusú egyetemi képzési rendszert.

Norvégiában az orvostudományi, teológiai, pszichológiai, állatorvosi tudományok területét kivéve a 2003/2004-es tanévtől kell minden felsőoktatási intézményben bevezetni B/M képzési szerkezetet.

2004

Kis magyar Bologna kronológia

■ A hallgatói mobilitás szempontjából fontos lépés, hogy közel 40 felsőoktatási intézmény együttműködésben létrejött a „Campus Hungary” Társulás, amelynek célja az Európai Unió rendszerében működő magyar felsőoktatás külföldi népszerűsítése, külföldi hallgatók toborzása, és ehhez megfelelő képzési kínálat kialakítása, annak nemzetközi marketingje.

■ **2004. május 1.**
A Tempus III programban Magyarország 2004. május 1-jétől teljes jogú európai uniós tagországgként vesz részt

■ A kormány elfogadta a Magyar Universitas Programot. Ezzel lezárult az oktatási miniszter által 2002-ben elindított Csatlakozás az Európai Felsőoktatási Térséghez elnevezésű kétéves előkészítő program is. A kormány által a Parlamentnek benyújtott új törvénytervezet leglényegesebb céljai: a többciklusú képzési szerkezet bevezetése, az EU-n belüli hallgatói

mobilitás feltételeinek a megteremtése, és a megváltozott hazai és nemzetközi környezethez igazodó irányítási rendszer megvalósítása.

■ **2004. december 21-én**
az Országgyűlés elfogadta a Kutatás-fejlesztés és Technológiai Innovációról szóló törvényt.

2005

■ **2005. február 23.**
Az Oktatási Minisztérium benyújtotta a kormánynek az új felsőoktatási törvény tervezetét. A tervezet szerint a hazai felsőoktatás 2006-tól átáll a bolognai folyamatnak megfelelő rendszerre.

■ **2005. május 23.**
A Parlament elfogadta a felsőoktatási törvényt. Mádl Ferenc elküldi normakontrollra az Alkotmánybírósághoz. (lásd 2005. október 25.)

■ **2005. július 1.**
101 alapszak engedélyezése

■ **2005. október 14.**
650 alapszak-indítási kérelem véleményezése,

107 alapképzési szakon
590 szakindítási engedély
kiadására került sor.

■ **2005. október 19.**

A kormány elfogadta a
felvételi eljárásról szóló
kormányrendelet módosítását.

A legfontosabb változások
a jelentkezés módját,
a többletpontok számítását,
az elérendő minimális pont-
számot és a nyelvizsgákért
adható pontok mennyiségét
érintik. Döntött a kormány
a 2006. évi államilag
finanszírozott hallgatói
összlétszámáról is, melyet
– a 2005. évihez hasonlóan
– 62 000 főben határozott
meg. A felvehető létszámon
belül a kormány a felsőfokú
szakképzésre felvehető
létszámát 12 500 főben,
az alapképzésre felvehető
létszámát 45 000 főben,
az osztatlan képzésre
felvehető létszámát 4500
főben határozta meg.
Az osztatlan képzésbe
tartoznak a jogi, orvosi
és építészeti képzések
3400 fővel
(ebből 1500 orvos,
fogorvos, gyógyszerész),
illetve a művészeti
képzések 1100 fővel.

■ **2005. október 25.**

Az Alkotmánybíróság döntése

„nem érintette a hallgatók
számára legfontosabb részt:
a többciklusú képzés
bevezetésére vonatkozó
rendeleteket” (OM
közlemény). A köztársasági
elnök az új felsőoktatásról
szóló törvény lényegét, így
az új képzési rendszer
bevezetését sem találta
aggályosnak. Ennek
megfelelően az
Alkotmánybíróság döntése
után is folytatódhatott
a reform, a többciklusú
képzésre történő átállás.

■ **2005. november 29.**

Az Országgyűlés elfogadta
a felsőoktatási törvényt.
A preambulum többek közt
leszögezi: „E törvény célja
a). a magyar felső oktatásnak
az Európai Felsőoktatási
Térségbe, valamint az
Európai Kutatási Térségbe
történő beilleszkedéséhez
szükséges keretfeltételek
megteremtése, regionális
dimenziójának erősítése,
b). a felsőoktatásban végzett
kutatás támogatása,
feltételeinek biztosítása;
[célja] megteremteni az
oktatás és a kutatás
egységét, erősíteni a magyar
felsőoktatás és a nemzetközi
kutatás kapcsolatát,
biztosítani, hogy a felsőokta-
tási intézmények a kutatás-

fejlesztés egyik legjelentősebb
bázisát képezzék,
c). [célja] a magyar felsőok-
tatás társadalmi-gazdasági
beágyazottságának erősítése,
valamint ...a fenntartható
fejlődés biztosítása,
az egészségtudatos,
környezettudatos szemlélet
és értékek közvetítése,
d). az egész életen át tartó
tanulás feltételeinek
megteremtése, ennek keretei
között a felsőoktatáshoz való
hozzáférés lehetőségének
szélesítése,
e). a kiemelkedő képességgel
rendelkezők tudományos
szintű felkészítése, hogy a
korszerű ismeretek átadása
járuljon hozzá a tudásalapú
társadalom létrejöttéhez”.

■ **2005. december 22.**

Közzétették az új felsőfokú
alapképzési szakok jegyzékét.
Az új rendszerben 133
alapképzési szak és 17 osz-
tatlan, egységes mester-
fokozatot adó szak szerepel,
mindez mintegy 620 képzési
formát jelent. Mivel a felső-
oktatás 2006-ban áttér
a bolognai típusú képzésre,
a korábbi több mint 400
egyetemi és főiskolai szak
helyét összesen 150 szak
veszi át, amelyhez később
kapcsolódnak a mester-
képzési szakok. Sok korábbi

szak megszűnik néhány alap-
szak szakirányként működik
tovább. Az új képzési
rendszer legfontosabb
jellemzője, hogy minden
korábbi szakképzettség
megszerezhető lesz,
csak az utak módosultak.

2006

■ **2006-tól** Több pénz jut
a felsőoktatásra. A 2006-os
kölségvetés egyik prioritása
a felsőoktatás. A felsőoktatás
támogatása 196,5 milliárd
forintra emelkedik. Ebből
az összegből 172 milliárd
forint a felsőoktatási
intézmények közvetlen
támogatása, ami csaknem
9 százalékos bővülést jelent.

■ 2006-tól a művészeti
terület kivételével csak
a többciklusú képzésnek
megfelelő alapképzések
indulhatnak.

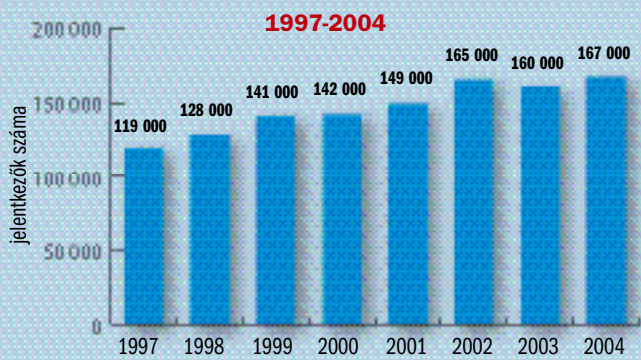
A magyar felsőoktatás néhány problémája

- ❖ A felsőoktatási expanziót nem kísérte minőségi fejlesztés.
- ❖ Merev a képzési szerkezet.
- ❖ Gyenge a hallgatói és oktatói mobilitás.
- ❖ Elavult a finanszírozási szerkezet és mechanizmus.
- ❖ Leromlott a felsőoktatási intézményi infrastruktúra.
- ❖ Az oktatói bérrendszer nem motivál.
- ❖ Az utánpótlás színvonala kérdéses.
- ❖ A kutatás-fejlesztésre fordított támogatások messze az uniós átlag alatt

vannak és nagyrészt állami ráfordítást jelentenek. A magánszféra, a piaci szereplők megrendelése hiányoznak. Ez az állami hozzájárulásnak 1,5-2-szerese a fejlett nyugati országokban.

- ❖ A rendszer szétaprózott.
- ❖ A felsőoktatásban szerzhető tudás minősége gyakran kérdéses
- ❖ A felsőoktatás és a gazdaság kapcsolata esetleges.
- ❖ Óriásiak az esélykülönbségek az elhelyezkedést és a további életpályát tekintve az azonos profilú különböző karok között.

A FELSOROKTATÁSBA JELENTKEZŐK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA

A magyar felsőoktatás kihívásai

A demográfiai felfutás, a továbbtanulás felértékelődése által meghatározott extenzív fejlesztés a tömegoktatás megjelenését eredményezte a felsőoktatásban. A termelés és a szolgáltatások versenyképességének biztosítása érdekében – az egész életen át tartó tanulás keretei között – szükségessé vált a felsőoktatás képzési kínálatának, oktatási szolgáltatásainak megújítása, a képzési szerkezet átalakítása, a képzés tartalmának és az ismeretátadás módszereinek, eszközeinek minőségelvű fejlesztése. Az Európai Unióhoz való csatlakozás, továbbá a Bolognai Nyilatkozat az Európai Közösség gazdasági fejlődése érdekében az oktatási piac vonzerejének növelését, az Európai Felsőoktatási Térség kialakításában való aktív részvételt jelölte meg a felsőoktatás kiemelt céljaként. A munkaerő szabad áramlásának elvét figyelembe véve szükséges a nemzetközi együttműködés alapját, a felsőoktatás innovációját elősegítő oktatói, kutatói, hallgatói mobilitás kereteinek biztosítása a felsőoktatásban.

A felsőoktatásban végbement fejlesztéssel, a hallgatói létszám megnövekedésével, az intézmények képzési profiljának jelentős mértékű bővülésével az intézményhálózat átalakításával egyidejűleg kihívásként jelent meg az intézmények hatékony és gazdaságos működtetése. Nyilvánvalóvá vált, hogy az intézmények működési és irányítási gyakorlata ellentmondásba került az intézmények méretéből adódó feladatokkal, a társadalmi, gazdasági elvárásokkal. A bővülő hazai és nemzetközi együttműködés, a regionális fejlesztésben ellátandó feladatok, a nemzetközi felsőoktatási hálózatokhoz való kapcsolódás az akadémiai és menedzsment feladatokban a szakmaiságot, az intézményi, fenntartói feladat- és hatáskörök, a felelősség pontos meghatározását, a felsőoktatási intézmények szervezetének és irányításának átalakítását igénylik.

A társadalmi-gazdasági környezet a piaci viszonyok a képzésben, a kutatásban és a gazdálkodásban is a változásokra, a piaci szereplők igényeire gyorsan és rugalmasan reagáló, nyitott, versenyképes felsőoktatás működését igényli. Ehhez a felsőoktatás költségvetési támogatás rendszerében a biztonságot teremtő átláthatóság, a kiszámíthatóság mellett a teljesítményeket elismerő szempontok, a megrendelői szándékok érvényesülését, a piacérzékenységet, valamint a tulajdonosi felelősség garanciáinak megerősítését, az eredményorientáltságot biztosító szabályozás és működés feltételeit kell megteremteni. Biztosítani kell annak lehetőségét, hogy az intézmények élhessenek a piacokonform eszközökkel, kihasználhassák az életen át tartó tanulási programjából származó előnyöket, vállalkozásaikban pedig az intézmény infrastrukturális és szellemi kapacitását.

A létszámukban, képzési kínálatukban megváltozott regionális és városi szellemi központként működő felsőoktatási intézményekben szükségessé vált a hallgatói életformát alakító-segítő szolgáltatások, a rászorultsági alapon működő szociális és a tehetséggondozást szolgáló, a teljesítményt elismerő, ösztönző kezdeményezések jogokat és kötelezettségeket egyaránt érvényesítő szabályozása, a mobilitás kiteljesedését, a határokon túli külföldi hallgatók fogadását biztosító keretek megteremtése.

A Magyar Universitas Program fő célkitűzései között a felsőoktatási rendszer rugalmasságának, alkalmazkodóképességének javítását, ehhez kapcsolódóan – a Bolognai Nyilatkozatnak megfelelően – a képzési szerkezet átalakítását, az irányítás hatékonyra tételét, az intézmények gazdálkodási önállóságának biztosítását, a magánforrások bevonásának vonzóvá tételét, a felsőoktatási intézmények önkormányzásához, a tulajdonhoz, önálló gazdálkodáshoz, vállalkozáshoz való jogának erősítését, az ehhez szükséges feltételek megteremtését határozta meg.

Magyarország és a bolognai folyamat

A bolognai folyamat legfontosabb célja az egységes Európai Felsőoktatási Térség megteremtése, amelyben a végzettségek könnyebben összehasonlíthatók és ezáltal könnyebben elismerhetők lesznek. Ez a rendszer biztosítja, hogy a közösségi állampolgárok bármelyik aláíró államban akadálytalanul továbbtanulhassanak, illetve munkavállalóként, vállalkozóként kamatoztathassák megszerzett ismereteiket, szak-képzettségüket. Az (európai) munkaerőpiacon való jobb elhelyezkedési lehetőségeken túl javul a képzés minősége, s az ediginél sokkal szerteágazóbb képzési lehetőségek nyílnak a hallgatók előtt.

A bolognai folyamat megvalósítása terén a magyar felsőoktatás már eddig is számos eredményt ért el. A további átalakulás jogszabályi hátterét az új felsőoktatási törvény teremti meg.

A többciklusú képzési rendszer *kevesebb bemenetet és bent több átjárási lehetőséget teremt* – ezzel több időt hagyva a saját képességek felismerésére.

Az első képzési szint az *alapképzés*, mely 6-8 féléves (180-240 kredit). Az alapfokozatot nyújtó első ciklus a munkaerőpiacon hasznosítható szakmai ismereteket ad a végzés utáni elhelyezkedéshez, egyúttal megfelelő elméleti alapot is nyújt az adott szakterületen a tanulmányok azonnali vagy későbbi, néhány éves munkavégzést követő folytatásához, a mesterfokozat megszerzéséhez.

A *mesterképzés* felvételi követelményeit a felsőoktatási intézmények határozzák meg. E képzés 2-4 féléves (60-120 kredit) – kivéve a tanárképzést, amely 5 féléves (150 kredit). A mesterfokozat egyaránt felkészít munkaerőpiacra, illetve a doktori képzésre, amely a tudományos fokozat megszerzését célozza, és e képzési piramis csúcsát jelenti.

A korábban hatályos felsőoktatási törvény 2003-as módosítása kísérletként már 2004 őszétől lehetőséget adott az új típusú, többciklusú képzési szerkezetben alapképzések elindítására. 2003 őszén megkezdődött az új alapszakok akkreditációs követelményrend-

szérének kidolgozása, s ezek alapján 3 szak létesítése történt meg. 2004 szeptemberétől e háromból kétféle (informatikai) szakon, összesen 4 intézményben indult meg a képzés. Az átállást szolgáló kormányrendelet előkészítő munkálatai során a *Nemzeti Bologna Bizottság* koordinálásával, a Magyar Rektori Konferencia illetve a Főiskolai Főigazgatói Konferencia által szakterületenként létrehozott bologna szakbizottságok részvételével megtörtént a korábban igen elaprózott (214 főiskolai és 199 egyetemi szintű, összesen 413 alapképzési szakot magában foglaló) képzési struktúra átalakítása. 2005 szeptemberétől 33 alapszakon, illetve további egy hitéleti szakon indult el a többciklusú képzés.

A magyar felsőoktatásban *17 egységes, vagy másképp osztatlan alapszak* (mesterképzési szinten: orvos, állatorvos, gyógyszerész, fogorvos, jogász, építészmérnök, valamint egyes művészeti szakok) kivételével valamennyi képzési területen *2006. szeptember 1-jétől felmenő rendszerben megindul a többciklusú képzés*. Ez 133 új alapszakot jelent, amelyhez számos mester szak kapcsolódik majd.

A korábban hatályos felsőoktatási törvény szerint 2004 szeptemberétől valamennyi magyar felsőoktatási intézmény a hallgató kérésére kiállította a magyar nyelvű *oklevélmellékletet*, az új törvény értelmében pedig ezt kérés nélkül – a magyar mellett angol nyelven is – kiállítja az intézmény. A felsőoktatási intézmény *doktori képzésre* és doktori fokozat (PhD) odaítélésére jogosult azon a tudományterületen, azon belül tudományágban vagy művészeti ágban, amelyre az állami elismerése kiterjed. *Doktori iskola* létesítésére akkreditációs eljárást követően kerülhet sor. (Ma 153 doktori iskola működik Magyarországon.) A doktori iskola adott egyetemen a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság jóváhagyásával működő, az egyetem különböző szervezeti egységeit átfogó olyan oktatási szervezet, amelyben a tudományos fokozat elnyerésére felkészítő képzés folyik.

MIÉRT ELŐNYÖSEBB A TÖBBCIKLUSÚ KÉPZÉS?

A többciklusú képzés kezdetén az ediginél sokkal kevesebb szak között lehet választani, ezek viszont széleskörűen megalapozzák a hallgatók műveltségét. nem kell tehát 17-18 éves korban életre szóló pályaválasztási döntést hozni, a továbbhaladás iránya érdemi információk birtokában határozható meg.

Részlet a Bolognai Nyilatkozatból

Elkezdjük a felsőoktatási politikánk rövid időn belül, de mindenképpen a harmadik évezred első évtizedében megvalósuló koordinálásának érdekében, hogy az alábbi célokat elérjük. Ezen céloknak elsőrendű fontosságot tulajdonítunk az egyetemes Európai Felsőoktatási Térség kialakításában és az európai felsőoktatás világméretű fejlesztésében:

- ❖ **Könnyen érthető** és összehasonlítható fokozatot adó képzési rendszer bevezetése – akár a diploma-kiegészítés alkalmazásával –, annak érdekében, hogy elősegítsük az európai polgárok elhelyezkedési lehetőségeit és az európai felsőoktatási rendszer nemzetközi versenyképességét.
- ❖ **Alapvetően két fő képzési cikluson, az alapképzésen** (undergraduate) és **mester** (graduate) **képzésen** alapuló rendszer bevezetése. A második ciklusba történő belépés megköveteli az első, legalább három évig tartó ciklus sikeres lezárását.
- ❖ **Az első ciklus után adott fokozat**, mint megfelelő képesítés alkalmazható az európai munkaerőpiacon.
- ❖ **A második képzési ciklusnak** – sok európai ország gyakorlatának megfelelően – fel kell készítenie a hallgatót 1. a munkaerő-piaci helytállásra, 2. a tudományos fokozat megszerzéséhez szükséges ismeretekre, kompetenciákra.
- ❖ **Kreditrendszer** – mint amilyen az ECTS-rendszer – bevezetése, amely a legmegfelelőbb módon segíti elő a legszélesebb hallgatói mobilitást. Legyen lehetőség a kreditek megszerzésére a felsőoktatáson kívül, például az egész életen át tartó tanulás keretei között, feltéve, hogy azt felsőoktatási intézmények is elfogadják.
- ❖ Segítsük az egyenlő esélyekkel megvalósuló mobilitást a tényleges akadályok leküzdésével, különös figyelemmel:
- ❖ **A hallgatók viszonylatában** a tanuláshoz, a gyakorláshoz és az ehhez kapcsolódó szolgáltatásokhoz való hozzájutásra,
- ❖ **Az oktatók-kutatók** és az **adminisztratív dolgozók viszonylatában** a kutatással, oktatással és gyakorlással az európai kapcsolatban eltöltött időszakra vonatkozó társadalombiztosítási jogok előfeltétel nélküli figyelembevételére.

- ❖ **A minőségbiztosítás területén** az összehasonlítható kritériumokon és módszereken alapuló európai együttműködés kialakításának támogatása.
- ❖ **A felsőoktatás szükséges** európai vonatkozásainak támogatása, különösen a tantárgyfejlesztéssel, intézményközi kooperációval, mobilitási lehetőségekkel és a tanulmányokra, a gyakorlati képzésre és az oktatásra-kutatásra vonatkozó integrált programokkal.

Intézményi kompetenciáink keretén belül, de kellő tekintettel a kultúrák, nyelvek, nemzeti oktatási rendszerek sokféleségére és az egyetemi autonómiára, azért vállaljuk ezeknek a kitűzött céloknak a megvalósítását, hogy megszilárdítsuk a felsőoktatás európai térségét. E célból törekszünk a kormányközi kapcsolatok kialakítására és fejlesztésére az összes európai, a felsőoktatással kapcsolatban álló nem kormányzati szervezettel együttműködésben. Azt várjuk, hogy az egyetemek ismét azonnal és pozitívan reagálnak javaslatainkra, és aktívan hozzájárulnak célkitűzéseink sikeres megvalósításához.

Meggyőződésünk, hogy a felsőoktatás európai térségének kialakítása folyamatos támogatást, értékelést és a folyamatosan fellépő szükségletek állandó adaptációját igényli, ezért elhatároztuk, hogy két év múlva ismét találkozunk abból a célból, hogy értékeljük az elért eredményeket és meghatározzuk az újabb lépések irányát.

A CIKLUSOS KÉPZÉSI SZERKEZET ELŐNYEI

Sikeres: a világ legjobbnak tartott 200 egyeteméből 163 ezt a modellt követi.

Rugalmas: egyszerre érvényesülnek benne a tömeg- és az elitképzés szempontjai, és lehetővé teszi, a diplomák összehangolását a munkaerőpiaccal.

Gazdaságos: lehetővé teszi, hogy a diploma megszerzéséhez éppen megfelelő képzést kapjon a hallgató: se túl keveset, se túl sokat.

Versenyképes: így válik Magyarország az Európai Felsőoktatási Térség részévé.

Mi a magyar felsőoktatási reform lényege?

A reform fő eleme a duálisról a többciklusú rendszerre történő átállás. Eddig az egyetemi szintű tanulmányoknak nem volt előfeltétele a főiskolai szintű végzettség megszerzése. A főiskolai oklevéllel rendelkezők csak komoly nehézségek árán, kiegészítő tanulmányokkal, különbözeti vizsgák letételével szerezhettek egyetemi végzettséget. A duális szerkezetben 214 főiskolai és 199 egyetemi szintű végzettséget és szakképzettséget lehetett szerezni. Az új rendszerben 17 osztatlan egységes mesterfokozatot adó szak és 133 alapképzési szak közül lehet választani, amelyekhez kapcsolódnak majd a mesterszakok.

Mire jó az alapszakos végzettség?

- ❖ Minden szakon végzettséget és szakképzettséget ad.
- ❖ Minden olyan munkakör betöltésére jogosít, ahol felsőfokú végzettség az alkalmazás feltétele.
- ❖ A hagyományos főiskolai/egyetemi végzettség az alkalmazás szempontjából megfelel az új típusú alapfokozatnak, illetve mesterfokozatnak.
- ❖ Minden olyan munkakör betöltésére jogosít, amely megfelel a képzési és kimeneti követelményekben meghatározott szakképzettségnek.

Hogyan épül fel az új, többciklusú képzés?

Az első szint a 6-8 féléves *alapképzés*, ez a felsőoktatás „bejárata”. Az alapfokozatot nyújtó első ciklus a munkaerőpiacon hasznosítható szakmai ismereteket ad a végzés utáni elhelyezkedéshez, egyúttal megfelelő elméleti alapot nyújt a folytatáshoz, azaz a mesterfokozat megszerzéséhez. A *mestereképzés* 2-4 féléves, kivéve a tanárképzést, amely 5 féléves. A többciklusú rendszerben a diáknak lehetősége lesz arra, hogy más területen folytassa tanulmányait, mint ahol az alapszakon befejezte. A mesterképzés felvételi követelményeit a felsőoktatási intézmények határozzák majd meg. A harmadik szint: a *doktori képzések*.

MI AZ OKLEVÉLMELLÉKLET?

Az oklevélmelléklet a diplomák összehasonlíthatóságának és így a hallgatói és munkavállalói mobilitás fejlesztésének egyik legfőbb eszköze. A megszerzett oklevélhez mellékelte dokumentum tárgyyszerű információkat nyújt nemcsak a tanulmányok tartalmáról és előmeneteléről, hanem az azt kiállító ország oktatási és képesítési rendszeréről is. Részletezi azokat az információkat, melyek fontosak lehetnek az oktatási intézmények és a munkaadók számára, vagyis megkönnyíti a végzettségek és szakképzettségek nemzetközi megfeleltetését és elismerését. Az új törvény szerint a mellékletet magyarul, angolul, valamint nemzeti és etnikai kisebbségi képzés esetén – kérésre – az érintett kisebbség nyelvén is ki kell adni. Az Oktatási Minisztérium az általa megrendelt Oklevélmelléklet-készítő programot ingyenesen a felhasználók rendelkezésére bocsátotta. Az Oklevélmelléklet elkészítéséhez kidogozott segédanyagok az Oktatási Minisztérium honlapjáról letölthetők.

A hallgatói részvétel a ciklusos képzésben (Uniós értékelés)

Kitűnő: Belgium (flamand), Bulgária, Ciprus, Dánia, Görögország, Izland, Írország, Lettország, Litvánia, Málta, Hollandia, Szlovénia, Törökország

Nagyon jó: Csehország, Franciaország, Olaszország, Luxemburg, Norvégia, Szlovákia

Jó: Belgium (francia), Észtország, Németország, Magyarország, Lengyelország, Svájc, Macedónia

Közepes: Albánia, Ausztria, Horvátország, Portugália, Románia, Oroszország, Montenegró, Spanyolország, Svédország

Gyenge: Bosznia-Hercegovina, Szerbia

A bolognai folyamat céljai és alapelvei

Az 1999-ben kitűzött célok a következők:

- ❖ A képzési rendszerek átláthatóságának és összehasonlíthatóságának megteremtése, az ehhez szükséges eszkörendszer kialakítása (kreditrendszer, diplomamelléklet),
- ❖ két fő, egymásra épülő képzési szakaszon (ún. cikluson) alapuló képzési rendszer bevezetése, amelyben már az első ciklusban (alapképzés) szerzett fokozat szakképzettséget nyújt a munkaerőpiacon történő elhelyezkedéshez, továbbá szükséges feltétele a második képzési ciklusba (mesterképzésbe) történő belépésnek,
- ❖ egységes kreditátviteli rendszer kialakítása,
- ❖ a széles körű oktatói, kutatói, hallgatói mobilitás elősegítése,
- ❖ együttműködés kialakítása az európai felsőoktatási minőségbiztosításban,
- ❖ a felsőoktatás európai dimenziójának támogatása, az Európai Unióval, Európával kapcsolatos ismeretanyagok megjelenítése az oktatásban.

A prágai miniszteri találkozó megerősítette a bolognai célokat, s három ponttal egészítette ki azokat:

- ❖ az egész életen át tartó tanulás támogatása;
- ❖ a hallgatói részvétel növelése az Európai Felsőoktatási Térség kialakításában,
- ❖ az Európai Felsőoktatási Térség vonzerejének növelése.

A berlini csúcs a fentiekben említett célokat kibővítette, a hallgatókat érintő legfontosabb változás volt, hogy bevonták a doktori képzést is a bolognai folyamatba, s 2005-ig konkrét feladatként fogalmazták meg az oklevélmelléklet rendszerének bevezetését.

A bolognai folyamat résztvevőinek bergeni csúcstalálkozóján a küldöttek további fontos feladatként tűzték ki a szorosabb együttműködést a következő területeken:

- ❖ nemzeti képesítési keretrendszerek megalkotása (amelyek közös jellemzők szerint írják le az adott államban megszerezhető végzettségekhez kapcsolódó ismereteket, készségeket, kompetenciákat),
- ❖ közös képzések támogatása, közös oklevelek kiadása és elismerése,
- ❖ a felsőoktatási képzési, ismeretszerzési lehetőségek rugalmasabbá tétele, a korábban (akár iskolán kívül) szerzett ismeretek, képességek elismerésének, beszámítási módjának megteremtése.

KÉPZÉSI IDŐK

Felsőfokú szakképzés: 4 félév, a megszerzett kreditek az alapképzésbe beszámíthatók.

Alapképzés – „Bachelor” vagy „baccalaureus” (rövidítve: BA, BSc): legalább 6, legfeljebb 8 félév.

Mesterképzés – „Master” vagy „magister” (rövidítve MA, MSc): legalább 2, legfeljebb 5 félév.

Az osztatlan képzésben mesterfokozat (master) szerezhető: a képzési idő legalább 10 és legfeljebb 12 félév.

Szakirányú továbbképzésben (diplomával már rendelkezőknek) speciális szakképzettség szerezhető: a képzési idő legalább 2, legfeljebb 4 félév.

Doktori képzés – PhD, DLA: a képzési idő 6 félév.

A Magyar Universitas Program

A program céljai:

- ❖ a magyar felsőoktatás csatlakozása az Európai Felsőoktatási Térséghez;
- ❖ a magyar felsőoktatás legyen modern, minőségi és versenyképes;
- ❖ a magyar felsőoktatási intézmények váljanak valóban autonómmá.

A program főbb elemei:

- ❖ a képzés szerkezetének és tartalmának megújítása, az európai felsőoktatási együttműködések, a mobilitás elősegítése;
- ❖ az oktatók minőségi munkájának elismerése, a hallgatói jogok kiterjesztése;
- ❖ a felsőoktatás gazdálkodási szabadságának növelése;
- ❖ a felsőoktatási intézmények infrastruktúrájának radikális javítása.

A képzési szerkezet átalakítása:

- ❖ 2004-től kísérleti jelleggel,
- ❖ 2006-tól általánosan.

Ennek lényege:

- ❖ az alap- és mesterképzés végén használható piacképes diplomát szerez a hallgató
- ❖ a szakok, a felsőfokú szakképzés és a felsőfokú képzés között kialakul a megfelelő átjárhatóság.

Irányítási reform:

- ❖ a mai követelményeknek megfelelően megerősödik a felsőoktatási intézmények stratégiai, gazdasági menedzsmentje:

a rektor és a szenátusa gazdasági tanáccsal szorosan együttműködve irányítja az intézményt;

- ❖ az oktatás-kutatás kérdéseiben továbbra is az egyetem oktatóiból és hallgatóiból választott szenátusa dönt;
- ❖ a gazdasági tanács az intézmény stratégiai, gazdasági menedzsmentjében résztvevő tanácsadó, döntéselőkészítő illetve a döntések végrehajtását ellenőrző testület; tagjai szigorú összeférhetlenségi szabályok szerint nevezhetők ki; a fenntartó delegáltjai kisebbségben képviselik az államot, hogy az intézmény autonómiája ne sérüljön. A reform bővíti az egyetemi autonómiát, és pénzügyi önállóságot is biztosít.

Finanszírozási reform:

- ❖ csökken az oktatási miniszter hatásköre, növekszik az intézmények autonómiája;
- ❖ az intézmények a korábbi gyakorlattól eltérően szabadon gazdálkodhatnak saját bevételükkel;
- ❖ az intézmények önállóan hozhatnak létre vállalkozásokat, vagy társulhatnak a gazdaság szereplőivel;
- ❖ a felsőoktatási intézményektől nem vonhatók el megtakarításaik;
- ❖ a teljesítmény ösztönzése mellett megmarad a biztonság: a felsőoktatási dolgozók továbbra is közalkalmazottak maradnak.

Az oktatói és kutatói munka segítése:

- ❖ 2002-ben minden felsőoktatásban dolgozó bére 50 százalékkal emelkedett;
- ❖ az egyetemek kutatói állásokat létesíthetnek;

- ❖ létrejött a Kutatási és Technológiai Innovációs Alap, amely kizárólag a kutatás-fejlesztést szolgálja;
- ❖ az infrastrukturális beruházások megfelelő, európai szintű környezetet teremtenek a tanításhoz és kutatáshoz.

A hallgatói reformcsomag:

- ❖ 12 államilag finanszírozott félév lehetősége minden magyar állampolgárnak (azzal a feltétellel, hogy egy képzési szint csak egyszer vehető figyelembe)
- ❖ a hallgatók részt vehetnek külföldi részképzésen
- ❖ Jelentősen emelkedtek az ösztöndíjak
- ❖ növekedett a lakhatási támogatás
- ❖ folyamatosan emeljük a kollégiumi támogatást
- ❖ nőtt a diákhitel összege
- ❖ a minimálbér erejéig adó- és járulékmentes munka az egyetemeken
- ❖ szélesedett a hallgatói jogok köre (bírószághoz fordulás, oktatók véleményezése stb.)
- ❖ Megjelenik a hallgatói képviselet az egyetemi stratégiai döntéshozatalban, a hallgatóknak képviselethez jutottak az Irányító Testületben
- ❖ A PPP-program eredményeként, magántőke bevonásával 250 milliárd forintos felsőoktatás-fejlesztési program valósul meg. A fejlesztésekbe az állami felsőoktatási intézmények 90%-a bekapcsolódott.
- ❖ 13 000 új kollégiumi férőhely jön létre
- ❖ 20 000 már létező kollégiumi hely felújítására, modernizálására kerül sor

VÁLTOZÁSOK A TANÁRKÉPZÉSBEN

Tanári képesítést csak a második ciklusban lehet szerezni, mégpedig kétszakos formában. Az eddigi gyakorlat szerint felvették a jelentkezőt főiskolára vagy egyetemre, egy vagy kétszakos tanári képzésre és négy vagy öt év múlva megkapta az oklevelét, ami feljogosította arra, hogy vagy általános iskolában vagy a középiskolában tanítson. Ezután felveszik a jelentkezőt az egyszakos alapszakra, de a tanulmányai során felveheti egy második szak ismereteit és előtanulmányként a pedagógiai és pszichológiai tárgyakat. A jövőben lehetőség lesz arra is, hogy új felvételi eljárással felveszik a jelentkezőt a második ciklusra, két szak szakmai tárgyait és a tanári mesterség elemeit tanulja. A gyakorlati képzést követően kétszakos tanári oklevelet kap.

Néhány példa a lehetséges új szakpárosításokra:

- ❖ magyar – dráma
- ❖ történelem – társadalomismeret
- ❖ matematika – fizika
- ❖ kémia – természettudomány
- ❖ biológia – fizika
- ❖ rajz – mozgókép-kultúra
- ❖ matematika – matematikát angolul

A Magyar Universitas Programról, valamint az új felsőoktatási törvény koncepciójáról készült előterjesztést támogatták az alábbi szakmai testületek:

- Magyar Rektori Konferencia
- Főiskolai Főigazgatói Konferencia
- Felsőoktatási és Tudományos Tanács
- Egyetemi Gazdasági Főigazgatói Kollégium
- Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája
- Doktoranduszok Országos Szövetsége
- Magyar Akkreditációs Bizottság
- Nemzeti Bologna Bizottság
- Felsőoktatási Érdekegyeztető Tanács
- Felsőoktatási Kollégiumok Országos Szövetsége

Tanárképzés

A pedagógusképzés fejlesztés a képzési szerkezet átalakításának szerves része.

A modernizálódó közoktatás szükségleteinek megfelelően – amelynek középtávú fejlesztési stratégiáját, benne a pedagógusképzés és – továbbképzés fejlesztésének igényeit az Oktatási Minisztérium 2004 tavaszán határozott meg és fogadta el. A pedagógus-pálya követelményeire alapozódó, pedagógusi kompetenciák megszerzésére törekvő felkészítés nyomán a pedagógusképzés minősége tovább erősödik majd, részben a tanárképzés mesterképzési ciklusának pedagógiai karakterűvé tételével, részben pedig az iskolai gyakorlati képzés súlyának a megnövelésével.

A tanárképzés korábbi, szintén duális (vagyis főiskolai és egyetemi szintű szakokat működtető) szerkezete az új rendszerben egységessé válik: meghatározott alapképzési szakokra épülően a két éves mesterképzésben lehet tanári szakképzettséget szerezni. Közismerteti tanárképzésben a foglalkoztatás igényeit figyelembe véve kell a fejlesztés során kialakítani a szakok kapcsolódását, követelményként elfogadva a közoktatásban elvárt kétszakosságot.

Az átalakításhoz kapcsolódó további fejlesztési cél az iskolai gyakorlati képzés összekapcsolása a pályakezdő pedagógusok beilleszkedését elősegítő államilag szervezett forma kialakításával, továbbá a pedagógusképzés és a – továbbképzési rendszer korábbinál szorosabb összeillesztése.

A tanárképzés átalakításának alapelvei:

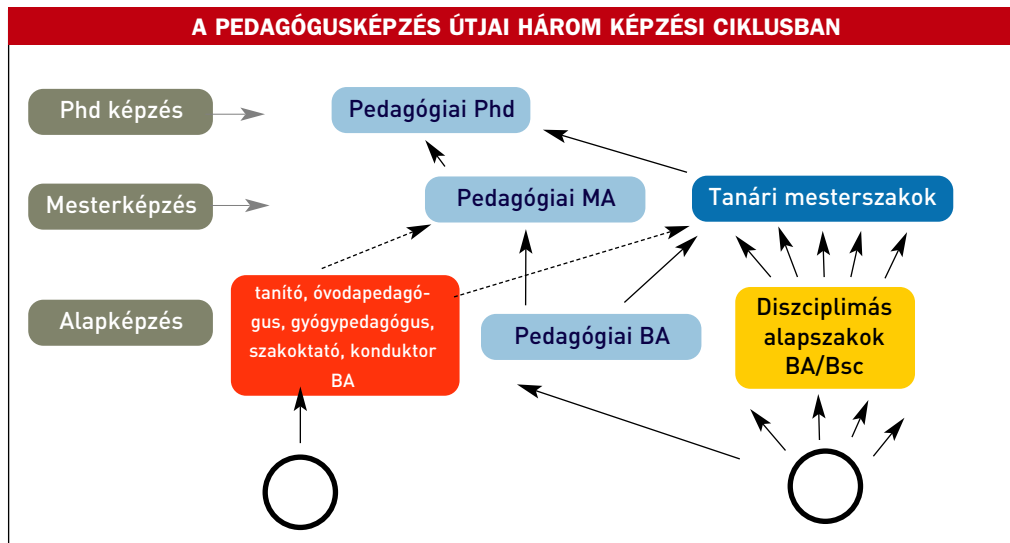
1. A tanári mesterképzés kifejezetten és közvetlenül a közoktatás igényeinek kielégítését szolgálja, tehát minden eleme pedagógiai karakterű. Ez azt jelenti, hogy a szakterületi ismeretszerzés is

az iskolai alkalmazás szükségletei szerint, céljaival összhangban és fejlesztési tendenciáinak tudatában történik. Ez megszabja a mesterszintű szakterületi (diszciplináris) tananyag kiválasztását, a tanulmányok szervezését, a szakmódszertani vonatkozásainak kimunkálását és azt, hogy műveltségterületi kitekintéssel kell kiteljesednie.

2. A képzés kimeneti követelményeit azon kompetenciák képezik, amelyeket a közoktatás – fejlődő – gyakorlata megkíván. Ezen kompetenciák felölelik a pedagógus mesterséghez szükséges szakmai tudást, ill. szakmai képességeket. A kompetenciák meghatározása során tekintettel kell lenni olyan – a közoktatás fejlődését meghatározó – tendenciákra, mint pl. az inkluzív nevelés, az esélyegyenlőség növelése, az európai dimenzió megjelenítése. A képzési követelményeket e kimeneti követelményekből levezetve határozza meg a 15/2006. (IV. 3.) OM rendelet

3. A tanárképzés vezessen közoktatási intézményben szerzett gyakorlati tapasztalatokhoz (a közoktatás fogalmába beleértve a szakképzést és felnőttképzést is), ill. építsen ezekre. A gyakorlati felkészítést - egyben a pályakezdők beilleszkedését elősegítő forma megteremtését szolgálja a mesterképzés általános volumenét (a 120 kreditet) megnövelő 30 kredit.

4. A tanári mesterképzés két - egymással szervesen összekapcsolódó - tartalmi elemből áll: a pedagógusi szerepre való felkészítéshez szükséges ún. pedagógikumból és a szak(ok) szerinti szakképzettség(ek)hez szükséges szakterületi modul(ok)ból. A pedagógikum, vagyis a gyakorlati tapasztalatgyűjtés alapjául szolgáló és eredményeit gondolatilag keretező pedagógiai és pszichológiai ismeretek modulja (beleértve ezek határ- és társ-tudományainak elméleti és gyakorlati ismereteit is) a tanárkép-

zés általánosan érvényesített egységes összetevőit képezi. A pedagógiai és pszichológiai modul a tanári mesterképzésnek mennyiségileg mintegy egyharmadát teszi ki, melynek *alapozása – 10 kredittel – megjelenik az alapképzésben.*

5. A tanári mesterképzés szakterületi eleme két, ezen a képzési szinten volumenében egyenlő un. szakos modult tartalmaz, így „kétszakos”, vagyis kettős tanári szakképzettséget nyújt. Az első (fő)szakos szakos modulja az ennek megfelelő szakterületen (az un. „tanárképes szakon”) szerzett alapképzési szakra épülhet, de a második szakos modul is lehet egy másik „tanárképes” alapképzési szaknak megfelelő szakterület, amennyiben a hallgató ezt az alapképzésben választható szakirányként vagy a tanári mesterképzésben párhuzamosan végezhető (50 kreditértékű) tanulmányokkal megalapozza. E szakos modulok azonos volumene a két szak egyenértékűségét biztosítja, ugyanakkor változatos kombinációs lehetőségeket biztosít. A második szakos modul lehet az első szak szaktárgyainak *idegen nyelvű (alkalmasint nemzetiségi) oktatására való felkészítés*, lehet az első szakhoz tartozó területet átfogó *műveltségterületi felkészítés*, lehet továbbá *speciális pedagógiai képzés* (meghatározott nevelési terület, illetve módszer elsajátítása, melyre ma a szakirányú továbbképzési szakok keretében van mód).

6. A NAT szellemében és megfogalmazásában jelentkező *műveltségterületi* esetén pedig az alapszaknak megfelelő képzési terület társszakmáira való *kitekintés* minden szakos felkészítésnek része, de a fentiek szerint bizonyos (integratív) műveltségterületek esetében megjelenhet (és meg is kell, hogy jelenjen) *önálló (akár fő-) szakos modulként* (pl. ember a természetben, ember és társadalom, művészetek, gyakorlati és életviteli ismeretek).

A műveltségterületi felkészítés az alapképzésben megszerzett tudásra támaszkodik, ugyanakkor flexibilis interdiszciplináris ismeretanyagot ad át, amely az alapképzettséget több irányban egészítheti ki.

7. A tanári mesterképzésbe való belépésnek előfeltétele a 10 kreditben meghatározott *alapképzési pedagógiai és pszichológiai modul* elvégzése. Ez a modul az alapképzés szintjén szabadon választható, nem csak leendő pedagógusok számára hozzáférhető, de olyan, a pedagógusi pályakövetelményekre, a gyermekre és a közoktatásra vonatkozó ismereteket, tapasztalatszerzést és önismeretet szolgáltat, mely együttesen orientál, ráhangol a pedagógus mesterségre, szolgálja az önszelekciót és a *tanári pályára alkalmasak kiválasztását.*

8. A tanári mesterképzésre való belépésnek értelemszerűen előfeltétele *egy meghatározott alapképzési szak* eredményes elvégzése. Az alapképzési szakstruktúrára vonatkozó kormányrendeletnek megfelelően a tanári pályára készülő fiatalok számára – alapképzési szakjuk diplomájának megszerzéséhez elengedhetetlenül szükséges tanulmányokon túl – *lehetővé* kell tenni *egy másik* alapképzési szak körülhatárolt (50 kreditnyi) *moduljának* felvételét és elvégzését is. Ezen második (szakirányként az alapidiplomában is megjelölhető) felkészítés a kétszakos tanárképzés előmozdítására és előkészítésre szolgál. A második szakos modul felvétele és teljesítése ugyanakkor a tanári mesterképzésbe való belépésnek nem előfeltétele.

9. Az új képzési rendszer lehetővé teszi, hogy a diszciplináris mesterszakot végzettek is szerezhessenek *tanári szakképzettséget.* Ez a – tanári foglalkozásra felkészítő közös pedagógiai és pszichológiai modulon kívül szakmódszertani és iskolai gya-

► Tanárképzés

korlati elemet tartalmazó – képzés bármely mesterszak szakterületével adekvát közismereti vagy szakmai tantárgy tanítására készít fel.

A pedagógusképzés szerkezete – az általános alapelveket is figyelembe véve – a következők szerint alakul:

1. Az óvodapedagógus, gyógypedagógus, szakoktató, tanító- és konduktor képzésben három, illetve négy év után, óvodapedagógus, tanító vagy konduktor szakon az első ciklus szerinti alapfokozatot és tanító, óvodapedagógus illetve konduktor szakképzettséget nyújt, hasonlóan alapfokozat szerezhető gyógypedagógus-képzésben és az agrár, a műszaki és a gazdaságtudományok képzési területen szakoktató képzésben.
2. Tanári képesítés az 5–12(13). évfolyamra a képzési terület szerinti bemenetre építve – az első ciklusú képzést követően – a második ciklusban szerezhető. Ezáltal a közismereti és szakmai tanárképzés a jövőben mesterképzésben valósul meg.

Az alapképzésben szerepel még néhány más, a neveléshez, oktatáshoz kapcsolódó alapképzési szak (pl. a pedagógia, szociálpedagógia).

Az új felsőoktatási törvény külön rendelkezésben foglalkozik a pedagógusképzéssel. A törvény kimondja, hogy tanári szakképzettség csak mesterképzésben szerezhető. Az oktatási miniszter a közoktatási és a pedagógusképzést folytató felsőoktatási intézményrendszer fejlesztésére, a pedagógusképzés korszerűsítésére regionális szolgáltató és kutatóhálózatot hoz létre és működtet,

és megszervezi a pedagógusképzés-fejlesztés országos szolgáltatási és kutatási feladatainak az ellátását. Igen fontos rendelkezés, hogy a felsőoktatási intézménynek szervezeti és működési szabályzatában meg kell határoznia azt az oktatási szervezeti egységet vagy testületet, amelyik ellátja a különböző szervezeti egységekben folyó oktatómunka, valamint az ehhez kapcsolódó gyakorlati képzés összehangolását. Ennek a szervezeti egységnek a vezetője felel a felsőoktatási intézményben folyó pedagógusképzés összehangolásáért. A törvény azt is kimondja, hogy tanári szakképzettség csak mesterképzésben szerezhető. További jogszabályi vívmány, hogy a Magyar Akkreditációs Bizottságban a pedagógusképzéssel kapcsolatos feladatokat ellátó állandó szakmai és szakértői bizottságot kell működtetni.

A többciklusú képzési szerkezet bevezetésének egyes szabályairól szóló 289/2005. (XII. 22.) Korm. rendelet a tervezett mesterképzéshez igazodóan szabályozza a tanári mesterszakra való felkészülést. Azon alapszakon, amelyről tanári mesterszakon is folytathatók a felsőfokú tanulmányok, az alapszakon szerezhető szakképzettséghez szükséges az általánosan kötelező és szak specifikus tanulmányokat is magába foglaló legalább 110 kreditpont akkumulálása mellett, de legalább két féléven át biztosítani kell a tanári felkészítés tárgyainak – beleértve a pedagógiai, pszichológiai modulok – felvételének lehetőségét. A kormányrendelet alap és mesterszakok együttes kredit értékeinél lehetőséget biztosít további 30 kreditpont értékű gyakorlati képzésre a mesterszakokon. A tanári mesterszakra felvehető létszámát az államilag finanszírozható létszám keretében a közoktatás pedagógus-szükséglete alapján kell majd meghatározni.

A HALLGATÓK TÁMOGATÁSA

- ❖ Az új felsőoktatási törvény garantálja, hogy 12 féléven át államilag támogatott tanulmányok folytathatók
- ❖ Emelkedtek az ösztöndíjak: havi 7000 Ft-ról 2005-től havi 9100 Ft-ra (2006-tól 11 650 Ft-ra)
- ❖ Emelkedett a lakhatási támogatás összege: 5000 Ft-ról 2005 szeptemberétől 6000 Ft-ra
- ❖ Emelkedett a kollégiumi támogatás összege is: 5000 Ft-ról 2005 szeptemberétől 8000 Ft-ra (2006-tól 11 650 Ft-ra)
- ❖ 13 000 új kollégiumi férőhely jön létre
- ❖ 20 000 már létező kollégiumi hely felújítására, modernizálására kerül sor
- ❖ Kiszélesedik a Diákhitel-program
- ❖ Új kedvezmények lépnek életbe a diákmunka terén.
- ❖ A minimálbér erejéig adó- és járulékmentes a munka az egyetemeken
- ❖ A hallgatók részt vehetnek külföldi részképzésen
- ❖ Új mentor program támogatja a hátrányos helyzetű fiatalok tanulását
- ❖ Kiszélesedik a hallgatói jog köre
- ❖ Megjelenik a hallgatói képviselő az egyetemi stratégiai döntéshozatalban, a hallgatóknak képviselőhöz jutottak a gazdasági tanácsokban és a szenátusokban is

EGY DIPLOMA INGYEN

Az új felsőoktatási törvény államilag támogatott képzésekre vonatkozó rendelkezései szerint egy személy 12 féléven át folytathat a felsőoktatásban tanulmányokat államilag támogatott képzésben. Az államilag támogatott képzésben való részvételt nem zárja ki a felsőoktatásban szerzett fokozat és szakképzettség megléte, azzal a megkötéssel, hogy aki államilag támogatott képzésben valamely képzési ciklusban záróvizsgát tett, ugyanabban a képzési ciklusban nem vehet részt államilag támogatott képzésben. Ezeket a rendelkezéseket a 2006. szeptember 1-jén induló képzések tekintetében kell először alkalmazni.

A 12 félévből beleszámítódnak tehát a korábbi, államilag támogatott képzésben végzett félévek is. Aki államilag támogatott képzésben valamely képzési ciklusban záróvizsgát tett, ugyanabban a képzési ciklusban már nem vehet részt államilag támogatott képzésben. Tehát pl. ha államilag finanszírozott főiskolai képzésben vett részt, akkor a 12 félévből fennmaradó féléveket alapképzésben (BA, BSc képzésben) már nem veheti igénybe.

Ugyanakkor a 12 féléves támogatási időre vonatkozó szabályok a költségterítéses képzésben oklevelet szerzett hallgatókra is vonatkozni fognak. A jogosultság feltétele a költségterítéses képzésben való részvétel igazolása. Az igazolás hiányában azt kell vélelmezni, hogy a hallgató 7 félévet vett igénybe államilag támogatott képzésként.

KÉPZÉSI IDŐK ÉS KREDITEK SZÁMA

- ❖ **Felsőfokú szakképzés:** képzési idő 4 félév, alapképzésben a beszámítható kreditek száma legfeljebb 60,
- ❖ **Alapképzésben alapfokozat (bachelor) és szakképzettség szerezhető:** az összegyűjtendő kreditek száma legalább 180 kredit – összefüggő szakmai gyakorlat esetén legalább 210 – és legfeljebb 240 kredit, a képzési idő legalább 6, legfeljebb 8 félév,
- ❖ **A mesterképzésben mesterfokozat (master) és szakképzettség szerezhető:** az összegyűjtendő kreditek száma legalább 60 kredit és legfeljebb 120 kredit, a képzési idő legalább 2, legfeljebb 4 félév,
- ❖ **Az alapszakon és az ahhoz kapcsolódó mesterszakon, valamint az egységes, osztatlan képzésben együttesen legalább 300 kreditet kell és legfeljebb 360 kreditet lehet megszerezni.**
A képzési idő legalább 10 és legfeljebb 12 félév.
- ❖ **A szakirányú továbbképzésben legalább 60 kreditet kell és legfeljebb 120 kreditet lehet megszerezni.**
A képzési idő legalább 2, legfeljebb 4 félév.
- ❖ **Doktori képzésben legalább 180 kreditet kell szerezni. A képzési idő 6 félév.**

MI A KREDITRENDSZER?

Az intézményeken belüli, illetve az intézmények, valamint országok közti mobilitás növelésének szándékával a bolognai folyamat célkitűzései között szerepel a kreditrendszer bevezetése is. A magyar felsőoktatásban a 2003/2004-es tanévtől minden felsőoktatási intézményben kreditrendszerű képzés folyik.

A kredit **a tantervben előírt tanulmányi kötelezettségek teljesítésére fordítandó munkamennyiség** mérőszáma.

Egy kredit átlagosan 30 hallgatói tanulmányi munkaórát igényel, egy szemeszter teljesítése 30 kredittel egyenértékű. A kreditrendszerű képzésben célszerű megkülönböztetni a szemeszter és a félév fogalmát. A szemeszter a tanulmányokban való átlagos ütemű előrehaladás esetén egy félévben teljesítendő 30 kreditnek megfelelő munkamennyiség, a szemeszter tehát munka-dimenziójú. A félév szorgalmi időszakból (ez félévenként 14-15 hét) és vizsgaidőszakból (5-6 hét) álló időtartamot jelent, a félév tehát idő-dimenziójú. A hallgató egy félév alatt az egy szemeszternek megfelelő 30 kreditnél többet és kevesebbet is teljesíthet. A tárgyhoz rendelt kreditértéken (amely tehát a hallgatótól elvárt munka becsült mennyiségét jelzi) túlmenően a hallgató a tárgy eredményes teljesítésekor érdemjegyet is kap (amely a befektetett munka, az ismeretek elsajátításának minőségi mutatója).

Tekintettel arra, hogy a többciklusú képzési rendszerben a kredit mint az oktatásszervezés, az egyéni tanulmányi utak megtervezésének, az átjárhatóság megteremtésének egyik legfőbb eszköze felértékelődik, az elmúlt négy évben az Oktatási Minisztérium és az Országos Kredittanács, valamint a Bologna Tanácsadók hálózata széleskörű tanácsadással, rendezvények szervezésével támogatta az intézményekben a kreditfelhalmozási és átviteli rendszer megfelelő továbbfejlesztését.

A törvény célja

részlet

1. §

(1) E törvény célja a tanítás és a tanulás alkotmányos jogának érvényesüléséhez szükséges jogi garanciák megteremtése. A tanuláshoz való jog alapján a Magyar Köztársaság minden állampolgárának joga, hogy igénybe vegye a felsőoktatás által nyújtott szolgáltatásokat, feltéve, hogy képességei alkalmassá teszik a felsőfokú tanulmányokra. ...

(2) E törvény célja megteremteni a jogi feltételeket ahhoz, hogy a felsőoktatási intézmény az e törvényben biztosított autonómia szerint működhessen, azzal élhessen, továbbá biztosítsa az autonómia gyakorlásában való részvételt az oktatók, a kutatók és a hallgatók számára. ...

(9) A felsőoktatási intézménynek az autonómia gyakorlása során meg kell teremtenie az oktatás, a tudományos, a művészeti élet szabadsága és a hallgatók tanuláshoz való joga gyakorlásának összhangját...

2. §

(1) E törvény célja továbbá a) a magyar felsőoktatásnak az Európai Felsőoktatási Térségbe, valamint az Európai Kutatási Térségbe történő beilleszkedéséhez szükséges keretfeltételek megteremtése, regionális dimenziójának erősítése,

b) a felsőoktatásban végzett kutatás támogatása, feltételeinek biztosítása; megteremteni az oktatás és a kutatás egységét, erősíteni a magyar felsőoktatás és a nemzetközi kutatás kapcsolatát, biztosítani, hogy a felsőoktatási intézmények a kutatás-fejlesztés egyik legjelentősebb bázisát képezzék,

c) a magyar felsőoktatás társadalmi-gazdasági beágyazottságának erősítése, valamint programjaiban és működésében a fenntartható fejlődés biztosítása, egészségtudatos, környezettudatos szemlélet és értékek közvetítése,

d) az egész életen át tartó tanulás feltételeinek megteremtése, ennek keretei között a felsőoktatáshoz való hozzáférés lehetőségének szélesítése,

e) a kiemelkedő képességgel rendelkezők tudományos szintű felkészítése, hogy a korszerű ismeretek átadása járuljon hozzá a tudásalapú társadalom létrejöttéhez...

k) a felsőoktatás finanszírozási rendszerének szabályozása oly módon, hogy az elősegítse az intézményrendszer és az egyes intézmények ésszerű, a lehetőleg hatékonyabb működést biztosító, finanszírozható átalakulását, a versenyképes, magas színvonalú képzés érdekében a felsőoktatási intézmények hatékony működését, az állami költségvetés mellett külső források bevonását.

Intézmény-irányítás néhány európai államban

A magyar felsőoktatás irányítása korábban az állami *paternalizmusra* épült. A reform bővíti az egyetemi autonómiát, és pénzügyi önállóságot biztosít a felsőoktatási intézmények számára.

Az irányítási reform eredményeképpen, a mai követelményeknek megfelelően gazdasági és akadémiai ágra válik szét az intézmények vezetése: a Gazdasági Tanács és a *Szenátus* szorosan együttműködve irányítja az intézményt. Az oktatás-kutatás kérdéseiben továbbra is az egyetem oktatóiból és hallhatóiból választott *Szenátus* dönt, a *Gazdasági Tanács* az intézmény stratégiai-gazdasági menedzselését látja el; tagjai szigorú összeférhetetlenségi szabályok szerint nevezhetők ki. A fenntartó delegáltjai kisebbségben képviselik az államot, hogy az intézmény autonómiája ne sérüljön.

Az intézményirányítás magyarországi reformjának irányát a 2005-ben elfogadott *felsőoktatási törvény* szabja meg. Eszerint az intézményi autonómia tiszteletben tartásával, az akadémiai ügyek intézésére hivatott testület mellett megjelenik egy olyan testület is a legfelsőbb vezetésben, amelynek az intézmény menedzselése a feladata. Érdemes egy pillantást vetnünk arra, hogy néhány jelentősebb nyugat-európai országban miképp szabályozzák a törvények a felsőoktatási intézmények irányítását.

Dániában 2003-tól többségében külső tagokból álló irányító testület (board) az egyetem vezetőtestülete. Jogkörébe tartozik az egyetem rektorának, az intézmény igazgatótanácsának kinevezése. A 2003-ban elfogadott *Egyetemi törvény* legfontosabb változtatásai:

- ❖ Kinevezett (és nem választott) vezetők irányítják az intézményt.
 - ❖ A kollegiális testületek mind intézményi, mind kari és tanszéki szinten megszűnnek.
 - ❖ Többségében külső tagokból álló *Irányító Testület* (Board) válik az egyetem legfőbb vezető testületévé.
- Az *Igazgató Tanács* külső tagokból (ez a többség), valamint

belső tagokból áll, továbbá legalább két diák képviselőből és a doktoranduszok képviselőjéből. Az IT nevezi ki a rektort, akit az egyetem alkalmaz a napi menedzsment feladatok ellátására. Az IT elnökét a külső tagokból választják, a külső tagokat az egyetem nevezi ki. A külső tagokat végzettségük alapján (menedzsment és szervezetfejlesztési, üzleti-pénzügyi tapasztalat) négy évre nevezik ki.

❖ *Rektornak* olyan elismert kutatót választ meg az IT, aki egyben menedzsment tapasztalatokkal is rendelkezik. Végrehajtó tevékenységét az IT határozza meg.

❖ A *Szenátus* (academic council): képviseli az intézmény (kar) oktatási-kutatási érdekeit. A szenátust az IT állítja fel, a szenátus az oktatók, kutatók és diákok képviselőiből áll.

Hollandiában az 1997. évi törvény ajánlása alapján 3-5 tagú felügyelő-bizottság áll az egyetem élén, tagjait a miniszter nevezi ki. Hatáskörébe tartozik az intézmény teljes adminisztrációjára, ügyeinek vitelére a legfeljebb három tagból álló – közülük egy a rektor – végrehajtó testület létrehozása.

Az 1997-es felsőoktatási szakított a kollektív felelősség, a hatáskörök átláthatatlan megosztását jelentő „testületi kultúrával” és helyébe az *egyéni felelősséget*, valamint a szerződéseken, *írott szabályozáson alapuló menedzsmentet* léptette. Az egyetem vezetési hierarchiája csúcsán a 3-5 tagú *Felügyelő Bizottság* áll, melynek tagjait a miniszter nevezi ki. Tagjai nagy tudású és tekintélyes közéleti szereplők. Ez a testület az egyetemi működés alapkérdéseivel foglalkozik: határoz a stratégiai irányokról és ellenőrzi a stratégia megvalósítását, a végrehajtó testület működését. Döntéseinél a külső *stakeholder-ek*, a társadalom érdekeit képviseli. Működése a részvénytársasági formára emlékeztet.

A *Végrehajtó Testület* felel az intézmény teljes adminisztrációjáért, ügyeinek viteléért. Maximum három tagból áll, akiknek egyike a *rektor*. A Végrehajtó Testület a Felügyelő Bizottságnak tartozik felelőséggel, és el kell látnia azt minden a döntéshozatalhoz szükséges információval.

Kari szinten a legfőbb menedzser a *dékan*, aki felel a kar oktatási-kutatási tevékenységéért, az ügyek viteléért. A dékánt a Végrehajtó Testület nevezi ki, és annak tartozik felelősséggel.

Van az említettekén kívül egy ún. *Tanácsadó Testület* is (Participation Council). A törvény szerint ezek felállítására csak a főiskolákon kötelező. A testület hallgatókból és alkalmazottakból áll, szerepe nem teljesen tisztázott. Leginkább tanácsadói joggal rendelkezik, javaslatot tesz.

Svédországban a hatáskörök és a felelősség decentralizációjának eredményeként az állami intézmények irányításában az irányító testület és a helyettes kancellárok (vice-chancellor) szerepe érvényesül. Az irányító testület általában 15 tagból áll, a tagok többségét (8 fő) a kormány jelöli ki és tagja (de nem a vezetője) 1997-től az intézmény képviselőjeként a kancellár-helyettes. Az oktatott tudományterületek számától függően hozzák létre az intézményi tanácsokat.

Az Irányító Testület *feladata*: felügyeli az intézményi valamennyi ügyét és felel azért, hogy az intézmény teljes mértékben teljesítse kötelezettségeit. Dönt elvi jellegű kérdésekben, főbb szabályok terén és abban is, hogy az intézmény rendelkezésére álló forrásokat hogyan osszák meg az intézményen belül. Elfogadja az éves jelentést és felel a hosszú távú stratégiai terv elkészítéséért.

Tagjai: általában 15 tagú, a tagok többségét és a kancellárt-helyettesét a kormány jelöl ki. Az Irányító Testület elnökét a kormányzat nevezi ki.

A kancellár helyettes ma az intézmény képviselője. Ő felel az egyetem közvetlen irányításáért és mindennapi működéséért, a hatékony és a jogszabályok előírásainak megfelelő működésért, az intézmény munkaügyi politikájáért. Törvényben rögzített kötelezettsége az irányító testület folyamatos tájékoztatása az intézményben folyó tevékenységekről és a hosszú távú stratégiai kidolgozásához szükséges anyagok szolgáltatása a boardnak.

Az intézmény oktatóinak képviselői részt vehetnek az IT ülé-

IRÁNYÍTÁSI REFORM – ÁLLAMI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNY VEZETÉSE

Gazdasági Tanács: Tagjai: az oktatási miniszter által javasolt tagok menedzseri/akadémiai kompetenciákkal, a szenátus által delegált tagok (amelyből egy főt a hallgatók delegálhatnak). Elnöke: maga választja. Funkciói: stratégiai.

Szenátus: Tagjai: oktatók, hallgatók, egyéb tagok. Elnöke: a szenátus maga választja. Funkciói: stratégiai, akadémiai döntések.

Rektor: A szenátus választja, megbízza. Kompetenciái: akadémiai és menedzseri. Funkciói: felelős operatív felsőoktatási intézményvezető.

sein. Az oktatott tudományterületek számától függően minden intézménynek rendelkeznie kell legalább egy egyetemi/kari tanáccsal. Az egyetemi tanács tagjai megfelelően felkészült oktatók-kutatók lehetnek. A diákok képviselői is tagjai az egyetemi tanácsnak.

Norvégiában 1995-től működik külső és belső tagokból álló Intézményi Tanács (board), amelynek tagja és elnöke a rektor. A külső tagokat a tanács javaslatára a miniszter nevezi ki. A tanács munkájában az intézmény vezetői közül más nem vehet részt. A Tanácsban részt vesz: a rektor, rektorhelyettes (prorektor), két oktatók közül választott tag, egy, az adminisztratív dolgozók közül választott tag, két tagot a diákok választanak maguk közül, négy tag pedig külsős. A tanács elnöke a rektor. Belső tagokat négy évre választanak, a külsőket a tanács javasolja, és a minisztérium nevezi ki négy évre. Diák tagokat ugyancsak négy évre választanak. Adminisztratív felső vezető nem lehet a tanács tagja.

A rektor a tanács elnöke. A tanács nevében a rektor teljes felelősséggel tartozik az intézmény tevékenységéért, irányítja és ellenőrzi azt. A rektor, illetve távollétében a prorektor részt vehet az intézmény valamennyi testületének, tanácsának és bizottságának ülésén. Az adminisztratív vezető (director) posztját a törvény előírja. Fő feladata az intézményi költségvetés menedzselése, a pénzügyi adminisztráció vitele a tanács döntéseinek megfelelően.

► Intézmény-irányítás néhány európai államban

Németországban megkezdődött egy úgynevezett professzionális menedzsment vezetési modell kidolgozása. Németországban eredetileg tagállami autonómiába tartozott a felsőoktatás szabályozása, de csaknem 30 éve a szövetségi alaptörvény is tartalmaz erre vonatkozó rendelkezéseket.

A legfőbb tendencia a növekvő autonómia lazuló állami szabályozó rendszerrel, egy összegben megállapított költségvetéssel és teljesítmény szerződésekkkel. A kerettörvény több államban elősegítette a reformokat, ahol az amerikai board of trustees mintájára hoztak létre egyetemi tanácsokat. *Az intézményirányítás fő jellemzői.*

A felső vezetés vagy egyszemélyi vezetésből (rektor), vagy elnöki bizottságból áll. A kancellár gondoskodik az adminisztratív teendőkről egészében, és részben felelős a költségvetésért is. *A kollegiális testületek:* a testületi vezetés hagyományának megfelelően az intézmény különböző szintjein jelennek meg, amelyek az akadémiai ügyekkel kapcsolatos kérdésekben van részvételi joguk. Itt jelennek meg a szenátus és a kari tanácsok.

Az utóbbi években elkezdtek kidolgozni egy professzionális intézményi menedzsment vezetésével modellt. *Ennek lényege a következő.*

1. Központi szinten létre kell hozni egy együttműködő egyetemi testületet, mely különböző részekből áll (kutatás, oktatás, nemzetközi ügyek stb.).

2. A szenátus szerepe elvi kérdésekre korlátozódik, a döntéshozásra vonatkozó felhatalmazás nagyrészt a legfelsőbb szintre kerül.

3. Felsőoktatási testületek, melyek főleg tanácsadó kompetenciákkal bírnak. Ebben részt vesznek külső szakértők is.

4. A kancellár munkajogi helyzete megváltozik, 8 évre nevezik ki, és nem végelesen.

5. Kari szinten: a dékánok hosszú idejű megbízatása, szigorúbb felelősség a testületekkel szemben, hatáskörük elvi jellelő kérdésekre terjed ki, és világosan elválasztják a végrehajtó és ellenőrző funkcióit.

Ausztriában 2002-től rendelkezik törvény a hárompólusú – egyetemi tanács, rektor, szenátus – irányításról. Az egyetemi tanács külső tagjait a szövetségi kormány nevezi ki a miniszter javaslatára.

Az *Egyetemi Tanács* az intézmény legfőbb irányító szerve. Az Egyetemi Tanács 5, 7 vagy 9 tagból áll, akik magas akadémiai, kulturális, üzleti tisztségeket töltenek be (vagy töltöttek be), és különleges képességeik révén hozzájárulhatnak az intézmény céljainak megvalósításához. Az első (megalakuló) tanács létszámát a választási bizottság hagyja jóvá, változtatni ezen csak a szenátus döntésével lehet, két harmados többséggel. Az öt, hét, illetve kilenc tagból, kettőt, hármat vagy négyet a szenátus választ; kettő, három vagy négy tagot a szövetségi kormányzat nevez a miniszter javaslatára; plusz egy tagot a két fél közös megegyezéssel nevez ki.

A *Tanács elnökét* a tanács maga választja meg egyszerű többséggel. Az üléseken, őket érintő kérdések tárgyalásánál meghallgatást kérhetnek a rektorátus tagjai, a szenátus elnöke, és a Diáktanács Elnöke. Minden ülésre meghívást kap a szakszervezet képviselője, ezt a munka törvénykönyve írja elő.

A rektorátus menedzseli az intézményt és képviseli is azt. A rektorátust a *rektor* irányítja, négy rektor helyettessel. Lényeges szempont, hogy megfelelő akadémiai, menedzsment és adminisztratív képességekkel rendelkezzenek. A rektori pályázatot a szenátus írja ki az egyetemi tanács véleménye alapján. Rektornak csak megfelelő nemzetközi tapasztalattal rendelkező, és az egyetem szervezetét menedzselni képes jelölt nevezhető ki. A rektort a szenátus hármas listájáról az egyetemi tanács jelöli ki, és négy évre nevezik ki. Munkáltatója az egyetemi tanács.

A *Szenátus* elsősorban akadémiai kérdésekben dönt (a tantervekről, akadémiai címekről, stb.), de hatáskörébe tartozik a fejlesztési terv elfogadása, mielőtt azt az egyetemi tanács elé terjesztik.

Nagy-Britanniában törvény nem határoz meg irányítási formát. A gyakorlatban azonban elkülönül az irányító és végre-

hajtó (board of governors) testület és az akadémiai ügyekért felelős (academic board) testület. Annak ellenére, hogy törvény nem határozza meg az irányítási rend egyetlen típusát, a gyakorlatban egymáshoz nagyon hasonló megoldások érvényesülnek. Az irányítási megoldások tipikusan a következő elemeket foglalják magukban:

1. Irányító és végrehajtó testület (board of governors): ezt tanácsnak vagy irányító testületnek nevezik általában. Ez viseli a végső felelősséget az intézmény pénzügyi és akadémiai életképességért.
2. Az akadémiai ügyeket felügyelő testület: szenátus vagy akadémiai testület (academic board).
3. Az irányító testület bizottságai tipikusan pénzügyi bizottságot, jelölőbizottságot, javadalmazási bizottságot, egészségügyi és biztonsági bizottságot, és külön ügyekre létrehozott bizottságokat jelentenek, például hallgatói szállásokért, sportért, épületek állagért felelős bizottságokat.
4. Az intézmény vezetője: elnevezése tradíciófüggő (principal, vice chancellor), nálunk ezt a tisztséget a rektor tölti be.
5. Végrehajtási menedzsment csoport: az intézményvezetőből és az akadémiai és adminisztrációért felelős felsővezetőkből áll általában.
6. Pénzügyi igazgató: általában közvetlenül a rektor beosztottja, neki tesz jelentéseket, és ő a végrehajtási menedzsment csoport teljes jogú tagja is egyben.

A fentiekből következően a nemzetközi gyakorlatban az a tendencia látható, hogy a felsőoktatás irányításában a felsőoktatási feladatok ellátásában az oktatás, tudományos kutatási tevékenység irányítását ellátó intézményi testület mellett szükségessé vált az egyetem fejlesztését, szervezetét, tevékenységét, költségvetését meghatározó, választás helyett delegált, illetve kinevezett, külső szakemberek közreműködését is biztosító, az intézmény működésében felelősséggel rendelkező irányító testület létrehozása.

Milyen eredményekkel jár a finanszírozási reform?

- ❖ Csökkent az oktatási miniszter hatásköre, növekedett az intézmények autonómiája,
- ❖ Az intézmények a korábbi gyakorlattól eltérően szabadon gazdálkodhatnak saját bevételükkel,
- ❖ Az intézmények önállóan hozhatnak létre vállalkozásokat, vagy társulhatnak a gazdaság szereplőivel,
- ❖ A felsőoktatási intézményektől nem vonhatók el megtakarításaik,
- ❖ A teljesítmény ösztönzése mellett megmarad a biztonság: a felsőoktatási dolgozók továbbra is közalkalmazottak maradnak.

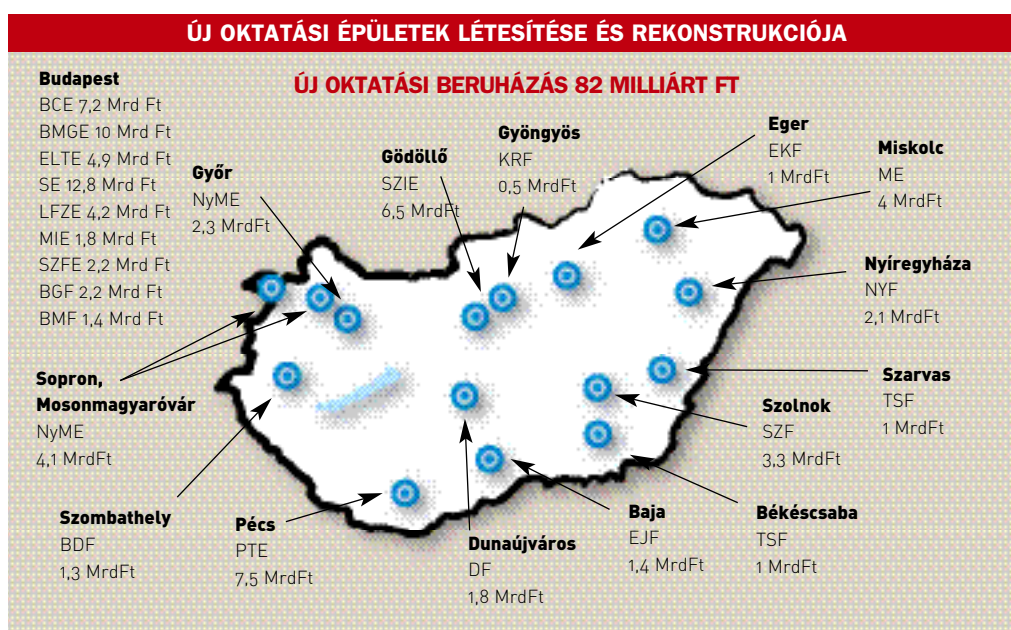
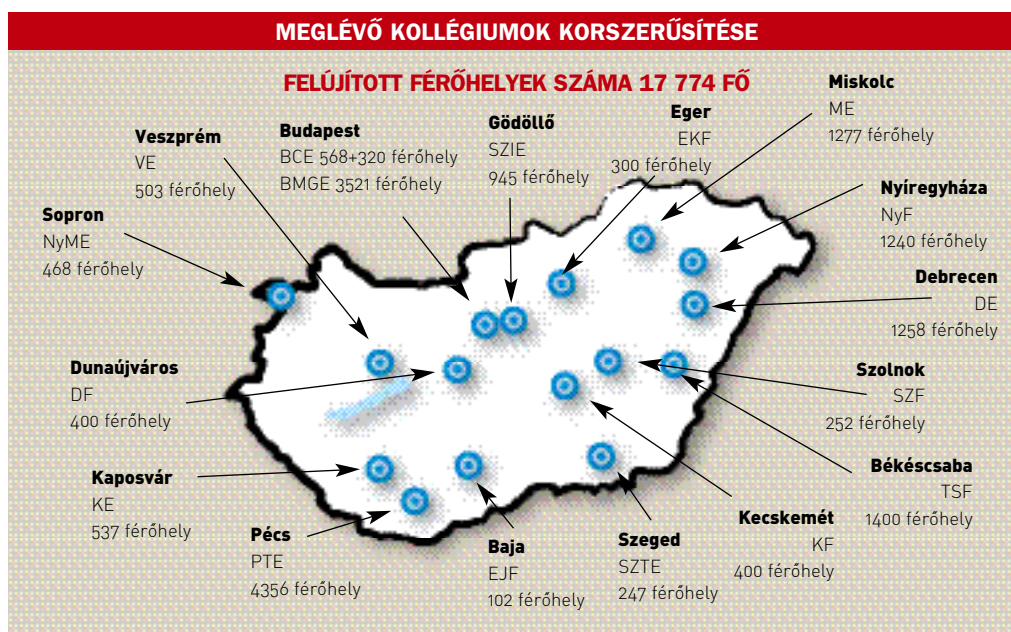
Hogyan oldja fel az új törvény a gazdálkodási kööttségeket?

- ❖ Lehetővé teszi az előirányzatok átcsoportosíthatóságát,
- ❖ A maradványok megtartása és akkumulálását,
- ❖ A saját bevételek külön számlán történő kezelését.
- ❖ A vállalkozási tevékenységet a befizetési kötelezettségtől mentessé teszi.
- ❖ Az ingatlanértékesítés bevétele ezután fejlesztési célra is fordítható.
- ❖ Az egyetem a saját ingatlanát hasznosíthatja.
- ❖ Az egyetemnek joga van saját vállalkozás, gazdasági társaság létrehozására, kockázatfedezeti alap létesítésére.
- ❖ Beruházási feladatokhoz hosszú távú kötelezettséget vállalhat (hitel)törlesztésre is.
- ❖ Korlátokhoz kötötten hitelt vehet fel, és állampapírt jegyezhet.

A fejlesztések fő iránya és feladatai

A következő öt év infrastrukturális fejlesztései négy területen jelentkeznek:

1. 13 000 új kollégiumi férőhely létesítésével diákotthoni férőhelybővítés (14–16 intézménynél),
2. 20 000 meglévő kollégiumi férőhely korszerűsítése, rekonstrukciója (20–25 intézménynél),
3. új oktatási-kutatási infrastruktúra-fejlesztés (14 intézménynél),
4. meglévő oktatási-kutatási infrastruktúra korszerűsítése, rekonstrukciója (6 intézménynél).

Diákotthon-fejlesztési program – infrastruktúra-fejlesztés magántőke bevonásával

Magyarország – csatlakozva a bolognai folyamathoz – vállalta, hogy 2010-ig kialakítja az Európai Felsőoktatási Térség feltételeit. Ehhez azonban égető szükség van intézményfejlesztési beruházásokra. A magyar felsőoktatásnak a megnövekedett hallgatói létszámok és a képzés korszerűsítése miatt új fejlesztési pályára kell kerülnie, ellenkező esetben nem lesz versenyképes az Európai Unió országainak fejlettebb felsőoktatási intézményhálózatával.

Miért van szükség a magántőke bevonására az infrastruktúra-fejlesztéshez?

A felsőoktatási intézményeknek nincs lehetőségük állami hitel felvételére. Az intézmények rendelkeznek ugyan folyamatosan növekvő saját forrásokkal (pl. térítéses képzés bevétele 2002. évben meghaladta a 22 milliárd forintot), de egyedül nem képesek összegyűjteni a fejlesztő beruházásokhoz szükséges induló tőkét.

A magántőke bevonása az állami szolgáltatások ellátásába az elmúlt tíz esztendőben Nyugat-Európában sikeresnek bizonyult. Különösen az Egyesült Királyságban, Hollandiában, Németországban éltek az intézmények ezekkel a lehetőségekkel, és igen kedvező tapasztalatokat szereztek. A Magyar Köztársaság Kormánya is foglalkozott a Public Private Partnership (PPP) fejlesztések lehetőségével, és a 2098/2003. (V. 29.) Korm. határozatával állást foglalt „az állami és a magánszektor közötti fejlesztési, illetve szolgáltatási együttműködés (PPP) újszerű

formáinak alkalmazásáról”. Emellett a 2091/2003. (V. 15.) Korm. határozatával döntést hozott „a Kormányprogram alapján létesítendő 10.000 diákotthoni férőhely vállalkozói alapon történő megvalósításáról”. A Kormány 2004. augusztus 18-i döntésével, amellyel „Az Oktatási Minisztérium felügyelete alá tartozó felsőoktatási intézmények infrastruktúrafejlesztési programjának aktuális feladatairól” szóló határozatot fogadta el, a PPP konstrukció felsőoktatásban történő általános alkalmazása előtt nyílik meg az út.

A kormány elkötelezett a fejlesztések mielőbbi megkezdésében, amelyek úgy valósíthatók meg, hogy a közszféra és a magánszféra kölcsönösen előnyös kapcsolatot alakíthat ki, az államháztartás hiányának növelése nélkül.

Az előzetes tájékozódások alapján a magánbefektetők nyitottak az infrastrukturális szolgáltatások biztosítására. A társadalmi mobilitás mértékét és a fizetőképes keresleteket is figyelembe véve, hosszú távon a felsőoktatási intézményeknek szükségük van az oktatási infrastruktúra-szolgáltatások fejlesztésére, igénybevételére.

Ezen szolgáltatások megvalósítására az intézmények rendelkeznek megfelelő ingatlan-területekkel, illetve olyan ingatlan állományokkal, amelyek értéke a fejlesztési forrásaik közé „bevonható”.

Az intézmények egy része tehát, szakmailag felkészült cégek és személyek bevonásával, kidolgozta a szolgáltatás beszerzésének teljes folyamatát.

▶ **Diákotthon-fejlesztési program – infrastruktúra-fejlesztés magántőke bevonásával**

A kötelezettségvállalás megosztásának érdekében az oktatási tárca megállapodás megkötésével támogatja a felsőoktatás oktatási-, és kutatási infrastruktúrájának fejlesztését befektetői tőke bevonásával. A megállapodás felhatalmazást ad az intézményeknek arra, hogy befektetői tőke bevonásával indítsák el a beruházásaikat. A 2000-2007 között a Felsőoktatási Fejlesztési Program keretében zajló hagyományos fejlesztési konstrukcióval 64 Mrd Ft összegű beruházásra került sor.

A Nemzeti Fejlesztési Terv keretein belül a „*Felsőoktatási intézmények infrastrukturális feltételeinek javítására*” kiírt pályázat 13 Mrd forinttal támogatja a felsőoktatási intézmények fejlesztési programjait 2004-2006 között.

Ezzel párhuzamosan a Magyar Universitas Program keretében a magyar felsőoktatás legnagyobb mértékű infrastrukturális fejlesztése indul 2005. és 2008. között magánbefektetői (PPP) program keretében közel 165 milliárd forintos beruházási összeggel.

Diákotthon-építési program

A Magyar Universitas Program kiemelt eleme a magántőke-beruházással indított diákotthon-fejlesztési program. A kollégiumi férőhelyek száma az elmúlt években nem tudta követni a hallgatók számának gyors növekedését. Mintegy 80.000 diák kénytelen az albérleti piacon szálláslehetőséget keresni. A magyar oktatási intézményekben tanuló külföldi hallgatók is nehezen találnak megfelelő szálláslehetőséget. Másfelől, a hallgatók elhelyezésére szolgáló meglévő diákszállók jelentős része leromlott állapotban van, és nem kínál minőségi életfeltételeket. A 10.000 új kollégiumi férőhely építésére legalább 30 mil-

liárd forintra lenne szükség, de az államnak erre nincs elegendő pénze. Jelenleg alapvető gondot jelent a meglévő kollégiumok megfelelő színvonalú fenntartása is. Ezért szükség volt arra, hogy az állami forrásokat az intézmények magántőkével egészítsék ki.

Az Oktatási Minisztérium 2002-ben a felsőoktatási intézmények közreműködésével privát tőke bevonásával megvalósuló infrastruktúra-fejlesztési programot hirdetett meg, és a kollégiumi támogatás folyamatos emelésével teremt fizetőképességet a piaci viszonyokhoz közelítő működés biztosításához. Ennek köszönhetően 18 felsőoktatási intézmény dolgozta ki diákotthon-fejlesztési programját. A program keretében számos új kollégium épül, és már meglévőt bővítenek, illetve átalakítanak.

A konstrukció lényege, hogy a természeténél fogva takarékosabb és hatékonyabb magánbefektető az állami tulajdonú területen felépíti, és működteti a diákszállót. Az egyetemek legfeljebb 20 évig bérlik a beruházótól az új létesítményeket, amelyek ezt követően a tulajdonukba kerülnek.

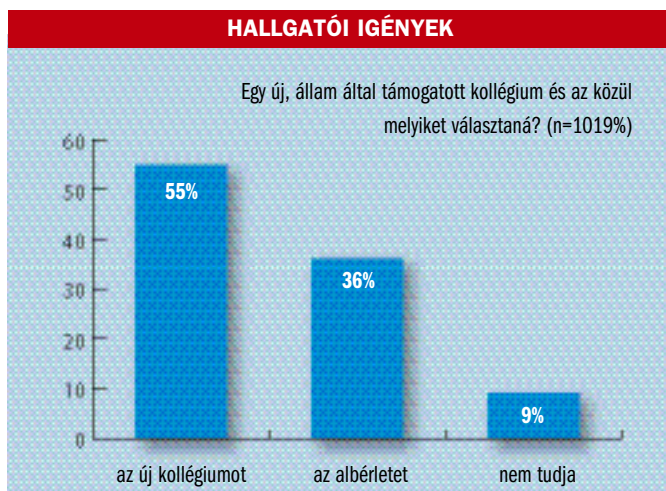
A diákotthonokban olyan átlagosan 1-3 ágyas, fürdőszobás lakrészekben helyezik el a hallgatókat, amelyek kapcsolatban állnak az egyetem informatikai hálózatával. Ezek a jó minőségű szállások a mai áraknál többet kerülnek a hallgatóknak, de még így is az albérleti árak alatt maradnak.

Kollégium-felújítási program

2006 végére mintegy 20.000 férőhely korszerűsítése kezdődik meg, biztosítva ezzel az intézményi ellátás versenyképességét, a lakhatási körülmények javítását.

Forrás: OM

Forrás: TÁRKI

Igények és kéességek

A rendszerváltás óta az egyetemi hallgatók száma drasztikusan emelkedett, a kollégistáké viszont stagnált. Nyilvánvaló, hogy a korábbi kormányok is építettek volna diákszállókat, ha lett volna miből, hiszen már több mint tíz éve nyomós az említett különbség. A liberális megoldás e tekintetben sem kényszermegoldás, inkább azt mondhatnánk: szerencsénk, hogy az élet kényszere elfogadtatta az állampárti reflexekkel és berögzültségekkel terhelt magyar közvéleménnyel a liberális megoldást. A magánérő bevonása nemcsak lehetővé teszi, hanem racionalizálja a beruházást és emeli a színvonalat. A diákok többsége még akkor is a kollégiumot választaná az albérlet helyett, ha ugyanannyit kellene fizetni érte, mert a kollégium mint környezet inspiráló és jobban megfelel a hallgatói életformának.

**FELÚJÍTOTT, FELÚJÍTÁSRA KERÜLŐ KOLLÉGIUMI
FÉRŐHELYEK A REKONSTRUKCIÓS PROGRAM
KERETÉBEN 2005-2007**

Intézmény	Férőhely
Budapesti Corvinus Egyetem	568
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	3521
Debreceni Egyetem	1258
Kaposvári Egyetem	537
Miskolci Egyetem	1277
Nyugat-Magyarországi Egyetem	468
Pécsi Tudományegyetem	4356
Szegedi Tudományegyetem	247
Szent István Egyetem	945
Veszprémi Egyetem	503
Dunaújvárosi Főiskola	400
Eszterházy Károly Főiskola	300
Eötvös József Főiskola	102
Kecskeméti Főiskola	400
Nyíregyházi Főiskola	1240
Szolnoki Főiskola	252
Tessedik Sámuel Főiskola	1400
Összesen:	17 774

A fejlesztés távlatai

A felsőoktatás korszerűsítésének programja folyamat. Az infrastruktúra-fejlesztés várható irányait, a költségek nagyságrendjét azért érdemes áttekinteni, mert így képet kaphatunk arról, hogy a jelenlegi folyamat hová vezet. Ez a folyamat a törvény elfogadásával fordulóponthoz érkezett: a hosszú előkészítő munka, a nemzetközi tárgyalások és hazai egyeztetések világából kilépve megkezdődött a pártállami időkből örökölt s mára már gyakorlatilag minden szempontból túlhaladottá vált felsőoktatási rendszer átalakítása. Az első fontos lépések tehát tizenöt év után végre megtörténtek. A továbbiakban olyan infrastruktúra épül ki, amelyik lehetővé teszi a valóban versenyképes, európai szintű egyetemi rendszer működését.

BERUHÁZÁSI KONSTRUKCIÓK ÉS TERVEZETT KÖLTSÉGEK

Hagyományos fejlesztési konstrukció 2002-2007

❖ Oktatási létesítmények, kollégiumok 64 Mrd Ft

Nemzeti Fejlesztési Terv 2005-2008

❖ Felsőoktatási intézmények infrastrukturális feltételeinek javítása 23 Mrd Ft

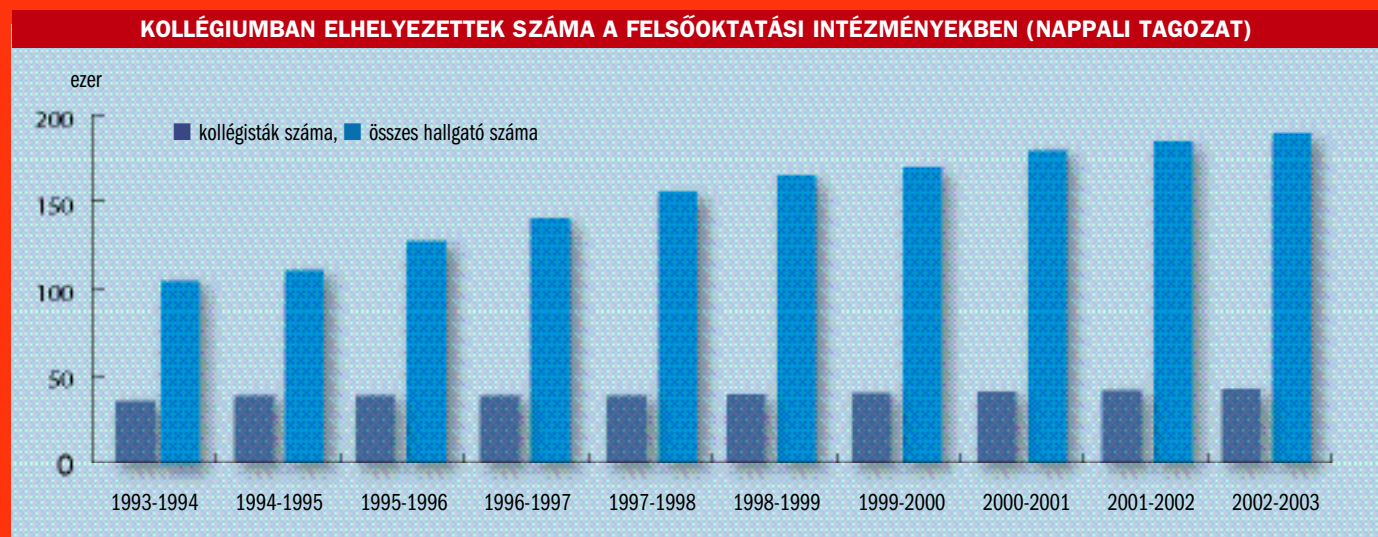
PPP konstrukció 2005-2008

❖ Diákotthonok (építés, felújítás) 2005-2007 69 Mrd Ft

❖ Oktatási infrastruktúra fejlesztés 2005-2008 85 Mrd Ft

Fejlesztési beruházások összesen
2002-2008

kb. 241 Mrd Ft

Forrás: OM Statisztika

Digitális tananyag- fejlesztés

2006 szeptemberére első körben a felsőfokú alapképzés tananyagainak jelentős részének digitális alapú feldolgozására és közzétételére vállalkozunk. A program korszerű, olcsó és széles körben hozzáférhető tananyagokat biztosít a felsőoktatás hallgatóinak. 2004-ben 200 millió forintot fordítottunk digitális tananyagfejlesztésre kiírandó tankönyv pályázatra, de egyúttal az informatikai feltételeket is javítani kell. A program 2005-ben is folytatódott. A Nemzeti Fejlesztési Terv keretében 2004 és 2007 között milliárdos nagyságrendű összeg áll rendelkezésre digitális tananyagfejlesztésre. „A felsőoktatás szerkezeti és tartalmi fejlesztése” című pályázati program keretében.

Intelligens kártya

Európában az egyetemek évek óta bocsátanak ki úgynevezett „Campus kártya”-kat, amelyekkel a hallgatók azonosítják magukat. A magyar diákigazolvány, a felsőoktatás egészében bevezetett egységes chipes kártyarendszer nemcsak azonosításra szolgál, hanem a szolgáltatások és kedvezmények széles körét is igénybe lehet venni velük. Egy nappali tagozatos hallgató például 90%-os kedvezményt kap vasúti bérlet vásárlás esetén, több múzeumban akár 50%-os kedvezményt kap a belépő árából, és jelenleg több mint 1300 kereskedelmi kedvezményt kaphat. A kártyája felmutatásával olcsóbban vásárolhat könyvet, mobiltelefont, szemüveget, vagy akár olcsóbban étkezhet.

Magyar Bálint oktatási miniszter adta át 2006. február elsején a PPP-konstrukcióban épült új, miskolci kollégiumot, az Uni-Hotelt. A PPP-konstrukcióban épült kollégiumok nem lesznek drágábbak a diákok számára, ugyanis a kollégiumi támogatás fejeként 3300 forintról 11 650 forintra emelkedik

FOLYTATÓDIK A FELSŐOKTATÁSI INFRASTRUKTÚRA KORSZERŰSÍTÉSE

■ **A magyar felsőoktatás eddigi legnagyobb**, csaknem 250 milliárd forintos beruházása valósul meg 2002 és 2008 között – közölte Magyar Bálint szakminiszter. Az oktatási tárca vezetője elmondta: a fejlesztések az egész ország minden egyetemi, főiskolai városát érintik, ahol az intézmények új és felújított kollégiumi férőhelyekkel, új oktatási épületekkel, előadótermekkel, könyvtárakkal, konferenciaközpontokkal, modern kutatási műhelyekkel gazdagodnak.

A **hagyományos fejlesztési** konstrukcióban 2002 és 2007 között oktatási létesítményekre és kollégiumokra 64 milliárd forintot fordítanak, míg a Nemzeti fejlesztési tervből 2005–2008 között a felsőoktatási intézmények infrastrukturális feltételeinek javítására 23 milliárd forint jut. A ma-

gántőke bevonásával 2005–2007 között diákothonok építésére, felújítására 59; oktatási infrastrukturális fejlesztésére 2005–2008 között 82 milliárd forintot költenek.

Az előkészítés alatt álló, magántőke útján megvalósuló beruházások összege mintegy 20 milliárd forint, így öt év alatt egyharmadéval nő a kollégiumi férőhelyek száma. Hagyományos konstrukcióban tizennégy város tizenöt intézményében kizenkilenc kollégiumi épület készül el 2002–2007 között; míg a magántőke bevonásával húsz épület, mintegy 129 ezer négyzetméternyi alapterületen. A meglévő kollégiumon közül tizennyolc intézmény kollégiumaiban újítanak fel férőhelyeket. A beruházások összértéke 66 milliárd forint.

Forrás: www.magyarorszag.hu

A Magyar Universitas Program egyik legdinamikusabb szegmense a hallgatók tanulási, és egzisztenciális lehetőségeit, valamint a meglévő hallgatói jogokat bővítő lépések. E „hallgatói csomag” alapvető célja az esélyegyenlőség javítása, a tanulás feltételeinek javítása, a hallgatói jogok érvényesítése és a tehetségek érvényesülésének támogatása.

❖ *Egy államilag támogatott diploma:* A felsőoktatásban továbbtanulók számára az új felsőoktatási törvény hatályba lépése, azaz 2006. március 1. előtt csak az első diploma megszerzése volt ingyenes. A hallgatók, akik az első diplomájukat költségtérítéses képzésben szereztek meg, a későbbiekben már nem részesülhettek ebben a kedvezményben, s ez igazságtalan hátrányt jelentett. Ezért kiterjesztettük az állami támogatási rendszert. Minden képzési szinten, a képzés minden formájában lehetőség nyílik államilag támogatott képzésben részt venni. (12 finanszírozott félév időtartamán belül, azzal a feltétellel, hogy az aktuális képzési ciklus képzési idejére jár a finanszírozás – egy képzési szint csak egyszer vehető figyelembe)

❖ *Szabad intézményválasztás:* A kreditrendszer és a finanszírozási rendszer továbbfejlesztése a törvény által a korábbiaknál erőteljesebb versenyhelyzetet eredményez a felsőoktatási intézmények között. Az új törvényi szabályozás nyomán a korábbi megkötések lebontása volt a cél, melynek során a hallgatók szabadon választanak egyetemet, lehetnek vendéghallgatók, és részt vehetnek párhuzamos képzésben. A reform következtében a felsőoktatási intézmények egyre inkább a minőségi oktatás és a hallgatóbarát szolgáltatások kínálatával lehetnek versenyképesek a diákokért folytatott versenyben.

❖ Lehetővé tesszük, hogy minden államilag támogatott képzésben részt vevő hallgató *Európa más országában tanulhasson legalább egy félévet*, amennyiben az ott szerzett kreditjeit az itthoni képzésbe beszámítják. Az Európai Unió országainak államilag elismert felsőoktatási intézményeiben részképzést folytató hall-

gató legalább a rá eső képzési támogatás időarányos összegének megfelelő ösztöndíjban részesülhet anyaintézményétől.

❖ *Magyar hallgatók európai egyetemeken:* Az új rendszerben lehetőség nyílik arra, hogy minden államilag támogatott képzésben részt vevő hallgató Európa más országában tanulhasson legalább egy félévet, amennyiben az ott szerzett kreditjeit az itthoni képzésbe beszámítják. Az Európai Unió országainak államilag elismert felsőoktatási intézményeiben részképzést folytató hallgató legalább, a rá eső képzési támogatás időarányos összegének megfelelő ösztöndíjban részesülhet anyaintézményétől.

❖ *Emelkedő ösztöndíjak, növekvő kollégiumi és lakhatási támogatás:* A hallgatói normatív juttatás 2003. január 1-től évi 78 400 forintról 91 ezer forintra emelkedett. Az államilag finanszírozott doktorandusz hallgatók évi ösztöndíja 2002-ben 660 ezer forint volt. A doktoranduszok ösztöndíja 2003-tól a garantált professzori illetmény 22 százaléka, ez 950.400 Ft/fő/év juttatást, vagyis csaknem 50 százalékos emelkedést jelent. A lakhatási és kollégiumi támogatás összege négyévi stagnálás követően, a 2002-es 3300 Ft/hó-ról 2005-re 6000, illetve 8000 Ft/hó-ra emelkedett. A felsőoktatási reform következtében a hallgatói juttatások a nemzetgazdasági átlagkeresethez igazítottan, garantáltan emelkednek, 2006 szeptemberétől a kollégiumi támogatás összege 11650 forintra nő.

❖ *Kollégium-építés, fejlesztés:* A magyar felsőoktatás legnagyobb mértékű infrastrukturális minőségi fejlesztése indult el 2004 és 2008 között, mintegy 250 milliárd forintos beruházási összeggel magántőke bevonásával. Beindított PPP programjaink következtében 2007 végére a diákszállói férőhelyek száma közel 13.000-rel növekszik, és 20.000 férőhely korszerűsítése történik meg. A kollégiumi férőhelyet el nem nyertek számára a hallgatói fizetőképesség, valamint az esélyegyenlőség biztosítására, emelt összegű lakhatási támogatást biztosítunk.

Miért jó a fiataloknak a felsőoktatási reform?

❖ *Kiszélesedő Diákhitel-rendszer:* 2002-ben húsz százalékkal emeltük a diákhitel összegét. Az egyetemi évek alatti öngondoskodás lehetőségét szeretnénk minél szélesebb hallgatói körre kiterjeszteni. Az állami támogatást el nem nyert, a képzés költségeit maga térítő hallgatók számára lehetővé válik, hogy a magasabb egyéni ráfordítás támogatására magasabb összegű diákhitelt vehessenek fel, amennyiben vállalják visszafizetéséhez szükséges magasabb törlesztési arányt. 2005 szeptemberétől a külföldi egyetemeken teljes képzésben folytatott tanulmányok idejére is igényelhető a diákhitel.

❖ *Hátrányos helyzetű fiatalok támogatása:* Egységes, esélyteremtő program keretében a hátrányos helyzetű fiataloknak segítünk bejutni az egyetemekre. A költségtérítéssel felvett hátrányos helyzetű hallgatók pályázat alapján mentesülhetnek a költségtérítés megfizetésétől. Az intézmény felveszi azt a hátrányos helyzetű jelentkezőt, aki az adott szakon az államilag finanszírozott ponthatár 80 százalékát, de legalább 72 pontot eléri és a mentor program keretében, segíti az egyetemi tanulmányait. A fogyatékkal élő hallgatók esetében a törvény biztosítja az egyéni bánásmódot, segítséget, differenciált követelményteljesítést.

❖ *Tehetséggondozás a szakkollégiumokban:* A tehetséggondozás egyik formája a szakkollégiumoknak, mint az elitképzés műhelyeinek támogatása. A szakkollégiummá válás kritériumait jogszabály határozza meg, és kidolgozzuk a szakkollégiumi tevékenység támogatásának új koncepcióját. A megfelelő minősítő eljárás bevezetése után tervezzük támogatni a szakkollégiumi tevékenységet.

❖ *A hallgatói munka kedvezményei:* 2004 januárjától a minimálbér összegéig az egyetemen végzett hallgatói munka, adó- és járulégmentessé vált. Ezen felül a campusba települő vállalatok, amelyek kutatási-fejlesztési tevékenységükbe felsőoktatási hallgatókat vonnak be – akár alapképzésről, akár PhD

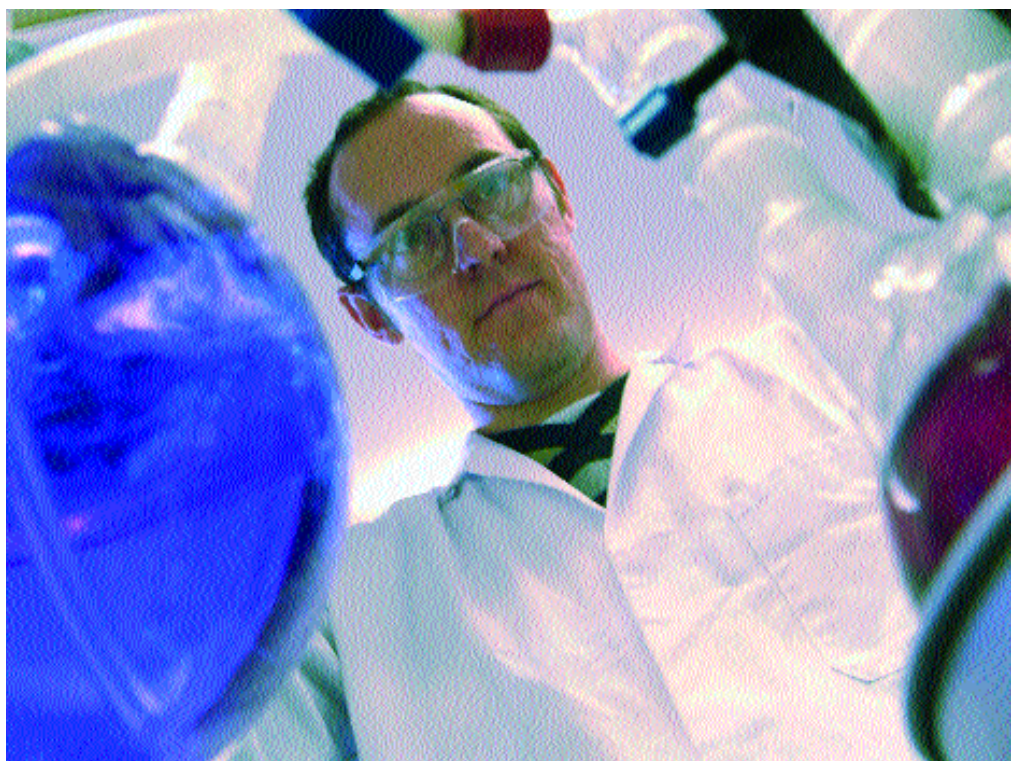
képzésről van szó – ezt a minimálbér mértékéig adó- és járulégmentesen tehetik. 2005-től ez a juttatási forma tovább bővült, a gyakorlati képzés idejére a hallgatók részére fizetett díjazás a minimálbér mértékéig adó és járulégmentessé vált.

❖ *Pályakövetés és gyakornoki rendszer:* A végzett, de a munkaerő-piacon elhelyezkedni nem tudott fiatal diplomások számára a megoldás a gyakornoki rendszer bevezetése. Ennek keretében belül azok a fiatalok, akiknek ismeretei a központi állami igazgatási szerveknél hasznosíthatóak, lehetőséget kapnak meghatározott ideig gyakorlatot szerezni. A felsőoktatási intézmények figyelemmel kísérik a náluk végzett hallgatók pályáját, a végzetek munkaerő-piaci lehetőségeit, s e tapasztalatokat értékelik.

❖ *Hallgatói jogok kiterjesztése:* Megerősítettük az Oktatási Jogok Biztosának intézményét, és a vitarendezés korszerű eljárásait intézményesítettük az Oktatásügyi Közvetítői Szolgálat felállításával. A felsőoktatási intézmény jogsértő döntése ellen a hallgatók számára biztosítottuk az intézményen belüli jogorvoslat lehetőségét, amelynek eredménytelensége esetén a bírósági jogérvényesítés lehetősége is adott. A hallgatónak az intézmény jogsértő döntése, intézkedése vagy mulasztása miatt benyújtott keresetét a bíróság különleges eljárásban tárgyalja.

❖ *Oktatók hallgatói véleményezése:* Az új törvényben hallgatói jogként biztosítottuk, hogy az intézményi minőségbiztosítási rendszer részeként kötelező legyen az oktatók hallgatói véleményezése, ami részét képezi annak a több elemből álló szempontrendszernek, amely az oktatók teljesítményét méri.

❖ *Erősödő hallgatói önkormányzatok:* Az új felsőoktatási törvényben a hallgatói önkormányzatok működésének normatív alapú támogatását biztosítottuk. A támogatás összegét a hallgatói önkormányzati választásokon való részvétel aránya határozza meg.

FELSŐOKTATÁS ÉS KUTATÁS KAPCSOLATA 2003

Az intézményes kutatómunka három fő szférája a felsőoktatás, az egyéb kutatóintézetek és a vállalati szféra. A magyar felsőoktatásban koncentrálódik a magyar K+F szellemi potenciál jelentős hányada, bár a ráfordításokból a legkevesebb

jut rá (2003.). A kutatóhelyek számát tekintve a felsőoktatási intézmények részese csupán kétharmad (65,9%). A felsőoktatásban meglévő 1628 kutatóhely (15-tel több az előző évinél) 68%-a egyetemeken, 32%-a főiskolákon működik. Ami a

foglalkoztatottak létszámát illeti, a felsőoktatás részesedése itt csak egyharmados. A felsőoktatás K+F ráfordításai az összes ráfordítás 28,2%-át jelentik. A felsőoktatás kutatási alaptervékenysége magában foglalja az alap- és

alkalmazott kutatásokat és fejlesztéseket, a technológiai innovációt, valamint az oktatást támogató egyéb kutatásokat. A K+F ráfordítások aránya jelenleg a GDP 0,94%-a (a korábbi EU-tagállamok átlagának fele).

	Kutatóhelyek száma (db)	Kutatóhelyek aránya (%)	Létszám (fő)	Létszám aránya (%)	Ráfordítás (millió Ft)	Ráfordítás aránya (%)
Felsőoktatás	1628	65,9	8272	35,5	46 972	28,2
Kutatóintézet/egyéb kutatóhely	168	6,8	7859	33,7	55 091	33,1
Vállalkozások	674	27,3	7180	30,8	64 566	38,7
Összesen	2 470	100,0	23 311	100,0	166 629	100,0

Forrás: KSH Kutatás és fejlesztés 2003.

A tudományos kutatás az egyetem egyik alaptevékenysége

A 2005-ben elfogadott, a magyar egyetemi rendszert érdemben megújító felsőoktatási törvény preambuluma a „kutatással való együttműködést” az egyetemek három legfontosabb feladata között jelölte meg. „Az Országgyűlés annak érdekében, hogy a Magyar Köztársaság Európai Unióhoz történő csatlakozásával a magyar felsőoktatás az Európai Gazdasági Térség felsőoktatási rendszerének részeként a megváltozott körülmények között úgy legyen képes ellátni a ...feladatait, hogy – hagyományai és az európai egyetemek Magna Chartájában rögzített szellemi értékek megőrzése mellett – javuljon versenyképessége, erősödjék az oktatással, a kutatással és a gazdasággal való együttműködésének hatékonysága... továbbá, hogy a felsőoktatási rendszer és az egyes intézmények működésében a tanulás, tanítás, tudományos kutatás szabadsága, valamint a minőségre való törekvés fo-

lyamatosan és egyre fokozottabban érvényesüljön, a következő törvényt alkotja” – olvashatjuk a bevezetőben.

A magyar egyetemi rendszer tulajdonképpen ezzel a törvénnyel lépett ki véglegesen a pártállami örökség köréből. Nem szakított azonban azzal a hagyománnyal, amely nemcsak az oktatást, hanem a kutatást is az egyetem alapfeladatának tekinti. Így fogalmaz a szöveg: „A felsőoktatási intézmény alaptevékenysége az oktatás, a tudományos kutatás, a művészeti alkotótevékenység.” Hozzáteszi ehhez a definícióhoz a törvény, hogy „a felsőoktatási intézménynek az autonómia gyakorlása során meg kell teremtenie az oktatás, a tudományos, a művészeti élet szabadsága és a hallgatók tanuláshoz való joga gyakorlásának összhangját”, illetve: hogy „A kutató a felsőoktatási intézmény kutatási autonómiájának megvalósításában azzal a kötelezettséggel vesz részt, hogy a munkájához szükséges tudományos eredmények és módszerek rendszeres megismerése mellett – a tudományos etika szabályai szerint – új eredmények elérésére törekszik, azokat szakmájának szabályai szerinti közzétesszi, és az oktatói tevékenységében alkalmazza, továbbadja.”

Az egyetemi reform, éppen abból kiindulva, hogy csak az a szellemi műhely képes önállóan, innovatívan gondolkodó embereket nevelni, amely maga is önállóan, innovatívan gondolkodó emberekből áll, többféle módon támogatja a tudományos munkát, az önálló kutatást. Valójában egy út elején vagyunk, de abba az irányba haladunk, hogy az egyetemeknek, amelyeket a törvény felszabadított jó néhány korábbi gazdasági köztöltés alól, s amelyeknek így módjuk nyílik az eddigieknél önállóbb pénzügyi tevékenységet végezni, a jövőben nyilvánvalóan az lesz az érdekük, hogy minél több, minél híresebb, minél eredményesebb, a tudományos életben kiemelkedő személyiséget nyerjenek meg az oktatás számára is, mert ez egyrészt növeli az intézmény vonzerejét, másrészt perspektívát nyit az egyetem munkatársai előtt, olyan motivációs erőként működik, amely mind az oktatói-kutatói kar, mind a hallgatók számára új dimenziókat nyithat meg.

A KUTATÁS-FEJLESZTÉSI TEVÉKENYSÉGET TÁMOGATÓ ADÓKEDVEZMÉNYEK

Társasági és osztalékadó

A felsőoktatási szféra és a kutatást-fejlesztés végző gazdasági társaságok együttműködését segíti elő az a változás, amely szerint a társasági adó alapja – legfeljebb 50 millió forint összeghatárig – a normál kedvezmény háromszorosával csökkenthető, ha az adózó felsőoktatási intézmény, vagy az MTA által alapított kutatóintézet kezelésében lévő területen K+F tevékenységet végez.

Fejlesztési adókedvezmény

A fejlesztési adókedvezmény három új területre terjed ki: Az alapkutatást, alkalmazott kutatást, kísérleti fejlesztést szolgáló beruházások területére, ahol legalább 1 milliárd forint a beruházási érték, valamint a beruházó új létesítmény létrehozatalát, vagy meglévő bővítését jelenti.

Oktatási Minisztérium

2006. április

A kiadvány Szunyogh Szabolcs kézírata alapján készült
Nyulász Péter közreműködésével.
Művészeti vezető: Fodor Zsolt

